

**Conciones siue Conceptvs Theologici Ac Prædicabiles R.
D. Petro Bessæi SS Theol. Doct. Reg. Galliar. Oratoris**

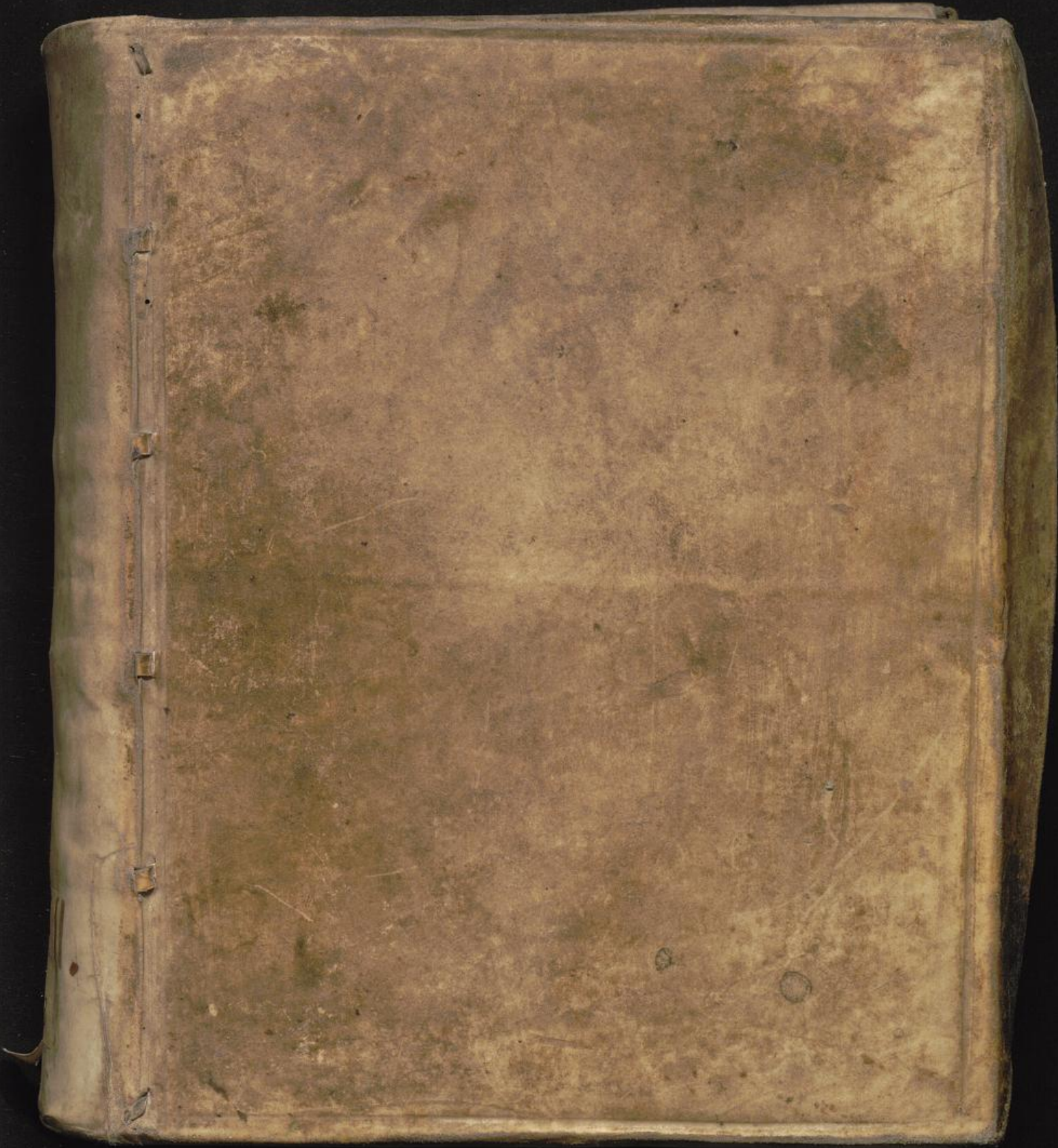
De quatuor Hominum nouissimis - Qvi Qvidem Sacri Adventvs Qvatvor
Hebdomadis accomodati: Sed & Concionvm Fvnebrivm materiam abundè
suppeditant

Besse, Pierre de

Coloniae Agrippinae, 1629

Nutzungsbedingungen

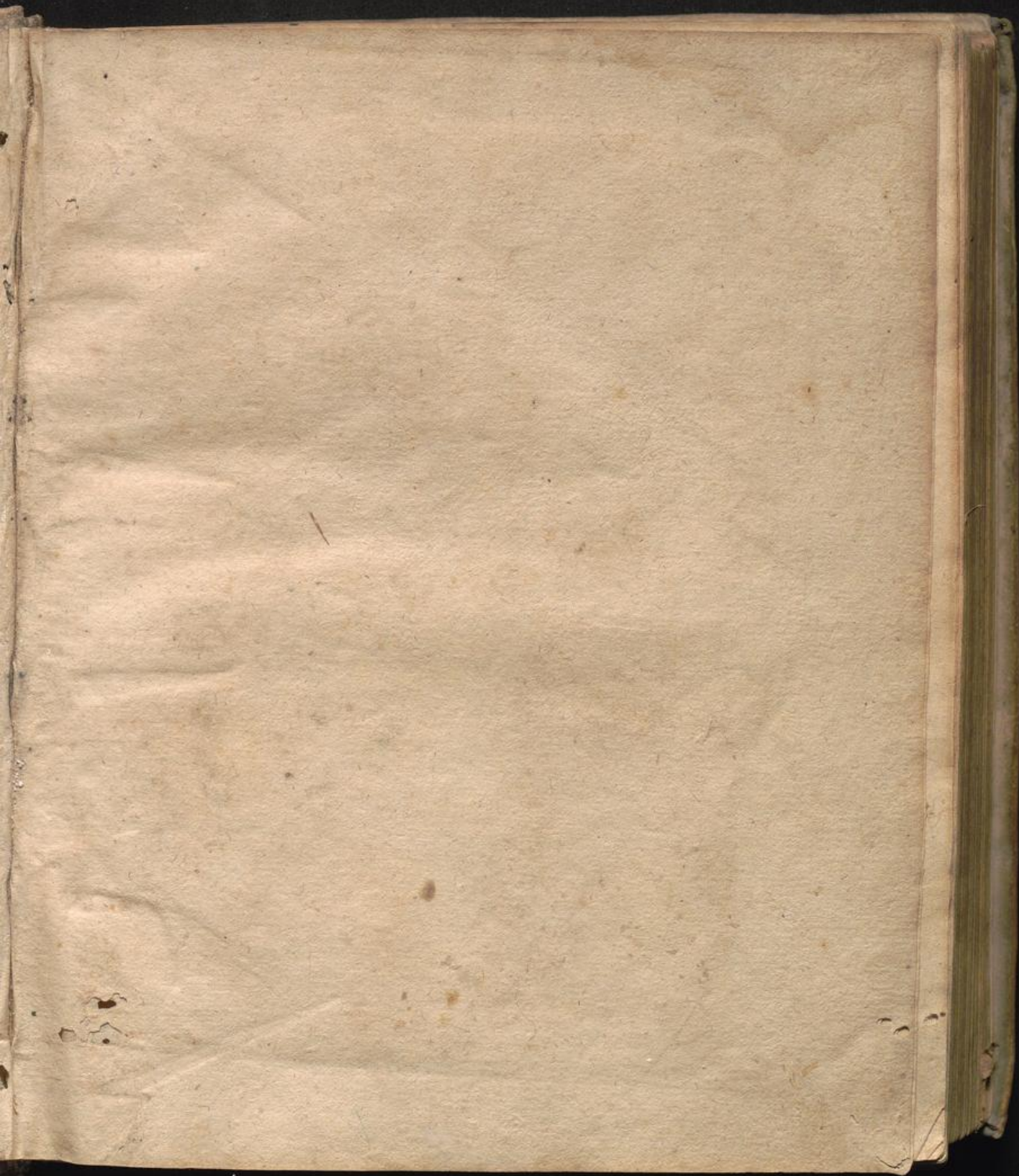
[urn:nbn:de:hbz:466:1-56277](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56277)

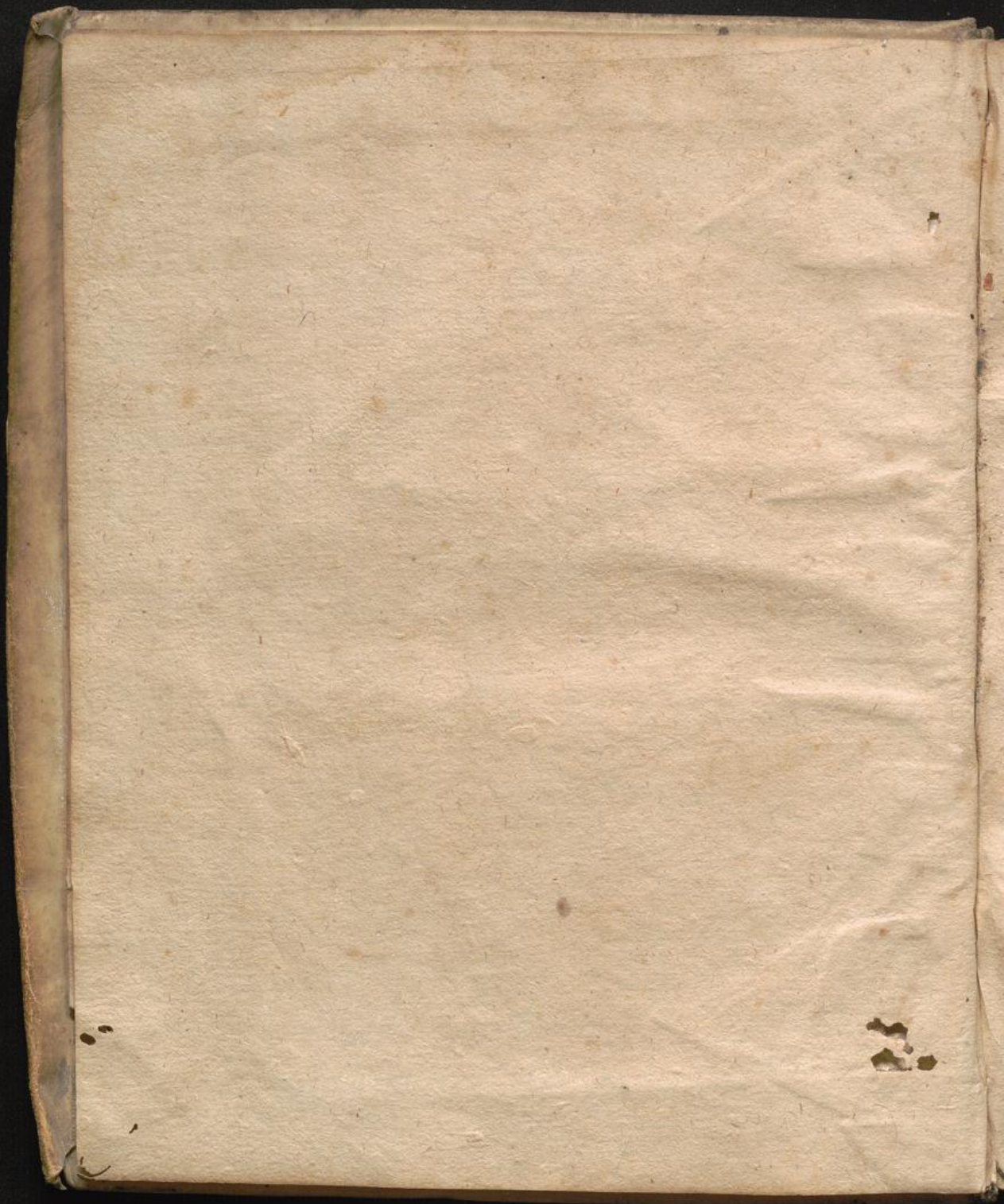

Ms. 33131

H. VI

103.

1788

1788

CONCIONES

Sive

CONCEPTVS
THEOLOGICI,
AC PRÆDICABILES,

De quatuor Hominum nouissimis.

QVI QUIDEM SACRI ADVENTVS QVATVOR HEB-
domadis accommodati: Sed &

CONCIONVM FVNEBRIVM

materiam abundè suppeditant:

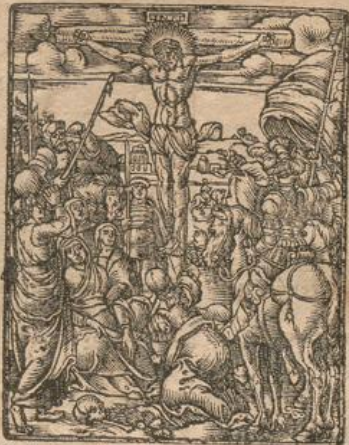
AUTHORE

R. D. PETRO BESSÆO, SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,
Regis Christianiss. Galliarum, &c. Oratore.

*Opus nouum, Figuris, Allegariis, Similibus ex Sacris profanisq; Scriptoribus plenissimum,
cum occurrentium fidei controuersiarum tractatione.*

Tomus Quartus.

Studio D. MATTHIÆ MARTINETZ, Latine traducti, & emendatius editi.

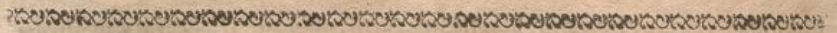
COLONIAE AGRIPPINÆ,
Sumptibus IOANNIS KINCHII, Anno M. DC. XXIX.

APPROBATIO.

NOs infra scripti Doctores SS. Theologiae in alma Vniuersitate
Parisiensi, deputati à dicta Vniuersitate ad legendum, exami-
nandum, & visitandum libros, notum facimus legisse & visitasse
CONCEPTVS THEOLOGICOS super quatuor hominis nouissi-
ma, &c. Authore M. PETRO de BESSE, Doctore dictae facultatis,
neque in eis quidquam reperiri, quod Sacris litteris, Canonib. &
traditionibus Ecclesiae Catholicae, Apostolicae Rom. contrarietur,
sed ob insignes conceptus, meditationesq; eruditione & pietate
plenissimos, dignos, qui praelo mandentur. Datum Parisiis, 1. Iulij,
Anno 1616.

A. Soto.

Io. David.

C A R M E N
ad Librum.

Quid portat nouus hic nouilibellus?
Instructore nouo, nouo paratu,
Donatus nouiter latinitate.
Antiquissima continet nouorum,
Et nouissima continet nouorum,
Quae currente die nihil senescunt,
Sed priscis noua patribusq; auiusq;
Et seris noua filiis videntur:
Nam Nouissima sunt Nouissimorum.

A L I V D.

I Amne iterum volucres caelo venere qua-
drigae.
Et via fidereis panditur alta iugis?

Flammea Thestyten rapuere vehicla, sed o-
quid?
Falsi retrogradas credimus ire rotas?
Est nouus hic currus, faber & nouus, infide-
vector
Vt nouus à Bello sede locere noua.

A L I V D.

Q Vis tantas fieri putet quadrigas?
Aut molem quatuor strui rotarum?
Per terram ac tumulos vagatur vna,
Immitti fodiens sepulchra cantho.
Currit per medias secunda nubes,
Anceps iudicij vehens tribunal.
Carnes tertia conterit sub Orco,
Flammæarum tribulis, rubisq; mixtas,
Qua quarta est, areas poli pererrat,
Triturans patientiae fementem.

I. T.

ARGV.

ARGVMENTA IN CONCIO- NES ADVENTVALES DE QVAIVOR hominis nouissimis.

Dominica 1. Advent.

TOta Concio est de memoria Mortis, in qua primum proponit, quomodo Deus iusserit Iudæis vt cineres animantium immolatorum loco mūdo reponerēt, qui variis immunditijs tollendis deseruirent, nullam aliam ob causam, quam vt hoc modo designaret ac doceret, mortis recordationem esse frænum, quo homines a peccatis coercentur. Narrat deinde Principum quorundam exempla, qui mortalitatem suam varijs modis sibi ob oculos poni curarunt. Postremo varios affectus eius relati declarat.

Feria 2. post Dom. 1. Advent.

In hac tractatur, quid sit ipsa mors, variisque rebus, vt aspidi, latroni, furi, tortori, & duci castrensi comparatur, mundus autem prout florido, & syluæ similis ponitur. Variæ deinde epitheta mortis & tituli proponuntur, deq; eius potentia multa dicuntur, quodque Deus non sit eius auctor, sed peccatum, multis probatur.

Feria 3. post Dom. 1. Advent.

Causa mortis requiritur ac aperitur. Cumq; multi eam hominibus agnam crediderint, concludit non fuisse mortuos nec corpore, nec anima, nisi peccassent, ideoque solum peccatum esse mortis causam. Digressione deinde facta, multa de felicitate status innocentia & hominis creatio-
ne differit, & de miseria eius agit, in quam post peccatum perpetratum delapsus est.

Feria 4. post Dom. 1. Advent.

Hominem per peccatum gratia Dei destitu-

tum, jam necessario morti esse obnoxium, nullumq; aduersus eam esse prius legium, eo quod ex contrarijs elementis cum coalescet, naturaliter etiam morti subiectus sit, ideoq; neminem profus ab ea esse immunem.

Feria 5. post Dom. 1. Advent.

Mortem nemini suum aduentum ante denunciare, sed proditorie instar furis & latronis hora incerta aduenire. Agit deinde de præparatione ad eam, ne possit esse perniciosa, quod exemplo lupi eleganter probat.

Feria 6. post Dom. 1. Advent.

Proponit ea, quæ moribundis euenire solent, corporis nimirum varios dolores, peccatorum acerbam memoriam, dæmonum horribiles aspectus, ipsiusq; etiam animæ afflictiones, quæ omnia talia sunt, vt Christus ipse licet innocens, animam tamen Patri suo cælesti commendauerit.

Sabbato post Dom. 1. Advent.

Vt cumq; hæc dicta se habeant, mortem nihilominus non esse metuendam declarat, sed pijs, quibus sit quasi carceris custos, & aditum iis faciat ad felicitatem æternam, ac proinde optandam, quod exemplis etiam gentiliū confirmat.

Domin. 2. Advent.

Extremi iudicii memoriam semper in mente habendam, exemplum Anachoretæ cuiusdam & S. Hieronymi docet, eiusq; rei vilitatem pluribus proponit

Feria 2. post Dom. 2. Advent.

De signis quæ antecedunt iudicium extremum, in Sole, Luna & stellis differit, eiusque rei rationem profixè reddit. Exponit autem & mysticè hæc signa de Christo, Sole, Luna B. Virgine, & stellis seu Sanctis.

Feria 3. post Dom. 2. Advent.

Declarat quam horribilis futura sit dies iudicij, quales eam præcessuræ tempestates, ut dies belli idcirco vocari possit ac nocti comparari.

Feria 4. post Dom. 2. Advent.

De ipso iudice Christo, Deo & homine agit, qui tunc erit terribilis valde, ac proinde primus eius adventus cum hoc secundo comparatur, & utriusque quanta sit differentia ostenditur. Deinde de cruce in iudicio apparitura, & impiis terrificata & aduersaria differit.

Feria 5. post Dom. 2. Advent.

Omnes omnino homines in iudicio comparituros supra vallem Iosaphat in aere, etiã paruulos sine baptismo mortuos.

Feria 6. post Dom. 2. Advent.

De seuerissimo examine quo iudicandi examinabuntur, agit, in quo Christus Ludimagistro ac Doctori, iudicandi vero studiosis per classes distributis comparatur, deq; examine Religiosorum, Sacerdotum & aliorum agit.

Sabbato post Dom. 2. Advent.

Agitur de sententia post examen peractum, primum in pios, deinde in impios proferenda. Deumque proniorem ad præmia quam supplicia inferenda ostendit. Pauca deinde de igne infernali & æterno differuntur.

Domin. 3. Advent.

Cogitationem infernalium suppliciorum nõ modo necessariam, verum etiam utilissimam esse declarat, eo quod potentissime homines à vitijs absterreant. Contra vero eorum obliuionem causam esse plurimorum peccatorum.

Feria 2. post Dom. 3.

De quinque locis seu animarum receptaculis post hanc vitam agit, nimirum de cælo, inferno, limbo Patrum, paruulorum sine baptismo aut circumcissione mortuorum, & purgatorio.

De ipso autem inferno differit teterrimum esse & horribilissimum, eumq; sub terra.

Feria 3. post Dom. 3.

De ipsis inferni tormentis agit, miserrimoq; damnatorum statu, quorum quidam grauius cruciabuatur, quam ipsi dæmones.

Feria 4. post Dom. 3.

De pœna sensuum differit, quos omnes grauiissime torquendos demonstrat. Deinde de igne infernali, & quomodo in animam agat prolixius disputat; quodq; dæmones nunc non omnes sint in inferno, post iudicium tamẽ omnes illuc ablegandi, etiã etiam nunc non sint sine tormentis.

Feria 5. post Dom. 3.

De damnatorum miseria, ob grauissimam pœnam damni agit, & de verum conscientiz.

Feria 6. post Dom. 3.

De æternitate infernalium pœnarum disputat, & ostendit omnino nunquam finendas, nec vllam spem redemptionis superesse damnatis contra Origenem, qui olim contrarium sensit. Esse igitur æternitatem pœnarum infernalium articulum fidei, & æquissimam. Postremo agit de eo, quomodo damnatorum corpora non consumantur aut corrumpantur in igne.

Sabbato post Dom. 3.

De damnatorum infelici sorte, quorum numerus ingens sit, & nullis viuorum precibus iuuari possint, nec vero viui pro ijs orare debeant.

Dom. 4. Adventus.

Gloriam cœlestem mente comprehendere non posse, eiusq; memoriam efficax esse remedium contra peccata, & quoscunq; labores huius vitæ, idque exemplis Moysis & S. Stephani probatur.

ARGUMENT.

Feria 2. post Dom. 4.

Cæli situs descriptio, nomina, & amplitudo, itemque pulchritudo proluxe & pulchre depingitur.

Feria 3. post Dom. 4. Advent.

Agitur de Beatis, eorumque fœlici sorte, quam tria commendabilem faciunt Gaudia cœli æterna esse, unde beati excidere nunquã possint, cum peccare non possint, contra Origenem. Non esse omnium beatorum eandem gloriam, quod procedit ex aureolis, quæ nonnullis Sanctorum datæ sunt, deque ipsis aureolis disputat.

Feria 4. post Domin. 4.

Beatorum gloriam consistere in visione divinæ maiestatis, ad quam gloriæ tamen lumen necessarium, cuiusque excellentia in duobus consistat. Hinc fieri ut Sancti

nihil ignorent, & cognitio illorum quotidie crescat, & quomodo id fieri possit.

Feria 5. post Domin. 4.

De corporum beatitudine Christi Humanitatem apertissime à Beatis videndam fore. De corporum resurrectione, & qualis illa futura. Non fore in cœlo cæcos, aut claudos, aut vitiosos. De quatuor dotibus glorificatorum corporum.

Feria 6. post Dom. 4.

Cœlestem gloriam longissime superare omnes mundi delicias, cum mundus hic nil sit nisi inopia, & punctum tantum si cœlo cõferatur, nec animam satiare posse. Plura deinde de mundi vanitate, & cœli pulchritudine addit, cum anacephalæosi dictorum quatuor Nouissimis.

INDEX LOCORVM PRÆ-
CIPVORVM S. SCRIPTVRÆ, QVI HOC
Tomo de quatuor nouissimis explicantur.

GENESIS.

CAP. 2. I n quacunq; die comederis ex eo, morte morieris	fol. 28
2. Erat uterq; nudus, & non erubescibat.	30.
3. Multiplicabo arummas & conceptuos	31
Pulus es, & in puluerem reuertaris.	42
36. Descendam ugens ad filium meum in infernum.	185

EXODI.

CAP. 23. Sex annis seres agrum tuum, septimo Sabbatum terra erit	111
34. Signa faciam qua nunquam visa sunt super terram.	93

DEUTERONOMII.

CAP. 32. Congregabo super eos mala, &c.	116
---	-----

REGVM.

CAP. 16. lib. 2. Omnes morimur, & quasi aqua d labimur	47
CAP. 5. lib. 4. Obsecro, concede mihi seruis tuo ut tollas onus duorum burdonum.	10
33. Diuidite infantem in uium, &c.	200
36. Sicut & nguensum in capite, quod descendit in barbam Aaron.	253
10. Dispone domui tua, quia morieris	64

ESDRÆ.

CAP. 4. lib. 4. Mensura mihi statum uentis.	6
---	---

IOB.

CAP. 4. In horrore uisionis nocturna, quando solet sopor occupare homines	108
7. Nec aspiciat me uisus hominis	123
14. Omnes gressus meos dinumerasti.	148
16. Miseremini mei, miseremini mei, saltem & os amici mei	95
ibid. Dimitte me ut plangam paululum dolorem meum.	173

21. Serpente interroget, quis respondebit ei.	58
26. Columna caeli pauent & contremiscant, &c.	99.
30. Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni uiuenti.	5

PSALM.

PSAL. 4. Filij hominum usq; quo graui, &c.	244.
10. Pluet super peccatores laqueos.	190
17. Diligam te Domine uirtus mea.	66
17. Circumdederunt me dolores mortis.	166
22. Virga tua & baculus tuus ipsi me conf.	23
26. Credo videre bona Domini	46
28. Vox Domini preparantis ceruos. 170. 203.	
31. Pro hac erabit ad te omnis sanctus.	70
31. Veruntamen in diluio aquarum multarū.	157
33. Mors peccatorum pessima.	75
42. Iudica me Deus, & discerne causam meam.	121
48. Audite hac omnes gentes	90
49. Deus noster manifeste ueniet	127
50. Spiritum reatum in noua in uisceribus meis.	30.
54. Tu uero Deus deduces eos in puteum inter.	183.
57. Latabitur iustus cum uiderit vindictam.	128.
55. Ipsi cal anem meum obseruab.	71
64. Mirabilis Deus in sanctis suis.	248.
71. Deus iudicium tuum regi da.	111
72. Mei autem pene moti sunt pedes.	188
75. Tu terribilis es, & quis resistet tibi	40
76. Cogitavi dies antiquos & annos ater.	144
77. Excitatus est tanquam dormiens Dominus	118
81. Ego dixi Dij estis, &c.	118
83. Melior est dies in aruis tuis super millia.	253.

INDEX LOC. S. SCRIPTURÆ.

87. Nunquid mortuis facies mirabilia 218
 91. Cognoscetur Dominus iudicia faciens 114
 101. Defecerunt sicut sumus dies mei 81
 114. Convertere anima mea in requiem tuam. 237
 118. Quando facies de persequentibus me iudicium 54
 ibid. Confige timore tuo carnes meas. 89
 125. In convertendo Dominus capt. Sion. 235
 129. Si iniquitates obseruaueris Domine. 148
 142. Memor ero dierum antiquorum. 144
 147. Lauda Ierusalem Dominum. 250
 149. Exultationes Dei in gutture eorum. 106

PROVERBIORVM.

CAP. 33. Non extinguetur in nocte lucerna eius. 84.

CANTICORVM.

CAP. 21. Nafes tuus sicut turris Libani. 171
 6. Bibite amicos & inebriamini. 248
 8. Fortis ut mors dilectio. 22

ECCLESIAST.

CAP. 7. Fecit Deus hominem rectum 30
 44. Enoch placuit Deo & translatus est. 49

ISAIÆ.

CAP. 3. Dicite in isto quoniam bene. 253
 26. Sicut qua concepit cum appropinquauerit ad partum 169
 30. Ab heri preparata est Tophet; &c. 183.
 33. Quis poterit de vobis habitare cum igne de-
 morante. 177.
 41. Viderunt insula & timuerunt 95
 64. A seculo non audierunt, neque auribus, &c. 242

EZECHIELIS.

CAP. 7. Finis venit, venit finis, ecce immitam fu-
 rorem, &c. 13
 Ossa hac vniuersa domus Israel est. 41
 9. Percutit senes & iuuenes, eos vero qui super
 frontem habent signum Thau non percu-
 tiatis. 5

DANIELIS.

CAP. 7. Aspiciebam in visione noctis, & ecce fi-
 lius hominis veniebat 119
 Libri aperti sunt; &c. 148
 8. Abscessus est lapis de monte sine manibus. 25

IONÆ.

CAP. 4. Et parauit Deus Serpenti ascensu dilu-
 culi 24

MICHEÆ.

CAP. 1. Vadam spoliatus & nudus 27

NAHV. M.

CAP. 3. Reuelabo pudenda tua in faciem tuam. 153.

IOELIS.

CAP. 2. Stelle retraxerunt lumen suum. 106
 Dabo prodigia in caelo & terra sanguinem, &c. 96.

MATTHÆI.

CAP. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum 7.

7. Omnis arbor qua non facit fructum bonum, &c. 210

21. Virtutes caelorum mouebuntur. 99

24. Si sci et paterfamil. qua hora fur v. n. 56

25. Estote parati, quia nescitis diem neq; horam. 52

Venite benedicti, ite maledicti. 160. & seq.

MARCI.

CAP. 6. Putauerunt Saphana' m. videre 78

LVGÆ.

CAP. 11. Si ego in Beelz. bub eijcio demonia, filij de-
 stri. 122

12. Sint lumbi vestri praecincti. 59

Cum vadis cum aduersario tuo ad iudi-
 cem, &c. 215

21. Virtutes cœlorum mouebuntur. 99

22. Factus in agonia prolixior ab. & factus est
 sudor eius sicut, &c. 70.

IOANNIS.

CAP. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso, &c. 25

1. CAP. 4. Deum nemo vidit vquam. 302

1. CAP. 17. Hac est vita aeterna, ut cognoscant te
 verum Deum. 261

ACTORVM.

CAP. 1. Non est vestrum nescire tempora, vel mo-
 menta. 109

I. CORINTH.

CAP. 1. Caro & anguis regnum Dei non posside-
 bunt. 4. Ha'c.

INDEX LOC. S. SCRIPTURÆ.

4. Habemus thesaurum in vasis fictilibus. 44	12. Deus noster ignis consumens est. 165
5. Nec oculus vidit, nec auris audivit. 235	APOCALYPSEOS.
8. Nescitis quoniam Angelos iudicabimus. 121	CAP. 3. Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei, &c. 250.
1. Corinth. 15. Seminatur corpus animale, surget spirituale.
Seminatur in infirmitate, surget in virtute. ibid.	4. In circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos, &c. 249
II. CORINTH.	6. Cum aperuisset sigillum sextum, Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus. 100
CAP. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi. 33	10. In diebus septimi Angeli cum cœperit tuba, &c. 98.
9. Qui parce seminat, parce & metet. 256	12. Ecce draco magnus & rufus habens, &c. 23
EPHESIOS.	14. Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem, &c. 19
CAP. I. Vt sciatis qua sit supereminens, &c. 158.	20. Et vidi mortuos magnos & pusillos. 142.
HEBRÆORVM.	
CAP. 9. Statutum est omnibus hominibus semel mori. 48.	

CONCIO.

CONCIONES

Sive,

CONCEPTVS THEOLOGICI DE QVATVOR HOMINIS NOVISSIMIS.

DE MORTE,
DOMINICA PRIMA ADVENTVS.

DE MEMORIA MORTIS.

Partitio.

- I. De nonnullis memoria mortis effectibus.
- II. Memoranda mortis necessitas & sacris potissimum scriptis astruitur.
- III. Instituta priscorum ad mortis memoriam recolendam apta.
- IV. De utilitate eiusdem quo ad peccata.
- V. Ad contemptum mundi.
- VI. Itemq; ad alia complura.

Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

AGNVS ille Deus, cuius esse infinitum est, cuius potentia penitus admirabilis, Israelius in deserto Sinai commorantibus olim praecepit, ut animalium à Deo immolatorum cineres coaceruarentur & loco mundissimo extra castra asservarentur: qui cineres dum aqua viua aspergebantur, omnem immunditiam, contagionem & spurciti-
Tom. 4. Bess. Advent.

am ferebant, & quicumque immundi erant his cōspersi expiabantur. In mysterii huius umbra plenum purae veritatis lumen videor intueri, firmiterque mecum statuo, magnum illum pictorem fictoremq; aigra figurae huius fuligine, pallorem & tristem mortis imaginem depingere, atq; edocere v. luisse, nobis quod diu in deserto, & vasta mundi planitie commoramur, pallidae huius Parcae cineres esse coaceruandos, inque anima velut in lo-
 A co mu-

co mundissimo, custodiendos: qui cineres
 viua lacrymarum aqua macerati, tanta vir-
 turis sunt, & energia, tantisque prodigiis pol-
 lent, vt omnia mundet & expient, ipsa quo-
 que peccata, quae mortalium conscientias
 velut lepra quadam inficiunt, auferant. Fuit
 hoc, Auditores, magni Dauid consilium,
 quod ipsum & mihi materia futurum est,
 quam vobis in Aduentus huius theatro spe-
 ctandam proponam, cuiusque splendorem
 ac magnificentiam omnibus vobis patefaciam.
 Haec namque vnica in tota sacrae Scripturae
 officina, huic potissimum tempori congru-
 ere visa est. Et quoniam sacrum hoc tempus
 quatuor septimanas continet, quatuor quo-
 que diuersis tractatibus eadem distingue-
 mus. Primus futurus est de morte, adeo vt
 non nisi lachrymas, luctum, funera; mortem
 denique ipsam septem hi dies complexuri
 sint. Alter de iudicio horrendo, terribili, &
 formidabili, in quo non nisi seuera decreta,
 atroces sententiae, horrendae castigationes,
 ac rigida examina & discussiones audientur.
 Tertius vero de poenis Infernalibus, qui praeter
 ignes, supplicia, aeternitatem, diabolos,
 aliud non continebit; atque in iis tertia se-
 ptimana finietur. Quartus denique futurus
 est iucundissimus, qui gaudia, gloriam, cae-
 lestium iubilationes ac beatitudinem sem-
 piternam decantabit. Egregia & locuples
 profecto materia, & de qua latissimus mihi
 dicendi campus aperitur. Erit hoc & ad do-
 cendum, & ad permouendum peridonea, &
 ad quam vos omnes sedulo & ex animo in-
 uito, adeo vt, si in conueniendo frequentes
 & assidui, in audiendo vero attentis sitis, ipse
 meo non sum officio defuturus, sed omnem
 daturus operam, vt vestrae de me expecta-
 tioni, conceptaque opinioni satisfaciam. E-
 quidem de felici rei successu nullus dubito,
 sed plane confido, modo Paraclitus Spiritus
 sanctissimo auxilii sui afflatu, cymbam hanc
 per processum hoc a quo dirigere, ac glo-
 riosissima Deipara, Doctorum omnium cy-
 nosura, singulare Ecclesiarum refugium,
 ac mortalium omnium tutela ac praesidium,
 ope sua eandem propellere, non dedignentur.
 In hunc itaque finem illi mea vota, de-
 sideria, petitionesque libens merito do de-

dicoque: atque vt efficaciam preces maio-
 rem consequantur, coniunctis animis ac
 mentibus Angelica eam salutatione salute-
 mus, dicentes:

AUE MARIA.

Lacedaemoniorum rex Pausanias, cum o-
 lim inani quodam superbia typho inflatus,
 in magna hominum frequentia, a Simonide
 Philosopho petisset, sibi vt praecelsum ali-
 quod dogma e Philosophicis scriiniis de-
 promptum, aut praecceptum quoddam me-
 morabile traderet, ad quod & vitam, & mo-
 res totamque agendi rationem componeret,
 Simonides pro ea qua praeditus erat prudentia,
 cognita regis insolentia, vt eum & mo-
 destiorem ac sapienter redderet, atque
 inanes illos fastus retuderet, suadet vt mor-
 tem semper in animo haberet, semperque si-
 bi proponeret, se viuere mortalem, ac pro-
 inde variis obnoxium casibus, & breui mor-
 riturum. Quid aliud responso hoc docere
 Philosophus voluit, quam nullam legem
 sanctiorem, nullum praecceptum salubrius,
 nullum ad superbiam, & contumaciam ali-
 cuius retundendam efficacius membrum ha-
 beri posse quam vilitatem originis, ac con-
 ditionis humilitatem ei ob oculos ponere,
 & finem, mortem, ipsaque exequias in men-
 tem reuocare?

Oraculum illud Philosophorum, atque Solonis
 vnus de septem Graeciae sapientibus Solon, tentia,
 vt superbiens atque Alexandrinos animos
 compesceret, insolentes refrenaret, arro-
 gantes & contumaces intra rationis limitem
 reuocaret, vnicum medium adhibuit, aureis
 nimirum litteris, iisque grandibus auream
 hanc & vere diuinam sententiam, templi
 Delphici foribus inscripsit, *Nosce te ipsum.*
 Nosce, inquam, qui sis, vnde veneris? nam
 ipsum Nihil tibi pater est, limus & lutum tua
 nobilitas: ac cineres vera tua insignia. Co-
 gita tibi aliquando esse moriendum, atque
 vnicui tantum momento viuendum: cogita
 te viuendo mori, ac sensim sine sensu ad mor-
 tem citato cursu ferri, & cum hinc abieris, in
 cineres te redigendum.

Quin & in ipso primordio, magnus ille
 Deus,

Primum q̄ Deum, qui mundi huius Solon existit, mor-
 Deushomi- tis nobis memoriam inculcavit, adeo ut pri-
 ni creato ma quam Adamo omnium discipuloru' suo-
 rum primo tradidit, lectio, mortis ipsius fue-
 rit recordatio, cineres ac sepulchru', dicens:
 In quocunque die comederis ex eo, mo te morie-
 ris. Ac postea, Pulvis es, & in pulverem reuer-
 teris: funesta huius ac truculentę Parca me-
 moriam velut stimulum quendam ei inge-
 rens, quę eum a peccando retraheret, ac vel-
 ut speculum eius oculis obiciens, in quo vil-
 litatem originis perspiceret, denique & Al-
 phabetum quoddam illi prelegens, e quo quis
 esset aut qualis, disceret. O durum stimu-
 lum! O speculum pellucidum! O insigne ac
 doctum Alphabetum, quod homines etiam
 stupidissimos in sapientissimos Philosophos
 commutat!

Et sane veteres Ethnici, quod virtutem
 toto studio amplecterentur, vitia vero velis
 remisque fugerent, ne a recto vnquam ius-
 titię tramite declinarent, semperque ho-
 nestum ac decorum ob oculos haberent, a-
 liud, mihi credatis, calcar non adhibebant,
 quam vnicam hanc meditationem mortis,
 neque aliud sibi proponebant, quam hu-
 manę conditionis inconstantiam, defun-
 ctorum ossa, crania cineres, adeoque ipsa
 mortis insignia. Cuius rei luculenta mi-
 hi omnis antiquitas suppeditat exempla.
 Philippus ille Macedonum Rex, de numero
 illustrium veteris seculi regu', cum in Che-
 ronea Athenienses fadisset, veritus ne for-
 tasse victoria insoleceret, aut extra statum
 mentis raperetur, cum perspectum haberet,
 quantę memoria mortis ad tumentes ac la-
 sciuentes Principum animos refranandos
 foret efficacię, quendã e pueris mane quo-
 tidie ad se venire voluit, qui ei in memo-
 riam reuocaret, quod esset homo, mortique
 instar ceterorum mortalium obnoxius, at-
 que ideo nihil a se humani alienum existi-
 mare.

Hinc etiam Zenon Philosophus dicebat,
 Reges non ita debere confidere viventibus,
 quin quotidie ac semper, mortuos, qui in sa-
 pulcris latitabant, in consilium etiam ad-
 haberent. Innuere volebat, cordati ac pru-
 dentis regis esse, & inanes mundi delicias

suspectas habere, & mortis interdum memi-
 nisse, quin & a mortuis qui cęmeteria inco-
 lerent, de eiusdem versutis inquirere, nam,
 teste Ecclesiastico, certum est, & mortuos
 loqui, quorum hæc ad nos omnes vox est:
 Memor esto iudicis mei, securu' & tuum: hodie
 mihi, eras tibi. *Ecccl. 38.*

Ptolomæus Philadelphus Ægypti Rex, Ptolomæus
 is, inquam, qui luculentissimam ac lectissi-
 mis instructam libris Bibliothecam Alexan-
 drię instituit, inter medias epulas tristem men-
 sę mortis imaginem, ac mortui cranium sem-
 bebat.

per ad latus habuisse fertur, atque hæc a
 ministris interdum vocem in mensa repeti-
 iussisse: Inspice Rex & vide, ac cogita te-
 cum, eum cuius hic ossa & caluaria vi-
 des, talem olim, qualis tu modo, extitisse,
 ac venturam aliquando tempus quo tu ei
 futurus es similis, tuęque caluaria pari ra-
 tione mensis regum inferenda. Egregium
 hocce Ptolomæi factum laudabilem mihi &
 aliorum Ægyptiorum consuetudinem, re-
 uocat in memoriam, quibus solemne erat,
 cum genio hilarius indulgerent, ac publi-
 cum epulum instruerent, mortis imaginem
 per omnes conuiuas a summo ad imum in-
 ferre, hac addita sententiã, o vos omnes qui
 huc ad hilariter bibendum cõuenistis, mor-
 tis iam iam imminens nolite obliuisci, at-
 que ideo tristem hanc eius imaginem con-
 templamini; hæc vos commonefaciat ven-
 turum aliquando tempus, quo huic similes
 eritis. O factum bene! O sanctam ac ve-
 re laudabilem consuetudinem! Audite ma-
 iora.

Cum magnus Tartarorum Cham regni
 solum conscendit, ipso inaugurationis die
 quo ab omnibus Rex salutatur, summus
 regni Sacerdos ac totius Religionis apud
 Tartaros Pontifex, inter ceteras, quibus
 eum officii commonefacit exhortationes,
 mortem ei ob oculos ponit, inuitatque ut
 e terra se ortum meminerit, quin & cœlum
 intæatur, cuius compotem se futurum a-
 liquando speraret, denique ut mortalem
 se esse agnosceret, vitamque sibi peren-
 nem minime responderet. Idem penę de
 Imperatoribus Constantinopolitanis refert
 Neontius Episcopus Neapolitanus: hi enim

Gen. 2. 3

Veteres
mortis me-
mores plu-
rimu' fuere.

Elian. lib. 8.
var. cap. 15.

Zenonia A.
paphib.

Plut. in con-
uivio sept. sa-
pientum.

In Vita Patr.

etiam regnum adirent, & totius populi applausu gratulationeque exciperentur, varii eos accedebat marmorarii, diuersa marmorum crusta demonstrantes, ab eisque petebant, e quo tandem marmorum genere sacra sibi Caesarea maiestas sepulchrum extrui vellet. O consuetudines dignas & laudabiles!

Lib. 7. in vita Zenonis.

Quum & Dii ipsi sanctam hanc mortis memoriam omniratione animis mortalium insculpere conati sunt: nam de Zenone Philosopho, quem paulo prius in scenam produximus, refert Laertius, eum, cum quondam ab Apollinis oraculo sciscitatus esset, ecqua ratione vita honeste institueret, mores componeret, vitia fugeret, virtutes confectaretur, & quonam modo vitae tempus cum honore traduceret, hoc ex adytis responsum accepisse, vt mortuos consuleret, ab iis quid sibi agendum foret, inquireret, eorum sibi schema & colores circumaptaret. Dum hoc Delphici Dei oraculum maturius mecum volao ac diligentius excutio, videtur veridicus ille Deus eum, ac post illum omnes omnino mortales, docere voluisse, vnicum ad vitam sancte laudabiliterque ducendam, diemque extremum in summa felicitate claudendum, medium esse, mortuos in consilium adhibere; ac feralem illam Parcam, mortem, inquam inexorabilem, ante oculos habere.

S. Basil. sibi mortis memoriam refrigerari volebat.

Sed iam satis superque profanis historiis inhaesimus, tempus & ratio postulare videntur, vt & sacra quaedam producantur. Magnus ille Basiliius Caesareae Cappadociae Episcopus, doctissimus iuxta ac sanctissimus, agmen ducat, hic namque in solemnitatibus maioribus, quando ex officii prescripto magnificentiam quandam & pompam praese ferebat, ne fortassis insolesceret, domesticorum suorum cupiam mandabat, sibi vt in mediis honoribus in aurem mordicus diceret: Mortem cogita Pater, ac sepulchrum perfici iube. Huic succedat Ioannes Episcopus Alexandrinus propter insignem in pauperes propensionem cognomento Eleemon qui sexto post Christum natum floruit saeculo: idem prorsus hic legitur fecisse. Statim enim vt ad Episcopatus dignitatem per-

Item Ioannes Episcopus Alexandrinus.

uenit, mortis meditatione cepit edificare, quam vt melius comprehederet, tumultum extrui mandauit, at nunquam perfici, idque ea de causa, vt cum quotidie ab eo peteretur, quando tandem eum perfici vellet, semper illi mors in mentem reuocaretur, ac se mortalem esse cogitaret.

Iterum ad profanos delabor, laudabile Severi Imperatoris factum propemodum oblitus, hic namque cum viuo sibi loculum construi iussisset, eidem se saepius includebat, quem & amplectendo exosculandoque; his verbis alloquebatur: Tu o locule angustis tuis complecteris eum quem orbis totius amplitudo nequit complecti. Testes hic habeo Dionem Nicæum ac Xiphilinum in eiusdem vita.

Ex hac igitur longa exemplorum enumeratione manifestum redditur, quam frequens apud maiores nostros mortis meditatio fuerit, & quo potentissimi Principes ac Viri sanctitate celebres atque omnes paene mortales, in eam affectu fuerint. Sane ipse Salomon Prophetarum omnium Rex, ac Regum Propheta, assiduam mortis meditationem tanti semper fecit, vt firmiter crederet; totique adeo mundo persuadere conatus sit, illam solam ad virtutes animo inferendas, ac vitia extirpanda posse sufficere. Verba eius audiamus: *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis* Materiam hanc in duas partes dispartiar, prima dicit, quam necesse sit nouissimorum, ac praesertim mortis, perpetuo reminisci, altera vero quantam secum sancta haec meditatio vtilitatem trahat quae duo vbi pertractauero, omnium vestrum me vtilitatibus abunde velificatum existimabo, vos modo benignas aures accommodate.

Principio igitur ipsa assidua mortis meditatio in tantum homini Christiano necessaria est, vt S. Ioannes Climacus doctrina & sanctitate illustris, eam omnium virtutum, totius vitae spiritualis piorumque exercitiorum basim ac veluti fundamentum appellare non erubuerit. Diuinus quoque Plato, Ethnicus licet, Philosophus alioquin praestantissimus, id ipsum, licet verbis paulo splendidioribus, expressit, ait enim medi-

II. Mortis meditatio homini ad salutem necessaria est.

meditationem mortis sublimem quandam Philosophiam posse nuncupari. Si vero ex eiusdem sententia, Philosophia ad reipubl. administrationē in primis requiritur, quam necessaria igitur ad salutem animorumque integritatem conservandam, sublimis illa Philosophia, mortis, inquam, memoria, dicenda est? Ad hæc tanta in rebus naturalibus finis ipsius necessitas esse perhibetur, ut cum Phyci omni in re. primum esse dicere non vereantur: ut quamuis in executione operis postremus, in intentione tamen & mente sit primus. Mors autem cum omnium rerum sit extremum atque linea vltima, in omnibus actionibus nostris prima sit, ac Principem in cunctis operibus locum teneat necesse est.

Mortis memoria in actionibus nostris prima esse debet.

Simile.

Nam quemadmodum nauclerus, cum in mediis tempestatibus nauem dirigit & moderatur, in puppi, quæ extrema navis pars est, confidet, non lecus & homo, qui mundi huius oceanum euauigat, quo debite ac recte vitæ nauem dirigit non in protra & ortus sui principis confidere debet, verustatem scilicet ac nobilitatem stemmatis, maiorum decora, proauorum titulos & auitas imagines admirando, neue etiam in medio, mediæ nimium ætati ablandiando, honores ac dignitates diuiniarumque affluentiam suscipiendo, sed in puppi, mortem ac nouissima in mentem reuocando. Hic igitur te constitue, ô homo, & ex illo specula Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Accedit hæc, quod Deus Optimus Maximus, iam ab ipso mundi primordio, hæc mortis meditationem adeo homini necessariam iudicauit, ut vix nata fuerit mors, quia eius statim insignia Adamo protoplasto adaptarit, Fecit Deus Adæ & uxori eius tunicas pelliceas: ut quemadmodum mortis colorem, & insignia ad lumbos gestarent, ita quoque eiusdem memoriam animo infixam gererent. Deinde idem ipse Deus, ut profundius adhuc angustaret, & regiam hæc mortis recordationem cordis humani laminæ insculperet, in veteri lege sanciuir, ut altare cineribus mundaretur, omniaque va-

Gen. 3.

sa in Sacrificiorum vsum depurata mortuorum animalium pellibus conuestirentur. Nam 4. Audite Codicis textū: Sed & altare mundabunt cinere, & cuncta vasa altaris operient simul velamine hi acynt binarum pellium. Quid porro aliud altaria hæc, hæc pelles, cineres ac vetera illa ornamenta declarant, nisi corda nostra, quæ sunt veluti sacra quædam Spiritus sancti altaria, in quibus sacrificium laudis offertur, ipsa mortis recordatione esse decideranda, atque omnes eorum facultates, quæ instar vasorum sacrorum sunt, pellibus & exuuiis cœmiteriorum, id est, mortuorum cadauerum inspectione, cooperiendas:

Huc etiam facit, quod in Ezechiele Propheta ii, qui ad salutem destinati sunt, signo Tau (quæ postrema alphabeti Hebraici littera est) in frontibus signati legantur: Percutite senes & iuuenes, eos vero qui super frontem habent signum Tau, non interficietis. Docemur hic, si saluari ac vindici gladio eripi velimus, animarum frontibus, funesta mortis insignia, (quæ vltima linea rerum est atque vltimus in vita Alphabeto character) insculpenda. Hinc Elias Propheta zona e mortui animalis pelle parata lumbos cingebat, & multis deinde post sæculis præcursor Domini Ioannes Zachariæ. Erat hæc zona verissima mortis iudicia ac notæ: ut hinc disceremus, mortis memoriam nullo vniquam tempore animo seponendam, verum ad salutem penitus esse necessariam, quin & ab ipso Deo traditam ac iussam. Vnde Poeta:

Ipse iubet mortis te meminisse Deus.

Et Sapiens: Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Omnes quinetiam, qui in veteri Testamento sanctitate celebres fuere, mortis meditationem minime neglexerunt, sed ad vnum omnes nouissima ante oculos habere, ac bellatricem hæc formidarunt. Iob enim, an non in medio calamitarum Domino dicebat: Scio, quia morti trades me. ubi constituta est domus omni viuenti, id est, certo certior sum Domine, esse mihi aliquando hinc morte decedendum, tributum commune

dinem plâne coelestem ac propemodum diuinam.

Lautius. Democritus Philosophus inter ceteros nobilis, vrbes atque hominum confortia vt plurimum deuitabat, per cœmiteria ac bustuaria libentius obambulaas: sciebat enim, qui in Philosophiæ studio decurrerat, ipsam mortis meditationem, veram ac perfectam Philosophiam esse. O oracula antiquorum! ô viros penitus admirabiles! at vero nostri Philosophi, fideles intelligo, an non & longe maiora præstiterunt.

Andr. Mast. n. 1. s. Josu. Iacobus Edessenus scriptor apud Syros cum primis nobilis, & magni Ephraimi olim doctor, memoriæ prodidit, Noachum ossa primi parentis Adam religiose in arcam ad se recepisse: & post siccatum à diluuiio terrarum orbem, illa inter suos tres liberos cum orbe ipso distribuisse, Semoque, quem anteferebat ceteris, caluariam donasse, & cum ea regionem quam Iudæam appellamus. Vtrum hoc apocryphum quoddam cabalistarum commentum sit, modo non disputo, sed hoc dico, mirari me, nullam in sacris litteris mentionem fieri, Noachum aurum aut argentum, aut quidquam ex omnibus mundi pereundis thesauris in arcam intulisse, cum tamen ossa secum asportasse dicatur ex traditione, mortem scilicet cunctis opibus anteponendo, vt nimirum filiorum animis eiusdem memoriam inculperet, quam vnam plurimam quam omnes thesauros fecisse eum apparet; quo eam ceteri exemplo illius mortales splendoribus ac dignitatibus anteferrēt. Probo.

Exod. 13. Dum Hebraei Aegypto egredierentur, ac crudeli se iugo Pharaonis eximerēt, omnemque plurimum auri & argenti, resque alias immensi pretii secum asportarent, Moyses totius populi ductor & Princeps, aliud præter ossa & cineres Ioseph secum non detulit, mortis scilicet memoriam ceteris rebus anteponens. Cuius rei accuratam Procopius rationem reddens ait, *Hebraei quia carnalia se habebant, iussi sunt mutuo accipere sacra aurea, & argentea. Moyses eligit vni iussi ossa, qua præfertur in mensis Aegypto um thesauris.*

Magnus ille Cosmographus Abrahamus

Ortelius, qui theatro suo toto (quaqua patet) orbe innotuit, in eodem rem sane admirandam commemorat: Esse scilicet in orbe gentem, quæ mortuorum ossa nummorum loco adhibeat, eaque in rerum permutatione, ac necessariis emendis vendendisque auri loco valere atque eadem omnes eorum diuitias esse. An non hoc est perpetua mortis recordari, eamque nullo non tempore ac loco ante oculos habere, cum ossa auri loco sint, & velut thesauri asseruentur? Imitentur hoc Christiani, eaque quæ mundi sunt contemnent, mortem semper animo voluant, de eadem agant, loquantur, eam somnient, ac nunquam non, velut præsentem meditentur, neque ea non secus, ac de thesauro. aliquo custodiendo totis viribus contendant, vt hic etiam locum illud Evangelii inueniat, *Vbi thesaurus tuus, ibi & cor Matth. 6. rium.* Qui enim occultum quendam thesaurum habet, semper de eodem cogitando sollicitus est: mors autem, quæ pretiosus quoque thesaurus, obliuione sepeliri non debet, sed semper animo ac cogitatione voluenda.

Et sane ita se res habet: quin & inter Magorum, qui ex Oriente Christum adoraturi in Bethlechem venerant, thesauros, mortis memoria haud abfuit, inter cetera namque munera obrulerunt & myrrham, quæ mortis symbolum dicitur, & in defunctorum sepulturam adhiberi consuevit. In quo *Matth. 23.* mysterio designatur, heroici cuiusdam ac magnanimi pectoris esse iugem & assiduam mortis memoriam, i. e. myrrham, Domino in sacrificium reservare, ac feretri semper meminisse.

Adhæc, ipse Dominus ac Redemptor CHRISTVS eandem haudquaquam oblitus est. Ipsum enim solemnem gloriæ ac triumphi sui diem mortis memoria voluit adornari, ac quodammodo insigniri. Sepulchra siquidem defunctorum aperuit, atque iisdem eductos Eliam, & Moysen in monte Thabor, velut oculatos suæ transfigurationis testes, adesse voluit. Vt hinc disceremus, summos inter honores ac faustos populi applausus, mortis tamen ac cinerum

rum recordationem non esse abiiciendam, & ad quodcunque tandem honoris, qui per montes exprimitur, fastigium sustollamur, mortis ac defunctorum nihilominus memores nos esse oportere.

Quare age, Christiane, memorare nouissima tua, memorare, inquam, Gentilium, sanctorum Angelorum, & ipsius etiam Iesu Christi Principis tui vestigiis insistendo; funderis mortis interdum reminiscere, his te cineribus aliquando perfunde, finem tuum, & quid futurus sis tecum cogita, sepulchrum tuum nonnunquam adi, atque ita tecum sermocinare: Anne igitur me semel mori necessarium est? pro dolor! anne corpus hoc ab anima separandum & in cineres redigendum? o rem deplorandam! angrati illi oculi solis lumen non amplius poterunt intueri? o calamitatem! aures he non amplius iucundissimo musica sono demulcebuntur? o miserum! lingua hac obmutescet? itane pulmones, cor, manus agitari, caput quaquaversum verbi, membra sentire, ac pedes ambulare desinent? o acerbum nuntium! Recordare igitur nouissima tua, & imprimis mortem, & vltimum hunc terminum, nam quemadmodum nihil eiusdem memoria reperiri potest sanctius ac melius, ita nec eiusdem obliuione quidquam deterius aut damnosius. Atque hoc vnum in primis Christianus ille Heraclitus, Ieremiam significo, in populo suo vnice deplorauit, quod nimirum rarissime aut nunquam mortis meminisset, *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.* Id ipsum & Iesaias de confusione & iniquitate Babylonis asseruit plorans: *Et dixisti: in sempiternum ero domina, non posuisti hac super cor tuum, nec recordata es nouissimi tui.* Animæ peccatricis imaginem gerere videris infelix Babylon, quodque olim Propheta calidis lachrymis in te deplorauit, hoc in illa equidem deploro, Transcamus vltimus.

Ezech. 8. Quanta, putatis, fuit abominatio, quam Ezechiel Propheta in templo olim vidit, quando senes tergum templo Domini obuertentes, versus orientem respicientes, ac fosciculos naribus applicantes conspexit: at non minor, mihi credite, abominatio est,

ac mera & intolerabilis stulticia, cum senes canescentes illi vertices atque albertia tempora, qui iam ad occasum vitæ vergunt, ad orientem respiciunt, ac iuuenum more lasciuunt. Tolerandum quidem foret, si in flore adhuc ætatis constituti, aut iam pubescentes, ad orientem iuuentutis oculos conuerterent, atque eundem, quodammodo prout adorarent: sed cana illa capita, & silicernia, qui tanto iam itinere ab aurora vitæ retrocesserunt, morti vicini, & alterum quodammodo pedem in Charontis cymba habent, oculos ad orientem adhuc conuertere, vere deplorandum est.

Atque hinc fit, quod templo sancto tergum obuertant, Deum contemnant, sanctasque eius leges ac præcepta violent, & sub vitæ terminum floribus ac corollis redimiti incedant, longius sibi vitæ spatium pollicentes, vti ramusculo naribus applicito manifestum faciunt. At conuerte ad occidentem oculos veterane ac rugose senex, noli corum te fingere, seic te Proserpina canum, noli annos mentiri, sed memorare nouissima tua, finis memento, testamentum conde, dispone domui tuæ, ac tecum cogita, quam necesse sit ad salutem mortis meminisse, ac quantam etiam vtilitatem adferat. Est hoc secundum concionis huius membrum, ad quod me iam accingo.

Huc accedit, quod continua mortis meditatio, præterquam quod hominibus ad salutem pernecessaria sit, infinita etiam commoda pariat. In primis autem peccato aditum ocludit. Ita namque id testatur in Collationibus Cassianus, doctrina & vitæ sanctitate inter seculi sui scriptores perillustis: ait enim, in plurimorum Anachoretarum conuentu, in quo de tentationibus diaboli expugnandis, ac peccatis fugiendis deliberatur, vnum è senioribus dixisse nullum aut ad tentationes Satanæ superandas, aut ad vitiorum fugam, assidua mortis recordatione medium vel efficacius vel excellentius dari posse. Ac non præter rationem, ita namque sentiunt ac docent omnes sancti Patres, & imprimis diuus Augustinus, qui quodam loco ait: *Nihil sic re-*

Abominatio est, videte senes mortis immemores.

IV. Mortem recordari vtile est.

HOCAT

liberborat. vocat à peccato, quam frequens mortis meditatio.

Ep. ad Cypr. Ac deinde Hieronym. *Memoro mortis tua & non peccabis, qui enim quotidie recordatur se esse mortuum, contemnit presentia, & festinat ad futura.* Et Epistola ad Heliodorum: *Nil aequè tibi proficit ad temperantiam omnium verum, quam frequens cogitatio brevis aui, & huius incerti: quidquid facies, respice mortem.* Egregia quidè hæc omnia, sed quæ è pagano decerpita sint horro, ex Epistola scilicet xxv. Senecæ ad amicum Lucillum: ipsa autem Epistola hæc trito huic Sapientis axiomati, *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis, inniti videtur.*

Eccl. 7.

Simile.

Num. 21.

Mirabiles effectus qui in mortis meditatione notantur.

Et sane frequens ac iugis mortis meditatio, peccatorum quædam mors est, ac præsentissimum aduersus delicta antidotum. Dicantur ii qui à venenosis serpentum moribus fauciati sunt, yugine ex serpentum adipe confecto sanitati restitui. In animabus id locum habere quis neget? dum enim illæ à peccatis, quibus nulla vipera aut regulus venenosior, fauciatae sunt, ac vulnera, & morsus, feralis meditatione mortis, velut amaro quodam iure, tingunt, confestim perlanantur. Insignem in hoc propositum allegoriam producam. Iussit olim Deus, Israelitis Sinai deserto commorantibus, serpentem quendam æneum in medio castrorum in stipitem erigi, in quem si qui venenosis serpentum moribus fauciati oculos conuicerent, protinus sanitati integritatiquè pristinae restituebantur. Cuius allegoriarum moralis sensus hic est. Vult nimirum Deus Optimus Maximus, vt quamdiu in deserto mundi huius commoramur, mortis viperam in altissimam animæ nostræ sedem sustollamus: cuius tanta virtus est atque efficacia, vt, statim ac nos peccata venenoso suo afflatu læsere, si ad illam oculos conuertamus, subito, non sine aliqua miraculi specie, sanemur. Est hoc nempe & sapientis consilium: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

Sed parua sunt quæ hæcenus dicta sunt, si cum iis quæ mox dicturus sum, conferantur: morbos enim qui nulla sanari arte videntur posse, illa è vestigio curat: cæcis quippe oculos adaperire, mentis constan-

Tom. 4. Bess. Aduent.

tiam phreneticis reddere, ad veri Dei cognitionem idololatrias pertrahere, an non effecta quædam mirabilia sunt ac miracula quædam omnem fidem superantia? Ipsa autem finis vltimi consideratio, cinerum perpetua meditatio, atque assidua originalis vilitatis memoria, omnia hæc, atque etiam longe maiora, in anima operari consuevit. Quod pluribus iam demonstrabo.

Magnus ille mundi Æsculapius Christus, *Ioan. 9.* visum cæco nato volens restituere, non dictamnum quod fauciis certis medetur, non chelidoniam hirundinibus salutarem, non varia Pharmacopolarum collyria adhibuit, sed expuit in terram & fecit lutum ex sputo, quod cæci deinde oculis superposuit. Hoc vix malagma oculis adhibitu fuit, quin statim iucundissimum & optatissimum cæli lumen cœperit intueri. Ipsum igitur lutum, ac vilis originis nostræ puluis si cogitationum oculis adhibeatur, eodem quam primum perlanat, nosq; ex cæcis reddit perspicacissimos, & ex talpis lynces quasdam visus acutissimi, vt nos ipsos statim agnoscamus alterum est.

Solent peritiores medici, iis quibus turbatum & minutum est cerebrum, vt sunt amentes, phrenetici, lunatici, & calidis febribus laborantes, cæli mutationem consulere, ac persuadere, vt in patrium solum & locum originis, ad aliquod tempus, secedant. Ad horum autem imitationem prudentes animarum Archiatri, dum vident eas ambitione tumidas, luxu disfluentes, auaritia sordidas, lasciuia inquinatas (ô offrenem phrenesim!) consulunt vt cælum mutent, vt in cinerum se regionem conferant, in qua & formati & nati sunt: illa porro actus & loci mutatio plus sæpe prodest quam omnis exterior medicorum industria, aut medicamentorum varietas.

Tertium hoc sit. Naaman princeps militiæ regis Syriæ, Principi suo gratus & carus, quique summo apud omnes in honore erat, cum à lepra mundatus, & ab idololatria ad veri Dei cultum conuersus esset, ne forsitan in pristinam aegritudinem relaberetur, aliud antipharmacum ab Elisæo non petit, quam pauxillum de terra Israël, quam

Mortis memoria phreneticos sanant.

Mortis memoria idololatriæ horrorem generat.

B satis

facis habere virium ad timorem Dei, cognitionem, atque idololatriæ horrorem menti inferendum arbitrabatur. Audite verba eius:

4. Reg. 5. *Obsecro, concede mihi seruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet vltra seruus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.* Ecquid Spiritum S. facrarum litterarum auctorem hoc facto designare voluisse arbitramini? præter alia hoc sane, nullum esse ad sepelienda & euitanda peccata, quæ meræ vanitates sunt, atq; idolorum cultus, medium efficacius, quam per assiduam meditationem mortis, paucillum, non dico terræ Israelitidis, sed terræ è qua geniti & efformati sumus, assumere ac pendere præter terram nihil nos esse, & in terram iterum conuertentes.

V. O sancta ac ter beata mortis meditatio! alia quin etiam tuæ sunt vires, maior tua est potentia ac robur, maioraque adhuc edis miracula. Scire vultis, Auditores? illa, illa mundi atque omnium rerum mundanarum contemptum generat. Fuit hoc olim iudicium Magni Hieronymi dicentis, *Facile condamini omnia, qui semper se cogitat esse mortuum.* Idem & docet Gregorius lib. 16. Moralium cap. 16. ac Bernardus: *Monachus, inquit, radio affectus componat se meditando supra petram in qua lauantur mortui, & cogitet apud se quomodo tractentur ibi sepeliendi, quomodo nuset caput, cadant brachia, rigeant brachia, tibia taceant: quomodo deferantur hum. andi, quomodo exponantur in tumulo: quomodo puluere contegantur, quomodo vorentur à vermibus & quasi sacculus putrefactus consumantur: summaq; est Philosophia meditatio meritis assidua. Hanc ubicunque perrexerit, secum portet, & in æternum non peccabit.*

Lib. 8. Geograph. Apostolus Doctorum omnium Doctorum ad Corinthios scriberet homines naturalia facillimos, (de quibus ait Strabo, fuisse apud eos fanum Veneris adeo locuples, vt plures quam mille habuerit sacrorum famulas meretrices, quas deæ, viri mulierisque Corinthiæ dedicarant) vitiaque illorum euellere ac virtutes è contra inferere, atque sanctiorem neglecta lubricitate & libidini- bus vitam eos vellet traducere, alio argumento non est vsus, nec aliud iis præceptum

tradidit, quam vt mortis memoriam conseruarent: *Hoc itaque dico fratres, tempus breue est, reliquum est, vt qui habent uxores tanquam non habentes sint, & qui sicut tanquam non stentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur, præteris enim figura mundi huius.* Perluadet ecce sibi mortis memoriam ad delicias voluptatesque eliminandas.

Bartholomæus Tegius auctor nostri temporis accuratus & diligens, hunc locum exponens ait, veteres, vt ad oculum demonstrarent, quantæ esset ad mundi contemptum ingerendū efficacitæ assidua mortis ipsius memoria, inter cætera hierographica mortui cranium hæc addita Epigraphe, *Cogitanti vilescunt omnia,* depingere cōsueuiffe: inuuentes, eum qui attente mortem in tuetur & cogitat, omnia facillime cōtempturum. Vnde & Magnus Gregorius, *Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse mortuum.*

Hinc & vetus quidam Philosophus, cuius mihi modo nomen haud occurrit, quamuis de rei veritate nullus dubitem, dicere solebat, mortem omnium esse deliciarum temperamentum, ac tantum animam per candē ad omnia rerum terrenarum cōtemptum excitari, quantū eam tentationes earum affectu & morte deprimere solent.

Rerum omnium, fateor, obliuionem inducit mors, & vniuersarum deliciarum nauisem eiusdem memoria, quotidiana namque fieri experientia videmus, quomodo rei qui ad mortem condemnati sunt, rerum suarum curam negligant, de amicis non sint solliciti, de cultu corporis haud quaquam anxii, vt inculca barba & promissa coma in sordibus volutentur, vnam sibi mortem semper ob oculos ponentes. Quid? an tu, o homo, tu inquam, qui à toto iam tempore obscuro mundi ergastulo detineris inclusus, atque huius immanissimæ dominæ, carnis dico, vinculis innodatus, ab ipsis incunabilis ad mortem condemnatus es, inania & mundi huius ludibria amplecteris, deque mundo adhuc cogitabis, cum tibi propediè moriendum sit, ac proinde de morte potius cogitandum?

Addam

Adam historiam, quo maiorem adhuc tibi pudorem incutiam, & gentiliū scriiniis depromptam. Referunt Fulgofius & Placina magnum illum Orientis terrorem Saladinum, morti vicinum mandasse, vt statim ac spiritum exhalasset, indusium quoddam vile in exequiis ac pompa funebri, in pertica gestaretur, & simul in clamaretur: Ecce Saladinus, totius olim Orientis terror, atque Asiæ dominator, ex omnibus quæ acquisiuit trophæis, lacerum hunc & vilem panniculum secum defert. Erat, erat, mortis ac nouissimorum memoria, quæ hunc omnium rerum contemptum & abdicationem in eo excitauit.

Simile quid in Machabæorum libris legere videor. Magnus Alexander horrendū illud belli fulmen, qui per totum terrarum Orbem victoricia signa circumtulit, postquā iā plurimos triumphos egisset, multas gentes & cultu & natione barbaras profligasset, tot regna & prouincias euertisset, morti vicinus & fato iam iam concessurus, vocatis ad se purpuratis atque optinatibus suis, illicque ac toti simul orbi valedicens, regnū diuisit, ac singulis singulas partes assignauit. Verba Scripturæ hæc sunt: *Et factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia egressus de terra Chærim, Dar un regem Persarum & Medorum: constituit pralia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terra, & siluit terra in conspectu eius: & post hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur, & vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant: nutriti à iuuentute sua, & diuisit illis regnum suum, cum adhuc uiuere.* Ecce, mortis memoria ac vehemens eiusdem apprehensio, potentissimū hunc Monarcham honoribus vltro coegit cedere, atque omnibus regnis, quæ tanto sudore, labore, tot præliis & periculis sibi pepererat, in momento valedicere.

Hirudinum natura. Qui de animalibus scripserat tradunt, hirudines, si corpori humano, cui ad noxiū humorem exsugendum impositæ sunt, nimis tenaciter adhaerescant, ac nulla ratione auelli queant, quamprimum decidere, & siacere iugere, si cineribus caput perfri-

etur. Hirudines vos estis, ô peccatores, qui noxiū vanitatum & voluptatū sanguinem, in corrupto mundi huius corpore nimis auide exlugitis & imbibitis, adeo vt nulla auelli ratione possitis: sed si mortis cineres capitibus vestris inspergeretis, exsugere desineretis, ac nefariis coëptis sine dubio desisteretis. Ipsa namque mortis meditatio, & stultus ac perditus nimis erga mundū affectus in vna morari sede, ac pariter consistere nequeunt. Docuit hoc me Psalmographus, qui de Iudæis in Chaldæa captiuitate Babylonica abductis ait, eos eū ab alienigenis ad patrios Psalmos de cantandos inuitarentur, respondere solitos: *Quo- Psa. 136. modo cantabimus canticum Domino in terra aliena? Quod enim peregrini essent, & in aliena regione versarentur, è qua quotidie emigraturos se sperarent, hinc fiebat, quod nullis voluptatibus, deliciis, delectationibusque afficerentur, ac vitam in lachrymis ac perpetuo luctu mœreodo transigerent. Considera tecum ipse interdum, ô homo, te hoc in mundo, non secus atque Hebræos in Chaldæa, captiuum & velut in terra exiliū versari, sub horrido, & immiti cœlo constitutū, è qua certus es, aliquando tibi esse discedendum: cogita, mortem luculentam aliquando de te triumphum acturam, quod si feceris, certo certius mihi persuadeo alios te profecto mores assumpturum, in alium virum mutandum, non risu & deliciis dissoluendum, & omnem à te voluptatem heroica quadam animi constantia ablegaturum.*

Daniel regiorum somniorum interpres, & Prophetarum omnium facile Princeps, VI. fanum Beli cum cribratis cineribus conspergeret, imposturas sacrificialorum & ementitum idoli cultum facile detexit. Docet Cineres hæc historia, nos si mortis cineribus memortis vt-moriam conspergamus, versutias carnis le remediū & Satana iniquitatem, qui idoli mundi sunt aduersus mundi vanitates.

Lactantius refert ad hæc, mortuos à viperis, qui vt plurimum emoriuntur, perfanari si earundem cineres plagæ applicentur. Quas nobis plagas, eequæ animæ vulnera infligunt

gunt ambitio, superbia ac mundi vanitas? quam crudeles hæ sunt viperæ? quibus si mortis cineres confestim apponantur, omnis sine mora læsio perfanatur. Audite porro, vt morbi remedium suggerat Ecclesiastes, dicēs: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* id est, ambitiones tuas & honores cineribus consperge, & omnibus deliciis, voluptati, vanitatisque nuntium remittes.

Ecc. 7.

Lib. de Vegetabil. b.

In sermonil.

2. Reg. 17.

Quid si dixerō, ad solum cinerum conspectum demones fugari, eorumque machinationes & molimina subuerti? Nam vt Albertus Magnus, curiosus ille naturæ arcum indagator, tradidit, nunquam amplius coruos ad nidum reuerti, si cineres aut fracti vitri pulueres eidem inpersos viderint: ita dico, Satanam tartareum illum coruum, fuligine infernali nigricatē, nunquā amplius in corde nostro nidum sibi aut domicilium paraturum, si idiplum semel cineribus, in quos post vitæ exitum redigendi sumus, conspersum viderit, ac vitri fragmina in eo repererit, id est, si fragilitatis humanæ (qui non nisi vitrei sumus, quin & vitro fragiliores, teste Augustino: *Nonne fragiliores sumus quam si vitres essemus, vitrum enim et si fragile est, tamen seruatum diu durat,*) meminerimus; Quantum igitur commodum animabus nostris generas, o iucunda ac tristis mortis reminiscētia! at longe maior tua est fortitudo & vires longe maiores, quippe quæ omnia denicias, pessundes, & in frustra comminuas, mundum, peccata, ac diabolicos impetus.

Dauid ouium quidem pastor, sed animo gigas, propriis Goliadam Philistæum armis confecit, Saulem quoque non aliter debellauit, qui nimirum proprio ensi superincubuit. Omnes, mihi credite, Christiani Dauidi huic sunt persimiles, qui nimirum duos aduersarios tergo semper & capiti superimminentes timere debet, Goliadam nimirum, id est, mundum, & atrocem quendam ac sanguinarium tyrannum, id est, Satanam, ac de vtroque victoriam referre possunt, si mortis & cinerum, quæ horum arma sunt, memoriam in manus sumpserint. Certam autem nobis victoriam Sapiens spondet:

Memora enouissima tua, & in æternum non peccabis. Ad hæc ipsa mortis recordatio peccatum penitus extinguit & suffocat, adeo vt nequaquam fieri possit, quemquam à virtutis tramite deflectere, si mortem & nouissima semper præ oculis habet. Ipsa namque mors præsentissimum aduersus venenatos peccati morsus remedium est. Hinc speculum illud patientiæ Iob, omniumque afflictorum antehgnanus sanicem & vermes exulcerato corpore erumpentes, vt Scriptura ait, testa radebat. Quæ verba magnus Pontifex Gregorius interpretatur, ait, nos, si originis ac nostri Esse, quod testa fragili fragilius est considerationem in manus sumamus, & terræ nostræ, mortis ac sepulchri nunquā non memores simus, vermes & peccatorū (quæ meræ sordes sunt, animabus nostris innasci solita) sanicem facile derafuros, animamque ab omni profusis labe contagioque mundaturos.

Iob. 1.

Lib. 17.

Refert Ammianus, apud barbaras quasdam gentes veneni cuiusdam genus reperiri, quod oleum incendiarium appellant, cuius tanta esse fertur virulentia & peltis, vt quodcumque tandem membrum attingit, ipsum confestim, occulta quadam ratione, non sine exiguo cruciatu, & absque vlla extinguendi spe, ardeat: nam quo plus aquæ affunditur ad restinguendum, quo & incendium magis magisque inualefcit. Vnum porro aduersus vehementem hunc æstum remedium est, si terra & cineres flammæ iniiciantur. Venenohuic quin peccata comparemus, quæ virtus quoddam lethale sunt & oleum quoddam incendiarium. Ita namque illa in Sacris voluminibus appellatur, *Oleum peccatoris, non impinguet caput meum.* Et apud Hebræos, *Oleum autem Veneni,* virtus, inquam, quod animas simul & corpora incendat. Cui incendio restinguendo nullum aptius aut conuenientius remedium excogitari queat, quam si vtraque terræ & cinerum fatalium cogitatione respergantur. Nam a longo iam tempore dixit Sapiens: *Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

Psal. 140.

Ecc. 7.

Ipsa insuper mortis recordatio humilitatem generat, & animas intra moderacionis limi-

Mortis memoria animi humiliter.

Zed. 7.

limites contineat, ne sublimius euolent, seque a quo gerant insolentius. Quis enim est, qui proposita sibi originis vilitate naturaque in cineres dissoluenda non humiliter ac demisse de seipso sentiat? quis, inquam, est, qui ad sublimia & supra se posita aspirare audeat, cum moriturum se inq; puluerem redigendum, cogitabit? Hoc namq; vnum Sapiens ad superbiam hominum retundendam humilitatemque mentibus inferendam adhibuit, dicens: *Quid superbis terra & cinis?* quasi diceret: Homo qui in tantum te iactas, qui a deo splendide & magnifice te geris, superbis, & insolentis, cogita, terram, cinerem te esse, puluerem, putredinem, & merum nihil, & non dubito fore, quin alas tuas breuis sis contracturus. Vnde Poeta quidam:

*Quid cinis & puluis, quid sordida terra superbit?
Cum redit in cineres, quod fuit ante cinis?*

Simile.

Pauus, quo nulla auium pulchrior aut elegantior, nulla quoq; superbior cum pennarum agmen explicat, cum plumarum sinuosa volumina latius extendit, nimirum quomodo sui ipsius pulchritudine delectetur, vt in seipso superbiat. Verum quamprimum vt oculos in terram demittit, ac pedum deformitatem intuetur, erubescens, pennarum syrma sensim dimittit, suasque merces, quas spectandas proposuerat, colligit. Non secus quoque ipse homo inter ceteras creaturas nobilissimus, pulcherrimus, simul etiam insolentissimus, cum vanitatis alas explicat, adeo, viso conditionis sue splendore, gloriatur, nihil vt eo aut vanius aut insolentius esse videatur: sed si oculos in terram deiiciat, pedesque contempletur, sine inquam, suum, mortem ac cinerum turpitudinem eernat, statim profecto sese recolligit, ac submissus de se sentit.

Leuit. 3.

Quoniam vero de auibus mentio incidit: iussit olim in Leuitico Deus, vt auibus in sacrificium offerendis prius plumae euellerentur, eaque in locum in quo cineres coaceruabantur, proiicerentur. Quale porro hoc mysterium est? videor audire qui mihi dicat, & homines de numero volatiliu esse, clamat enim Psaltes: *Quis dat it mibi pennas sicut columba, & volabo?* Honores, di-

gnitates, diuitiae, luxus, & vanitates, non pennae quodammodo sunt, quibus in altum superbiendo efferantur? verum quo submisit de seipsis cogitarent ac sentirent, iubet Deus, vt alas iisdem praescindantur, ipsaque pennae cum mortis cineribus permiscerentur. Vnicum quippe remedium, quo animae superbiētis impetus retundatur, Deoq; in humile sacrificium fiat, est, mortis memoria plumas & mundi vanitates condire & temperare.

Agathocles, qui ex figuli filio ad Siciliae regnum euectus est, figlina semper vasa sibi in mensam inferri vna cum aureis & argenteis volebat, ne forsitan ob latioris fortunae auram extra mentis statum abriperetur, vitaeque prioris eum caperet obliuio. Non peccaret, meo iudicio, homo ad honores & dignitates subuectus, si Agathoclis exemplo, ne superbia & elatio locum in eo seperiant, vtque primae paupertatis meminerit, inter aurum & diuitias, vas quoddam e terra compactum animae mensae inferret, id est, cineres sibi proponeret in quos redigendus est, & terram & lutum e quo conglutinat, quo ita semper intra rationis ac temperantiae limites remaneret, reminisceretur, inquam, figuli se filium esse & Adami stirpe, qui Protoplastus nominatus est, progenitum: itaque fieri vt humiliter de se cogitatus sit.

Scribit in Epistolis Hieronymus, fuisse Mortis memoriae olim Romae consuetudinem, triumphanti- bus, cum quadriiugo veherentur curru, in- ter laetas acclamantium voces, arque exultantis populi applausus, mortem in memoriam reuocare. Qui enim triumphabat, trabea indutus, coronis redimitus, & victoriis turgidus, curru infidebat, eique a tergo imminebat qui diceret: *Hominem & mortalem se esse memoris.* Permiscebant scilicet mortis memoriam triumphali gaudio, ne summus ille honor ac dignitas, cui par vix reperiebatur, eos cogeret insolere. O consuetudinem depradendam! sciebant siquidem Ethnici nouissimorum recordationem ac praesertim mortis, nostrique cognitionem, ad animas humiliandas per multum momenti afferre.

Pfal. 9. Daud qui ex humili ouium pastore Rex Israel constitutus est, id ipsum in Psalmis aperte consulit, dicens: *Non apponat ultra magnificare se homo super terram.* Vel, ut Hieronymus ad Hebraicam veritatem transtulit: *Non apponat magnificare se homo de terra.*

Pfal. 72. Idem vates, cum causas exponeret, ob quas tam multi vento superbiæ aliorum raperentur, inter cæteras hanc addit, quod nullus omnino nouissimorum recordaretur: *Non est respectus mortis eorū, ideo tenuit eos superbia:* si enim vel semel eandem mentibus insculperent, inq; omnibus præ oculis haberent, in tantum credo humiliarentur, vt ad intimum vsque terræ centrum se dimitterent: Viuat igitur mortis memoria, viuant & triumphent cineres, viuat sepulcri ac nouissimorum recordatio, nihil enim eadem vel ad salutem vtilius, vel magis necessarium haberi potest, nihilque est ad quæ vehementius aut magis vos adhorret. Quamobrem finem vestrum ante oculos habetote, mortuos cõfulite, sepulchris loquimini, cœmiteria accedite, videte & inspicite acervos illos, & vt ita dicam, ossium horrea, videte putrescentia illa corpora taboq; diffluentia, ac cineres illos sepulchrales accuratius intuemini, siquidem, vt Chrysostomi verbis utar, in illis cerneris naturam dilapsam, corpora corrupta, ossa in puluerem redacta. Cœmiteria adite, considerate, quis sit sapiens, quis stultus, quis Imperator, quis miles, quis dominus, quis seruus? Vbinam sunt flores adolescentiæ? in sepulchris: vbi serenitas frontis? vbi vultus lætitiæ? faciei maiestas? verborū nectar & dulcedo? morum venu-

stas ac decor? nonne omnia cinis, vermis & putredo? Ad hanc ipsam sancti viti meditationem vos hodie inuito, Auditores, hoc vnum vos semper ob oculos habere velim: quapropter *Memorare nouissima tua, & in a. Eccl. 7. ternum non peccabis.*

Tu vero Pater omnipotens, bonitas infinita, & exuberantissime fons bonorum, qui ad hoc ipsum per Sapientem omnes adhortatus es, nostros quæso, oculos reuela, & omnem ab iis caliginem remoue, quo ipsum agnoscere, intellectum, vt intelligere, memoriam autem vt eius meminisse valeamus, Vnica hæc in posterum nostra sit meditatio, cura, studium, oculorum intuitus, delicia, animarumque perpetuum exercitium. Fac, obsecro, auctor vitæ ac mortis triumphator, vt mortem semper ante oculos habeamus, non nisi de morte sermões miscamus, aliud quam mortem non meditemur, vnam mortem spirem, spectemus, atque in eam rotam omnia studia dirigamus. Deinde cõcede, ô dulcis animarum sponse, memoria mortis ita permoueamur, vt seculi vanitatibus valedicentes, peccata fugientes, humilitatem spiritus adipiscentes, ita in hac vita mori discamus, vt in altera te conducente sempiternum viuere possimus, æterna beatitudine perfruentes: ad quam conducente nos Patre, & Filio, & Spiritu S. nos peruenturos speramus. Amen.

FERIA SECUNDA POST
DOMINICAM I. AD-
VENTVS.

QVIVD SIT MORS.

Partitio.

- I. Quid mors sit horrida.
- II. De eius quidditate.
- III. Proprietate.
- IV. Effectibus.
- V. Quod mortis conditor non sit Deus.

Memorare nouissima tua. & presertim quid
ipsa mors sit, & in aeternum non peccabis.
Eccles. 7.

FIGVRA.

DAN. 2.

; Eribitor.
Mors horri-
bilis est.

DANIEL Propheta cum Suis, quæ totius Persiæ metropolis est, ageret, prodigiosum quendam arietem, duobus instructum cornibus, ac per quatuor mundi plagas cursitantem, & omnibus quæ in orbe erant animalibus insultantem vidit. In periculo hoc ariete mortis mihi imaginem videor intueri, quæ duobus minitans cornibus, fato inquam violento & naturali, toti omnino orbi imperans, insultans ac dominans, omnes quos in mundo reperit homines, animalia inquam rationalia, ad terram deiecit & prosternit. O monstrum horrendum, informe, ingens! ô perniciose & sternax aries! ô bellua rabie ac furore percita! Hanc vobis hodierna die pluribus describere ac natiuis coloribus depingere decreui. Sed prius sanctissimi Spiritus opem, idque gloriosæ Virginis intercessione, imploremus, quam obrem Gabrielis eam Paranymphe verbis salutemus:

AVE MARIA.

Peripateticorum Princeps Aristoteles, cum mortem describeret, de quæ eius vio-

lencia loqueretur, nam omnium terribilium terribilissimum & teterrimum, appellare non dubitavit. Et non sine ratione, tristi hoc & ferali schemate horrendam, ac sæuam hanc Parcæ produxit, sicut enim nihil vita est carius aut iucundius, ita quoque nihil morte tetrius aut horribilius. Et sane si ea fugere solemus quæ noxia sunt, mortem imprimis, quæ noxia est ut quæ maxime, fugere & abhorreere par est, cum illa parentes, amicos; bona, facultates, vitam denique ipsam violenter auferat, & inuitis quodammo do extorqueat. Tanta quoque eiusdem feritas est ac truculentia, ut vniuersa eam natura rerum perhorrescat, ac nullum etiam, vel exiguum, reperitur animalculum, quod non occulto Dei naturæque instinctu mortem horreat, & omni se ratione aduersus hanc bellatricem tueatur, omnia nimirum naturæ arma adhibendo, ut vitam ab iniuria ac periculo propulset.

Brasidas Lacedæmoniorum dux, referentur in Apoph. te Chæronensi Plutarcho, quodam tempore carycas comedens, murem inter easdem reperit, qui cum digitum eius præmordisset, fugit: Brasidas autem ad suos conuersus dicere cepit: Ecce, quid non faciat mortis timor, videte ut etiam pusillis animalculis stimulum & audaciam suggerat, ut se etiam aduersus homines defendant. Ut paucis concludere merito possim, morte nihil esse horribilius, terribilius aut formidabilius, eamque monstrum quoddam informe esse, ac crudelem animarum carnificem.

Ipsa namque est tartarea illa Proserpina, quæ ferales illas sorores, vitæ humanæ penstrahentes, semper occupatas habet, ac nunquam vacare sinit. Ipsa est barbarâ illa ac sæua leæna, quæ à tot iam retro annis & sæculis, per huius mundi agros discurrens, sine vlla misericordia aut clementia, quidquid vitam nactum est, occidit, intemnit, trucidat. Ipsa est crudelis illa Megæra, veterana illa ac versuta venefica, quæ iam à quinque annorum millibus, sine omni vita viuit, sine regno dominatur, mille latrocinis, homicidiis, incendiis & parricidiis nobilis. Est denique fera illa ac pestilens bellua, quæ statim ut

in or-

in orbem terrarum ingressa est, eundem tabo & contagio miserum in modum infecit ac perdidit. Ita namque locutus est Paulus: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit.*

Rom. 6.

Basiliscus vt Phisici, & S. Bernardus sermone in Psalmum, *Qui habitat in adiutorio*, tradunt, serpentis genus est quoddam adeo virulentum & pestilens, vt solo etiam intuitu intruentes enecet, ac mori cogat. Huius naturam ipsa imitatur mors, quæ etiam longe venenosior est: nã statim vt infelici peccati aluo egressa est, infelicem & incautum Adamum pestifero sui intuitu infecit, ac mori coegit, istuque quodam inexpectato omnem eius posteritatem in Paradiso terrestri vulneravit. An non creditis? sed scriptum est, *In quo omnes peccauerunt.*

Rom. 5.

O venenum, ô lucem, ô stragem! in hodiernum vsque diem vulneris illius cicatrices ac notas gestamus.

Mendaciorum concinnatores Poetæ, Pandoram quandam finxerunt, quæ miseris & calamitatibus, quas quotidie nimis, heu! frequenter experimur, ianuam referat, ac mille ærumnarum, malorum morborumque plaustra in orbem inuexerit. Hoc quidem fabulosum & commentitium, certum tamen & indubitatum est, mortem, peccato genitam, veram quandam pandoram esse quæ quoddam malorum diluuium & illiadem in hunc mundum inuexit, interq; homines, & rabiem, passiones, cædem, ignem, ac ferrum, infelici, proh! semine seminavit. Ad hæc priora adiungo, ipsam, v eterem illam Amazona & esseram bellatricem esse, quæ tot præliis interfuerit, tot expeditiones confecerit, quæque semper victrix euaserit; Quod pluribus iam demonstro.

Mortis victoria.

Gen. 7.

Diluuii tempore licet inuistata quadam magnitudine & colossea statura viri hinc inde orbem incolerent, vniuersum nihilominus orbem expugnare ac pessundare non dubitavit. Et de facto quadraginta dierum spacio tanta eundem vehementia aggressa est, vt ipsum & vniuersos ipsius incolas à maximo vsque ad minimum, sine

vlo pietatis intuitu, octo tantum animabus arcæ præsidio seruatis, internecione deluerit.

Multis deinde post annis nauale quoddam prælium adornans, Ægyptiorum copias tanto furore inuasit, vt omnes vna cum Rege Pharaone, rubro mari, veluti naufragi, submersi miserime interierint, vt qui cladis nuntius foret, nullus ereptus sit. Vt interim hic taceam, quod multis ante annis integram prouinciam & quinque florētissimas ciuitates primo impetu expugnarit, inque cineres redegerit, omnibus incendio, præter Loth cum suis ab Angelo eductura, consumptis. Vultis plura? Videte quæso, vt illa furis & minis accincta, Davidis regnum stricto ferro ingrediatur, vt vnico momento septuaginta hominum millia peste & contagione extinguat. Inde mecum in Sennacherib Regis Assyriorum castra properate, atque ibi videbitis, vt nocte vna centum octoginta quinque bellatorum millia ad orbem mittat.

Exod. 14.

Gen. 19.

2. Reg. 14.

4. Reg. 18.

2. Par. 31.

2. Par. 31.

Psal. 88.

An non hæc terribiles quædam victoriæ sunt? an non ipsa furibunda & truculenta bellatrix? Modo quidem non nisi velitatur, ac leuia quædam prælia conferit, quamuis semper victrix abscedat, sed in mundificam cruentum mouebit prælium, vt omnia sit euersura & vnico momento destructura: nam, *Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem?* O crudelitatem & tyrannidem inauditam! quæ horrenda ipsa mors est! tanta namque eius immanitas & rabies, vt sapiens dicere non sit veritus, vnicam eius recordationem sufficere, ad homines à peccatis retrahendos, *Recordare nouissimæ tuæ, & in aeternum non peccabis.* Quæ verba vt melius & accuratius vobis exponam, quid ipsa mors sit, pluribus demonstro, ac deinde quæ nã eius potentia & robur. Vestris materia hæc digna futura est auribus, modo benignas mihi eas accommodetis.

Ecc. 7.

II.

Quid sit mors.

mors.

II.

Est furor quædam infernalis, crudelis, immittis, variis venenis imbuta, à primo ortus sui tempore sanguini & stragi adueta. Est sathanæ filia, sed per eius inuidiam cõcepta: nam

Sap. 2. *Inuidia dicitur mors intravit in mundum.* Infelix profecto filia, multis infelicitatibus ac malis stipata, doloribus & ærumnis instructa, morbis accincta, ac non nisi cladem & perniciem spirans, est crudelis illa carnifex, quæ statim ut infelix ac funesta illa sententia aduersus primum præuicatorum in paradiso lata est, nunquam non cruces erexit ad illaqueandum, nunquam non rotas compegit, ad crucifragium, semper arma cudit ad occidendum, semper & ubique theatra construxit ad fontes & insontes capite truncandos; nunquam denique non varia supplicia excogitauit, ac tormenta adinuenit, ad miseros mortales torquendos & cruciandos.

Mors quoque est crudelis illa grando & communis mundi calamitas, quæ ægros euulatu, domos luctu, cõmiteria complet ossibus, & cineribus, quæ colonis rura, vrbes ciuibus viduat, ut dicere liceat, *Nunc cinis est ubi Troia fuit.* Est etiã inhumana illa & barbara bellatrix, pacis inimica, quæ inimicitias caufatur, & lites fouet, quæ diuortia seminat, quæ sacra illa connubia, quibus anima corpori sociata est, violat ac dissoluit; vinculum illud indissolubile violenter abrumptens, corpus quidem hic in terra retinens, in altero vero mundo animam innumeris periculis exponens.

Adhæc, ut melius philosophemur, mors est inexorabilis & implacabilis illa Parca, quæ postquam variis nos in lecto doloris infirmitatibus afflixit, & tantum non confecit, lento nos quodammodo igne excoquens, tandem penitus enecat ac miserum in modum suffocat, nudos denique in altero sistit mundo.

Docuit me hoc Ecclesiasticus, *Sicut egressus est nudus de utero matris sue, sic reuertetur nil auferet secum de labore suo.* Et ex postulationem hanc tandem concludens ait, *Miserabilis prorsus infirmitas, quomodo venit, sic re-*

Tom. 4. Bess. Aduent.

uertetur. Miserandi huius casus acerbiorum nimium quantum etiam deplorauit Iob, dicens, *Nudus egressus sum de utero matris mee, & Iob. 1. nudus reuertar illuc.*

Nondum intellexistis, Auditores, quid ipsa mors sit? dicam apertius, ipsa est nobilis illa prædatrix quæ nos dispoliat, denudat, ac facultates nostras deprædatur, quæ postquam mille nobis plagas, & quidem lethales infligit, ferali tandem capulo nos includit.

Et sane est famosa illa prædatrix quæ præter aurum, vitam quoque mortalibus eripit, ac nudos omnino mediis in calamitatibus destituit, quod ex Amos Propheta hausimus, dum ait, *Nudus fugiet illa die,* id est, lugubri illa ac tragica die miserum hocce corpus nudum omnino fugam capeffet. Michæas vero funestum hunc casum animo voluens, huic se prædatrici in prædam seruari, ab eaque despoliandum ingemiscit, *Vadam spoliatus & nudus,* quæsi diceret, *Mich. 2. Quid? tantane tua futura est feritas & truculentia, o prædatrix, ut me despolies, ac nudum demittas? adeone crudelis & effera ex- istes, me ut instar militis exarmati in alterius mundi regionem audeas in opem remittere? sed desine lamentari, Michæa, & audi ut sententiæ tuæ accedat & Iob, *Diuis cum dormierit nil secum auferet: bene dicit Nihil, quia nec aurum, nec argentum, nec gemmas non diuitias, sed nihil penitus: non robur, non venustatem, non honores, non dignitates, nec quidquam omnino præter vilem panniculum.**

Hic, hic repetendum est, quod olim miser ille ac nudus Iob ærumnis exsaturatus sæpius repetebat, *Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum, tenuit cruricem meam; confregit me, posuit me sibi quasi in signum.* Vnica scilicet mors hanc mihi calamitatẽ superinduxit, vita simul, delictis me priuauit, neque vnum sibi videtur delegisse, in quem omnia furoris sui iacula detorqueret. O crudelitatem, o tyrannidem, o prædas! At nondum hic finis.

Mors, ut ad viuum magis adhuc exprimatur, est voluptatum omnium finis, delicia-

liciarum terminus, ac mundi valedictio mors est geminorum illorum, anima videlicet & corporis, à se inuicem separatio, est microcosmi huius ruina, naturæ eversio, carnis huius tenellæ corruptio ac destructio.

1. *Phys.* 1. Dixit quidem olim Aristoteles, materiam omnis corruptionis esse principium, at si hoc ipsum de morte dixisset, melius profecto mea quidem opinione, veritatis scopum attigisset, ipsa namque velut quidam fons est & origo omnis corruptionis naturalis, quid enim est in mundo quod illa non destruat, corumpat ac denique evertat? Ipsa est quæ membra motu, vi sensitiua sensus, capillis caput, calore vegetatiuo hepar, calore vultum, ac linguam loquendi facultate priuat.

Vnde de se apud Poetam gloriatur:

*Priuauiq; manus sceptris, diademate crines,
Os verbum, & luce oculos, membra omnia motu.*

Ipsa est, per quam & propter quam omnes dignitates, & beneficia opulenta finem accipiunt, in qua diuitia atque adeo quidquid possidemus terminatur, in qua denique vita esse definit. Mors adhæc, ò iudices qui iudicatis orbem, est omnium controuersarum finis, omnium causarum vltimum, ipsa est duorum illorum decretorum, quæ vere sanguinea sunt, & amara, aduersus Adami posteritatem latronum, & in Genesim, velut in

Gen. 1. *In quacunq; die c. mederis, morte morieris.* Alterum vero, *Psalmus.* *Es, & in puluerem reuertetur.* Executio, inquam, cui nullus omnino refragari queat, decreta, in quibus

Gen. 3. nulla erroris commissi fiat mentio, & in quibus iuridice agere non liceat.

Ipsa est, ò lureconsulti, vltimum litium tribunal, quæ disceptationibus vestris silentium imponet, in qua vos certum est causa caluros, ita vt ne hiscere quidem contra ausuri sitis, & debitum naturaliter vobis annexum persoluturi. Ipsa est, ò causidici, forensisque rabulæ, praxeos vestra eversio, omnium vitiligationum vestrarum terminus, vbi nimirum causidico non erit opus, sed suas quisque partes agere, ac tueri debet.

Ipsa est, ò mercatores, omnium mercium proscriptio, omnium officinarum direptio ac præda, ipsa est honorum cessio, ac mera diuitiarum vorago & naufragium. Ipsa est venustatis vestra ò mulieres defloratio, vanitatum & ineptiarum deprædatio, omnis mundi ablegatio, atque vniuersæ stultitiæ dementiæque conclusio.

Præterea, ò anima mea, ipsum mori, est latius ac superbiis & insanis structuris valedicere; diuitias ac facultates omnes deferere; liberos carissimos & iucundissimos relinquere, deliciis voluptatibusque spoliari, societariis ac contuberniis sodalium, etiam maxime necessariorum, in æternum priuari.

Hinc ad Heliodorum Hieronymus, *O mors qua fratres diuidis & amore sociatos crudelis ac dura dissocias.*

Pergamus, mori etiam, cogites anima, est se ad iacendum sub duro saxo componere, idque in æternum, & perpetuo, nam *Sepulchra eorum in æternum.* Mori etiam, est ex hoc mundo, sine vlla amplius huc redeundi spe discedere. Dicitur enim, *Spiritus vadens & non ediens,* est ver- *Psalm.* 77. mibus epulum parare, bufonibus mensam instruere, ac nostra hac carne tetros pascere serpentes.

Mori adhæc, est in longinquam regionem secedere, incognita adire loca, loca, inquam, quæ nunquam prius anima adiit, adeo vt ignoret; apud quos ei sit diuertendum, vtrum apud superos, an apud inferos ei manendum. Hinc animam suam alloquens Bernardus, ingemiscit, *O anima mea, quis erit ille paucorū cum dimissis omnibus sola ingredieris ignotam tibi penitus regionem, vbi occurrentia cateruatim terribissima monstra videbis?* An non egregiæ vobis & luculentæ rei adeo deformis descriptiones videntur? luculentiores adhuc magisque eius naturam exprimentes, depromam.

Pictores, vt facile legam & veteranam *Mors vti pictoribus depingatur.* inc vnicam suam depingerent coloribus, non melius sese illam effingere posse putabant, quam si eam anatomice spectandam

Standum proponerent, & in forma sceleti, & cadaveris alicuius exsucco & exanguis, vndiq; difformati, auribus & naribus truncati, cui lumen ademptum, falce deniq; armati, eam efformarent. Ad viuum hæc delineatio est, & quæ eiusdem naturam & agendi rationem exprimat quam perfectissimè. Nuda quidem est, vt doceat, nudis nobis hinc esse discendum, vt quales nos vita exceperit, tales quoque mors hinc auferat. Naribus truncata est, forsitan vt exoticos & peregrinos se odores, ac Sabæos suffitus contemnere ostendat. Sed cur cassâ est in lumine? Tria in omnes cæca describuntur: Amor nimirum, Mors, & Iustitia. Amor quidem, quod omnes promiscue sine vllò intuitu feriat. Iustitia, quod omnes sine respectu, aut personarum acceptione diiudicet. Mors vero, quod omnia sine intuitu perstringat, & obuia quæque demetat: eodem nempe pede pauperum pulsat tabernas, Regumque turres, ac superba Principum palatia. Vnde versiculus ille tritialis:

*Est commune mori, mors nulli parcat honori,
Diuus & fortis veniunt ad funera mortis.*

Cur denique caret auribus? vt surdam se doceat & inexorabilem, immitem: quæ sine vlla pietate quoslibet interimat, sine vlla exceptione trucidet, denique quæ crudelis sit & truculenta, vtpote quæ clamoribus non fleatur, lachrymis non moueatur, & ad preces nostras velut rupes obsurdescat.

Atque hinc factum puto, cur nulli vquam populi, licet idololatria excæcati, mortem vt deam coluerint, aut aliqua ei libamina vel sacrificia obtulerint: quamuis aliqui eo dementia venerint, vt etiam rebus insensibilibus, vt Soli, Lunæ, & Stellis, imo & brutis animalibus, & iis etiam vilibus, diuinos honores attribuerint, sacrificia, sacerdotes ac festa instituerint, sciebant nimirum eam esse inexorabilem, nec centenis etiam hecatombis placabile. Hinc à Pericle Atheniensium duce & oratore *A tropbos inexorabilis* appellata est, & à Poetarum principe Virgilio, *Inexorabile fatum*.

Neque enim precibus fleatur, nec mortaliu vota exaudit:

*Nec, si trecentis quotquot eum dies,
Amice places illacrymabilem
Plutonatauris.*

Vnde, quod de tyranno quodam Babylo-
nio apud Prophetam legimus: *Non fleatur, Hier. 13.
neque parcat, neque miser escitur.* Quid obstat, cur non de morte, quæ plena feritatis est ac truculentæ, quæ nullis vel lachrymis vel precibus expugnari potest, dici queat; quamobrem non inscite auribus truncata describitur.

Aspis ne voce incantantis ac psylli moueatur, cauda alteram aurium obturare comparatur. *Mors aspidi
suevit, & alteram deinde terræ affigere.* Mors profecto viperæ non vsque adeo ablimilis est, sed venenosa est, ac tanta malitia tumens, vt ne clamoribus euinci, aut lachrymis fleati posset, auribus carere voluit. Hinc nimirum respexit regius Vates, cum ait: *Fit Pjal 57.
ror illi secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surde, & obturanti aures suas, quæ non audiet vocem inimici.*

Quid potro per falces hanc, qua feralis hæc Megæra accincta est, denotari putatis? cur hæcce arma vibrat? id vero mysterio non vacat; sed hinc edocemur, omnia eam promiscue sine vlla personarum acceptione secare, rescindere, ac demerere. Ioannes in Apocalypsi vidisse se ait Angelum nubi infidentem, acutissima falce armatum: *Et vidi,
& ecce nubem candidam, & super nubem sedentem simili filio hominis, habentem in capite suo coronam auream & in manu sua falcem acutam. Cap. 14.*

Cur illum falce instructum putamus? an non magis ex decoro fuisset ensis? minime gentium, gerebat quippe ille imaginem iudicis, qui vniuersum aliquando orbem iudicaturus est; & falx illa denotabat, magnates cum ac gregarios, summos & imos, Reges ac pauperes, æquali sorte & pari respectu demesturum, iudicaturum & condemnaturum. Hinc fortasse mors, quæ iudicis huius iustitiam exequitur, iisdem armis instructa est vt doceat, se imis summis æquare, & pari conditione purpuratos

ratos simul & pannosos, Imperatores simul & mendicos, sapientes simul & idiotas, nobiles simul & colonos, mortis legibus subiicere.

Simile. **Mundus prae-
tro florife-
ro compara-
ratur.** Quam varia florum genera aestiuo tem-
pore in pratis viridantibus comparent:
quanta colorum & odorum varietas, quanta
in magnitudine & vitore inaequalitas? sed
quam primum ut mellor falcem iniecit, flo-
resque & herbae ad terram deiectae sunt, nul-
lum amplius discrimen apparet, sed omnes
eandem sortem, magna simul & paruae, pul-
chrae non secus ac contemptibiles, subierunt.
Mundus, mihi credite, instar prati cuiusdam
aut viridarii est, in quo homines florum vi-
ce funguntur, (nam *Sicut flos agri sic efflorescit*)
sed magnitudine hi omnes inter se discre-
pant, honoribus & fortunis sunt impares,
sed ubi atra mors falcem immisit, omnes su-
bito pares & aequales fiunt. Vnde Poeta:

Psal. 102.

Omnia mors aequat.

*Lib. de natu-
ra & grat.*

Egregiam porro super hoc meditatio-
nem instituit Augustinus: *Respice*, inquit, *se-
pulchra & discerno, si potes, irum a Rege, sortem
a debili, pulchrum a difforni*, quasi dicere vo-
luisset: Perpende tecum, vbinam modo sint
regum sceptrum, Cardinalium galeri, tricoro-
nides Pontificum infulae? ipsa mors aequat
omnia: vbinam iam sint Samsones, Gedeo-
nes, vbinam Hercules & Achilles: discerne
mendicum a diuite, seruum a domino, dic-
quinam fuerint Crassi, Mydae, Craesi, & Sa-
lomones.

**Mundus in-
genti siluae
comparatur.**

Et sicut in vasta & densa silua, quamdiu
viret, diuersa arborum genera videmus, frō-
dosas quercus, vmbrosas fagos, nodosas iu-
mperos, spinosa aquifolia, tublime natantes
populos, ac semper virides pinos, aliasque
arborea & numero infinitas, & colore va-
rias, quarum haec per terram serpunt, illae ca-
put & comas intra nubila condunt, quarum
illae est floribus, haec est frondibus, aliae vero est
fructibus dignoscuntur: quarum haec viles
sunt, & abiectae, illae vero nobiliores, & no-
bilitium vsui ac deliciis destinatae: sed quam-
primum ut securis in illas impacta est, &
illae in ignem coniectae, inque cinerem re-
ductae; quis, obsecro, cedrum est rubo, myr-

tum est genista, sacras lauros est siluestri erica
queat discernere? *Quis neger mundum
ita quoque siluam dici posse, homines vero
arborea? & sane silua haec quamdiu viret,
variis coloribus distincta est. Hos namque
est verborum frondibus discernere est. Qui-
dam enim ignari sunt & bardi, quidam vero
facundi & disertis, aliqui etiam Philosophi,
illos autem est floribus. Hi etenim formosi,
illi deformes sunt, atque non eadem est om-
nium florendi ratio. Alios denique co-
gnosceret datur ex fructibus, id est, operibus
& factis vere heroicis, quosdam enim vide-
mus strenuos & generosos, alios diuites, a-
lios vero pauidos, meticulosos, ac nihil pra-
inopia aggredi audentes. Sed statim ut mors
incisionem fecit, omnesque in cineres & pu-
tredinem redegit, nullum amplius discrimen
apparet, pari omnes gaudent sorte, nulla-
que tum differentiae fit mentio, in quam rem
peregregram Plutarchus historiam submi-
nistat.*

Diogenes ille Cynicus, quem ridentem
verum dixisse, atque optime rerum humana-
rum conditionem exposuisse constat, cum
quodam tempore buxtaria obambulet, &
sepulchrae curiosus inspiceret, Alexandrum
Macedonem obuium habuit: cumque
ille peteret, quid inter mortuos ageret vi-
uus, aut quidnam quaereret, respondit: A
tanto iam tempore in hoc buxtario, vasto
hoc ossium aceruo, in tot caluariarum con-
gerie, patris tui Philippi, qui toties olim
Graeciae terror fuit, caluariam & ossa qua-
raro, sed a ceteris eo nequeo dignoscere.
Docere voluit Satyricus ille Philolophus, in
mundi huius palatio, magnum quidem esse
hominum differentiam, sed in futura mor-
tis aula omnes eadem sorte gaudere, sibi-
que esse quam simillimos, ac Reges & pau-
peres, nobiles & colonos nihil penitus in-
ter se differre. Hoc est schema, atque hi
sunt colores, quibus pictores mortem de-
pingere solent, sed aliam haud dubie ve-
stem Prophetam nostrum eidem circumdant.
Isaias namque regem Ezechiam loquentem
inducens, leoni eam ferocissimo compara-
uit: *Quasi leo sic contrivit omnia ossa mea;*
variis

In Apoph.

Cap. 38.

variis me morbis excrucias, & cruciatibus diuexans. Item Amos: *Leo rugiet, quis non timebit?*

Amos 3.
Dan. 2.

Daniel vero arietis ei formam attribuit, vt heri memini dixisse, quamuis non omnia vsquequaque ad vnguem expresserim: Restabat namque ostendere, duobus arietem hunc cornibus instructum fuisse, quorum vnum minus, alterum maius. Vt discamus, stemma nulla adeo nobile aut nullam originem adeo plebeiam & humilem reperiri, qua non alterutro horum cornuum feriat. Cornu namq; maiori tangit Pontifices, Imperatores, Reges, Principes, & sanguine illustres, minori vero mechanicos, colonos & triuiales, vilemque plebeculam. Curfuitabat hic aries, ad Orientem & Occidentem, ad Aquilonem & Austrum, & ad quatuor mundi plagas, idque magno impetu & furore, vt hinc manifestu fieret, mortem sine vilo annorum aratusue intuitu promissue quoslibet inuadere. Ad Orientem tendit, cum tenellos infantulos vix dum viuere incipientes abripit: ad Occidentem, cum decoctos & decrepitos senes hinc aufert: In Meridie vero, cum iuuenescentes, & aratis in flore constitutos, in quibus & calor & humor conspicitur, inuadit: ad Septentrionem vero, cum frigescentes, & emosientes, inque senium vergentes prosternt. O crudelem arietem! o belluam saeuam nimis!

Mors latro-
ni & furi co-
paratur.
Iob. 24.
1. Thess. 5.
Psal. 48.
Iob. 1.

Sacræ nobis litteræ eam, vt furem, & quidem nocturnum describunt, vnde in libro Iob: *Mane pr. mo. consurget homicida, interficiet egenum, & pauperem per noctem vero erit quasi fur.* Et Paulus in Epistolis: *Sicut fur in nocte, ita veniet.* O raptricem, & funbundam præliaticem! illa namque diripit, aufert & prædatur omnia, ac potentissimos Monarchas despoliatos nudos hinc demittit. Vnde Psalmographus: *Non timeas cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quonia cum interierit, non sumet omnia, nec descendet cum eo gloria eius:* & Iob de se ipso loquens: *Nudus eg. essus sum de utero matris mee, & nudus reuertar dñe:* mors quippe diripiet omnia, sensus, opes, ac vitam denique meam: quod egregie fatuo illi diuini in

Euangelio in mentem reuocatur: *Stulte, hæc nobis repetent animum tuam a te, quæ autem parasti cuius erunt?* an non ipsa deprædatur omnia, ac nobis etiam inuitis aufert? an non ipsa portus est, in quo omnes nostræ naues exonerantur.

Luc. 17.
Ser. de v. 1.

S. Bernardus autem eam, vt carnificem depingit, quæ eruci affigat, membra cõfringat, torqueat, homines denique variis tormentis excruciet. Audite verba: *Mors ipsa est crux horribilis, ad quam quoridie festinas, & non attendis? vide quomodo te mors crucifigit, crura distendantur, manus & brachia decidant, pectus anhelat, ceruix languescit, labia spumant, oculi stupefunt, vultus horrescunt, facies exsudet, & morte fracta pallefcit.* O nefariam carnificem!

Mors torto-
ri compa-
ratur.

O comparationem maxime propriam! E quidem ampliori & digniori eam titulo condecorabo, & Imperatori castrensi comparabo. Hic enim cum arcem aliquã expugnare contendit, numerofo eam prius ciugit milite, deinde per opportuno tormenta ac machinas disponit loco, hodie hanc turrim, cras illud vallum, deinde post aliquot dies aliq; propugnaculum arietat, & quatit postremo vbi omnia deiecta atque ad terram prostrata sunt, adeo vt vi via facta sit, locum ingressus, ferro & flamma in omnes sine vilo læuit discrimine. Id ipsum & mortem cum corpore nostro, quod instar arcis cuiusdam est, agere videmus: partes arcis nostræ præcipuæ ipsi sunt sensus, propugnacula eminentiora ipsi humeri, oculi excubant, brachia velut vallæ & alæ exteriores sunt, venter receptaculum militum, renes velut mœnia, caput vero instar armamentarii est: ipsa autem mors dux est, qui arcem hanc obfudione cingit, modo extremitates & velut promontoria violenter inuadere gestit, pedes nimirum podagricis doloribus excrucians; modo pes latera conatur irrumpere, pleuritidem immittens, mox inuadit capitolium, & locum arcis principem, capiti hemicraniam, lethargum, sensuum stupiditatem, ac caducum morbum creando: manus deinde & brachia paralyfi torquet; ipsam tandem arcem vniuersam ita concutiet, vt violenter sibi aditu patefacto,

Item Duci
castrensi.

omnia direptura ac vastatura sit. Sed iam satis superque comparationibus his immortalitati sumus, & nimis iam diu monstri huius inuenustatem, ac turpitudinem ob oculos posuimus: tempus est, vt de fortitudine, ac viribus eius non nihil loquamur.

IV. Tanta porro eiusdem vis est & potentia, nihil vt in mundo reperiri queat, quod sub-
Mortis po-
tentia quã-
ta sit.

Esd. 3.

armis eius non contemiscat, eiusque imperium non reformidet. Et sane non possum quin demeret tres illos Persicos purpuratos, qui coram Dario Rege tam sapienter de fortitudine disceptabant: adeo vt cum vinum, regem, ac foeminam omnium esse rerum fortissima iudicaret, nullus omnino mortis meminerit: quod quiseisset, nã ille veritatis scopum attingisset. Ipsa namque est omnium rerum fortissima, vt pote quæ mulieres debellet, Regibus imperet, & crapula sepultos ac vino obrutos ad inferna demergat.

Melius autem, meo quidem calculo, scopum tetigit Paulus, cum in rerum potentium enumeratione, quæ ab amore & dilectione Dei queuquam auocare possent, primo eam loco nominat; cum loquentem audiamus:

Rom. 8.

Certus sum. quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque infantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei. O propositum vere heroicum! ð generosi militis animum! Mortis ecce potentiam virtutibus, Angelis, diabolis, omniq; adeo creaturarum potentia antepont.

Cant. 8.

Sponsa illa in Canticis, amoris, quo dilectus erga dilectam afficiebatur, vim & vehementiam exprimere conata, eandem morti comparat, quasi nihil ea reperiri queat fortius aut validius: *Fortis est vt mors dilectio.* Perinde ac si diceret, Amor tuus mi dilecte, non est transitorius aut inanis, non est dilectio quædam futilis aut leuis, sed affectus quidam ardentior, & amor vehementior, & cum omnium rerum fortissima morte comparandus. Adeo vt nihil in vniuersa rerum natura fortius haberi queat.

Hinc sacræ eam litteræ reginæ nomine Mors regi compellant. Quod Paulus testatur dicens: na appella-
Vnius delicto mors regnavit: id est, regina facta tur. est, mundi que regnum inuasit. Prò quale *Rom. 5.* imperium, quale regnum! *In omnes homine: Ibid.* mors pertransiit. Omnes ei vestigales sunt, & tributum persoluant. Quando vero regnum eius inchoatum est? *Rognauit mors ab Rom. 6.* Adam vsque ad Noysen, etiam in eos qui non peccauerunt. Quam longa est hæc annorum series! hem quæ maiestas! quam potens regnum! ð reginam potentissimam!

Amici Tobia longe adhuc sublimius ex- Imperatrix
tulerunt, dum eam Imperatricem vocita-
dicitur.
cunt: *Vix effugisti mortis imperium, & adhuc Tob. 2.* sepelis mortuos? Idipsum & Paulus ad Hebræos testatum facit: *Qui habebat mortu Heb. 2.* imperium. Habet igitur mors imperium, & quidem amplissimum, cui nullum par sit aut secundum: vterque polus regni eius limes est, ad quatuor mundi angulos extenditur, atque vniuersus terrarum orbis sceptris eius parat. Imperat in Africa, dominatur in America, regnat in Asia, in Europa denique omnes nutum illius perhorrescunt. Hem quænam princeps, quænam imperatrix, proh quanta potentia regni est mors a-
ira tui!

In ipso mundi primordio exigua & paruarum virum erat inermis quodammodo, & robore destituta; homines è contra potius eidem insultabant, cum vitam ad multas annorum centurias extenderent, & ad millenarium numerum quam proxime accederent: hic enim ad octingentos, ille ad non-
gentos, & quot excurrat annos vitam traheret: adeo vt nihil in eos iuris aut potentia habere videretur; neu homines, nisi naturali quodam mortis genere, deficiente nimirum humore radicali, & natura calore, possent mori, sed tantam deinde potentiam, truculentiam, & crudelitatem induit, vt iam sine vlla violentia, deliberate, ex insidiis, occulte, ac quacunq; etiam ratione ac vi, omnes inuadat, obruat, & trucidet; adeo vt nihil omnino in rerum natura sit, quod illa ad hominem expugnandum, corporisque huius muros deiciendos, quibus

bus anima libere exire queat, non armet, vel adhibeat.

Dan. 2.

Figura.

Nabuchodonosor Babyloniorum Rex ingentem in somnis statuam vidit, cuius caput aureum, brachia argentea, pectus æneum, & cuius pedes lutei: *Et ecce statua grandis & sublimis stabat coram te*, cumque Rex ingentem hunc colossam attentius contempleretur, sceleratus quidam laterculus, sublimi monte delapsus, ac pedibus huius statuæ aduolutus, eam defecit & in cineres redegit, quod cum factum esset, parvus ille lapillus in rupem ingentem exereuit, mundumque vniuersum repleuit magnitudine. terribile profecto emblema: sed audite eius expositionem. Vastissima statua humanæ naturæ imaginem referebat, caput illud aureum iustitia originata est, lutei pedes fragilitas mortalium, lapillus ipsa mors, mons ingens peccatum, è quo lapillus ille noxius delapsus, magniq; huius corporis pedibus aduolutus, omnia in cineres ac putredinem redegit, vnde dictum est, *Puluis es, & in puluere reuertetur*. At mox exiguus ille laterculus, post ingentem hanc concussionem, in tantam magnitudinem exereuit; mors inquam, quæ adeo exigua initio erat, adeo potens reddita est, tamque amplum imperium consecuta, vt totum terrarum orbem nominis sui potentia compleat & percellat, nihilq; omnino reperiat, quod ei ad hominum ruinam destructionemque non seruiat.

Omnia

mors

serui-

at, vt ho-

mines tot-

queat.

Gen. 19.

Eccod. 14.

Num. 16.

1. Reg. 17. 18.

Et profecto sic se res habet; hic tibi, ô crudelis bellatrix, mundus instar arxamentarii cuiusdam est, omnia elementa instar telorum & armorum, quæ in hominum damnum ac perniciem adhibeas. Ignem quippe adhibes, quo nos exurat; aerem, vt spiritum neget, terram; quæ nos deglutendo deuoret, mare vero, quod vndis vorticibusque suis inuoluat. Sodomitæ imbre sulphureo & fulmine extincti sunt; Ægyptii in aquis sepulsi, Core, Datnan, & Abiron, vini a terra absorpti, vna cum tabernaculis; Abisalom & Achitopel suspensi Spiritus defectu interiit.

Vnde merito illud Poetæ hic vsurpare liceat, *Mors, tibi non in mille: mille nocedi ars.*

In Apocalypsi ingentem quandam draconem intueor, septem instructum capitibus, ac decem munitum cornibus, qui mulierem prosequatur, caudaque tertiam stellarum partem secum trahebat. *Et ecce draco magnus, rufus, habens capita septem & cornua decem, & in capitibus eius diademata septem.* Omnis varis huiusce monstri expositionibus, dico hic feralem hanc Parcæ designari, quidni? an non enim mors draco quidam est, quo nullus in rerum natura truculentior & atrocior, qui fœminam, id est, fertur humanam naturam, acriter insequitur, de quo dicitur, *Draco iste quem firmasti ad iudicandum ei.* Draco inquam septem capitibus communitus, septem scilicet peccatis mortalibus. Vnde scriptum est, *Confregisti capita draconum in aquis*, id est, peccatis; quorum filia mors est, nam *Per peccatum mors*: lingula porro hæc capita diadema gestant, eo quod septem peccata mortalia totum omnino orbem sibi subiecerunt. Vel ideo, si malitis, *Rom. 5.* draco hic septem coronas gestat, quod septem qui coronis insigniti sunt imperio suo coerceat: dominatur namque Pontificibus, Imperatores moti cogit, Regibus vitam eripit, Principibus dominatur, Duces è medio aufert, Marchiones subiugat, Comites deniq; trucidat, qui omnes coronas gestat. Postremo draco hic decem cornibus minatur; vbi numerus finitus pro infinito positus est, ad demonstrandum mille morti technas mille artes, mille media suppetere ad vitam hominibus eripiendam.

Hæc quantus hic sese mihi campus aperit, quot artes & morbos hic detego, quibus in nostram illa perniciem visa est coniuersa, sed vestra mihi hic venia liceat medicum agere, atque omnium morborum agritudinumque catalogum texere. Modo namque inuadit caput, & apoplexiam gignit: modo petit oculos, & per ophthalmiam nos proterit; modo aures, & parotide nos enecat; guttur interdum subintrat & angina nos suffocat, hodie manus chiragra; cras pedes podagra discruciat, alias latus premit, & pleuritidem mortalem procreat. Vt hic interim taceam quam multi bello intestino, oculis prodi-

Apoc. 12.

Mors dra-

coni con-

sulentior

humanam

naturam,

acriter in-

sequitur,

de quo dicitur,

Draco iste quem firmasti ad iudicandum ei.

Draco inquam

septem capitibus

communitus,

septem scilicet

peccatis mortalibus.

Vnde scriptum est,

Confregisti capita draconum in aquis,

id est, peccatis;

quorum filia mors est,

nam *Per peccatum mors*:

lingula porro hæc

capita diadema gestant,

eo quod septem peccata mortalia

totum omnino orbem

sibi subiecerunt.

Vel ideo, si malitis,

Rom. 5.

draco hic septem coronas gestat,

quod septem qui coronis insigniti sunt imperio suo

coerceat: dominatur namque Pontificibus,

Imperatores moti cogit,

Regibus vitam eripit,

Principibus dominatur,

Duces è medio aufert,

Marchiones subiugat,

Comites deniq; trucidat,

qui omnes coronas gestat.

Postremo draco hic decem cornibus minatur;

vbi numerus finitus pro infinito positus est,

ad demonstrandum mille morti technas mille artes,

mille media suppetere ad vitam hominibus eripiendam.

Hæc quantus hic sese mihi campus aperit,

quot artes & morbos hic detego, quibus in nostram illa perniciem visa est coniuersa,

sed vestra mihi hic venia liceat medicum agere, atque omnium morborum agritudinumque catalogum texere.

Modo namque inuadit caput, & apoplexiam gignit: modo petit oculos, & per ophthalmiam nos proterit; modo aures, & parotide nos enecat; guttur interdum subintrat & angina nos suffocat, hodie manus chiragra; cras pedes podagra discruciat, alias latus premit, & pleuritidem mortalem procreat. Vt hic interim taceam quam multi bello intestino, oculis prodi-

Mille morti

media sup-

petunt; vt

nos in inte-

ritu rapiat.

prodicionibus, seditione intrinsecus excitata, exstinguantur: nempe illorum torminibus circa intestina, colica in ventre, lithiasi in vesica, syncopa & palpitatione in corde, oppilationibus in splene, inflammationibus in hepate, hydrope in venis, aliisque morbis occultis, quorum & causa incognita est, & quibus non adeo facile mederi par est, an non igitur draco hic terribilis, an non cornua hæc cuius pertimescenda sunt? an non varia ei media suppetunt, quibus homini vitam eripiat? an non potentia eius incomparabilis est?

Figura.
Apo. 6.

Describit idem Ioannes eodem in libro equitem non minus admirabilem, pallido nimirum equo insidentem, cuius vestigiis infernus quam proxime imminabat, cui in quatuor orbis angulos potestas data erat. Quid per cataphractum hunc pugilem designetur pluribus demonstrare non existimo necessarium, cum ipsemet auctor sui ipsius sit interpretes, dicens, *Cui nomen mors*. Sed hoc vnum hic addidero, peccatum curforem esse quod nimirum mortem in orbem inuexit, & per quatuor terræ angulos eandem destinavit. Verum me dicere testabitur ad Romanos Paulus: *Per vnum hominem mors intrauit in mundum & per peccatum mors*. Porro potens ille miles potestatem iam habet super quatuor mundi angulos, nam *statutum est omnibus hominibus semel mori*. O potestatem illimitatam! O decretum horribile & sanguinolentum! sed quoniam iam figuras aliquot deprompsi, plures & nouas quidem adducere constitui.

Ion. 4.

Contemplor in Iona Propheta hederam quandam virentem, egregiæ cuidam arbori mordicus adhaerentem, sub cuius vmbra Ionas suauissime requiescit: video quin etiam ad radicem eius vermiculum qui eam paulatim erodit, omnemque virorem, succum, medullam depascit. Textus verba hæc sunt: *Et parauit Deus vermem in ascensu diluculi in crastinum, & percussit hederam & exaruit*. Virescens hæc hederam hominem ad viuum exprimit, cuius iuuentus instar virores est: hederam inquam, quæ in altum caput erigere & vmbra comas, in paradiso

terrestri, idque arboris vitæ adminiculo late diffundere cõperat. At mox vt peccatum superuenit, Deus omnis iniquitatis vindex seuerissimus, mortis vermiculum statim eidem opposuit (dicens, *in quacumque hora cõmderis, morte morieris*) qui eiusdem radice corrodens & depascens, omnem quamprimum virorem & luxuriam comarum derondit, immortalitateque & gloria eam exuens, & florenti arbuticula, inuilem & emortuum trucaum constituit.

Lego in libro Iob, turbinem quandam è Iob. regione deserti, quatuor angulos domus, in qua primogenitus fratribus conuiuium parauerat, tanto impetu concussisse, vt vna omnes oppresserit ruina. O casum deplorandum! Quid hæc nobis historia denotat? Turbo ille vehemens mortem representat, quæ verus quidem ventus est & quidem turbulentus, qui è regione deserti, id est, peccati procedens, tanto impetu, Adami omnium hominum primogeniti domum, in quo omnes eiusdem posteritas interpretatiue, velut in domo quadam, commorabatur, concussit, vt ad terram eandem prostrauerit eiusdemque casu omnes mortales oppresserit. Hem quænam illa vehementia, quam validi ictus, & omnes quidem è morte velut è fonte descendentes, è quibus quanta sit eius crudelitas & tyrannis, quantaque eius potentia, facile colligi potest: sed vndenam, obsecro, horribilis hæc chimæra prodit? ecquis illam in mundum inuexit? quænam eius origo est? ecqua prodit cauerna? quoniam reclusa est antro? quis eam versus, quæ tigris illam genuit? ecquæ illam læna lactauit? quis eius natiuitatem inspexit? quis illius natalem annotauit? audite, rem patefaciam.

Mortalium sapientissimus Salomon, a V. parte declarauit, à Deo mortem factam Deus non esse, & quocumque tandem conditor auctor morre aut patre prodierit, ab illo Optimo Maximo omnium rerum conditore originem non sumere: Deus, inquit, *mortem non fecit, nec letatur in perditione viuorum*. Quod doctissimus ille occultioris Theologiæ mythes verbis, id ipsum Daniel Propheta figura quadam expressit. Paruus ille laterculus, qui

qui monte delapsus vastam illam statuam comminuit, sine vilo hominum adminiculo, nec humanis impulsibus decidit; *Abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis & scissilibus, & comminuit eos.* Denotabat hoc, mortis lapidem peccati Cauaslo delapsum, & humanam naturam statuam in cineres redigentem, non Dei impulsu auxilium descendisse, nec manu eius opus existere. Vnde Ioannes, vnus de numero eorum, qui fidei nostrae mysteria scriptis tradidere, hanc Danielis figuram, & sapientis Salomonis sententiam, auctoritate sua confirmans, ait, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*, id est, mors, quae nimirum vitae ipsius aduersaria est, atque omnis Esse priuatio. Non multum errasse mihi videmini, o sacri Scriptores, cum docetis, Deum infernalis huius Megara conditorem vel auctorem non esse, mihi quoque praegnantibus & euidentibus rationibus ad manum sunt, quibus quidquid est contra obici potest, refellam. Ecce primam.

Quidquid summus ille & omnipotens Deus condidit, bonum est, & ab omni malo alienissimum. Testem huiusce sententiae habeo Moysen, qui omnia & singula, quae Deus admirabili illo creationis die condidit recensens, ait eidem bona & quidem optima fuisse, *Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erat valde bona*, at mors nihil omnino boni in se complectitur, cum non habeat Esse. Esse enim, & bonum, a se mutuo seiungi nequeunt, & ad se inuicem sunt reciproca; vnde bene Metaphysicorum axioma ait, *(Ess & bonum conuertuntur.)* Deus igitur mortem non condidit, & bene dixit Euangelista, *Sine ipso factum est nihil*.

Secunda sit. Quidquid etiam summus ille rerum conditor in hoc mundo produxit & condidit, id iuxta ideas & formas illas aeternas, quae ab omni aeternitate in profundis diuinae eiusdem essentiae abyssi reconditae erant, productum est: adeo vt omnia quae effinxit, prius in ipso, idque propter formas illas aeternas, viuerent, vnde idem qui supra Ioannes, *Quod factum est in ipso vita erat*. Quapropter si Deus mortem condidit, ne-

cessse fuit, prius eiusdem ideam in diuina essentia habitasse: sed hoc penitus absurdum est dicere, ipse enim vera vita est, & quidquid in ipso est, vita est, & viuit; testatur enim de se ipso; *Ego sum via, veritas & vita.* Deus igitur informem hanc chimaram non creauit, nec mortem progeniuit. Sed quoniam haec secunda ratio paulo subtilior est, & supra communem hominum captum, aliam faciliorem, & rudiorum ingenio accommodatiorem producam. Tertia igitur haec sit.

Mors, si Philosophicis terminis agere velimus, quid est aliud quam mera priuatio, atque ipsius nihil mater & generatrix? Priuatio autem nihil est: ipsum vero nihil a Deo factum non est, nec in eius erat potestate id effingere; non quod ideo minor aut saltem immunita eius videatur potentia; sed quia reuera fieri minime poterat; non est enim effectus, sed defectus, atque, i. e. quod Euangelista aperte confitetur, *Sine ipso factum est nihil*. Deus igitur mortis auctor non est, nec mortem condidit. Vnde igitur venit? quas dicendus pater tam infelicis abortiuus? quis haec filia gloriabitur? Audite attente, paucis dicam, in crastina concione cetera referuaturus.

Peccatum mortem in mundum inuexit: ipsum est quod infelicem hanc filiam progeniuit, testatur id Apostolus, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors*. Absque peccato enim fuisset, nulla coemeteriorum, sepulchrorum, funerarum, tumulorum fieret mentio; fuisset prorsus immortales ac mori nescii. Hoc namque priuilegio initio creationis donatus fuit generis nostri auctor Adam; vt nempe a morte immunis foret, ni peccaret: Corpus hoc nostrum, e quatuor sibi mutuo contrariis constans partibus, vt modo est, ab illo quidem tempore natura sua corruptibile & mortale fuit; sed per singularem Dei gratiam mortis immunitate gaudebat, adeo vt nisi voluisset, mori non valuisset. At quam primum vt laxatis habenis peccatum orbem intravit, cruenta illa furia etiam prodiit, & cum illa omnis malorum ilias & arummarum seminarium.

Ioan. 14.

Peccatum mortis causa. Rom. 5.

Figura. Gen. 45. 46. 47. Exod. 1. 2. 3. 4. 5.

Tom. 4. Bess Admont.

D Hebraei,

Hebraei, quādiu in Ægypto Ioseph viuebat, pace sub Pharaone & summa quiete fruebantur, sed statim vt Ioseph ad patres appositus est, & alius quidam Pharaon regnū adiit, miserum in modum afflictū fuisse, & laboribus quodammodo exhaustū. Insignis profectō allegoria, cuius sensus & expositio hæc est: in statu innocentia & prima mundi ætate, quādiu iustitia originalis, cuius figuram gerebat Patriarcha Ioseph, in terris regnabat; omnis ille populus, facultates inferiores intelligo, summa in pace viuebat, appetitu scilicet rationi, ratione animæ, anima autē Deo obtemperate. At confestim vt Ioseph exspirauit, gratia ablata est, ac iustitia perditā, alius quidam Pharaon imperio successit, nouus inquam appetitus, qui ad instar crudelī tyranni totum interius statum deuastabat, omnesque facultates animæ profligabat. Expertus id erat gentiū Apostolus Paulus, dum exclamat, *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Has itaque turbas, motus, hocce bellum, & hæc diuortia peccatorum concitauit, itaque vetus illa venifica in mundum descendit.

Rom. 7.

Sed iam nimis diu de morte locuti sumus satius n. foret eiusdem meminisse, quam longos de eadem sermones texere. Quapropter mementote Auditores, & eiusdem recordamini, sapius de eadem cogitate, ac vobis in mentem reducite, quid mors sit, eius potentiam, vires, robur agnoscite, & in æternum, teste Salomone, non peccabitis.

Tu vero, o Deus, immortalis, qui præter solam mortem creasti omnia, eius animæ lamenque memoriam firmiter semel, obsecro, insculpito; ac deinde mentibus nostris, quod horribile hoc monstrum sit, quāque cruenta hæc bellua, insigito. Fac vt perfecte semel quid ipsa sit sciamus, sciamus inquam, ipsam esse omnium rerum vltimum, nobilitatis despoliationem, diuitiarum prædatricem, deliciarum finem, atque omnium mundi honorum terminum; ipsum vero moti esse, egredi superbis illis palatiis, & quidē pedibus animam & vitam ratione quadam insolita amittere, tumulum cæno & sordibus searētē ingredi, ac deniq; ex omnibus mundi diuitiis nihil præter semilacrum indusum

secum ferre. O rem amaram & vere iustissimam! o funestum nuntium! Deinde discamus Domine, quānam eius vis sit tyrannis, potentia, vt nimirum sit regina, quæ Regibus imperet, Princeps quæ Monarchas depellet dominatrix quæ totum terrarū orbem crudeli imperio flectat: vt illa sit, quæ nullum robur metuat, nullas vires reformidet, quæ Cæsares, Annibales, Hercules, Alexandros subegerit; vt illa sit, quæ omnibus artibus & scientiis dominetur, quæ omnes Academies confuderit, & euertit, quæ Platonēs, Socrates, Aristoteles, Senecas, atque adeo omnē Philosopherum scholam obmutescere coegerit: vt sit illa, quæ Croesos, Cyros, Alfueros, & Crassos Romanos pessumdederit, ac subiecit. Hęc igitur Domine, cogitatio animas occupet, vt crudelis huius sanguisugæ naturam perspectam habentes, eandem timeamus, timentes de eadem cogitemus, cogitantes ad eam nos disponamus, quo bene in Domino moti, & deinde æternam vitam nancisci valeamus; illam inquam vitam quæ nos in sempiterna beatitudine manet, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus S. conducat. Amen.

FERIA TERTIA.

DE CAUSA MORTIS.

Partitio.

- I. An mors homini sit naturalis.
- II. De statu innocentia in deliciis deperditio.
- III. De hominis inextinguibilitate.
- IV. De similitudine hominis cum Deo.
- V. De miseris status lapsu.

Memorare nouissima tua, & præsertim vt mors in orbem intrauerit, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

PRIMVS Israelitarum Rex Saul, singulari Dei priuilegio ad regnum Iuda euectus,

aus, quod ad pastores eius continua serie in sempiternum euolueretur, cum tanto se beneficio ingratum ostenderet, Deique leges ac voluntatem negligeret, & tantum non conculcasset, regio misere excidit, totamque posteritatem & nepotes usque ad vltimam generationem eodem quoque priuauit: qui deinde una cum filiis atque omni Hebraeorum nobilitate, in montibus Gelboe, à Philisthiim fugatus occubuit. Lugubris hic casus, & varia hæc fortunæ vicissitudo, fuit umbra ac velut prima delineatio eius infortunii, quod à multis iam retro sæculis miserum humanum genus incurerat. Adam enim qui primus inter homines principatum obtinuit, à Deo conditus cum esset, vt in omnia animalia dominaretur, & mori non posset, vtque vniuersi orbis imperium tam ipse quam posteri eiusdem moderarentur; tam eximio sese priuilegio indignum exhibens, creatorisque sui iustus neuiquam obtemperans, immortalitatis coronam, magno suo infortunio & malo, cum tota posteritate, adeoque omnibus hominibus, ad mortem, sepulchrum, & cineres, in montibus Paradisi terrestri, idque diaboli inuidia & astu, condemnatis, perdidit. O historiam fatalem! ô diem lugubrem! ô casum deplorandum! Quid è contra opponas? necesse est, fieri debet, à peccato hoc descendit: natalis ille mortis est, & ipsa, quam vobis aperire proposui, materia. Sed prius sanctissimi Spiritus opem, qui intellectus tenebras discutiat, & gloriosa Deiparæ matris suffragia postulemus, quam Angelicis verbis saluantes, in partem concionemque vocemus, dicendo:

AUE MARIA.

Multi tum doctrina tum ingenio præstantes, & in Sacris quin etiam ac Theologicis scientiis apprime versati, sollicitè inuestigando quid mors foret, & vndenam profecta in hunc mundum venisset, homini eam naturalem ac quodammodo ingentam esse putauerunt; opinati eam occultam quandam priuationem esse, quæ ab ipsis iam inde incunabulis, in eiusdem essentia

naturaque sensim foueretur, quæque eundem paulatim, nihil minus expectantem, ad sepulchrum tandem cogeret. Duabus potissimum rationibus; primo quidem intuitu verisimilibus atque apparentibus, opinionem hanc stabiliabant, quarum hæc prima est. Certum est, homini mortem præter naturæ & substantiæ constitutionem non accidere, in quantum materia & forma & contrariis, quæ semper se mutuo oppugnant, constant; atque ideo eorum destructionem quæ per mortem contingit, oportere esse naturalem. Quidquid enim componitur ex contrariis, est natura corruptibile. Altera vero hæc est: Mortalem esse & mori posse, homini à natura ingenitum est, ac proinde ipse moriendi actus, id est, ipsa mors, eidem naturalis sit oportet, cum actus & potentia, iuxta Philosophos, eiusdem sint ordines.

Alii vero huic priori opinioni non vtique adeo repugnantes, vt tanto eam verisimiliorem redderent, & quæ eidem officere viderentur, refellerent, dicere non sunt veriti: mortem, quam Adamo Deus ante peccatum interminatus erat, dicens: *In qua cunq; die comederis ex eo, morte morieris*; de anima morte intelligendam esse, quæ per peccatum à Deo se separat, eiusque gratia destituitur, cui tamen omne eiusdem esse ædificium ac moles inhæret: non autem de morte corporali, quæ duas illas partes iam ab utero & primo instanti, sibi inuicem indissolubili vinculo coherentes, & in humano corpore artissime connexas, separaret ac disungit. Primus opinionis huius assertor, ac velut Corypheus existit Philo, ingenio ac doctrina singulari, atque eloquentia propemodum diuina (quippe qui propter eandem Plato Iudæus à veteribus fuerit nuncupatus:) eundem secutus est Eucherius Lugdunensis Comment. in Genesim, & Eugubinus in Pentateuchum, qui omnes ac sola ratione, velut fundamento firmissimo, nitentur. Christus omnia mala quæ Adæ peccatum homini inuexit, destruxit; mortem autem, quæ quotidie adhuc grassatur, non abstulit aut aboleuit; ac proinde peccatum eandem non pep-

rit, sequitur igitur eam homini naturalem & congenitam esse. Sed nequid nimis: ex ipso enim Evangelio errorem vestrum confutare poterimus; nam in Ioan. & 1. ad Corinth. Epist. cap. 15. scriptum est, utrumque à Christo Salvatore nostro destructum esse, peccatum quidem, primo suo in orbem aduentu; mortem vero, secundo aduentu, extremi scilicet iudicii die, penitus destructum iri.

Pontifex Gregorius, magnus ille Ecclesie Doctor & colamen, eiusdem etiam opinionis fuit, & easdem partes secutus publice eandem scriptis propugnauit. Scribens quippe ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum eandem asseruit. Ecce verba Epistolæ: *Si Adam, qui primus peccauit, anima in peccato mortua non est, quomodo de ligno vetito ei dictum est: In qua unque die comederis, morte morieris? Et ecce comedit Adam & Eua de ligno vetito, tamen in carne sua ultra nongentos annos postmodum vixerunt: constat itaque, quia in carne non est mortuus.* Sed opinio hæc, ignoscant mihi sanctissimi Viri manes, non est vsque adeo probabilis neque in verbis diuinorum testimoniorum fundata; quin & iniuriam facit sancto illi innocentie statui, cum eum funeri, morti & exequiis obnoxium statuit.

Dicendum igitur est, relictis sequioribus hisce opinionibus ac sanctorum Patrum, prioribus illis longe numero superiorum, vestigiis insistendo, idque iuxta sacram literarum sensum, & ex communi Catholice Ecclesie credendi modo, mortem è solo peccato progenitam ac procreatam esse veramque delicti in Deum commissi filiam existere: nequaquam autem nobis congenitam aut ingenitam esse. Celebris huius opinionis assertor atque acerrimus propugnator, ipse est Augustinus, cuius vnus auctoritas omnium instar esse debet; qui verba illa Geneseos: *In quacunq; die comederis, morte morieris,* tam de morte corporali quam animæ intelligi posse putat. Et sane, postquam Deus omnipotens minas illas Adamo assentasset, & inobedientie crimen iam

commissum esset, quo decretum firmum & irreuocabile redderet, verbi que suis pondus inesse ostenderet, infelicem illum reum, Paradiso terrestri, ne fortasse admirabilem illum vitæ fructum gustaret, eumque gustando à morte sibi destinata immunis foret, exulare coegit: qui etiamsi quamprimum post expulsionem, mortem non subierit, eandem tamen post plurima annorum curricula ac varios in huius vitæ stadio decursos labores expertus est.

Nam quemadmodum cruentus ille filiarum incola aper cum venantium refo sciatus est, in loco non manet, sed per montes & plana, per deserta & inuia, assidue curstat, donec exhaustis iam viribus, venisque sanguine destitutus, procul à loco in quo vulnus accepit expirat. Ad eundem modum & Adam, qui licet aper non fuerit, à bestiarum tamen agendi modo parum abfuit, comparatus est iumentis, & similis factus est illis, cum enim à Satana peccati olim iaculis confixus esset, itaque lethale vulnus accepisset; non in iplo in quo læsus est loco expirauit: sed per terram euagatus, perque varias mundi plagas cursitans, deficientibus paulatim viribus, longo post tempore, nongentos videlicet annos animam efflavit, ac tum primum ex vulnere, quod longo ante tempore in Paradiso terrestri accepit, mori cœpit.

Videmus etiam quotidie arbores, ramos quaquaerfum diffundentes, & vmbrosis comis luxuriantes, cum semel fulmine ictæ fuerint, licet statim non emoriantur, semperque alios ex se ramusculos progignant, atque aliquis semper in iis viror permaneat, tandem tamen exficari, trisculum illud fulminis telum, quo dudum ante percussa sunt, tum demum, cum minime creditur, vires exercere. Adam prima illa arbor, truncus, inquam, & origo totius humani generis, infelici peccati iulmine percussa, (cuius arboris omnes nos rami quidem existimus) eadem licet hora mortua non sit, post longum tamen temporis spatium vulneris grauitatem experta est, quod eandem medulla ac virore spoliavit, atque omnem ei vitam abstu-

abstulit. O istum fatalem & nimis ah infelicem!

Peccatum igitur morti ianuam referauit, non vero natura humanae inhaeret; quod Pauli testimonio euidenter ac manifestum fiet: *Stipendium peccati mors*. Et Apostolus Iacobus: *Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem*. Peccatum itaque an non infelix ac nefarius quidam pater est? vix enim deliberata voluntate consummatum erat, quin statim infelicem illum sobolem; mortem, inquam, & interitum produxerit. Ad eo ut certum & indubitatum sit, crudelem illam Parcā ē peccati, non vero naturae vtero prodire & eam ipsam ab eo velut quoddam vulnus & plagam infligi, non vero a natura nobis adhaerescere. Memrem meam ut explicem, dico hominem duobus respectibus considerari posse; primo, in puris naturalibus & iuxta conditionem naturalem, ab omnibus donis supernaturalibus, & omni gratia manere segregatum, in quo statu dicendum est, homini mortem, non secus ac reliquis animalibus naturalem fuisse. Secundo vero, in statu innocentiae, ea nimirum perfectione & modo, quo à Deo Optimo Maximo conditus est, in summa, inquam, naturae perfectione, scilicet rectissimus, scientissimus, innocentissimus, variis gratiis cummulatus, priuilegiis diuersis ornatus, impassibilis, ab omni morbo & agitudine alienus, immortalis, vitalis, & in aeternum victurus, modo se à peccando continuisset: atque hic dici non potest, mortem illi naturalem & congenitam fuisse, sed crucem potius ac supplicium, & tormentum grauissimum.

Saul Israclitarum Rex aequanimiter ferebat se ad regiam dignitatem euectum non esse, regnoque carere, antequam id ipsum adeptus esset; sed ad solium iam sublimatus & ex tanta hominum multitudine regno dignissimus indicatus & postquam iam aliquo tempore diadema gestando regias delicias degustasset, aegerrime ferebat se solio deturbatum, regnumque ad inimicissimum suum deuolutum esse, adeo ut suam non raro conditionem deploraret.

Heli Pontifici non graue erat, antequam

Pontificium, quo nulla apud Iudaeos in Sacris dignitas erat sublimior, obtinisset, amplissimo hoc munere priuatum viuere. Sed, postquam id ipsum iam aliquot annis gessisset, & insulam Pontificiam gessisset, eadem subito priuari, magnam ei proculdubio molestiam peperit, magnique doloris causa existit. Idem omnino de homine dicere quid nulleat? cum enim hunc in originali nuditate contemplot, ac proinde natura morti obnoxium, non existimo graue ei fuisse, immortalitatis corona priuatum, ac tot gratis destitutum viuere. Sed si eum consideres, ut qui iam dudum priuilegiis gauisus sit, & illdem vnico momento excidat; quanto eum dolore confectum, qua animi amaritudine, excruciatum putabis, & cum eo simul vniuersam humani generis posteritatem? Et sane dolor hic adeo extremus ac vehemens est, ut Deum, si aliquoties mortis, quae tantum hoc malum inuexit, nosque semper committatur, vel tantum meminisset, eamque ante oculos haberemus, in aeternum non offenderemus. Hoc namque suadet Salomon dicens, *Memorare nouissima tua, & in aeternum Eccl. 7. non peccabis*. Atque hoc ipsum mihi iam thema delegi, de quo hodiernam concionem instituiam, quam in duas partes disperiar. Primo de statu illo loquar, in quo homo antequam peccando Deum offenderet, vivebat: ac deinde de illo, in quem post admissum peccatum incidit. Hinc porro facile eliciemus, eaeque mortis & inuentus causa existit, & quodnam eius tyrannidis crudelitatisque principium: vos benignas tantum aures dicenti accommodate, & ipse ad primam me partem proponendam accingam.

Quanta aurei illius seculi felicitas ac beati illius innocentiae status dignitas (in quo maiores nostri, nimis heu! breui tempore vixerunt, sed in quo, ni per peccatum sterisset, tam ipsi quam omnes ipsorum nepotes permansissent) dignitas fuerit, cum eius, quae Sacrae nobis litterae tradunt, tum vero ex miseris, in quas tam splendido & felici statu priuati decidimus, perspici abunde potest. Quam vero praecleara, quam rara, quamque mirabilia in Genesi nobis propo-

Rom. 6.

Iac. 1.

Dupliciter homo considerari potest.

Figura. 1. Reg. 11.

nuntur? Quid enim excellentius, iucundius, aut quid admirabilius dici vel cogitari posset iis quæ de Adamo & Eva primis mundi incolis refert Moyses? *Erat uterque nudus, & non erubescant.* E quibus verbis duplicem est felicitatem colligere, in primis sanctam quandam innocentiam, & admirabilem in utroque simplicitatem, cum nullus pudoris sermo esset, ipsaque corporis nuditas neutrum offenderet, nec dedeceret: deinde vero impassibilitatem nunquam auditam vel visam, corpus namque hoc, quod ex parte iam gloriosum erat, licet nudum & inerme foret, omnis corruptionis, quoad exteriora incommoda, quæ ingruere poterant, expers erat, nullis passionibus obnoxium, & ab infirmitate omni que morborum genere immune. Non enim metuebat calorem, frigore non adutebatur, in optimo semper statu ac temperie erat, nihilque omnino reperiebatur, quod expugnare vel oppugnare id ipsum posset. Non erat tunc opus vestibus, decrant sartores, tintores decrant & officina.

Salomon vero longius adhuc procedit, aliaque de innocentie statu encomia deponit: *Fecit Deus hominem rectum, & se se infirmitatis miscuit disputationibus;* ait, *Rectum*, forsitan ut insinuaret, hominem non esse à Deo conditum, ut per terram serpat, aut, ut more bestiarum, ad eandem oculos conuertat, sed sublime à Deo illi os datum esse, ac cælum intueri iussim, & Angelorum iustar in altum oculos & vultum efferre. Deinde, quis scit, num demonstrare voluerit, in beato illo & felicissimo statu rectissima omnia in homine futura, voluntatem nimirum rectam diuinamque; quam maxime conformem, partes inferiores etiam rectissimas, easque ad rationis superioris perpendicularum quam optime directas? sed postquam peccatum superuenit, omnia incuruata, conuulsa ac destructa sunt, *ipse se infirmitatis miscuit disputationibus.*

Refert in Polyhistoro Solinus, Lacedæmonios, qui nulli in vniuersa Græcia ciuitatum morum honestate, tum optima reipubl. administratione concedebant, Delphos oraculi consulendi ergo viros misisse,

qui sciscitarentur, num eorum respubl. diuturna foret: respondisse vero Deum, tamdiu eam in flore & vigore futuram, quamdiu rex eorum incederet rectus, sed tum demum eam pessum ituram, cum claudicans ad gubernacula federet. Nec caruit oraculum euentu. Agesilao enim, qui deformiter claudicabat, ad regnum euecto, vniuersa respublica corruit, ac prior illa maiestas, quam diuturno temporis spatio illibatam custodierant, paulatim consenuit atque decoxit. At multo id oraculum videtur futurum diuinus, si humanæ naturæ statui adaperetur: diuinis quippe oraculis iam ab ipso mundi principio prænuntiatum erat, humanum genus, quamdiu Adam omnium hominum summus, ac dominus in earectitudine, in qua eum Omnipotens creauerat, persisteret; feliciter & prospere acturum: sed statim ut claudicaret, idque in illam partem ad quam peccatum vergebat, omnia pessum itura, & in exitium properatura. Oraculum porro hoc est, *In quacumque die comedere ex eo, morte morietis.* Vnicum autem peccatum claudum eum reddidit, vnicum quoque peccatum humeris eius impositum dorsum eius incuruauit, nec solum illius, verum & omnium nostrum. Hinc ingemiscens ad Dominum Regius Propheta exclamat: *Spiritum rectum misit in visceribus meis.* Quasi diceret, Redde mihi Domine spiritum illum rectum, valentem, spiritum nouum, quem non modo habeo, peccatum nimis heu! graue, ad terram prope modum incuruauit, adeo ut prima rectitudine exciderit. Sed pergamus in status innocentie aureæque ætatis perfectionibus recensendis.

Deinde ex ipsa malorum, quæ hæreditaria successione in nos, quamprimum ut nati sumus, deuoluuntur, illiade, prioris sæculi statusque; innocentie felicitas facile colligi potest; adeo ut calamitates, & ærumnas, si quis intueatur, facile videre valeat, quanta beatitudine ob vnicum peccatum exciderimus. Cogitet, inquam, in primis acerbissimum illud decretum, quod aduersus primam peccatricem Euam, idque in delicti expiationem, promulgatum fuit.

Gen. 3. *Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos, in dolo: & paries filios tuos, &c.* Dicere vult: Felix, o nimium Eua, tua si bona nouisses, si voluntati meae obsecuta in præceptis ambulasses; sed iam, quoniam, nescio quo suafu, tui ipsius oblita, mea iussa conculcasti, ærumnas indies augebo, filios tuos cum horrore concipies, cum dolore & cruciati extremo paries, vita scatebit malis ac mille anxietates mors includet. Quid, tantæ animis cœlestibus iræ? Igitur in statu illo, rimauo, ni peccatum in mundum uenisset, nulla fuisset in prolis conceptione infelicitas, nullus in pariendo dolor, coniugalibus actus nullam turpitudinem habuisset, sed perfecta & absoluta omnium rerum felicitas, atque aurea quædam sæcula regnassent.

Ibid. *Maledictio potro Adami maiora & grauiora adhuc mala includit; Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus uita tua.* Quasi diceret: Ni peccasses, terra sponte, nec aratio proficilla, segetes, fruges, atque omnia fructuum genera, & quidquid ad vitam necessarium foret, protulisset, nulloq; vos vestro dispendio, gratis & quidem liberaliter ac laute, velut naturales luos & domesticos, educaisset: nam ipsa tellus

Omnia liberius nullo poscente ferebat,

-----nulli subigebant arua coloni,

Nec renouatus ager grauibus canebat aristis.

Mella dabant folia, tum flumina nectaris ibant.

In illa scilicet ætate quidquid erat, hominum voluptati seruirebat, mille deliciae erant in orbe, ac nullum omnino malum metuebatur. Vnde Augustinus: *Tam felix status, ut nullum bonum abesset homini, quod reuera & uoluntas optare posset, nullumque malum adesset, quod hominis felicitati uiuentis carnem uel animum offenderet.* O statum uere felicem, ac mille uotis exoptandum! Profecto si breuis hæc uita, uita hæc fragilis, fugax, grauis, laboriosa, ærumnosa, mille casibus & infortuniis exposita, uobis, o cosmophili, tantopere arrideat, si tanto eam amore complectamini, si ita illam foueatis, si quacunque illam ratione protegere, ac mortem temis uelisque fugere conemini: quam iu-

cundam obsecro & gratam uitam illam fuisse putandum est, quæ mortem non metuebat, ærumnis carebat, pœnarum expers erat sed iucundissima, atque omni felicitate erat cumulata?

David uates cum hinc felicem illum statum, hinc uero calamitatem in quam genus humanum peccando delapsum erat, in mentem reuocaret, exclamat: *Homo cum in bono re esset, non in illo: ut comparatus est iumentis insipientibus, & similis actus est illi.* Ecce quænam infelicitas. Insenlatus Adam ad summos honores, & gloriam euectus cum esset, totius orbis Dominus ac princeps, atque a deo omnium creaturarum caput constitutus, & simul Doctor, non dico in vitroque iure, sed in omni scientiarum genere, immortalitatisque priuilegio donatus; felicitatem suam demens non agnouit, sed comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: primo quod regio illo loco, paradiso inquam voluptatis, eiectus sit, quod morti & variis calamitatibus obnoxius redditus, quod per terram desertam instar iumenti sine Domino euagari, atque inter animalia uiuere coactus.

Deinde, quoniam uoluptatibus instar bestiae, quam natura uentri obedientem finxit indulgit, ideo quoque bestiae instar ad mortem tam animæ quam corporis, fuit condemnatus: postremo, quod, cum esset immortalis, in loco uitæ constitutus, & ad instar Angeli uiuere; in peccatum ex gratiæ statu delapsus, bestiarum more mortem sentiat iisdem omnino passionibus obnoxius. An non igitur similis factus est illis? quis eheu! talia fando temperet à lachrymis? Sed figuram in hanc rem producamus:

Magnus ille Babyloniorum Monarcha 1. Reg. 25. Nabuchodonosor, ille, inquam, qui sanctissimum simul & amplissimum Hierosolymorum templum diripuit, sacra uasa & Ierem. 39. omnem sacram suppellectilem sacrilega manu profanauit, uniuersam Israelitarum nobilitatem ferro & carenis grauatam captiuam in Babylonem abduxit, cum sese uictoriis ac triumphis turgidus gereret insolentius, deque prouincis ac regnis imperio acqui-

aequisitis superbiret, & ad instar numini a-
 licuius coli vellet & adorari, occulto Dei
 iudicio regno & sceptro fuit priuatus, solio
 derubatus, in desertum compulsus, & se-
 ptem annorum spatio ferae instar per solitu-
 dinem errando herbas comedere coactus.
 O vere admirabilem rerum mutationem, o
 surbitam metamorphosim, o vicissitudinem
 nunquam auditam vel visam! quis legit vn-
 quam aut vidit, regem potentissimum in a-
 nimal brutum commutatum? Fuit hoc ve-
 rum ostentum, vel ipsa potius figura casus
 illius quem protoplastus Adam incurrit; hic
 enim a Deo totius vniuersi rex constitutus,
 & quidem rex in sempiternum, simulq; vi-
 tam immortalem nactus, cum felicitate ac-
 cepta gratiaque data insolesceret, & vix se-
 ipsum nosceret, diuinos quin etiam honores
 ambiret, ad mortem fuit condemnatus, ho-
 noribus priuatus, paradiso expulsus, inque
 desertam terram, in qua cum bestiis & inter
 bestias ageret, relegatus, *Comparatus est ita-
 que iumentis insipientibus & similibus factus est
 illis.*

III. Salomon omnium mortalium sapientif-
 simus, ac regum Iuda facile rex, status hu-
 ius felicitatem perfectionemque exagge-
 rans; ait, *Deus creauit hominem inextrema-
 bilem, id est, impassibilem, qui mori non pos-
 set, & cui nihil noceret, Et ad imaginem simi-
 litudinis suae, inuidia autem Diaboli mors intru-
 it in mundum.* O sceleratam inuidiam! o
 mortem ah nimis infelicem! noceat, obse-
 cro Adae posteris, creatum a Deo hominem
 inextremabilem, id est, immortalem; adeo
 ut si primus generis nostri parens Adam non
 peccasset, omnes immortales fuissetis.
 Erat quippe immortalitas praecipuum, ac
 maximum status innocentiae privilegium,
 ac velut gemma, quae eum praeceteris con-
 decorabat. Sed Theologice hic demonstra-
 bo, quoniam hoc ipsum modo debeat intel-
 ligi, idque breuiter, & quam possum com-
 pendiosissime.

Condidi reuera hominem Deus immor-
 talem, pati nescium: si enim in primaeua in-
 nocentia persistisset, mori non potuisset, &
 ab omni passione prorsus fuisset immunis,
 nec mortem quam sensu degustasset, haec in

calamitates, in quas delapsus est, incidisset.
 Haec quidem immortalitas ipsius naturae de-
 bita non erat, neque ei propria: nam si ma-
 teriam e qua compositus est, & temperiem
 qua constat, consideremus, mortalis erat ac
 verum prauarum affectionum mancipium.
 Sed Altissimus, in cuius ille protectione
 commorabatur, quippe eius singularem
 quandam rationem habebat, omnipotenti
 sua prouidentia & scuto eum suo protexe-
 rat, nullum ut earum huius telum illi no-
 cere potuisset, atque vnde quaque sua eum
 tutela velut armis communierat, variaque
 antiphar maca dederat, quibus aduersus
 omnes vitae suae insidiantes vteretur, & pro-
 fligaret ea, quae sibi inimica atque aduersantia
 cognosceret.

An non enim certum est, ac quotidiana
 confirmatum experientia, non nisi duabus
 mortem aut naturalem corruptionem viis,
 homini posse accidere, interna scilicet via,
 & intrinsecus operantibus viis, quae intra es-
 sentiae eius moenia inclusa sunt, ut sunt, de-
 fectus caloris naturalis, item humoris ra-
 dicalis, vel praedominans quaedam & effraenis
 passio, quae ita nimirum eum in transuersum
 abripit & perturbet, ut spiritum interclu-
 dens, mortem a celeret. Altera intrinseca,
 quae ut plurimum per contraria & repugnan-
 tia prouenit, ut cibi, naturae eius contrarii,
 temporis & aeris intemperies, fortuna im-
 perus, aliaque quae homini exterius accide-
 re solent. Porro homo, quem caelum singu-
 lari quadam ratione (quandoquidem tum
 in protectione Dei versabatur) fouebat, nul-
 lo haec omnia negotio peruicisset, & ut ni-
 hilum contempnisset ab omni periculo tutus
 & immunis.

Præditus erat ad haec absoluta quadam
 cognitione & iudicio, quod instar facis lu-
 cidissimae in animae eius penetralibus sem-
 per collucebat, quod orania & singula, quae
 vel prodesse vel obesse possent, ei ample-
 ctenda vel fugienda diceret. Habebat
 quin etiam ante oculos lignum vitae,
 quod in medio paradisi iucundissimo sem-
 per vitore vernabat: cuius fructus adeo ef-
 ficaces & potentes erant, ac quodam-
 modo medici, ut quicumque eisdem degu-
 stasset

Quantam
 ratione ho-
 mo conditus
 immortalis.

stasset, si fortasse naturalis in eo calor decoquere incepisset, redintegrato ardore, ac resumpto honore radicali, & veluti restauratis viribus, viuendus mox ac vegetus, cum certa immortalitatis spe, appareret. Erat illic & continua pax, & mutua inter homines amicitia, ipsa quoque animalia hominibus obediebant, creatura etiam illis non aduersabantur, nec daemones praedium mouebant. Adeo ut nisi peccatis Deum ad iracundiam prouocassent, mori omnino non potuissent.

147. c. 6. Testatur id ipsum Papa Gregorius: *Ad hoc homo in paradiso positus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis coniungeret, ad caelestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret: sic enim est immortalis conditus, & ita non si peccaret, & mori posset, & sic mortaliter est conditus, ut si non peccaret, etiam non mori posset.* Penitus adhuc in materia huius adyta penetremus.

147. d. x. Aquinas ille Thomas, Sorbonae nostrae stirculus, omnium Scholasticorum facile princeps de corporis humani agens immortalitate, in qua primi generis nostri auctores à Deo conditi erant, ait, corpus Adae incorruptibile fuisse, non naturali quodam vigore immortalitatis, sed quod haberet necio quod supernaturale robur in anima, datum diuinitus quod corpus ab omni corruptione praestabat immune, quamdiu scilicet diuinam voluntatem sequeretur, eiusque praecipis obtemperaret.

Incorruptibile quid dicitur tribus modis. Quod ut planius faceret, distinctione titur, ait enim quid incorruptibile, tribus modis dici posse. Primo propter materiam; vel quod materia careat, ut Angeli, vel, si habeat, quod ad alias id formas, praeter eam quam semel accepit, non vergat aut inclinet, ut in caelis rebusque caelestibus fieri videmus & vocatur hoc incorruptibile secundum naturam; atque hoc modo omnia corpora caelestia, & ipsi Angeli natura incorruptibiles sunt. Secundo dici quid potest incorruptibile propter formam: cum nimirum rei alicuius essentia sua incorruptibili superior aliqua & excellentior dispositio annexa est, quae eam ab omni profusa corruptione conseruet: & dicitur hoc incorrupti-

Tom. 4. Bess. Aduent.

bile secundum gloriam, atque hoc modo incorruptibilia fore post generalē mortuorum omnium resurrectionem, putamus ipsa gloriosa Sanctorum corpora. Vnde olim Augustinus: *Tam potenti natura Deus fecit animam, ut ex eius beatitudine redundet in corpus plenitudo sanitatis & incorruptionis vigor.*

E. ist. 56. ad Dioscorum.

Tertio, vocamus quid immortale & corruptibile propter causam efficientem: & sic immortalis & incorruptibilis fuisset homo in statu innocentiae, idque singulari Dei dono & beneficio, qui causa eius efficiens est: qui nimirum, quamprimum ut ei dedit Esse, dedit simul & immortalitatis donum. Vnde idem qui supra Augustin. Deus, inquit, hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate videret, et sibi auctor esset, aut ad vitam, nam q. 19. aut ad mortem.

Lib. de q. no. ui & vet. te. q. 19.

Scotus, qui Thomae in omnibus penes aduersatur, in hac quoque sententia cum eo non conuenit, nescit enim qui fieri posset, ut virtus quaedam aut qualitas animae insita, corpus quod natura corruptioni obnoxium est, immortale possit & efficere & penitus incorruptibile: atque e contra, hominem in primario illo innocentiae statu, mori potuisse, sed tamen non fuisse moriturum, quamuis alioquin mortalis esset, actu nimirum moriendi ad possibilitatem non accedente, Deoque moriendi tempus praueinente. Deus enim viso vires eius iam paulatim imminuere, calorem naturalem euanescere & humorem radicalem sensum exsiccari antequam mors adueniret, in caelum eum transfulisset, vitam hanc animalem, & terrestrem in spiritualem, ac vere caelestem commutando. Bene quidem, sed fuisset nihilominus immortalis, & Salomonis vera manet sententia, *Deus creauit hominem inextremabile.* Quid amplius? *Et ad imaginem similitudinis sua.* Sed iam postliminio vnde digressi sumus reuertamur, & status innocentiae felicitatem, gloriam, voluptatemque magis adhuc dilatemus.

Sap. 8. Ibid.

Sapiens igitur excellentiam huiusce aureae aetatis describens, ait hominem inextremabilem, immortalem, inexpugnabilem, & ad diuinam similitudinis imaginem conditum

E

ditum

ditum esse: porro Paraphrastes per *inestimabilem*, intelligit inestimabilem: quasi dicet hominem illo statu creatum, excellentius quid & pretii infiniti atque inestimabilis existisse. Atque hinc factum existimo, cur non nisi post omnes creaturas a Deo conditus sit, vel quod in ordine creationis rerum, perfectissima & absolutissima postrema esse soleant, vel quod mundi prius palatium extrui oportuerit, variaque ipsum suppellectile, id est, animalibus, herbis, arboribus instrui, quam inquilinus eius homo, id ipsum ingrederetur; vel fortasse quod omnium dominus ac velut finis esset. Vnde Aristoteles, *Nos omnium rerum quasi finis sumus*: at potissimum causam existimo, ut demonstraret posterisque edoceret, hominem, vii Sapiens dixit, esse quid inestimabile, ac pretii infiniti.

Cur homo
vlt imo a
Deo crea-
tus sit.

2 Phys. text.
24.

SS. Trinitas
in hominis
creatione
cooperata
est.

Gen. 1.

Et sane ipsa hominis creatio inestimabilis existit, quod ipse Moyses diuinorum arcanorum interpret satis ostendit: omnium enim rerum creationem postquam descripsisset, singulare quid in hominis creatione visus est insinuasse. Nam, si fortasse obseruatis, tradit Deum omnia condidisse, vel absoluta quadam voluntate (nam de creatione cœli & terræ loquens ait, *In principio creauit Deus cœlum & terram.*) vel nuda & absoluta iussione, *Fiat lux, & facta est lux.*

Gen. 1.

At quando homo creandus erat, homo inquam, quo nihil conditum est aut admirabilius, aut excellentius, consultandum Deus putauit, & S. S. Trinitatis concilium quodammodo cogendum, ut quomodo eum fingat mature deliberet: *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudinem nostram.*

Lib. 2. aduer.
Marcionem,
Bas. h. mil. in
hexam.

Hic obstupescit Tertullianus, hic miratur Basilius, atque ambo confitentur, vere inestimabilem hominem a Deo conditum esse: quod illi a Salomone, Salomon autem a Moyse didicere. Sed audite quid aliud.

Deus ipse Aduerto præterea, cum creaturarum omnium efformationem mecum perpendo, aut cætera terram & aquam omnium plantarum heromnia vel è barum, dumorum, fruticum, radicum, arborum, auium, piscium, bestiarum, animaliumque velut parentes, ac genetrices exi-

tere omniaque quæ quatuor hisce elementis continentur, ex his duabus originem sumpsisse. De aquis testatur in Hymno Ecclesiæ,

*Qui ex aquis ortum genus,
Partim remis gurgiti,
Partim leuis in aera.*

De terra audiamus Moysen, *Germinet terra herbam viuentem, & lignum pomiferum.* Et deinde: *Producat terra animam viuentem in genere suo. iumenta & reptilia, & bestias terræ.* Hominem vero, velut diuinum quid & penitus admirabile, ipse Deus condidit, suis eum manibus componens, atque omnia corporis & sensuum organa diuino artificio dirigens, disponens, & formam quandam penitus spiritualem in eodem effingens. An non igitur bene ait Sapiens, *Creauit Deus hominem in imagine sua*? Cur autem addit, *Et ad imaginem similitudinis suæ*: an ut nobis vernantem illum innocentia statum magis adaperiret, felicitatemque hominis euidentius exponeret? seu quidem possit, sed sunt & aliæ rationes numero infinitæ & auctoritate prægnantes, quarum aliquas huc adducam.

Sap. 11.

IV.
Cur Deus
hominem ad
imaginem suam
creauit.

Omnipotens ille rerum conditor Deus, ideo potissimum hominem ad imaginem & similitudinem suam condere voluit, præter cætera quibus eum donauit præiulia & gratias, ut discrimen, quod inter diuinam bonitatem, & humanam est malitiam melius patefaceret: homo enim natura ita procax, & meritis suis ita arrogans est, ut parem pati, vel locum tolerare nesciat. Dei vero bonitas adeo immensa est, atque infinita, ut ea quibus excellit, homini cupiat esse communia, suaque cum illo præiulia communicare: vult eum scilicet immortalem, scientem, felicem ac beatum esse; ut nimirum ipse immortalis, beatus atque omnificus est. Vere igitur hominem ad similitudinem suam creauit. Altera est, Deus, summa inquam illa bonitas, & amoris in hominem infiniti ad imaginem eum suam ideo condere voluit, ut omnes eam creaturæ colerent, susciperent, & venerarentur, tanquam eum qui regis sui ac Dei exterius per se ferret insignia. Vnde

Gen. 9. Vnde ad Noc Deus: *Terror vestrorum & tremor sit super cuncta animalia terra, & super omnes volucres caeli.* Ne nimirum coelestes orbis motum, astra lumen, Angeli promptum ministerium denegarent, & ne demones in eius perniciem & interitum conspirarent, neque bestiae atque omnia fera animalia in eum insurgerent, ei que exitium minarentur. Et quemadmodum Aegyptii Iosephum Patriarcham, Persae & Medi Mardocheum suspiciebant, venerabundi, quod regibus ambobus insignibus indutos conspicerent: ita quoque omnes omnino creaturae hominem velut diuinum, Deo dilectum, diuinisque insignibus circumdatae venerarentur. Ideo scilicet eum ad imaginem similitudinis suae creauit.

Tertia sit: Omnia dederat homini Deus, sed eum voluit esse suum, & ad se pertinere: utque hoc manifestum foret, eumque, ut talem ceterae creaturae suspicerent, regio quodam signo, imagine, inquam, sua, eum notare voluit, tamque profunde diuinae essentiae suae erae insculpere, nulla ut ratione eradi posset nisi simul & sua, diuina scilicet, natura eraderetur. Nobilis ille sculptor Phidias, cuius opera semper admirata est antiquitas, tanto artificio Mineruae clypeo suam effigiem insculpsit, nulla ut arte, nisi eum insigni operis deformitate, potuerit eradi. Melius hoc mea sententia, de summo illo vniuersi sculptore dici potest, qui hominem sculpendo, naturae illius ari tanto artificio imaginem suam indidit, ut quicumque eam tollere contenderet, diuinam quoque non mediocriter laederet essentiam. Bene igitur olim dixit Sapiens: *Deus creauit hominem ad imaginem similitudinis suae.*

Sap. 2. Quartam adiamus: Inter omnes omnino creaturas corporeas, quae e nihilo productae sunt, nulla reperiebatur quae vel Dei imaginem referret, vel eum qua ille familiariter ageret, & erga quam suum affectum declararet: quapropter summo illi Numini visum fuit hominem creare, eumque ad similitudinem suam efformare, ut eum diligere, ipse quoque vicissim ab illo diligeretur, atque familiariter eum illo ageret,

quippe qui in se illius referret imaginem. Ita nimirum ipse testatus est, dicens: *Deliciae meae, esse eum si iis hominum:* ait, *Cum filiis hominum,* non vero cum bestiis, coelestibus orbibus, sideribus, Angelis, at eum solis hominibus, soli namque homines ad eius similitudinem efformati sunt. Exclamat hic Iob, & immensam Altissimi bonitatem demiratur, *Quid est homo quia magnificas eum, Iob. 7. aut cur apponis erga eum cor tuum? visitas eum dilectulo.*

Annon hic magnus amor est, & immensa dilectio, quae nimirum e diuinae essentiae similitudine ortu habet? Merito ergo scripsit Sapiens, *Deus creauit hominem ad imaginem similitudinis suae.*

Quintam statuo hanc: Quemadmodum Rex cum urbem exstruxit, aut arcem quandam communiuit; loco aliquo celebri insignia sua figere solet, marmori aut aeri inscripta, ut apud posteros perpetua eius rei vigeat memoria, quique sequentibus victuri sunt temporibus, quis loci illius fundator extiterit, sciant. Ad eundem etiam modum summus ille Deus qui natura totius vniuersi Dominus est ac rex, postquam magnam hanc totius orbis temp. condidisset, hominis vultui (qui est totius edificii velut locus primus & qui inter omnes omnino creaturas principem locum obtinet) insignia sua, suaeque imaginis similitudinem voluit insculpere, ut quicumque hunc intuerentur, in fronte illius velut in frontispicio simul legerent, quis tam ampla in mundo hoc inferiori urbis conditor & fundator extiterit.

Nobilis ille pictor Apelles cum opus quoddam inchoatum morte praeventus absolueri non potuisset, nullus omnino reperiendus est, qui vltimam manum addere, aut tanti pictoris opus perficere ausus fuerit. Oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi spem auferbat. Haud aliter quoque Deus optimus maximus, admirabilis ille naturae huius pictor & effector, eum suam homini imaginem, sed eam imperfectam, nec penitus absolutam in creatione, insculpsisset; nulla vquam creatura extitit, nec vilo vno tempore, etiam inter Angelos exstabit, quae

eandem perficere præsumat. Solus namque Deus eandem in eius creatione incepit, in iustificatione quotidie magis & magis expolit, & tandem in glorificatione perficiet, & penitus absolutam reddet. Tantane igitur tua in posterum futura est impudentia, ô homo, vt Dei tui imaginem & insignia per terram velut neglecta trahere, ac vitiorum tuorum cœno ac sordibus coinquinare præsumas? foret hoc crimen grauissimum dignum suppliciis, & singularis Deitui contemptus indicium, quod ne fieret, impedire conatus est Sapiens, cum creationis tibi tuæ excellentiam in mentem reuocauit, dicens: *Deus creauit hominem in excellentia & ad imaginem similitudinis suæ.* O rationes egregiæ! ô felicitas incomparabilis! ô vita omnium votis exoptanda, nisi Satana infidiis fuisset interrupta! Sed quid? *Inuidia diaboli mors intrauit in mundum.* O inuidiam sceleratissimam! ô rabiem nimium crudelem! ô mortem ah nimis infelicem! mortem, inquam, cuius memoria nunquam animo nostro deberet excidere & ad cuius perpetuam recordationem nos Salomon adhortatur, verbis illis quæ toties iam produximus: *Memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis.* Nam mortis meminisse, ac præsertim vnde profecta sit, & quam ratione in mundum venerit, est, amissionis illius iucundissimæ immortalitatis, iustitiæ originalis deprædationis, priuilegiorum illorum singularium abolitionis, recordari; hæc porro omnia singularis efficaciam sunt, ac nimium quantum sufficiunt ad insolentiam comprimendam, & præcipitem nostrum in omnia vitia imperpetuum retardandum. Vestrum igitur erit, eiusdem perpetuo recardari, meum vero ad alterum concionis membrum delabi, vobisque ad oculum, quanta mala Satanae inuidia post innocentiam & immortalitatis amissionem in orbem inuecta sint, ostendere. Erat hoc nimirum secundum quod explicandum suscepimus, quod quam poterimus breuissime expediemus.

V. Diabolus, nefarius ille spiritus, videns hominem tanto in honore constitutum, tanta felicitate abundantem, tam ingenti glo-

ria cumularum, eiusdem felicitati inuidit, & aduersus eundem conspirans, peccatum in orbem inducens, portaque morti adaperiens, ei perniciem machinatus est, primamque illius felicitatem impedire conatus, atque innocentiam primamque euertere satagens, eundem perdidit; atque in illo variis nos omnes malis & calamitatibus inuoluit. Sceleratus ille Achitopel Absolomo, qui patri in regno proxime debebat succedere, nefarium consilium dedit, vt in eum insurgeret, arma aduersus eum gestaret, regnumque sibi violenter pareret; ideo illum copiosa militum manu instruxit, instructumque in aciem produxit, in qua fufus fugatulusque vitam simul ac regni spem misero sane exemplo perdidit. Ecce in quæ mala pessimus ille consultor adolescentem regium non compulerit. Satan vero Achitopheli perfidia & nequitia non cedens, Adamo, ad gloriam & immortalitatis coronam destinato, persuasit, vt aduersus Deum, patrem suum simul & principem insurgeret, in eum arma caperet; quem cum variis armis, & inprimis ambitionis, instruxisset, totius eius ruinam, perniciem ac mortis denique causa exstitit. Hinc bene Scriptura: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* O inuidiam vere detestandam!

C. Caligula Imperator tanto in populum Romanum odio fuit, vt sæpius diceret: *ligula ad Vtinam hic populus vnicam ceruicem haberet;* vt nimirum eandem præscindens, populum simul vniuersum ita exstingueret. Satanas hominum inimicus immortalis atque hostis iuratissimus; vetus, inquam, ille Tartari Imperator, odium plusquam Vatinianum aduersus homines sub pectore fovens, & id ipsum foras producere conatus, Adamum qui totius naturæ caput erat & princeps, occidit, & cum eo totum humanum genus capite truncauit. Testem hic habeo Apostolum Paulum: *Per vnum hominem peccatum in orbem intrauit in mundum. & per peccatum mors;* adeo vt capite exstincto, totum simul corpus delictum adierit.

Sampson, quo vindictam de Philisthæis hosti-

Sap. 2.

Ibid.

e. Reg. 15.

OidiumCa-
ligulae ad-
uersus Ro-
manos.

Rom. 5.

Iud. 16.

hostibus iratissimis fumeret, columnas quibus cœnaculum in quo epulabantur, in-
nitebatur, collidens, eisdem ruina inuoluit.
Satan idipsum omnino cum hominibus,
hostibus suis mortalibus, egit. Illos enim
perdere & euertere satagens, Paradisum
terrestrem ingressus, in quo omnes simul
homines interpretatiue continebantur, A-
damum & Euam, qui velut bases totius hu-
mani generis erant, aggressus, eisdem sub-
uertit: quibus prostratis, tota mox ædificii
moles velut columnis destituta, cœruit, om-
nisque posteri ac nepotes sub eadem rui-
na misere oppressi interiere. Mors igitur per
vnum hominem intravit in mundum. Au-
dite figuras.

Eph. 5. 6. 7. Purpuratus ille Persa Aman, inuidia &
superbia tumens quam qui maxime, cum
diuturnum aduersus miserum Mardoche-
um odium fouisset; tandem sanguinolentus
& atrox a Rege decretum obtinuit, quo ei
& Mardocheum patibulo affigendi, & totius
Iudæorum populi excidendi, ac ferro flam-
maque delendi licentia dabatur. Diabolus
antiquus ille Infernorum dominator & prin-
ceps, omniumque superborum caput & dux,
immortales cum homine generis inimicitias,
tantum in Paradiso effecit, vt eum peccato
inuolens, cruentum de eo morte tollendo
decretum obtinuerit, nec solum de eo, ve-
rum & de omni eius posteritate, quæ ad fi-
nem vsque sæculi, continua serie, post eum
esset ventura, *Omnes igitur in eo peccauerunt,*
at decretum ipsum, hoc est, quod sacris Scri-
pturæ libris legitur insertum: *Pulsus es, & in-
pulsiorum reuertetur.*

Naaman Syrus, diuitiis & nobilitate pol-
lens, sed lepra turpissima infectus, in Iudæ-
am veniens, in causa fuit, cur Giezi Elifæi
Propheta puer, qui ambitione tumebat, oc-
culto Dei iudicio, lepra fuerit percussus, at-
que omnes eius longa successione posteri:
*4. Reg. 5. Sed & lepra Naaman auharebit tibi & semi-
ni tuo usque in sempiternum.* Satan Infero-
rum princeps, sed lepra scatenens, laxatis ha-
benis in mundum ingressus, causa extitit,
cur, non dico Giezi, sed Adam, natura sua

Dei puer ac seruus, peccati lepra infectus
fuerit, atque vniuersa eius posteritas, *in qua Rom. 5.
omnes peccauerunt: ecce lepra generalis. in Sap. 2.
uidia d. a. oli. ors intravit in orbem terrarum: Matih. 13.*
ecce diabolum in causa. Desuntne igitur
nobis in sacris literis figuræ, quibus id pro-
bemus? sed parabolas etiam aliquas prole-
ramus.

Pater quidam familias, cum bonum se-
men in agro seminasset, venit inimicus ho-
mo, cum altum dormirent homines, & nox
esset, & superseminauit zizania, omniaque
eius laborem destruxit. Hoc, fateor, non ut
si parabola est, sed denotat Deum magnum
illum patrem familias, naturæ humanæ a-
grum gratia, virtutibus, scientia, iustitia, a-
liisque bonis seminibus repleuisse; diabo-
lum vero, qui verus hominis inimicus ex-
stitit, omnem eius laborem perdendo, pecca-
ti, mortis, laborum, miseriarum, infinita-
rumque zizania & spinas superseminasse.
Equæ Deus bone zizania! Audite & aliam
magis luctuosam, quam nobis Lucas descri-
bit. Homo quidam descendebat de Ierusa-
lem in Iericho, (quæ idololatris infamis e-
rat) & incidit in latrones, qui etiam despo-
liauerunt eum, & plagis impositis abierunt
semitiuo relicto. Homo infelix, cuius qua-
so, geris figuram, nisi infelicis istius Adams,
qui nescio quo inductus consilio, descen-
dens Ierosolymis in Iericho, è gratia, in-
quam, statim, in voraginem peccati, & in la-
trones & sicarios atrocissimos incidit, mor-
tem, diabolum & peccatum? O sceleratos
prædones, qui præterquam quod gratias &
privilegia, dona supernaturalia, iustitiam
originalem, immortalitatem, Dei cognitio-
nem, aliaque plurima illi abstulerint; cruen-
ta quoque vulnera, eaque horrenda infix-
erunt, scilicet ingentem spiritus excaecatio-
nem, magnam in intellectu corruptionem,
in parte concupiscibili rebellionem, eumque
semitiuum, solis naturalibus relictis, de-
seruerunt. O casum deplorandum! sed audi-
te alia.

Cum itaque iam omnes homo facultas
res amisisset, ac vita quinetiam ipsius vena
lis esset, ecce è vestigio mille calamitates post ad-
fata-

Parabolæ
insignes.

Luc. 10.

missum pec. faciales, & cruces variæ in eum irruerunt, calidum, inquam, & frigus, fames, morbi, innumeræque aliæ ærumnæ quæ illi intrinsecæ sunt, & cognitæ. Eheu! peccatum ecce omnia miseriarum genera in orbem inuexit. Ab eo tum tempore inualuit crapula, tabernæ erigi cœpere, fumate culinæ, ventrisque ingluuies dominari: tum gula & ebrietas laxatis habenis in mundum venire; tum ciborum delicia linguæque irritamenta nata sunt.

Ante peccatum admilsum nemo comederat carnes.

Gen. 1.

Non erat ante lapsum vsus carnis, nemo eandem gustauerat, laniones nulli reperiebantur, quid torrere & frigere foret nullus nouerat: nam non nisi herbis & pomis primi parentes vesciebantur. Quod ex ipsis Dei verbis vitæque ratione, quam iisdem præscripserat, manifestum efficitur: ait enim: *Ecce dedi vobis emzæm herbam afferentem semen super terram, & vniversa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam.* Nulla ecce carnis ferinæ, animalium, aut alterius cibi fit mentio. Et sane bis mille annis, ad ipsum vsque diluuium, verisimile est hanc à primis mortalibus diætam seruatum. Et profecto hæc vitæ ratio in statu innocentia, & aureo sæculo etiam fuisset, vel quod ea quæ terra progigneret, naturaliter tum parari poterant, minori que cura & anxietate, sine foco, culina, nulloque adscititio condimento; vel quod herbæ & arborum fructus iucundiori tunc sapore pollerent, vti accidisse constat Hebræis, dum quadraginta annorum spatio, manna per desertum Sinai reficerentur, quod omne in se ciborum delectamentâ compledebatur.

Absq; peccato nõ fuisset vini vsus. Præter varia illa gulæ irritamenta, saporumque varietates, vini quoque & bacchanalium vsus, quæ priori ætate ignora erant, peccatum exortum fecit exoriri. Ante enim, quam innocentia exciderent parentes nostri, non nisi aqua bibebatur, nec ea quidem factitia aut condita, sed naturalis, qualem eam fontes & flumina propinabant: quin & omnes quotquot tum erant ad vsq; diluuium, aquam biberunt; sed maiori haud dubie voluptate & gustu, quam

modo vina falerna aut Campana; habebat enim tunc aqua saporem quemdam suauissimum, ac gustum longe iucundissimum, cui meliçraton, vinum myrthinum, defrutum, ficera, & nectar Cannarium si comparentur, purifcere, & diluta quodammodo esse videantur. Crediderim quidem vites terram protulisse, sed solis vuis contentos mortales succum inebriantem non expressisse, atque hac ratione ad ipsius vsque diluuii tempora vixisse. Quod per Noachi ebrietatem euidenter ostendi potest: hic enim cum vites à diluuiò quodammodo fractas & debilitatas sentiret, ac nature robur non nihil decoxisse, vites quas diluuium perdidit, cepit excollere, liquoreque expresso gustato inebriatus est. Ignorabat scilicet, vt eum sacra Scriptura excusat, vini potentiam, nesciebat fumolis illis exhalationibus, quas vinu continet, capitis vertiginem induci. Quamobrem si ante diluuium vini vsus fuisset, Noe profecto, qui sexcentis ante id annis vixerat, vini vsus & vites non ignorasset. Dicendū est igitur, eius vsus tunc incognitum fuisse, & sola frigida illius aui homines sitim restinguere solitos. At vbi peccatum intravit, omnia sursum deorsumque mutata sunt ac fugata abstinentia, victusque temperia, ingluuies, mensæ lautiores atque Epicureus viuendi modus immundatut. Quin & maiora.

Peccatum etiam stupidos nos & ignaros reddidit, & qui prius omnium rerum cognitione enituissemus, nos bardos effecit. Primi quippe parentes diuina quadam scientia ac doctrina singulari præditi à Deo conditi erant. Vnde Ecclesiasticus, *Disciplina in- Eccl. 11. et alio modo repleuit illos, & reuocauit illis scientiam spiritus, mala & bona ostendit illis:* quin & eorum posterit eiusdem scientia ex alle heredes fuissent; sed omnia hæc per peccatum destructa sunt, quod, ablata scientia, meras tenebras, & densam ignorantia nubem, ne dicam noctem, animis nostris offudit. Absq; peccato fuisset, non oportuisset litteris incumbere, non fuisset opus sibi præceptores adsciscere, de bibliothecis & libris, nullus fuisset sermo, scholas nõ fuisset necesse visitare,

tate, totus quippe mundus in omni scientiarum genere apprimè fuisset versatus, at mero modo ubique ignorantia & mentium caligo regnat, ó rerum vices deplorandas! & metamorphosim nimis ah diuersam! quam procul à priore illa felicitate recessimus! Sed quid? peccatum est, Auditores, peccatum est, vnicum inquam peccatum, quod in has nos miseras coniecit: ipsum quod nos omni felicitate, iucunditate, vira, deliciis ac voluptate spoliatos & nudatos, in statum infelicitatis, calamitatis, mortis, miseriarum, & ærumnarum coniecit. Ipsum inquam est, quod nobis infelici profecto partu mortem edidit, quam vos, velim, semper ob oculos gerere, ac nullo non loco recordari: & ita fiet, vt in æternum nunquam peccaturi sitis.

Atque hoc vnum est, quod hodie omnes quam enixissime à te postulamus Domine, vt nobis scilicet gratiam concedas, qua nunquam eiusdem obliuiscamur; sed quoad vnum, eius nobiscum viuat memoria, & imprimis, vt interdum in mentem reuocemus, felicitatem, voluptatem ac delicias aurei illius innocentie status, vt nimirum homo conditus sit à Deo immortalis, semper vegetus, lætus, procul ab omni tristitia remotus, benedictionibus abundans, afflictionibus carens, ab omni prauo affectu liber atque aduersus omnes morbos singulariter præcauitus: vt nimirum omnia nouerit, nihil ignorauerit, omnia dilexerit, nihil despexerit, omnia gubernarit, nihil formidarit, omnidenique felicitatis genere fuerit cumulatus.

Ac deinde mentis oculos in aliam partem deficientes, peccati horrorem inspiciamus, simulque meminerimus, ipsam esse nefarium illum prædonem, qui omnibus nos priuilegiis, donis, facultatibus spoliavit, ac nudos penitus deseruit: vt deinde nunquam obliuiscamur, ipsum esse patrem tam infandæ ac nefariæ filie, mortis inquam, quæ omnes omnino homines premit.

Quæ omnia cum in mentem reuocauerimus, fac Domine, vt fructum hinc aliquem percipiamus, vt nimirum visa eiusdem virtutis illud remis, velisque fugiamus, & ab eo velut à facie colubri, vt Sapiens monet,

declinemus; simulque ad te recurramus, vt qua nos ipsum priuat, beatitudinem sempiternam recuperare valeamus: ad hanc porro nos dirigant Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.

FERIA QUARTA.

DE MORTIS NECESSITATE.

Partitio.

- I. Quod omnis homo est mortalis.
- II. De certitudine necessitatis moriendi.
- III. De facultate euerendi robustissima quædam.
- IV. De vniuersali mortis statuto.
- V. An Enoch & Elias sint mortui.

Memorare nouissima tua, & imprimis esse, necesse omnes nos mori, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

CVM filii Iob, in domo fratris primogeniti, iucundissime epularentur; ecce ventus & turbo quidam vehementior, è deserto prorumpens, quatuor domus angulos concutiens, eandem ad terram miserabili sane casu prostravit, atque omnes conuiuas tristi ruina inuolutos oppressit. O casum deplorandum! Sed fuit illa oppressio figura mortis vniuersalis, & interitus omnium filiorum hominum prælagium. Omnes enim filii Dei, qui verus noster Iob est, in Adami, qui omnium hominum primogenitus erat, voluntate velut in domo quadam, simul comprehensi, iucundissime in paradiso deliciarum inter se cum epularentur; vehemens ille peccati turbo exurgens domumque concutiens, omnes omnino mortales misere oppressit, ac vniuersum humanum genus variis calamitatibus inuoluit. Atque ita factum.

ctum est, vt Adamo ad terram prostrato, omnis eius posteritas eodem casu ad terram ceciderit, duce quippe fauciato ac tantum non mortuo, omnes illius milites morti ad iudicati sunt: adeo vt nullus ex toto hactenus agmine fuerit, qui ab eadem turis euaferit. Semel itaq; omnibus moriendum est, idq; fatali quadam necessitate à Deo constitutum: quod latius vobis deducere hodierna concione decreui. Illumina tu modo intellectum sanctissime Spiritus, & ingenii nebulas lumine tuæ claritatis illustra; tu vero gloriosa Dei genitrix precibus me tuis adiua, vt feliciter ad exitum cœpta prosequar: atque ideo te cum Angelo compello, & cum omnibus hic præsentibus, Aue tibi impertior.

Plutar. in A. poph. eg.

Alexandri Magni dictum.

Charonenfis Plutarchus refert, Alexandrum Macedonem, multis victoriis ac triumphis nobilem, cum quo iam tempore vulnerare in pralio accepto, sanguine perfusus maderet, ad suos duces, qui diuinis eum honoribus afficiebant, ac velut heroem quandam & semideum adorabant, conuersum dixisse? Videtis hæc vulnera, carissimi? an hæc signa sunt immortalitatis? hoc cine deorum est? itane Deos hominum mucronibus imperi, aut morti esse obnoxios? definite igitur me Deum appellare, à quo humanum nihil, imo ne mortem quidem, alienum cernitis.

Designare voluit generosus & modestus princeps, mortem omnibus hominibus communem esse, ac necessario vnicuique nostrum euenire, tamq; regibus sceptrum, quam colonis ligones è manibus excutere. Sed historiam hanc proposito meo adaptabo.

Caro, mundus, ac diaboli, qui à longo iam tempore Plutonis aulam incolere, ac mortalibus adulari quam qui maxime consueuerit, nullo non tempore nobis misellis persuadere conantur; esse nos in hoc mundo velut deos quosdam immortales, mortis imperio exemptos ac semper victuros: quotidieque nobis occurrunt, quod serpens olim maioribus nostris, generisque humani auctoribus in paradiso ingeminavit, *Negua-*

quam moriemini, sed eritis sicut dii. Sed nostrum est, Auditores, statim vt vitæ huius molestias experimur, calamitatumq; impetibus perentissimus, cum Alexandro è contra obicere; Anne tibi, ò insensate munde, omnes hæc quas patimur ærumnæ, morbi quos sustinemus, fortunæ varietates quibus subiecti sumus, certissima immortalitatis indicia videntur? an non vero potius insinuant, mortales nos esse, fato obnoxios, & ad finem vitæ paulatim deflectere? *Quid ais Satan? locus ille corruptionis in quo viuimus, terra maledictionis quam incolimus, mortalium nomen quo nominamur, ærumnæ, calamitates, labores, ac rerum vicissitudines, quas quoridie nimis ah! frequenter experimur, an non aperte nos insinuant mortales esse, ac morte terminandos?*

Ita porro hæc technas & adulantium præstigias à se remouit sanctus ille vates ac rex David, qui ex humili ad regiam dignitatem euectus est: *Ego dixi, Dius estis, & filii excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini, estis, fateor, homines, veluti dii quidam terreni: patris enim miracula, peccata remittitis, ægros sanitati pristina restituitis, mortuos ad vitam reuocatis: quid restat quam novos mundos condere? sed interea velim vos meminisse, esse vos mortales & vt homines morituros: Sicut homines moriemini,* non moriemini, inquam, sicut plantæ, quæ postquam vitam vegetatiuam vixerint, emoriuntur, & tum omnia in illis esse desinunt, nõ moriemini sicut bestia, quæ vitam habent sensitiuam, quam vbi perdiderint, omnia simul perditæ sunt: sed moriemini sicut homines, qui cum natura quadam excellentiori præditi sunt anima que rationali donati, quamuis corpora moriantur, & in putredinem ac cineres conuertantur, ipsa tamen anima semper viuunt & nunquam morituri sunt. Mors itaque omnibus hominibus communis est.

Nabuchodonosor, potens ille Assyriorum monarcha, nescio qua ductus ambitione, immortalem se esse credebat, diuinisq; Deo honoribus ambiebat; at Deus, qui superbis resistit, eosque humiliat; illum coarguit, atque

Psal. 86.

Supra.

Nabuchodonosor à Deo humiliatur, quod

atque fatuam illam & stolidam ambitionem potentiosis quibusdam & ænigmaticis visionibus retudit, vt veram laudem animi humilitatem respiciens coactus fuerit induere. Prima visione vidit statuam, cuius caput aureum & pedes lutei, quæ à scelerato quodam laterculo ad terram deiecta in frustra comminuebatur: quam visionem Daniel interpretatus ait: *Tu es ò Rex caput aureum*, qui pedes habes fictiles, & cuius naturæ bates non nisi lutum sunt & terra, quemque vnicus mortis impetus in cineres & putredinem rediget. Altera vidit arborem proceram & opacam, quæ nubes cacumine tangeret, ramorumque comis totum quaquam patet orbem repletet: sed mox vocem audiuit, qua arbor hæc excidit, rami præcidi, folia auelli, fructusque per terram spargi iubebantur. Hanc quoque visionem exponens Daniel regi, dixit, *Arborem quam vultis sublimem asque robustum, cuius altitudo pertingit ad cælum, tu es Rex qui magnificatus es*: tu es inquam arbor, quæ tempore suo excindetur, & vitore spoliabitur, quamque mors falce sua demeret & ad terram prosterneat. Et nunc reges intelligite: considerate inquam, vos esse statuas illas ingentes, coronis aureis redimitas, sed à mortis lapillo nequaquam impunes: cogitate vos esse arbores illas sublimes, quorum caput ad cælum pertingat, & quorum gloria nubes transcendat, sed nullum inter vos esse, qui non mortis cuneo excindatur, vnde Pœta.

*Sub tna purpurei veniunt vestigia reges,
& alius:*

*Mors a quo pede pulsat pauperum tabernas
Regumque turris.*

Nulla enim datur exceptio, nullus aliquo gaudet privilegio, nullus morti eripitur, sed omnibus illa communis est ac necessaria, nemini parcens: vnde Socrates ad mortem condemnatus cum esset, ac iudicum in eum prolata sententia hilaris respondit: hos qui me nunc morti addixerunt, longo ante tempore natura eidem addixit, inuere volebat, omnes nos natura mortales esse, ac mortis sententiam, iam à primis vitæ incunabulis, nobiscum ferre. Quod & designauit dudum

Tom. 4. Bess. Aduent.

ante Psaltes, dum ait: *Quis est homo qui viuet* Psal. 88. *& non videbit mortem?* putat ecce vates, fieri non posse, quemquam vitam à natura mutuo accipere, & eandem non reddere. Sed quemadmodum omnis motus duob. in terminis finitur: à quo incipit, & in quem desinit: ita quoque esse nostrum, verus quidam motus est, quem duos necesse est habere terminos, vitam inquam, à qua incipit, & mortem in quam resoluitur, & expirat: *Quis est homo qui viuet?* ecce terminum à quo: *& non videbit mortem?* ecce terminum ad quem & *Supra.* motus finem. Quocirca hoc certum indubitatumque statuendum est, nullum esse, qui vitam acceperit, qui non eadem tandem aliquando serius aut citius priuandus sit.

Pulchrum & scitum in hanc rem apophthegma producam. Constantinus Imperator cum Regis Persarum legatum per Romam ciuitatem circumduceret, eique eiusdem splendorem elegantiam, nitorem, opes ac dignitatem ostenderet, peteretque quid ei de Vrbe Romana videretur, respondit Persa, Etiam Romæ sicut & alijs in locis, homines sibi videri mortales. Bene quidem & modeste.

Designare nimirum volebat, mortem vbiq; terrarum imperium exercere, atque omnes omnino homines illius sceptris parere, nullamque rationem, vel occultam, vel relictam, ad eius tyrannidem declinandam dari posse. Egregium hocce quidem est apophthegma: sed figuram propemodum similem è sacris voluminibus depromam.

Vidit olim Ezechiel campum ossibus mortuorum plenum: & ecce, dum insolito hoc spectaculo percussus obstupecit, audiit vocem, quæ diceret, *Ossa hæc vniuersa domus Israel est.* O mysterium sublime ac profundum! equidem illius vobis futurus sum interpres. Ingens ille campus mortuorum ossibus repletus denotat mundum, qui quot tumulos, rot velut sulcos continet, ac plurimis cranij, eorum nimirum qui iam à quinque annorum millibus extincti sunt, repletus est. Domus autem Israel, velut pars pro toto, vniuersum humanum genus designat, quod eidem fato obnoxium est; morti inquam

F inquam

inquam, sepulchro, & cineribus destinatum. E quibus omnibus efficitur, mortem euitari non posse, at omnes sine vlla exceptione manere.

II. Illa siquidem est tessera, quam natura hominibus, dum in luminis auras eduntur, tradit: quamque ipsemet DEVS Adamo post admillum peccatum tradidit, Puluis es & in puluerem reuerteris: quæ verba Ecclesia, de salute nostra sollicita, quotannis nobis in mentem reuocat dicens, *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris*. Egregium porro hinc conceptum eliciam. Cum dux aliquis agmen foras producit, militibus quo se mutuo agnoscant & ab hoste dignoscant tesseram tradere consuevit. Natura, quæ magna quædam dux est, cum milites suos, id est homines, in mundum, qui velut locus castrensium est ac militaris (*militia quippe est vita hominis super terram*) producit, hanc illis mox tesseram consignat, *Puluis es & in puluerem reuerteris*, è puluere agnoscere possumus hominem, estque hæc tessera quam nullus non in natiuitate audiit. Interrogemus Reges, & Patriarchas veteris testamenti, atque omnes ita se rem habere declarabunt.

Gen. 1.

Iob. 7.

Gen. 18.

Psal. 12.

Psal. 21.

Ecl. 10.

Quis tu es, Abraham? dic audacter, quis es, ede tesseram. *Loquar ad Dominum, cum sim terra & cinis*, ecce ipsissima tessera verba. Quis tu, heus David? quem te putas? *Ego sum vermis & non homo*. Dic apertius, non enim suat hæc ipsissima verba: *Quoniam ipse cognouit figmentum nostrum: recovatus est, quoniam puluis sumus*. Verum hoc est symbolum. Tu autem quid ais Salomon: quis tu? *Quid superbis terra & cinis?* Quam bene hæc naturæ humanæ militibus tessera hæc inhæsit? quid mirum, semper namque eam ob oculos habebat. Quod idem sapiens nobis suadet, dicens, *Memorare nonissima tua, & in æternum non peccabis*: recordare inquam mortis, quæ in cineres & puluerem te redactura est, & cogita illius te iussis, etiam inuitum & reluctantem, obsequi debere. Hac de re hodiernam concionem instituam, quam bifariam distribuam: primo ostendam omnes homines, quotquot sunt, vel sequentibus temporibus futuri

sunt, necessario debere mori: deinde vero omnibus & singulis sine vlla exceptione moriendum esse, vt hinc euident fiat, necessario esse mortem obeundam, & quidem omnibus & singulis. Arrigite aures, rem aggrediar.

Nihil est certius, Auditores, aut quotidiano vsu & experientia confirmatius, quam Mortis ipsa mors, nec quidquam de quo minus dubitare liceat, aut de quo certiores esse possumus. Si enim scientia, iuxta Philolophos, habitus quidam est è veris, necessariis atque euidentibus propositionibus promanans, ipsa mortis hominibus necessario impendentis cognitio esse debet quam certissima ac verissima, cum propositioni, qua nihil certius, verius ac manifestius, est nempe: *Homo est, mortalus*, innitatur. Testem huiusce rei habeo Prophetam Iob, qui cum Deo loquens ait, *Scio quia mori trades me, ubi constituta est domus omni uiuenti*. Scio inquam, non sophismate aliquo, sed verissimo argumento, & syllogismo demonstratio inductus, scio demonstratione à priori, & posteriori, scio conclusionem in *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, & in omnibus Figuris & Modis. O Philosophum versatissimum!

Est hoc axioma quoddam certissimum, & maxime generale, quod in Christianorum Philosophia necessario præsupponendum est, nec vlla opus habet demonstratione. Est quoque decretum euidentis & irreuocabile, quod tribus demonstrationibus certissimis, & irrefragabilibus innititur: primo sacri voluminis verbis: *Ipsi peribunt, tu autem permanens, & omnes sicut vestimentum veterascent*, deinde rationi certissimæ: nam quidquid componitur ex contrarijs, est corruptibile: postremo autem quotidianæ experientiæ, *Omnes enim morimur, & sicut aqua dilabimur in terram*.

Inunc, & longa tibi vitæ spatia, annosque pollicere Nestoreos: ecce sacre te literæ, id est Deus ipse, rationes euidentissimæ, & experientia quotidiana mortalem te esse docent, tres maximæ quæ in mundo reperiri possunt, faces in hoc tibi prælucent, ac veritatem detegunt, mortem tibi esse necessario subeundam: faces, inquam lucidissimæ,

II. Mortis necessitas.

Iob. 19.

Psal. 104.

2. Reg. 14.

Mors licet
ratio
& experi-
entia do-
cent, mor-
tem neces-
sariam esse.

ma, quæ illuminant omnem hominem in hoc mundo commorantem: vna quidem quæ humano ingenio reuelat ea, quæ communem naturæ ordiæm excedunt, atque hæc fidem animis ingenerat, facta videlicet Scriptura: altera vero ea, quæ naturæ insita sunt, sensuum tamen & ingenij caprum antecellunt, & hæc scientiam hominum mentibus indere consuevit, rationes scilicet euidentissimæ: vltima vero, ipsa est rerum magistra experientia, quæ sapientes simul & insipientes erudire solet, quæ ea quæ rationem humanamque ingenium superant nos docet: omnes hæc etiam vel maxime cæco ad oculum patefaciunt, mortem nulla arte aut versutia posse euitari.

Mors cer-
tissima est.

Quidquid est in homine, de futuris est contingentibus, quod nimirum fieri & non fieri æque possit, nihilque est de quo certo quidquam liceat affirmare, sed de singulis dicendum est dubitando forte: si quis enim de infante in cunis quæreret, an futurus sit Achilles, an vero Theristes, quid responde-
re haberes aliud, quam, fortassis hic, fortassis ille. Si ab eodem iam adolescentiam ingresso iterum peteretur. Illene adole-
scens futurus est ingenio Aristoteles, an stu-
pore bardus? Respondebis haud dubie, fortitan bardus, fortitan Aristoteles. Pro-
cedamus deinde ad virilem ætatem, & pe-
tamus. Ille idem, Irusne pauper futurus est, an vero Cræsus diues & opulentus? sem-
per, scio, diues, fortassis diues, fortassis pau-
per. Sed si petiero: Aliquandone morie-
tur? dices, Ita profecto: sine dubio, & qui-
dem necessario, nec hic, fortasse, locum ha-
bebit.

Vertat in omnes sese partes homo, faciat quidquid voluerit vel potuerit, varia aduersus mortem sumat antidota & amuleta, nunquam tamen se ab hac fatali necessitate immunem poterit præstare: dormiat quotidie in molli pluma, in lectis gau-
sapis, includatur arcæ etiam arctissime, vt vel à nemine videatur, semper tamq̃ ad-
itum mors inueniet. Galenus, Hippocra-
tes, alijque medici præstantissimi mille re-
media aduersus morbos, milleque sanitatis

tuendæ rationes excogitarunt, verum ad mortem euitandam nullus omnino Aphorismus conscriptus: sed omnes confessi sunt, *Contra vim mortis non est medicamen in hortis.* Mors igitur necessario subeunda est.

Et profecto! quis fuit vnquam à morte Priuilegiū exemptus? quis hoc priuilegium habuit? nullum est Seruos quidem suos magnis Deus & singu-
laribus, ac naturam excedentibus priuilegiis mortem. ornauit: hos ab igne tutatus est, hos sine potu ciboque longo tempore viuere permisit, illos aquis inambulare fecit: at nullum vnquam à morte exemit: Moysi dedit virtutem aquas in vnum conglobandi, Iosue solem sistendi, Ezechia eundem retroagendi, at nemini potentiam qua mortem siteret, aut quo minus veniret, impediret. Vnde exclamat Psalmographus: *Quis est homo qui viuet & non videbit mortem?* quis est, inquam, Princeps aut Rex, qui se à morte immunem esse gloriatur?

Omnes quippe homines mortem neces-
sario subire oportet: & hac lege vitæ huius stadium ingredimur, postquam aliquot hic annis commorati sumus, iterum deinde. se-
rius aut citius, eodem egrediamur. Dixit olim David rex vni è principibus suis nomi-
ne Ethai: *Heri venisti, hodie compelleris nobis cum egredi.* Quam hoc nos melius de homi-
num conditione dicere possumus? Heri in hanc vitam ingressi sumus, & hodie fortitan mors eadem exire compellet. Hinc apud Sa-
pientem ipsi insipij vitæ breuitatem deplorantes conqueruntur: *nati continuo desuimus esse, heri nati sumus, & hodie misere iugulamur.* Statim namque vt per vnam ianuam in vitæ huius diuersorium ingredimur, per aliam eodem, ad mortem properando, egredimur. Bene igitur magus Augustinus mor-
tem cursum quendam & stadium nuncupa-
uit, in quo quotidie citatis gressibus ad mor-
tem properamus, & in carminibus suis Gre-
gorius cognomento Theologus, torrentem eam nominauit.

*Idque ipsum est quod vivo, velut rapidissima
ammis,*

Qui sursum exoriens semper ad ima fluit.

F 2 Nam

Nam quamprimum vt incunabilis egressi sumus, semper & continuo mouemur, nec prius datur quiescere quam mortem inuenimus, quæ eodem omnes fato perdit & destruit: nec eam quis subterfugere poterit, quia penitus necessaria est, & a tumultu tumultum petimus, vt idem Gregorius ait.

Sacra Scriptura, vt hanc fatalem mortis necessitatem nobis insinuaret, varijs eam rationibus & vijs ostendere conatur. Quare namque putatis eam toties vasa fictilia & lutea appellasse? *habemus thesaurum in vasis fictilibus*, animam scilicet corpori fragili & caduco inclusam. Non ait, vasis ferreis, ahenis, aut marmoreis, sed fictilibus, & fragilibus, vt vitæ huius breuitatem, ac simul fragilitatem declararet. Quam luculentos porro hinc excludere licet conceptus! Primus hic est.

Insignis hic Philosophus, & profundus Theologus conatur ostendere, Deum, præter communem naturæ ordinem (quæ materias perfectissimas nobilioribus formis vt plurimum insigere consuevit) animam rationalem, qua nulla forma dignior & perfectior, natura immortalis, corpori corruptibili inclusisse & associasse, tam pretiosam scilicet gemmam plumbo aut ferro inserere: fortitan, quod ea quæ maximi & infiniti pretij sunt canabinis aut villoribus, saccis includi soleant. Hinc Ioseph Patriarcha scyphum Pharaonis aureum sacco Benjamin fratris iunioris inseruit. Ita quoque Deus Optimus Maximus pretiosum illum animæ thesaurum, vili corporis nostri sacco indidit, & gemmâ illam magni æstimatam fictili vasi inclusit. Habemus igitur thesaurum, in vasis fictilibus. Secundus.

Sunt in officina figuli, si forsitan aliquando obseruastis, omnis generis vasa, parua scilicet & magna, alia in honorem, & alia in contumeliam, hæc pulchra, illa vero abiecta, sed qualia demum ea sint, omnia ad minimum imperum & casum fragilia sunt. Ita quoque iuxta sententiam Apostoli, mundus hic est velut officina figuli, sed figuli illius celestis, varijs vasis instructa usque fictili-

Mundus officinæ figuli comparatur.

bus, sed quæ omnia fragilia sunt, & casui obnoxia, sunt Magnates, Principes, Reges, Monarchæ, sed & plebei, serui, pauperes, tritiales: alij sunt nobiles, gloriosi, magnifici, splendidi, alij vero humiles, mendici, obsecuti, barbari. Has autem antitheses adhibet & Apostolus: vasa alia in honorem, alia in contumeliam: *vos nobiles, nos autem ignobiles*, sed qualescumque ij sunt, casui sunt subiecti, & natura fragiles. Iob Propheta, vt propositum prosequamur, ex eadem materia compositum agnosceit, seque velut vas luteum a Deo conditum ait: *Memento Domine quod sicut lutum feceris me, & plasmaueris me totum in circuitu*. Idipsum Psalmodographus de impijs: *Tanquam vas figuli con-* *fragens eos*. ac post eos Ioannes in Apocalypsi: *Tanquam vasa figuli confringentur*. Et in primis Propheta Ieremias: *Descende in domum figuli*, alijque sacri auctores infiniti, quorum omnium hæc sententia est: hominem, quandoquidem non nisi vas fictile est, & fragilis, corruptioniq; obnoxius, morti, quæ omnium corruptentium prima est, necessario subiectum esse.

Quare age, superbe & insolens, agnosce obsecro, originis tuæ vilitatem, agnosce te non nisi lutum & terram esse, agnosce fragilitatem, & pone ante oculos necessario tibi mortem degustandam. Vna hæc sufficiat cogitatio ad insolentiam reprimendam, & audaces conceptus terrendos. Multus quidam Lydus, vt Plutarchus refert, cum aliquando vmbra suam conspicatus, corporis bene compacti roborositatem, capitis elegantiam, crurum subtilitatem, & aures cum decoro pendulas esset demiratus, insoletere, subsultare, furere, sternere se storem & obuios calcibus petere coepit, nulla vt arte vel moderatione compesci potuerit: versum cum se patre asino progenitum cogitaret, insoletere desijt, moderatius sese gerere, & mulionis ferula se subdere.

O homines, nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Alta sapitis, insolescitis, Reges aut Principes vos esse exultimatis, per urbem laudato pauone superiores inceditis, cum nimirum oculos indigni-

gnitatum uestrarum, honorum, diuitiarumque umbras conijcitis : at si cogitaretis, patrem uos habuisse figulum, si cogitaretis, inquam, esse uos lutum fragile, & terram fictilem, omnem profecto superbiam & arrogantiam quamprimum exueretis. Quomodo Sapiens homines ad moderationem reuocare conatus est: *Quid superbus terra & cinis? Vnde efficitur, mortem esse in primis necessariam.*

Nemroth gigantea illa moles, cum se à morte tueri uellet, ac diluuij secundi rabiem euitare, turrim excelsum cepit extruere, sed eam minime potuit perficere. Deus enim post infinitos sumptus impensos, opus impediuit, opificumque omnium linguas confudit. Quoties tu, o homo, giganteum hunc in uita imitaris: quoties nescio quod simile opus moliris? conatis te à morte innumera praeferre, eiusque imperus subterfugere, mille arces, palatia, turres extruis, mille tibi gaudia, fortunæ ardentis flabra tibi somnias: sed cogites uelim, post mille exhaustos labores, degustatas arumnas, opere etiam imperfecto, mortem tibi instare, atque omnia in fumos ruitura, & ex eunctis conceptibus, præter infamem confusionem, nihil reliquum fore. David Prophetæ huc alludit, dicens: *Tange montes, & fumigabunt; sublimes elude conatus, & in fumum abibunt.*

Secundus ille Briarius Goliath, spurius ille Philisthim, à summo capite ad imum usque pedis armatus, omnibus Iſtaclitis exprobrans insultabat, armisque suis & robore fretus sese inexpugnabilem credebat: & ecce, lapis quidam torrentis, pastoris excussus dextra, uitam simul eripuit & uictoriam, & colossum illum carneum ad terram magna cum infamia ac dedecore dejecit. Mille, o homo superbe & arrogans, superbiæ & insolentia species ede, omnibus insulta, atque altum quid & sublime de te sentiens, inexpugnabilem & inuincibilem te crede: minimus tamen lapillus, morbum intelligo, cum te inuasent, ad terram prosternent, loculoque inclusum ad ima usque terræ viscera dimittent.

Erant in exercitu Regis Antiochi qui ad-

uersus Iudæos bellum gerebat, elephas, ingens tergo propugnaculum & turres cum vallo gestans, qui magnum Iudæis terrorem incuriebat: sed gregarius quidam miles, cui nomen Eleazar, mucrone uentri inserto, eundem ad terram dejecit, & castra tergo imminencia contracta dissipauit. Homo, qui non nisi musca est, elephantem se facit, & turribus armatum, honoribus, inquam, diuitijs, uanitatibus & quiescentijs; mundo se ostentat, & quodammodo terrorem incurit. Sed uideat, ne mors, uelut generosus quidam Eleazarus, propugnacula subriemerit, uideat, inquam, ne letalem plagam infligat, quæ omnes eius ambitiones destruens, misero sane casu ad terram eum dejiciet.

Adamas, ut gemmarum tradunt, tanta duritie est, ut nulla arte posse frangi uideatur, at quamprimum ut aliquod fragmen auulsum est, in varias mox partes frangitur, ac uelut in puluerem redigitur. Homo gemma quædam in finiti est pretij, qui nulla ratione uideatur comminui aut emolli posse, sed quamprimum ut labascere cepit, & mors eundem depascere, omnia in cineres abeunt & fumum inanem. Atque hoc est, quod à quinque annorum millibus primis nostris parentibus occinuit in Paradiso Deus conditor, *uultus eius, & in puluerem reuertetur.* Semper autem hinc efficitur, uerum esse, quod initio proposuimus, mortem esse necessario subeundam.

Hinc Sacrae litteræ, dum humanam nobis fragilitatem ob oculos ponunt, simulque mortis necessitatem ostendunt, hominem flori qui in agro floreat sæpenumero similem esse dixerunt: *Homo sicut fenulum dies eius, quasi flos agris sic efflorescit.* Flos, inquam, qui mane floreat, uespere autem languet: dicitur agris, & non horti, eo quod rosa, lilia, uiole, & narcissi ad aliquot saltem dies florentes permaneant, ut horti cultor & dominus gratum eorum aspectum uelut laborum suorum ac sudoris mercedem habeat: at flores, qui in agris crescunt varijs periculis sunt expositi, uel enim à prætereuntibus carpuntur, uel pedibus proteruntur, uel denique à bestiis.

Iob. 34.

Lib. II. Moral. c. 17.

bestijs depascuntur. Non aliter quoque agitur cum homine; vt Propheta Iob merito dixisse visus sit, *Qui quasi flos egreditur & conteritur. Et fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Que verba Magnus Gregorius interpretatus ait: *Quid sunt nati homines in mundo, nisi quidam flores in campo?* Porro ex omnibus qui in hortis vel agis flores vident, & crescunt, nullus est, qui duas sustineat brumas, aut bis niuosum gelu patiatur. Rident quidem in vere, calices explicant, venustatem ostentant, odorem spirant suauissimum & pulchritudine sua inspicientes delectant. Sed quamprimum vt acris hyems ingruit, & bruma rigere incipit, ceruices dimittunt, colorem & pulchritudinem amittunt & sensim penitus emoriuntur. Idem omnino de hominibus dicendum est. *Quis enim inter tot hominum millia, duo post diluuium vixit secula, quis ad ducentos annos peruenit? Quis est qui non sit mortuus? & quis denique non morietur? nullus omnino id euitabit, nam firmissimo id & irreuocabili decreto statutum est, & mors necessario toleranda.*

Nam quemadmodum prodigij loco habendum foret, si in cœlesti domicilio, in loco beatitudinis quis mortalis reperiretur, nempe æternæ illi felicitati penitus repugnans: ita quoque non minus admirandum foret, si hoc in mundo quemquam à morte rutum & immortalem videremus: neque enim simul consistere possunt & humana fragilitas & perpetua immortalitas, nec se mutuo tolerant. Hanc meam opinionem confirmat regius Vates, qui beatorum habitacula & sanctorum commorationem, terram viuentium appellat. Vnde efficitur, mundum hunc miseris refertum terram morientium, ac velut quoddam defunctorum cœmeterium vere posse appellari. *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* Id ipsum, & Christus adolecenti petenti quid ad salutem necessarium foret, proposuit: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quamobrem, Domine, cum sacro id ore tuo confirmaueris, semper mihi proponam ac credam cœlum terram viuentium, mundum vero, terram morientium esse, & omnia hic, mortalia

Psal. 26.

Matth. 19.

& caduca dici, ac necesse esse mortem sustinere.

Vnde vero fatalis hæc moriendi necessitas ortum habet? vnde in mundum tyrannica hæc coactio venit? multæ quidem ciuicis rei dari possunt rationes, sed quæ luculentæ sunt & prægnantes. Prima è Philosophiæ arcanis deprompta est. *Quidquid enim contrarijs constat, corrumpi tandem debet, & in nihilum conuerti.* Nam quoniam contraria & opposita simul in eodem subiecto nequeunt consistere, seseque inuicem semper oppugnant: hinc fit vt subiectum cui inhaerent, tandem destruant, ac perdant. At nos corpus habemus, quod è quatuor contrarijs compositum est humoribus & qualitatibus, quod ab hisce, velut à quatuor prædonibus semper impeditur & impugnatur, quod proinde penitus succumbat necesse est, morteque extinguatur. Altera ratio hæc est.

Materia prima, è qua omnia naturalia composita sunt, cum satiari non possit, nouasque semper formas velut insatiabilis pellex desideret, vicissitudinis & varietatis studiosissima: tandem omnia quibus inhaeret subiecta destruit ac perdit, atq; inde Philosophorum illud axioma originem sumpsit: *Materia prima est principium omnis corruptionis.* Corpus porro hoc nostrum, in quo viuimus & quod circumferimus, ex hac corruptionis massa compactum est: necessario igitur corrumpi debet. Tertia sit.

Cum humor radicalis, quo vita hæc nostra fouetur & sustentatur, ad naturalem suam perfectionem iam venit, sensim deficit, & minuitur, vitalesque illi spiritus in nobis paulatim consenescent: sanguis quoque, quo natura hæc nostra enutritur, & qui vitam conseruat, concreuit & congelatur. adeo vt ruinis reparandis vix amplius sufficiat: & quamuis cibo quotidiano vitam confirmare ac sustentare satagamus, ac ruinas & damna temporis deuastantis restaurare, quidquid tamen è contra opponimus, dispendia refarcire non valemus, nec vlla ratione detrimento accepto satisfacere. Quare quo-

te quotidie aliquid ex vitali hoc humore, vero vitæ sustentaculo, amittendo, nihilq; addendo, vitam tandem collabascere, ac penitus deficere necesse est.

Ultima ratio est: omnia in ea resoluta solent ex quibus componuntur: quod experientia manifestum fieri potest: cum enim lignum flamma consumitur, lignum dico, quod est quatuor compositum est elementis, in eadem hæc cum deficere incipit, resolutur aqua: in primis vtrinque egreditur, aer sursum euaporat, & in fumum euanescit, cineres vero terra manent. Ita quoque, homo, qui est quatuor hisce compositus est, & potissimum est cineribus in eisdem quoque tandem resoluendus est. Hoc sacra nobis littera innuunt, dicentes, *Puluis es, & in puluerem reuertetur*, & melius adhuc vates regius: *Aufers spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur*. O rationes efficacissimas quibus efficitur, mortem esse necessario subeundam, atque eius memoriam nunquam animo deponendam! Recordemini igitur nouissima vestra & mortem ante omnia, & in primis illam esse necessariam, certissimam, in evitabilem, & sine dubio euenturam, eam deinde esse vniuersalem, ac toti mundo omnibusq; hominibus communem. Est hoc secundum concionis punctum, quod jam aggredimur.

Gen. 3.

Psal. 105.

IV.
Mors omnibus æque communis est.

1. Reg. 14.

Ipsa mors, Auditores, obligatio quædam generalis est, quam omnes præstare oportet, tributum vniuersale, quod omnibus solendum restat, iter denique commune, ac semita publica, omnibus calcanda. Hinc bene, mea quidem sententia, mulier illa Thecuitis coram Dauide Rege ait, *Omnes morimur, & velut aqua dilabimur in terram*, dicere vult: Cogites tecum velim, magnanime, ac generose princeps, quod quemadmodum torrentes ac flumina, cum varios agros rigarunt, ac variis anfictibus per varias prouincias defluerunt, in mare tandem delabuntur: non secus etiam homines, postquam dudum in vitæ huius stadio euagati sunt, in terram delabuntur, & in sepulchrum velut in Oceanum descendunt, in quod cum semel eos descendisse contigerit, nunquam amplius egredien-

tur, nisi cum extremo iudicii die ad tubæ sonitum omnes omnino mortui sepulchris resurgendo prodibunt. Omnes igitur sensim morimur, & velut aquæ ad oceanum delabentes, in terram, vnde formati sumus, delabimur.

Cur porro dicis omnes. An non excipis reges? diuites non excipis? nymphas formosâ huicne legi subijcis? quid ni? nam, dicendo omnes, communem omnibus sortem significat. Dic mihi obsecro, quis modo in Chaldaea regnet de stirpe Nabuchodonosor? quis superest modo in Persia de prosapia Cyri? quis in Media de familia Darij? quis in Græcia de stemmate Alexandri Macedonis? quis Romæ è domo Cæsaris sceptrum tenet? quis Carthagine ex Annibalis posteris, vel Athenis è Codri nepotibus dominatur? Vbinam modo sunt superba illa imperialia & monarchicæ orbis? Vbinam tot respublicæ florentissimæ? vbi modo Troia, Numantia? quæ memoria restat Athenarum? quid Lacedæmone modo agitur, vel Carthagine? Omnes morimur. Omnium harum memoriam mors abstulit. Egregiam hæc super re olim D. Augustin. meditationem instituit: cum enim Romæ versaretur, & superba Imp. veterum monumenta admiraretur, & in primis Cæsaris opera obstupesceret, sortem eius deplorare cœpit ac dicere: *Vbinam isti Cæsaris corpus præclarum? vbi magnitudo diuitiarum? vbi apparatus deliciarum? vbi multitudo dominorum? vbi cetera vitiorum? vbi acies militum? vbi thronus regalis? & vbi sunt quæ hæc omnia? quo recessit tua magnificentia Cæsaris? Hæc omnia tu destruis & euer-tis, ô fera mors, nemini ignoscis aut parcis, sed omnes mori cogis. Omnia autem hæc Propheta Iob concludit dicens, *Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur*. E quibus omnib. manifestum & euidenter fiet, mortem omnibus hominibus communem & vniuersalem esse.*

Iob. 34.

Paulus ad Hebræos, fratres suos secundum carnem, scribens, mortemque ipsi in mentem reuocans, hortatur vt cogitent eam esse inuitabilem eiusque decretum inuio-

Heb. 9.

inuolabile, quod omnibus commune sit, & omnibus hominibus statutum esse semel mori: statutum scilicet non capitulare aut politicum sed generale, in ipso cœlo promulgatum, quo omnibus hominibus mortis via calcanda decernitur. Ex hoc autem statuto egregium conceptum elicio. Sunt in rebus publicis & in regnis legitime constitutis præter jus civile commune, decreta quædam particularia, & leges quæ ceteras prouincias & ciuitates non obligant. Porro in vniuerso hoc orbis sunt regna & imperia, regnum cœleste, inferorum, & terrestre, & hisce tribus priuata quædam leges sunt, & statuta singulis propria.

Apo. 14.

Esa. 25.

Psal. 48.

Heb. 9.

Esa. 25.

Pythagoræ animæ transf. migratione docebant.

Heb. 9.

In cœlesti regno lex quædam inuatu, qua omnes eius incolæ à morte præseruantur, & mori nesciunt, *A modo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis*. Et, *Præcipit autem mortem in sempiternum*. Regnum inferorum legem habet, qua omnes morti perpetuè subjiciuntur, *Mors depascet eos*. Terrestris vero decretum habet, quo semel mortē gustare iubentur: *Statutum est omnibus semel mori*. O statutum inuolabile, quod à nemine euitari, & declinari potest, semperque hæcenus obseruatum est! ô legem exactissime ab omnibus custoditam, constitutionem quæ nunquam deprauata est! non qualem Assuerus rex tulit, quæ populum quidem vniuersum astringebat, reginam vero eximebat: *Quid habes Esaher? noli metuere, non morieris: n. n. enim pro te, sed pro omnibus hac lex constituta est*. Sed legem diuinam, quæ omnes condemnet, nullique parcat. Sed quare in textu legis scriptum est, *Semel?* iterum nouus hic se prodit conceptus.

Credebant Pythagoræ animas humanas, post mortem viuis corporis, in aliud deinde transire, eamque transmigrationem metempsychosin vocabant: sed si opinionem hæc penitus inspiciamus, videbimus eam absurdissimam esse, & multas secum ineptias trahere, hinc namque sequeretur, homines sapius mortem iustinare. At Apostolus, vt opinionem hæc refelleret atque eradicaret, ait, *Statutum est omnibus hominibus semel mori*. Quid si & aliud quip-

piam in verbo *semel* lateat mysterium: forsitan indicare vult, esse nobis mortem serio meditantem, quippe quæ magni momenti, & non nisi semel subeunda sit, ac proinde dandam esse operam, vt bene moriamur.

Lamachus Atheniensium Dux dicere Apophth. solebat, semel tantum in prælio errorem esse committendum, esse namque vel victoriam referendam, vel in loco moriendum. Idem de extremo illo conflictu, qui tempore mortis subeundus sit, dicendum videtur: cum non nisi semel sit moriendum: ex hoc namque omnis nostra salus aut ruina, damnatio vel beatitudo, dependet. *O semel*, quam bene perpendi, notari, atque animo volui debes *Semel*, cuius nobis memoria nunquam deberet excidere! Sed additur etiam in lege, *omnibus*, vt nullam dari exceptionem appareat, sed ad eam omnes omnino obligari.

Varij Dialecticorum sunt termini, & Mundus vocabula artis: alia nomina dixerunt æquiuoca sunt, quorum quidem nomen commune sit, sed res penitus diuersa: synonyma vero, quorum & nomen, & res communis sit, & vtrique respondens. Porro mundus, quidni dialectica quædam appellari queat, in quo diuersimode argumentandi traditur scientia? omnia hic plena sunt æquiuocis, & analogicis, vt sunt honores, diuitiæ, dignitates, quæ omnibus non æqualiter communicata sunt, at mors synonyma est, omnibus communis & prorsus vniuersalis, quæ prædicatur synonymice de omnibus.

Hanc autem propositionem confirmat Apostolus dicens, *Statutum est omnibus hominibus semel mori*. Sed audi Paule, *Omnibus* dicitis: noui tamen aliquos, qui mortui non sint, sed adhuc superstites existant, & numquam foras morientur. Quid enim de Enoch, quid de Elia dicitis? de Ioanne Evangelista quid asseris? eosne mortuos putas, aut aliquando morituros? Questio hæc quidem perplexa est ac difficilis, eadem egredi tamen oportet, ac difficultates illius expedire.

Multi

Multi auctores, atque ij non inter postre-
mos dicere & docere aggressi sunt, Enoch
vltimum filiorum Cain, & Eliam Thesbi-
tem vere mortuos esse, & ipsum debitum om-
nibus mortalibus necessario persoluend-
um, persoluisse. Aben Esra atque alij veteres
Hebræorum Rabini fuere primi huius
sententiæ verbis innixi: *Et facti sunt omnes dies
Enoch trecenti sexaginta quinque anni*: si hi
sunt omnes dies eius, non ergo diutius, in-
quiūt, viuere potuit: si enim adhuc superstes
foret, longius ei haud dubie vitæ spatium
Moyses dedisset, quod ita cōfirmant. Quan-
do diluuij historia in sacris litteris describitur,
atque ij qui diluuiū erepti sunt, recen-
sentur, octo tantum animarū seruatæ tradun-
tur. At si Enoch nondum mortuus esset, qui
nimirum diu ante diluuium vixit, plures
necessario diluuiū superstites enumerandi
forent: Credendum igitur, eum mortuum
esse, fuisse alioquin nona anima, quæ à dilu-
uio immunis fuerat. At parum firmæ hæc ra-
tiones sunt, quibus opinio adeo exotica in-
nitatur. Nam præter antiquam Ecclesiæ
traditionem, generalem omnium Christiano-
rum persuasionem, communem omnium
Patrum consensum, & vbanim omnium
Theologorum sententiam, ipsa nos scri-
ptura contrarium edocet, aperteque confi-
teatur, Enoch & Eliam adhuc esse superstites
& vsque ad consummationem mundi fore.
Apostolus Paulus in scenam prodeat, qui
Rabinos illos mendaciæ coarguat, & ambos
in viuis esse asserat: *Fide Enoch translatus est,
Et non consideret mortem, quoniam inueniebatur, quia
suscipit eum Deus*, atque ante eum Ecclesia-
sticus, *Enoch placuit Deo, & translatus est in
paradisum, ut des gentibus potentiam*. E quibus
ostenditur verbis efficitur, nondum eum mortuum ef-
se, sed ad finem mundi iterum comparitū-
rum, ut eos, quos præstigijs Antichristus de-
mentauit, in viam salutis reuocet, à fide de-
fectentes reducat, atque ad pœnitentiam
voceat.

Raptus est autem anno ab orbe con-
dito penè millesimo, sexcentis sexaginta
nouem annis ante diluuium. Verba autem
hæc prægnanti etiam ratione fulciri pos-
sunt.

Tom. 4. Bess. Advent.

Moyses enim cum catalogum texeret
eorum qui tam ante Enoch, quam poste-
um vixerunt, vsque ad tempora diluuij,
singulis hoc velut corollarium addidit, *&
mortuus est*, sed cum ad Enoch venisset, nau-
tata phrasi ait, *& non apparuit, quia tulit eum
Deus*. Vnde apparet nondum eum mortu-
um esse, cum historiam suam Moyses con-
deret, neque etiam modo. Confirmat hoc
veluti rem certissimam Hieronymus scri-
bens ad Pammachium; *Enoch translatus est
in carne, Elias carnis raptus est in caelum; nec-
dum mortuus, & paradisi iam coloni, habent mem-
bra in quibus rapti sunt atque translati*. Bene
quidē. Sed vbinam modo sunt? in quo mun-
di cardine aut polo versantur? aut quo trans-
lati sunt?

In hoc totius difficultatis cardo verritur, Vbinam
hic nodus est, hic labyrinthus. Constat e-
nim quoad Enoch, eum in arcacum Noc
non fuisse, nec vndis diluuij submersum pe-
riisse, necesse est itaque, eum in alto quoopi-
am mundi climate commoratum esse. Mul-
ti è veteribus Patribus docuerunt & credi-
derunt, vtrumque in paradysum terrestrem
translatum esse, & illic vsque in hodiernum
diem commoraturum, fundati maxime
verbis illis Ecclesiastici, *Enoch placuit Deo, & Escl. 44,
translatus est in paradysum*.

Primus huius opinionis auctor, aut sal-
tem inter primos, fuit Iulianus Martyr: cre-
debat nimirum paradysum terrestrem adhuc
in rerum natura esse, & ad finem vsq; mun-
di permanfurum, eumque velut domicilium
esse ac receptaculum, in quo magni illi viri
diuerrebantur.

Quin etiam adiungit, hunc esse locum,
quem Dominus in cruce moriens latroni
promiserit, dicendo, *Hodie mecum eris in pa-
radiso*, & in eundem hunc esse translaturum.
Sed sententia hæc nimis singularis est, & r-
pugnat verbo, hodie, quod ibidem legi-
mus, est enim certissimum, CHRISTI a-
nimam eo die in paradiso terrestri minime
fuisse: sed statim à morte, corpore exeun-
tem, ad inferos penetrasse, & ruiduo ibidem
remanuisse. Eiusdem opinionis fuit etiam
Irenæus Martyr sub Antonino Vero & Com-
modo, atque Episcopus Lugdunensis, qui &
aliud

aliud inauditum addit, esse nimirum hunc ipsum paradysum, in quem Apostolus Paulus raptus fuerit: & quod magis adhuc demerit, minusque cum veritate coincidit, hunc esse in quem animæ corpore egressæ succedunt, beatitudinem prestolantes, cuius post finem sæculorum primum composites futuræ sint.

Tertul. in Apolog. Tertullianus Carthaginensis Presbyter, qui sub Seneca Imperatore vixit, iam ab annis pene mille quingentis, eandem opinionem amplexus est: item Isidorus Hispalensis in tractatu de obitu & vita Patriarcharum, ubi de Enoch eodem profusum modo locutus est, priorumque opinioni quam proxime accedit, in paradiso scilicet terrestri cum

Li. 8. dist. 17. collocando. Magister sententiarum eandem etiam sententiam ingreditur: adeo ut omnes hi firmiter credant, paradysum terrestrem adhuc in rerum natura esse, ac duos hosce Patriarchas in eodem Antichristi adventum expectare, qui ante vniuersalem mundi interitum futurus est.

Cōtrarium Mihi equidem, saluo tamen honore & respectu tantorum virorum, simul & meritum consideratione, absurdum videtur esse, & à ratione quam maxime alienum, asserere, paradysum terrestrem modo adhuc subsistere, & in eo Enoch & Eliam vsque ad consummationem mundi, mortali in carne commorari. Nam si diluuij vnda summa montium iuga & altissima cacumina, Athi, Caucaji, & Tauri quinque cubitis excesserint, credibile est etiam, paradysum cum tota terra superficie sub aquis natitasse, & submersione periisse. Credere autem eum, non sine quodam miraculo, à diluuiio immunem esse seruatum, non est tutum asserere: cum Augustinus alijque sancti Patres, non esse vsque adeo certum & consultum putent, ad miracula confugere, cum non penitus sunt necessaria.

Lib. de Trin. cap. 35. Rupertus scientia non minus quam religione insignis, inficiatur, Enoch in Paradysum translatum esse, aitque non certo è sacris literis colligi in illum Paradysum in quo Adam à Deo conditus fuit, eum esse subiectum. Sed vult per verbum, *Paradi-*

sus, scripturam innuere locum aliquem delictis affluentem, diuersorum iucundissimum atque habitaculum ad incolendum amantissimum: Huic accedens D. Ioannes Chrysostomus, ait, magna curiositatis indicium esse, indagare velle, quoniam Enoch à Deo translatus sit, cum ipsa scriptura id aperte non expresserit. In eorum sententiam quoque concedens Augustinus, dicit, hanc questionem, scilicet num Enoch & Elias in paradysum vel alio translati sint, in vtramque partem, sine vilo fidei detrimento, problematice posse disceptari.

Dico igitur, tot sanctorum doctorumque vestigijs insistentem, Enoch, statim à diluuiio in superiorem aeris regionem è paradiso translatum vna cum Elia, adhuc in viuis esse, idque in loco iucundissimo, quem diuina illis bonitas assignauit, atque in eodem vsque ad vltimum iudicij diem permansuros, ante cuius aduentum iterum in hoc mundo, ad seductis succurrendum, apparebunt. Sed quocumque demum loco sunt, constat eos, ut prius dixi, nondum mortem degustasse, sed in fine tandem sæculi, non secus ac reliqui homines, morituros, & debitum omnibus impositum persolutores. Ita namque sentiunt omnes Theologi, & in primis Doctor Angelicus Thomas. *Nondum*, inquit, *Enoch mortuus est, sed morietur tandem aliquando, quia sententia, quam Dominus primis parentibus peccantibus inflixit (quocumque die comederis, morietur) omnes qui quocumque modo nascuntur ex Adamo, comprehendit. Id ipsum & regius vates, sed paulo compendiosius, Quis est homo, qui uiuet, & non videbit mortem? & ad Hebræos Paulus, Statutum est omnibus hominibus semel mori Seneca item Philosophus, Christianæ fidei ignarus, Omne humanum genus quod est, & quod erit, morti damnatum est. Decretum est igitur à diuina maiestate, omnibus hominibus leti viam calcandam, Eliæ & Enoch, Pontificibus simul & regibus, certum est, neminem ab ea liberum esse, ac necessario omnibus euenturam & infallibiliter, totique eam mundo communem & generalem fore,*

Rece-

Recordare igitur, Christiane, nouissima tua, & in aeternum non peccabis: memento mortis, oculisque patentibus eandem introspece. Imitare hic gallos gallinaceos, qui dum micas, & victum per terram sibi quaerunt, vnum duntaxat oculum terre affigunt, alterum in altum tollentes, qui quodammodo excubet, ne accipiter aut miluus improbitos praecipitet, & in aera abripiat. Hoc ipsum & te velim facere, Christiane, & vno tantum oculo mundum resque terrenas respicere, alterum vero semper vigilem custodire, qui nimirum in alterum mundum collimet, & videat num mors instet, quae te hinc violenter abripiat, ac depræderur. Lepores quoque natura pauidos aertis semper oculis dormire tradunt, ne fortassis a venatoribus, vel canibus praecipitentur. Et hoc tibi dictum puta, vt nimirum corpore dormiente anima excubet, quo nullum detrimentum accipiat: aduigilet, ne crudelis illa belatrix improvidum te opprimat: certo namque certius est, illam semel venturam, & omnibus esse necessario subeundam, nullique omnino parcere.

Tu vero bonitas infinita & aeterna, bonitas e qua omne bonum descendit, & dependet, oculos nostros aperi, simul & cor, vt sapius quam fecimus hactenus eiusdem meminisse, & ante oculos eam habere valeamus: sumus eheu! adeo caeci, insipientes, atque vitæ huius conseruandæ studiosi, vt omne studium sit, voluptates & ineptias sectari, omnis nostra intentio perpetuas hic sedes figere, omnis denique actio in tuam offensam cedat. Ita siquidem mundo adhaerescimus, itaque eidem infixi & quodammodo insiti simus: vt nunquam in animum reuocemus, esse nobis ex eodem emigrandum, sed vitam perennem, immortalem & nunquam interituram, semitam nullo vnquam æuo terminandam, & corpus etiam corruptionis expers nobis polliceamur: aliasque huiusmodi vanitates, & chimeras nobis fingamus. In hoc autem tu nobis impera Domine, quo omnes ineptias deseramus, & omnes alias cogitationes, præter solam mortis, ex anima ablegemus: & cogitemus interdum, ac nobiscum dispiciamus

esse nobis, diuina lege, serius aut citius, moriendum, & legem hanc intiolabilem esse decretum irreuocabile, statutum cui nemo queat contradicere, & omnibus communem sententiam: communem dico, quod nullus ab eadem exemptus sit, non paruus, non magnus, non diues, non pauper, non nobilis, non plebeius, siue reges, siue inopes erimus coloni. Atque hæc vna cogitatio, ardentissime animarum nostrarum zelator, satis esse potest, qua ad te accedere, mundi delicias aspernari, & recta ad aeternam fidelitatem tendere possimus, in quam nos ingredi permittant, Pater, & Filius, cum Spiritu sancto, AMEN.

FERIA QVINTA.

DE INCERTA MORTIS HORA.

Partitio.

1. Quot incautos mors obruat.
2. De die hora de mortis incognita.
3. De aduigilatione ad horam.
4. De preparatione ad mortem.
5. De preparatione omissa cum exitis.

Memorare nouissima tua, & in primis mortis horam incertam esse, & in aeternum non peccabu. Eccles. 7.

FIGVRA.

Balthasar Babyloniorum Rex sumptuoso Dan. 5.
Optimatibus suis mille conuiuio instructo, cum temulentus præcepisset afferri vasa aurea & argentea, quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo Ierosolymitano, vt ipse vna cum vxoribus & concubinis, & optimatibus ex iis biberet: atque inter conuiuandum & biuendum deos suos ferreos & lapideos laudaret, genioque liberalius indulgeret, & non nisi voluptates & lusus consecraretur, mortis & nouissimorum oblitus: ecce in eadem hora

apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regia. Tunc facies illius commutari, cogitationibus varijs cor lancinari, compages renum solui, & genua ad se invicem collidi cœperunt: nec mirum, fera enim parca ei instabat, quæ vultui insolitum illum pallorem totique corpori tremorem incusserat, mors scilicet: quæ eadem ipsa nocte nec opinantem oppressit, quippe qui in lecto confosus interit. Fuit hæc historia velut figura, & indicium, mortis horam semper esse incertissimam: & tum, cum superbire, regifice epulari, honores ambire, inceptite, lasciviæ & genio indulgere quam maxime proponimus, Nestores nobis annos vitamque summissimam promittentes: tum, inquam, vindicem illam & potentem æternæ iustitiæ manum, mortis decretum aduersum nos pronuntiare, ad feralem illam bellatricem nos sæpe incautos opprimere. Eius scilicet hora incerta est, semper nos proditorie inuadit: quique hodie longam sibi ætatē & annos plurimos pollicetur, hunc noctu mors violenter abripit, vitæque exuret. Hac de re hodiernam concionem instituere decreuimus, quam varijs conceptibus velut diuersis saporibus & condimentis condiemus: suggerat modo auxilium Spiritus, qui linguas infantrum facit disertas, & Virgo gloriosa precibus nobis suis, quibus apud Filium potest plurimum succurrat. Salutemus eam igitur, Gabrielis Archangeli verbis, dicentes:

A V E M A R I A.

I. Interrogatus olim Iphicrates Atheniensium dux, cur tempore pacis & inter populos societate coniunctos, excubias ageret, aciem explicaret, armâ expedita & milites paratos haberet, non secus ac si hostis tergo immineret, aut res in summo discrimine versarentur; respondit, nunquam non vereri, ne obruatut incautus & nihil minus cogitans, & tum dicere cogeretur, Non putabam instare periculum; quæ imprudentium esse solet excusatio, non vero hominis cordati

aut publicæ salutis curam gerentis. Et sane si tantam exercitus sui curam gessit dux gentilis: Christianum profecto par est non minori prudentia & cautione vitam dirigere, animæque exercitum ab omni periculo defendere.

Nam cum omnis homo instar ducis cuiusdam sit, & tot facultates, virtutes, meritaque in mundi huius castris sub signis habeat, inque continuis bellis & discrimibus vitam traducat (nam *vita hominis militia super terram*) denique tres semper hostes potentissimos, carnem, mundum, & diabolium tergo, mortem vero omnium crudelissimam lateri & capiti imminentem habeat: nunquam non excubet, vigiliæ agat, in omnem partem circumspiciat, ac sese vadequaque aduersus insultus eius muniat necesse est, ne fortasse ex improviso obruatur, & vitam cum dedecore & infamia amittat.

Paulus, qui olim mundi castra secutus, Christi se deinde signis adiunxit, & inter summos duces locum meruit, ad hoc vnum nos potissimum hortatur, *Cum timore & trepidatione operamini vestram salutem*, ne incauti ab hoste obtuamini. Ipse etiam Redemptor noster Iesus, omnium princeps & vertex, Apostolis suis hoc etiam sæpenumero inculcauit, dicens: *Estote parati, quia nescitis diem neque horam*; quasi diceret, Nolite obsecro, Apostoli mei, indulgere somno, nolite indormiscere, oculos semper habere apertos, semper prompti & parati velut ad pugnandum statim: habetis enim hostem qui omnes inuadat, quique tum potissimum solet ingruere & imperum facere, cum ipsi quam maxime visum fuerit oportunitatem, & nos minime expectamus: adeo ut nec annum, nec mensem, nec diem, multo minus horam sciamus. An non igitur merito hæc horæ incertitudo pensanda est: & an non merito cauendum, ne ab hoste opprimamur?

Isboethi à stirpe Saul progenitus, cum olim in meridie præ astus vehementia in lecto iaceret in conclauis, & ancilla ostiaria somno obruta non excubaret, à duobus ficariis Baana & Rechab, in inguine percussus.

eussus interiit: factum siquidem tragicum & detestandum, sed quod nobis exempli loco sit: duos sicarios scelere infames, mortem & peccatum intelligo, tum, cum in vitæ nostræ meridie, id est, in flore ætatis fumus, cum in lectulum voluptatū ascendere proposuimus, & cum memoria: quæ est veluti ostiaria ancilla cordis, & actionum nostrarum obseruatricis, somno oppressa jacet: corporis nostri domum subiugredi, vitamq; nobis nec opinantibus nefarie eripere.

Isa. 11.

Sampson, miraculum illud orbis, & victoris plurimis ac robore super æthera notus, cum in pellicis Dalilæ sinu incautus dormiret, nihil minus cogitans, ab hostibus ligatus est, excæcatus, ad mortem abductus, & cæcariæ, in qua omnis fortitudo eius sita erat, detonsa. Denotat hæc allegoria, hominem, qui omnes inter creaturas velut quidam Sampson est, statim ut in voluptatum perfidæ huius Dalilæ, id est, carnis sinu mollioriter requiescit, & excubias non agit; incautum à morte opprimi, omni sensu priuari, mille cruciatibus velut vinculis quibusdam stringi, bonis spoliari, vitamque tandem amittere. Eheu! quæ igitur excubias? quæ vigilæ agenda sunt, ne ab hoste inopinate inuadamur?

Mors non nisi proditorie nos opprimit.

Ipsa porro mors, quamuis audax sit, ut quæ maxime, multumque de se præsumens omnes inuadat: nullum tamen nisi proditorie & incaute impetit, & insigne putat nullum locum nec horam indicasse. Si homines decipiat, exarmatos aggrediatur, deliberate inuadat, summam gloriam se consecutam existimat, & in eo maximas delicias sitas autumat. Hinc, ex consilio Redemptoris nostri, semper vigilandum est, & nullo non tempore & loco mors expectanda: *Estote parati, quia nescitis diem neq; horam.*

Matth. 24. & 25. Annibalis astutia.

Ferunt Annibalem, fulmen illud belli, & totius Italiæ terrorem, qui varijs bellis & cladibus victorem orbis populum attrinit, quam diu Scipionem Africanum sibi instare intelligeret, nunquam nisi armis circumdatum, & vigilantibus ducibus, dormiuisse, fuit hoc quidem barbari militis astus: quid-

ni & Christianorum esse possit lectio, qua discant, sibi quamdiu sciunt mortem in acie esse, & nullo non loco & tempore aduersus se conspirasse, nunquam nisi memoria armata, & in omnem partem dispositis excubijs, quæ eam adesse denuntient, esse dormiendum? Hinc Cicero in Catone Maiore: *Moriendum enim certum est. sed incertum an eo ipso die: mortem igitur omnibus horis impendentem timeas.*

Cap. 2.

Describit in Apocalypsi, sublimium ille & arcanorum Dei mysteriorum interpretes Ioannes, prodigiosa quedam animalia, quæ plena erant oculis ante & retro. Scio quidem per hæc ipsa, varia, & quidem non infcite, designari: sed docemur his etiam, esse nobis horum animalium naturam imitandam, oculosq; omnem in partem circumferendos, ut videamus & aduigilemus, ne nos mors interdum ante, & alias à tergo adoriatur.

Esse igitur pleni debemus oculis, & quidem oculatissimi, ad omnes eius artes & virtutes detegendas, nosque ipsos à proditorie & fraudibus crudelis huiusce Amazonis tutos conseruandos: id est, debere nos mortis omnino in loco, & omni hora, meminisse, ne ipsa nos improvidos adoriatur: atque ita fieri, ne vnquam diuinam maiestatem peccando offendamus. Hoc porro consilium Sapientis est, dum ait: *Memorare nouissimam tuam. Et in æternum non peccabis:* porro verba hæc erunt quasi stadium, in quo hodierna decurret concio, & quidem in bigis: primo itaque ad oculum demonstrabo, quam incerta ipsa mortis sit hora, ac deinde quonam nos modo ad eandem præparari & disponi oporteat: in quo me confido vestra omnium expectationi abunde satisfacturum, modo linguis animisque faueatis.

Eccl. 7.

Principio igitur quemadmodum nihil in mundo morte est certius, ita eiusdem hora nihil etiam incertius. Hinc in Sermonibus suis Bernardus: *Nihil certius morte, sed nil incertius hora mortis:* perinde ac si diceret, De morte certissime differere possumus, ac sine vilo errandi metu, cum eadem necessario omnibus & singulis impendat: at de hora eius,

II.

De incertitudine horæ mortis.

eius, quis est qui quidquam certi asseruare audeat, cum de futuris contingentibus, caput nostrum superet, & à nostra cognitione nimium sit aliena? sibi ipsi hoc arcanum Creator referuauit, nullis id creaturis volens communicatum. Et quem admodum opera sibi quaedam singularia seruauit ad potentiae suae magnitudinem declarandam, quae aliis, quae in rerum natura agunt, negauit, ut in primis ipsam creandi potentiam, quae infinitae atque omnipotentis cuiusdam virtutis est, & cui creaturarum humeri cedunt: ita quoque, ut scientiae eius amplitudinem perspectam haberemus, sibi vni arcanorum rerumque particularium cognitionem ac scientiam referuatam voluit, quam ceteris creaturis denegauit: & in primis ipsam cognitionem horae mortis. Ita namque id Apostolis Dominus declarauit, dum ait: *Non est vestrum, nosse tempora neque momenta, quae Pater posuit in sua potestate.*

Ahor. 1.

Et sane, ô Theologi, ipsa aeterna Dei sapientia plurima arcana nouit, quorum cognitionem sibi soli referuauit, hominibus eam denegando. Atque hinc Ecclesia in orationibus suis huic soli electorum & praedestinatorum cognitionem tribuit, *Deus, cui sol cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus*: quasi oraret, Omnipotens & omniscies Deus, tu es sublimis & summus ille Philosophus, qui numerum ad aeternam beatitudinem destinatorum perspectum & cognitum habes, nos homines nihil sic scimus, ipsi quin etiam Angeli id ignorant, Seraphim hic velut in densis tenebris versantur, at tu solus & numerum nosti, & qui eiusdem numeri futuri sunt.

Idem omnino de mortis hora dicendum est, ac credendum, summi huius vitae & mortis arbitri esse, diem & horam eius nosse nostraque momenta arbitrii sui trutina pensare. Hinc ipse de se in Apocalypsi: *Habeo clauem mortis & inferni: & Vates regius: Deus noster Deus saluus faciendi, & Domini domini exitus mortis*: illius est natura, mortis portas aperire, eiusque adyta penetrare, ut dies & horas & momenta sciat, homini vero janua haec semper oclusa est, & ita oclusa, nulli ut vnquam

Apoc. 1.
Psal. 67.

permisum fuerit eandem aperire, licet multi id sepius, & quidem anxie, à Deo postularint. Milites id ab eo contendit Psalmographus, ut nunquam clamare desierit: *Notum fac mihi P. sal. 38. D. mine finem meum, ut sciam quid desit mihi vita.* & alibi: *Quando facies de persequentibus me iudicium?* Vtinam, inquit, scirem Domine diem, qua de inimicis meis vindictam sumpturus sis, quando eos deleterus, cum meam mihi vitam terminum reuelare nolis. Noli nimium curiosus esse in arcanis Dei indagandis ô rex, desine secreta eius expiscari, illos namque articulos in scientiae suae sereniis, & archiuis cognitionis aeternae abscondit: litterae haec hominibus clausae sunt, & velut ferreo sigillo munitae.

Praeclaram huiusce rei figuram in Apoc. Cap. 1. lyphi detegimus. Vidit ibidem Ioannes librum septem signaculis munitum, & ita munitum, ut nemo in caelo, nec in terra, neque subtus terram eadem referare, aut librum potuerit inspicere. Quid autem, vestra sententia, liber hic designat, nisi ingens illud volumen diuinae scientiae, in quod omnes secreta praedestinationis, extremi iudicii, horae mortis, aliorumque arcanorum articuli relati sunt: volumen, inquam, ita obferatum, & tot signaculis munitum, nullus ut vnquam in caelis Angelus, nullus in terra homo, nullus apud inferos demon eadem referare, aut, non dico, volumen legere, sed ne vel characteres illius, imprimis qui ad mortis horam spectant, nosse potuerit.

Nulla reuera vnquam creatura exstitit, Nullus vnquam in quantum pura & nuda creatura erat, quae quam ob mortis suae diem praescierit, nisi id illi Deus tus diem singulari quadam ratione reuelasset. Vnde praesciuit, Propheta Iob: *Numerus annorum incertus.* Boni si signus ille senecio Isaac quamuis iam totus in- lari Dei re- canuisset, oculique eius caligarent, mortis ta- uelatione. men horam ignorare se professus est: *Vides, si- Cap. 15. li mi Esau, quod sensuerim & ignor. in diem mor- Gen. 27. tis meae.* 4. Reg. 8.

Video deinde & Regem potentissimum anxium & sollicitum, quod horam exitus ignoraret, Benadad scilicet Regem Syriae: hic enim cum graui tactus esset agritudine, & scire vellet, num è morbo esset moriturus

turus nec ne, Principem militiae cum quatuor camelis, donarius & muneribus onustis ad Elisæum Prophetam destinavit, qui cum hac sollicitudine ac metu liberaret, certoque diceret, num sanitatem consequeretur, an vero ad patres suos apponeretur. Nullus igitur hanc horam novit, sed illa penitus incerta est, atque ideo semper metuenda & metuendo expectanda, ne improviso nos opprimat.

Mors hominibus potens admodum est.

Atque hac præsertim ætate: nunquam enim tanta mortis audacia fuit ad nos inuadendos, nunquam tanta eius ad nos prosternendos potentia, neque tanta eius unquam perfidia & vafrities ad nos subruendos, quanta modo. Fuit enim aliquando tempus, cum non nisi proprijs armis pugnaret, suoque tantum vernaculos in prælium adversus homines armaret, senectutem scilicet, morbos, & aliqua tantum violenta vel fortuita: nam bellum non nisi hinc inde in orbe sparsum erat, pestis non nisi post quadraginta annos & aliquando post centum redire consueverat, fames ut plurimum in arenis Africae aut Arabiae desertis grassabatur, nec ad Europæos tranare audebat. nemo quid esset apoplexia, ophthalmia, pleuritis, suffusio, inflammatio, quid parotides, nouerat: vix erat sermo de vlcibus, angina, synanche, podagra, tormentis iliorum, aliisque morbis & infirmitatibus. At modo liberis per omnia mors habentis grassatur, omnia dificit & prosternit, variisque accincta furis & malis, bello inquam peste, violentia, prodicione, nulloque dato otio aut inducijs, semper homines inuadere contendit. Atque ita fit, ut hora eius incerta sit, & nulli cognita.

Quod cum ita sit, semper vigilare oportet, & quotidie sese ad illam præparare, ut cum venerit, feliciter eius stadium decurramus. Sæpius hinc orando dicebat Dauid: *Benedictus Dominus qui quotidie prosperum iter faciat nobis Deus salutarium nostrorum* Visus mihi autem est hic rex precibus se ad iter hoc extremum munivisse, & pios viatores imitatus, qui

antequam in viam sese dedunt, precibus & orationibus iter Deo commendare consueverunt, atque ita omnes Christianos facere par est, & hoc ipsum est, quod prius de excubijs & vigilijs monui.

Refert Germanos Seneca, non mortem, *In epistola.* sed mortis genus timere solitos, quidni & hoc de Christianis dixerit? eos scilicet mortem non debere timere, sed genus mortis: ipsum enim mori nihil est, pueris & animalibus commune, at bene vel male mori, magni momenti est, & in id omnis nostra cogitatio ac studium dirigendum, de quo duobus his nos maxime sollicitos esse oportet. Magnum quidem est, ac plurimi faciendum bene vivere, at pluris adhuc, bene & laudabiliter mori. Sæpe numero enim fieri videmus, ut naues, quæ maris rabiem, & procellas jam feliciter euaserunt, ad littus misere nonnunquam allisæ, in ipso portus conspectu, cum in anchoris stare cogitant, naufragium patiantur: Multa enim arbores, quæ toto brumali tempore nives, & gelu sustinere, & calijurias contempsere, initio veris exarescunt. Idem prorsus animabus nostris contingit. Plures enim sunt, qui cum toto vitæ tempore innocenter & sancte vixerint, feliciter mundi huius oceanum enauigauerint, atque omnibus mundi tentationibus viriliter restiterint, & jam ad horam mortis velut ad portum peruenerint; quasi in alterius vitæ vere constitutæ, pereunt nihilominus, exarescunt, ac triste ac deplorandum salutis suæ naufragium faciunt. Quamobrem circumspiciendum est & attendendum antequam eo perueniatur, & ad tam periculosum iter paulatim animus præmuniendus: tela namque præuisa minus feriunt.

Mosonius Monachus, ut refert Maximus, *Maxi. c. 46.* cum interrogatus esset quidnam maximum ad bene moriendum momentum afferret, respondit: Vltimum semper sibi diem cogitando proponere. Quicumque igitur bene, & sancte mori desiderat, dudum antea de morte cogitet, eius sese memoria muniat, atque ita improviso eius.

eius impetu tutus erit. Redemptor quoque noster Iesus Christus, vtpote qui non ignoreret, quanti id ponderis esset, toties nos ad vigilandum & excubandum adhortatus est, monuitque; ne à morte inopinato opprimeremur: *Videte, vigilate & orate: spiritus enim quando tempus sit, & mox velut epi-thonema subnectit, Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Et apud Lucam, *Vigilate itaque, omni tempore,* id est, vespere & mane, noctu diuque, in adol. sc:ntia, & senectute: mors enim nō dormit, sed nobis dormientibus vigilat. Confirmant id ipsū & duo Apostolorum verities, Petrus scilicet in sua Canonica, *vatres, s: brij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.* Sed quod ille de diabolo, cur non possimus nos de morte intelligere, quæ verā quædam diabolus est, semper nobis instans, & superimminens, vt nos deuoret & deglutiat? quam obrem vigilandum est. Multo vero clarius Paulus, *Vigilate, state in fide,* mors enim crudelis illa bellatrix aduersum vos conspirauit, & vestram perniciem molitur: O quam salutaria monita! quam salubria consilia! quam mortis hora incerta est.

Mortis hora incerta. Incerta inquam, adeo vt nullum ad moriendum præfixum & statutum tempus, nullum locum assignatum habeamus, nec in nostra sit voluntate domicilium eligere, in quo hoc debitum persoluamus. Sed vbi que locorum effera illa Parca sese ingerit, omnia loca sibi oportuna putat, & omne tempus idoneum stragi.

Ac velut ij, qui in foro criminali ad mortem condemnantur, non vno omnes tempore aut hora ad supplicium rapiuntur, sed singuli diuerso tempore: alij vero, vt latrones & ficarij, quos lictores captiuos abducunt, eodem quo capiuntur die: non secus quoque cum hominibus agitur, hominibus inquam, à longo jam tempore in persona Adami ad mortem condemnatis: omnibus enim vitæ huius horis aliquot ad supplicium rapiuntur: alij sub vespere senectutis, alij in meridie florentissimæ ætatis, alij summo mane & sub auroram vitæ, vt infantes lactentes, alij denique quamprimum vt esse inceperint, ef-

Christus sepius nos admonet, vt mortis meminisse- mus, & maxime eius incertitudinis.

Marc. 13.

Luc. 21.

1. Pet. 5.

1. Cor. 6.

Similitudo egregia.

se etiam desinunt, in ipsa nimirum matris aluo extincti. O crudelitatem inauditam! o mortem amaram, & nimis incertam eius horam!

Ad quid enim toties in sacris litteris mundus tetro carceri & arctæ custodiæ comparatur? vt, *educ de custodia animam meam,* quæ Psal. 141. verba, qui de corpore intelliget non peccabit: equidem de mundi custodia ea malim intelligi. Vt nimirum hinc disceremus, esse nos in hoc mundo, velut in tetro aliquo carcere ad mortem condemnatos, sine vlla veniæ, indulgentiæ, aut misericordiæ spe, in quem nos diuina iustitia velut captiuos & reos cōpegit, suo omne tempore supplicio mortis afficiendos: non quidem omnes eodem, nec vno die aut hora, sed nos hodie, cras illos, vt vnus post alium successiue, sine vilo atatis aut honoris discrimine, nihil minus cogitans, & horæ ignarus, ad mortem & supplicium rapiatur. Ita namque id ipsa ostendit veritas dicens, *Vigilate, quia nescitis diem neque horam.* Matth. 24.

Sæpe mecum tacitus admiratus sum, cur Mors furi in sacris litteris mors furi comparata sit, (vn-comparata. de Paulus, *Veniet tanquam fur in illa hora*) cuius causam dum indagarem, optima mihi vtriusque videtur similitudo, & magna inter vtriusque affinitas. Fur enim nocturnus, non nisi dormientibus hominibus, eiusque aduentum non expectantibus, venire solet. Hunc imitatur & mors, ipsa enim prædatrix est & bonorum & honorum & ipsius etiam vitæ, sed quæ non nisi improvidos, & vitijs indormientes adorari solet. Docuit me hunc conceptū ipsius Redemptoris nostri schola, quæ ait, si *sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam.* Per furem hunc nocturnum mortem intelligit, quæ instar furis dum minime cogitamus corporis nostri parietem suffodit & destruit, quo vitæ nostræ thesaurum diripiat. Sane si nobis de die & hora cōstaret, vigilaremus haud dubie: sed hoc minime fieri potest, cum eiusdem hora incerta sit & penitus incognita. Scimus quidem statutum esse omnibus ho- Heb. 9. mini-

minibus semel mori, sed nescimus quando id futurum sit, hodie an cras, de die an noctu, hoc anno vel illo: dixit quidem Ilias regi Ezechie, quod moreretur; *Dispone somnitua, quia morieris*, sed quo die aut hora id futurum esset non dixit, scimus quidem omnes esse nobis intra octogesima ad summum annum, aut sexagesimum moriendum, sed nescimus proflus quonam id anno futurum sit. An non igitur merito vigilandum, excubandum & quotidie in omnem partem circumspiciendum est. Dic mihi Christiane, si vrbi alicui potentissimæ excidium & strages certissimo post 6. aut 7. menses euentura prænuntiaretur, an non ciues omnes de die & nocte sedulo excubarent, ne fortasse incauti obrueretur. Cuius rei euidentis exemplum in ciuitate Ninive videre possumus. Vix enim Ionas iram Dei denuntiauerat, quin statim omnes tristi hoc nuntio percussis, rex simul & ciues, nobilitas eū plebe, precibus, ieiunijs, armisq; pœnitentiæ in manus sumptis, iram Dei conati sint auertere, vrbemq; a periculo immunem præstare.

Vos vero noui Ninuitorum, noui Assyrij, vos intelligo, peccatores exæcati, sustollite paulisper oculos, & videte quid res hic agatur, audite quid in vestrū hic emolumentum proferatur: Suggestur vobis, acclamatur, ingeminatur, post octoginta, aut ad summum centum annos, certo certius vobis esse moriendum. Vnde vates & rex de hominum vita vaticinatus ait, *Anni nostri sicut aranea meditantur: dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: si autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Quamobrem, dum tempus est, arma induite, excubate sedulo, in omnem partem circumspicite, nequid animæ vestræ resp. detrimenti capiat: neque enim in tam imminente & ingenti periculo, somno aut quieti indulgendum est. Somnolentiam in Petro Apostolorum Principe, suoque in terris Vicario Dominus castigauit, quod nimirum instante passione & morte, in vtramque aurem securus dormiret, dicens, *Simon non potuisti una hora vigiliare mecum?* quasi diceret: Quid mors instat Petre & non excubas? mihi iamiam moriendum est, & tu suauiter

Tom. 4. Bess. Aduent.

dormitas? Arguit & eandem somnolentiam Scriptura in Iona Propheta, quod scilicet in extremo discrimine constitutus, & vix duobus a leto remotus digitis, securus & rarus, in carina nauis, placide somnum carperet. Et quibus omnibus inertia & desidia arguendi sunt, qui in imo nauis huiusce mundanæ fundo, sine vlla anxietate, & sollicitudine suauiter dormiunt, de nullo minus quam de morte, quæ tergo tamen imminet, & cuius hora adeo incerta est, solliciti.

Rex aliquis cum intelligit sibi à quoquam Insignis subditorum tendi insidias, & varijs caput expositum esse discrimini, adeo vt nihil intentatum sicarius ille relicturus sit, quo cœptum ad exitum, vel clam vel palam, cicuta vel gladio, aut quacunque alia ratione deducat, corporis custodes duplicat, saluantes quoslibet suspectos habet, & ab omnibus accedentibus periculum sibi putat impendere. O cæcas hominum mentes! scias velim, O homo, qui à primordio creationis tuæ, totus vniuersi rex es ac Dominus ab ipso vitæ principio, inter omnes inimicos felicitati inuidentes, esse quatuordecim iuratisimos, quorum vnus quacunque tandem ratione, vel peste, vel morbo, vel alio quo alio casu fortuito aut violento, tibi necem & exitum inferat: Qui sunt hi quatuordecim dies & noctes totius hebdomadæ, septem nimirum dies, & septem noctes, quorum vnus tibi certissime vitam eripiet, quocunq; tandem artificio obuitaris.

Sed ignoramus futurusne sit dies, an vero nox, dies etiam Dominicus an Sabbatinus. An non igitur semper vigilandum est? an non omnes dies & noctes vitæ suspectos habere oportet, & semper timere, ne dies qui hodie illucescit, nos opprimat, & nostras cogitationes & sublimes conceptus in nihilum redigar? Hoc itaque vos cogitare velim, Auditores, ad quod ipse etiam Sapiens nos hortatur dicens: *Memorare nouisti. atua.* Quamobrem quod initio etiam dixi, vobiscum dispicite, quam incertum sit mortis tempus, quamque dubia eius hora, sed potius quiete & placide eam expectate, quotidie vos ad bene laudabiliterque moriendum disponentes: quam dispositionem diffusius iam dedu-

H cam,

eam, atq; ita ad secundum concionis membrum deuoluatur.

IV.
De præparatione ad mortem.

Si quid est, auditores, ad quod homo diligenter se quotidie ac nunquam non debet disponere, ipsa profecto mortis hora est, sedulo namque ei curandum ut post longam uitæ huius nauigationem feliciter ac sine naufragij periculo communem hunc portum, per quem in alteram uitam peruehitur, intrare valeat: omnis siquidem nostra fortuna, iustificatio scilicet, vel æterna damnatio, ab unico hoc puncto dependet. Seneca hoc animaduertit, nosque animaduertendo admonet, ut quotidie ad mortem nos præparemus, *Intertium est quæ loco mors expectet, itaque tu illam omni loco expecta:* nam quia mors adeo occulta est, eiusque aduentus adeo incertus, necessarium est, hominem ad eam se accurate disponere, quocumque illam loco expectare, semper velut in specula excubare, ne incautus ab illa opprimatur.

Dixit quidem olim Plinius, non minima felicitatis loco habendum esse, subita ac repentina morte hinc auferri, nullaque præuia mortis cogitatione aut apprehensione discedere. Iulianus quoque perfuga Christianitatis, ut refert in eius uita Marcellinus, cum occulto quodam ictu cælitus vibrato, nec opinatus exstingueretur, oculis ac manibus in cælum sublatis, immensas dijs gratias agebat, quod sine ullis torminibus, cruciatibus aut morbis hinc discederet, sed lætus ac festinus, ut qui velut è medijs negotiis ac quodammodo adhuc agens abriperetur. Iulius Cæsar, ut Plutarchus tradit, cum in senatu de optimo ac beatissimo mortis genere disceptaretur, in opinatam & inexpectatam optimam iudicauit. Istud quidem Ethnicorum fuit iudicium, qui verè religionis expertes erant, sed apud Christianos, quorum melius semper & sanius hac in re habitum est iudicium, ea mors & pessima & infelicitissima iudicatur: nam nihil est quod toties à Deo Ecclesia postulat, quam ut filios suos à subitanea & inexpectata morte tueatur. *A subitanea & improvisa morte, libera nos Domine.*

Ipsa uero scriptura sacra inter pœnas &

supplicia peccatis debita mortem repentinam enumerare consueuit. Hinc Iob Propheta de impio quodam tyranno loquens, tale de eo iudicium fert, *Auferetur spiritus oris sui.* id est, Morietur sanus, incolumis, bene valens, solus, & nihil minus quam de morte cogitans, & paucis ut dicam, morte subita & repentina, morte tyrannis propria, qui morbo rarissime, sed ut plurimum, morte violenta & cum sanguine ad generum Cereris descendunt. Eandem pœnam Psalmographus quibusdam temporis sui nefandis hominibus comminatus est: *Vos autem sicut homines mori-mini, & sicut unus de principibus cælestis,* id est, morte repentina, potius traditione quam morte naturali, ad imitationem regum, quos prius ad sepulchrum ferri uideamus, quam de morbo eorum sermo fuerit. Hinc in Psalmis legimus, *Non est respectus morti eorum.* Et Iob, *In puncto ad inferna descendunt* scilicet impij, qui morte repentina in hoc mundo puniuntur, & æterna in altero: sine ulla reflexione, contritione, confessione, sine ullo pœnitentiæ signo, morientes.

Iusti autem mortem semper præmeditantur & ante oculos habent, & ad eam velut ad speculum omnes animæ labes ac nœuos examinant, examinatos eluunt, nihilque adeo horrent quam subito & improvide ex hac uita, sine ullo pœnitentiæ testimonio, abripi, uerba illa Iob usurpantes, *si repente interroget, quis respondit ei?* vel, si ad Hebraicos fontes reuocemus, *si rapuerit, quis respondit?* Id est, Quid si repentina morte nos hinc abripi contingeret, non præuia delictorum confessione, nõ obuenta peccatorum indulgentia, non reconciliata diuina iustitia, non dispositis conscientia negotijs, quid obsecro, respondebimus, quid in stricto illius iudicio in excusationem afferemus? Consultum est igitur, hoc præmeditari, & sibi dum tempus est prospicere, ac semper quodammodo excubias agere.

At dices, ad quid opus tot excubijs, quid necesse est assidue vigilare, aut ad mortem sese quotidie disponere? quasi uero hoc eam impediatur vel retardet? anne ideo venire omittere, quod nos eam præuidisse scierit?

hac-

hæcine ratione ab eius crudelitate immunes erimus? Non hoc est, Auditores, quod vigilare dico, sed rebus conscientia suæ prospicere, & animæ negotia in optimo statu constituere. Hæc enim mors aliam longe magis formidandam secum trahit, mortem scilicet sempiternam: atque adeo si prior illa nos imparatos, vitii immerfos inuenerit, secundam procul dubio experiemur, & in æternum peribimus; scriptum est enim: *Mors peccatorum*, id est, cum peccatis hinc decedendum, *peffima*, misera, deploranda, & vere infelix.

Mors lupi comparata. Lupus, referentibus rerum naturalium scriptoribus, si prior hominem viderit adeo nescio quanam occulta & arcana ratione, aerem inficit, ut vocem humanam intercludat, ita ut homo penitus loqui aut clamare nesciat, quod insinuat ex parte Poeta, dum ait: *Te Mari lupi videre priores*. Mors. Auditores, cruenta illa lupa est, de qua loquor, si enim illa prior nos occupet & inuadat, muros reddat, vocem qua ad Deum clamemus intercludit, omnemque diuinæ misericordiæ obtinendæ spem auferat! Eam igitur præuertere oportet, nosque quotidie ad eam subeundam disponere, atque hoc est, quod toties in Euangelio Dominus cõsultit, dicens:

Esote parati, quia nescitis diem neque horam; porro diuinum hocce consilium diuina etiam figura confirmabo.

Exod. 11. Voluit olim Deus, ut Israelitæ, antequam sub potenti manu eius Ægypto egredierentur, agnum Paschalem cum summa festinatione comederent, baculos scilicet manibus gestantes, & lactucas siluestres manducantes, ne fortasse ab Angelo exterminatore, qui magnam & crudelem per Ægypti angulos stragem edebat, neci darentur. Designauit hæc figura, esse nobis cum diligentia ac summa festinatione salutis nostræ negotium peragendum: baculus hic significat, semper nos vigilare & excubias agere debere, ne improuide occidamur: Lactucæ porro siluestres denotant, pœnitentiam quoque hic esse necessariam: atque hæc omnia cum summa festinatione esse deuoranda, ne exterminatricis, id est, mortis manu repente è medio auferamur, quæ per

omnes mundi plagas, varias & maxime merendas strages edit. Redemptor noster Christus hoc pacto glossam hanc visus est intellexisse, cum præcinctos nos esse iubet, & velut paratos ad iter illud in alterum mundum peragendum: *Sini lumbi vestri præcincti, & lucerna ardent in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum*. Sed verba hæc metaphorice intelligenda sunt; nam præcingere lumbos, est velut vasa colligere, rerumque suarum facinam componere: faces illæ ardent, bona opera charitate flammantia designant: accurata autem hæc seruatorum expectatio, figura est diligentia qua se omnes ad mortis, quæ totius mundi domina est & regina, ut Apostolus ait, aduentum disponunt.

Fœlix igitur ac ter beatus ille dicendus De memoria mortis & cogitatione saltem crudelitatem huius gradus. Megaræ anteuertit, assidue nempe eam in mente animoque habendo. Ita quoque sentit Ioannes Climacus, vir in huiusmodi negotiis versatissimus, & pietate in Deum præstans: *robatus quidem ille est, qui mortem diebus singulis expectat, sed ille sane sanctius, qui hanc horam singulis desiderat*. Sufficere hæc quidem possent ad mortis memoriam inducendam, nosque ipsos ad eam quotidie summa diligentia disponendos. Sed aliam adhuc figuram, variisque referam mysteriis in medium adducam.

Iussit olim Deus, ad primum tubæ clangorem omnes filios Israel circa Arcam Domini conglomeratim congregari: at si prolixior & concisos clangor increpisset, moueri castra & profectionem adornari. Diuerso hoc tubarum clangore ad oculum mortis præparationem designari puto: scilicet statim ut aliqua nos ægritudo inuadit, quæ est veluti tuba & buccina superuenturæ mortis, esse nobis ad Deum, qui vera fœderis arca est, recurrendum, omnia peccata coaceruanda, intentiones omnes congregandas, & in eius conspectu omnes cogitationes explicandas. Si vero clangor prolixior sit, si, inquam, morbus ingrauescit, signum est, castra debere moueri, profectionemque in

alterum mundum esse instituentem, mundum deserendum, conscientia negotia in tuto collocanda; nosq; ad iter longinquum accingendos. Necessaria est igitur diligens, & accurata sui ad mortem preparatio.

Simile.

Quicumque in aliam regionem profectio- nem instituunt, e qua nunquam amplius reuersuros se cogitant, aliud non somniant aut cogitatione volunt, quam iter illud suum, omnes idcirco facultates distrahunt, pecunie plurimum coaceruant, nihilque aliud secum asportare conantur, quam quod in itinere non sit grauatuum, & quod in regione in quam secedere cogitant, magne estimationis fore putant. Id ipsum nobis facientem est, Christiani, qui in hoc mundo uerit viatores sumus, (omnes enim a Domino peregrinamur) quique singulis momentis expectamus, ut nos hinc mors abripiat, & in altero mundo sistat, e quo amplius non dabitur reuerti (*Spiritus scilicet vadens & non rediens*), atque ideo omnia que grauare queant, vendenda sunt, ut in Euangelio Dominus suauiter, *Vendite que possidetis, & date elemosinam: & facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum enim desiccat in caelis.* Assumendum quoque aurum & argentum gemmaeque pretiosae, virtutes scilicet, & bona opera charitate signata, qua nulla melior & pretiosior moneta in illa prouincia haberi potest; vnde Apostolus: *Monetarum est leue tribulationis nostrae, aeternum gloria pondus operatur in nobis.* Diuitiae porro huius saeculi, & affectiones mundanae non sunt in illa regione nisi quisquiliie, & velut nummi adulterini aut acciti. Sola virtutis, meritorum, bonorumque operum illic habetur ratio, solaque illa pretio sunt: quamobrem huiusmodi nobis merces, & quidem plurimae, hic coaceruandae sunt, quas in alterum mundum transehamus, quibusque illic ditamur.

Exod. 2.

Iterum alia prodeat figura. Hebraei cum Aegypto egredierentur, ut terrae patribus promissa possessionem caperent, auro & argento, rebusque pretiosissimis, quas ab Aegyptiis mutuari erant, onusti, in terram Chanaan abierunt. Mystice hic docemur, nobis, cum tandem aliquando mundi huius

Aegypto egredi debeamus, virtutes plurimas, bona opera varia, & quidquid hic pretiosum est, quod in caelestem regionem, que patria nostra est, deseramus, esse coaceruanda. Illi namque sunt thesauri & diuitiae, quarum in regione caelesti vsus est, quaeque illic plurimi fiunt. Ita namque id ipsa veritas testata est: *Theaurizate autem vobis thesaurum in caelis, ubi neque erugo neque tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, neque furantur.*

Hac scilicet ratione ad mortem nos disponere oportet, merita plurima seminare, virtutes coaceruare, bonorum operum merces congregare, vanitates fugere, & quidquid mundi est generosa quadam constantia despiciere. Nam quemadmodum qui ca- pitis supplicio afflicti sunt, nisi penitus desipiunt, omnem ridendi, ludendi, recreandi que occasionem subterfugiunt, honores & dignitates exolas habent, sed vnicam mortem que capiti superimminet, assidue ante oculos habent, & animo volunt, peccata praeterita, vitamque priorem in mentem reuocant, deque vnius animae salute anxii sunt & solliciti. Ita quoque nos gerere oportet, Auditores. Nos enim, non secus atque illi, iam inde ab utero matris, mortis sententiam nobiscum trahimus, que omni nos loco & hora, quandoque ei visum fuerit, potest inuadere. An non igitur ingens nostra stoliditas est ac vesania, interea dum ad mortem condemnari viuimus, & ad supplicium iam iam rapiendi sumus, in corporis huius ergastulo detenti, deliciis iocisque indulgere, honores & dignitates ambire, risu & gaudio dissuere? O stultitiam deplorandam, & helleboro prudentiae curandam!

Non ita, non ita, Christiani, alia vos profecto ratione ad mortem disponere debetis, aliaque aduersus eandem arma sumenda sunt, nimirum animae sordes eluendae, peccatorum integra & sincera exomologesis facienda, animae res in tuto collocanda, & omnia danda opera, ut eadem assidue in mente habeatur, ne, dum venerit, inopinato nos obruat. Quot eheu! inopinato & subito ex hac vita abrepti ad tartara descenderunt,

derunt, quod mortem vix vnquam ante oculos habuissent, & ad eam subeundam minime se disposuissent. An non Sodomitæ cum Gomorthæis populisque circumjacentibus, nihil minus quam de morte & vltima hora cogitantes, sulphureo igne & fulgure suffocati, & diuina iustitiæ vltionem experti sunt? An non & Ægyptij de morte haudquam solliciti, ab eadem suere præoccupati, atque ad vnum omnes miserum in modum Maris rubri vorticibus absorpti interiit: Cæsus ille Euangelicus, an non etiam subita & repentina morte ex hac vita, nec opinatus abreptus fuit? Promittebat ille sibi annos Nestoreos, & vitam perenne duraturâ, & ecce, pro herum vices! eo ipso quo hoc concepit die, vitam simul & opes, ac quidquid earum habebat, & in quo spem collocabat, misere perdidit. Audiamus quomodo sibi blandiatur: *anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare: at mors è contra vana hæc promissa eludens replicat: Stulte, ac nocte animam tuam repentem à te. Plurimi quoque Reges & Principes improuisa morte subito hinc abrepti sunt. Testis sit in primis Balthasar potētissimus ille Babyloniorum Monarcha, qui medias inter epulas exsuscitatus est, atque inter gula irritamenta bolum feralem, quem non quærebat, inuenit. Holofernes quoque princeps militia Regis Assyriorum, in corde castrorum & in locotūtissimo constitutus, ab hac Parca præuentus fuit, & qui Bethulienfes ferro, & igne delere decreuerat, muliebri inglorius mucroni jugulum præbuit. Amnoni de familia & domo Dauid, mensæ accumbenti mors sicam loco exquisitissimi feruli apposuit, atque eum epulas funesto spectaculo cruentantem in alterum mundum transmisit, atque in æternum mensis, epulis & conuiujs coegit valedicere. Oictum minime præuisum, & telum inexpectatum & penitus inuitabile! Quare agite, Auditores, quotidie vos ad mortem, etiam antequam immineat, disponite.*

Idipsum porro fiat mature, & dum liberum tempus habetis, neque enim expectandum est, cum jam illa tergo & capiti quam

proxime instat, cū vltimus vitæ imminet articulus, & pallorē jam vultus induit, nolite imitari militem illum, quem Alexander velut ignauum & inertem castris submouit, hic enim arma poliebat, cum iamjam in aciem descendendum esset, & hostis in conspectu versaretur. At non ita vos velim agere, sed omnibus auctor sum, vt conscientiam sensim & quotidie poliat, virtutibus bonisque operibus exornetis, anima que rubiginem, dum tempus liberum conceditur, & facile idipsum fieri potest, deficietis, neue expectetis, cum jâ inconditum mors armata descendit, & copias ad præliandum explicuit: esset n. periculum, ne summus ille dux Christus, è libro vitæ eradat, eque numero prædestinatorum deleat, eos, qui nunquam, aut saltem rarissime, arma spiritualia, (qualia sunt oratio, contritio de commissis, gemitus, suspiria, lacryma pro iisdem) nisi cum jam moriendum est, & aduerlum mortem, mundum ac diabolum certamen ineundum, tractant, vel in manus sumunt. Hæc quidem ex historiis profanis, sed jam vnum è sacris archiuis depromemus.

Pharao & Ægyptij cum Israelitas Ægypto egredientes iniequerentur, viderentque se iamjam aquis inuoluendos, cæpris desilte-re, & vnde venerant retrogredi cupientes, dixerunt ad inuicem: *Fugiamus Israel: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Sed serius, mors enim cum in foribus jam esset, prius reuerti noluit, quam regem cum vniuersis copijs ad inferos detrusisset: cum enim jam terga retrogressuri vertissent, *Occurrerunt aqua, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus.* Mûdus hic, Christiani, verus Pharaonis typus est, & peccatores, copiarum Ægyptiarum, hinc namque dum conuersionem vitæ que emendationem in vltimum vitæ articulum differunt, & in eius fine ad Dominum conuerti, pœnitentiãq; agere conabuntur, verèdum profecto est, ne serius sit, & ne rubrum diuine iustitiæ mare eos furoris sui vidis absorptos ad inferna demergat. Quamobrem dauda est opera, vt, dum tempus habemus, ad mortem nos præparemus: in quam rem horribilam, sed veram proferam historiam.

Refert hanc Magnus Gregorius, quam dum vel animo voluo, horrore totus contremisco. Chrysoarius, qui vitæ semper fuerat profligatissima; ac varijs sese sceleribus coinquinarat: Cum ad vltimum vitæ articulum, iam venisset, quo exactissima summo iudici totius vitæ ratio reddenda est, & videret demones cateruatim irruere, lecto frequenter assistere, prædæque inhare, graui & tetro coepit sudore perfundi, horrore concuti, ac toto corpore cōtremiscere: adeo vt cum demonibus visus sit configere & altercari, & in has tandem voces lamentabili sono proruperit, *Inducias vsque mane, inducias vsque mane*, noctem hanc, vt pœnitentiam agam, concede Deus clementissime, duodecim adhuc horas ad compunctionem indulge. Sed in casum: hæc enim verba sæpius nequicquam ingeminans, nec vel vnus horæ spatium ad pœnitendum impetrans, nequissimum spiritum exhalauit. Ecce, qui tot dies, tot menses, tot annos ad pœnitendum concessos neglexerat, in vitæ termino ne quidem vnicam impetrate potuit horulam. Magno igitur & euidenti salutem suam exponit periculo, qui ad mortem se dum potest, minime disponit, at pœnitentiam de die in diem differt, & qui hac in re negligens est, nã ille demonstrat, esse se de numero reproborum, nec vllam æternæ salutis ei obtinendæ spem esse. Quod ita demonstro.

Greg. lib. 4.
dia. c. 38.
S hom. 12.
Super Euang.

Leu. 6.

Inter cæteras, quas sibi, vt immundas, offerri volebat Deus aues, erat & cygnus, & quamobrem? est namque avis pulcherrima, & candore cum niue decertans, pennis ad hæc elegantibus vestita, concentum quoq; edens suauissimum. Fateor, sed non canit, nisi in senectute, & dum mortem sibi vicinam sentit. Quo edocemur, inter cæteros homines, qui toties in Sacris litteris auib; comparantur, dum nimirum dignitate & naturæ excellentia cæteris animalibus præstât, solos cygnos, (id est, qui quidem egregijs honorum, dignitatum, diuitiarumque pennis nitent, sed non nisi in morte & vitæ termino iucundissimum illud pœnitentiæ canticum concinunt, & vitæ emendationem, qui suauissimus concentus est, in decrepitam ætatem & mortis

tempus differunt) salutis suæ sæpenumero discrimen incurrere. Atq; ideo longe prius, ac tempore opportuno cantandum est, animusque quotidie ad mortem disponendus.

Quare agite, Auditores, cantate Domino canticum nouum, concinite Deo carmen illud suauissimum, symphoniam illam iucundissimam, prædulcem illam musicam pœnitentiæ, incipite illam jam à prima vitæ auro-
ra concinere, ne in obscuram mortis eam vesperam differte: nam quemadmodum auro-
ra Musis amica musicam excitat, auium, quas natura ad cantillandum & argutandum efformauit, linguas velut ligatas soluit, vesper vero, taciturnitatis amans, easdem cogit obmutescere, sic & in hac vita videmus accidere, ad harmoniam enim, quæ ex sineera vitæ emendatione composita est, decantandam, maxime propria semper vitæ auro-
ra indicata est, vesper vero & occiduus senectutis dies profus ineptus. Cætare igitur mane laudum carmina, quotidie vos ad mortem, ad funestum illum conflictum disponite, vigilate & excubate diligenter, videte ne improviso ab eadem opprimamini. Nihil quippe ad salutem consequendam hac cogitatione esse censuit Sapiens vtilius, aut ad beatitudinem obtinendam efficacius, dicēs: *Recordare neuis-*
simata tua. & præsertim mortem, quamq; eius hora incerta sit, & ad eam te semper dispone, *Et in æternum non peccabis.* At feliciter morieris, nec vnquam ab illa præoccupaberis. O felix recordatio, & memoria vere exoptanda!

Ecl. 7.

Tu porro hanc nobis gratiam concede, Domine Iesu Christe, vt eadem in animis nostris memoria iugiter viuat, & in ferali mortis speculo nobis semper repræsentet, quam incerta eiusdem sit hora, & neminem eandem vnquam sine singulari Dei reuelatione cognitam habuisse: deinde eadem illa nos doceat, quamuis nihil eadem certius sit, nihil tamen eiusdem hora existere incertius: doceat, inquam, mortem esse velut cursorem velocissimum, latronem quoque expeditissimum, quæ noctu & interdiu, domi & in agro, in desertis & in vrbibus, in rusticorum tugurijs & regum palatijs omnia vastet, diripiat ac destruat, id-
que

que nulla non hora, nulla tamen temporis certitudine. Esse quoque eandem carnificem mille tormentis & artibus instructissimam, quæ omni loco, omni tempore, omni momento & nullo non mortis genere, occidat, interimat, trucidet. Viuat igitur, viuat inquam in nobis semper sancta hæc memoria, cæterarum porro rerum recordatio penitus intermoriatur, quo hanc horæ incertitudinem, vt par est, animo inculpamus ac vereamur; animo inculpantes ac verentes, diligenter sollicitiq; nos ad eandem, dum tempus opportunum habemus, & occasio comoda est, disponamus, idque per verum rerum mundanarum contemptum, nostram ipsorum abnegationem, sinceram ac diligentem vitæ emendationem, ac poenitentiam opportunam. Hæc scilicet est optima ad semel bene moriendum præparatio, quo corruptibilis vitæ huius formam amittentes, aliam quandam quæ æterna sit ac semper duratura, in anima efformemus, ipsam scilicet æternam beatitudinem, quod nobis omnes sanctissimæ Trinitatis personæ concedere dignentur, Amen.

FERIA SEXTA.

DE IIS, QUÆ IN MORTE EVENIRE SOLENT.

Partitio.

- I. Quod mors sit horribilissima.
- II De meribundi corporis doloribus.
- III. Exempla in idem.
- IV. De tentationibus animæ à Satana.
- V. De Damonum horribilitate ac violentia.

Memorare novissima tua, & imprimis quidquid in suprema illa hora accidere consuevit, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

Imperterritus ille ac magnanimus rex Israel Saul, cum olim defuncti cuiusdam

ab inferis redeuntis vmbra[m] conspexisset, quæ instantem ei & filijs mortem denuntiabat, dicens, *Cras tu Eslij tui mecum eris: sed Es. 1. Reg. 27. castra Israel tradit Dominus in manus Philistin;* tanto timore percussus fuit; vt, repentinam illam ex hac vita discessionem, fortunæ varietatem, regni ac rerum omnium amissionem, omnia denique quæ tristi illa mortis hora euentura sunt, sibi proponendo, confestim emissis viribus, pallore vultum occupate corde & corpore tremens, in terram corruerit. Ex hac repentina regis consternatione discat homines, nihil in hac vita reperiri, quod nos magis percellere ac terrere debeat, quam supremam illam mortis horam: horam dico, post quam alia nulla restat, quæq; sola præ omnibus horis merito pertimescenda sit: horam, in qua mille tentationibus anima concutitur, mille corpus torminibus excruciat, oculis mille spectra metum & formidinis incutientia offeruntur, horam, in qua cuncta sexcentis membra doloribus & cruciatibus diuexantur. Latius hæc omnia hodierna conuisione deducenda sunt: Intellectum tu modo illumina illustrationis tuæ radio sanctissime Spiritus, tuque pro Ecclesiaste intercede Virgo sacratissima nostri apud Unigenitum tuum patrociniū suscipiendo: Tuum igitur vnanimis imploramus auxilium, tibiq; flexis genibus recitamus.

AUE MARIA.

Salomon mortalium sapientissimus ac doctissimus, inque rebus naturalibus quam qui maxime versatus, cum ex professo de tremenda mortis hora loqueretur, nihil eadem in mundo esse putauit horribilius, aut quod maiorem homini terrorem, metum ac formidinem incutiat, quam horreni illius confictus qui tunc subeundus est, meditationem. Hinc ipse non minus etiam trepidans, alloquitur mortem, *O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis, & sub vmbra diuitiarum suauiter apri-*

Post notabile hoc sapientissimi Regis apophthegma, Gregorius Magnus aliud non

I.

Eccles. 43.

mino-

minoris momenti deprompsit, ait enim moralibus, *Qui considerat, qualis erit in mori, semper pauidus erit in oratione.* Et profecto nihil esse potest efficacius, aut ad Herculeas pectora, ad Achilleos animos emolliendos, torumq; adeo orbem perterrendum fortius, quam funesta huius horæ & casus adeo lamentabilis interim dum viuitur, meminisse: quod historijs quibusdam è sacris voluminib. depromptis notum faciam.

Prima sit hæc. Ezechias rex cum graui infirmitate tactus, lecto affixus decumberet, & doloribus vix ferendis affligeretur, mortemque sibi imminuentem metuere: adeo vt noti omnes & domestici tam benigni ac beneuoli Principis amissione in lachrymas effusi ingemiscerent, ipsi quin etiam medici de vita desperarent, Isaiam insuper Prophetam mortem denuntiantem audisset, *Dispone domui tuae, quia morie is tu & non viues,* regnum & notos omnes morte præuentus deserere & ad patres apponeris, hæc inquam, omnia cum videret & audiret, adeo consternatus fuit, vt vultu ad parietem conuerso, lachrymari, suspirare, & ingemiscere cœperit, diuinamq; misericordiam precibus & lamentis exposcere, dicens, *Memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim,* id est, quid hoc audio Deus clementissime, ecquænam illa sententia, ecquod decretum hoc mortis in seruum tuum? heu quamnam in me iustitiam exerces? flectere obsecro precibus eius, qui fidele tibi hætenus obsequium præstitit, reque ex toto corde & intimis animi visceribus dilexit: Recordare quæto quam sincere semper in semitis tuis ambulauerim, & in corde honoris sui sitientissimo coram maiestate tua versatus fuerim? nunquam enim tibi refragatus sum, sed exactissime semper obsecutus, & nihil non feci, quod tibi scirem esse quam gratissimum.

Vera hic nobis & genuina proponitur imago eorum, quæ vnicuique nostrum in mortis hora in supremo illo conflictu, in vitimo illo certamine, necessario ac sine vlla dubitatione euentura sunt, mutato scilicet nomine de nobis fabula narratur. Quod enim ad oculum

geri hic videretur, quod de Ezechia refertur audimus, certissime quoque nobis euenturum est eadem fortuna, ijdem casus subeundi sunt, forsitan etiam grauiores, ac formidolosiores. Veniet enim aliquando dies, qua in lecto extensi, doloribus saturati, sudantes, febrium ardore æstuant, moribusq; grauissimis afflictis jacebimus: veniet dies, qua cõsanguineos & notos ingemiscentes, domesticos lamentis & ciulatu aera rumpentes, lectoq; assistentes cernemus, dies, inquam, veniet, qua honores deserere, parentibus valedicere oportebit, & qua sententiam mortis in nos summus ille vindex eiacularitur, admonens, vt domui nostræ disponamus, ipsa deniq; nobis mors occultissimas tender insidias. Quid porro in nouissimo illo articulo faciendum restat, quam faciem à tam tristi & funesto spectaculo auertendo, eamq; non dico ad parietem, sed ad sepulchrum & vnam conuertendo, singulibus, lachrymis ac suspirijs diuinæ misericordie supplicare? Quid tum consilii capiemus, cum oculos in vitam cõtaminatissimam, sceleratq; olim commissa, quæ tot ac tam graua fuere, coniciemus, cum regem vita tamen laudabiliter, & cum virtute transacta fretum, adeo consternatum, ac tãto pauore ad solam mortis apprehensionem cõcillum videamus? Exclamem igitur vere, O diem amaram & horram pertimescendam!

Iob omnium orientalium ditissimus ac potentissimus (quippe quem nonnulli regem fuisse arbitrantur) simul etiam in ærumnis perferendis patientissimus, cum in timore confidens fortunæ varietatem animo volueret, seque facultatibus & possessionibus spoliatum, filiis orbatum, sanie & vlcerebus foetidum, & grauius à Sathana percussum animaduerteret; lachrymans & gemens, suumque deplorans infortunium, omnes omnino mortales in sui auxilium aduocauit: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei.* Tragicus profecto casus hic est, & cothurno dignus, sed qui in amplissimo mundi huius theatro vobis ad spectandum admittis exhibetur, vt hinc vobiscum dispiciatis, qui gemitus, quæ lamenta, quænam calamitates in nouissimo illo die, in mortis

Esai. 38.

4. Reg. 20.

Iob. 1.

Iob. 19.

tis inquam articulo soleant inguere. In illa namque hora; te alloquor opulente, & pecuniose, nudum te, in lectulo velut alterum Iob in fimario, videbis extensum, omnibus bonis & facultatibus mox spoliandum, vxore & carissimis liberis orbandum, cruciatibus vndique obfesum, doloribus extenuatum, & quod omnium est grauissimum, à crudeli illa carnifice, morte inquam, circumquaque vallatum; adeo vt lachrymaturus sis, & omnes amicos in auxilium aduocaturus: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei*: succurrite mihi homines, opitulamini amici & noti; consolamini me Angeli, adeste Archangeli, diuinam mihi misericordiam deposcite, & eam ipsam mihi propitiata reddite. O igitur horam terribilem! O expositulationem lachrymis & lamentis dignissimam!

Math. 9.

Non minus quoque terribile est, quod de impio Antiocho Syria rege, Iudæis infensissimo referunt sacrae litteræ. hic enim cum varia crudelitatis genera exercuisset, ac dilectum Deo populum graui tyrannide afflixisset; qui vniuersa conspicit, Deus Israel insanabili eum & inuisibili plaga percussit: apprehendit namque eum dirus viscerum dolor, & grauissima intestinorum tormina, cecidit adhæc de cutru suo, ac membra graui collisione diuexata sunt; adeo vt humiliter de se ipso sentiens, in sella gestatoria in castra ferretur; manifestam Dei virtutem in seipso contestatus: scaturiunt quin etiam ex impio corpore vermes putidi, & carnes eius viuentis etiamnum tabo fænieque distillant, vt intolerabilem nemo fætores possit sustinere. O occulta DEI iudicia! cum his itaque malis se à suprema manu impetitur cerneret, corde ad Deum conuerso, oculisque in cælum sublatis, diuinam supplicem misericordiam implorat, vitæ sinceram emendationem pollicetur: quin etiam vouet, templum sanctum, quod prius nefarie exspoliauerat, amplissimis se donis cumularurum, sanctaque vasa multiplicaturum, Iudæos in libertatem asserturum, & ipsam Iudaicam Religionem amplexurum. At frustra hæc vota fundis impie, mortem

Tom. 4. Bess. Aduent.

instantem non effugies, & oras Dominum à quo misericordiam non es confecturus: nam diuinam vindictam expertus, mortem quoque breui experieris. Hanc cum historiam legis, ô homo, credas velim, apertam hic mortis tuæ mentionem fieri: credas, inquam, esse te velut regem in hoc mundo à Deo constitutum, vt in cæteras creaturas dominium & imperium exerceas: dictum enim est olim ad proauum tuum eiusque posteros: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli; & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* Proponet tibi deinde, venturum aliquando tempus, quo te Deus, postquam varias hic crudelitates exercueris, plurima delicta commiseris, superisque bellum moueris, insanabili plaga percuet: ac tunc in lecto, velut in lectica gestatoria, te iacentem, non secus atque impium Antiochum, in medio deliciarum tuarum, videbis; tum te horrore plenum, fætores graui circumdatum, & variis afflictum doloribus senties.

Quid tunc igitur reliquum, quam oculos ad cælum conuerrere, vitæ prolongationem deprecari, misericordiam implorare, exstulare, lamentari, vota que Deo facere, sed incassum, erit namque necesse moriendū, & nullo buccinæ signo dato hinc emigrandum. O crudelitatem nulla arte euitabilem! O casum vere deplorandum! O horam nunquam ex animo delendam.

Illam namque est hora, qua vltimus confictus est ineundus; hora, qua atrox mortis impetus expectandus, hora qua omnibus caris & amicis valedicendum est. Illa scilicet, est dies lachrymosa, dies dolorosa, vere metuenda, dies qua crudelissimum certamen certandum est. Illud est tempus, quo corpus patierit, anima hinc emigrabit, oculi occludentur, frons in rugas contrahetur, ac vultus pallorem induet: tempus quo cerebrum vertiginem experietur, lingua balbutiet, cor anhelabit, caput torquetur, & os misericordiam postulabit. Erit denique tempus, dies, hora, adeo terribilis, vt si eius interdum recordemur, nunquam aliquo delicto diuinam maiestatem

Mortis hora terribilis est.

I offen-

Eccles. 7.

offenderemus. Huius opinionis fuit Sapiens, atque hoc eius axioma est, quod iam toties repetiuitimus, *Recordare nouissima tua*; ac praefertim mortem, & ea quae in morte euentura sunt; *in aeternum non peccabis*. horam hanc igitur mihi ad dicendum concessam de vltima hora formidine agendo impendam; qua materiam in duas partes diuidam, prima demonstrabo poenas, tormenta, & grauissimos cruciatus, quos in supremo illo certamine patietur corpus; & altera tentationes, quibus tum oppugnari a daemonebus consuevit anima: arigite aures, primam aggredior.

II.

Psal. 17.

Regius ille vates, cum tormenta, anxietates & angustias atque omnia, quae in fine vitae euenire solent, describeret, ita de iisdem locutus est, *Circumdederunt me dolores mortis & pericula inferni inuenerunt me*. Scio quidem totum hunc Psalmum aptum congruenterque ad Christi personam referri, cuius scilicet hoc initium est; *Diligam te Deus fortitudo mea, & refugium meum, & liberator meus*, quasi diceret, Diligam te pater aeternae in corde profecto, & quidem toto vitae tempore: tu enim semper fortitudo & robur meum fuisti; tu te protectorem & cornu salutis meae demonstrasti, idque ab initio quo esse coepi, quando scilicet per unionem hypostaticam me Verbo tuo maritalisti (loquitur hic enim in quantum homo.) Eris quin etiam refugium meum & tota spes mea. Nam cum dolores crucis, & praegustati mortis aculei me circumdabant (more loquendi Hebraeis & Prophetis per familiaria, praeteritum pro futuro ponentibus) semper ad te confugiam, omnemque spem meam potentiae tuae humeris imponam. *Et torrentes iniquitatis conturbauerunt me*. Quia si totius mundi peccata, pro quibus me pati necesse est, in mentem reuoco, mihi que velut praesentia propono, tantum cruciatum doloremque intrinsicus sentio, ut anima mea praeter tristitia & angore emoritura quodammodo videatur. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Haec quidem de Christo.

Supra.

Mat. 27.

Psal. 57.

Aut potest hic Psalmus, iuxta sensum litteralem, ad ipsummet Dauidem referri:

delicti namque sui enormitatem & grauitatem exaggerans suamque calamitatem deplorens ait, *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me: dolores inferni circumdederunt me, praecipuerunt me laquet mortis*. Id est, Quod beneuolissime Deus, tui peccando adeo oblitus sim, poenitet me quam maxime, & tantum idcirco in meipso dolorem & afflictionem intrinsicam sentio, ut ipsi dolores mortis cum hisce angustijs comparati, ludici & pueriles esse videantur: ac tanta mihi delicti magnitudo videtur, ut ab eo veluti rapidissimo quodam torrente ad infernales abyssos me abripi putem: atque ideo haud parum abfui, quin ad inferna descenderim. Hic notare te velim anima, regis phrasim, ac videre, ut peccata sua torrentes appellet: forsitan ut hinc diceret, peccata plebis ac vulgarij hominum, non nisi riuulos quosdam esse per saxa decurrentes; & regum ac principum militum rapidissimorum torrentium, summis montium iugis per salebras locaque scopulosa descendendum, inundatione & cursu suo violento, integras cum vrbibus provincias, regnaque florentissima secum in interitum & exitium abripere.

Verum ut ad lineam redeamus, vide- Omnis peccata mentis in mentem veniunt. tur hocce loco Propheta duo dolorum mortis tempore ingruentium, genera inuenire.

Primus est, qui e multitudine delictorum unum olim commissorum nascitur: tunc enim omnia priora flagitia, velut acies quaedam & legio, sese velut ad bellum explicant, tunc quidquid olim actum est, in mentem redit atque grauissimos animae cruciatus, ac non modicam perturbationem adfert, ut ad eorum recordationem ipsa saepenumero ad illum desperationis barathrum deuoluatur. Vere igitur torrentes iniquitatis appellati possunt.

Tunc scilicet de sacrilegi sacerdotibus, tetra illa Simoniae animo recurant, tunc concubinatorum illi infames, ambitiones & cupiditates, nullis honoribus aut opibus exsaturandae in mentem veniunt; tunc diuinorum officiorum neglectus, locorum sacrorum profanatio, benefi-

beneficiorum prouentus in res inutiles profusi, memoriae obuersantur, atque ob oculos velut in acie positi oberrant. Tunc, o iudices iniqui, iniusta iudicia, concussiones; expugnatum auro fas, propensiones illæ, & partium fauores auro redempti, repræsentantur. Tunc o fraudulenti mercatores, cornua exserunt, aut olim exserta iterum proferunt, usuræ illæ voraces, mensuræ fallaces, derelicta illa iuramenta, ne dicam periuria, & fraudes illæ vobis vilitatissimæ. O torrentes rapidissimi! Tunc aduersum vos, o mulieres, agmen explicabunt dilecti illi vanitatum, ineptiarum, luxum, curiositatum, deliciarum, libidinumque manipuli. O torrentes qui etiam fortissimum quemque in desperationis charybdim trahant!

Corporis dolores vana in mortis articulo.

Alter porro dolor erit circa corpus, qui profecto non minus id ipsum, quam prior animam, exercebit: erit quippe adeo vehemens, tantoque impetu ingruet, vt miserum hocce corpusculum, animam velut pinguis de quo cerretur, tandem amissurum sit. Atque ideo Propheta vsurpat vocem *dolores*, vt hinc appareat, horam hanc præ cæteris horis doloribus, terroribus & angustiis abundare. Dolores, inquam, quia tum omnia dolorum genera in aciem prodibunt: tunc quippe dolor erit in corpore, dolor in anima, dolor per omnia dispersus & communis. Dolores insuper, qui omnia depascunt, & quibus membra omnia dolebunt: cor quippe palpabit, caput dolebit, stomachus turgebit, pulmones vix spiritum suppetent, oculi caligabunt, manus tremunt, pedes frigeant: omnia denique membra extremos cruciatus & dolores sentient. Orem deplorandam! o miseram sortem nostram! eheu plorantes in hunc mundum ingrediemur; cum laboribus in eodem vitam ducimus, cum doloribus quoque eodem egredi oportet. Vere igitur dolores nos circumderunt.

Mortis committitur & potentia.

Videor ex hac dolorum multitudine, vt eos nuncupauit Psalmista, alium adhuc conceptum posse elicere. Colligo hinc namque mortem esse principem, ne dicam reginam

potentissimam, vt quæ nunquam nisi plurimis doloribus accincta, velut militibus & stipendiarijs stipata, in aciem descendat. Fuit olim tempus, quo non nisi paucissimos in comitatu latrones haberet, morbos etiam paucos, vix vlla de causa fortuito, de morte violenta, aut cruciatibus extremis mentio fiebat. At modo infinitos secum dolores trahit, ac varijs infelicitatibus stipatur, vt ita potentiam suam & magnitudinem demonstraret, atque ita se formidabilem hominibus reddat. Id insinuasse Psalmes voluit, dum dixit: *Circumdederunt me dolores mortis*. Ecce & *Psalm. 72.* alium conceptum.

Iussit olim Ezechielem Deus laterem sumere, & in eo ciuitatem describere & adornare, quin etiam aduersus eam obsidionem, ac munitiones, velut eandem iam expugnaturus esset, exstruere. Quid tu nobis designas, o later, quid repræsentas infelix ciuitas? aliud profecto nihil, quam calamitatem & interitum tuum o homo. Quid enim es aliud quam ciuitas lateri fragili & arenæ inædificata, varijs toto vitæ tempore casibus atque infortunijs exposita, quæque vndique mortis tempore obsidenda es, tantoque impetu concutienda, vt loco tandem etiam inuita cessura sis. Obsidionis huius meminisse videretur idem qui supra dicens: *Circumdederunt me dolores mortis*. *Psalm. 17.*

Insignis conceptus. *Ezech. 4.*

In nouo etiam Testamento domum nostram templor arenæ inædificatam, ac domum facti atque imprudentis: sed ecce frementibus ventis, ac fluminibus irruentibus eadem ad terram corruit, atque ingentem ruinam edit: *Et descendit pluuia, & uenerunt catæ. flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Diuinate, Auditores, quid sub huius ænigmatis cortice delitescat. Satis cogitatum est, equidem soluam. Vera hic vitæ nostræ imago cernitur: domus namque stolidi huius arenæ superinædificata, corpus hocce nostrum est, nam dum peccatum aliquod committimus, stolidi ac vere fatui possumus vocari (hoc namque nomine peccatores appellat Sapiens: *Stultorum*, id est, peccatorum, *in finibus est numerus*) corpus, inquam, *Eccles. 1.*

cineri & pulueri inædificatum, (sumus quippe puluis, & in puluerem tandem reuertemur:) corpus, quod animæ huius domus est, at domus, quæ cum semel mortis turbibus impugnata, atque tot dolorum vorticibus concussa fuerit, protinus ad terram concidet. Eius porro casus erit admirabilis, omnia namque in cineres abibunt. Quæ omnia Vates verbis iam sapius repetitis complexus est; *Circumdederunt me dolores mortis.*

Psal. 17.

At non sine ratione plurali numero extulit, *Circumdederunt*; voluit nimirum hoc pacto extremæ huius horæ terrorem exprimere; horæ, inquam, in qua omnes dolorum cohortes undique nos obsidebunt, ac circumvallabunt. Tunc, ô homo, unde quaque cingris, obsideberis, ac magno circum sæcus imperu circumvallaberis. Neque enim erit vllus in corpore vel in anima angulus, cui mors non insidiatura sit, aut oppugnatura. Tunc scilicet morbus, vires exeret, idque per symptomata & vana accidentia, tunc dolores ingeminabit, somnum & quietem tibi eripiet, tædium afferet, inquietudinem causabitur, palatum tibi reddet insipidum, malagmata, cataportia, medicamenta varia arcesset. Quibus omnibus nil aliud efficere conabitur, quam loco te & arce deturbare, ac morti latissimum aditum patefacere.

Simile.

Et quemadmodum, ut ipsi milites & castrenses melius me norunt, prius tormentis via patefacienda est, quam vrbs aliqua aut arx expugnetur, ac prius muri ballistis & ardetibus concutiendi, quam liceat irruere. Ita quoque mors, quæ sanguinaria quædam bellatrix est, arcem illam hominis, id est, corpus, expugnare cupias, in vltimo illo discrimine & conflictu, dolorum ac morborum quoddam velut vallum exstruet, qui noctes & dies sine vlla requie adeo eandem concutient, eiusque vires naturales, ac partes præcipuas ita arietabunt, ut anima de victoria desperans, armaque iam expedire ad sui defensionem vix valens, locum traditura sit, ac de prædationi cessura. Audite oppugnationem, audite & expugnationem; *Circumde-*

Psal. 17.

dederunt me dolores mortis. O obsidionem maximo cum discrimine coniunctam! ô stragem, vere deplorandam!

Ecquæ nam illa, Deus bone, erit anxietas, ecquæ angustia, tunc temporis nos vndique circumvallabit? Hic sese offeret vitæ præsentis amissio, mundi huius derelictio, atque omnium rerum perditio. Hinc sepulchri horror, illinc vitæ adeunda discrimen, & corporis à vermibus depascendi abominatio ob oculos versabitur. Et sane potens ille Pestiferum ac Chaldaeorum Monarcha Balthasar, cum vocem legisset, quæ mortem ei instantem, licet satis obscure, denuntiaret, (*Dans Thecel, Pharis*, id est, regnum tuum diuisum est, & Medis in prædæ datum, adeo perterritus & consternatus fuit, ut facies eius repente immutata sit, ac renum compages, teste Scriptura, soluta. Ab anima mea, quæ modo ad instar reguli alicuius gloriaris, insolescis, superbis, id ipsum penitus tibi euenturum est, eadem tibi verba in supremo illo certamine repetentur. Diuisum est imperium tuum, omnia prædæ ac direptioni exposita sunt, corpus cedit terræ, facultates audis hæredibus, atque anima forsitan tartaro. An non igitur in illa hora contremisces & exalbesces? an non tota pauida ac tremens trepidabis? vere igitur exclamem, O horam pertimescendam, horam mille doloribus obnoxiam, mille casibus & discriminibus expositam! quam etiam merito dicere potuisti, ô vates! *Circumdederunt me dolores mortis.*

Bene, mea quidem sententia, ais, *Circumdederunt*, quia quidquid reperiri aut cogitari potest infelicitatis, miseriæ & calamitatis, id ipsum hominem tunc circumvallabit. Sexcentas enim tunc pariet malum commissum ac bonum omissum amaritudines, & quis tunc ex dilata pœnitentia dolor orietur? Quæ omnia luculenter describens Augustinus ait: *Cum in ex. rema agritu. Ser. 48. ad dine fuerit, fratres, ô quam pœnosum, ô quam fratru. in. lachrymabile erit vobis, pœnitere, & dolore de. Eremo. malis commissis & bonis omisissis? Quæ tunc conturbatio, qui tremor, ecquæ angustia futura est? Dauid vero totum tunc orbem trepi-*

Ps. 47. trepidaturum testatur. *Ipsi, inquit, videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, ibi dolores et parturitatis. Ecce iterum dolores, numero plurali.*

Ps. 117. Eadem pene habet Innocentius Papa tertius libello de contemptu mundi, additque, in vltimo illo certamine miseros homines quadruplici dolore diuexandos: primo tormentis mortis, quando nimirum anima cruciatiibus, ac tormentis victa, vita huius domiciliū deserere cogetur, iuxta verba Psalmista: *Circumdedit me dolores mortis.* Secundo, cum omnia sibi vita prioris delicta, quibus infinitam Dei bonitatem ad iracundiam prouocauit, ob oculos ponit: *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* Tertio, cum tartareis cruciatibus & supplicia illa sempiterna in mentem reuocat, quae iam praesentire quodammodo incipiet, vt mouisse visus est Dauid: *Et pericula inferni inuenerunt me.* Denique cum horrenda illa daemonum monstrorum minantia, & furias illas tartarea fuligine nigricantes aspectuque tetras, coram aspiciet. An non hic quatuor dolores & quidem intolerandi sunt, vere tamen in morte euenturi? O tempus igitur vere pertimescendum, & horam in primis formidabilem!

Ps. 114. Illa, illa scilicet erit hora, qua anima difficile hoc & perplexum iter, variisque periculis obsessum perfecte cognosceret, cuiusque discrimina nimium quantum perhorresceret; hora, in qua tentationes crescent, diaboli ingruent, atque omnes omnino creatura aduersus hominem validius insurgent, & fortiora arma induent. Tunc quoque misella haec anima corpori valedicere, eodem egredi, & arctum illud necessitudinis vinculum dirumpere compellitur: omni spe ablata illius iterum videndi, nisi quando id ipsum in vltimo iudicij die anima subintrante, iterum animabitur. Tunc soror illa carissima, dimidio sui derelicto, mundo sola, sine comite, egredietur, ad iter quoddam longinquum, & penitus incognitum peragendum, iter, in qua, quod prius non peregit, ignorans vtrum a daemonibus, vel ab Angelis deducenda sit. Tunc descendenda sunt regia illa domus, su-

perba palatia, ac vile quoddam & angustum antrum subendum: hic terra nobis strati loco erit, defunctorum crania loco ceruicalis, araneorum tela loco aulaeorum, ingens saxum loco straguli, socij & amici futuri sunt vermes ac viperae. Quis igitur haec cogitans non conturbetur, non ingemiscat, non tremat, aut pauet? quis ad horum recordationem non exalbescat. Ipse licet veniat Hercules, Caesar, aut Alexander, quos totus orbis tremuit & suspexit, instar folij trepidabunt. Quod variis jam exemplis Sanctorum manifestum reddam.

Tradit magnus Hieronymus in vita S. Hilarionis, qui plurimis annis vastam solitudinem incoluerat, omnes mundi delicias perosus, eum, dum in extremis esset, & ob periculosum hoc iter toto corpore tremere ac pauere, his animam esse verbis allocutum: *Egredere anima mea, quid dubitas, egredere quid time? septuaginta annis Deo seruisisti, in antris & spelaeis habitasti, eremum incoluisti, varia corpus inedia & poenitentia emacerasti; & fidele Deo obsequium praestitisti, & adhuc exire times? Tu igitur, peccatrix anima, quid in illa hora facies, cum vix iusti securi sint, & mortem perhorrescant?*

Arsenius anachoreta, magna quoque sanctitatis & nominis, qui temporibus Imp. Honorij & Arcadij eremum illustrauit, cum in agone iam esset, & iter hoc periculosum mente volueret, timere coepit, palere, & toto corpore concuti: cumque discipuli morienti assistentes hoc viso mirarentur & dicerent: *Quid pater jam times, haec tibi metum hora incutit? pauens respondit, semper in hoc vixi timore, nunquam hanc horam e mente deposui, at animo semper inscriptam gessi. Num igitur tu percelleris peccator, cum ipsi anachoretae vitae sanctitate conspicui, qui plurimis delicta lachrymis expiarunt, metuant & contemiscant.*

Cyprianus Episcopus Carthaginensis qui sub Imper. Valeriano circa annum Domini CCLX. martyrio coronatus est, Presbyterum quendam ait, cum in extremis esset,

hæc ab Angelo qui sibi apparebat, audiuisse: *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?* vitam vobis grauem dicitis, & tamen tremitis, cum eadem morte finienda est. Quid nobis fiet ô Angele, si torus hic orbis exalbescat?

Lib. 5. hist. Angl.

Venerabilis Beda Anglosaxo. qui circa Annum Domini DCCXXX. sub Leone Isaurico in Ecclesia floruit, sanctitate & doctrina illustris, Religiosum quendam sui temporis scribit, cum ad vitam finem iam peruenisset, oculos à mundi huius rebus auertendo, & ad vitam alteram cōuertendo, inferni barathrū vidisse, & paratam sibi ima voragine mansionem: quo viso in tantum ille exhorruit, vt post lamenta, suspiria, ac gemitus, desperando mortuus sit, atque ita ad inferna quæ viderat supplicia detrusus. O casum tragicum ac lugubrem! O horam vere metuendā! Quid non pauas anima, cum tragica hæc argumenta audis?

To. 5. an. 529 Sur. tom. 1.

Illustrissimus Cardinalis Baronius, sacculi nostri decus & ornamentum Annalium Ecclesiasticorum editione celebris, & cum eo Laurentius Surius in Sanctorum festis, referunt, Fulgentium Ruspensem Episcopum, qui magno olim Africa suæ ornamento fuit, cum ad extrema venisset, ac variis corpus doloribus animaque tentationibus diuexaretur, ad Dominum gembundum inclamasse, Domine refugium pauperum, & mœstorum solamen, da mihi hic patientiam, & postea indulgentiam. Hæc tecum voluas ô anima mea, & sanctum hunc agonizantem imitare.

Ad hæc quatuor illi Christianæ religionis Secretarij, quos communi nomine Evangelistas vocitamus, aliud quid longe narrant horribilius, & quid? Ipsum filium Dei vnigenitum, CHRISTVM Dominum ac Redemptorem nostrum, qui Patri quo ad diuinitatem, nobis vero secundum humanitatem par erat, sanctitate tamen & iustitia omnes omnino homines antecellebat; cū mortem sibi instare cerneret, ad tantas angustias redactum esse, mortisque apprehensione a deo perterritum, vt præ timore ac formidi-

ne sanguineo sudore & quidem spissiore toto cœperit corpore perfundi. *Cœpit contristari & mœstus esse*, ait Matthæus. *Tristis est anima mea usque ad mortem*, Marcus. *Factus in agonia prolixius, & factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentis in terram*, subnectit Luc. *Luc. 12.* cas. O rem penitus admirabilem! Quis audiuit vnquam tale? quis de sudore sanguineo vel fando intellexit? Ecce strenuus ille gigas, de quo tamen in Psalmis legitur: *Exultauit vt gigas ad currendam viam*. mortem timet Atlas ille, qui *cuncta verbo virtutis sue portat*, vt ait Paulus, in mortis hora concutitur, ac tremitt: *Quid ipse igitur hic faciam? quid de me fiet? qui in supremo illo duello me geram? si enim metuant gigantes, quid facient Pigmæi? si Heraclidæ instar folij trepidant, meticulo Theristæ quid agent? Quid ni? tunc enim, vt Propheta canit: Circumdabunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis concurrabunt me.*

Quare age, insensate Cosmophile, qui in vitiis tuis, velut in delicijs volutaris, qui omnis metus expers ac securus viuus, qui de nullo es anxius, qui altum peccatis indormis de nullo periculo sollicitus, tandem aliquando ad cor reuertere, oculos sustolle, huic Philosophiæ incumbere, mortis interdum reminiscere, de hora eius nonnunquam cogita, ac temporis huius amari aliquando recordare. Nullus enim in hac vita confictus est, nullum certamen, aut pugna, quæ cum hac comparanda sit. Si enim Anachoretæ hic trepidant, si viti sanctissimi hic metuant, si Religiosi interdum hic desperent, si denique ipse Dei filius hic sanguinem exsudauit, tunc securum putabis? nequaquam. Sed hoc vnus semper meditare, hoc assidue mente volue, & certo tibi polliceor, nullum hoc ipso dari posse finem validius, quo à peccando retraharis? Afferit hoc Sapiens, dum ait: *Recordare nouissima*, quæ tibi quam proxime imminet, & mortem inprimis, ac dolores qui in eius hora subeundi sunt, *Et in æternum non peccabis*. Recordare, inquam, dolores, qui tunc hinc corpus, & tentationes spiritus, quæ illinc animam discrimina-

bunt; de prioribus hactenus locuti sumus, de alijs, vt initio proposueramus, jam dicturi sumus.

IV. Præter dolores illos ac tormenta, quibus anima quoque in mor- que in mor- te affligetur bus corpus in ultimo hoc conflictu affligi diximus, anima quoque singulari quadam ratione diuexabitur; vana namque eam tentationes aggredientur; desperatio hic aderit, horrenda spectra eam perterrebunt, ac plurimi eam dæmones obsidebunt. Hæc nimirum est hora qua rapacissimi illi prædones eadem insidiabuntur, hic excubias agent, hoc quippe tempore & loco necesse est, vt eam diripiant: nam, post hanc horam nulla alia supererit. Insinuare id videtur parabola Euangelica de viatore illo in latrones incidente, quam tamen alias adhuc me produxisse scia, diuerso tamen nunc schemate eandem producam.

Luc. 10. *Homo quidam descendebat à Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliarunt eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto. quem nisi Samaritanus misericordia motus iumento impostum ad diuersorium conduxisset, cuiusque haberi rationem iussisset, de vita eius, ac salute penitus actum fuisset. In parabola huius inuolucris semper veram hominis figuram latitare existimaui: qui cum in hoc mundo verus quidam viator sit, & ex hac vita in aliam proficisci habeat, in vltima illa mortis semita incidit in manus dæmonum, qui eam instar prædonum despolient, corpori quidem varias plagas infligant, morbos immittant, animam vero diuersis tentationibus infestent, vt eam semianimam & extremos trahentem spiritus tandem etiam deserant: adeo vt nisi Samaritanus, id est, Angelus eustos, qui eandem tunc potissimum defendet, eius miseretur, in ipso loco mortem oppeteret. Via namque hæc omnium qua percurrenda sunt, & difficillima est & periculosissima, & in qua semper latrones & prædones transeuntibus insidiantur.*

Gen. 3. *Glossa quædam exponens verba illa Genesios, Tu insidiaberis calcaneo eius: addit hæc de suo, Calcaneum finem hominum significat, ad*

illum semper demon attendit, semper insidat. v. Psal. 55. David quoque quam proxime accedit dicens, Ipsi calcaneum meum obseruabunt. id est, inimici mei tempus opportunum præsolabuntur, in quo vite insidientur, & maxime tempus illud vltimum, & alibi: Iniquitas calcanei mei circumdabit me, que in mortis potissimum hora me impetet. O iter perplexum ac formidolosum, prædonibus ac latrocinijs infame! quod figura quadam veteris testamenti melius explicabo.

Gen. 23. *Iacob Patriarcha cum longo temporis spatio in Mesopotamia in domo idololatæ Laban commoratus esset, & jam in patriam via cum vxoribus, filijs & gregibus reuertii vellet; ecce profanus Esau, vt frater eius & hostis iuratus, magnis copijs instructus, iter eius impedire, aut eum interficere conatur. Vestra mihi id venia mystice liceat exponere, dicere; hominem, postquam diu in hac terra, qua in medio mari, veluti Mesopotamia in medio fluminum posita est, vixerit, & jam mundi huius perfidi & idololatæ domo egredi festinat, vt in patriam cælestem, virtutum, honorum operum ac meritorum gregibus stipatus sese conferat: tunc potissimum e Sathana profano illo & agresti Esau, oppugnari, qui variatum ei tentationum, qua sunt velut leuis armatura: equites agmen ex aduerso opponit, vt in extrema illum pericula coniciat, aut salutem eius in aliquod saltem discrimen adducat. Egregia profecto figura, quam varijs jam historijs exornabo.*

S. Martinus Turoensis, cum in extremis esset, animam jamjâ efflaturus, ecce princeps ille tenebrarum, atque hominum torror & carnifex, lectulo eius assistens tentationibus eum varijs cepit oppugnare: sperabat scilicet eum, qui toto vite spatio de se triumphauerat in vltimo illo certamine debellandum, & clam vel aperto Marte expugnandum, sed validus & generosus ille athleta, victorijs plurimis nobilis, cum inimicum cerneret, increpans ait: Nil habes in me cruenta bestia, quocirca quantocyus hinc te porripe & in tenebras infernales demergere. Quamobrem, o anima mea, a Deo gratiam postula, qua in morte eadem

Psal. 43.

Gen. 23.

Seuerus Sulpitius in vita S. Martini.

dem præditus esse possis constantia ac fortitudine, simulque cogita, quam ingentia tibi tunc pericula adeunda sint.

Horrendū
videre et
dæmones.

Quis tunc, o cœlum, o terra, non horreat, aut formidet, cum tetra illa monstra, horribiles illæ furæ, spectra illa terribilia, apparebunt? cum dæmones se, ut sunt, videndos præbebunt, quibus tamen nihil esse potest terribilius? quippe quorum aspectus exanimare soleat intuentem?

Sanctus Thomas Apostolus, cum efferis ac barbaris Indis Euangelium Christi annūciaret, illique fidem dictis adhibere detrectarent, diabolus illis tetro & horribili aspectu ostendit, oculis nimirum scintillas ignis eiaculantibus, toruo & immani capite, arrectis comis, forma horribili: ad cuius aspectum cum illi percellerentur, signo crucis iussit ut se communirent, ut ita effugatus discederet, ne fortasse præ metu exanimarentur. Deinde

Exempla
horrenda.

Religiosus quidam, ut in veterum Anachoretarum rebus gestis scriptum legimus, cum in agone constitutus dæmones vidisset aspectu & forma terribili, ita consternatus ac percussus fuit; ut mentis inops, ac quodammodo desperans, diem derelictus sit quo primum monasterium ingressus est: sed mox ut ad se rediit, ait se terribilo dæmonum aspectu perterritum in hæc blasphemias erupisse, atque tantam eorum deformitatem & horrorem esse testatus est, ut si tota terræ superficies candentibus laminis constrata esset, sibi que daretur optio vel per easdem incedere, aut dæmonum iterum formam inueniri, extremum hoc supplicium sustinere se malle, quæ hanc denuo visionem pati dixerit.

a Li. 2. Med.
b Li. 1. de anim. c. 2.

Vnde bene mihi a Bernardus & b Hugo de S. Victore de hac dæmonum apparitione scripsisse visi sunt: *Dæmones terribili & horribili aspectu eam terrebant, ingenti furere eam persequuntur, & comprehendunt tam terribili iter, quam horribiliter, volentes eam retinere & possidere, nisi sit qui eripiat: tunc anima inueniens oculos clausos, & oculos, aliosque corporis sensus, per quos solebat egredi, & delorari in his exterioribus, reuertetur ad se, & videns se solam & nudam, ingenti horro-*

re concussa, desperatione deficiet in se & cadet sub se. O horam amarissimam, & varijs obnoxiam casibus, & à cuius momento omnis nostra salus dependeat! Horam, inquam, in qua laxatis habenis dæmones in nostram perniciem & interitum coniturbant, omniaque delicta longo ante tempore in hac vita commissa, peccatoribus in mentem reuocant, quæ tam euidenter illi tunc videbunt ac si libro inscripta perlegerent. An non tunc o Psalmista, torrentes iniquitatis conturbabunt Psal. 17. nos?

Hæc vobiscum dispicite peccatores, est namque certissimum, spiritus illos veteratos, in mortis articulo, omnia vobis totius vitæ peccata in mentem reuocatos, & ob oculos euidentissime posituros. Hic ex spissis illis rotis vitæ vestræ contaminatissimæ digestis breue quoddam compendium concinnabitur, hic omnium vestrorum delictorum catalogus texetur, hic totius vitæ series repetetur. Ut porro maiorem vobis diaboli terrorem incutiant, magisque vos percellant, & ad imum desperationis barathrum deturbet, DEVM clementissimum, velut vindicem quandam fulmine, & ira accinctum, singula exactissime disquirentem & diiudicantem, rationem ad vltimum vsque quadrantem exigentem, nihilque etiam vel minimum impune dimittentem; vobis depingent.

Tunc perfidi illi impostores, & palpones, qui nihil dum viuere, quam eius misericordiam, indulgentiam, bonitatem concupiebant, mutatis terminis, eius vobis rigorem, furorem, iram, fulmina, vindictam, infernorum suppliciorum acerbiter gravitatemque, ac diuinam iustitiam seuerissime omnia castigantem, ob oculos ponent. Quid? inquit, ob vnicum Adami peccatum Deus totam eius posteritatem castigauit, ob crimen vnum vniuersum terrarum orbem diluio perdidit, vnam ob noxam quinque ciuitates incendio & sulphureo imbri destruxit, ob vnum flagitium summus ille vindex proprio non peperit filio: & tu scelerate, impie, & sacrilege peccator, de mille criminibus conuicte, quique non nisi mera es iniquitas,

v.
In morte
omnia pec-
cata animæ
occurrent.

quitas, veniam & misericordiam expectabis? Deum tunc tibi propitium futurum speras? benignitatis eius tibi finem patere putas? Erras, erras, noli in misericordia eius stulte confidere, qui eius iustitiam non formidasti: neque enim: Misericordiam mereris consequi: qui iustitiam, dum viveret, non expavit. Ecce torrentes, ecce desperatio, ecce peccata quæ manifestantur, quam verum igitur Prophetæ oraculum est dicentis, *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me*: quod varijs iam historijs exemplisque demonstrabo.

Ioannes Climacus, auctor irrefragabilis, de religioso quodam, cui nomen Stephanus, scribit rem plane horrendam, hic cum XL. annos in deserto commoratus esset, magnaque inedia ac pœnitentia corpus macerasset, ita ut magni apud omnes esset nominis, & iam ad vitium vitæ terminū venisset, vehementer à diabolo tentatus fuit: cui cum ille varia obiiceret, ipseque ad singula responderet, ab absentibus hæc voces interdum audiebantur: Concedo, sed tot annorum ieiunio id ipsum elui. Deinde, Verum est, sed humili id confessione delevi, atque eius supra modum me olim pœnituit. Mox, Ita est, fator, feci, sed tanto tempore pro eo pœnitentiam egi. Denique cum tentationes inualecerent, atque ille nihil, quod replicaret, haberet: oculis & corde ad Deum sublato, lachrymabundus ac gemibundus ait; verissimum est, reus sum, quid replicem nescio, nisi summam esse Dei misericordiam, inque eius me benignitate omnem spem ponere. O torrentes, o tentationes, o verissimum prophetæ Oraculum! *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me*.

Idem de alio quodam anachoreta simile quid refert. Hic cum morti vicinus esset, ac diabolos lecto circumassistentes videret, eorumque iam impetus diutius sustinisset, iterum deinde conualuit, sed in tantum repente mutatus est, ut toto vitæ tempore nullum amplius deinde videre voluerit, aut cuiquæ vel verbum loqui, seseque angustæ cellulæ velut ergastulo cuidam includens, duodecim ipsos annos solo pane & frigida contentus, assidue lachrymando, pœnitentiamque

Tom. 4. Bess. Advent.

agendo, & mortis tempus operiendo dixerit. Quid? horrenda hæc exempla, terribiles illæ historiæ an non vos percellent peccatores? si tot sancti & generosi bellatores in tantum horam hanc formidarint: dæmonum aspectum ita expaverint: quid vos agetis, quod iter insisteris, quo vos conferetis? quomodo vos à periculo, tot malis & piaculis commissis, tot criminum rei, immunes præstabitis? Hic nempe videbitis torrentes, matorum oceanos, ac scelerum diluvia. Expertus id erat qui dicebat, *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me*. Exclamem igitur merito, o horam inter omnes horas metuendam?

Et profecto hora hæc adeo terribilis & Christus formidabilis est, ut ipse Dei filius Christus, animam eiusdem discrimine perspecto, in medio crucis, atque in mortis limine constitutus, quamvis in agone uis metuendi nulla subesset occasio (quippe eorum qui de eorum erat numero, de quibus scriptum est, *Illis trepidaverunt timore, ubi non erat timor*) timere nihilominus voluerit, & præ timore, velut viso hoste in insidijs tunc posito, ad patrem clamarit. *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, perinde ac si dixisset, Aduenit iam pater vltima vitæ mea hora, eaque omnium horarum periculosissima, qua nimirum anima corpore egrediens in alterum mundum projectionem instituat: quam obrem eandem tibi serio & ex animo commendo, inque manus tuas consigno: sis igitur tutor, protector ac defensor eius, illiusque in perplexa & difficili hac navigatione director. Expertus id videbatur Dauid rex cum in Christi persona diceret, *Erus à frama Deus animam meam, & de manus canis unicam meam salua mee ore leonis*. An non igitur hora hæc formidabilis est & metuenda? Audiamus sanctorum Patrum de eadem iudicium.

Catholicorum Anglorum decus Anselmus, Cantuariensium Episcopus, qui anno Domini M. LXXVI. sub Henrico IV. Rege floruit, ita animæ egredientis statum describit, *Anima, dum de corpore exit, mox inimici eius maligni spiritus, qui eam in corpore degentem per anfractus vitiorum, sicut canes leporem persecuti sunt, crudeliter adsunt, parati quasi pe-*

K nam

nam rapere, & in mortem aeternam precipitare.
 Gallia nostra columen Bernardus & Religioforum flos, horae huius pericula magis adhuc exaggerat: *Considera quomodo morieris, quando graui aliqua infirmitate vexatus & ad extrema deductus, & ibi ad terram deiectus, inter longa suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores, & timores animam exspirabis, tunc seniet corpus in pallorem, in horrorem, & fatorem, animam vero mox capient Laruales illa faties, & ex omni parte terrebunt eum daemones terribiles & horribiles: cogita quis illum defendet, quis consolabitur illam, quis deduce per ignotam regionem? O verba quae cordi etiam ferreo & adamantino timorem incutiant! Horresco referens. Bene igitur de anima in misero illo statu constituta dicere possumus, quod olim in Hierosolyma deserta deplorauit Ieremias, Non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius, omnes eius amici, quos olim illa perditè dilexit, caro nimirum, mundus, alique plures, daemonum eam potestati traditam deserent. Hanc igitur horam non merues anima, & nonne merito dixit Psaltes? *circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.**

Et merito ille doloribus dici potest circumdatus, qui se in extremo hoc discrimine constitutum animaduertit, qui se hic nudum, ab omnibus derelictum, omni denudatum praesidio, morbis fractum, ex sanguinem, ex succum, emedullatum, lecto affixum videt, qui mortis in se praeludia experitur, genas nimium concidentes, comas subreptas, linguam nigricantem, & candelam sacram manu iam tenet, mortis ictum iam iam optentis; & qui omnia prioris vitae peccata apertissime ante oculos cernit, ac daemonum cateruis se circumvallatum intuetur. Dic mihi, obsecro, anima, cum in huiusmodi te statu constitutam cernes, quid factura es, quo te vertes, quo horrore concutieris, quo te conferes? Ad mundum redire? non licebit: progredi ulterius? horrendum est: in eodem statu permanere? non poteris. Quid igitur agas potius, quam eum regio Propheta clamare, *Circumdederunt me, &c.*

Huc non parum conducere videbitur quod in Genesi de Isaac legimus. Annon ob-

seruastis o sacrarum litterarum studiosi, quo in angore Isaac fuerit, cum pater eum super lignorum strue colligatum teneret, DEO iam iam victimam offerendum, ipseque strictum gladium suis imminentem certicibus cerneret. Quocumque enim se verteret, timendi aderat occasio: supra namque nudatum mucronem, inferne ignem videbat inualefcentem, qui in cineres eum debebat redigere: nemo ad latus aderat qui ferret superpetias, omnique prorsus praesidio erat destitutus: serui enim qui paternis eum in manibus eripere potuissent, ad montis radicem remanserant. Pedes adhuc & manus vinculis costrictae erant, ita ut nulla euadendi, aut sese aduersus patrem defendendi spes superesset. Ecquo eum inquam timore correptum putatis, cum in hoc cerum statu versaretur? At maior profecto esse debet angor animae in mortis articulo constitutae, cum in similes, atque etiam longe maiores, se redactam videt angustias. Corpus enim sexcentis morbis & cruciatibus velut vinculis quibusdam in lecto vincitum iacebit, & in quodcumque oculos latus conuerterit, nihil inueniet quod non ingentem terrorem incussurum sit. Si enim sursum respiciat, videbit vindicem illum diuinae iustitiae gladium, si deorsum, cernet sepulchrum patens, à latere habebit daemonum cateruas, manus adhuc & pedes strictissime ligatos sentiet; neque enim tunc de poenitentia agenda, de bonis operibus, deque promerendo sermo erit: insuper quod omnium miserimum est, ipsi caelites, qui superpetias ferre & auxiliari possent, procul aberunt, nec adesse quidem dignabuntur, quieti nimirum in montibus illis aeternis manentes. Audi anima: *ipsi in diluuium aquarum multarum, in diluuium inquam calamitatum, & miseriarum, ad te non approximabunt, ut suis te apud Deum intercessionibus ac precibus, uti olim quidem fecere, adiuent.*

Cum Noachi casum propius intueor, saepe mecum tacitus demiratus sum, qua in angustia pius ille Patriarcha, cum diluuij minas & rabiem ante oculos cerneret, versaretur. An non enim merito timeat, qui lignae arce inclusus inter animalia foerocissima, humanoque cruore pacis solita commoratur, caelo ad-

Lid. de inter. domo c. 38. Hugo de S. Vi. lib. 2. c. 23.

Th. 2. 1.

Psal. 7.

Gen. 22.

Psal. 31.

Gen. 6. 1. &

Psal.

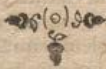
lo ad.

le adhæc imbrem continuo magna in abundantia emittente, terra vero sub diluio gemiscente, ipse non nisi duobus à morte digitis remotus? At longe maior mihi vniuersi cuiusque videtur timor sub vitæ finem inq; mortis articulo futurus: neque enim tunc aliter anima corpori huic mortali inclusa erit, quam Arca Noachus, sentiet namq; sursum cælum iratum, quod varias ob varia peccata minas intentabit: deorsum infirmitatû: dolorum ac suspiriorum diluuium, in quo illa iactabitur, ita vt merito dicere queat: *Eleuauerunt flumina fluctus suos* A latere plurimæ adstant bellæ, & furia, variijnam, diaboli, qui sepius eius infidentur, circumuentus quomodo inclusam animam deuorêt. O horam fatalem! horam doloribus refertam, horam quam omnes mature velim perpêdere: Ita namq; fiet, vt à peccando abstineant, consiliumque Sapientis sequantur, dicentis: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Horam, in quâ, qua nulla inter omnes vitæ nostræ horas est periculosior, hora, in qua omnes prauos affectus exuendo, omnibusq; negotiis valedicendo, cum Propheta dicendum est, *Conuertere anima mea in requiẽ tuam, quia Dominus benefecit tibi:* conuertere, inquam, à mundo à creaturis in Deum, in æternam illam requiẽ, in quam, disponente ita Domino, rapieris: quam obrem enixe ab eodem postula, vt te in supra illa lucta egredientem benigne suscipiat.

Agite igitur, Auditores, qui mortis huic viuitis obnoxij, & quibus hora hæc aliquando eueniet, eiusdem nolite obliuisci: at cogitate vobiscum, quot mortem dolores comitentur, quot ei mala adhærescant, quot ei pericula & discrimina annexa sint, ac præsertim mortis eorum qui variis Deum peccatis ad iracundiam prouocarunt, de quibus Psalmographus locutus ait: *Mors peccatorum*

peffima: quod explicans Bernardus dicit: *Ma-*
a quidem in mundi amissione, peior in earum se-
paratione. peffima in vermis ignique duplici con-
tritione. Hæc igitur in mentem reuocate, hæc nunquam vobis excidant, & ita in æternum non peccabitis.

Et sane, ô Domine Iesu Christe, hominum Redemptor, dignum & iustum est, ne dicam necessarium, vnicam hanc de supra hora cogitationem cæteris cogitationibus antepone, vt ita cruciatus, angustias & tormenta, quæ in illa potissimum inualefcunt, perspecta & cognita habeamus. Illa nimirum est hora, postquam alia nulla est, hora doloribus ac lamenti referta, hora lachrymas ac suspiria producens, hora, in qua præter aculeos quos morbi infligent, tentationes quibus nos dæmones infestabunt, suspiria quæ à doloribus proficiscuntur, mundus quoque nos oppugnabit: erit namque tunc graue, opes, delicias, amicos, honores & dignitates in æternum deserere. Quanti igitur momenti est huius horæ meminisse, cum hæc hora sit, in qua nos inimici & quidem armati præstolantur: in qua omnem industriam, versutiam, artes quoque omnes diaboli ad nos oppugnandos adhibebunt, cum hæc denique hora sit, in qua plenissime anima sciet, quod præmium acceptura sit, vel quæ tormenta perpassura, hora, inquam, qua vel plenam victoriã obtinebit, vel totum, quod hæctenus lucrata est, amittet: vincenti autem merces quædam regia, id est, vitæ æterna, velut in pignus proposita est, qua nulla maior aut excellentior haberi queat, qua nos beent Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, AMEN.

SABBATO.

MORTEM HAVD QVA QVAM ES-
se metuendam.

Partitio.

1. Ignavi mortem metunt.
2. Mors non est metuenda.
3. Mors nobis beneficium praestat.
4. Bona est & bonum.
5. De morte sibi gratulandum esse.

Memorare nouissima tua, & imprimis
mortem, quamq; illa p̄u utilitatem affe-
rat, & in aeternum non peccabis. Ec-
cles. 7.

FIGVRA.

Dan. 3.

Tres illi iuvenes Hebraei, Sidrach, Mi-
sach & Abednego, ob vnus veri Dei cul-
tum in fornacem estuantem iussu Nabucho-
donosoris in Chaldaea coniecti, cuius flamma
quadraginta nouem cubitis fornace su-
per egrediebatur, mortem irridentes, eiusq;
anima, vires ac potentiam explodentes, veluti
ad hilaritatem composito, atque animo in
omnibus tormentis constantissimo, iucun-
dissimum Deo canticum canere coeperunt:
atque instar cygnorum, qui dum mortem
praesentiunt, canere solent, quo magis bella-
tricis huius minas exhibilarent, in medijs
flammis, omnes omnino creaturas, vt sibi
morientibus applauderent, & laudum can-
ticum ac iubulum Domino velut carmen fune-
bre concinerent, inuitarunt. Cum histo-
riae huius nucleum aperto, video illa nobis
insinuari; crudelem illam Parcam, quam
mortem nominamus, nulla esse ratione me-
tuendam, nec eam remis velisque dum ir-
ruit, fugiendam, sed instar cygnorum nobis
potius cantandum, & ad horum iuuenum
imitationem, cum fores illa pulsar, nosque
eoram diuino tribunali citar, gaudendum.
Neque enim illa ex se timenda est, cum om-
nium malorum finis sit, & portus per quem

ad aeternam felicitatem aditus datur, cum
illa modicis nos bonis despoliando, vere di-
uites & beatos efficiat: captiuitatis & mise-
riae loco educat, vt ita in libertatem asserat,
inq; Paradisum voluptatis ac regium nos pa-
latium transfuehat. Erit hoc subiectum praesentis
concionis, quam vt Spiritus S. efficaci
sua gratia promouere, ac Deipara, patrona
nostra, intercessionib. apud filium dirigere
dignentur, salutationem Angelicam omnes
in genua procumbentes reciteinus.

AVE MARIA.

Interrogatus olim Agesilaus Lacedaem-
norum Rex, vndenam tantum honorem &
gloriam adeptus esset, respondit, mortis eam
contemptu constantiaque sua potissimum
ascribendam. An iocans id dixit, an vere
ita senserit, equidem nescio, sed hoc certissi-
mum est, nihil esse q̄ maiorem animae
Christiani hominis honorem, gloriam, commen-
dationemq; afferat, qua mortis contemptus,
ac nihil quod maiorem infamiam vel dede-
cus, quam eandem metuere, aut ad eiusdem
recordationem percelli, si enim degeneres a-
nimos timor arguit, mortis timor id imprimis
facere iudicandus est, & eius e contra
contemptus heroicæ constantia magnanimitatisque
esse indicium.

Hinc apud Graecos lege cautum erat, vt Lex Gra-
quicunque pra metu mortis praelio se sub-
corum ad-
duxissent, tri duo publice in veste muliebri, uersus eos
omnium risu & sannis exponerentur, vt ita qui praelio
ostenderent, effaminari prorsus ac degene-
ris animi esse, mortem subterfugere, cum xerax.
non nisi fragili nos vita priuet. Multo quoq;
in hac re se ueriores erant Romani: nam qui-
cunque apud eos terga vertisset, aut e pra-
lio fugisset, morte turpissima tanquam in-
glorius mulcatur. Hinc Iulianum Imper.
refert Marcellinus decē e militibus suis mor-
te dignos iudicasse, quod in praelio cum Par-
this, pra mortis formidine, hosti terga ver-
tissent.

Ex his gentilium institutis colligi potest,
Auditores, quantam sibi infamiam ac sup-
plicium accerant Christiani, dum iam inde a
baptismo

Job. 7. baptismo in vitæ huius militiam, ut eam Iob appellavit, ascripti, omnibus in præliis & certaminibus, quæ cum inimicis, mundo, carne & diabolo subeunda sunt, expauescunt, seseque, statim ac mors vires exerit, victos fatentur. O degeneres & imbelles! *Ibi trepidaverunt timore, ubi non erat timor.*

Ipsi quin etiam veteres, apud quos sola nature lex in usu erat, cum omnibus in rebus, ad ingentem nostri confusionem mirabiles existerent, tum in morte contemnenda palmam tulere. Video namque apud Romanos Licinium Dentatum, qui magnanimitate Leonæ, robore Herculem superavit, quadraginta quinque aduersariorum vuluerum cicatrices, & ne vnus quidem auersi, gestasse, unde colligere licebat, numquam cum mortis metu turpi sibi fuga consuluisse. Iulius Cæsar mortem quoque contempsit, ut qui maxime, & admirabilem quandam omnibus in præliis constantiam magnanimitatemque demonstravit. Cum enim quodam tempore valida tempestate concuteretur, omnesque qui vna nauigabant, mortem velut iamjam imminentem metuerent, nauclerus quin etiam expalesceret, solus ipse sibi confidens, & constans, mortemque contemnens, nauclero illi, dicens: *Quid times? Cæsarem d'fers, & fortunam eius.* Cæsarem, inquam, qui fluctibus imperat, in tempestatibus tranquillus est, & in morte, quam ceteri horrent, non exhorrescit. Hoc scilicet constantis, generosi ac validi animi indicium est, non vero degeneris & effœminati.

In interrogatus olim quidam, esse ne mallet Cræsus opibus pollens, an Socrates doctrina & sapientia apud omnes notissimus, respondit: *In vita Cræsus, sed in morte Socrates.* Id est, In vita opes & regiam potentiam habere, esse quidem volupe ac jucundum, sed non minus gloriosum & honestum, in morte Socrati similem existere, qui scilicet magna cum voluptate summaque lætitia ex hac vita migravit, nec mortis vnquam jacula exhorruit.

Veteris cuiusdam A-pophth. Erat hoc & inter Stoicorum axiomata vulgatissimum: *Hominem constantem, sapientem, cordatum, ac virtute præditum, in-*

star umbonis & clypei cuiusdam impenetrabilis esse debere, ut omnes fortuna ictus omnemque mortis impetum non cedendo excipiat: adeo ut quicumque inter eos mortem metueret, quæ ipsos potius Philosophos timere deberet, sapiens & cordatus minime haberetur. Et est profecto euidens ignauiæ & stolidæ imbecillitatis argumentum, pallere & expauescere in eo, quod omnibus hominibus commune sit, & a quo ipsi paruuli, lactantes, & nondum fari incipientes minime immunes existant; & hunc confictum horrescere, quem omnes qui hætenus vixerunt, sustinuerunt, quique post nos futuri sunt sustinebunt, statutum namque omnibus hominibus semel mori, & ut Poeta canit: *Calcanda semel lethi via, sine Reges sine inopis erimus coloni.*

Stultum deinde est metuere, quod nulla arte aut industria potest evitari, quodque omnium actionum negotiorumque vltimum est (mors enim vltima linea rerum): quod generalis omnium debitorum nostrorum apocha est; & quod hominibus non ex supplicio, sed ex natura ipsa, inhærescit. Quid est enim, quod mortem tantopere formidamus, cum vitæ huius stadium ingressi sumus, ut eodem mox etiam egrediamur, & cum vitæ hæc non nisi mutuo nobis data sit, quæ suo tandem tempore ei à quo eam mutuati sumus, reddenda est, & creditorem ad hæc habeamus, quem fracta solutione eludere, aut fallere non possumus, & cum vitæ hæc nostra non nisi iter quoddam sit, & peregrinatio, in qua cum longius profecti sumus, & iam aliquot stadia cōfecimus, tandem quiescendum est, & ad dormiendum locus deligendus: & sane temerarium videatur, vltimum hunc discessum timere, cum non nisi per mortem in patriam nostram, ad quam toties anhelauius, reuerti datur, his nimirum præcurrentibus, illis mox subsequenibus, adeo ut omnes tandem sedem veniamus ad vnā.

At si mihi credere velitis, Auditores, non existimo mortem tantopere fugiendam esse, at inertem eum potius & imbellem nuncupabo, qui eiusdem impetus horret, cum ipsa non nisi inane quoddam terriculamentum

Seneca Epist. ad Gallion.

Quid utilitatis mors adferat.

fit arboribus appendi solitum, quo aves, non autem homines terreatur, ipsa quidem primo aspectu formidanda, & terribilis videtur, sed magnam deinde consolationem adfert & voluptatem, initio quidem gravis & molesta, at qui propius eam intueretur, eiusque felicitatem examinat, dulcem illam, jucundam ac legem iudicabit: aliquam quidem molestiam parit & malum, sed maiorem utilitatem solet refundere: vitam quidem fragilem & momentaneam aufert, at aeternam semperque duraturam retribuit: corpus quidem putridum & corruptibile destruit, at novum quoddam & immortale eiusdem loco reddit: ex hoc quidem mundo, qui vere locus miseriarum est ac terra exilij, nos abripit, at in alium qui deliciis & voluptatibus redundet, nos transfert: gravis denique est aliquot horarum spatium, sed ad aeterna nos gaudia translato infinitis mox cumulat deliciis & voluptatibus. Vere igitur felicem & cunctis votis exoptandam appellare te debeo mors, dum vnicam tui memoriam ad veram animae consolationem asferendam, nosque a peccatis auocandos sufficere putavit Ecclesiasticus; ait enim: *Recordare nouissimam tuam*, & praesertim mortem quotquot bona secum trahat, quot nobis comoda afferat, *& in aeternum non peccabis*. De his hodiernam concionem instituiam, quam in duas distribuam partes, prima ostendam mortem nulla esse ratione metuendam, & altera, eam esse contra potius votis omnibus desiderandam: quod si pro dignitate praestiterimus, luculentum mihi de morte triumphum videbor retulisse.

Ecc. 7.

II.

Lib. 5. super Lucam.

Socratis constantia.

Principio igitur, quotquot superiori- bus saeculis vixere, & quid mors esset, optime perspectum habuere, stultum putauerunt eandem perhorrescere. Vnde & magnus ille Mediolanensium Praeful Ambrosius: *Mors non est metuenda fortibus, est desideranda sapientibus, & miseris experenda*: quod ipse Philosophorum Sophus Socrates re ipsa in se ostendit: cum enim ei denuntiarum esset, ab Atheniensibus se morti additum esse, in- fracto animo, & vultu in hilaritatem prono respondit, Athenienses si morti me adiudicant, illos natura longe prius. O generosi-

tatem nunquam audiam! & propositum vere constans & heroicum! Sed audite quid aliud.

Cic. in Tuscul.

Theramenes cum coniectus in carcerem iussu triginta tyrannorum venenum ut sitiens ebibisset, reliquum sic e poculo eiecit, ut id resonaret. Quo sonitu reddito, Propino, inquit, hoc poculo Critiae, qui in eum fuerat teterimus. Luit vir egregius extremo spiritu cum jam praecordiis conceptam mortem contineret. Et Lacedaemonius quidam, cuius ne nomen quidem proditum est, mortem quoque non minus quam superior ille contempsit, cum enim ad eam duceretur damnatus ab Ephoris, & esset vultu hilari atque laeto, dixissetque ei quidam inimicus, Contemnisme leges Lycurgi, respondit: Ego vero illi maximam gratiam habeo, quod me ea poena multauerit, quam sine mutatione & sine versura possum dissoluere. Ecce non metuebant illi mortem, sed plures honeste occumbere, quam arduosam vitam trahere existimabant. Haec quidem apud Ethnicos Christianorum jam aliquot exemplo depromam.

Li. 5. exempl.

Marulus cum veterum Patrum in morte expugnanda constantiam describeret, qua nimirum eam, instar Dauidis incermes, non secus atque ille spurium Philistaeum, prostrauerunt, ita de Hilarione Abbate narrat: hic cum in latrones incidisset, qui strictis gladiis mortem illi interminarentur, in medijs periculis hilaritatem quandam insolitam demonstravit, adeo ut nec vultum in metum, nec minas contraxerit, quin etiam percussus riserit. Quod cum sicarij illi perspexissent, eumque interrogassent, num mortem exhorresceret, respondit: *Mortem non timeo, qui semper mori paratus est*. Egregia profecto constantia, cui similia exempla subnectam.

In vita Pat.

Ruffinus Presbyter, S. Hieronymi aequalis, & in Historia conscribenda percelebris, scribit Macarium Alexandrinum Anachoretam mortis semper memiaisse, eiusque impetus ita contemnere solitum, ut nec ipsos demones, aut quidquid mortem inferre posset, metueret. Adco ut, cum quodam tempo-

ria

te in media solitudine à nocte oppressus esset, & in deserto aliquo sepulchro sese ad dormiendum composuisset: & diabolus statim circumcirca fremere, ingentem tumultum excitare, ossaque mortuorum inter se collidere cepisset, quo metum ei aliquem incuteret, nunquam somnum eius impedire, aut animum formidine percellere potuerit.

Palladius in
vitis Patr.

De S. Philotomo Sacerdote è Galatia oriundo refert Palladius, tanta eum aduersus mortis impetum animi fortitudine præditum fuisse, vt sex annorum spatio non nisi in butuarijs & cœmiterijs commoratus sit, inter mortuos scilicet assidue viuens, mortem tamen non perhorrescens.

Hæc nempe sunt generosi pectoris, & masculi animi argumenta. hæc sunt illustres animæ, & audacia quadam Christiana nobiles, nos vero Theritæ, ignobiles & pusillanimes ad primam mortis mentionem contremisimus. Saul rex initio quidem audax fuit, & Rhodomontæa quadam temeritate: at quæprimùm vt defuncti vmbra & mortis imaginem conspexit, adeo percussus & consternatus fuit, vt amissis virib. & exanimis, porrectus in terram corruerit. Regi huic omnes esse videmur persimiles, Auditores, Cæsares quidem aut Rolandi furiosi, interea dum valentes sumus & visimus, diei volumus: sed mox vt mortis mentio incidit, animo deficiamus, & non secus atq; ad triste aliquod infortunium subito expallescimus. Itaq; sit vt metuamus, quod reuera non sit timendum, & terreamur, in quo potius securi ac metus expertes esse deberemus.

Simile.

Solent pueri, qui iudicio adhuc carent, nec vnum altero norunt discernere, cum laruas quosdam vident, subito terreri, at ille statim pauor euanescit, mox vt larvæ depouuntur. Pueris hæc similes nos sumus, nam cum oculos in mortem, quæ crucibus, tormentis, rotis, eculeis, morbis, supplicijs, velut larua quadam obducta est, conijcimus, subito consternamur, horremus, exalbescimus: at si deposita larua propius eandem intueamur, eius vultum penitus inspiciamus, naturamque illius examinemus, statuemus pro-

fecto, nihil eandem habere, quod magnopere metuendum sit.

Apostoli, vt in Marco legimus, cum Ge-
Cap. 6.
nezareth mare nauigarent, quod haud procul à Galilæa abest, tempestate agitati, Christum Dominum, qui suppetias laturus aduenerat, præ metu videre non potuerunt: *timuerunt omnes, & putabant se phantasma videre: excaecatam enim erat eorum.* Quid hoc est Deus bone? quodnam hic later mysterium? Ecce Apostoli tremunt & tempestatem patiuntur, Christus auxiliaturus accedit, & tamen ita cœcutiuntur, itaque excaecati sunt, vt ipsam vitæ phantasma esse arbitrentur. Sed, vt bene notauit Euangelista, tempestate jam finita pedemq; in terra ponentes statim eum in littore stantem agnouerunt. Ita quoq; nobiscum agitur Christiani. Sumus enim omnes velut nauæ in procelloso hoc mundi pelago nauigantes, idque toto vitæ nostræ tempore in quo varijs tempestatibus quatimur, è quibus dum nos mors eripere, & procellas sistere conatur, timere incipimus, putamusq; eam monstrum quoddam immane esse aut chimæram: adeo vt præ mentis cæcitate agnoscere non valeamus, quantam illa nobis vtilitatem afferre queat; donec absoluta iam vitæ huius nauigatione, & alterius mundi portum, assecuti, facile perspicimus, illud ipsum quod prius mortem nūcupabamus, vitam potius appellandam esse. Quod ipsi etiam Ethnici censuerunt.

Menander enim Comicus, cum quid
Veterum
de morte
sententiæ.
sit mors attentius perpenderet, eique fallam crudelitatis ascitina larvam detraheret, eam voluptatis ac deliciarum loco potius habendam vult, ait namque: *Quid timetis mortem, quæ uis generis est?* Salustius id ipsum soluta oratione propemodum extulit. *Mortem omnium arumnarum requiem cruciatum esse dico.* Quid autem tibi videtur M. Tulli: *Symbolum enim etiam profer, Mors est portus malorum, persurgium arumnose vitæ, effugium miseriarum.* Ethnicorum testimonia sufficiunt, nostros etiam testes audiamus.

Luculentiora porro epitheta ei tribuit
Tull. 2.
August. ait enim, *Mors est relicti corporis, depositio sarcinae grauis.* E quib. verbis varii mihi nascun-

Insignes nascuntur conceptus. Dico itaque primo, conceptus. mortem vere appellari posse sequestrum: sequester enim cum duos strictis inter se mucronibus cernit concurrere, eos à se inuicem diuellere conatur ut eos ad pacem deinde cōpellat in eundam, amicitiamque inter vtrumque conciliet. Ita quoque & mors: videns enim corpus & animam semper inter se digladiari, & vnum alterius perniciem moliri, nullamque inter vtrumque, quamdiu semel agunt, pacem posse coalescere (*Caro enim teste Apostolo concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem*) eadem ad tempus à se inuicem disungit, expectans donec ambo simul iterum coniungantur, & æterna pariter beatitudine donentur, in qua nunquam amplius inter se contendunt, sed perpetua pace fruuntur. Vnde bene dixit Augustinus, *Mors est relictio corporis.*

III.

Imitatur quin etiam magnum quendam principem, qui, præ ea qua præditus est liberalitate, si quem è subditis graui ære alieno oppressum videat, vsuram & fœnus debiti eius loco dissoluit, vtque suum erga illum affectum, liberalitatemque apertius adhuc demonstraret, debitum etiam principale soluendum in se suscipit, vt ita miser ille simul & à debito, & à fœnore immunitis existat. Non fecus ipsa mors, qua vnico nos momento omnibus quibus naturæ obstricti sumus debitis eximit ac liberat. Et sane quis nostrum est, qui non grauibus jam inde à vitæ primordio debitis grauetur? corpus enim debemus terræ quod mutuo ab eadem sumpsimus, animam vero Deo, quam ille nobis elargitus est: hoc porro debito nihil certius aut validius est. Ac propter hoc ipsum tot vsuræ fœnoraque solvenda sunt, propter corpus namque sustinemus famem, sitim, dolores, morbos, ægritudines, & supplicia; Deum immortalem ecquæ fœnora! Propter animam autem varias anxietates, curas sollicitudines, & ingentem inquietudinem. Ecquæ vsuræ! At mors instar opulenti & munifici Principis, vnico has omnes momento dissoluit: ac præter hæc debitum etiam principale & capitale (vt vocant) aufert, quando animam suo reddit creatori, qui eandem credito dedit, corpus vero terræ veteri

illi fœneratrici, itaque mors in libertatem nos asserit, vitæque melioris ac iucundioris adipiscenda spem suggerit.

Prudens quidam paterfamilias, dum ædes suas ruinam videt minari, recto scilicet in casum prominente, fundamentis conuulsis, parietibus laborantibus, inhabitantes admonet, vt in tempore egrediantur. Illis porro egressis ædes illas solo tenus demolitur, aliasque & splendidiore & pulchriore à fundamentis, è prioribus ruderibus, exædificat. Hoc imitatur & mors: cernens namque corpus hoc, (quod animæ domicilium ac receptaculum est & cuius fundamentum sunt, pedes, ossa, ligna; caro cæmentum: venter, stomachus, cerebrum venæque permeantes, varia velut cubicula, os janua, oculi, fenestra) collabescere, & in ruinam, tum senio, tum ingruentium morborum violentia, aliisque innumeris casibus vergere, animam quæ tanto id ipsum tempore incoluit, egredi iubet, atque ita illud mox destruit, vt aliud multo deinde elegantius ac magnificentius, in vniuersali nempe iudicio, efformet. Hinc Paulus. *Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, & alibi, seminatur in corruptione, urget autem in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria* Eumque secutus quam proxime Augustinus, iuxta propositum nostrum, *Mors est relictio corporis.*

Interrogatus olim Gorgias Leontinus orator, decrepitus jam & senio grauatus, nū mortem æquo animo ferret, si ex hac vita euocaretur, ait, *Exputri & defluente domuncula non inuitus discedo.* Quibus verbis nihil aliud innuere volebat, quam vnica mortem esse, quæ animam corpore, cui velut carceri inclusa tenebantur, eductam, in veram libertatem asserat, vt ex verbis illis Augustini, *Mors est relictio corporis*, etiam elici potest: quibus mox addit, *Deosito sarcina graui: vt doceat, esse nimirum illam, quæ nos graui & insupportabili sarcina grauatos exonerat.* Omnes enim, quotquot hic vitam carpimus, instar iumentorum onusti incedimus, ac grauisimum humeris pondus sustinemus, tot scilicet curis premimur, tot anxietatibus, sollicitudinibus, ærumâis, & misc-

1. Cor. 15.

Gorgias
Leontini
dictum.

& miseris conficimur, iisque in tantum molestis & grauibus, vt ferendo minime simus, sed sub mole fatiscetes desperemus, & ad terram prolabamur: vt merito propheticum illud vsurpare possimus, sicut onus graue grauata sunt sup r me. At mors nostri misera onus adimit, inque libertatem nos vindicat. Est igitur depositio sarcinæ grauis.

Psal. 17.

Mors Architecturalis comparatur.

Psal. 155.

Psal. 1.

Item carceris custodi.

Psal. 141.

Vitæ breuitas.

Mors adhæc est summus omnium munda huius tremum dux & princeps qui nos in iisdem vinculos dissoluit: nam cum captiuitatis nostræ tempus expirauit, vincula nostra & compedes illa abrupit, & liberos abire, exilioque euctos in patriam postliminio reuerti permittit. Vnde vates regius, mortem allocutus, *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Audio quin etiam huius occasione clamantem Paulum, *Cupio dissolui & esse cum Christo*, id est, vbi moraris ð mors; quin vincula mea dissoluis, ad libertatem anhelat.

Mors præterea est verus ille philacista & custos carceris, quæ mundi huius custodiam carcerem & ergastula referat, atque omnes captiuos libertate donat. Vnde idem qui supra rex, *Educ de custo d'ia animam meam.* Quis igitur vestrum futurus est auditores, qui mortem deinceps formidaturus sit? quis eam perhorrescat, cum tantorum nobis illa honorum causa existat? quis graue aut molestam putabit corpore egredi, quod quotidie ruinam minatur, quod adeo fragile est, cuiusque fundamenta labascunt, & quod tandem penitus in terram corruet? Eritne graue mancipio in libertatem asseri, exuli in patriam reuerti? in tetro compacto carcere cœli lumen intueri? O igitur cæcas hominum mentes, ð stultitiam intolerabilem!

Cæterum stultum ac propemodum insanum est, mortem metuere, deque illius amaritudine conqueri, cum non nisi fragili, breui & fugaci illa nos vita priuet, & aditum ad æternam patefaciat. Nam vita hæc merum nihil est, ac vix quicquam videtur esse, adeo breuis ac fugax est: quam breuitatem Scriptura non satis videtur posse explicare: modo namque eam flori comparat, *Homo sicut*

Tom. 4. Bess. Aduent.

foenum, dies eius, tanquam flos agri sic effloreat. Psal. 102. Hinc Isaia præcepit Dominus, vt in plateis ciuitatis altum inelamaret, *Omnis caro foenum, & omnis gloria eius quasi flos agri.* Mo. 15a. 40. do vapor comparatur, vt apud Iacobum Apostolum, *Quæ est enim vita nostra? vapor est ad modicum: parens.* O vitam fugacem ac miseram, ð comparationes scite expressas! Ecce & alias.

Dauid rex eandem fumo luculento è foco egredienti similem esse dixit: *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut gramen aruerunt;* fumus, inquam, qui turgidos quoddam gyros efformet, mox in aere dissipatus euanescat, atque esse desinat. Iob eandem vmbra fugaci æquiparauit, ita namque Baldad Subiten loquentem inducit, *Hesterni quippe sumus: i, noramus quoniam sicut vmbra dies nostri super terram,* item Psalmographus, *Iob 8. Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut foenum arui.* Quæ omnia Iob velut vnum in faciem compingens, plorando ait: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur miseria miseris, qui quasi flos egreditur & contretur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.*

Psal. 101.

Psal. 106.

Iob. 14.

Psal. 55.

O insolitum loquendi modum! Fugit velut vmbra? demonstrare scilicet vult, vitam hanc non nisi meram fugam esse. Didicerat id à Dauide Propheta; qui vitæ huius breuitatem deplorans ait, *Deus vitam meam annuntiaui tibi:* vel vt septuaginta vertunt, *Deus fugam meam annuntiaui tibi.* & post vtrumque Ioannes Climacus, *Quid aliud vita nostra quam fuga?* Id ipsum & vidit, qui plurima vidit, Seneca: ita namque ad Lucilium scribit. *Quidquid vides fugit cupi tempore.* Quod cum sanct. Augustinus secum cogitare, vitam hanc despiciens, & quodammodo detestatus exclamat, *O vita, quæ dum fugis, nihil es; dum exultas, fumus es!* Iob denique summam & paucis omnia perstringens ait, *Nihil sunt dies mei.* Quamobrem si nihil præter metum nihil mors nobis eripiat, *Iob. 7.* dum vitam eripit; quid eandem metuimus, fugimus, ac detestamur; sed est hæc stultitia nostra. Quin potius eam ardentissime desideramus, & summis votis à Deo contendimus, vt pote qua nihil melius aut beatius

L homi.

homini in hac vita queat euenire. Atque est hoc alterum, quod explicandum susceperamus.

IV.
Plusarch.
consol. ad A-
pollonium.

Mors do-
num Dei.
Tuscul. 1.

Dicendum est igitur, mortem, ut materiam hanc auspicemur, inter summas felicitates habendam esse, nihilque eadem felicitus aut exoptatus ab homine in hac vita desiderari posse. Hinc Boetios scribit Plusarchus, cum Apollinis Delphici oraculum sciscitatum misissent; scire desiderantes, quid homini in hac vita felicissimum posset contingere, aliud à Deo responsum non tulisse, quam mortem omnium esse rerum beatissimam, nec ullam præter hanc felicitatem quaerendam: quod & paulo ante re ipsa demonstrasset. Agmedes enim & Trophonius architecti præstantissimi, cum Delphicum Deo sanum construxissent, & iam ab ipso operis mercedem petiissent, id scilicet quod homini in hac vita optimum esset, responsum acceperunt, post octiduum voti se compotes futuros. Sed septimo ambo die morte ex hac vita erepti sunt, & quidem repentina: quasi summam felicitatem adepti sint cum mortem oppetere, & quasi nihil eadem esse felicitus aut beatius, nec melius quidquam à Deo peti & dari posset. De rei huius veritate vsque adeo certus non sum, scio tamen, maiorem homini in hac vita felicitate non posse accidere, quam mortem occumbere, quod ita demonstrabo.

In ipso mundi primordio Deus optimus iuxta ac sapientissimus in omnibus operibus suis, voluit Abelem iustum & innocuum virum Adami primogenitum, ante patrem & ante Cain perfidum & parricidam emori, è quo efficitur, Deum quos habet carissimos & dilectissimos, certissime ex hac miseriarum valle educere, viteque eorum filium violenter quodammodo abrumpere. Quod & alio exemplo è regum libris deprompto manifestum reddam: scriptum est enim illo loco, Iosiam regem, Manassis nepotem, quia nimirum idola destruxerat, lucos succiderat, singulari Dei beneficio ex hac vita ante diem eductum esse, ne mala instantia & miserias, quibus Iudaicus populus affligendus erat, videret.

Gen. 4.

4. Reg. 22.

Fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus, idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ intrudicturus sum super locum istum. Non sine singulari igitur Dei gratia ac dono, hominibus mors solet contingere; ideoque eam exoptandam potius quam metuendam apparet: quod varijs iam exemplis confirmabo.

Ionas Prophetes cum imminens Ni- Multi mori-
niuitarum excidium & ruinam prælagiret, exoptauit.
mori maluit, quam externi huius spectato-
ris superesse: idcirco Dominum rogauit, se
ut hac vita tolleretur, ne miseriam & calamita-
tem instantem cernere cogereretur: *Tolle Do- Ion. 4.*
mino animam meam, melior est mihi mors quam
vita. Ecce & aliud.

Elias Prophetarum summus, cum per
inuiam solitudinem errans impiæ Iezabe-
lis rabiem declinaret, vitæ huius tædio affec-
tus, mortemque velut omnium laborum
mercedem postulans, dixit, *Suffici mihi De- 3. Reg. 16.*
mine, tolle animam meam, neque enim melior
sum quam patres mei, quasi diceret, Satis su-
perque in hac miseriarum valle vixi, tædet
animam meam vitæ meæ: quo enim hic di-
uitius viuo, quo & vita mihi videtur acerbior
& grauior: animam igitur meam hinc edu-
cas, pensâ vitæ abrumpere, incide filium, for-
tem quam maiores mei subierunt libens sub-
ibo: denique da ut moriar, & ele-ri prauertiam
tristitia l. 10.

Pius ille & veneranda canitie Tobias, cum
mortis commoda, utilitatem, delicias, &
bona animo volueret, & ob immisam o-
culorum cæcitatem summo dolore confice-
retur, singulis se momentis morti offere-
bat, quotidie eam quam enixissime à Do-
mino postulabat: *Et nunc Domine secundum Tob. 4.*
voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pa-
ce recipi spiritum meum: expedi enim mihi mo-
ri magis quam viuere: dicere vult: Cur non
emrior Domine, quid me longiores in lu-
ce moras trahere sinis, concede ut canum il-
lud caput ad inferos descendat, & dimitte
seruum tuum in pace. An non à tribus hi-
sce exemplis manifestum redditur, mor-
tem vere exoptandam, & centum etiam obla-

oblatis hecatombis à Deo postulandam? Iam probandum restat, eam multo vita hac meliorem & feliciorē esse.

Fuit hoc olim iudicium sapientissimi Salomonis, qui dum mortis commoda & vitæ huius delicias æqua iudicij trutina pensaret, mortem multis momentis præponderare cœsivit: *Laudavi magis virtuos quam viventes.* Simile omnino fuit iudiciū patris eius, cum enim Dominus eum ob delicta castigare decrevisset, Gad Prophetam ad eum destinavit, qui hac eum oratione aggressus est: *Aus septem annis veniet tibi famis in terra tua, aut tribus mensibus fugies adversarios, & illi te persequentur, aut tribus diebus eris pestilentia in terra tua.* Cæterum David optione hac proposita, mortem & mortalitatem velut leviorem cæteris elegit, aliisque duabus plagis anteposuit.

Est. 4.

1. Reg. 2. 4.

Thracum consuetudo.

Solebant Thracæ immanitate barbari, licet in quibusdam rebus satis exultari, duobus illis regibus quam proxime accedendo, infantibus recens natis, lamentari & eiulare, morientibus vero aliquibus, epulari ac festum diem agere: insinuare hinc volebant, mortem vita potiorem esse, cum hæc miseriarum introitus sit & initium, illa vero eandem exitus & finis. Nec solum hoc Thracum de morte iudicium fuit; sed & plurimorum aliorum, qui vitam sibi eripi æquam inter ferebant, nec morte etiam filiorum repentina consternati sunt, quorum hic aliquos recensēbo.

Plut. de consolatione ad Apollon.

Anaxagoras Clazomenius, eum in scholis de rerum omnium natura differeret, & subito filij mors ei nuntiaretur (quo nuntio alij de statu mentis deiicerentur, ingemiscerēt, cœptamque lectionem intermitterent) modeste sese gerens, nec vultum ad tristitiam componens, ad discipulos conuersus ait: Nihil mihi inexpectatum aut nouum nuntiatur: ego enim illum ex me mortali natum, sciebam esse mortalem. O egregiam doctissimi hominis sententiam, adnectam & aliam.

Periclis constantia in morte filiorum.

Princeps Atheniensis Pericles intra quadriduum duobus mirificis adolescentibus filijs spoliatus, his ipsis diebus, & vultu pristinum habitum retinente, & oratione nulla ex

parte infractiore concionatus est. Ille vero caput quoque solito more coronatum gere sustinuit, vt nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret. O virtutem vere heroicam! ò exemplum efficax ad demonstrandum, mortem vita multo esse potiorem!

Quid potro de Xenophonte Socratico Item Xenodicensis? hic cum solenne Sacrificium perageret, è duobus filijs maiorem natu, nomine Gryllum, apud Mantineam in prælio cecidisse cognouit: nec ideo institutum deorum cultum omittendum putauit, sed tantummodo coronam deponere contentus fuit. Quam ipsam percontatus quonam modo occidisset, vt audiuit fortissime pugnantem interiisse, capiti reposuit, numina quibus sacrificabat testatus, maiorem se ex virtute filij voluptatem, quam ex amissione amaritudinem sentire. Alius remouisset hostiam, abiicisset altaria, lachrymis resperfa thura extinxisset: Xenophonis cor pia religione stetit immobile, & animus in consilio prudentiæ stabilis mansit, ac dolori succumbere ipsa clade quæ nuntiata erat, tristius duxit. Dicine quidquam aut cogitari potest generosius? aliquidne etiam efficacius ad demonstrandum vitam multis rationibus à morte in dignitate & emolumentis superari? Dion Syracusanus tyrannus maiorem mihi adhuc visus est constantiam ostendisse, cum enim cum suis familiariter ageret, subitumque recti fragorem audisset, petentique quid rerum ageretur, dictum esset, filium collapsum exspirasse, immobilis permanit, & lachrymas & gemitum comprimendo cœptum sermonem profecurus est. Laudo hæc omnia, virtutem constantiæ deprædico, simulque iudico, mortem vita longe beatiorē esse, atque ideo votis omnibus exoptandam.

Dionis itē tyranni.

An non vos igitur pudebit, Christiani, has historias dum auditis? an non erubescitis, cum tantum vobis mors horrorem incutiat? Pudor profecto est, vos ita meticulosos esse, & panico quodam pauore percelli. Pudor est in amicorum vos morte tantopere affligi, sepulchra eorum lacrymis perfundere, manes

lamenti lae esse. Est hoc ingentis pusillanimitatis indicium, & animi nimium effrenati & abiecti argumentum. Hinc magnus ille Lyciorum legislator, referente Plutarcho, voluit eos qui mortuos plangere, defunctorumque sortem deplorare vellent, habitum virilem exuere, stolamque muliebrem sumere. Ostendere volebat, morti bellum mouere, deque eiusdem crudelitate, & acerbitate conqueri, foemineum esse, & a virili & generoso pectore penitus alienum.

Christus cum viduam de ciuitate Naim, cui vnicum mors filium, fulcrum familiae, senectutis baculum, rerum praesidium, omniumque facultatum ex asse haerodem rapuerat, consolaretur, pauca haec ad eam verba habuit, *Noli flere*. Perinde ac si diceret, *Quid ploras mulier? Siste lachrymas, mortem eius a quo ferantimo, diuinae voluntati ac dispositioni morem gere, & desine ingemiscere, quin imo letari potius in filij morte te oportet, eiusque felicitatem depraedicare: iam enim mortalitatis huius vinculis solutus est, iam ab omni profus debito immunis, omnibusque quibus vita haec obnoxia est, calamitatibus ereptus.*

V. His aliisque haecenus allatis demonstrare conatus sum, non esse sancti hominis mortem metuere, quae nimirum ingenia nobis & plurima commoda ipsamque beatitudinem afferre solet: ac bene scelerati atque impij, cui eadem aeternam damnationem atque infernalium supplicia causatur. Atque hinc est, quod pij & probi morientes exultent, scelerati vero & improbi, cum de ea vel loqui audiunt, instar folij tremant & metu exalbescant. De illis namque dictum est: *Beati mortui qui in Domino moriuntur*; de his autem: *Mors peccatorum pessima*. Quod iam latius declarabo. In primis in Proverbiorum libro scriptum est: *Non extinguetur in nocte lucerna iusti*; id est, in morte, & die illa tenebrosa robur eius aut constantia non concutietur. Eandem sibi felicitatem pollicetur Dauid, dicens: *Vespere et mane et meridie narrabo opera Domini*. Mane scilicet, tempore pueritiae, in meridie iuuentutis, & in vespera senectutis: imo nec in morte iubilare, & laudem Domini euantiare desistam.

Luc. 2.

Ap. c. 14.

Psal. 33.

Prou. 31.

Psal. 54.

Hic scilicet iustorum finis est, qui moriuntur cantando, & instar cygnorum moriendo cantant: *Quam mortem Dauid non nisi iucundissimum soporem appellauit: Cum Psal. 126. dederit dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini.*

Voluit in veteri Lege Deus, ut bis de die Exod. 30. summus Sacerdos templum ingrederetur, mane nimirum & vespere; mane quidem ad lampades accendendas, & incensum Deo adolendum; vespere vero, ut eisdem lampades collocaret, ac tunc thymiana coram Domino sempiternum accenderet. Adeo ut incensum quo mane adolebatur, usque ad vesperam viucret; thymiana vero, quae vespere renouabatur, esset perpetuum. Hic ad oculum representatam vides vitam iusti: hunc enim a primo vitae initio lampadem charitatis in anima oportet accendere, & thymiana deuotioni incendere, quod ad mortis usque vespere duraturum sit, & deinde in omnem aeternitatem viuat. Et sane mors sanctis & pijs hominibus non nisi ignis ardor, thus, deuotio est, impijs vero lachrymas, suspiria, dolorem, angorem & calamitatem generat.

Iustos & impios similes esse dico duobus *Simile*, aequor nauigantibus & tempestate iactatis, quorum primus finita nauigatione, nauique egrediens in patriam appellat, & inter amicos venit; per quem designari puto iustos: alter vero in alienum & inhospitum solum iactatur, in quo a piratis exspolietur, & in carcerem perpetuum compingatur; per quem impiorum figurantur fata: de prioribus dictum est a Dauid: *Inebriabuntur ab ubertate Psal. 38. domus tua, torrente voluptatis tuae potabis eos; de posterioribus vero: Famem patientur vs. Psal. 58. canes, mors depascet eos*. Ecce & aliam similitudinem. Similes idem etiam sunt duobus *Simile*, captiuis, quorum vnus non nisi propter actionem quandam ciuilem carceri traditus est, atque ideo in libera custodia, nullis compedibus aut ferro grauatus, per omnia carceris loca securus obambulat; alter vero criminis alicuius capitalis accusatus est, qui propterea manibus & pedibus vincus est, & tandem ad mortem condemnabitur. Ille a singulis carcerem ingredientibus se exitum edum, & in libertatem afferendum putat;

eat: hic vero è contra quamprimum vt portas carceris referri audit, tremit & pauet. in omnibus enim intrantibus carnificem metuit, à quo ad crucem & patibulum rapiatur. Idem omnino de iustis atque impijs dicendum est, ambo namque corporis huius ergastulo inclusi detinentur: illi quidem propter sola debita, atque ideo velut in libera custodia sunt; hi autem ob delicta quadam enormia & capitalia, ideoque compedibus vincti sunt. De quibus dictum est: *caenas peccatorum circumplexi sunt me.* Illi dum strepitum aliquem per carcerem audiunt, id est, cum infirmitatem aliquam aut ægri- tudinem sentiunt; exultant & plaudunt credentes jam se carcere educendos, & vera libertati restituendos. Audite vt Rex quidam vinctus ad libertatem adspiret, & dissolui cupiat, *Educ de custodia animam n. eam.* Hi autem, cum vel minimum moriendi discrimen adeunt, cum de morte durtaxat quendam loquentem audiunt; metuunt cuti, & carnificem illam crudelem adesse putant, quæ eos carcere eductos ante iudicem sistat, & condemnatos aternis supplicijs addicat.

118.
142.
Mors car-
nicis.
Boni & im-
pij cygno
& Sireni-
bus comparantur.

Tradunt Physici, cygnos, aues illas pulcherrimas, mori suauißimum carmen modulando; Sirenes autem marina illa monstra, non nisi etulando & plorando. Cum huius rei rationem redderet in Problematibus Aristoteles, id propter sanguinis in vtriusque diuersitatem ait prouenire. ambotum enim sanguis multum inter se discrepat, qui tempore mortis ad cor se recipit, vt id ipsum velut præcipuum vitæ fontem tueatur, & periculum ab eodem propulset. Et, quia sanguis cygneus humor quidam liquidus est, purus & aduersus mentis impetus sese defendens, ideo cum ad cor se recipit, efficit, vt animal in morte harmoniam edat suauißimam: at quoniam Sirenum sanguis grauis est, ignobilis, & virulentus, ideo dum eodem se recepit, tristitiam luctum & lachrymas causatur. Idem & nos de bonis & improbis dicamus: instar cygnorum enim sunt iusti, qui non nisi iubilando canendoque hinc discedunt: quia tum purus ille virtutum, meritorum, piorumque o-

perum sanguis ad cor se recipiens, & ob oculos versans, lætitiã quadam singularem & gaudium causatur, magnaque illos morientes consolatione perfundit: improbi vero instar Sirenum mille cum anxietatibus & doloribus expirant, impura enim illa & crassa peccatorum sanies, prauorumque operum tabes cum in mentem redit, eis dolorem non mediocrem & tristitiã extremam solet afferre. Hinc porro fit, eos mortem metuere, & lamentando, gemendo, suspirandoque ex hac vita discedere. Vnde bene mihi dixit de his visus est Psalmodiographus: *Mors peccatorum pessima.* *Psal. 33.*

Quamobrem sumite animos Christiani, hæc semper animo voluite, menti semper mortis memoriã insculptam habete, secius de ea loqui nolite, nec animo erga eam hostili vos gerite, at eius sollicitatem, bona, & emolumenta quæ è contra petere consuevit, considerate. Videte, obsecro, præuentibus nimium gentilibus atque ethnicis, quantarum illa nobis utilitatum causa existat & occasio: dispicite, quantum illa proficit quor quantifque illa nos educat miseris, quæ beneficia in nos conferat: atque ita fiet, vt eam nunquam formidatum sitis, aut hostili in eam animo futuri.

Deinde solam hanc cogitationem sufficere puto, quo eius nobis amor & desiderium indatur, & quo omnes effrenes vitiorum motus compescamus. Toties hoc jam, me præeunte, dixit Sapiens: *Recordare nouissima, & in aeternum non peccabis.* Recordamini, inquam, & præsertim mortem, ad quod vos hodierna die postremum inuito, & etiam atque etiam vt faciatis rogo. Cogitate in primis quid ipsa mors sit, deinde vnde in hunc mundum venerit, mox quam certo illa nobis impendeat, quamque incerta tamen eiusdem hora sit, adhæc quid in ea, vt plurimum soleat euenire; postremo quanta pijs bona, impijs vero damna soleat arcessere. Quod si feceritis, & abunde vt par est, feceritis, promitto ac spondeo, in aeternum vos non peccaturos, sed post vitam cum virtute transactam, instar cygnorum, in morte suauißime cantaturos.

Ecl. 7.

Ad hoc potro gratiam nobis elargire, o summe Deus, quam vnice à te petimus, & obnixè contendimus, ne cum semel perfecte cognouerimus quid ipsa mors sit, amplius nos illa percellat, at vt totos nos eidem offeramus. Sed imitemur potius sanctos illos viros, qui eandem vitæ huic fragili ac fugaci anteposuerunt: & quoniam bonum ex seipso desiderabile & amabile est, eam nos velut summum bonum, quo nullum scilicet maius homini potest contingere, desideremus. Atque ideo gratiam nobis concede Pater, vt de illa non nisi quam optime semper loquamur, eaque, quam nulla nisi ratione velut inimicam habemus, instar fidelissimæ & carissimæ amicæ diligamus: agit enim illa nobiscum, non secus ac fidelis amicus cum amico: ille namque dum videt amicum integras noctes ludendo insumere, & in lusu esse infelicissimū, lumen extinguit, vt ita & ludentis impetum sistat, & eius salutem ac rebus consulat. Non secus & mors: illa enim, dum nos lasciuientes videt, ac noctes & dies in mundi huius vanitatibus confectandis, velut in ludo quodam, insumentes, quamdiu nimirum vitæ huius lumen lucet, & ipsi ab eodē auelli nequeamus, ita vt & tempus preciosissimum, & animam vna cum corpore perditum eamus; vitæ nostræ lumen extinguit, mortis tenebras immittit, quo ita & à ludo auocet, & effrenem petulantiam celsum sistat. O amica sincerissima! hoc scilicet est veræ amicitie signum, & genuini amoris argumentum. Tu vero præsta Domine, vt hanc eius naturam agnoscamus, agnoscentes ab ea non abhorreamus, non abhorrentes cygnorum more læti & hilares hinc discedamus: quo ita ex hac vita in alteram transmigremus, in qua vera hominis felicitas & æterna beatitudo inuenitur: qua potiri nos faciat Pater, & Filius, & Spiritus
S. Amen.

DE EXTREMO IUDICIO.
DOMINICA SECUNDA
ADVENTVS.

Extremi iudicii memoriam semper
habendam esse.

Partitio.

- I. Memoria iudicii semper fuit inculcata.
- II. Per se perquam est necessaria.
- III. Mundus huic memoria relictatur.
- IV. Memorari iudicium est perutile.

Memorare nouissima tua, & maxime
extremi diem iudicii, & in æternum
non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

SVmmus ille Legislatoꝝ Deus, cū legis suæ Exod. 19.
tabulas tradere, populoq; Iudaico easdem promulgare constitisset, voluit Moſem in montem Sinai ascendere, quo facto, mox boare cœpere tonitrua, emicare fulgura, nubes agglomerari & condensari, ac buccinarum clangor circumquaque perſtrepere; idque tanto fragore ac vehementia, vt qui in castris ad montis radicem essent, tremere, pauerent, ac tantum non exanimarentur. Quis hæc audiens non obstupeſcat, Deum, priusquam legem ferret, fulgura & tonitrua emisſe? sed definite mirari. Nouerat enim inspector ille cordium Deus innatam populi huius contumaciam, & nimiam ad præuaricandum propensionem: quo eos igitur perterritificeret, seque metuendum redderet, legisque simul obseruantiam edoceret; ignes, clangores, terrores præmisit, intentans nimirum supplicia antequam offenderent, & vna cum transgressione legis, pœnas transgressoribus subeundas proponens. O myſterium & figuram! Bene quidem hæc: sed hinc etiam discere possumus, eundem ipsum Deum, postquam suam nobis legem, non quidem per alium, sed per seipsum attulit; cum sciat, quam natura ad malum legisq; suæ violationem propensissimus; sæpenuero nobis de
terribi-

terribili iudicii die verba facere, vt scilicet eius mentibus nostris memoriam profunde inculpat, atque eum semper ob oculos habeamus, velut diem omnium dierum terribilissimum; diem quo calum fulgura & coruscationes ejaculabitur, tonitrua terram quassabunt, & totus orbis quaqua patet, euilabit & planget: quo hac nobis ratione eiusdem terrorem incuteret, suam nobis iustitiam ostenderet, legumque nos suarum redderet obseruantissimos. Nouit ipse namque horrenda huius diei memoriam ad plenam legis obseruationem sufficere & omnem aduersus diuinam maiestatem, eiusque honorem ac gloriam conspirationem tollere. Hæc sunt quæ hodierna vobis die nuntio, licet tristitia & horrenda, quæque omnibus audientibus terrorem incussura sunt. Vt porro eadem pro dignitate vobis recensere, & materiam, qua par est, oratione describere valeam, ad solitum nostrum asyllum, Spiritum Sanctum nempe, confugiamus, qui vires & robur suggerat, atque intemerata Virginis Mariæ suffragia, vt hæc fecimus, postulemus.

AUE MARIA.

Apoc. 14. Nouus ille Trismegistus Ioannes, Apostolus simul & Euangelista, nec minor Propheta, inter cæteros, quas in Pathmos insula (in quam iussu Domitiani Imp. relegatus erat) vidit visiones & reuelationes, vidisse se proficitur Angelum per cælos volitantem, qui Euangelium æternum annuntiaret, atque alta voce in clamaret, *Timete Dominum, & date illi honorem quia venit hora iudicii eius.* Et sane hoc ipsum quod hic ab Angelo denuntiari audimus, denuntiavit olim & alius Propheta, qui vniuersis terræ incolis in clamat, quamuis non iisdem verbis; *Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & peccatis de via iusta: quia dies indignationis eius imminet, & in breui exardescet ira eius.*

Quid hoc nobis clamore insinuare vultis Angeli, Propheta, reges? quid sibi hor-

renda hæc de extremo die, de quo iudicio cœlesti volunt nuntia? Scio. Tacite hic nos admonet Deus, esse sibi quam gratissimum, si sua iudicia animo semper inculpta habeamus. Nihil enim magis ad salutem necessarium, quam iustitiæ eiusque tribunalis aliquando recordari. Hinc Vincentius Ferrerius, *Hom. 11. in* Ordinis D. Dominici, qui ex zelotissimis sculculi sui concionatoribus erat, vt è vitæ actis manifesto patet, de extremo iudicio, vt plurimum, concionem instituebat: persuasum namque habebat, nihil esse aut efficacius aut ad animarum conuersionem vtilius, quam diuini iudicii memoriam perpetuo conferuare.

Eiusdem etiam opinionis fuit Gregorius Pontifex; hinc in homiliis laudat eos, qui de iudicio extremo concionem interdum instituunt; *Ille, inquit, in sancta ecclesia doctus predicatur existet, qui & noua scit proferre de suauitate regni, & de iusta de terrore supplicij, vt vel pena terreant, quos premia non inuitant, quibus efficere voluit, diuinorum iudiciorum memoriam iugiter nobis in animo versari debere, nec vilo vnquam tempore esse eradendam.*

Interrogatus olim vetus quidam anachoreta, in cuiusnam libri lectione esset assiduus, tæ cuiusdā & quem tractatum vt plurimum manibus studium tereret; quam primum subintulit, nullum se laudabile, profus toto vitæ tempore librum legisse, quam alpherum quoddam tribus constans folijs, quorum primum esset nigrum, secundum candidum, tertium vero rubicundum: è primo se tristem & atram horam mortis legere, è secundo cœlestis beatitudinis splendorem, è tertio autem seueritatem ac rigorem extremi iudicii, & asserbat, summo se studio conatum huncce libellum firmiter animo imprimere: in quo nimirum contineretur, quod & cognitu optimum esset, ac maxime necessarium, & quo nihil vtilius in mundi huius schola disci queat.

S. Hieronymus Stridonensis, summus ille S. Hieron. Ecclesiæ Doctor, (qui discendi amore flagrans semper iuper varias Asiæ & Europæ provincias errauit, & doctissimos præceptores sibi acquirere studuit, inter quos Gregorius Nazianzenus in Cappa-

Cappadocia, S. Epiphanius in Cypro, Didimus in Ægypto) extremi iudicii scientiam plenissime etiam didicit: omni enim hora & tempore, noctu & interdium sablimum hanc Philosophiam animo volebat. Itaque de se ipso testatus est: *Sive dormiam sive comedam, sive quidquid aliud agam, semper auribus meis vox illa videtur intonare, Surgite mortui, venite ad iudicium.* Vnde manifeste apparet, sanctissimum hunc Doctorem iudicii memoriam omnibus aliis cogitationibus, & huius cognitionem, omni humanæ philosophiæ prætulisse.

Ser. 67. de tempore.

Matth. 17.

Phœnix ille doctorum Augustinus, cum probe nosset, quantum huiusce iudicii cognitio memoriaque conduceret, nihil tantopere auditoribus suis, quam horrendum illum iudicii diem inculcabat; adeo ut cum verba illa Euangelij: *Cum venerit filius hominis in maiestate sua, pro throno sumpsisset, & Auditores tædio affecti peterent, quid toties eandem terram reciprocaret, & cramben plusquam decies coctam sibi manducandam apponeret, egregie respondit: Dico vobis quod ipsemet CHRISTVS summus hominum magister, suis discipulis hoc per diversas parabolas sapissime prædicavit: Quin & amplius.*

Isa. 61.

Magnus ille Propheta Isaias, qui singulari sua doctrina prudētiaque octoginta quatuor annorum spatio Iudæorum synagogam moderatus est, atque Amos, Osee; Michea; Ionæ Prophetarum æqualis fuit, cum de Messie aduentu loqueretur, ideo potissimum eum in terram a Deo patre delegandum ait, ut iudicii diem instare promulgaret. Audite verba eius: *Ad annuntiandum mansuetis misit me, ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostri.* Id est, Pater æternus, cuius missionem simul & processione habeo, (eiusdem namque est mittere in diuinis, cuius est producere) ad pacem hominibus annuntiandam misit me, simulque indicandum, diem iudicii præforibus esse. Vnde colligi potest, quanti momenti sit diem hunc mente animoque versare, cum ipse Dei filius, deficientibus scilicet Angelorum viribus, è summo cælo in ter-

ram descenderit, quo eum hominibus denuntiaret.

Ipsæ Apostolorum caput Petrus, totiusque Ecclesiæ Princeps aperte profiteretur, inter cetera quæ Christus hinc ad Patrem secedens discipulis mandauit, hoc vnum è præcipuis fuisse, ut nimirum hominibus diem iudicii denuntiarent, eosque ad illius memoriã iugiter conseruandam excitarēt, cuius scilicet iugis recordatio magnum emolumentum, obliuio vero & neglectus non minus detrimentum allatura sit. *Præcipit nobis, inquit, prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est iudex viuorum & mortuorum.* Non ait, Dominum dumtaxat præcepisse ut iudicii diem prædicarent, sed etiam ut testificarentur, velut rem quæ ad salutem comprimis necessitaria, atque inter præcipuos fidei articulos numeranda sit.

Plura his adnectit David, aitque Deum iudicii sui cognitionem & prædicationem adeo necessariam ducere, ut non Angelos, homines, & Apostolos modo eiusdem præcones & testes adhibeat, sed creaturarum etiam inanimatarum opera interdum utatur, quo eundem per omnia diuulgent, & imprimis opera orbium cælestium. *Et annuntiantur tali iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.* Et sane terribilis huius iudicii memoria adeo ad salutem necessaria est, ac tanti momenti, ut Ecclesiasticus crediderit, vnicam hanc sufficere ad homines à peccatis auocandos, scelerumque filium abruptendum, idque verbis quæ toties jam produximus: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Erunt hæc ipsa verba hodie mihi scopus, in quem omnia verborum meorum tela dirigentur: primo operam dabo, ut demonstrem, quam necesse sit, iudicii extremi meminisse: deinde quanta eiusdem memoria secum emolumenta trahat, quod ubi fecerimus, finem faciemus, ostendemusque, quod quemadmodum nihil iudicio est terribilius, ita quoque nihil sit, cuius nos magis ac diligentius oporteat meminisse. Quamobrem auspicemur.

Omnes profecto sancti & iusti iudiciorum diuinorum memoriam adeo necessariam

Act. 10.

Psal. 49.

Ecl. 7.

II. Quam necessariam

terrens iustitia, subitus patens horridum chaos inferni, desuper iratus iudex: intus vrens conscientia, foris ardens mundus: iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se premet? constructus sibi latebo, quomodo apparebo? latere erit impossibile, apparere intolerabile. O verba etiam petras motura, & leonibus terrorem incussura! Eadem pene Bernardus libro de interiori domo capit. 38. & Hugo de S. Victore li. 3. de anima cap. 23. Ecce omnes illi sanctissimi viri iudicii terrorem perspectum habebant, sciebantq; quantum eiusdem memoria homini ad bene viuendum sit necessaria.

Fol. 40.

Et bene quidem: nonne & ipsi gentiles in superstitiosis suis sacrificiis simile quid iudicare voluisse visi sunt? Solebant enim, teste Pierio, triplicem Ioui quotannis serpentem immolare, cuius primum caput canem, secundum leonem, tertium lupum referret. Canem imprimis adhibebant, quod is præteritorum quam maxime recordetur; leonem, quod quæ ante oculos habet, egregia sustineat fortitudine: lupum autem, quod in futuris præuidendis industrius sit, & sagax.

Hinc porro innuere volebant, hominem similem interdum Deo victimam offerre debere non quidem serpentem, sed proprium cor tribus hisce cogitationibus instructum, quod nimirum præteritorum recordetur, de præsentibus anxium sit, de futuris vero, & præsertim de extremo iudicio sollicitum; itaq; nos cynolycoleontas futuros.

Eron. 22.

Aque hoc demum est vere hominem esse: sola namque præsentia cogitare, velut ea perpetua forent & aterna, non est, mihi credere, sapientis; solum etiam præteritorum reminisci, non est viri prudentis: at ambo hæc simul mente volutare, & in futura quin etiam oculos conicere, hoc demum cordati hominis, & omnibus numeris absoluti est, ac verum sapientiæ indicium: Vnde Sapiens. *Viri mali non cogitant iudicium, qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia, & imprimis quæ futura sunt.*

Hoc nempe modo vitam instituebat Dauid rex ille sanctissimus, atque inter regia negotia, regni administrandi difficultates, iudicij diuini interdum recordabatur. Vnde cum & omnes nos sibi similes vellet, posterisque bene in omnibus se gerendi rationem præscriberet, ita Psalmum, quo id efficere conatur, exorsus est, *Audite hæc omnes gentes, Psal. 48. auribus percipite omnes qui habitatis orbem: omnes ecce ad audiendum vocat, ideoque subnectit, Quæque terrigena, & filij hominum, simul in unum diues & pauper.* Ad quid opus tam prolixo exordio: dic quæ concepisti, ô rex, totus ecce orbis ab ore tuo dependet, tuamque doctrinam expectabit: *Os meum loquetur sapientiam & meditatio cordis mei prudentiam.* Nimis tergiuersaris, tuaque præludia & prologus fastidium generant: quid enim his omnibus innuere satagis? expedit nos, & omni dubitatione solue. Aliquid profecto magni significare gestit, tam alte ducto exordio, subnectit enim: *Cur timebo in die mala?* perinde ac si dicere voluisset, ipsa extremi iudicij dies est, quæ me perterret, dies inquam, quæ omnes mortales, ac me quoque inter illos percellit: *Cur timebo in die mala?* scio quidem necesse esse, vt timeam, sed cur timeam ignoro. An quod amplum & magnificum hoc palatium deserendum sit, quod vxores & mulierum turba relinquenda, libris hisce meis valedicendum, diuitiis & amicis eedendum. *Cur timebo?* An, quod cælum terribilibus signis abundabit, virtutes cælorum mouende sint, homines percellendi, totus terrarum orbis opem & auxilium inuocaturus. Nequaquam. Sed quod ante iudicem seuerissimum me comparere necesse sit, qui de totius vitæ serie rationem sit exacturus; meque iudicaturus, atque inter reprobos, vel electos numeraturus.

Atque hoc est quod formido, hoc est, quod me perterret: tunc enim mille me peccata vallabunt, mille me crimina vrgebunt, quæ iustitiam exigent, & vindictam aduersus animam meam à summo & æquissimo iudice postulabunt. Hoc nempe denotant mox subsequencia verba, *Iniquitas calcanei mei circumdabit me,* Vere igitur hæc timenda sunt

da sunt d̄ Propheta, atq; necessario in mente habenda.

III.
Peccatoris
excitatio de
iudicio ne
minimum
solliciti.

Cæterum d̄ insensate & stolide peccator, cum vides Reges, Prophetas, hominesque sanctissimos iudicium hoc semper ante oculos habuisse, eiusdem semper meminisse, ac nihil magis formidasse, an non erubescas? an non confunderis, qui nunquam eius recordaris, in actionibus illud tuis ante oculos non habes, nec minimum de eodem sollicitus es. Forsitan iura triduum, aut ad summum quadriduum, infelix, coram horribili illius tribunali citaberis, in quo condemnatus ad inferos detruderis, perpetuis flammis & suppliciiis puniendus. Morti tamen cum ita vicinus sis, rides & lascivis, in ipso propemodum naufragio cantas; vix unquam recordaris, esse tibi strictissimam de toto vitæ cursu rationem reddendam, nunquam iram iudicis animo voluis, nunquam penitentia peccata eluis, itaq; cum tibi propitium reddis. Sed quid? versipellis ille Satan præstigiis te suis circumuentum fascinat; omni quippe ratione conatur hanc hominum animis memoriam eradere, ac iudicij extremi reminiscenciam obliuionis tenebris inuoluere.

In Sermone
quodam.

Quod insigni exemplo aptaque similitudine confirmat S. Antonius Patavinus: solent bombyces, inquit, tantopere tonitru perhorrescere, vt eius audito fragore statim emoriantur, & ipse glomus iis loco sepulchri sit. At qui eosdem alunt, quo eos ab interitu eripiant, sonitu quodam exiguo quotidie excitato ad eius maiorem fragorem excipendum assuefacere solent, ne, cum repente forsitan tonitru fragor intonuerit, confestim emoriantur. Eadem plane industria, ne dicam versutia, vtitur & aduersarius noster diabolus: quippe cum probe norit, nihil magis ad peccata in animabus suffocanda & extinguenda conducere, quam sonitum, strepitum; & diuinorum iudiciorum fragorem; omni ratione conatur eam ad mundana crepitacula, id est, ad exiguos quosdam & fractos vanitatis, inanis gloriæ, & ambitionis tinnitus, assuefacere, vt postea rei adeo necessariæ memoria amissa, etiam si diuinorum iudiciorum fragorem

ex concionatoris defonantis ore excipiant, parum aut nihil moueantur, vitamque secure sine vlla prorsus formidine traducant, & sane solent mundi huius fragores & strepitus, quibus nos diabolus assuefacit, aures nobis obtundere, ne diuinorum iudiciorum, quæ instar tonitruum reboabunt, sonitum & fragorem audire valeamus.

Tradunt historici, accolæ Nili, qui fluius impetiosissimus est, magnaue vehementia confragolis montibus delabitur, surdastros esse, idque propter continuum aquarum magno cum impetu decurrentium auditum. Mundus hic, Auditores, non est quidam torrens, non fluius aliquis Nilo comparandus, sed Oceanus turbulētissimus, tempestatibus obnoxius, & procellis infamis, tantisque turbiniibus agitatus, vt qui ad eum accedunt, eiusque vndis approximant, in tantum obsurdescant, vt diuinorum iudiciorum strepitus ac fragores percipere nequeant, suggessit hoc mihi Propheta Iob, qui nimiam hanc in se surditatem demiratus ait: *Super hoc exparuit cor meum, & emotum est de loco suo; & rationem addit: Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis sue. & non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua miserabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.* O surditas incomparabilis! o confidentia nimis debili nixa fundamento!

Huc optime facit somnium, quod, vt in historia Esther legitur, hic enarrabo: *Appa- Esth. 11. ruerunt voces & tumultus & tonitrua & cer. Somnium re motus, & conturbatio super terram: Ecce Mardocho duo dracones magni, paratique contra se in pra-chæi. lium. Ad quorum clamorem cuncta concitata sunt nationes, vt pugnarent contra gentem iustorum. Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustia, & ingens formido super terram.* Ecce, ait Mardocheus, ad clamorem duarum duntaxat bestiarum omnes nationes, omnesq; orbis populos consternatos fuisse; & homo ad terribile diuini iudicij tonitru non consternabitur, vultum non immutabit, non expallescet, ceruices non dimittet, imo vix unquam eiusdem recordabitur? O rem deplorandam! o stuporem

porem incomparabilem ! sed expurgare, expurgare peccator, Memorare nouissima tua, diuina tonitrua formida, iudicia celestia pertimesce: nihil enim, ut a peccato præserueris, aut melius, aut magis necessarium est: deinde, nihil quoque eodem uilius quod in secunda concionis parte iam latius deducam.

IV. *Quam utile sit extremi iudicij recordari.*

Num. 22.

Tantam porro uilitatem adfert iugis diuinorum iudiciorum memoria, ut nullum esse peccatorem putem, etiam peruersissimum, ac flagitiosissimum, qui vitam in melius non sit commutaturus, peccatisque ac prauis consuetudinibus ualedicturus, modo uel aliquoties eadem animo uoluerit. Si enim Ahsa Balaam, uiso Angelo strictum mucronem vibrante, perterrita progredi noluit, sed retrocessit: progredine audebit homo ratione præditus ac iudicio pollens, in cognitionum suarum semita, iudicem Deum, qui toties in Scripturis Angelus testamenti nuncupatur, obuium & ante oculos habens, stricto ense minitantiem? An non illo uiso, complanata illam quam ad perditionem ducit viam deleteret, ut angustam illam semitam, per quam ad vitam æternam iter est, ingrediatur: Audiamus, quid hac de re Vates regius scripserit:

Psal. 7.

Nisi conuersi fueritis, o insensati peccatores, ahsis stupidiores, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum, quam obrem crudelem hunc Angelum caute, recedite de via praua, atque omni ratione contendite, eius ne iram incurratis, & ne in vos ille defæuiat.

In Salm. fol. 245.

Huc optime quadrant insignia Balanis Regis Sicambrorum, qui teste Paradiso, nudum in iisdem effungebat enses, inque eius extremitate laqueum implexum, hac addita epigraphe: *Discite iustitiam meti*; ut hac ratione metum subditis incuteret, iustitiæque se tenacissimum ostenderet, nec quemquam impune delicto commisso habiturum. Summus ille Rex regum Deus eadem insignia, eandemque omnino epigraphen præfert: de prioribus hoc Dauidis est testimonium: *Gladium suum vibrauit, ecce enses; arcum suum tetendit: ecce laqueum & neruum, inscriptio autem hæc est: Seruite Domino in timore.* Atque

Psal. 7.

Psal. 2.

hæc quidem omnia, ut homines edoceret, esse se vindicem iustitiæ acerrimum, inque delictis castigandis nemini omnino parcere; deinde ut peccatores, eius iudiciorum metu, ac timore iustitiæ, a peccando desisterent. Adque hoc plurimum conducit, iudicij extremi recordari. Hinc Osus Episcopus Cordubensis ut Constantinopolitani Imperatoris audaciam reuideret, his eum uerbis aggressus est: *Desine quæso, & memineris Imperator, te mortem esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem parum, nec te misce uel Ecclesiasticis.* Ecce, ut maximo Imperatori metum incutiat, atque insolentem animum intra rationis limitem reuocet, aliud remedium uir sanctus non adhibuit, quam extremum ei iudicium in mentem reuocare. Eodem argumento usus est, & B. Bernhard. ad peccatores a uitijs retrahendos: *Timo, o homo, quod in terribili iudicio ei præsentandus es, in cuius manus horrendum est morsu incidere: Et ab eo examinandus, quam nihil laudis contulerit.* Sufficere scilicet putabat ad animæ puritatem conferendam adaugendamque, diuinæ iustitiæ seueritatisque meminisse, iudicijque sibi rigorem proponere. Eiusdem opinionis fuit etiam Dauid, doctor ille Regius, qui petriactam hominum audaciam & securam illam negligentiam miratur, quod nimirum Deum, a quo se iudicandos norunt, offendere etiamnum præsumerent: *Propter quid, inquit, irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requirit. & in eodem loco: inquinata sunt uia eius in omni tempore, auferuntur iudicia tua a facie eius: ubi translatio Hebraica, ac Chaldaica Paraphrasis habet *Holoy*, quod denotat, *Iudices.* Atque ita dicere uult, *Via impiorum corruptæ & abominabiles factæ sunt, tota eorum uita non nisi unum peccatum est, diuinis iudicijs oculos occludunt, ne iudicem intueantur: quos si uel paululum aperirent, iudicemque agnoscerent, ita eos consternandos existimo, ut vitam agerent innocentissimam.* Ethnici quoque, licet à Christiana religione multum alieni, iustitiæ tamen sectatores ac scelerum vindices fuere acerrimi, atque ideo deam ultionis, quam Rhamniam uocabant, cuiusque Poeta meminit*

Eriget

Job. 19. Exiget at iustas vltix Rhannusia penas, rota
insidentem pingebant, que frena ac retinacu-
la manu haberet: quo emblemate denota-
bant, nihil esse, quod relictus vniuersam orbis
machinam moderetur ac dirigat, meliusque
ac citius eiusdem volubilitatem sistat, quam
diuinam iustitiam & vindictam perfectam
habere, ac seclerum punctionem semper ante
oculos gerere: atque illam praesertim, quae in
caelesti illo tribunali, in quo omnia exactissi-
me examinabuntur, peragetur. Non possum,
quin vos laudem Ethnici, vobisque suffragat-
us insuper addam diuini iudicii terrorem ac
formidinem velut frenum quoddam in ore
impiorum esse; nihil quippe hoc in mundo
reperire est, quod melius animas, dum a pec-
cato transuersum abripiuntur, reducat, aut
melius intra rationis limitem contineat, si lu-
xuriari & insolere nitantur, quam metus
vindictae ac flagellorum, cruentaque iusti-
tiae praesentatio. Qui de animalibus scri-
pserit, tradunt ceruas, natura pauidas ac meti-
culosas, non nisi loue tonante & caelo remu-
giente formam edere. nam ex repentino illo
fragore metus quidam nascitur, qui oculot-
os naturae meatus dilatans & extendens, for-
tum elicit, & in luminis auras producit. Ad
eundem modum peccatorum animae, quae
ceruae quaedam timidae sunt, delictorum vte-
rum ferentes, monstruosum illum formam ei-
cere non valent, sed mox vt terribile illud di-
uinorum iudiciorum tonitru percipere, me-
tu perterritae, facili negotio sarcinam illam
grauem deponunt. Huiusce allegoriae testem
habeo Dauidem: Ecce parturit in iustitiam, con-
cepit dolorem, & peperit iniquitatem: id anima
peccatis grauida facta, mox vt iudicii frago-
rem percipit, dolorem de iisdem ac contri-
tionem concepit, atque infelicem illum pra-
uaricationis abortum elicit. Huc alluisse vi-
sa est Anna Samuelis mater, cum diceret: Do-
mini formi dabit aduersarij eius, id est, peccato-
res, vitamque in melius commutabunt &
quam obrem: super eos in caelis tonabit: id quia
iudiciorum suorum tonitru superintonabit,
quo audito, vitij statim valedicent. Pharaon
non prius timuit, quam grandinem vidit, que
totam Aegyptum depasta est ac vastauit, &

ingruentia tonitrua audiuit, ac tunc primum
 perterritus & percussus fuit; & quod priora
 prodigia minime efficere potuerunt, solus to-
 nitruum fragor, & clamor ille meteorologi-
 cus praestitit; ac qui nullis antea plagis nec
 minis concuti videbatur, ferroque & mar-
 more erat durior, caelesti illo boatu mansue-
 tus factus est, & agno mitior, quique omnes
 ferro & igne delere decreuerat, tyrannidem
 exiit, iracundiam deposuit pernicitatemque
 in benignitatem commutauit. *Misitque Pha-*
raon, & vocauit Moysem & Aaron, dicens ad eos:
Peccavi etiam nunc: Dominus iustus, & ego & po-
pulus meus impij. Si tanta tonitruum commu-
naturae cursu prouenientium vis est, vt per-
nicitissimi tyranni cor aere, & saxo durius e-
mollire potuerint, diuinorum tonitruorum
terror vnus peccatoris animam non percel-
let? Speculum illud patientiae Iob, aliud ad
peccatores sui qui conuertendos argumen-
tum non adhibuit, eosque ad vitam emenda-
tionem pellicendos, quam diuina iudicia.
Hinc exclamat: Fugite a facie gladij, quoniam
vt iniquitatum gladius est, & scitote esse iudi-
cium. Satis ipse elamasti, o Iob, tua ego iam
verba vsurpabo, & peccatoribus in clamabo:
Peccatores fugite a facie gladij, & scitote esse iudi-
cium: post quod vita aut mors aeterna, neces-
sario lubeunda erit. Magnus ille Ceterum do-
ctor Paulus, Felicem, qui ex liberto Impera-
toris, totius Iudaeae Praeses factus est, ad fi-
dem Christi conuertere cum vellet, & iam ser-
monem exorsus esset de extremo iudicio lo-
cuturus, timuit Praeses & tremuit: Disputante
de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, trem-
factus i. elix. respondit.

Quae verba Chrysostomus exponens,
 ait: *Tanta erat vis verborum eius, vt & prin-*
cipem deterrerent. Quid? gentiles audita
 iudicii mentione percelluntur, & Christia-
 ni id ipsum exsibilant? Timent sibi Princi-
 pes, & plebei non metuant, securi penitus,
 ac sine vlla anxietate. Prouinciarum Prae-
 sides cum eius mentionem fieri intelligunt,
 perhorrescunt, & rei, deque multis crimi-
 nibus accusati ne hilum curant. O vesaniam
 intolerabilem! o casum vere deploran-
 dum!

Hom super illud I sa. c. 1. Discite bene facere.

Basilii Magni Cappadox, Magnique Gregorij, cognomento Theologi discipulus, de supremo hoc iudicio in hunc modum locutus est: *Habete in oculis terribilem diem iudicii, & habete eum pædagogū.* Scio, scio quid velit innuere. Nam quemadmodum discipulus aliquis, quamdiu coram pædagoگو est, eiusque ferulam timet, nihil indecorum, aut præter rationem audeat admittere, ita quoque peccatores, quandiu extremum iudicium præ oculis, velut pædagogum habebunt, & quamdiu rigidum illum iudicem virgam iustitiæ vibrantem sibi representabunt. Hactenus quidem de utilitate quæ ex assidua diuinorum iudiciorum meditatione nascitur: jam è contra quantum mali ex eorūdem obliuione pullulare soleat, videamus: hanc enim omnium malorum peccatorumque quæ per orbem committuntur originem & radicem appellauit Psalmista, nullamque aliam enormium, quæ sua ætate grassabantur seclerum rationem reddere potuit, quam quod homines diuinæ iustitiæ seueritatem examinisque rigorem ante oculos non haberent: verba eius hæc sunt: *Inquinata sunt via illius in omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius: quæ si interdum animo voluerent, ac cogitatione percoquerent, non tam præcipites in omnem impietatem ruerent. In eadem sententia fuit & Daniel; nam impudicitiam & lasciuiam senum illorum iniquorum, qui Susanna matronæ honestissimæ pudicitiam violenter expugnare contendebant, coarguens, aperte testatur, nullam aliam ob causam, eos ad tantam mētis cæcitatem veliniamque prolapsos esse, quæ animū à diuinis iudiciis auertissent. Et auerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum suorum. Quare, si decrepiti illi Penelopes sponsi interdum oculos in cælum sustulissent, iustaque quæ illic iudicantur iudicia animo voluissent; ardens illud amoris ac libidinis incendium facile exstinxissent: nec peccati fomes, qui sub æstuanti corde dudum delituerat, in eam inhonestam apertamque flammam erupisset.*

Psal. 9.

Dan. 13.

Prioribus his suffragatur Propheta Iob, qui diuinam misericordiam benignitatemque magnopere prædicans, ait plurimis eam viis hominibus sese declarasse: ac præsertim, quod impio iudicij sui horrore perterreat, effrenes refrenet, insolescentes compescat, atque peccatorum deuio tramite ad veram virtutum semitam deducat. *Nunquid tenuisti concussione extremam terram, & excussisti impios ex ea?* Obscura quidem hæc & perplexa, at exposita hunc sensum efficiunt. Quam immensa, Deus bone, tua est erga homines misericordia; quam infinita bonitas! peccatores enim, qui velut extrema terræ sunt, benignitate tua conseruas, ac veluti capillis apprehensos, ne in peccatorum prærupta ac voraginem corruant, in altum libras: iudiciorum deinde tuorum horrore eosdē concutis, quo è peccatis educti ad veram vitæ emendationem sinceramque penitentiam festinant. Nemini autem mirum videatur, si per extrema terræ peccatores & impios intelligam: eo quod nec ad exactam rationis mensuram, nec ad prudentiæ perpendicularum, (quæ, iuxta Aristotelem, non secus ac cæteræ virtutes, semper in medio consistit; vti & vitium extrema occupat, vt Angelicus doctor ait) vitam instituant. Ad hæc nihil est à Deo remotius, quam peccatores, de quibus Psalmes locutus est, cū dixit: *Longe à peccatoribus salus.* Deus enim & peccator duæ extremitates sunt, ac duo termini à se inuicem remotissimi. Deinde elegantè extrema mundi, ac naturæ scabellum & propudium vocantur, quod nihil peccatore vilius aut abiecius haberi possit: adeo vt quamuis dignitate reges sint ac principes, si peccato se vel minimo fœdare præsumant, totius vniuersi faces sint & periploma, & creaturæ infames quam quæ maxime, tam coram Deo & Angelis, quam hominibus. Meritissimo igitur mundi ac terræ extrema appellari queant, sed ad lineam nunc credeamus.

Quamobrem dicendum est, ingens peccatoribus è diuinorum iudiciorum memoria emolumentum nasci, eosque, statim vt illa ante oculos habere cœperint, præseruari, ne in peccata proruant; etsi adhuc, quæ humana fragi-

Iob. 38.

2. Esdr. 6. 6. 8. 9. 1. 2. q. 6. 4. 11. 1

Psal. 118.

fragilitas est atq; imbecillitas, in eadem prolabantur, quam primum iisdem emergere. Samson cum injuriam sibi à Philisthæis illatam vindicare constituisset, ad tempus vsque messis vindictam distulit, ac tum trecentas vulpes, sibi inuicem caudis colligatas, quas flammantibus facibus instruxit, in segetem eorum immisit, quam penitus vastauerunt. Præua vestra, ô peccatores, desideria, nefariæ vestræ cogitationes & conceptus, scelera quoque vestra, versuta quædam vulpeculæ sunt: quas si semel comprehendere potueritis, diuiniq; iudicii ignem caudis earum subnectere, fugient quamprimum; perque zizaniorum agros discurrentes, à demonibus qui hostes tui sunt, te liberabunt, atq; omnia peccata vestra, quæ veluti messis sunt, quæ ex nefanda prauarum cogitationum semente enata est, penitus succedent ac destruent.

Et profecto firmiter mihi persuadeo, exiguam ac tenuem quandam iudicii huius remissitiam, plurimum ad homines permouendos conducentem. Vnde Isaias Propheta: *Viderunt insula & timuerunt, extrema terra obstupuerunt, & appropinquauerunt & accesserunt.* Per has insulas & extrema terræ peccatores intelligit: qui, quantum terræ extremitates & poli à centro, tantum à Deo centro suo remotæ sunt, & eodem, quo de illis locutus est Propheta, modo tremunt: adeo vt præ timore ad Deum, cum eiusdem iustitiæ incidit mentio, accedere non præsumant. Eadem propemodû vaticinatur Psalmographus, audite melos, *Deus salutaris ioseph, spes omnium finium terræ, & in mari longe. Turbabitur gentes & timebunt qui habitant terminos à signis tuis.* Ex omnibus porro, quæ hæcenus dicta sunt, concludere poterimus, quam necesse sit ju-

diciorum diuinorum sæpius recordari, quantumque secum vtilitatem eorum recordatio trahat. Nemo igitur vestrum hac de re dubitet, Auditores, sed omnes luculentam illam Ecclesiastici sententiam, *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*, in animo ac mente habeant.

Ita porro se res habet ô æterne & omnipotens Deus: neque enim fieri potest, quemquam in te peccare posse, qui tam horrendam, terribilem adeoque intolerabilem diem semper ob oculos habet: diem inquam, in qua tam stricte peccata disquirentur, disquisita mature ponderabuntur, ponderata vero seuerissime punientur. Si enim tonitrua quæ naturaliter eueniunt, tantum in homines virium habeant, vt his auditis ceruices dimittant, pallefcant, consternentur, tremant, ac toto corpore obstupescant; quid non horrendi illi boatus ac terribilia iudiciorum tuorum tonitrua in animabus facient? Quis enim credat, aliquem adeo projectæ audaciæ, ac tam saxeæ frontis futurum, vt in peccatis perseverare præsumat, si eadem vel semel audita in animum admiserit, non potius acturum peccatis valedicturus sit? Viuat igitur hæc in nobis memoria, viuat inquam, nec vllò vnquam æuo consenescat: atque illa efficiet, Domine, ne vnquâ vel leuissime offendamus, sed vt in lege tua voluntatem habentes, iudicii que tui rigorem iugiter animo versantes, à peccando absteineamus; quo hac nobis ratione patetur iter ad æternam beatitudinem consequendam: quam clargiri dignetur Pater, & Filius, & Sanctissimus Spiritus.

Amen.

FERIA

FERIA SECUNDA.

DE SIGNIS QVAE VNIVERSALE IUDICIUM PRAECUSSURA SUNT.

Partitio.

- I. De horribilitate signorum qua iudicium praebunt.
- II. De signis in Sole & caelorum virtutibus.
- III. Cur talia in creaturis monstra sint edenda.
- IV. De signo in Luna & signorum allegoria.
- V. De signis stellarum.

Memorare nouissima tua, & imprimis signa & prodigia, quae iudicium vniuersale praecurrent, & in aeternum non peccabis. Ezechiel. 7.

FIGURA.

1. Mach 3

Antequam funestum illud vrbis Ierusalem excidium, quod impius Rex Antiochus ei interminatus erat, quo deinde octoginta hominum millia ferro vastate deleta sunt, & non pauciores in captiuitatem abducti, & in quo superbum illud ac magnificentum templum direptum ac profanatum est, immineret; apparuerunt quadraginta ante diebus armatorum acies in aere discurrentium; & aduersus se murio digladiantium: quod fuit certissimum calamitatis stragisque vrbis sanctae imminens praesagium. Ita quoque, uti toties in sacris litteris legimus, non minima, ante generalem magnae illius ciuitatis, mundi scilicet, destructionem & excidium signa euentura sunt, certissima nempe futurae calamitatis & desolationis argumenta & praenuntia. Sol etenim defectum patietur, luna non dabit lumen, at furuo amicta velamine intra nubes sese abscondet, stellae caelo cadent, mundus concutietur, animalia horribili modo remugient, caelum tonitrua ciaculabitur, & alia sexcenta, quae praecurrent signa. De his latius hodierna die loqui est animus, & singu-

la examinare accuratius. Illustratu modo aeternae & ter maxime Spiritus splendore tuo ingenii nebulas, tuque adesse digneris intacta Mater & Virgo. Idcirco te cum paronymo Gabriele supplices, magna que animi demissione salutatione solita salutamus.

AUE MARIA.

Inter omnia summi illius artificis opera, I. Auditores, nullum esse constat, docente nos Scriptura, terribilius aut magis horrendum, quam opus iustitiae & vindictae. Ita namque de eodem testatur Propheta Abacuc, *Abac. 1.* Admiramini & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credat cum narrabitur. Vocat illud opus, cui vix quisquam credat: & bene quidem. Quis enim sine admiratione & ingenti stupore cogitet ea, quae in supremo illo & terribili die, cum vniuersale iudicium peragetur, euentura sunt? Cum ipsemet Dominus cum dilecto sibi Moyse locutus, ita opus illud appellare non dubitavit, *Exod. 14.* Verba eius haec sunt: *Signa faciam, quae nunquam vi, a sunt s. per terram, nec in vllis gentibus, ut cernat populus iste Domini terribile quod facturum sum.* Quasi diceret, Vix me nouit mundus, quis est qui cognitam habet potentiam meam? Ecce populus hic me derelinquit, ut diuinos idolis honores tribuat. Sed ostendam breui, me Deum esse, illos vero mihi subditos & creaturas meas: signa quoque eadem, qualia a nulla hominum memoria facta quis meminerit, & his terrorem incutiam, quo nomen meum & legem reuerentur. Opus ecce hoc vocat *terribile*, idque propter signa quae apparebunt tunc temporis in caelo, in terris iursum & deorsum, perque omnia mundi elimata, quibus omnes orbis incolae percellendi sunt.

Joel autem terribiliora loqge de eo. *Joel. 2.* dem tradit, *dabo, inquit, prodigia in caelo & in terra sanguinem & ignem & vaporem fumi, Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Verborum horum sensus hic est. Vidistis jam olim o Philosophi duodecim illa Zodaici signa motu suo naturali laben-

labentia, vnumque post alterum exoriens: vidistis Leonem, Pisces, Virginem, Capricornum, Libram, Arietem, & reliqua: at modo alia producam signa, qualia vos vidisse vix credo, signa nimirum prodigiosa, sanguinea, ignem & fumum spirantia: calum quippe stillabit sanguine, vt hinc evidens fiat, omnia morti esse destinata: terra exstuat, vt ostendat, omnia igne & flamma delenda, aer denique fumabit, vt hinc pateat, tenebris omnia involuenda: sed loco verbi horribili in superiori loco, septuaginta legunt *illosis*, & Lucas primo Actorum capite eundem vocat, *manifestum*. Primus huius diei horrorem, alij signorum quae praecessurae sunt, euidentia indicant, ita vt ab omnibus eadem videnda sint, & futurae sint velut tristitia quaedam praesagia & horribilis casus praenuntia.

Exod. 7. 8. 9.
10.

Psal. 134.

Praemisit Deus antequam Pharaonem omnemque Aegyptiorum exercitum mari rubro obrueret, diuersa signa ac prodigia, velut futurae stragis regni que excidij praesidia, quod insinuauit Dauid Propheta cum diceret, *Misit signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem & in omnes foras eius*, ait, *prodigia*, vt magnum quid innueret: *deinde in medio*, vt hinc manifeste ostenderet, signa haec non in obscuro aliquo angulo, non regni extremitate, sed in medietate Aegypti facta esse, quo ab omnibus viderentur, communemque toti regno metum innicerent, itaque cautiore fierent. Simili plane modo, priusquam vniuersalis mundi ruina communisque totius vniuersi interitus eueniant, & homo qui eiusdem velut Pharaon & Rex est, rubicundum diuinorum iudiciorum mare ingrediatur, summus ille Iudex plurima prodigia velut praecursores & antambulones emittet, quae non in obscuro aliquo angulo, non in vna prouincia, sed in medio caeli, quod terra globum ambit, & per vniuersam terram, quae vniuersitatis centrum & umbilicus est, videbuntur, vt sibi peccatores caueant, prudentioresque fiant.

Fulgura non sine praenotio tonitruo ac fragore euiuari solent; haec enim in aeris regione reboantia, trifidum fulminis telum

Tom. 4. Bess. Aduent.

instare denuntiant. Non aliter quoque horrendum illud iudicij fulmen plurima signa velut tonitrua antecedent, quae incipientibus metum & terrorem incussurae sunt. Ita locutus est Psalmographus dicens, *Illuxerunt fulgura eius orbi terra, vidit & commota est terra*: non dicit, commotos homines, non animalia, non plantas, sed ipsa bruta elementa, lapides, petras, marmora, ipsam denique terram tremuisse & commotam fuisse.

Qui mari contermini sunt, certa quadam experientia norunt, quando mare alluere vel defluere soleat: nam antequam accedat, plurima per littora aues circumuolitant, quae reciproco volatu & strepero garritu eos qui in littore haerent admonent, vt in continentem transeant, ni a superueniente aestu obrui velint. Quod hic naturaliter in fluxu, & refluxu maris contingere videmus, id ipsum ante vniuersalem mundi interitum etiam certissime euenturum constat. Nam antequam vasti illius & rubri diuinorum iudiciorum maris aestus ingruere coeperit, non quidem aues, sed horrenda quaedam signa & prodigia antecedent, quibus admonentur homines sibi vt caueant, seque in tuto collocent, ne incauti forsitan a violentis illius torrentis fluctibus obruantur, quem conceptum regius vates confirmat, *Dedisti motuibus te significationem, vt fugiant a facie arcus*.

Iosue Hebraeorum ductor, de tribu Ephraim antequam urbem Iericho quae in tribu Benjamin sita erat, obsidione cingeret, aut conflictum iniret, exercitum forinsecus circumduxit, idque per septem dies, praecedente pimum Arca Domini, magno adhaec edito clamore, sacerdotibus qui etiam tubarum clangore strepentes; quae etiam velut futurae stragis & excidij praenuntia: nam statim deinde muri ad terram conciderunt, omnesque a minimo vsque ad maximum, a puero vsque ad decrepitem gladio interfecit sunt Iericho, vt ait Origenes, Lunam denotat, ac verissimus mundi typus est, qui non secus ac luna, crescit, decrescit, renouatur, ac deliquium patitur. Iesus Christus eundem expugnaturus, ferroque & igne deleretur.

N
IUS

rus, plurima circum muros eius signa edet, omnem creaturarum suarum exercitum ante portas eius explicabit, eumque prodigiis velut gladiis accinctum, idque per septem, i. e. plurimos dies, (septimus enim numerus sæpenumero in sacris literis pro infinito vsurpatur, ut in verbis illis Dauidicis: *Septies in die laudem dixi tibi*, id est, sæpius.) Deinde cum videmus quotidie Solem, Lunam, & Stellas, quæ toties in sacra scriptura, *militia caelestis* nuncupantur, cursum in suo quæque orbe peragere; an non dicere possumus, videre nos quasi tot circuitores circum vniuersi huius muros circumuehentes, & velut excubias discurrunt agentes? Quid de his dicitis Euangelistæ? *Erunt signa in Sole & stellis.* Audientur præterea ciulatus, clamores, strepitus ac tubarum sonitus.

*Tuba mirum spargens sonum,
Per sepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.*

Imperfectio raturum destruetur, totus orbis excindetur, omnesque orbis & loci eius incolæ morte, & ea quidem crudelissimum destruma, delebuntur.

Diuina id reuelatione scire videbatur Iohannes, cum in Apocalypsi scriberet, *In diebus septimi Angeli cum ceperit tuba canere, consummabitur mysterium.* Quid denotant hæc omnia? quænam hic latent mysteria? demonstratur, Deum, plurimis signis præmissis, quæ instar Angelorum ac nuntiorum mundi consummationem instare denuntiantium futura sunt, & postquam tuba, quæ vltimus nuntius futura est, sonuerit, ad iudicium venturum, ac tum omnia mysteria finem habitura. E quibus omnibus manifestum redditur, multa & euidentia signa prodigiaque horrendum illum diem præcessura; ac signa adeo horrenda & formidanda, ut si eorum interdum recordari vellemus, aut eadem in mentem reuocare, eum qui iudex illic futurus est, in æternum non offenderemus.

Ita namque id credit Salomôn, ut que omnes id credant, conatur sufficere: *Memorare nouissimæ tuæ, & in æternum non peccabis.* Futurum est hoc hodiernæ concionis subiectum, in qua de tribus potissimum signorum generi-

bus agendum erit, signis inquam in Sole, in Luna, & stellis, quæ vniuersale illud iudicium antecedent. Interca autem dum de his iudiciis & signis iudicij prænuntiis, acturus sum, signa quæso beneuolentiæ & attentionis sedulæ mihi demonstrate. Incipimus.

Inter omnia signa & prodigia, quæ horrendum illum Domini diem præcurrent, signa in Sole velut prima, Prophetæ & Euangelistæ postiere, eaque velut præcipua & maxime formidanda in primo agmine collocarunt, & merito quidem. Nam quemadmodum decrepitæ senectutis iudicium est oculorum lippitudo, visus amissio, membrorum tremor & concussio, & omnis calor naturalis defectus: ita quoque si oculi mundi in sensum declinantis caligare incipiunt, si Sol & Luna lumine suo destituantur, si sol obsecuretur, & luna lumen neget, si omnia mundi membra tremant ac febris ardore concutiantur, (*Et erunt motus per loca*) manifestissima signa sunt, finem eius & interitum imminere, iudicium extremum instare, atque mox eum extinguendum.

Eosdem cum in se defectus morbosque Isaac Patriarcha perspicere, morti se victimum agnouit, *Si nunc autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat, vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei, fili mi vides quod senuerim, & ignorem diem mortis meæ.* Dico igitur, verbis Patriarchæ huius in hæterando, cum duo illi oculi mundi caligare inceperint, & sol cum luna obsecurari; certissimum hoc argumentum esse, mundum in senium vergere, eiusque finem atque excidium instare; quibus visis merito dicere poterimus, *Iuxta est dies perditionis & ad se festinanti tempora,* & in primis cum vasti huius corporis membra tremant & concutiantur.

At adeo terribiles & violentæ hæc concussiones futuræ sunt, ut turres etiam excellentissimæ iisdem euertendæ sint, arces ad terram prosternendæ, vrbes in ruinas ac rudera redigendæ, montes etiam altissimi, partemque durissimæ concutiendæ, homines præ metu & horrore vociferaturi, ipsi qui etiam Angeli trepidaturi. Vnde hoc constat?

Ex

Mat. 24.
Luc. 21.

Ex textu Euangeliorum: *Virtutes caelorum mouebuntur.* Non sunt horum verborum exoticæ quædam aut nouæ expositiones eudenda; nec per virtutes has caelorum influxus aliqui caelestes intelligendi, qui tunc nimirum mouendi sunt, id est, distemperandi: quasi vero virtutes illæ quæ hæc inferiora dirigunt ac moderantur, illo die omnia consularæ sint, atque vniuersam rerum machinam turbaturæ. Non sunt præterea per virtutes has caelestes, Angeli illi intelligendi, qui caelos mouent, dirigunt, impellunt: quasi vero eorum tunc moderamen abiectioni sint, ipsique caelorum orbis huc illucque, rectoribus carentes, sine vilo ordine, aut mensura at præmissis euagatari. Quamuis hæc interpretatio aliquomodo tolerari queat, & Apostolus hæc visus sit respexisse, cum in Epistola sua Canonica ait: *caeli magno impetu transiunt;* id est, promiscue, nullo seruatō ordine feruntur. Item Isaias Propheta: *Super hoc caelum turbabo. & mouebitur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum.* Tamen de ipsis Angelis, de substantiis, inquam, illis, corporis expertibus, hæc capienda sunt: qui cum quantitate ac dimensione careant, & sola virtute & potentia consistant, vt scribit Eusebius, vere etiam virtutes caelorum nominari queunt. Adeo vt Euangelista per verba hæc, *virtutes caelorum mouebuntur,* innuere voluerit, ipsos etiam Angelos viso iudicii horrore trepidaturos. Vnde de diei huius amaritudine & terrore facile iudicare possumus, cum Angeli, beati illi spiritus hic tremant & percellantur.

Cur angeli die iudicij mouendi sunt.

Sed dicite mihi, obsecro sanctissimi spiritus, caelestes, inquam, mentes, quam ob causam mouendi sunt, vnde tremens ille motus proueniet: an fortasse, quod caelos impellere ac moderari desinetis? an vero, quod cura & sollicitudo quam erga mortales semper habuistis, finem accipiet? an vero, quod in rigido illo ac seuro iudicio cum hominibus improbis condemnari, & ad inferos detrudi metuat? Huius quidem opinionis fuisse videtur Chrysostomus, sed ipse ab eadem quam longissime abest: neque enim vllam eadem veri speciem habet, hinc namque sic-

ret nullam eos de beatitudine sua certitudinem habere. Aliud alij sentiunt, atque afferunt, ideo potissimum, beatas illas mentes trepidaturas ac mouendas, quod tam horrenda ingentiaque prodigia conspiciantur sunt. Respicere huc voluit Iob, cum ait: *Columna caeli pauent, & contremiscunt ad nutum eius.* Quod Gregorius Pontifex exponens ait: *Quid facient tabulae quando tremunt columna,* id est, Angeli, qui sunt velut mundi bases, atque Atlantes, quibus caelum & orbis inniuntur: metuunt igitur homines Therista timidiores, arundines illæ leuissimo vento moueri & concuti solitæ. Magister sententiarum aliter adhuc locum huic explicat, aitque Angelos idcirco motum iri, quod peccatores atque impios magna seueritate ac rigore à iudice Deo castigari videbunt, adeo vt & ipsi non parum formidaturi sint. In quo imitabuntur filium quendam familias, qui dum videt patrem aduersus seruos insurgere, eosque acriter castigare, sibi nihilominus metuit, quamuis se tenerrime atque vniuersè a patre diligere norit.

At nihil horum mihi aridet, ô Angeli, assiam motus vestri causam videor reperisse. Mouebimini scilicet, quia ad res insolitas, nouas, à nulla hominum memoria visas vel auditas, & quas antea geri etiam posse negaueratis, vos rerum arbiter Deus destinabit. Accenditis nimirum ignem, tempestates ciebitis, tubas inflabitis; solem obscurabitis, lunæ defectum causabimini, stellas caelo derurbabitis. Quam opinionem Euangelista confirmans dixit: *erunt signa in sole & luna & stellis,* signa vbiq; sursum ac deorsum, intus & foris.

Cum pater aliquis familias in mortis articulo constitutus est, deq; eius iam vita medici desperant, omnes domestici summo in luctu & dolore versantur, famuli lamentantur ac gemunt, parietes pulla ac lugubri veste conuestiuntur, vicini & noti plorant, mortis casu ingemiscunt: quæ omnia, teste Augustino, magis sunt solatia viuorū quam subsidia defunctorū. Ita quoque, cum homo qui magni huius palatii, mundi, inquam, caput est ac princeps, in extremis erit, & iam iam animam efflaturus; omnes creaturae, quæ

vt eius vtiliterent, à Deo condita sunt, lugubrem quemdam habitum induent, ac manifesta doloris signa dabūt. Aues quippe garrire desinent, bestia horrendum in modum ululabunt, herba exarescent, fontes exsiccabuntur, montes trepidabunt, cœlum tonabit, stellæ cœlo decident, sol deniq; radios atro tectus velamine abscondet, & in hominis casu, præ cæteris creaturis, ingemifcet.

Apo. 6.

Testatur id in Apocalypsi sua Ioannes: *Cum aperuisset sigillum sextum, sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, sigilli huius apertio bene, mea quidem sententia, & ex Sanctorum Patrum mente, ad iudicij tempus refertur. Solem vero nigrescere ac cilicium induere, quid aliud est, quam manifestū doloris, quem ex hominis ille calamitate habebit argumentum: signum quippe doloris est ac pœnitentiæ, cilicium gestare. Sed ob duas potissimum causas oculus ille mundi lugubrem hunc habitum induet, & dolorem præ se feret.*

Duæ rationes, ob quas Sol luctum induet in die iudicij.

Tunc nimirum, hominum impietate eorumque aduersus creatorem ingratitude inspecta, simulque visis peccatis quæ vindictam clamabunt, quin etiam viso in omnē eos aternitatem, sine vlla redemptionis spe tartareis suppliciis exercuandos; tum propter iustam iram, qua aduersus impios accendetur, tum quod erga eos commiseratione afficietur; quando nimirum cernet, malum eorum & exitium adeo vicinum esse, dolens quin etiam tanta se ingratis beneficia contulisse, motu nimirum suo illis succurrendo, lumen præbendo, influxus suos communicando, pudore simul & pœnitentia commotus, radios retrahet, vultum abscondet, mundoque caliginosus, ater, cilicioque indutus (quomodo pœnitentes indui consueverunt) apparebit.

Saccus & cilicium mortificationis indicium est, vt ait Origenes, vel, vt Gregorius, apertissimum contritionis testimonium. Solem igitur in senectute sua atque vltima ætate saccum & cilicium non assumere, non designat aliud: quàm homines cum hoc prodigium perspexerint, si salutē consequi, diuinam vindictam declinare, & à tanta se cala-

mitate immunes præstare velint; sicut cum induere, cilicio membra domare, pœnitentiæque agere debere: atq; ideo, vt dixi, *sol niger* Apo. 6. *factus est: pro fiet, tamquam saccus cilicinus.* Nec sol modo, sed & orbes cœlestes, qui veluti parietes ac muri ipsius vniversi sunt eodē schemate velentur. Testatur id Isaias: *In Isai. 30. in oratione mea induam cœlos tenebris, & ponā saccum in operimentum eorum;* quasi corpora illa cœlestia dolerent, tot se hominibus adeo ingratis & impiis beneficia contulisse: vel quasi eis compatiendo, hoc lugubri illo signo admonerent, vitam vt in melius commutarent, & pro delictis pœnitentiam, cuius saccus euidens argumentum est, agendo, à tanto se infortunio & casu defenderet.

Niniuitarum Rex auditis Prophetæ interminationibus, sententiæque mortis in se atque in vniversum regnum lata, vt eam auerteret, regnumque à funesto exterminio tueretur, regium paludamentum in saccum & cilicium commutauit, edictoq; publico per cunctos regni terminos promulgato, eadem quoque veste subditos omnes indui præcepit mandauitque, vt à viis prauis ad Deum conuersi pœnitentiæ incumberent, diuinamque maiestatem quam ad iracundiam prouocauerant, propitiā redderent. Ecce verba edicti: *Operiantur saccus homines, & conuertatur vir à viis suis mala.* Non aliter etiam, diuino iudicio imminente, sol, tanquam omnium inanimatarum creaturarum rex saccum, & cilicium induet, atque hunc omnis cœlestis nobilitas, luna scilicet, planeta, cæteræque stellæ imitabuntur, quo hac homines ratione commonefaciant, vt à peccatis abstineant, itaque furorem diuini iudicij euadant. Erunt igitur signa in sole.

O horror horrorem! ô spectaculum spectaculorum, exclamat Hieronymus, cum dici huius furorem signorumq; horum terrorem consideraret. Quid? an non satis est, a quas summa montium cacumina transcendere: platas sanguineo rore perfundi, domos ad terram prostrerni, eiulare vrbes, aquas exastuare, homines simul & Angelos trepidare: an præterea necesse est solem vultum abscondere, lunam pati deliquiū, stellæ moueri & deturbari: Necesse plane id erat, inquit

Grego.

laciones, Gregorius; nam, cum omnes creaturæ soli
 cur signa in homini velut principi ac domino obsecuta
 sole esse de sint, ipse vero peccando toties earum obse-
 beant. quiis abusus; cur, quæso, aduersus eum in illa
 die non exsurgant, vt eum percellant, eique
 horrorem ac metum incuriant; & præsertim
 sol, luna & stellæ? Erunt igitur signa in sole.

Necessario id ita debere fieri refert D.

Thom. Si enim vniuersa familia ad iniuriam
 patrifamilias irrogatam commouetur, atque
 eandem vindicare desiderat: si rege injurijs
 affecto omnes subditi eadem sumptis armis
 vlcisci contendunt: cur, quæso, creaturæ non
 concitentur, cū tam enormes & graues crea-
 tori suo ac principi irrogatas injurias conspi-
 ciantur; cur nō in vltimo illo die iudicij om-
 nes arma sumant, quibus inimicos principis
 sui debellant, deque illata iniuria vindictam
 sumant, atque eius partes tueantur? Aliquid
 innuere voluit Sapiens, cum ait: *Omnia crea-*

tura tibi creatori deseruiens excanescit in tormē-
tum aduersus iniustus. Atque ideo signa in sole
 futura sunt. Atque hoc est, iuxta sententiam
 Chrysostomi, rationi quam maxime consecra-
 taneum, si enim omnes creaturæ ad vnius ho-
 minis vsu condita sunt, atq; ipse earum ca-
 put constitutus ac princeps (de quo scriptum
 legimus: *Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues*

& boues, vniuersas, insuper & pecora campi, vo-
lucres caeli, & pisces maris:) an non æquissimum
 est, eadem lachrymis, luctusque signis inso-
 litis, principis sui casum deplorare, isdemque
 ostendere quo in eum animo & affectu sint;
 & præsertim cum extremo in discrimine ver-
 satur? Et si in amara Passionis Dominicæ die,
 insensibiles creaturæ, sensum quandam ha-
 buisse visæ sunt, doloremque haud medio-
 crem demonstrasse, cum Creatorem suum
 morientem viderent? Si sol radios retraxerit,
 caligine se cooperuerit, si coelum nubes texe-
 rint, si terra tremuerit, si petra scissæ sint, &
 monumēta aperta, si nulla denique tunc crea-
 tura fuerit, quæ in supremo illo Conditoris
 omnium conflictu ac certamine luctum
 lamentaque non præse tulerit, cur non & i-
 psam faciat in magno illo iudicii die, cum
 hominem qui earum rex est & dominus, in
 mortis articulo, & quidem æternæ, viderit.

esse constitutum: *Erunt* ergo proculdubio *signa in Sole.*

Id autem ita fieri debere putauit Augusti-
 nus: cum enim homo è duobus compositus
 sit, spiritu nimirum & carne; verissimile est,
 Deum cum ad hominem iudicandum vene-
 rit, vtrumque hoc etiam adhibiturum, quo
 nimirum aduersus eum iustitiam exerceat, &
 creaturas sensibiles vna cum insensibilibus
 aduersus eundem armaturum: *Erunt* itaque
in Sole signa, ecce sensus expectes.

Adhæc, vt nostrum huc etiam symbolum
 afferamus, est etiam longe æquissimum, hæc
 prodigia contingere: quemadmodum enim
 ciuitas quæ dudum tyranni cuiusdam iugo
 pressa fuit, illo eiecto, arma aduersus eum ca-
 pit, inque eius perniciem cum omnibus ciui-
 bus conspirat: Ita etiam mundus, qui ingens
 quædam ciuitas est, cuius peccator vi & ty-
 rannide dominatum inuasit, & quem toto vi-
 te tempore possidet, & in quo omnes ei ciues,
 id est, creaturæ, inuita licet, parent & obse-
 quantur: cum in vltimo iudicio tyrannum
 hunc eiici viderit, arma sumet, vires aduersus
 eum exeret, omnes creaturæ quæ huius Reipubl.
 ciues sunt, in eius perniciem & interitum
 conspirabunt, ac bellum eidem crudelissi-
 mum indicent. Vnde Sapiens: *Armabit crea-*
turam ad actionem inimicorum, & pugnabit cum
illo orbis terrarum contra insensatos. Ideoq; *erunt*
signa in Sole.

Nemo igitur miretur, si tot signa & prodi-
 gia & maxime in sole, horredum illum diem
 præcessura sint: nam quoniam tunc postre-
 mus dæmonis conflictus futurus est, verissi-
 mile est, omnes eum creaturas in aciem pro-
 ducturum, & aduersus hominem concitatu-
 rum; si enim, antequam templum Ierosoly-
 mitanum excinderetur & profanaretur, va-
 ria in eodem prodigia visa & audita sunt, vt
 Iosephus & Hegesippus tradunt; cur iudiciū
 extremum plurima etiam signa, velut calami-
 tatis & excidij generalis præambula, quo pul-
 cherrimum mundi huius templum euertenda-
 dum est, non præcedant?

Occurrit mihi & alia horum signorum ra-
 tio. Tantopere scilicet Deus peccatum homi-
 num detestatur & odit, vt mutas etiam ob-
 idipsum

ad ipsum creaturas puniat; quod nimirum illa peccato viam struxerint, occasionem dederint, peccatorique obsecutæ sint. Quod è Sacris litteris abunde confirmari potest. Iussit olim in Deuteronomio Deus in vrbis cuiusdam impia direptione, omnia ferro & flamma deleri, ipsos etiam muros vrbis. In Exodo voluit etiam bestias sceleris abominandi administras expiari. *Qui cum iumento peccauerit, moriatur & iumentum.* In Iosue vero ipsa saxa & lapides vltionem sensere. At quoniam omnes omnino creature toties peccatoribus auxiliatæ sunt, eorumque in sceleribus administræ & sociæ extiterunt; ideo par est, easdem etiam vindicem Dei manum perentifcere, diuinæque iustitiæ flagellum experiri, ac notas iracundiæ in se ostendere, & in primis lucidum illud astrum solem, qui eisdem velut famulus obsequerissimus ad nutum famulatus est, lucemque præbuit, cum vitis operam darent. Aequum est igitur, & rationi quam maxime consentaneum, signa & prodigia in creaturis apparere, & præsertim in Sole.

Psal. 59.

Dauid Vates cum eminens hæc signa conspiceret, obstupescens exclamat: *Ostendisti populo tuo dura, intellige signa, id est, prius quam ad iudicium venias, signa prodigiosa præmittes.* Iob quoque cum pluribus vitæ huius vanitatem, ac miseras descripisset, mox subiungit: *Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Contra folium, quod vento rapitur ostendis potentiam tuam.* Non enim videtur æquum Domine adeo fragilem te, te, inquam, creaturam tam acriter insequi, torque præuis signis eam perterritere, nec te aduersus eum insurgere. Satius scilicet foret, Angelo cuidam hocce negotium committere. Vtcrius ne tēde, vir sanctissime, est namque necessarium, vt hæc omnia eueniant, & docuit Sacra Scriptura, signa in sole futura.

Iob. 14.

Tunc igitur ô astrum lucidissimum, horrendæ huius diei præ cæteris creaturis signa dabis? Prædixisse id olim visus est Moyses, cum de te deq; sorore tua Phœbe locutus est: *Fiant luminaria in firmamento cæli, & d. uisant diem ac noctem: & sint in signa ac tempora.* Fuitis quidem ambo hæctenus in signum, tu di-

Gen. 1.

ei & illa noctis, indicatis adhæc horas & menses, pluuies & grandines præsignatis; at eritis etiam in fine mundi futuræ calamitatis miseriarumque imminentiū indicium & signum. Confirmat id Scripturâ dicens: *Erunt signa in Sole.* Quid? an in Sole?

Quid! oculus ille totius vniuersi diei de Sol toties licium, cæli decus, totius vniuersitatis columnen, omnium planetarum princeps, omnium mobilium summum, omnium horologiorum director, influentiarum thesaurus, summi Dei imago, in signum adhuc futurus est, qui toties ante in signum fuit. In libro enim Iosue eundem legimus fixum stetitisse, mediumque cursum interrupisse, vt populo Dei in signum victoriæ foret. In libris regum decem eum gradibus retrocedentem videmus, vt regi pissimo restitutæ sanitatis indicium foret. In die Passionis Dominicæ vidimus deliquium passum, atque intra nubila sese occultantem, vt hac ratione ostenderet morienti se creatori compati. Porro iterum in signum futurus est, quando vniuersa hæc rerum machina dissoluetur, tunc scilicet cilicium induet, atroque velamine sese cooperiet, vt hominis se casu & calamitate affici ostendat, ac proinde apparebunt signa in Sole.

O signa horrenda, ac vere terribilia! quæ nam porro videtur ratio tot tantorumque signorum producendorum? Rationes sunt variorum ac multiplices. Primo, vt hinc colligetur mundi finem instare; deinde, vt impiis, præcellura qui post paucos dies condemnandi sunt, metus ac formido incuteretur; adhæc, vt his visis peccatores in extremis illis diebus ad penitentiam conuerterentur, peccataque desererent: postremo vt ex his mortales certiores redderentur, diuitias omnes in breui deferendas, amplas has & superbas domos propediè derelinquendas, turres excelas & cælo injuriam facturas, in cineres & fauillam redigendas, omnes denique voluptates ac delicias finem accepturas. Cuius rei figuram in libro Exodi legimus.

Cum Deus peruicaciam ac duritiem impij Pharaonis castigare disposuisset, omnia prius Ægypti idola confregit, & ad terram deiecit; adeo vt eadem ipsa qua Ægypto Hebræi egressi

Exod. 12.

gressi sunt nocte, omnia simulacra in frusta comminuta sint. Ita quoque vnum è præcipuis futuræ egressionis mundi huius signum erit, omnium rerum, quas peccator, nouus ille Pharao, velut idola quædam adorabat, vt sunt castella, palatia, delicia & facultates, destructio & euersio: cuius rei euidentis in sole signum videbimus, & non minus etiam in luna: de cuius signis jam loqui incipiamus, vt ita ad alteram orationis partem descendamus, in qua noua signa cernere licebit.

IV. Neque enim solus sol signa & prodigia edicitur, sed etiam luna, quæ partibus suis hic quoque non deerit, nec fratri hac in re concedet. Tunc namque cornua amittet; scriptum est nempe, *Obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendet in lumine suo*. Ezechiel vero ait, *Operiam: cum extinctus fuerit, caelos, & nigrescere faciam stellas eius; solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum*. Ioel autem, *Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum*. At Euangelista, *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de caelo*. Apostolus Petrus, *Sol conuertetur in tenebras & luna in sanguinem, antequam veniet dies Domini magnus & manifestus*, & post omnes in Apocalypsi sua Ioannes; *Sol factus est niger, sicut sacculus cilicinus, & luna facta est sicut sanguis, & stellæ ceciderunt de caelo super terram*. Desuntne igitur nobis sacræ scripturæ loca, è quib. assumamus, signa in sole, luna & stellis futura?

Cur Luna apparitura sit rubicunda Sed cur sanguineum potissimum tunc luna colorem induet? cur rubescet? an indicare vult, instare procellas, turbines, & tempestatem; iuxta illud, *Pallida luna pluit, & rubicunda stat, alba serenatur*? forsitan, vt nobis mortem, stragem & totius mundi interitum instare demonstraret. Tamberlanes totius Orientis terror, vrbes cum obsidione premeret, quæ se primo die victoris potestati tradere detrectarent, altero die sanguinei coloris tentoria explicabat, vt hinc obfessi intelligerent, omnia, nisi se dederent, morti, stragi, & cædi esse destinata. Hoc ipsum quoque de rubicundo lunæ colore dicere quid vetat? At erit fortasse prælagium, è quo de tristi totius vniuersi ruina excidioque ominari licebit?

quod verius existimo, quodque figura quadam è veteri testamento deprompta confirmabo.

Antequam Israelitæ Ægypto egredierentur, omnesque Ægyptiorum primogeniti ab Angelo mactarentur, postes & superliminaria agni immolati sanguine tingi voluit Deus. Ita quoque antequam mundi hæc machina esse desinet, omnesque à Deo creaturæ occidentur (quod circa finem mundi accidet) superliminaria illa & tigna magni huius mundi palatii, sol inquam & luna, rubicundo & sanguineo colore tingentur. Hinc in Apocalypsi legimus, *Et luna tota facta est sicut sanguis*.

Et sane quando oculos in splendidos illos planetas conicio, eosdemque attentius intueor, nouos in animo conceptus efformo. Et quid? dicetis, attendite, paucis aperiam. Sol ille, qui tristitiæ illa signa præferet, Christum Redemptorem, Luna vero Deiparam Virginem Mariam, stellæ autem vniuersum sanctorum cœrum denotare videntur. Quot, Deus bone, sol ille, luna ac stellæ terribili illo die signa dabunt? In Christo imprimis, qui toties in sacris litteris solis nomine nuncupatur, (vt in illo loco Malachias, *Orietur vobis timentibus nomen meum, sol iustitiæ*) signa horrenda, signa vltionis, iustitiæ, atque iracundiæ apparebunt. Tunc nimirum sol ille obscurabitur, tunc obtenebrescet, tunc misericordiæ radios monstrare desinet, tunc benignitatem peccatoribus denegabit, tunc nimis ah fera erit poenitentia. Hoc est nempe quod Samuel olim dixit, *Perro triumphator in Israel*. *1. Reg. 13. non parceret, & poenitentia non flectetur*, quod *Prou. 6. testimonio deinde suo confirmat Salomon: Zelus & furor viri, id est, Christi Iesu, non parceret in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus nec accipiet pro redemptione dona plurima. An non igitur signa hæc in sole, luna, & stellis horrenda sunt? Sed erunt & alia, & quidem longe maiora, ac numquam prius visa, nimirum passionis Dominicæ insignia, gloriosum ve xillu crucis ac trophæa montis Caluarie: *Tunc parerit signu filij hominis, ecquæ Deus bone signa?* Erunt, vt dixi, signa præterea in luna, in gloriosa inquam Virgine Maria quæ toties in li-*

Exod. 12.

Apo. 6.

Signa in ipso met Christo, qui sol est.

1. Mach. 4.

1. Reg. 13.

Prou. 6.

Luc. 21.

in l. bris sacris lunæ nomine dicitur, (*Pulchra ut luna*) Eheu! resplendens illa luna, lucidum illud astrum, mater gr̃atiæ ac misericordiæ, modo quidem in hæc inferiora, nosque homines sanctum influxum ac lumen emittit, peccatoribus quoquo modo auxiliatur, adest, succurrit, pro iisdem apud filium orat & supplicat, veniamque obtinet: sed in die illa horrenda, erunt signa in Luna, & quidem horrenda; non enim dabit *lumen suum*: mera tunc nox erit, vndique horror & tenebræ, & caligo densissima. O triste ac lugubre nentium; ô verba metuenda ac formidinem incutientia!

Signa in
Virgine
Maria.

Illam Virgo, fons ille misericordiæ, gratiarum Oceanus exuberantissimus, quæ vniuerso mundo salutem attulit, quæ commune omnium peccantium refugium est, miserorum ac desperantium asyllum ac pharos, ad quam omnes omnino mortales in vitæ huius navigatione respiciunt; tunc lumen suum amiserit; immittis, dura, immisericors erit, benignitatis viscera exuet, sanguinem spirabit, vindictam in peccatores exercebit, flammisque eos acerbis addiet. Tunc igitur vere Luna obscurabitur, & signa in Sole & Luna apparebunt.

Luna, vt Astrologi docent, ipsaque experientia demonstrat, quo à sole remotior, quo & clarior est: & quo ei redditur vicinior & plenior, quo & obscurior: ac tum deliquium pati solet. Idem omnino de Virgine hac credendum est: nam quamdiu in hac vita agimus, à filio illa suo videretur abesse quam remotissime; peccatoribus tamen tunc maxime illucet; suis apud filium precibus pro iisdem intercedendo, auxiliumque ijs suum ostendendo. Sed in horrendo illo die, filio suo, soli iustitiæ, quam proxima futura, ac beatitudine plenissima, deliquium patietur, lumē denegabit impiis, vt cum hoc mundo in interitum ruant; sanguineum adhæc colorem induet; ac furore & iracundia in peccatores accensa, eosdem ad necem & mortem sempiternam prosequetur.

Esch. 7.

Regina Esther cum aduersus Aman Purpuratum exacerbata, eundem ad necem

quæsiisset, statim quod petiuit obtinuit, mox enim vt postulata Assuero regi proposuit. Aman in crucem actus est. Ad eundem etiam modum illustris illa totius vniuersi regina, gloriosa mater & virgo vindictam in peccatorem, qui verus ille mundi huius purpuratus est, postulans, quamprimum à filio exaudietur. Tunc quoque, quod notandum est, atque è quo iram eius colligere licet, omnia impiis beneficia & gratias, quas eius aliquando patrocinio & intercessione obtinuerit, exprobrabit; quo illis hæc omnia in maius iudicium cedant, maiorisq; damnationis sint occasio: Forfitan & illa Ieremiæ verba ad filium suum, qui tunc velut Iudex præsidebit, commota & exacerbata habebit: *Recordare, quod steterim in conspectu tuo, vt eloquerer pro iis b. n. & auerterem indignationem tuam ab eis: propterea redue eos in manus gladij* Exclamare igitur mihi licet, ô signa, ô prodigia, ô res penitus admirabiles!

Erunt adhæc etiam prodigia in stellis; eheu quâ luctuosa hæc prodigia erunt, quantumque calamitatem portentent? Quande enim lictores capitales veste sanguinea, aut lugubri induti apparent, & tuba jam insonans signum est maleficum quendam iam ad supplicium rapiendum: Ad eundem etiam modum, quando sol, luna & stella, quæ sunt veluti satellites & administratores summi illius Prætoris Christi (*ignis, grando, nix, glacies, & spiritus procellarum, faciunt verbum gladij*) accinctæ erunt iustitiæque habitum affument; Sol nimirum tenebras, luna ruborem & colorem sanguineum; stella vero deliquium; & quando tuba illa horribilis per sepulchra regionum mirum sonum sparget: an non tum colligere licebit, peccatores iam cōdemnandos esse, & æternis suppliciis mancipandos?

Sed necesse ne erat, prodigia in stellis apparere? an non sufficiebat, eadem in duobus illis luminaribus maioribus conspici? an non satis erat, solem obtenebrescere, lunam rubicunda veste indui, vt & in stellis signa esse necesse fuerit? Quid ni? Cur non eadem sint in signum, & velut præcursores secundi aduentus Domini, cum fuerint & primi: ita namque Herodi Magi locuti sunt

Vidimus

Matt. 2. Videmus stellam eius in Oriente: & alius Euangelista ita de secundo aduentu asseruit. *Erunt signa in sole, luna & stellis:* deinde & alibi, *Stella cadent de caelo*, id est, cadere videbuntur, ut ab aliis aliquibus eadem verba exponuntur vel, ut ab aliis, obscurabuntur. Alij vero per has stellas, non nisi cometas quosdam in aere creatos, & impressiones qualdam meteorologicas designari putant, quæ stellæ quædam caelo, id est, aere, decedentes esse, videbuntur, eo loquendi modo, quo in scripturis aues quæ per aera volitant, *volucres caeli*, dicuntur.

Aliter hæc intelligit Origenes, asseritque per stellas has viros doctissimos, & magnæ rerum cognitione præditos intelligi: quasi plurimi eorum, quamvis in religione fiat firmissimi, atque ad instar stellarum resplendant, Antichristi præstigijs & versutijs in fraudem inducti ac circumventi, caelo casuri sint, id est, æterna beatitudine priuandi. Nec id omnino abs re: nam ad eundem modum

Dan. 2. Sanctos in Daniele Propheta sideribus comparatos legimus, *Deiicit defriuidantur*, & de stellis conculcavit eas, in quibus verbis Hebræa phrasim, *Deiicit pro deiciet*, obseruanda est.

Lib. 30. Anal. c. 10. Quod Gregorius clarius adhuc exponens scribit, *Qua nonnullos & luce iustitia resplendentes, & virtute operis robustos Antichristus frangat.* Quod & Ioannes in Apocalypsi sub visionis cuiusdam mylticæ inuolueris aperte demonstrat, dum dicit, draconem cauda sua tertiam stellarum partem auulsiße: quod vniuersisq; ad libitum interpretetur: quidem de Antichristo hoc intelligi malim, qui circa mundi finem, ad instar truculentæ cuiusdam draconis, grassando & sæuendo, tertiam penè Sanctorum partem, qui à Deo destinati erant, ut veluti lucida quædam sidera in cœlesti firmamento aliquando colluicerent, cauda secum in perniciem & damnationem trahet. Ah Deus bope, si ipsæ stellæ firmamenti, quæ fixæ esse videbantur, tunc decisuræ sunt: timeant terreni illi, qui nullo alio firmamento nisi mundi inconstantia, & vanitate nituntur, timeant inquam, ne in interitum ruant.

V. Sed nondum veri scopum attingimus: nam quoniam Christo solem, Mariæ lunam comparauimus, necesse quoque est per stellas, de

Tom. 4. Bess. Aduent.

quibus hic agitur, Sanctos intelligere, idque ex mente sacræ scripturæ, & præsertim Apostoli, *Alia claritas solis, alia claritas luna, alia stellarum*, id est, ut non eadem omnium stellarum claritas est & splendor, ita quoque non eadem Beatorum in cœlis est gloria. Hoc nomine & sanctos nominauit, *Qui ad iustitiam* *Dan. 12.* *erudiunt multos, fulgebunt quasi stelle in perpetuas æternitates.* In Apocalypsi etiam video mulierem in capite coronam duodecim stellarum gestantem, ac per eandem designari arbitror Ecclesiam, quæ duodecim Apostolis non secus ac duodecim stellis lucidissimis, coronata sit.

Et sane, ipsi Sancti sæpius in sacris litteris stellis comparantur, & non immerito: nam quemadmodum stellæ cœli gloria sunt, ac veluti gemmæ & vniones, & cœlestium orbium species, ut eas nuncupat Salomon: ita *Eccl. 45.* quoque Sancti, qui modo in cœlis gloria perfruuntur, decus ac gloria Ecclesiæ dici queunt. Ac sicut stellæ per diem latent, in tenebris vero resplendent, ac tota nocte collucēt, Sic etiam Sancti, interea dum in nocte vitæ huius ambulant, inter mundi tenebras, inter impios sc. ac sceleratos, in medio Ecclesiæ, virtutibus, bonis operibus, alijsq; edificationis exemplis resplendent. Ut pluribus ostendit Magnus Gregorius lib. 4. Moralium, cap. 14. Vel fortasse, quod per diem dum lætior fortuna affulget, probi delitescere satagant, obscuro esse eligentes meritaque non ostentantes; in nocte vero aduersitatis ac persecutionis tenebris resplendent, longeque maiores esse videantur, ut asserit Bernardus.

Equidem aliam adhuc his comparationem subnectam: nam quemadmodum, iuxta philosophos, stellæ in cælo fixæ sunt, nec singulæ motu quodam particulari mouentur, ac non nisi mouente orbe cui infixæ sunt, sic & de Sanctis dicemus. Licet enim in hoc inferiori mundo uiuant, eorum tamen conuersatio in cœlis, atque eorum animæ Deo velut firmamento inhxerent: neue aliam voluntatem aut motum à quo dirigantur habeant, quam qui illis cœlitus infixus sit; qui eos iuxta diuinum beneplacitum quocumque dirigit & impellit. Ita namque olim nescio quis locus est, *In ipso viuimus, moriemur, ac sumus.* *Philip. 14.*

o mus

Act. 17.

mus. O stellæ præstantissimæ, stellæ quæ signa dabunt & prodigia operabuntur!

Isa. 13.
Ioel. 2.6.

Ac signa vere terribilia. Sic enim id prædixere Prophætæ, *Stella n. n. expandent lumen suum* ait Isaias & Ioel, *Stellarum traxerunt lumen suum.* Per stellæ vtrinque intelligendi sunt Sancti: tunc nobis succurrere & auxiliari desinent: eorum vero lumen, est auxilium & protectio, quibus nobis adsunt, sunt preces, quas quotidie ob hominum salutem coram Deo representant. Sed in terribili illa die signa in iisdem apparebunt: tunc enim auxilia ei, protegere, proque nobis intercedere cessabunt. Modo quidem instar stellarum fixarum in firmamento beatitudinis, nos illuminant, iuuant, suos nobis influxus communicant, at in lugubri illa die lumen detrahent, proque nobis interpellare desinent. An non hæc terribilia quædam signa futura sunt: tunc nimirum recitata litaniæ non proderunt, Sanctorumque; inuocatio cassâ penitus erit & inutilis, atque omnes preces & auxilij imploratio in vanum fiet. Omnes adhæc sancti cû Iudice Christo Iesu cælo, velut in aciem prodituri, egredientur, vt de inimicis vltionem sumant. Docuit hoc me vates regius, qui de Sanctis ita vaticinatur, *E. altationes Dei in gutture eorum, & gladij accipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nat. onibus.* Per has exaltationes triumphantium iubilos intelligo, quibus victorias quas de inimicis retulere, coram iudice detonabunt: per gladios porro accipites auctoritatem, quam à Christo accepere ad vniuersum mundum cum eodiuudicandum, ac vindictam de illo sumendam. Irridebunt ipsos præterea peccatores, ac sexcenta in eisdem infamiæ improperiorumque plaustra exonerabunt, hæc forsitan Deuteronomij verba vsurpantes. *Vbi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam & surgant & optulerunt vobis: & in necessitate vo: protegant.* Deinde, quod multo erit grauius, in interitu quoque ac pernicie eorum videbunt, auditaque damnationis sententia in eisdem prolata plaudent. Obseruauit id Psalmista cum ait, *Lætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Denique aduersus ipsos impios conspirasse videbuntur, nam teste Sapiente, *Stabunt iusti in magna co-*

Psalm. 139.

Deut. 32.

Psalm. 37.

stantia aduersus eos qui se angustiauerunt. An non igitur hæc ingentia signa in sole, luna & stellis? Aperite igitur oculos vestros Christiani, atque horum signorum tenorem vobiscum dispicite, videte signa in sole, luna ac stellis, atque horredum hunc diem iugiter ob oculos habetote, potens est enim nos peccatorum ceno extractos in virtutis semitam reuocare, quia scriptum est, *Memorare nouissimam tuam, & in æternum nō peccabis.* Neque enim fieri potest, vt Deum offendatis, qui prodigia hæc futuri iudicij & signa præuia interdum in memoriam reuocat. Minima namque eorundem consideratio, mihi credite, ad conscientiam percollandam, etiam in peccando oblitinatissimam, & peccatis plurimis grauatos, conuertendos, & ad penitentiam lachrymas eliciendas sufficiat.

Tu porro omnium peccantium refugium, ac toti orbis iudex Deus, gratiam, obsecro, nobis concede, vt sapius diei huius meminisse valeamus, vt nimirum visis signis calamitates non gustemus, vt audito tonitru, à fulgurate manu tuti & immunes maneamus. Et præsta ò misericordix Pater, vt quamuis sol, luna, ac stellæ apertissima iustitix tuæ signa editura sint, facies tamen tuæ solis lumē nobis splendeat, neue misericordix tuæ radij à nobis retrahantur, ne fax illa lucidissima in tenebras densissimas conuertatur. Id ipsum de luna, sanctissima scilicet matre tua dictum esto: ne videlicet illa defectum aliquem patiat, ne lucidum illud astrum sanguineo assumpto colore nobis comminetur, ne irascatur, insurgat, ac vindictam de nobis sumere præsumat, sed intercessionum eius iubar nobis iugiter adesse ac lucere dignetur: vtque stellæ id est Sancti, in nostro semper hæmisphærio fulgeant, rutilent ac splendeant, nec vllō vnquam tempore eorum influxibus, id est precibus, suffragiis, atque intercessionibus frustreremur. Quo sole, luna, ac stellis nobis, interea dum in hoc inferiori orbe commoramur, propitiis, ad æternam tandem gloriam ac beatitudinem peruenire valeamus, quam concedere nobis dignetur, Pater, & Filius ac Sanctus Spiritus, Amen.

FERIA

FERIA TERTIA.

DE HORRIBILI IVDICII DIE.

Partitio.

1. De horrore diei iudicialis.
2. De ignorata illa & immeritoria noctis die.
3. De ignibus diei.
4. De tempestate in quatuor elementis.
5. De nominibus diei.

Memorare nouissima tua, atq; imprimis horrendum iudicij diem, & in æternum non peccabis. *Ecclef. 7.*

FIGURA.

Deut. 32.

Moyfes Propheta, calamitates & infortunia, quæ Deus ingratisimo populo interminabatur, prophetico spiritu cum præuideret, famens scilicet bellum ac ferorum animalium incursum, sermonem concludens, diem quo illa omnia euentura erant: diem perditionis, desolationis ac destructionis appellat. Sensu quidem litterali hic de Iudæorum calamitate flagellis que in eos eui-braturus erat Deus, locutus est, at allegorice & figuratiue diem iudicij delineauit, quæ vere dies perditionis, calamitatum, miseræ ac rotius mundi desolationes vastitatisque futurus est: diem in qua non nisi ignes conspiciuntur, non nisi tonitrua audiuntur, non nisi de morte erit sermo, non nisi de bellis ageretur, diem, inquam, terribilis iudicij: cuius ut angustias, & lugubrem catastrophæ explicare valeamus, & Paraclitum Spiritum, ac simul ad Deiparam Virginem confugiamus, ut ille gratia intellectum illuminare, hæc vero precibus apud Filium suum nobis patrocinari velit, salutationem igitur Angelicam eidem offeramus:

Ave MARIA.

I. Isai. 21.

Euangelicus ille Propheta Isaias cum exoticam quandam visionem vidisset, eamque describeret; ita sermonem exorsus est: *Viso*

dura nuntiata est mihi, propterea repleti sunt lumbi mei dolore & angustia parturientis, corruui, cum audirem, conturbatus sum, cum viderem, emareuit cor meum, tenebrae suspesecerunt me.

Quænam hæc potuit fuisse visio, quæ sanctum hunc Prophetam adeo consternarit, terruerit, concusserit? Viderat scilicet in spiritu urbem Ierosolymitanam euertendam, ciues eius ferro delendos, bona ac facultates eorum diripiendas, altaria profananda & conculcanda, Sacerdotes iugulandos, & lapidem in ea non mansurum. Porro vnica hæc cogitatio in tantum eum perterruit, ut omni profusus motu, sensu voceque perdita mori sibi visus sit.

At aliam longe terribiliorem vobis hodie visionem denuntio, Auditores, ac nuntia multo tristiora affero: non vnã urbem, nõ vnã prouinciam, vel vnum regnum desolandum, orbem euertendum, & in cineres ac fauillas redigendum. Visionem, inquam, cui similis nulla vnquam visa est, in quam si vel tantum oculos conicio, vndique concutior ac tremo, comæ præ horrore arriuntur, expallesco, animas ac vox deficit, & sanguis instar glaciæ congelascit. Visionem denique, quam priusquam exponã, exclamare cogar cum Propheta: *Ollam succensam ego video; ce-* *Ierem. 1.*
no eheu diem ardentem, & flammescentem, incendio æstuantẽ, sed incendio nouo profusus & inaudito, incendio quod deuorabit, delebit omnia, quodq; & imas montium radices exuret. Hinc de eo bene scripsit Moy- *Deut. 32.*
ses: *Ignis succensus est in furore meo; & ardebit usque ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.* Merito igitur exclamem, O diem horrendam, funestam ac lugubrem! ô diem inter cæteros dies metuendam, ac terribilem! Atq; hoc eam nomine & Paulus nuncupat: *Terribilis quadam expectatio iudicij est, quæ* *Heb. 20.*
consumptura est aduersarios, bene ait, *terribilis,* nihil namque tunc in mundo reperire erit, quod non horrorem ac metum incutiet, atq; ideo hoc eam schemate depinxit Gregor. Nissenus: *Illic namque arascetur iudex, elementa i-* *Orat. 2. in*
vacundiam præferent, cæli furorẽ spirabunt, *1. c. Gen.*
atque omnes omnino creatura aduersus hominem insurgent. Vere igitur dies terribilis, cui nulla vnquam

vnquam similis exstitit, aut vllō vnquā tempore exstabit.

Ezechias Rex cum procaces minas, quibus Rabfices præfectus militiæ Regis Assyriorum, sanctæ ciuitati Ierusalem; totique adeo regno Iudaico insultabat, audisset, adeo consternatus & percussus fuit, vt scissis vestibus saccoq; indutus, ad templū se contulerit, palatūq; profecto & populi senioribus ad se vocatis, cilicio eos amictos ad Isaiā Prophetam miserit, cui hæc referrent: *Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis & increpationis, & blasphemia dies iste.* Si sola militis proterui procacia magnanimum hunc principem adeo percussit, vt diem illum angustiarum, tribulationis & terroris nuncupauerit: quo nos pacto consternari fas est, auditis comminationibus Iesu Christi, totius vniuersi Iudicis, auditoq; nuntio vniuersarum rerum machinam evertendam & excindendam? An non hic induere sacco oporteat, cineres assumere, & ad poenitentiam recurrere? annon dies ille dies tribulationis, calamitatis & miseriæ appellandus est?

Mardocheus Iudæus cum litteras ab Assuero Rege obtriuisset, quibus ei in Persas Iudæis aduersantes sciendi licentia data erat tradit Scriptura, ob quingentos vno die Persas in Susis internecione deleros, & decem de familia Aman in crucem actos diem illum diem ultionis appellatum esse; *Et constituta est per omnes prouincias vna ultionis dies.* Quod si propter paucorum hominum necem dies illa, dies ultionis appellata est, quo nos quæso nomine horrendam illam iudicij diem nuncupabimus, in qua omnia sanguine maderibit, in qua maxima edetur strages, in qua per omnes mundi angulos vindex gladius defauit? Vere igitur dies hæc dies ultionis ac vindictæ dicenda est.

David Vates cum diei huius mentio incidisset, tantum eius horrorem terroremque esse ait, vt terra motu concutienda sit, ac totus orbis formidaturus. Audite verba eius: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc irata tua, de caelo auditum fecisti in iudicium tuum, terra tremuit, & quicquid, cum exurgeret in iudicio Deus; quasi diceret: In die illa non homines duntaxat aut bestia, sed ipsa etiam ligna, ru-*

pes, petra; & quicquid in terra est. quamuis insensibile, tremet & pauebit.

Plura adhuc habet Sophonias. Scribit e-
nim tantum illius horrorem futurum, vt ipsi etiam Calates, Sampsones, Hercules, & qui-
cumque viuis fuere nobiles, instar folij
trepidatum sint. *Vox diei Domini amara, tribu-
labitur ibi fortis.* ipsi quia etiam Angeli per-
cellendi, quod testatur Scriptura: *Et virtutes
caeli commouebuntur.* & disertus multo Psal-
mographus: *Montes sicut cera fluxerunt a facie
Domini, a facie Domini iudicantis, omnis terra.*
Per montes illos, liquidos, angelos, aut etiā
homines vitæ sanctitate conspicuos intelli-
gere possumus, qui omnes præ metu ac for-
midine trepidabunt.

Fidelium omnium pater Abraham, qui
toties in S. Scriptura amicus Dei vocatur,
cuique nullus vnquam virtute obedientiæ
propriæque voluntatis resignatione par ex-
stitit, cum rigidum hocce iudicium animo
vlueret, non mediocriter turbatus fuit, ac
subito horrore percussus, *Cum sol occumberet,
sopor irruit super abraham, & horror magnus
atque tenebrosus inuasit eum: a paruit clybanus
ardeas, & fumans, & lampas ardens.* Quæ ver-
ba sanctissimus Augustinus exponens ait: *Temp. & Ps.
Clybanus ardens, & fumans, significat diem iudi-
cij, in quo erit sicut & stridor dentium, in quo erit
solutus & lametatio, & tarda poenitentia quan-
do mouebuntur fundamenta montium. & ardebit
terra v. g. ad inferos.*

Vnus ex amicis Iob cum amarum hunc &
lugubrem diem in mentem reuocaret, frigi-
do sudore perfusus, animique angustia pres-
sus dicebat: *In horra visionis nocturna quan-
do solet sopor occupare homines, paucor tenuit me
& tremor & omnia ossa perterrita sunt.* Magnus
Pontifex Gregor. in hunc Prophetam com-
mentatus, verba hæc scitissime iudicio extre-
mo adaptat. Bene autem mihi Iob visus est
diei huius memoriâ horrorem visionis nocturnæ
appellasse; coincidit enim hæc appellatio cū
verbis Prophetæ Sophonias: *Die ira, dies illa,
dies tribulationis & angustia, dies calamitatis &
miseria, dies tenebrarum & caliginis.* Horrenda
profecto epitheta ac nomina metum ac for-
midinem pauidis incurientia, dies denique
tremenda ac formidanda.

Hæc

Hæc est enim dies, cuius si iugem memoriam haberemus, in æternum nullis Deū criminibus offenderemus. Nostrę huic assertioni accedit Sapiens: *Memorare nouissima tua, & imprimis horrendum iudicij diem, Et in æternum non p. ccabis.* Hunc vobis horrorem pluribus hodiernā cōtione describam, cumque vt semper ante oculos geratis, auctor & fualor ero; & quoniam dies hæc, dies confutionis ac peiturbationis est, confuse etiam, nulla seruata certa materia, ac sine vllō ordine procedendum est: vos tantum benignas aures accommodare.

II. Nullus nostrum est, Auditores, quin sciat, idq; suadente fide, præter particulare vniuscuiusq; iudicium, quod singuli, anxia corpore jam egressa, subeunt; & in quo animę aut condemanantur, vel æterna beatitudine dignę iudicantur, esse & aliud vniuersale atq; generale, in quo omnes omnino homines vnum in locum collecti pariter iudicabuntur. Sed quoniam id die aut qua hora futurum sit, penitus ignoramus: neque enim vlla id a nobis ratione sciri potest. Est namque dies; cuius ortus non a solis directione, non a motu cœlorum, non a causis naturalibus, non a necessitate in dissolubili immutabilique, neque fato, quibus omnibus vniuersa scientia naturalis que rationes innituntur, sed pure, simpliciter, immediateque a Dei summi omnium rerum directoris voluntate dependet: ille enim agens quoddam liberrimum est, quod in operibus cogit aut violenter cōpelli non possit; de quo apud Psalmistam scriptum legimus: *Deus ultionum Dominus, Deus vltimum libere e. 31.*

Miraculum illud naturę Aristoteles, qui res etiam profundissimas subtilissimasque ingenii bolide explorauit, nunquam eatenus pertingere potuit, vt mundi initium inuestigare, aut eius nouisse originem potuerit: adeo vt dicere coactus sit, ab omni hunc æuo & ab æterno existisse. Porro si summus ille Philosophus mundi initium & ortum ignorarit, multo magis finem illius & interitum: cum vtrumque ab eadem prorsus causā dependeat, & humani captum ingenij longe excedat. Quod igitur sublimis Aristoteles nequit cō-

prehendere, quis, quæso, nostrum id intelligere aut inuestigare præsumat?

Nullus enim Scripturę locus est, e quo aliqua de eius certitudine haberi certitudo possit, sed omnes eiusdem libri docent, secretum id penitus esse & inscrutabile: ait namq; Malachias: *Ecce venit Dominus Deus exercituum, Malach. 3. & quis poterit cogitare diem aduentus eius? Zacharias vero: Et erit dies vna, qua nota est Domino, non dies neq; nox. Ac post vtrumque Euangelistę: De die illo vel hora nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neq; Filius, nisi Pater.*

Lucas Euangelista, qui etiam de Apostolorum gestis luculentissimum commentariū conscripsit, refert primos illos Ecclesię Doctores, Apostolos cum huiusce rei certi esse cuperent, idque a Domino, curiositati satisfaciendi ergo, sapius postulassent, acriter ab ipso reprehensos ac taxatos fuisse, hisque castigatos verbis: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, qua pater posuit in manu sua.* Perinde ac si diceret, nolite curiose hoc inquirere, nolite de rei huius incertę certitudine anxij esse, quam nec Angeli, nec ipse filius Dei norint.

Scio quidem, fuisse olim Rabinos quosdā Hebręorum, qui de huius quasi rei certitudine adepta gloriabantur, de quibus consulere est Galatinum, & Picum Mirandulanū. Credebant enim, mundum, quod sex diebus cum omnibus omnino creaturis a Deo conditus fuerit ac perfectus, ad sex annorum milia duraturum: eo quod mille anni in Scriptura aliquoties pro die vno capiantur (vt in illo Psalmi loco: *Mille anni ante oculos tuos, tanquā dies hesterni qua præterijt, adeo vt qui sex dierū spatium conditus esset, sex quoq; dierum, id est, sex mille annorū spatium euoluto esse desineret, ac tum etiam iudicium fieret.* Id autē tradunt ex Prophetia cuiusdam Elię, quę in Talmud, in tractatu de Sanedrin cap. Halec, & in tractatu de idololatria, cap. Libne, & in tractatu de Sabbatho relata est. Sed doctissimus Genebrardus, Aruernorum decus, ac Sorbonę nostrę lumē, eos erroris redarguit, & validissimis iuxta ac doctissimis rationibus euincit, non fuisse illam prophetiā Elię Thabitę, quem nos vt Prophetam tenemus ac

suspiciamus, sed alterius cuiusdam recentioris Cabalista nugiuenduli, qui suis simul & nobis hac ratione conatus est imponere: tandem ex sententia omnium sanctorum Patrum, & conformiter opinioni meae concludit, die hunc nemini omnino mortalium cognitum esse.

Quod cum ita sit, dico, diem hunc adeo funestum ac terribilem fore, ut, si eum homines comprehendere valerent, nullus omnino inter eos reperiretur, etiam adacillimus, animiq; inuictissimi, qui non timeret, ac concuteretur: Ioannes Apostolus, qui diuina duntaxat reuelatione, eum perspectum habebat, cum vidisset scilicet iudicem flammantibus & igniuomis oculis scintillantem, & cuius ab ore anceps gladius prodibat, adeo perterritus fuit, ut exanimis in terram corruerit. Quid hic audio, Deus bone. Ecce dilectus Deo discipulus, Christi que corculum, variis caelitus prerogatiuis dotatus, qui que supra pectus Domini in cœna recubuit, cum diem hunc non nisi in enigmate contemplatur, tremmit, pallescit ac tantum non emoritur.

Ipsemet Redemptor noster Christus, cum Apostolis de hoc die loquens, insolita eam quadam loquendi ratione depingit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi* Eritne igitur hæc maior Domine, quam ipsa tribulatio diluuij, quam vniuersa terre superficies aquis cooperta cum vniuersis orbis incolis atque animantibus, sensit? anne maior, quam afflictio Sodomitarum ac Gomorrhæorum, quando quinque ciuitates caelesti incendio deflagrarunt? anne horribilior quã Egyptia, in qua fluuij in sanguinem conuersi sunt, in serpentes virgæ, vrbes in ranarum palustria commigrarunt, atque omnes totius regni primogeniti ab Angelo exterminatore occisi interiire? eritne crudelior clade maris rubri, in qua Pharaö cum vniuerso exercitu in momento sub vndis sepultus pœnas dedit? Sine dubio. Nam talis tunc tribulatio erit, qualis non fuit ab initio mundi, & qualem se quisquam vidisse vel audiuisse non meminit.

Erit igitur tunc, non dico dies, sed obscurissima quædam nox tenebris obsita densissima

mis, qua nihil amplius promereri dabitur, nocti com-
nox, inquam, de qua loquutus videtur Euan-
gelista: *Venit nox in qua nemo potest operari*: nox Ioan. 9.
denique, quam sub parabola inuolucris Do-
minus spectandam dedit, in qua de operariis
in vineam missis est sermo: idq; diuersis diei
horis, sed qui omnes cum nox ingrueret, &
tenebræ essent, mercedem ex pacto accepe-
re. Denotat hæc parabola, quandiu vitæ huius
dies durat, nos à magno illo patrefamilias
Deo, diuersis temporibus & omnibus ætatis
horis, in Ecclesiæ vineam mitti, ut dignos in
ea pœnitentiæ fructus faciamus: at quamprimū
ut mortis iudicii; extremi nox ingruit,
laborandi finem fore, amplius promereri nõ
licere, pœnitentiã acceptã non esse; & strenuos
tunc operarios mercedem ex condicito
recepturos: *ut recipiat unusquisque prout gessit in* 1. Cor. 3.
corpore suo, siue bonum siue malum.

Insinuauit id etiam aliquomodo Psalmo-
graphus, cum diceret: *Exiit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*: ideoque
quandiu dies est, operandum est, nec à
bonis operibus cessandum, at meritõrum
messis colligenda: nam cum suprema iudicii nox
aduenerit, amplius laborare aut promereri
non licebit.

Apostoli cum tota nocte piscati nihil
prendissent, Domino superuenienti dixeret:
Tota nocte laborantes, nihil cepimus. Scio quidem hæc de obscura nocte & tenebroso peccati statu intelligi, in quo dum quis detinetur, nihil meritõrum aut virtutum comprehendere potest. Sed quid ni & de obscura iudicii nocte id intelligi queat, in qua frustra ingemiscemus, omnis spes inanis erit, pœnitentia irrita, in qua bona desideria nihil lucri afferent, nihilque amplius promereri poterimus, in qua nullus indulgentiæ, misericordiæ, aut gratiæ locus? Hoc vobiscum cogitate peccatores, nam quamuis tunc tota nocte laboretis, ploretis, ingemiscatis, lamentemini nihil capietis: Operamini igitur dum tempus habetis, dum sol in axe est, dum dies durat, & cogitate noctem ad operandum penitus inuilem esse.

Hæc enim videtur nox, de qua Salomon locutus est: *Solis autem orbis superposita erat gratia* Sap. 17.
hic nox

nis nox imago tenebrarum, qua superuentura erat illi, in qua spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos autum sonus, aut vis aqua decurrentis nimium, aut sonus validus precipitatarum petrarum, aut mugientium valida bestiarum & c. aut resonans de altissimis montibus echo, desciētes faciebant illos praetimore. An non nox haec imago noctis est illius horrendae, de qua hic loquimur, noctis inquam, in qua petrae inter se collidentur, montes ad inuicem concutientur, animalia ululabunt, homines lugubriter ingemiscunt, & voces horribiles audientur, ac tristia spectacula videbuntur, quae cunctis terrorem incutiant? *are centibus hominibus praetimore & exspectatione eorum, qua superuenient vniuerso orbi.*

Luc. 21.

Matth. 25.

Anne recordamini noctis illius, quam nobis in parabola seruator descripsit, in qua spōso ad nuptias veniente, clamor factus? cum quo virgines prudentes, sumpto secum oleo, ad nuptias ingressae sunt, fatuae vero, oleo destitutae, exclusae. In nocte hac veram noctis extremi iudicii imaginem cōtemplor, in qua non nisi clamores, ululatus, voces lugubres ac lamentabiles audientur. Erit quippe nox illa, in qua animarum nostrarum sponsus, Iesus easdem ad aeternae beatitudinis nuptias introducturus veniet: & tunc, quae prudentes exstiterit, quarum scilicet lampades oleo instructae sunt, id est, quae animam multis virtutum ornamentis cōdecoratam habuerint, magno cū honore ad optatas illas agni nuptias admittentur, at stolidae, id est peccatores, quarum lampades extinctae erunt, igne scilicet chantatis non collucentes, nec oleo bonorum operum secum sumpto, fores oclusas inuenient, neue ad beatitudinis nuptias intrabūt. Neque enim tunc olei coemendi, meritum eoaceruandorum, poenitentiaeq; agenda tēpus erit: vitae dies ad operandum conceditur, nox vero ad operandum inepta.

Exod. 16.

Quamdiu Hebraei in deserto & inculta solitudine subsistebant, singulis diebus, praeterquam Sabbatho, manna caelitus decidebat. Docemur his, diuinā misericordiae manna, quamdiu in mundi deserto degimus, magna copia, idque singulis vitae diebus operi destinatis, decidere: at in extremi iudicii die,

qui instar Sabbati futurus est, ac veluti omnium rerum quies, ne micam quidem misericordiae ad nos descensuram, nec vllam tunc gratiam, aut indulgentiam expectandam esse. Egregia quidem haec figura, ecce & aliam.

Sex annis continuis agros excoli olim voluit Deus, septimo vero anno omnes nouales esse & ab aratione quietem habere, *sex annis seres agrum tuum, septimo sabbatum terra erit.* *Exod. 23.* Denotabat hoc conscientiae nostrae agrum, sex annis, id est, sex vitae huius aratibus, diligenter excolendum, ac bonorum operum semēte conferendum: semēte autem haec, virtutes sunt, merita, ac poenitentiae fructus. His enim annis euolutis septimus adueniet, nempe Sabbathum illud aeternum, in quo nihil amplius laborare, promereri, pati, subire poterimus, & in quo omnia sancta piaque exercitia finem accipient, *A modo iam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Ideoque magno nos affectu Paulus monet, & etiam atque etiam adhortatur, ut dum tempus acceptabile habemus, dū dies salutis adhuc in horizonte est, bonum operemur. Sed noctem hanc relinquentes, diem discutiamus, ac tragicum illum diem, de quo nouos & nunquam auditos conceptus producamus.

Exod. 23.

Apo. 14.

2. Cor. 6.

Prophetarum ille Rex ac regum Prophetarum David, cum diei huius mentionem faceret, de eo non secus ac de diluuii quodam locutus est, *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, veruntamen in diluuii aquarum multarum ad te non approximabunt.* Perinde ac si diceret, Nunc quidem o aeternae Deus, omnes sancti nostri patrocinium suscipiunt, tibi que pro nobis supplicat, sed ubi horrenda & procellosa illa dies aduenerit, cum nimirum omnes furoris tui aquae exundabunt, nemo pro nobis intercedere praesumat. Reuocat hoc & aliud mihi in mentē quod refert Plut.

III.

Psal. 31.

Cleon vir in rebus gerendis industrius, in tractatu cum ad reipubl. gubernacula suscipienda euocatus esset, omnibus notis & consanguineis vnum in locum vocatis ait, omnem sese nunc amicitiae, familiaritatis ac sanguinis memoriam iuraque deponere, ne fortasse cōco quodam erga eos affectu abductus à iustitiae tramite & a quo dijudicando deflecteret.

In tractatu de iis, qui rēp gerunt.

let.

ret. Idem hic de Iesu Christo dicere velle videtur Pfaltes, qui à Patre suo ad vniuersum hunc mundum iudicandum vocatus, omnes amicos, dilectos ac sanctos vnum in locum colliget (*Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius*) priorique amicitiae ac pristino amori valedicere quodammodo videbitur, ne quam post hac ab eo gratiam, aut indulgentiam expectent. Hoc nempe est, *in diluuiio aquarum multarum. d. te non approxima-*

Psal. 49.

Psal. 31.

Dan. 7.

Psal. 67.

Gen. 19.

Diluuium inquam penitus nouo, atq; horribiliori illo, quod tempore Noe orbem submersit, non enim aderit tunc arca, quae hominum reliquias vndis eripiat: sed erit diluuium ignis & flammarum exundantia, quo nomine id Daniel Propheta nuncupauit, *Fluuius igneus rapidusque egrediebatur de ore eius, atque idem quidem qui supra Dauid, Ignis ante ipsum praecedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Ecquod Deus immortalis, illud erit diluuium, ecquae conflagratio? longe profecto terribilior quam incendium Sodomiticum. Terribile quidem fuit, quinque ciuitates igne caelesti deflagrare, vnoque pariter incendio in fauillas redigi, sed erit, mihi credite, horribilior, eodem tempore videre Asiam cum Africa fumantem, Europam cum America deflagrantem, & per quatuor mundi angulos & cardines Vulcanum laxatis habenis debacchantem.

Loth vxor cum Gomorrhuzum incendium curiosius respectando vidisset, adeo repente exhorruit, vt in statuam salis conuersa, insensibilis, immobilis ac sine vita permaneret. Et sane, nullum omnino hominem esse existimo, qui ea quae in extremo iudicio euentura sunt, fulmina inquam, atque orbis totius incendium respiciens attentiusque contemplatus, non percussus, vitae rationem ac mores mutet, atq; instar statuae in rerum mundanarum affectu, gustu, sensuq; immobilis & omnis sensus expertus non reddatur.

Ioannes Babylonis excidium desolationemque in Apocalypsi praenuntians, tam horrendam eam ac tragicam futuram esse ait, vt omnes transeuntes tanta rerum atrocitati vertigine, ac casu percussis, cineribus ca-

put conspergendo, aeraque lamentis gemitibusq; implendo, dicturi sint, *Ve, ve, ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes, vna hora desolata est.* Quid igitur dicturi sunt homines, cum non vnus horae, sed longe breuiori spatio, vastam illam mundi vrberem in cineres & fauillam redactam cospiciet? quos tunc gemitus, quas lachrymas, quos vlulatus edent? quanta tunc omnium erit anxietas, quanta angustia?

Ipse quin etiam Redemptor noster Ierosolymitanae ciuitati appropinquans, eiusque desolationem excidiumque praesagiens, lachrymas effundere vberim coepit, itaque eiusdem sortem querulis vocibus deplorare: *Quia venient dies in te & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te & dicit, & ad terram prosterne te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent lapidem super lapidem.* Saluator, ecce, noster vnus vrbis excidio ruinaque in tantum permouetur, vt lachrymas fundat, gemat & ploret, tu autem estrenus peccator in omnia scelera effuse, non moueberis aut flesteris, cum generalem & communem vniuersae mundi machinae vastitatem ac ruinam conspicaberis. Veniet enim, eheu! tempus, quo vniuersus orbis vallo arctissimo circumcingetur, omnes jugulabuntur, ignis per omnia inualefcet, mors vbique grassabitur, omnia denique ad terram prosterneenda sunt, nec lapis super lapidem mansurus. O excidium sanguineis lachrymis deplorandum: o ignem, o diluuium!

Vere igitur tunc diluuium aquarum multarum, plurimarum inquam miseriarum, existet (hac enim nomenclatura sapius miseriae, & calamitates in sacris libris appellatur,) quando nimirum summus ille Deus, summus Iudex, ac vindex, furoris sui atque indignationis cataractas haecenus ocellas relaxabit, vt vniuersum terrarum orbem diluuium inuoluat. Nam quemadmodum torrens rapidissimus, diu obicem & repagula passus, adeo tandem excrescit & augetur, vt claustra effringens, repagulaque supergressus, omnia circumquaerit cooperiat, & lata lata boumque labores vnico momento atque impetu destruat: ita quoque rapidus ille

ille ac violentus diuinæ iustitiæ torrens, iam enim à quinque annorum millibus, aut amplius in superno ille habitaculo retentus est, idque per obicem & remoram quam diuina misericordia obiicit, per repagula quæ Dominica crux, ac sanctorum omnium intercessio opponunt, sed in tantum nouis quotidie aquis accedentibus inflatur, vt in supremo tandem iudicio magna vehementia & impetu erumpens, vniuerso mundo cladem & interitum sit allaturus. Hunc mihi conceptum Isaïas propheta suggestit, dicens, *Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus aquarum multarum inundantium*, atque apertius adhuc Dauid, *in diluuium aquarum multarum*. Hoc igitur mente volue anima mea, ac vide, ne hoc te diluuium inuoluat.

Ceterum torrens ille adeo violentus & impetuofus exister, tantisq; insurgens tempestatibus, vt Iob omnes mundi huius miseras, calamitatesq; enumerans, easdem vt leuissimas ac velut nullius momenti, earum respectu duceret, non secus ac si quis aqua guttam cum vasto Oceano compararet. Earum iraque magnitudinem admiratus, ait, *Cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* Vocat ecce afflictiones mundi huius, inter quas numerantur pestis, famas, bella, aliaque calamitates, quæ Deo exacerbato cuius eueniunt, non nisi guttam. *Quia Omnia ne hæc à Iob, non nisi stilla sunt, cum iis quæ tempore iudicii euentura sunt comparata? quantus igitur miseriarum ille Oceanus erit quantumque diluuium.*

Referam & alia longe mirabilia, in illa etiam die ingens illa procella & tempestas ingruet, de qua toties Psalmographus locutus est, *In circuitu eius tempestas valida*. Quando enim Iudex ille ad iudicium venturus est, tempestas, & fragores eius erunt velut antrambulones, tonitrua veluti tubam inflabunt, & fulgura coruscationesque lateri eius non secus ac laterones astabunt. Et alibi, *Sicut ignis qui comburit siluam, & sicut flamma cõburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos*. Symbolum quoque suum huc conferat, Iob, *Apprehendet*

Tom. 4. Bessai Aduent.

eum quasi aqua inopia, nocte opprimit eum tempestas.

Hem quænam tempestas, quænam procella! erit profecto illa toti orbi communis, & quocumque terrarum diffusa, perque omnia elementa defauiet, tempestas scilicet in mari, tempestas in terra, tempestas in aere, denique per omnia mundi climata dispersa. Quod diductius nonnihil in singulis declarabo. Erit igitur tempestas in mari: tunc namque venti carceribus suis erumpentes, perque Neptuni imperium laxatis habenis debacchantes mille naufragia causabuntur, fluctus concitabunt, aquas in altum tollent, Oceanum incendunt, undatum gurgites celo tenus eleuabunt, eosdemque eleuatos ad ima barathri depriment, piscibus horrorem incutient, adeo vt vndis relictis, ac liquido habitaculo, præ metu amarescentes, anhelantesque in litore expiraturi sint. Ipse quoque maris sonitus & mugitus fluctuum, repercussioque reciproca adeo horribilis erit, vt homines ea audita propemodum sint emortui, *Arescentibus hominibus præ confusione sonitus maris & fluctuum*, & in Psalmis, *sonuerunt & turbata, unt aquæ: item alibi, Viderunt te aqua, & timuerunt, & turbata sunt abyssi, &c.* item alio in loco, *Non me demergat, Deus meus, tempestas aqua.*

Non minor quoque tempestas erit in terra. Tor namque in ea motus, concussiones, agitationesque erunt, vt montes ad terram prosternendi sint, arces & extruções in sublime euolaturæ, totus denique orbis sedibus mouendus mutuaque collisione euerendus: dicere enim Euangelium, *Erunt motus magni per loca*. Quæ tunc concussiones per omnia mundi loca existent? omnia nempe à sedibus imis & ab ipsis fundamentis mouenda sunt, testatur & Psalmista, *Moueantur omnia fundamenta terra*, & alio in loco, *Moueatur mare, & penitus eius orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo*. Cuius rei rationem subnectit, *Quoniam venit iudicare terram: iudicabit orbem terrarum in iustitia & populos in aequitate*. Porro motus hi adeo vehementes erunt, vt terra sedibus mouenda sit locoque cessura: de quo hoc Isaïæ testimonium

P nium

Isai. 28.

Psal. 81.

Iob. 2.

Psal. 49.

Psal. 82.

Iob. 17.

Luc. 21.

Psal. 45.

Psal. 76.

Psal. 68.

Tempestas per terram.

Marc. 13.

Psal. 81.

Psal. 79.

Isai. 13. nium habemus : Super hoc caelum turbabo , & mouebitur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum , & propter diem irae furoris eius : item Ieremiae. *Vidi montes & ecce mouebantur , & omnes colle: conturbati sunt , intuitus sum & non erat homo , & omne volatile caeli recessit : aspexi , ecce Carmelus desertus , & omnes eius urbes destructae sunt à facie Domini , & à facie irae furoris eius.* Atque omnium grauissimum Ioannis in reuelationibus , *Et terra motus factus est magnus , qualis nunquam fuit , ex quo homines fuerunt super terram.*

Tempestas in aere. Tempestas quoque non minor in aere. Omnia enim tunc in tribus illis regionibus sublunariis in motu & tumultu erunt , prodibunt tunc ex illis fulgura , coruscationes , tonitrua , fragores , grandinumq; copia : *Illuxerunt fulgura eius orbi terra , vidit & commota est terra : item , Misit sagittas suas & dissipauit eos : fulgura multiplicauit & conturbauit eos , & in Apocalypsi. Et facta sunt fulgura , & voces & terra motus , & grando magna : & mox eodem in libro , Et facta sunt fulgura , & voces , & tonitrua , & terra motus factus est magnus & grando magna sicut talentum descendit de caelo in homines. Quid igitur in die illa tremenda facturus est homo , in die illa procellosa , quate confertes ? mare conscendes vt enauiges ? sed ipsum tempestatib. horrendis infestum erit. deerunt etiam naues quae exusta erunt , ipsi quin etiam pisces incendium deuittantes pelagus deserent , & abditos recessus quaerent : per agros discurrens vagabundus & pauidus ? non poteris , fulgura enim & tonitrua capiti tuo superimminebunt. At nondum hic finis.*

Igni quoque elementaris tempestatem experietur , ille namque extra sphaeram & orbem recedens omnia haec inferiora consumet : *Ignis ante ipsum praecedet , & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Quos hic inimicos intelligit : ipsos nimirum peccatores : scriptum est enim , *Odisti omnes qui operantur iniquitatem* , ipsas etiam bestias , plantas , terras , & ceteras creaturas , aquas omnes ignis deuorabit , eo quod peccatori in peccatis quodammodo lenocinatae sunt , atque instrumenta peccatorum & scelerum fuere : *Pluet super*

Psal. 96.

Psal. 5.

peccatores laqueos ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum , quoniam iustus Dominus , & iustitiae dilexit. Haec namque creaturae , eius iustitiae executrices erunt , *Ignis grando , nix , glacies , spiritus procellarum , quae faciunt verbum eius.* O dies , o tempestas ! o procella , qualis ab initio mundi visa non fuit ! nam Aegypti plagae cum his comparatae ludicrum quid ac propemodum nihil esse videntur. Aegypti siquidem flumina non nisi in sanguinem mutata sunt , at pelagus & Oceanus tunc ignis naturam induet : in Aegypto non nisi tenebrae spissae fuere , at hic sol vultum terget caligine amictus , luna quoque deliquium patietur , stellae adhuc lumen non dabunt : illic soli primogeniti ab Angelo percutiente occisi sunt , hic vero omnes homines vna cum bestiis interibunt. Non satis tibi erit o tempestas quatuor elementa concutere ? vltimiusne etiam progrediere ?

Sine dubio , Auditores : nam ad ipsos vsq; caelos eadem pertinet , omnesque globos caelestes concutiet , atq; huc trahere possumus verba illa Dauidis , *Et in ira tua turbabis eos , & maxime Isaiæ , apertius illud inuenientis : Super hoc caelum turbabo.* Porro tam horrenda tempestas haec in caelestibus orbibus grassabitur , vt omnes caelestes influxus cessaturi sint , caelorum motus finem accepturus , stellae caelo casurae , ipsi quoque spiritus eosdem orbis dirigere atque impellere soliti , pauore & formidine percellendi , sol obscurandus , luna sanguineum colorem assumptura , planetae denique lumen negaturi. An non igitur horrenda haec tempestas erit , cum nimirum virtutes caelorum mouebuntur ? adeo vt vere dies tempestatum appellari possit , cum per vniuersa & per omnes mundi angulos eadem grassatura sint.

Toties de his olim locuti sunt Prophetae , & imprimis Ezechiel , *Erumpere faciam spiritus temp statum in indignatione mea , & imber inundans in furore meo erit , & lapides grandes in ira in consumptionem* Dicit plurali numero tempestatum , quia nulla tunc tempestas erit , quae non grassabitur , & nullus locus in quo non grassetur , in caelo nimirum , in aere , mari & terra , perque quatuor mundi cardines. Post hunc prodeat Daniel magni quoque

Psal. 12.

Psal. 148.

Psal. 82.

Isai. 13.

Ezech. 11.

Dan. 11.
Nabum. 1.

que nominis Propheta. *Quasi tempestas veniet.* & Nahum, *Dominus in tempestate, & in turbis via eius.* Omnes ecce de hunc tempestatem vocant. Exclamare itaq; vere possum: *o diem sanguinolentum, funestum, terribilem!* diem quem luculentioribus adhuc epithetis Scriptura insigniunt.

Sophon. 1.

Sophonias enim Propheta de eodem agens, vocat illum diem iræ, calamitatis & miseria: iræ, inquam, sanctissima namque Trinitas tunc sæuiet & exandescet, cum furore scilicet descendens, ad vniuersum mundum diiudicandum; Angeli quoque exacerbati erunt, hominibus enim adesse & opitulari desinent: cæli etiam iracundiam præ se ferent, cursum namque suum abruptent, ac volui desinent: elementa quin etiam furorem videbuntur induisse, ignis enim continuo ardebit, aer tonitrua edet, Oceanus insurget & spumabit, terra tremet, irataque nullum amplius fructum gremio suo effundet, dæmones adhuc furent, quia omnes tunc infernalibus abyssi prodibunt, vt in nos desuuiant: totus denique mundus indignati videbitur, quidquid enim hic reperietur, peccatoribus bellum mouebit, iustitiam & vindictam de tot tantisque peccatis deponens. Vere igitur dies iræ, dies calamitatis. Nullæ namque tunc supererunt vrbes, arces nullæ, aues garrite desinent, animalia solitudinem deserent, totus denique orbis non nisi incultum quoddam & sterile desertum videbitur. Erit adhuc dies miseria. Vbi que namque animalia ululabunt, homines eiulabunt: hic paries ad terram concider, illic integra cum fundamentis palatia terræ motu conuellentur, flamma summa montium cacumina transcendet, grando per agros sæuiens fata prosterneat, cadauera quoque varia per terram sparsa videbuntur. Dies igitur miseria & calamitatis, quia tunc dæmones solutis vinculis in homines insurgent, Angeli furorem induent, sancti, qui nobis auxiliati sunt hæcenus, indignabuntur, & homines æternis suppliciis addicentur.

Tres sunt dies notabiles.

Ideo quoque dies indignationis & furoris appellatur, quod tres sint dies penitus admirabiles. Primus est dies vitæ huius, quia interea dum hic vitam ducimus, indignatur

interdum Deus, interdum vero, cum visum fuerit consolationes abundanter immittere; nonnunquam castigas, nonnunquam etiam gratia sua demulcens. Secundus dies perfectam, puramq; pacem habet, benignitate refectus est, ac non nisi delicias continet, ille autem non nisi in cælesti beatitudine habebitur, vbi perfectum & liquidum gaudium & exultatio obtinetur. At tertius iram solum & indignationem continebit, dies videlicet extremi iudicij, & iram adeo grauem & atrocem, vt Propheta verbis eam se exprimere posse diffidat. *Quis nouit potestatem iræ tuæ? & præ timore iram tuam dinumerare?* Porro ipsemet tantum eam futuram putat, vt mente illam volens in terram se prosterneat, oculisque in cælum sublatis, ad Dominum conuersus, & lachrymans exclamet: *Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me.*

Psal. 89.

Psal. 6.

Non minus eandem exhorruit Propheta Abacuc, vt moti se malle testatus sit, quam hunc iudicis furorem experiri: *Audini & conturbatus est venter meus, à voce contramuerunt labia mea, ingreditur purredo in ossibus meis & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis.*

Abac. 3.

Dies hæc aliis adhuc in Sac. Scriptura nominibus indigeratur, Job namque Propheta vocat eam diem belli & certaminum, *Quæ præparati in die pugna & belli.* Quidni & huc trahi possint verba Psalmographi, *Obumbrasti super caput meum in die belli.* Quam graue porro & cruentum hoc bellum, ex verbis eiusdem Job colligi posse videtur, cum id absolute, bellum velut per antonomasiam, nullo alio addito vocabulo, appellet, *Ademento belli, nec ultra addas loqui:* perinde ac si dixisset, Vltimum hunc conflictum in mente tantum habere, ad iudicij huius certamen te præpara, deque nullo alio conflictu esto sollicitus.

Dies iudicij dies belli appellata.
Iob. 38.
Psal. 139.
Iob. 40.

Et vere dies hæc, dies belli, stragis & sanguinis, dies, quæ toti orbi rupta pace bellum indicet, atque ideo in huiusce rei signum, tubæ per sepulchra regionum perstrepent, & clangorem bellicum edent, ast adeo horribilem, vt ad imos vsque Antipodas audiendus sit, & ad illius auditum quidquid hic in terra est prosterneandum. An non profecto admirabile fuit ad solum Hebraicarum

Ios. 6.

P 2 tubarum

rubarum sonitum muros Jerichuntinos ad terram concidere, & Israelitis aditum hac ratione pateat: at longe, mihi credite, erit admirabilis, ad primum buccinæ iudicij clangorem videre concidentes pyramides excellentissimas, montes altissimos tremere, inferni claustra referari, mortuos sepulchris egredi, ac totum omnino mundum metu concuti.

Iud. 6. 7. 8.

Gedeon Manasses, qui quadraginta annorum spatio Israel iudicauit, Madianitas, collisis inter se lagenis flammantibus, tubisque per strepitibus in fugam egit, fugientesque profligauit. Dux hic typus fuit Seruatoris nostri Christi, qui in eodem profus armis in die iudicij inimicos decollabit; Mattheus ait: *Mittet Angelos suos cum tuba & voce magna*. Joannes vero: *Septem angeli qui habebant septem tubas, preparauerunt se ut tuba canerent*. Sophonias quoque: *Dies tubæ & clangoris*. Hæc quidem quoad tubas; de igne etiam euidentis est: *Ignis ante ipsum procedet*. & alibi: *Ignis in conspectu eius exardescet*. E quibus manifeste apparet, Gedeonem illum Christum in flamma, & buccinæ strepitu mundum debellaturum. Quid agitis, Christiani? nondum trepidatis? nondum expallescitis? nondum vobis genua labant, arre-ctæq; horrore comæ?

Math. 24.
Apoc. 8.

Sophon. 1.

Psal. 96.
Et 49.

Exod. 20.

Cum Deus Legem suam in monte Sinaï, anno mundi 2453, Moyfi daret, fulmina que tonitrua, coruscationes, fragores, procellæ, turbines ventorum, & tubæ circumquaque audirentur; in tantum populus cõsternatus fuit, vt præ metu ac formidine propemodum exanimaretur. Quid igitur vos ageris, Auditores, quando in valle Josaphat, præcurrentibus flammis præuio furore & tubarum sonitu, procellisque ingruentibus, non lex aliqua, sed mortis & condemnationis sententia in impios pronuntiabitur? atque imprimis flammis, quæ non secus atq; olim vnda diluuij, altissimorum montium fastigia quinq; cubitis transcendunt, vt ex Augustino colligere est.

Lib. 20. de
ciuit. c. 18.

Esai. 13.

Joel. 2.

Sophon. 1.

Hæc item dies, vocatur dies Domini: *Prope est dies Domini, dies Domini veniet crudelis*, ait Esaias, & Joel, *Magnus dies Domini & terribilis*. Sophonias autem: *Iuxta est dies Domini,*

dies ira, dies illa, d. es tribulationis. & Apostolo *Apoc. 16.* rum principes, *Dies Domini sicut fur*. Joannes *2. Pet. 3.* vero in Apocalypsi, *Diem Domini magnam*. *Thess. 5.* nuncupauit. Luculenta profecto testimonia, quæ hoc ei nomen assignent: sed cur factum putamus, vt hoc nomine diceretur: res ad oculum patet, & demonstratio placebit, vt arbitror, omnes vitæ huius dies, nostri sunt, eosque impendere quisque potest prout sibi videatur: legimus enim in sacris litteris: *Ducunt in bonis dies suos*, dicit *suos*, vt *Iob. 11.* ostendat, annos, menses, dies, horas, omniaque vitæ huius momenta nostra esse, & quia nostra sunt, eadem vel virtutibus, vel vitis incumbendo nos posse traducere. At dies iudicij non nisi Domini futurus est, quem ille totum sibi seruat, vt in eo vindictam de peccatoribus secundum beneplacitum sumat, atque est hoc sane quam acquisitum.

Nam quoniam suum potentia diem habuit, nimirum cum vniuersam hanc rerum machinam ex nihilo conderet, & misericordia suum, quando ex mera bonitate benignitateque humanum genus, quod propter delicta mortis ac damnationi perpetuæ obnoxium erat, morte liberauit, necesse quoque est, vt & iustitia habeat suam. Deinde cum infinita illius bonitas viginti vel triginta dierum millia plus minusve, secundum vitæ huius dimensionem, nobis concesserit, vt gratiam suam interea nobis communicaret, misericordiam & clementiam ostenderet, an non rationi maxime consentaneum est, vnum vt sibi ad minimum è tot millibus diem re seruet, quo delicta nostra ingraturumque puniat, opera examinet, suamque iustitiam exerceat? dies autem ille, dies iudicij futurus est, hunc ille sibi delegit, hunc destinauit, vt in nos iræ tela detorqueat.

Agite igitur, Recordamini nonissima vestra, & in æternum non peccabitis. Recordamini, inquam omnia, quæ horrendo illo die euentura sunt, perpendite angores quos patiemini, cum vos vndique obsessos & circumuallatos intuemini: ante vos aderit ignis, à tergo patens orci gula, à latere adstabunt horrenda illa demonum monstra. Si enim Elizæi puer, cum Domini ædes ab hosti-

4. Reg. 6.

hostibus obsessas videret, exclamavit: *Huius, heu, heu, Domine, quid faciemus?* quomodo vos trepidare ac pallere par est, cum vnde-quaque vos hostes obsidebunt? Anne delitescere cupietis? sed illi fulmine deflagrabunt: arces locaque munitiora adire? sed eadem ad terram iacebunt prostrata ac diruta: per agros euagari? sed fulmina capiti super imminentia impediunt: denique ab imminenti vos plaga tueri? sed frustra. Quamobrem optime ac sapienter consulenti credite Salomoni, ac nouissima vestra semper ante oculos gerite, atque ita fiet, vt à peccatis tuti futuri sitis.

Et sane quis adeo effrons, tamque profli-gata audacis futurus est, Domine, qui te offendere presumat, à quo se iudicandum nouit? quis peccare audeat horrendum hunc diem iugiter mente voluens? diem, inquam, in quo omnia quæ in mundo sunt, igne consumuntur, quæ in cælo, mouebuntur, quæque in abyssis, in apertum prodibunt diem, quo ira & furore æstuabit, quo homines palebunt, omnesque creaturæ tremant & pallescent? diem iræ, calamitatis & miseræ, diem, noctem potius obscurissimam & tenebris oblitam, cum in eo lucidissima illa mundi fax extinguenda sit, luna defectum passura, stellæ obscurandæ, lumenque negaturæ: diem adhuc caliginosum, in quo præter fragores tonitrua fulguraque horrenda nihil audietur. Quamobrem, Domine, animarum nostrarum Redemptor, gratiam præsta, diei vt huius iugiter in nobis memoria vigeat, teque rogamus, tunc vt nobis digneris succurrere, & nostri in die illo calamitatis patrocinium suscipere. Salua nos è diluuiio hoc furoris per humanitatis tuæ arcam, sis animarum conductor, nosque à naufragio in die illo horrendo, die tempestatibus & procellis infirmi defende. Et quoniam dies hic, etiam dies belli vocatur, in quo totus terrarum orbis confuset & decetabit, tu summe exercituum Deus, gratiam concede, vt victoriam tecum consequi, deque mundo ac dæmonibus triumphare mereamur, ac te velut ducem laureati coronasque victoria gestantes sequendo, in cælesti habitaculo, rei bene gestæ præmium, ipsam nimirum bea-

titudinem, qua cœlites fruuntur, percipere valeamus: quod concedant nobis, qui iustos coronaturi sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, AMEN.

FERIA QVARTA.

DE IVDICE, QVI HVIC IVDICIO præsidebit.

Partitio.

1. De iudice tremendo.
2. Quis futurus iudex.
3. Qui eius assessores.
4. Qua seueritas eiusdem.
5. Quis illius comitatus.
6. Quam eius vox horribilis futura.

Memorare nouissima tua, & imprimis iudicium, ac iudicem, qui omnes iudicaturus est, tibi propone, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGVRA.

PROpheta Daniel, is, inquam, cuius sapien-tiam quinque olim potentissimi Reges Dan. 6. suspexere, Nabuchodonosor scilicet, Euilmerodach & Baltaçar, Chaldæorum Monarchæ, Darius Medorum, & Cyrus Persarum reges; postquam carceres, leonum lacus, aliæque innumera mala sustinuisset; super omnes tandem regni Babylonici Satrapas, ad imperij gubernacula capeßenda, iustitiamque vniuersis administrandam, euectus est. Penitus hanc historiam consideranti in mentem venit, Christi Redemptoris nostri fortunam hic & casus designari: ille enim postquam in tyrannico hoc mundi regno carceres, mille ærumnas, supplicia, tormenta, ipsam denique crucem ac mortem subierit, tandem aliquando supra totius vniuersi principes sublimabitur, vt viuorum simul ac mortuorum Iudex constituatur, ac iudicio huic vniuersali cum plenaria & absoluta auctoritate præsit. Hac de re hodiernam concionem in-

lituam, ac iudicem illum strictissimum, severissimum, iram ac furorem spirantem vobis depingam. Sed paracliti prius opem & Virginis Beatissimæ patrociniū deposcimus: Angelica eam igitur salutatione compellemus;

AVE MARIA.

Quemadmodum nullum omnino inter homines reperire est, qui non omnipotentem quandam creatorem ac rerum opificem admirabilem, qui omnibus esse suum dederit, eademque infinita sua potentia è nihilo produxerit, agnoscat & confiteatur: ita nullum quoque esse arbitror, qui negare audeat, venturum aliquando iudicem rigidissimum, qui iustitia instructus omnes homines diiudicaturus sit, omnibusque iuxta opera mercedem redditurus. Suadet hoc ipsa ratio, ac Theologica Psalmographi verba nos edocent: *Semel locutus est Deus, Duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia, quia tu reddes unicuique iuxta opera sua.* Et hoc præterea vnum è præcipuis fidei nostræ capitibus: *Inde venturus est iudicare vivos & mortuos.*

Psal. 61.

Porro certo certius est, supremum quemdam iudicem esse destinatum, qui totum orbem diiudicet, omniumque hominum causas discernat, sed huiusmodi, eheu! iudicem, quo nullus vquam maioris auctoritatis extitit: ipsum nimirum totius vniuersi Deum: (*quem nam Deus Iudex est:*) nullus quoque maioris maiestatis: quippe, qui omnibus Angelis stipatus ad iudicandum descendet, (*Ad uocauit cælum desertum, & terram discernere populum suum:*) nullus quoque magis formidandus, (*Ignis enim ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimici eius,*) Iudex denique adeo furens, & horrendus, vt nullus vquam Sanctorum extiterit, qui, vt vigilemus, non sit adhorrtatus, & præsertim Evangelistæ, *Vigilate & orate, qui nescitis diem neque horam.*

Psal. 7.

Psal. 49.

Psal. 96.

Matth. 24.

Mar. 13.

Luc. 12.

Vt quemadmodum belli tempore, hostibus urbem aliquam obsidione cingere paratibus, quicumque eius commodis & saluti student, litteris dudum ante præmonent, sibi vt ab hostili incursione caueat, quæque ad propugnationem munitionemque necessaria

sunt, in tempore, antequam hostes ulterius procedant, præparet: ita quoque sancti iam inde à mundi exordio, visis & præuisis iudicis huius molitionibus, qui totum aliquando orbem iudicaturus, strictèque omnia discussurus adueniet, de non minima salute commodisque solliciti, iisdem ab omni memoria & nullo non loco insinuarunt, sibi vt cauerent, & diligentissime excubantes omnem in partem circumspicent, ne quod forte ab eo detrimentum impendat. Et Prophetis audiama: quid præmoceat Esaias: *Domine ad iudicandum venit cum senibus populi & principibus eius.* Alius quoque nuntius ab extremo oriente destinatus, nempe à Job, *Fugite à gloria & gladij: quia visor iniquitatum gladius est, & visor esse iudicium.* Reges etiam ipsi certos nos reddunt, atque imprimis Rex israel: *Indicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in a iustate: nolite igitur peccatores benignitati Iudicis confidere, aut sperare gratiam coram eo reperire.* Recens quoque iam nuntius ab Apostolis, destinatus has nobis litteras defert, *Videbit filium hominum venientem in nube, cum potestate & maiestate magna.* Equæ Deus bene insinuationis æqui nuntij! quantæ angustia! æquum est igitur eisdem præcauere, iudicisque furorem declinare, ne inopinato ab eodem opprimamur.

Vidit Joannes initio Apocalypseos, in medio septem candelabrorum aureorum, quandam similem filio hominis, cuius oculi instar flammæ scintillabant, & cuius vox aquarum cum impetu fluentium fragorem referebat: ab ore autem eius gladius anceps prodibat, cumque vidisset, præ metu & formidine exanimatus in terram concidit. Fulgor ille vultus, maiestatem diuinam denotat: vox illa rauca, seueritatem, oculi illi scintillantes, iram: anceps ille gladius, potentiam qua in animam simul & corpus delæuicet.

Eadem pene habet Daniel: *Et leuans oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quasi chrysolitus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens, & brachia eius, & quæ dorsum sunt, vsque ad pedes quasi species aru candentis, & vox sermonum eius vt vox multitudinis, & addit: vidi visionem grandem hanc, & non*

Dan. 10.

Et non remansit in me fortitudo, sed et species mea immutata est in me, et emarcui, nec habui quidquam virium. Quam viua hæc iudicis nostri descriptio, quam ingens terror! cum & Prophetæ sibi metuunt, & uangelistæ exaltescant, atque omnes omnino homines eiusdem metu consternerentur, quod variis exemplis confirmabo.

Refert in vita Hilariæ Anachoretæ Hieron. eum cum iam in extremis esset, & seuerum strictissimi huius iudicis tribunal mente volueret, adeo exhorruisse & timuisse, ut his se verbis consolari debuerit, Egrederere anima mea egredere, quid times? ante iudicem te siste, tribunal hoc tremendum adi, & in eo de tota vitæ serie rationem redde. Alius quoque Anachorata, Agathon nomine, cum in eodem conflictu esset, sudauit, iudicemque hunc inexorabilem sibi proponens toto corpore tremuit & expauit, rogatusque cur timeret, tremula voce respondit: Alius longe iudex est Deus, quam homines, aliaque eius iudicia, alia mundi tribunalia.

Non aliud quoque remedium, ut peccatores à peccatis auerteret, adhibuit Iuda rex David, quam iudicem illis hunc depingere; et usque seueritatem describere: dicit enim, Deus iudex inuis, fortis et pater: nunquid irascitur per singulos dies? Et mox, nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit. Item alio loco cum præmississet, Quoniam iudex est, mox addit, Intelligite hæc, qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, et non sit qui cripiat.

Salomon quoque rex non minus sapiens & prouidus quam pater, id ipsum ut plurimum peccatoribus inculcare solebat, credebatque solam huius iudicis memoriam sufficere ad peccatores à vitijis terrahendos, prauos affectus cohibendos, cupiditatesque effrenatas compescendas: ait enim, quod toties iam repetiimus, Memorare nouissima tua, et in æternum non peccabis. Quæ verba de iudice qui iudicio huic terribili præsidebit, hodie explicabimus, quod ut cum utilitate fiat, primo demonstrabimus: quis ille futurus sit, ac deinde, quanta eiusdem seueritas & rigor: quæ duo ubi in aciem prodierint, pugnamque depugnarint, receptui canemus. Quam obrem attigite aures, & fauete linguis, interea

dum conflictum auspicamur.

Iudex qui huic iudicio præsidebit, non erit alius quam ipse Dei Filius, orbis redemptor. Ita namque de se olim testatus est, Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio. Atque ita Apostolus Petrus Cornelium Centurionem edocuit, ut in Actis legitur, Hic est qui constitutus est à Deo iudex uiuorum & mortuorum. Perinde ac si diceret, Is quem Iudæi in crucem egerunt, Corneli, cuius nos Euangelium prædicamus, idem ipse est, quæ Pater æternus in sanctiori illo concilio iudicem uiuorum ac mortuorum, id est, iustorum & impiorum, constituit. (Hi namque per peccatum mortui sunt, illi vero per gratiam datam uiuunt.) Deinde quoniam iudicabit tam eos, qui iam inde à mundi exordio usque ad diem iudicii mortui sunt, quam qui in fine sæculorum adhuc uicturi sunt. Atque hæc omnia iudex à summo Patre delegatus.

Quod & Apostolus ad Timotheum scribens aperte indicat, In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus iustus iudex, & insolita quadam uisione Danieli ostendit Deus, Aspicebam in uisione nocturna, ecce filius hominis ueniebat cum nubibus cæli. Ceterum per nubes hæc cæli sanctos intelligere oportet: quos hoc nomine apud Ezechielem nominatos reperio, tum propter conuersationem cælestem, qua cæli quodammodo puritatem imitati sunt: tum vero propter gloriosa eorum corpora, quæ quoniam agilia, subtilia, impassibilia, aliisque gloriofis dotibus insignita erant, instar nubium per aera uolitant. E quibus omnibus manifestum redditur, nullum præter Iesum Christum iudicio huic præfuturum.

Notandum igitur est, quod quamuis iuxta D. Thomam, hominum Angelorumque iudicandorum potestas per absolutam auctoritatem, tribus SS. Trinitatis personis conueniat: iure tamen appropriationis ad Iesum Christum, in quantum ipse humanam naturam assumpsit, sigillatim eandem pertinere: idque ob quatuor rationes luculentissimas, quarum hæc prima est. Humiliauerat se olim Christus infra omnes homines, imo ad usque infamem crucis mortem, atque idcirco propter summam hæc humilitatem, iudicia-

futurus iudex in extremo iudicio. Ioan. 5. Act. 10.

2. Tim. 4.

3. part. 9. 59. Art. 1.

Exempla
eorum qui
iudicis hu-
ius seueri-
tatem ti-
muerunt.

Psal. 6.

Psal. 49.

Eccles. 7.

Christus

Phil. 1. riam præ cæteris creaturis potestatem promeruit. Vnde ad Philippenſes Paulus, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen: nomen scilicet iudicis, Assessoris, & uniuersalis super omnes homines Præſidis.

Ephes. 1. *Coloss. 1.* Secunda porro hæc est, Christus non solum in quantum Deus, verum etiam in quantum homo, totius Ecclesiæ caput, ac simul hominum atque Angelorum princeps est constitutus. Quod Paulus ex professo plurimis in locis ostendit, ac præsertim ad Ephesios, Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, Item ad Colossenses, ipse est caput corporis Ecclesiæ, atque etiam D. Thomas, 3. parte q. 8. art. 1. Porro capitis est, in cætera membra dominari eademque gubernare, ipsa a iudicio actus supremi cuiusdam dominii est. Christus igitur, etiam in quantum homo, in supremo illo die iudex erit hominum simul & Angelorum. Quod confirmat idem qui supra Paulus, *Phil. 2.* In nomine Iesu omne genua flectantur, caelestium, terrestrium, & infernorum. In quibus verbis nomen pro potestate atque auctoritate accipitur.

Tertiam hanc ponimus. Par erat, ne dicam necesse, Christum nostrum esse iudicem, propter singularem illam sympathiam & similitudinem, quæ homines inter & ipsum reperitur; quippe qui præter diuinitatem humanitatem etiam assumpsit. Et quemadmodum Deus effecta per secundas causas producit, ita quoque homines per hominẽ, id est, Iesum Christum, iudicaturus est, ne fortasse, si diuina maiestas ad iudicium descenderet, nimis seuerum eius in homines iudicium foret. Notat id Paulus ad Hebræos, *Heb. 4.* Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris. Sumite igitur animos peccatores, nolite propter iudicii huius rigorem in desperationis abyssum prolabi: ac cogitate potius, datum vobis iudicem, qui non secus ac vos homo sit, quique infirmitatibus & imperfectionibus, quibus humanitas obnoxii estis, compati possit.

Exod. 4. Moysen ut legem populo promulgaturus, cum monte descenderet, faciem adeo resplendentem habuit, ut velo eandem coope-

riri necesse habuerit, ne fortasse intuens eum populus metu percelleretur. Fuit hoc præaugurium, verum illum Moysen Christum, motibus æternis descendente, legem ut Evangelicam mundo annuntiaret, rutilantem diuinitatis suæ vultum, humanitatis nostræ velo velatum, ne seuerus nimium in iudicando, legemque ferendo, videretur hominibus, qui fortasse metu maiestatis emicantis perterriti ab eo se subducerent, eiusque familiaritatem subterfugerent. Perſpectum id habebant Propheta, & imprimis Michæas, *Mich. 3.* Abscondet faciem suam ab eis: & Isaias, *Ab. Isai. 64.* scordasti faciem tuam a nobis, & Plaltes, *Osten. Psal. 79.* de faciem tuam, & salui erimus: Id est, Noli nobis, o iudex vniuersi, diuinam illam faciem ostendere, iustitia & vindicta exarsuram: eam namque peccatores si intuerentur, præ horrore ac formidine emoreerentur, sed faciem illam iucundam, hominis scilicet benignitate ac mansuetudine renitentem, quæ tibi naturalem esse scimus, qua visa salui erimus. Cum enim homo sis, qui fieri potest, hominum te interitum spirare? Ad Patrem alias orationem conuertens ita obsecrat, *Non Psa. 131.* avertas faciem Christi tui. Id est, Æterne & omnipotens Pater, quandoquidem Iesum Christum Filium tuum saluatorem nostrum ac iudicem esse voluisti: concede, vt eum velut hominem aspiciamus, hominesque viso iudicem se nactos, qui eiusdem secum sit humoris, eodem habitu indutus, eadem constans forma, non parum exultent, ac securi eorum eo compareant.

Alexander Macedo cum Persis à se subiugatis leges & instituta vellet præscribere, vt genio loci & Persarum moribus sese accommodarent ne vt extraneum & alienum incolæ despicerent, Macedonico habitu seposito; Persarum vestem assumpsit. Quid autẽ vetat profanis historiis sublimia condecorare mysteria? Dico igitur ad eundem profus modum, Christum, Alexandrum illum nostrum, qui à Patre cœlesti missus erat, vt totius vniuersi regnum subiugaret, omniumque hominum iudex foret, quo se ingenio incolarum adaptaret, familiaritoremque se iisdem redderet Macedonicum diuinitatis habitum, qui naturalis erat, exuisse, & Persarum, id est, hominum

minum, vestem induisse, (quo scriptum est, *formam serui accipiens, & habitu inuolutus ut homo*) & in hoc habitu in vallem Iosaphat ad iudicium venturum.

Providens hoc David, alium habere iudicem detrectabat, atque idcirco incessanter & enixe Messiam orabat, causam vti ipse suam iudicandam suscipere, *Iudicame Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*, quasi dixisset. Nolim, & expectate Servator orbis, hominumque amator ardentissime, ut æternus mecum Pater iudicio contendat, meamque causam disceperet; nec ipsi Angeli aut Cherubin: at te vnum mihi iudicem deligo, qui propter me hominum naturæ confors factus es, qui mortem & passionem mei causa sustinuit, cuius in cruce ius & æquitas mea fundamenta sunt, meritis cuius innot.

Discerne igitur tu causam vitæ meæ; nec ita mecum age quasi cum impio aut iudiciorum tuorum negligente. Nolim namque te opera mea labores, penitentias & austeritates meas considerare, quasi eadem gentium more fecerim, quæ nimirum multa ad fastum facere videntur, magna que se non nunquam inedia macerant, ut laudem ab hominibus consequantur: equidem longe aliud specto tibi soli complacere gestibus. Quamobrem cum opera mea discussis, noli illa & ipsarum eadem pensare tritona. Alio in loco idem quoque à Deo patre postulavit, *Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis*. Quorum verborum hic sensus est, Noli omnipotens, sempiternæ DEVS, ad quem absolute spectat omnem hominem diiudicare, onus hoc ipse suscipere, noli tu me diiudicare, at Messias venturo, qui meus ac totius orbis Rex est, atque regis filius, negotium hoc committe, in eius manus quidquid tui est iuris configna. Tibi enim æquissime Deus quid responderem non haberem, quippe qui nimis in iudican so severus es, & cuius sententia sanguinem & minas spirat, at Filius me tuus iudicet, qui mihi futurus est benignior & fauentior.

Quarta & postrema ratio hæc sit. Par
Tom. 4. Bess. Advent.

quoque erat, & forsitan etiam necesse, ut qui ad mundi finem iudicandi erant, iudicem suis ipsi oculis coram intuerentur, qui iudex si Deus duntaxat foret & non simul homo, nunquam eum peccatores & impij videre possent: neque enim videre diuinitatem licet, non percepta prius æterna beatitudine; scriptum scilicet est, *Tollatur impius ne videat gloriam meam. & in Iob, Cur faciem Esai. 26. tuam abscondas, & orbitarum me inimicum tuum?* Iob. 13. Facies namque Domini semper beatitudinem includit, qua quia peccatores indignos se præbuerunt, ideo quoque eandem intueri nequaquam poterunt. Necesse est igitur iudicem hunc instar hominis, ad iudicium venire, ut ita ab omnibus conspiciatur: de iustis certum est, de peccatoribus ita probat David, *Peccator videbit & irascetur, demeritis suis fremet & tabescet.*

Sed quid? solusne Christus orbem iudicaturus est? Pater ipse iudicio non intererit? Spiritus sancti nulla habebitur ratio? imo vel maxima. Tota scilicet Trinitas summa omnes iudicio assistet. Illic & absoluta auctoritate præsidebit; at solus Iesus Christus ab iis quodammodo cum plenaria potestate delegabitur, docet id Cyrillus in libro suo Catechetico, & sacra Scriptura egregia quadam figura in Genesi.

Vidit olim Abraham tres viros qui caelo descenderant, ut Sodomorum ruinam excidiumque coram spectarent, quibus visis ruit in amplexus eorum, pronusque eosdem adoravit: Quid putatis per tres hosce viros designari? ipsas scilicet SS. Trinitatis persona, quæ in die iudicij descendent, ut totius universi ruinam & interitum coram intueantur, & omnibus iuxta merita mercedem tribuant.

Intererunt autem & alii, ipsi nimirum Apostoli: ita namque id illis Christus, dum apud eos ageret, pollicitus est, *sedebitis & iudicabitis duodecim tribus Israel.* Et ipse Doctor gentium de hac iudicandi potestate interdum apud suos gloriatur: ita quippe ad Corinthios scribit, *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia?* id est, diabolos simul & homines. Eiusnamque

Psal. 111.

III.

SS. Trinitatis personæ

iudicio assistet.

Cane. 15.

Gen. 18.

Matth. 19.

1. Cor. 8.

Apostoli velut iudices accessorii: & vt consiliarij cum summo Parlamenti Præsede causas diiudicare consueuerunt, ita & ipsi cum Christo summo Iudice omnes hominum causas examinant, examinasque iudicabunt.

Apos. 4.

Ostendit id ipsum & Ioannes in Apocalypsi, vbi describit quendam in throno ex lapide vel Smaragdo confidentem, & in circuitu throni sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores circumamictos vestimentis albis, & aurea caput corona redimitos. Genuinum ænigmatis huius sensum scire qui volet, discat ille, per Præsidem hunc, Iesum Christum designari.

Psal. 9.

Docuit id me olim Psalmista dicens: *Parauit in iudicio thronum suum & ipse iudicabit orbem terre in aequitate: iudicabit populos in iustitia.* Viginti quatuor illi seniores duodecim Apostolos cum duodecim Patriarchis denotant, qui in star horum seniorum albis innocentia vestibus induti & gloria coronis redimiti cum summo illo Iudice ad iudicium venientes, cumque illo confidentes, vita nostræ causas discernent.

Psal. 121.

Huc respexit David: *Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David.* Dominus quoque ac Redemptor noster id aperte indicauit: *Sed ego in Beelzebub eiicio demonia, filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi vestri iudices erunt.* Per filios hos Apostolos intelligit, qui de Iudæorum stirpe & sanguine propagati erant. Ita quoque intelligendus est locus ille

Matth. 12.

Sapientia, *fulgebunt iusti, id est, Apostoli, & tanquam scintilla in arundine discurrent, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.* Iterum David: *Pro Patribus, id est, Patriarchis, tuis nati sunt tibi, & Ecclesia, filii, id est, Apostoli, constitues eos principes super omnem terram;* ram in hac vita, quam in alia: tunc enim iudices accessorii erunt.

Sap. 3.

Certum est igitur, Apostolos iudicio huic interfuturos, quod Paulus cognitum habens, ita apud Corinthios se iactat, sine vlla tamen ambitione aut fastu: *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus?* aliquid quidem antea de hoc locuti sumus, at nouum quid modo adiungam. Dicere igitur vult, Quales

Psal. 44.

nos esse putatis, & Corinthi? quo loco nos habetis, quanti nos facitis: Sciatis velim, esse me & omnes mecum Apostolos iudices constitutos totius vniuersi, & venturum aliquando tempus quo Angelorum causas examinabimus. Theophylactus hæc exponens ait: per Angelos, intelligi hic demones, quos Apostoli & cum iis iusti omnes condemnabunt; quod homines carne vestiti in corporeis istis substantiis excellentiores fuerint reperti. Quoniam, vt ait Oecumenius, demones, licet carnis omnique terrenæ concretionis expertes sint, & spiritus purissimi in perfectione tamen non manserunt, sed præuicati sunt: nos autem carne corporeque grauati & impediti, aliisque peccandi occasionebus obnoxii, eorum adhæc tentationibus exagitati, legem Dei nihilominus inuolabiliter seruauimus, & puritatem quandam angelicam imitati sumus. Condemnabunt, inquit Cateranus, & nos cum iis, ipsos demones, quod ipsi qui natura a deo præstanti donati sunt, atque omnium creaturarum nobilissimi, ad primam suggestionem impetumque arma abiecerint, tentationique succubuerint, nos vero qui non nisi fragilia quædam vasa sumus, & carni repugnantissimæ & maxime refractaria copulati, inter tot cõfictus tentationesque constituti, tot inter hostes versantes, victoriam tamen & quidem amplissimam, retulerimus. Propter hanc atque alias non paucas rationes Apostoli & Patriarchæ demones iudicaturi sunt.

1. Cor. 6.

Neque soli Apostoli aut Patriarchæ, sed omne etiam cœlitum æterna modo beatitudine perfruendum agmen homines iudicabunt, approbabunt nimirum sententiam à summo iudice pronuntiatam, eamque æquissimam & sincerissimam esse dicent, *iustus es Domine, & rectum iudicium tuum, item, Iustitia Domini recta, &, dulcis & rectus Dominus.* Approbabunt denique decretum illud generale, quod aduersus omnem Adæ posteritatem, aduersus cœli inferiorumque incolas Christus iudex ille summus omniscius, quem nihil latet, Iudex ille vtriusque Iuris ante omnia sæcula, & antequam vllius doctoris mētio fieret, peritissimus, sacratissimo

Quomodo
Apostoli
demones
iudicaturi
sint.

Psal. 118.
Psal. 118.
Psal. 124.

mo ore suo pronuntiabit. Iudex, inquam, qui nouit omnia, qui intima cordium penetralia rimabitur, cui pectoris arcana, quasi in propatulo forent, patebunt, qui animorum secreta, velut in speculo perspiciet. Hinc de eo sanctissimus Pontifex Leo serm. V. in Quadrag. *Cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confretur, & sine voce mens loquitur.* Ipsas etiam cogitationes intentionesque occultissimas conspicabitur, de eo namque scriptum est: *Quia Deus sententiarum Dominus est, & ipsi preparantur cogitationes.* Iudex adhuc strictissimus, seuerissimus, cunctaque exactissime disquirens. Quod latius iam deducturus sum, est hoc namque alterum concionis membrum, de hoc quod restat, horæ spatio acturus sum.

IV.
Terribilis
Iudex fu-
turus est.
2. p. 14.

Cæterum Iudex hic ira adeo exarsuabit, tantumque aduersus impios furorem concipiet, ut Augustinus verba illa Apocalypscos: *Venit dies magna ira eius, exponens, dicere non erubescat, maius impiis tormentum fore, iratum Iudicis vultum sustinere, quam pœnas & cruciatus infernales perpeti.* Quis simile vnquam quid audiuit: ð sententiam paradoxam! sed quidquid sit, huic tamen magnus suffragatur Hieronymus, dum ait: *Damnatu melius esset inferni pœnas, quam Domini presentiam ferre.*

1. p. 7.

Adeo namque terribilis tunc ille futurus est, ut Job, vir licet sanctissimus vitæque maxime inculpatae nihil sic exhorruerit, quam coram Iudicis huius oculis comparere. Hinc toties ad Dominum clamat: *Nec aspiciat me visus hominis.* Id est, Hoc mihi præsta Deus meus, ne in horrendo illo iudicij die ferocis illius & truculenti hominis, id est, *JESU CHRISTI*, qui me diiudicaturus est, visus me in valle Josaphat intueatur; scio quippe eundem intolerabilem fore. Adhuc Iudex hic nemini fucata quadam adulatione velificatur, aut in hunc magis quam in illum propendet, sed æquissimusest; omnibusque notissimum esse vult, rigorem se huiusmodi assumpsurum, qualem nullus vnquam Iudex ab orbe condito assumpsit. Vnde ad omnes apud Prophe-

ram ait: *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo; id est, cum ad iudicium venero, beatus profecto erit, qui furorem meum effugiet, tanta namque tunc mea futura est iustitia, ut ipsos etiam iustos iudicaturus sim, & electos in discrimen adducturus.* Quibus adiungit Bernardus: *Quid faciet de iniustus iudicis, qui ipsas quoque iustitias iudicabit? Veniet, qui male iudicata reuocabit, illicite iurata confutabit, qui faciet iudicium iniuriarum patientibus.* Proxima autem hæc Psalmographi verba ita in Paraphrasi Chaldaica leguntur: *Ego iuste & recte iudicabo.* Sed vt rous modo legantur, semper tamen hinc efficitur, iudicem hunc æquissimum fore.

Magis adhuc fauorem huc ipse apud Ezechielem exaggerat: *Finis venit, venit finis, ecce immitam furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & ponam contra te omnes abominaciones tuas, & non parces oculus meus super te, & non miserebor, & scies, quia ego Dominus percussions, ð insolitam loquendi rationem, ð verba prægnantia! Finis venit.* Hic denuntiarur mors generalis, atque vniuersalis orbis interitus & vastitas deliciarum diuitiarumque derelictio. *Immitam furorem meum in te.* Ecce diem iræ, calamitatis & miseræ, diem qua Deus furorem induet, & aduersus hominem insurget. *Et iudicabo te.* Hic omnes ad iudicium vocantur, coram tribunali citantur, ratioque exactissima reddenda insinuatur. *Et ponam omnes abominaciones tuas coram te.* Hic sermo de omnium scelerum manifestatione, omnia hic delicta reuelanda designantur, hic pudor & confusio maxima, quæ è peccatis nascitura est, panditur. *Et non parces oculus meus.* Hinc iudicis huius rigor colligi potest: non enim tunc amplius misericordiæ locus erit, lachrymæ non proderunt, preces non exaudientur; pœnitentia Deo accepta non erit. Non aspiciet oculis illis benignissimis ac iucundissimis, quibus Petrum lachrymantem & Magdalenam pœnitentem respexit, sed oculis scintillantibus, iram & furorem spirantibus, vindictæque quodam modo cupidis. *Et non miserebor.* Hinc omnis peccatoribus gratiæ coram oculis eius inueniendæ spes

Ezech. 7.

præciditur, tunc enim nulla expectanda misericordia est, crucisque Dominica merita non proderunt. Et scies, quia ego Dominus percussens. Hic omnis miseriarum summa, hic vulnera, supplicia, iustitiæque acerbitas referatur; Non dicit: Scies, quia ego sum pater benignissimus; pater mitissimus, filius hominis in homines propensus, denique mundi Redemptor, charitate flagrans; sed scies me Dominum & quidem virga & gladio accinctum, ut per utram, mactem & occidam, O nomen incognitum & prorsus insolitum? vix vniquam hoc tibi nomen datum audiui Dominæ.

**Terribile
iudicis no-
men.**

Ecce, qui se olim misericordem, bonum, miseratorem, clementissimum, & misericordias facientem super millia nominavit, tunc nomen mutabit, & Dominus percussens & truculentus, iram & vindictam spirans, tonitrua & fulmina ciatulus dici amabit. Nouerat id Psalmographus, cum diceret: *Cognoscetur Dominus iudicia faciens*; perinde ac si dixisset: Numquam Deum vti est, peccator voluit agnoscere, longe alium sibi illi finxit, optimum scilicet, clementissimum, in vindicando lentum, ad parcendum pronum, qui nimirum mortem impiorum non querat, qui Paradisi inuam omnibus intrare volentibus aperiat; iustitiam illius nunquam præ oculis habuit, nunquam sibi persuasit, tam exacte eum cuncta discutere & examinare: ideoque in supremo illo iudicij die Deus se Dominum esse demonstrabit, qui subditos refractarios & pertinaces acriter corripiat & castiget, nemini que omnino parcat.

**Compara-
tur primus
Domini ad-
uentus cum
secundo.
Zach. 9.
Ioan. 1.**

Quanta, Auditores, inter hunc Domini aduentum ad primum est differentia. In primo quidem descendit instar agni benignus & mansuetus: *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus*; & *Ecce Agnus Dei ecce, qui tollit peccata mundi*; at in secundo iram & vindictam spirans, leoninam quamdam rabiem præ se ferens veniet. *Vicit leo de tribu Iuda*. In primo laritans, vix mundo se manifestare ausus est, ideoque media & intempesta nocte natus est: *Dum medium silentium tenerent omnia*. Latet in præsepio, panniculis inuoluitur, formam quoque serui induit, quadra-

ginta dierum spatio latitat in deserto ieiunans & plorans, in cruce quoque vix vicentivult, reabræ namque, quæ vniuersam terram cooperiebant, laruz loco erant: in sepulchro quoque sese abscondit, quin & ad inferos vsque ne videretur descendit. Vnde bene Esaias: *Veretur Deus absconditus*. *Esai. 45.* Verum in secundo hoc aduentu veniet manifeste, ita ut ab omnibus conspicui possit; veniet nimirum in nubibus conspicuus, cum maiestate & potestate magna nubi velut throno insidens. Cæterum nunquam se Deus olim cum maiestate aliqua videndum præbuit, nisi dum terrorem ac metum vellet incurere; hinc cum Esaias in throno regio confidentem vidit, *Joan. Esai. 9.* sed maior adhuc maiestas illius tempore iudicij futura est, quæ hinc colligitur, quod omnes eum Angeli circum circa stipabant, qui toties in Sacris litte is milites & bellatores, & militia cælestis exercitus nominantur. Quanta autem horum fortitudo sit & potentia, patet è Sacris historiis; legimus enim nocte vna in castris Senacherib Assyrij, vnus Angeli manu, centum octoginta quinque hominum millia interempta. Alius quidem horum de numero vna etiam nocte, omnes Egyptiorum primogenitus prostravit. *1. Reg. 4. Reg. 19.* igitur maiestas erit, tot secum milites & quidem streuissimos, ad iudicium adducere? quorum tantus erit numerus, ut Job eisdem dinumerari non posse credat.

An non maiestas erit, quando nisi gladij, enses, mucrones, hastæ, tela & securæ apparebunt? in quo mihi Sacra Scriptura præiuit. *Scriptum est enim: in luce sagittarum tuarum in splendore fulgurantis h. statuas*; & alibi: *si a vero ut ful. ur gladium meum*. An non maiestas erit, tam copiosum Angelorumque exercitum conducere? Dauid hoc secum cogitans, admirando ait: *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit*. *Abas. 3.* *Ignis in conspectu eius exardescet, & in Dent. 32.* circuitu eius tempestas valida: *aduocauit cœlum de sursum, & terram discernere populorum suam.*

Care-

V. Caterum maiestatem hanc assumer, vt mundo amplitudo & gloria eius innotescat, ipsaque Prophetarum oracula vera esse comprobentur. *Annuntiabunt cæli iustitiam eius: idque per signa præambula, & videbunt omnes populi gloriam eius.* Vt etiam verum fuisse ostendat, quod olim victus Caphæ Pontifici ait: *Dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.* Vt se mentitum non esse demonstrat, cum in hortu diceret: *An putas, quia non possum rogare Patrem, & exhibebit modo plusquam duodecim legiones Angelorum: At non duodecim modo legiones, at 12. myriades legionum adducet ad iudicium.* Atque idcirco in Bibliis *Deus excelsitum* vocatur, non vnus quidem, sed pluriū; quorum hic ex Angelis, ille è sanctis, alius ex hominibus, alius etiam è dæmonibus, alius denique ex insensibilibus creaturis compositus est: *amabit, quippe creaturam ad se in inimicorum.* Quanta hæc, Deus bonæ maiestas est, quamque numerosis exercitus.

Vnde bene, omnia hæc vno velut fasces comprehendens, cecinit Dauid: *Deus noster manifeste veniet, & non silebit,* olim quidem clanculum venit, at modo omnibus se manifestabit, toti que mundo patefaciet: olim quidem mutus fuit & pariens, at modo rugiet, & sonitum edet, qui ab omnibus intelligatur. Apposite autem dicit manifeste, omnia enim tunc collucebunt, tum propter ignem, qui omnia tunc depascet, tum propter lucidos illos radios, qui è beato & glorioso eius corpore emicabunt, tum etiam propter insolitum solis splendorem: ille enim, si Eliaæ credimus, septuplo tunc lucidior & splendidior erit, quam est modo. Quot autem in sacris libris figuras reperire est, è quibus virtusque huius aduentus discrimen colligatur?

Vidit Ezechiel olim Cherubinum, duas facies habentem, hominis scilicet ac leonis. Germana expositione huius emblematis, & genuino sensu Cherubin hic, verus iudicis noster typus est, qui duas vere facies habere dici potest; in primo namque aduentu, ho-

minis habuit, in quo nihil præter humanitatem, dulcedinem & gratiam ostendit; in secundo vero leonis habiturus; in quo rigorem; vindictam, iustitiam & furorem patefaciet. Atque huc trahenda sunt sequentia Prophetarum testimonia, & imprimis illud Psalmistæ: *Sicut leo rapiens & rugiens;* item filij eius Salomonis, *sicut fremitus leonis, ita & regis ira;* & illud Eliaæ: *Rugitus eius vt leonis;* item Ezechielis: *sicut leo rugiens rapiensque;* & Osea: *quasi leo rugit;* & Amos denique, *Leo rugit, quis non timebit?* defuntne igitur nobis testimonia? proferam autem & aliam figuram.

Dauid inermis, solaque passoritia tunica indutus, vna manu fundam & altera lapides tenens, aduersus procerum illum Goliadam descendit: sed ad regnum Israel iam euectus, vt ingratitude & stolidam inhumanitatem Nabalis coerceret, magna armorum copia, totoque exercitu comitante, & ipse armatus, aduersus eum profectus est, exacerbatus dicens: *Ergo frustra seruauimus omnia, que huius erant in deserto?* Designatur hic, Christum verum illum Dauid, qui semel in hunc mundum, ad Tartareum illum Goliadam expugnandum, nudus & egenus, & in corpore fragili mortique obnoxio venit, cum iterum venerit, ad iudicium nimirum; magna cum maiestate, igne & flamma accinctum, Angelis circumdatum furore armatum, aduersus peccatores, insensatos illos Nabales, venturum, illisque magna cum infamia improperturum, *Vere frustra seruauimus omnia, que huius erant in deserto, frustra scilicet hos ingratos condidi, matris in vtero nouem mensium spatio custodui, tot annis incolumes seruauimus; frustra homo eorum causa factus sum, cruci affixus, mortem passus, sanguinemque meum pretiosum in monte Caluarie frustra effudi.* Sed pergamus in figuris.

Moyse in montis summitate cum adhuc esset, videretque populum per castra vitulo aureo immolantem, Deum ad iracundiam concitari, eiusque flagella in eorum castigationem exacui, eidem mox supplicauit, flammam precibus restinxit, iramque & flagella parata, & impudens exitum aueruncavit.

cavit. Sed cum monte iam descendisset, inque planitie consistens populum in idololatria pergentem videret; adeo commotus est, ut plurimos sumptis armis sparsim neci dederit. Multis quidem in rebus Moyses Christi typum gessit, sed præsertim in hac. Modo enim quamdiu scilicet in montibus illis æternis commoratur, pro peccatoribus Patri, pro ea qua est benigne supplicat, eorum reconciliator est, iratum iis numen placat, crucem suam, sanguinem, mortem, passionem, meritaque, ne flagella experiantur, interponit. Sed quando in vallem Josaphat descendurus est ignem in flammam spirabit iustitia vindictaque velut gladio accinctus, ac plurimos sine villo discrimine morte damnabit perpetua. Quis igitur dicere audeat, deesse nobis figuras, aut negare iudicem hunc terribilem fore?

Adeo enim furet & sæviet, ut Propheta teste, iram eius nemo queat comprehendere: *Quis novit potestatem ira tua, & praetimore iram tuam dinumerare.* & alibi: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* furorem quoque eius agnoscere videtur Ecclesia, cum in solenni illo Cantico: *Te Deum laudamus*, dum cecinit: *Iudex crederis esse venturus*; statim velut timens & pavidus, ad crucem, passionem, sanguinemque eius pretiosum, quasi ad tutissimum asylum, confugit: *Te ergo quasumus tuis famulis subueni, quos pretio, o sanguine redemisti.*

Quis igitur ante severum hunc & rigidum iudicem consistere audeat; iudicem, inquam, qui, ut peccatorem condemnet, omnia concilia cœlestis Parlamenti congregaturus est: cōsiliū imprimis Angelorum, de quo scriptum legimus: *Et omnes Angeli eius cum eo*; deinde sanctorum: *Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius*; concilium item defunctorum omnium: *Surgite mortui, venite ad iudicium*; concilium denique omnium creaturarum: *Aducauit cœlum de sursum, & terram discernere populum suum.* Iudicem adhæc, qui tanta cum maiestate, tantaque cum potentia descendet, ut Job his sibi propositis, eandem tremens interpellet: *Contra folium, quod vento rapitur, sustendis potentiam tuam? Inquire vult, Quid,*

tancane opus potentia ac maiestate Domine: ad quid tantus exercitus ad misellum hominem iudicandum? præter rem & profusum absurdum videtur, tot bellatores & turmas coaceruare, ad folium, quod ventis ludibrium à minimo etiam flabro quocumque defertur, excutiendum. Dum Angelos inobedientes condemnare, tantam potentiam nõ demonstrasti, tanta maiestate non es usus, torque exercitus non coadunasti. Sed audi, Job magna inter utrumque discrepantia est: æquum namque est hominem maiori cum solennitate magnificentiaque iudicari, quam Angelos: nam quoniam maiestas hæc propter hominem, & non propter Angelos, tantopere se humiliavit; & quodammodo exinanivit; æquum videtur & rationi consentaneum, ut eadem se in homine condemnando manifestet, viresque exerat. *Veniet, scilicet, in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo.*

Non erit hic amplius humilis ille Galilæus, Hierosolymis exiens cruce humero grauarus; sed Iudex severissimus, intolerabilis, quemque nemo alloqui sustineat, qui eandem crucem velut furoris sui argumentum ac signum, ante se præmittet, *Tunc parebit signum filij hominis.* Tunc videbitur aurea illa clavis David, de qua in Apocalypsi, quæ cœli ianuas adaperuit, ipsa, inquam, crux, quæ olim in monte Calvaria fuit constituta, & quidem crux vera, non imaginaria, aut in aere efformata. Nam quemadmodum Angelorum ministerio omnes cineres huc illucque sparsi in vnum colligentur, ut corpus hoc corruptum iterum restauraretur; ita quoque omnes crucis particulae, quæ per varias orbis partes sparsæ sunt, eorundem auxilio ministerioque in vnum colligentur, ut iisdem coadunatis integra illa mox in aere appareat; quæ deinde in cœlo per omnia sæculorum sæcula, velut perpetuum rerum bene gestarum trophæum, & triumphorum indicium, conseruatur.

In templo Salomonis Goliz gladius afferuabatur in memoriam nobilis illius victoriz, quæ David rex de Philisthiim retulerat; & ipsa manna reliquæ in arca Testamenti, in signum

Psal. 89. P. ab. 75.

Matth. 25. Psal. 49. S. Hieron.

Psal. 49.

Job. 13.

Matth. 25.

Matth. 24.

Apol. 3.

Cruz in iudicio apparebit.

Cruz in iudicio apparebit.

Exo. 17. Exo. 17.

Exo. 17.

is signum miraculi, quo Deus Israelitas in deserto tot annis pauerat. Ita quoque in vasto illo caelorum templo, pretiosa illa crux, Christi operum victoriarumque, quas de diabolo retulit, index conseruabitur, ideoque in ultimo iudicio piis lætitiarum & consolationem, impiis vero & peccatoribus terrorem & cruciatum afferet. Prodigiosa illa virga Aaron, quæ tot in Ægypto nostra mirabilia operata est, in nocte illa passionis ita floruit, totque fructus protulit; in serpentem conuertetur. Egregia illa arbor, in medio olim mundi plantata, vt vitæ fructum hominibus afferret, impiis mortem & interitum sempiternum arcesset.

Cur impiis tunc aduertitur. Vbi eris tunc, & beata & benedicta crux, qui in te pependit Iesus Christus? vbi erunt brachia illa extensa ad peccatores recipiendos? Vbi gloriosum illud caput spinis obfucrum, deorsum vergens ad hominibus osculum præbendum? Vbi erit tunc latus illud lancea vulneratum, per quod peccatores ingredientiens misericordiam inueniant? Vbi erit, & salutaris arbor, clementiæ benignitatisque myrrha, ramis tuis destillans? Nullumne amplius & arca diluuii iustitiarum eripies? vbi erit & decora vitæ arbor, incundus ille immortalitatis fructus? vbi nam salus quam afferre soles? Vbi tunc lætebit gloriosa illa virgo mater tua, quæ pedibus se tuis solebat prosternere, proque peccatoribus intercedere nihil tunc apparebit huiusmodi, omnia in terrorem commutata erunt.

Misericordiæ torrentes qui per mundi huius Ægyptum manare solebant, in sanguinem conuertentur. Virga illa excubans, quam vidit Ieremias, in ollam succensam murabitur, & virga illa Aaron, in colubrum, id est gloriosa illa crux consolatio bonorum & gaudium, horrorem in piis incutiet: quod in Exodo figurate expressum legimus. Nubes enim illa, quæ Hebræos in exitu Israel de Ægypto, ab Ægyptiis discernibat, his horrorem iniiciebat, & obscura erat; illis vero consolationem afferebat, eratque lucidissima. Ita quoque illa stre illuc crucis vexillum impiis terribile erit; iustis vero summæ consolationis. Illic namque impij, (de quibus

Paulus agit, *Multi ambulat quos sepe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi,*) dicent, quod olim Iosephi fratres penitentia ducti ad inuicem dicebant, *En Gen 24. sanguis eius requiratur; ideoque desperabunt & effraescent, teste Psalmista, Pec. at or. videbit, crucem gloriosam, & irascetur; dentibus suis fremet & rabescet.*

Est & aliud quod iudicem hunc terribilem reddet; vocis nimirum asperitas & seueritas, quæ omnes perceller. Ita id significare videtur Dauid, *A voce tonitru tui formidabunt; Psal. 103. Iob vero eam intolerabilem putat, Quia potest. Iob. 26. rix tonitruum magnitudinis eius iuraveri. Tunc, tunc inquam, summus ille Iudex clamabit, tonabit, & voce sua omnes homines perterrefaciet.*

Respexit huc Dauid, *Deus noster manifeste veniet, & non silebit;* olim quidem instar paruuli qui fari non posset, venit ac siluit, coram Herode & Pilato obmutuit; sed semel adhuc veniet, & tunc plena & stentorea voce clamabit, vel, vt Iob ait, *in voce sua tonabit, vt & alibi in litteris sacris scriptum est, Tonabit de caelo Dominus, & excelsus dabit vocem suam, & Samuelis mater, Dominum formidabunt aduersarij eius, super ipsos in caelis tonabit.*

Ceterum tonitrua sunt vt plurimum tempestatum ac procellarum prælagia, fulminum, coruscationumque prænuntia. Ad eundem modum rugiens illa Iudæis vox euidens vniuersalis tempestatum signum erit, fulminumque sanguineorum, quæ post terribilem hanc sententiam, *Ite maledicti in ignem æternum; in impios cui vibrantur, prælagium. Oecquænam fulmina, tonitrua, tempestatque!*

Et non silebit. Hic aures arrige infelix & miser peccator, qui vitis tuis securus indormis. Tacet modo Deus & indulget interea dum peccas: dicit namque de se, *Hac fecisti, & tacui, & alibi, factus sum, sicut homo non audens, & non habens in ora suo redargutiones.* At in die iudicii clamabit, insurget, ac vocem extollet, *Arguam te & statuum contra faciem tuam.* Isaias vero hyperbolicis locutus ait eum instar parturientis, exclamaturum, *sicut parturientis loquar.* Modo Isai. 42. quia

Exod. 7.
Ierem. 1.
Exod. 4.

Exod. 14.

V II.

Psal. 103.

Iob. 26.

2. Reg. 22.

1. Reg. 2.

Matth. 25.

Psal. 49.

Psal. 37.

Psal. 49.

Modo Isai. 42.

quidem videtur stertere; & ad delicta nostra obsurdescere, sed tunc excitabitur velut potens à crapula, & instar tonitruu reboabit. Cuius rei figuram hic adfero.

Allegoria.
Gen. 1.

Noe vineæ quam plantauerat succo gustato inebriatus obdormiuit, delectisque verendis à filiis derisus fuit; at expergefactus impium Cham qui eidem illuserat, in æternum maledixit, & diro anathemate percussit. Verus Noe Christus Dominus, Ecclesiæ vinea plantata, eius amore inebriatus, & præ indulgentia quodammodo stertens, suam in cruce nuditatem demonstrauit, quia & à peccatoribus, in cœlo cum dormire videtur, velut ingratisissimis filiis sæpissime deridetur, dum variis eum criminibus quotidie offendunt, & crucem, paupertatem, humanitatem, nuditatem denique explodunt & subsannant; sed mox vt subito quasi excitatus fuerit; somnumque velut abrupit, æterna eos maledictione feriet. Confirmat meum dicere Psalmista: *Excitatus est tamquam dormiens Dominus, & quasi potens erapulatus à vino, & percussit inimico in postero a, opprobrium sempiternum dedit illi.* Bene meo iudicio, ait: *Excitatus est.* Tam altum enim Deus dormire iam videtur, vt non nisi magno sonitu & fragore excitari à somno posse videatur, quo vindictam de delictis sumat.

Psal. 77.

Sed scelerum nostrorum clamor adeo magnus est, vt eum à somno excitet, adque iusticiam faciendam inuitet. Ad hunc modum excitari se ait voce sanguinis iusti Abel ad parricidium digna vitio castigandum, ita clamor Sodomorum eum ad vindictam sumendam sollicitauit, & inuitum quodammodo compulit; *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est.* Ita etiam in luctuoso illo iudicii die, omnium totius mundi scelerum clamore & sonitu excitatus, de iisdem vindictam sumet. Deus igitur modo videtur stertere, sed vbi excitatus fuerit, terribilem sese demonstrabit, & rigorem, furorem, & vindictam spirabit.

Gen. 4.

Gen. 1.

Simile.

Nullus adamas dicitur artificio frangi & comminui posse; at cum frangi cœperit, in varias particulas resolu: de diuina pacien-

tia idem dicere quid vetat? modo namque erdem adamantina videtur, frangi non potest; vitio um nostrorum malleis haud cedit; sed in magno & intollerabili iudicii die eum frangi cœperit, tota dissoluitur, inque varia furoris iræ, vindictæ se genera diffundet; furoris inquam adeo horrendi, vt hunc sibi proponens Iob, inter ignes tartareos, horrendaque dæmonum spectra, incendiaque sulphurea versari maluerit, quam eundem ad modicum tempus sustinere. *Qui mihi hoc tribuat, vt inferno protegas me, donec pertransierit furor tuus: O paradoxa, & rem incredibilem!*

Tantum profecto Iudex hic tunc temporis furorem inducet, vt in improborum condemnatione lataturus quodammodo & plausurus, inque eorum sanguine manus lauaturus videatur. Docuit hoc me Psalmista dicens, *Laui manus meas cum viderit in iudicio, manus meas lauabit in sanguine peccatorum.* Omnes propemodum interpretes hoc de Christo Iesu intelligunt, qui per antonomasiam dicitur *lustrus*; & loco *manus suas*, Iudex im- Hebraici fontes legunt, *Pedem suam*, vt ita vindictam, quam sumpturus est, de sanguine attinget.

In quo victores imitatus est, qui inimicis in bello profigatis, eosdem etiam calcando solent proterere, pedem eorum ceruicibus superimponere, & sanguine illorum arma sua tingere. Ita legimus fecisse Iobab Davidicæ militiæ Principem interfectis Abnez & Amasa, *Effudit enim, inquit Scriptura, sanguinem illorum, & posuit cruorem prælii in baltheo suo, & in calceamento suo.* Et in hunc sensum explicat doctissimus Lyranus verba illa Isaia. *Quæruerunt enim vestimentum tuum, sicut calcantium in torculari;* ita namque Christum ab Angelis interrogandum putet, cum iam iudicio peracto, triumphis & victoriis partis nobilis ad locum suum redibit. Quid vobis videtur, Auditores, anne vquam vestrum aliquis de huiusmodi iudice audiuit, aut similem vidit? Ipse enim sine vlla gratia, aut indulgentia in reos desæuiet, quin & in eorum damnatione subsannaturus est, vt de se apud sapientem testatur, *Ego quoque in interitum vestro videbo, & subsannabo.*

CHM

cum vobis id, quod timebatis, aduenerit. Non enim erit benignus ille iudex, qui mulierem in adulterio deprehensam, à Pharisæis ad lapides condemnatam, noluit condemnare, sed eandem, scripta in terra salutaris illa Absolutionis linea impune dimisit. Hoc ipsum modo cum animabus nostris adulterio sese inquinantibus agit: nam, quamuis demones eas ad mortem deposcant nulla condemnationis in eas sententia lata, omnia delicta terræ inscribit, nosq; ad penitentiam longanimitè expectat. Sed in iudicio illo vniuersali mox vt excusati sumus, cōdemnabimur, & misericordia exultante iustitiam tollentem cornua experiemur. Non amplius tunc obmutescet, sed intonans dicet, *Ego sum Ioseph quem vos vendidistis in Ægypto*, ego sum Deus ille, maledicti peccatores, quem vendidistis, perdidistis, & ob nugas aliquas exigui momenti negastis periri, quem ob fugacem quandam voluptatem, & vmbatile quoddam oblectamentum nefarie perdidistis. Quis hæc impropria æquo animo toleret, quis non hic tremat & expallescat.

Equidem dum vcl de eo loquor, exanimor, vires me & latera deficiunt, lingua balbutit, & verba rei magnitudine iudicisq; horrore percussus non inuenio materiæ & proposito congruentia. quamobrem satius erit id ipsum meditari & animo percurrere, quam verbis id astruere conari. Atque ideo recordamini nouissima vestra, & in æternum non peccabitis: proponite vobis ob oculos iudicis huius inexorabilis rigorem, & securitatem eius perpendite, cum ad solum nutum eius cælum, terra, elemēta, & quidquid hic solidum & firmum apparet, concutienda sint. *Vidit & commota est terra, montes sicut cera fluxerunt.* Si igitur montes instar ceræ fusilis diffuant, quid facient fragiles homines? si gigantes & colossi pallore exanimentur, quid à pigmæis expectes? si iustus pauebit, peccator quomodo securus & quierus erit? *Si iustus vix saluabitur, peccator ubi parebit?* Vnde bene in officio de defunctis canit sancta mater Ecclesia.

*Quid sum miser tunc dicturus,
Quem patronum rogaturus?
Cum vix iustus sit securus.
Tom. 4. Bessai Aduent.*

Cogita igitur tecum infrenis & impudens peccator, quid futurum sit in stricti huius iudicis manus incidere. Solis huius omnium oculis expositum esse? Solis inquam, cuius immensum splendorem caligantes & lippientes peccatorum oculi sustinere nequeunt? Solis, qui omnia inspicit & conspiciat, intima quæque cordis penetralia & occultas animorum latebras rimabitur? Solis, cuius lumen electos recreabit, peccatoribus autem mille supplicia & cruciatus inferet? Cur enim putemus, iudicem hunc toties in sacris literis solius iustitiæ nomine appellari? *Malach. 4. vt in primis in loco illo Malachiæ, Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & apud Psalmistam, Apoc. 10. Thronus eius sicut sol, Euangelista vero de eiusdem transfiguratione, respenderit facies eius sicut sol, & Ioannes in reuelationibus, facies eius vt sol.*

Varia autem nominis huius dari possunt rationes, & cum sole nostro similitudines; quarum hæc è Theodoro prima est. Nam vt veluti sol ab altero mundo reuersus, nostri que hemisphærii stadium ingressus, dormientes excitat, lumenque suum diffundit. Ad eundem modum sol noster Iesus in fatali illo die exoriturus, cœlo descendendo, mundi que horizontem illustraturus, mortuos, qui tanto iam tempore in sepulchris alto sopore oppressi iacuerunt, excitabit, atque alterius vitæ viam eos faciet intreri, iustis quidem æternæ beatitudinis lumen; impiis vero caliginem & perpetuæ damnationis tenebras adferendo.

Secundam hanc ponimus. Quemadmodum sol ortu suo noctes & dies determinat, omniaque nobis reuelat quæ prius latebant: ita sol ille iustitiæ nouas aduentu suo dies & nouas noctes producet, solidum nimirum illum æternitatis diem, qui electis æternam beatitudinem afferet & longam damnationis noctem, quæ mille improbis in retro carcere detentis cruciatus & tormenta dabit; atque illorum virtutes, horum vero scelera, quæ nemini prius nota erant, manifestabit.

Tertia est hæc. Quia in illo die omnia illustrabit, atque, vt Apostolus ait, *illuminabit* *1. Cor. 4.*

R abscon-

Gen. 45.

Psal. 69.

1. Pet. 4.

abscondit tenebrarum, & veluti nocte terram cooperiente, nec rerum pulchrarum decorē, nec turpium deformitatem nemo videre potest: sic interea dum vitæ huius nox omnia cooperit; nec iustorum virtutes, nec improborum scelera discernere possumus, at vbi sol ille iustitiæ exortus fuerit, omnia evidentissime patebunt.

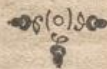
Appellatur adhæc sol iustitiæ, quia tunc iustitiæ radios per omnia diffundet, & tunc omnibus omnino hominibus manifeste apparebit quanta iustitia & bona opera sit remuneraturus: & pueris castigaturus. Atq; hoc est quod vos metuere aut apprehendere velim, hoc est, quod menti vestræ semper infixum cupiam.

Vnusquisq; igitur serio hæc animo voluat, & cogitet, si Iacob, viso Esau, cum equitibus sibi occurrente, adeo trepidarit: quid facturus sit peccator, cum summum illum iudicem, Angelis & cælestibus spiritibus stipatum, sibi è directo occurrentem videbit? Agite igitur, si hodie vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra; operamini bonum dum tempus opportunum haberis, & interea dum iudex affabilis est, iudicii reminiscamini, eiusdem verba semper animo voluite. Intueamini Saulum illum Tarsensem; hic enim cum, teste Luca, vocem cælitus emissam audiisset, *Saule, Saule, quid me persequeris?* subito pauore perculsus; statim manus dando respondit, *Domine quid vis me facere?* Paratum cor meum Domine, ad mille pro nominis tui honore cruciatus, martyrium, mortem denique ipsam subeundam. Idem vos dicere velim, Auditores: & quoniam hodie audiistis, Christum vestrum iudicem futurum, & huic omnium operum reddendam esse vsque ad vltimum quadrantem rationem; quorū cælestem hanc in animo vocem percipitis, *Saule Saule quid me persequeris?* id est, Insensate & stolidi peccator, quid me toties tantisque delictis offendis, quin tu iustitiam meam ob oculos habes, cur non cogitas me iudicem tibi futurum, & nulla tecum benignitate vsurum? quando, inquam hanc insensationem sentieris, tunc confestim Domino roganti verbis hisce nostris responde; *Domine quid vis me facere?*

Act. 9.

Act. 9.

Domine quid vis me facere? ecce paratos nos ad sincere tibi toto vitæ tēpore seruiendum: ecce conuersionem, vitæque emendationem pollicemur. Esto nobis ò iudex rigide & seuerè, propitius, miserere nostri, ne in furore tuo arguas nos, noli iniquitates nostras tam exactè disquirere: si enim singula enucleatius rimatus fueris, quis tandem iustus reperietur, quis gloriæ tuæ confors & particeps reddetur? Noli igitur miserationū tuarum antiquarum obliuisci, at nostræ potius fragilitatis memor esto: nostram hinc paupertatem, & tuam illinc merita constitue. Memento, obsecro, humanam nostri te causa naturam assumpsisse, cruci affixum esse, pretiosum sanguinem profudisse, mortem denique acerbissimam tolerasse; tantus igitur labor non sit cassus. Si tu nos, ò iudex, iniquitatum vindex acerrime, cōdemnes, quid nobis erit illa profuerit? si tu nos perdas, quid commodi acerbæ tuæ passio nobis attulerit? si tu nobis aduerferis, quid necesse fuerit tam immensum olim amorem ac dilectionem ostēdisse, adeo vt nostri causa cælo descēderis, & mortem oppetieris? Adhæc, semper ò iudex benignissime dixisti & docuisti, mortem te peccatoris & interitum nolle. hoc te re ipsa in Iudicio tuo velim demonstrare, vt iustus & verax in sermonibus tuis inueniaris. Deinde obsecro, vt, cum vitæ nostræ causam examinaueris, secundum nos sententiam pronunties, vt superiores facti in æternam beatitudinem & gloriam ingredi valeamus, in quam nos introducant Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, Amen.

FERIA

FERIA QUINTA.

DE IIS QUI EXTREMI IVDI-
cii die iudicandi erunt.

Partitio.

1. De iudiciali gladio Christi.
2. De comparitione omnium ac separatione.
3. De resurrectione omnium.
4. De disparitate resurgentium.
5. De loco iudiciali.
6. An & parvuli non baptizati comparebunt.

Memorare nouissima tua, & praesertim iudicium, atq; propone tibi ob oculos, qui in eodem iudicandi erunt, & in aeternum non peccabis. *Ecl. 7.*

FIGURA.

Ezech. 19.

Vtuum illud oraculum Iudaicae Synagogae Moyses, cum Israelitas, qui tunc centorum millium numerum complebant, ex vniuersa Aegypto collectos educeret, omnes in desertum Sinai deduxit, vt illic legem, quae magno cum fragore tempestatibus & tubarum sonitu promulgabatur, acciperent. Idem omnino in suprema illa die euenturum est; Christus enim, prudens ille totius vniuersi legislator, omnes homines, tam qui à multis saeculis defuncti in tumulis iacent, quam qui tunc moriuntur, in vnum collectos, in vallem Josaphat deducet, vt in ea non legem aliquam, sed horribilem sententiam, quae cum tonitru, fragoribus & procellis feretur, accipiant. Sententiam, inquam, illam generalem, ac terribilem de ceterum, quod tam in eos, qui ante nos vixere, vel nobiscum modo viuunt, quam eos, qui sequentibus saeculis vsque ad mundi consummationem futuri sunt, pronuntiabitur. Illic scilicet omnes totius orbis status congregabuntur: de quo conuentu hodie vobis pluribus loquar. Porro, vt omnia pro dignitate rei que amplitudine peragantur, omnia ad iudicium huius gloriam, iudicandorumque consolationem

reducent, more solito ad sancti Spiritus opem velut ad asyllum confugiamus, simulque Deiparae auxilium efflagitemus: ille nos conducatur, haec deducatur & dirigatur; ideoque supplices salutationem illi Angelicam recitemus:

Ave MARIA.

Nullum vnquam prudentius & simul seueius sapientissimus ille Regum salomon iudicium tulit eo, quod in Regum libris scriptum legimus: quando nimirum duabus coram eo de prole mortua disceptantibus mulieribus, sublimi è folio duodecim leonibus fulto, puerum de quo quaestio instituta erat, quo vtraque sibi satisfactum arbitraretur, medium gladio dissecandum, & cuius partem, ad tollendam controuersiam, ex aequo dandam pronuntiavit, hocce iudicium alterius cuiusdam longe horribilioris, quod Salomon noster IESVS CHRISTVS instituet, typus sit ac figura; Quando nimirum ipse in throno maiestatis confidens, Angelis & Archangelis circumquaque stipatus, disceptantibus coram ipso duabus matronis, extremo dolore affectis, Ecclesia nimirum militante & triumphante, idque de gloriae & beatitudinis prole, furoris gladium exeret, vt vtrique ex aequo iustitiam administret. Ita id ipsum praedixit Psalmodographus: *Gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit.* Et Ezechiel: *Egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro vsque ad Aquilonem.* Item Job: *Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est,* quem gladium cum David in spiritu vidisset, ingenua prouoluit Dominum orat, quo ab hoc mucrone eripi possit, *De gladio maligno eripe me.*

Mystice haec omnia in reuelationibus suis vidit Ioannes, quando admirabilem quendam hominem vidit, cuius ex ore gladius anceps egrediebatur; per quem iudicis nostri furorem vere putem designari: cuius nimirum vox adeo horrenda futura sit, vt iustar acutissimi gladij animas simul & corpora transfodiat & diffundat. Atque hinc Propheta regius iudicem hunc

orans, vt iudicij sui diem maturer, atque impijs iustitiam faciat, eum, vt lateri gladium accingat, hortatur, *accingere gladio tuo super femur tuum potentissime*; in quo iudicio cum eosdem euertendos & perdendos prælagiret, ait: *Tradentur in manus gladij. Quidquid demum sit, de inimicis suis Deus vindictam sumet, omnesque gladio exterminatore vsque ad internecionem delebit.*

Gen. 3. Cum Deus Adamum eiusque coniugem, quod diuinam peccando maiestatem offenderent, iudicare constituisset, ac tristem mortis in eos ferre sententiam, quæ ad omnes etiam posteros longa serie subsequentes se extenderet, Cherubinum quendam flammanti armatum rhomphæa ante Paradisi introitum, qui eundem custodiret, collocauit. Hic nobis ad oculum demonstratur, vltimi iudicij tempore, quando nimirum omnes ad mortem condemnandi erunt, appariturum, non quidem Cherubinum, sed ipsum Deum, idque in valle Josaphat iustitiæ rhomphæa accinctum. Notandum vero est, gladium hunc ancipitem fore & vtriusque acutum, vt hinc euidenter fiat, non corpora tunc solum, sed animas etiam condemnandas, viuos deinde non secus ac mortuos diiudicandos, & omni hunc ex parte vulnera inflictorum.

Hic autem iustitiæ mucro, quamdiu hic viuimus, non nisi vna ex parte scindit, corpus quidem dumtaxat in hac vita, in altera vero animas castigans: sed in iudicij die anceperit, corpora simul & animas in interitum præcipitans. Adhæc idem hic iam inde à mundi exordio adeo obtusus fuit, vt non nisi vna ex parte secare potuerit: & quamuis ingentes plagas fecerit, nunquam tamen, quæ secanda erant, penitus valuerit rescindere. Magnam quidem incisionem fecit diluuij tempore, quando omnes præter octo interemit: at vniuersum hominum genus excindere non valuit, octo animabus in ruinæ reparationem relictis. *Ægyptiorum* quidem plurimos interemit, sed solos primogenitos. In excidio Jerichuntino omnes quidem domos

euertit & destruxit, at vna Raab meretricis impune habuit. Quam crudeliter, deinde in Sodomorum Gomorrhæorumque territorio sæuiit, adeo, vt in ipsos etiam lapides animaduertit: Familiam tamen Loth nunquam potuit excindere. At post vitam hanc, vtriusque erit acutissimus, omniaque descendet & perdet. Figuras depromamus.

Voluit olim Dominus, Josuam Amalecitis bellum inferre, victoriamque luculentam pugnantem concessit, eosdem tamen penitus excindi noluit, nec stirpitus deleri: sed quadringentis post annis, Hebræorum iam regno stabilito, inque meliorem ordinem redacto, Sauli præcepit, vt Amalec deleteret, penitusque extirparet, vt ne ipsi quidem parceret animalibus: *percutite Amalec, & demolite vniuersa eius, omniaque interficite à viro vsque ad mulierem, paruulum & lactentem.* Hic docemur, Deum sæpe quidem in hac vita de nobis triumphum agere, deque vitiis nostris victoriam referre, at penitus nolle perdere: sed, vbi regnum Israel semel stabilitum fuerit, id est, vbi electorum regno celesti inferendorum numerus completus, atque impiorum iniquitas ad summum iam venerit; omnia delenturum, & ad ipsa vsque animalia vastaturum.

Saul eum armis gravatus innocuum Dauidem ad necem insectaretur, eique insidias strueret; Dauid semper ab eo fugit, & eius rabiem declinauit; dumque eum commode in spelunca occidere potuisset, superfedid, laciniam chlamydis præcidisse contentus. At cum Saul nihilominus in nefaria conspiratione machinationeque impia progredere: in montibus Gelboe vna cum filiis à Philisthiim fufus fugatusque inglorius occubuit. Idem prorsus hic agit Deus. Nam interea dum eum velut impij quidam Saules in hac vita, omnibus peccatis armati persequimur: nos ille quodammodo fugit, & abscondit se; & licet omni nos momento & nullo non loco, ad inferos possit detrudere, superfedet tamen, laciniam aliquam de chlamydibus nostris, afflictionem temporalem immittendo, rescuisse contentus.

tentus. At ubi nos in peccatis nihilominus inualefcere, inque via iniquitatis progredi conſpicit: ad alterius nos vitæ montes & in vallem Iofaphat, quæ ſunt, velut mōtes Gelboe, quos nec ros, nec imber miſericordiæ irrigat, educens, in manus Philiftæorum infernalium, cuncto vanitatum noſtrarum exercitu fuſo fugatoque, nobisque & peccatis noſtris, quæ infelix animæ abortus ſunt, morti æternæ adiudicatis, tradet. Adeo, vt dicendum ſit, omnes omnino homines in altero mundo & in horribili iudicij die, hoc gladio interficiendos, & mox reſurrecturos, vt coram iudice hoc compareant, plenam operum ſuorum mercedem recepturi. Tanta porro hic horror & deſolatio erit, vt ſi vel ſemel eandem in mentem reuocarem, ab omni proſus delicto vitam immunem traduceremus: *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*, ait Sapiens: hac de re hodiernam concionem contexam, quæ duabus conſtabit partibus, prima de iis ager, qui in cruento hoc die iudicandi erunt, altera vero demonſtrabit, quo habitu & ſchemate reſurrecturi ſint, qui illuc venient: in quo ſi benignas mihi aures præbueritis, non medioerem me vobis vtilitatem & voluptatem allaturum conſido.

In iudicio omnes homines colligantur.

Principio igitur dicendum eſt, in ſupremo illo iudicij die, omnes omnino homines, qui ſuperioribus ſeculis fuere, aut modo etiam viuunt, vel ad mundi conſummationem vſque futuri ſunt, vnum in locum congregandos: tam eos, qui duobus annorum millibus, in lege naturæ vixere, quam, qui totidem annos in Moſaica & ſimul eos, qui ſub lege Euangelica vixerint & victuri ſint. Hic omnem ſuam poſteritatem Adam conſpiciet, hic omnes filios agnoſcet Eua, poſteros ſuos Noë, ſemen ſuum Abraham, & ſiliorum ſucceſſionem, Jacob in duodecim diſperſitam tribus, & numeroſam congregationem.

II. Illic comparebunt omnes, qui Aſiam incoluerunt, omnes, qui ſub torrida Africæ plaga eommorati ſunt, omnes quos diues Europa produxit, omnes denique quos vt ſuos America agnoſcit. Illic rationem reddituri

venient ex Oriente, & Occidente, ex Septentrione & Meridie, ipſi etiam Antipodes integro a cæteris diſcreti orbe. Ita namque id docet Euangelista: *Congregabuntur autem ex omnibus gentibus; tam quæ Arcticum, quam quæ Antarcticum polum reſpiciunt, & quæ ultra ſterum Gaditanum & Herculis columnas ſunt poſitæ. Omnes gentes.* Hic aderit Æthiops vicino peruſtus ſole, & Indus orto iurare anhelantibusque etiamnum equis afflatus: hic aderit Scythia & Sarmata Arctico frigore excoctus, & quicumque ſub occiduo cæli axe cadentem ſolem cõſpiciunt. *Omnes gentes.* Gallus nimitum inconſtans & varius, Hiſpanus furuus, Italus duplex & iram fonens, faſtuofus Britannus, mobilis Belgæ, diſſolutus Germanus, ac denique perfidus Tartarus. *Omnes gentes.* Chriſtiani, inquam, pij; Iudæi ſuperſtitioſi carimoniis dediti, Proteſtantes ſectarij & hæretici, Græci ſchiſmatici, Turcæ Mahometis cultores, & Ethnici omnes idolis immolantes. ô eequænam illa iurisdictione! quam late patens diſtrictus! Paulus Apoſtolus, quem ſchola cœleſtis, teſte Eufebio Cæſarienſi, erudiuit, hoc confirmat: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnusquisque prout geſſerit in corpore ſuo, ſiue bonum ſiue malum; id eſt, Quamprimum vt buccina ſignum dederit, cælitres omnes cælo, demones inferno, purgandi omnes purgatorio, mortui denique ſepulchris egrediantur: nam*

*Tuba mirum ſpargens ſonum
Per ſepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.*

ô terribile tubæ ſignum! ac terribilius multo eſt, quod Apoſtolus ait, *manifeſtari*; quo oſtendit, omnia tunc peccata & ſecreta cordium aperta & patentia fore. Neque enim tunc aſſumi poterūt ſici folia ad peccati turpitudinem velandam, non erunt tum cameli portatitij, quibus idola Laban auehantur, ſed tunc per parietem mortalis huius templi latentes introrſum abominations, toti orbi patebunt, & cordis adyta tunc cuius aperta erunt.

Tunc omnes ſimul Patriarchas vno in loco videre dicebis, illic Prophetarum laudabilis.

R.

Matth. 23.

Lib. 3. c. 4.
lib. Eccl.

2. Cor. 5.

Gen. 31.

Ezech. 8.

dabilis numerus, illic gloriosus Apostolorum chorus, illic candidatus Martyrum exercitus, illic candidata Virginum agmina, & vniuersa Angelorum militia comparebunt. Tres item illæ Hierarchiæ cœlestes, in tres legiones subdiuisæ, atque vnaquæque legio in varias turmas, manipulos, atque innumeros spiritus distincta. Nam, teste Propheta, *non est numerus militum eius: quorum non nisi per millia & myriades Daniel numerum subducit, Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.*

Iob. 25.

Dan. 7.

Exod. 14.

Tunc erit, Auditores, exitus ille de Ægypto, quando nimirum corpora illa terræ visceribus egredientia, quæ tanto iam tempore in sepulchris genuere, pelle & carne propria circumdata, iterumque redanimata & rubrum diuinorum iudiciorum mare tranare parata, partim quidem vndarum vorticibus abripiuntur, improborum scilicet, partim vero portum & fidam stationem attinget, id est, iustorum & electorum.

Tunc quoque parabolæ illæ Euangelicæ finem accipient & complebuntur, & imprimis illa de decem virginibus. Nam statim vt tuba insonuerit, iudiciumque indictum fuerit, virgines illæ tam fatuæ quam prudentes, peccatores nempe & electi corpora sua, quæ per lampades designantur, resument, & simul oleum, id est, bona opera: atque ita obuiam sponso, qui tunc instar Iudicis erit, procedent. Sed stolidæ illæ virgines, peccatrices scilicet animæ, oclusam inuenient ianuam, (ianuam misericordiæ gratiæque; aditum intelligo,) nihil enim tunc amplius promere poterunt, & inutilis omnis erit poenitentia. Virgines autem prudentes, id est, iusti recta ad æternæ beatitudinis nuptias cum sponso epulaturæ transibunt. Atque ita hanc parabolam interpretatur Sanctus Hilarius. Transeamus ad alteram.

Matth. 25.

Matth. 13.

Tunc quoque tempus messis vniuersalis adueniet; tunc mundi huius ager, bona semine iustorum & peccatorum zizaniis confusus, falcem patietur: operarij namque, id est, Angeli, zizania primum euellent, id est, peccatores, eaque in fasciculos colligata

flammis perpetuis tradent: bonum autem virtutum semen, quod in iustorum animis excreuit, in cœlum, id est, in æternæ beatitudinis horreum congregabitur. Ecce tertiam.

Tunc erit etiam aduentus illius patrisfamilias, qui secessit in regionem longinquam, idque ipso ascensionis suæ die: in qua iam mille sexcentis propemodum annis hæsit. Interea vero nos hic velut seruos reliquit, omniumque nobis rerum & bonorum suorum, talentorum, inquam, crucis, mortis, passionis, gratiarum, omniumque meritum administrationem concedidit. At vbi reuersus fuerit, id est, ad iudicium venerit, exactam de omnibus ab vnoquoque rationem deposcet, adeo, vt qui interea plurimum lucrifecerint: magnis honoribus & diuitiis cumulandi sint: qui vero negligentes & inertes peccantes & talentum conceditum absconderint, in tenebras exteriores præcipitandi. Tunc namque diligentibus & sedulis dicetur: *Ego serue bone & fidelis, quia in pauca suscipisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* De inertibus vero & ignauis. *Eicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.*

Matth. 25.

Matth. 25. 1000. 7.

Tunc denique bonus ille Pastor, qui olim de se testatus est, *Ego sum pastor bonus,* circa mundi vesperam, oues ab hædis sequestrabit, hos à sinistris, illos vero à dextris constituens: id est, peccatores in æternam damnationem præcipites ager, iustos vero æternæ beatitudinis compores faciet. Hactenus parabolæ, iam figuras aliquot depromamus.

Moyse Hebraicum populum distinctum, sex tribus in monte Garizim collocavit, eos nimirum quorum patres è liberis & honestis matronis nati erant, quales erant Lia, Rachel, &c. vt illic diuinam benedictionem perciperent: alias sex in monte Hebal consistere voluit, vt ibi maledictis & diris deuouerentur, quarum maiores libertini erant, & ancillis nati. Idipsum facturus est Moyse noster Christus: omnes namque mundi nationes in valle Iosaphat, quæ haud procul à monte Oliueti sita est congregabit, & tunc sex tribus à dextris constituet,

1000. 7. Figura.

eruet, Angelos videlicet, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres & Virgines, qui omnes illustri & nobili stirpe prodierunt, vt celestem illic benedictionem percipiant, *Matth. 25. Venite benedicti Patris mei: sex vero à sinistris: diabolos scilicet, ethnicos, Hæreticos, Iudæos, nefarios Christianos, & infantes sine baptismo regenerationis mortuos; plebeias inquam & sordidas animas, mera peccati mancipia, & in trivio nata, vt in æternum condemnentur. Ite maledicti in ignem æternum.*

Legimus in Iosue, cum Leuitæ populim benedicere aut maledicere cuperet, omnem multitudinem circa arcam Domini in duas partes diuisam, & partem hinc, & partem illinc stetit: *Omnis autem populus & omnes maiores natu ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arca, media pars eorum iuxta montem Gariz in & media iuxta montem Hebal. Post hæc legit omnia verba benedictionis, & maledictionis & cuncta quæ scripta fuerunt in legis volumine.* Docemur hic, mox, vt summus Iudex in die iudicii maledictiones vel benedictiones pronuntiauerit, omnes mundi homines in duas partes, in conspectu summi illius Præsidis, qui vera Arca fœderis est, diuisum iri, his ab vna, illis vero ab altera consistentibus. Ecce & alias.

In ipso rerum primordio diuisit Deus lucem à tenebris. Ait Augustinus, hoc etiam de iudicio intelligi, osse, quo angelos prauos à bonis, contumaces & præuaticatores à moderatis seiuinxit. Equidem post tantum doctorem aliosque Patres sanctitate & doctrina illustres, putem hic etiam oblique extremum iudicium designari, quo Deus electos, qui sæpius filii lucis appellantur, ab improborum colluue, qui tenebrarum filii sunt, aliquando separaturus est.

Nabuchodonosor potens ille Chaldæorum rex, elegit sibi in excidio Ierosolymitano, ex omni adolescentum numero, iuuenes pulcherrimos, in quibus nulla esset macula & moribus excelsissimos, vt regi deinde à mensa, à cubiculo & poculis essent, & quotidie coram eo apparerent: reliquam vero tur-

bam in Chaldæam abduxit, vt illic vincula sustinerent & in mancipia venundarentur. Ita quoque Deus, totius orbis princeps, in tristi magnæ huius ciuitatis, mundi scilicet, excidio, formosas electorum animas, in quibus nulla sit peccati contagio, sibi assumeri; quo in palatio semper deseruiant, & diuinitatis suæ maiestatisque beatitudine fruantur: reliquos autem in captiuitatem abducat, & carceribus Satanicis, id est, æternis, mancipabit. E quibus omnibus efficitur, omnes omnino defunctos sepulchris egressuros, & omnes mundi nationes ante eum apparituras.

O infinita & immensa virtus! Quid fieri potest aut credi, corpora illa, quæ iam à quatuor aut quinque annorum millibus in cineres & putredinem redacta sunt, iterum victura, locutura, ambulatura? corpora inquam, quæ vorticibus marinis absorpta sunt, vbi à piscibus deuorata, qui deinde ab hominibus, homines vero à bestiis consumpti sunt, quæ deinde in putredinem conuersæ? Quid nisi quæ enim tu, ô humana curiositas, fieri non posse putas potentia diuinæ facillima sunt. Et sane multo facilius est, putredinem corpus in pristinum statum reformare, quàm nouum aliquod ex nihilo, nulla parata materia conderi. Hinc David *Custodite Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non contretur, nec amitteretur.*

Creator ipse Ezechieli Propheta hoc ad oculum demonstrauit; duxit enim illum in campum mortuorum ossibus oppletum; & ait, *Putasne uiuent ossa ista: & vt dictum factum est, ecce accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iuncturam suam, & vidit, & ecce super ea nerui & carnes acciderunt, & extenta est cutis in eis desuper: & ingressus est in ea spiritus & vixerunt, steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.* Dic veritatem Propheta, an non & nos hinc erudimur, & post nos, vniuersa hominum posteritas, omnes illos mortuos qui modo in camiteius sepulchra erant, in magno iudicii die resuscitandos, pelle & carnibus vestiendos, ac rursus animandos: & quidem sine vlla exceptione; omnes enim iterum solis lumen intuebuntur re-

diui;

Matth. 25.

Matth. 25.

Ios. 8.

Gen. 1.

Ioan. 12.

Luce. 16.

III.

Psal. 33.

Ezech. 37.

Ion. 2.

diuini. Ad imitationem scilicet Ionæ Prophetæ; hic namque cum triduo in ceti aluo captiuus fuisset, sospes & incolumis est egressus, eque duplici custodia ventris & Oceani, liberatus. Mundus hic, Auditores, vt hoc proposito nostro adaptemus, turbulentus quidam Oceanus est, terra Cetus: eius autem vtero & visceribus infiniti Ionæ, id est mortuorum corpora, salui & integri prodibunt, in alterius vitæ litus eiekti, vt æternæ beatitudinis portum intrent, vel ad scopulos allisi æternæ damnationis naufragium incurrant.

Dan. 14.

Dan. 3.

Daniel ad lacum leonum coniectus, viuacior & vegetior exiuit, quam intrauerat. Tres illi Hebræorum pueri in fornacem Babylonicam detrusi, cunctis stupefcentibus, illæsi, & nec ambusti quidem, egressi sunt. Ita quoque ex inferioribus mundi huius carceribus, elementorumque camino, non sine miraculo, diuina similiter hic cooperante potentia innumeri mortui exibunt, vt coram iudice se fistant.

Exod. 17.

Psal. 113.

Moyſis virga petram Sinaiticam percussiens, magno totius populi stupore, eadem aquam elicit: quod prodigium Dauid Prophetæ diu post ruminans dixit: *Qui conuertit petram in stagna, & rupem in fontes aquarum: Non secus esset, summo illo Deo potentia suæ virga ferale illas sepulchrorum petras solummodo tangente, infinita eisdem corpora, præter omnium Philosophorum opinionem & commune eorum placitum, (A*

Iob 14.

Iob 9.

priuatiōe ad habitum non datur regressus,) & vulgi iudicium, (quod ait: Putasne mortuus homo rursus uiuat:) egredientur. Hoc ipsum tu olim o Iob confessus es, Et rursus cir. umdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum: & post te Euangelista. Congregabuntur ante eum omnes gentes.

Isa. 13.

Vere omnes. Cui sententiæ Isaias etiam ad stipulatur, *Visitabo super orbis mala. & contra impios iniquitatem eorum: non ait, super mala Iudæorum, gentilium, Christianorum, sed in genere, super orbis mala: quæ Paraphrastes Chaldaus ita interpretatur, super habitatorum orbis mala. Vnde apparet, omnes omnino homines hic apparituros, vt de nefarie vel*

bene actis mercedem recipiant. Omnia quoque hic delicta disquirentur, & rigidissime punientur: hic habebitur quæstio de Antiocho Epiphane & Eupatore; qui variis Iudæicam gentem modis afflixere: hic puniatur fastus & arrogantia Iuliani Apostatæ, qui primus à morte Pertinacis auro sibi & largitionibus ad Imperium viam struxit: hic redarguetur intolerabilis illa Ioannis Constantinopolitani Patriarchæ superbia & ambitio, qui primus schismatis, quo Græci etiamnum infecti sunt, auctor exstitit, ac primus sibi Vniuersalis & Oecumenici nomen, soli Rom. Pontifici diuina concessione debitum, usurpare ausus fuit. Atque hoc est quod Prophetæ ait: *Super orbis mala.*

1. Mach. 16.
2. Mach. 10.
Zozim. lib. 1.
Bayon. 10. 8.

Certo namque certius est, omnes ad iudicium venturos, mortuos omnes vnico momento resurcturos: vix enim iudicium fuerit indictum, quin omnes mox beatorum animæ cælo descensuræ sint, damnatorum vero inferno egressuræ, suis vt corporibus rursus coniungantur, quorum cineres & pulueres hinc inde sparsi Angelorum ministerio in vnum coaceruabuntur: illæ quidem vt corporibus suis cælestem gloriam communicent, quæ olim ærumnatum pœnarumque focia existeret: hæc vero, vt infausta ac misera corpora secū ad inferna rapiant, quoniam illa in peccando auxiliata sunt. Hæc porro inter vtraque erit differentia, quod hæc quidem deformia, fœda, visuque horrenda & monstrosa futura sint, electorum vero pulchra, agilitate, subtilitate, splendore & impossibilitate dorata. Innuere id videtur Apostolus dicens: *Canente tuba mortui resurgent incorrupti. Quod figuris aliquot notius faciam.*

1. Cor. 15.

Esther, quæ tenuiter apud Mardocheum educata erat, cum in Assueri potentissimi regis coniugem adoptata esset, ita disponente sorte & superis, haud ingrata in benefactorem exstitit, sed suæ sollicitatis participem reddit: siquidem eum morti, ad quam cum vniuerso Iudæorum populo Amani inuidia condemnatus erat, eripuit, purpura & cocco vestiuit, & secundum à Rege

Esth. 8.

Rege in aula Persarum fecit: adeo ut qui vili prius membra sacco & cilicio cooperuerat, auro & murice regio indutus fuerit. Quam præclara sub hacce figura latitant mysteria! Per coniugem hanc regiam, intelligamus animam, quæ à primo creationis suæ tempore, in miseri huius corpusculi velut pauperis Mardochei tugurio ac familia educata, eælestem deinde gratiam adepta, & ad gloriæ coronam euecta, ne ingrata se erga nutritium suum (corpus inquam suum, quod tot olim pennis, ærumnis, austeritatibus, mortificationibus, pœnitentiisque ipsa afflixit) exhibeat, melioris id sortis suæ participes reddet: ideoque vitam ei immortalitate & impassibilitate datam, conseruabit, regioque id schemate induet, cum vestibus gloriæ, claritate inquam, subtilitate, incorruptioneque, ipsum circumdabit: adeo ut quod vili prius & lacero sacco in sepulchro indutum fuit, auro & gemmis renitens, regificoque habitu amictum, resuscitandum sit. Ecce & aliam.

1. Reg. 17.

Dauid quamdiu patris greges custodiebat, & Goliadas ei expugnandus restabat, pastoritio & vili habitu indutus fuit, sed postquam ex agro in urbem commigravit, victoriamque aduersus Goliadam obtinuit, & regalibus vestibus ipsius scilicet Saulis paludamento circumdatus fuit. Docemur hic, quamdiu miserum hocce corpus in vitæ huius agris commoratur, suosque greges, id est, sensus & facultates aliasque potentias propemodum brutales pascit, & ingens mundi gigas adhuc restat debellandus; plebeio amictu, scilicet mortali, morbis obnoxio, passibili & corruptibili, indutum esse, & à mendico & inope parum aut nihil differre: sed nouis, mox ut rusticitatem exiit, deque inimicis victoriam retulit, exuuiis rutilaturum, splendidum & nitidum futurum, & ad instar regis alicuius induendum. Ita id namque prædixit Psaltes, *Conscidisti saccum meum & circumdedisti me latitia*. Id est, scio Domine, in magno illo resurrectionis die è lacero hoc & vili corpusculo, aliud te nouum paraturum indumentum; ut, scilicet, vilibus, quibus modo circumdatum est panniculis, ab-

Tom. 4. Bessai Advent.

iectis, pretioso habitu & regio schemate resurgat.

Sed quid? ad alteram iam orationis partem deuenieram, & ignorabam: ipse scilicet vestimentorum fulgor & nouitas extra meam me abripuerat.

Dico igitur, vti & prius pluribus dixi, supremo & illo vere metuendo die, omnes omnino homines coram summo tribunali apparituros: stabilit hancce meam sententiam certissimam calculo suo Paulus, *Omnes*, inquit, *stabitimus ante tribunal Christi*, ut & alibi, *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*, & quia nemo excipitur, aut excusationem poterit prætexere, dixit *oportet*; ait etiam *nos*, quia omnes in persona illic comparebimus, nec procuracionem vllis mittere poterit, aut negotia afferre ob quæ excusetur. *Omnes* denique, quoniam tam reges & Imperatores, quam plebei & ignobiles hic citabuntur. Sed non eadem omnium erit facies & habitus; peccatores enim apparebunt tetri, deformes, & horridi, puluerulenti; electi è contrario, rutilantes, nitidi, splendidi, atque instar siderum solisque radiantes: *O dignum notatu discrimen quod egregius iam conceptibus decorabo.*

1. Cor. 5.

Rom. 14.

Rebecca filia Batuel, neptis Nachor (qui fuit frater Abrahamæ) vxor Isaac, geminos eodem partu effudit, Iacob & Esau, sed moribus inter se dissimillimos; hic namque instar vrsi pilosus erat & horridus; ille vero leuis & mollicellus. Ita quoque ex eadem valle, velut vtero, magno illo iudicii die, duo fratres vterina egredientur, iustus nimirum & peccator, sed qualitatibus inter se penitus differentes: erit ille pulcher & delicatus; hic vero deformis & horridus. Huc quoque facere videntur ea quæ Psalmographus initio Psalmorum scripsit, *Non sit impius, non sit; Psal. 1. ideo non reuertent impius in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum*: id est, cum gloriosis & splendidis iustorum corporibus, ecce & alium.

IV.

Gen. 25.

Eadem fornace egredientur prunæ ardentes, & carbones attri. Ita ex ardente diuinorum iudiciorum fornace corporea iustorum velut scintillæ viuæ (tamquam scintilla Sap. 3.

S

in

Psal. 29.

in arundinetis discurrent,) egredientur, & simul impiorum, qui sunt veluti carbonis mortui (sicut carbonis ad prunas, ait sapiens.) Sed multo id apertius Ieremias inuuit in Threnis, Demigrata est super carbonis facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhaesit cunctis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum.

Gen. 41. Vidit olim Pharaeo vno in prato septem boues pingues, obesos, torosos, & bene compactos, alios item septem deformes, & macilentos, qui vix praemacis ossibus haerebant. Scio Iosephum somniorum interpretem de septem fertilitatis annis, & totidem sterilitatis, qui Aegyptiis imminabant, id exposuisse. Sed quid ni post hoc (vt scriptura fecunda est & circumdata varietate) ad nostrum propositum detorqueri? scilicet eadem valle Iosaphat, quae velut pratum futura est, egressura, non quidem septem, sed infinita (ita namque septenus numerus in sacris literis saepe capitur) corpora macilenta, deformia, hispida, horrida, inculta, qualia futura sunt impiorum, & totidem nitida, pulchra, pingua & visu iucunda, id est, iustorum, & ad aeternam gloriam destinatorum.

Ecquod tunc erit iustis gaudium, Auditores, ecquae letitia ac iubilus, quando splendida illa anima, diuinis dotibus insignita corpus iterum redamabit: Quae signa edet exultationis? quibus eam verbis corpus allocuturam putamus? his credo vel similibus: Huc accede o ter beatum corpus, accede carissima & indiuidua socia, intra in gaudium Domini tui, mecum esto haeres caelestis gloriae & beatitudinis, & particeps gaudiorum exultationisque, vt & dolorum fuisti, *Vna patiens, vnaque gloriam suscipiens cum collega corpore, ait apud Oecumenium in Comment. Methodius.* Sed quoniam gaudio perfundentur, quanta dulcedinem intrinsecus corpora sentient, quando sibi sepulchris egredientibus ad stare videbunt Angelos, qui magno amoris & benevolentiae signo se amplectentur & stringent, atque his vel similibus verbis alloquentur? Venite electi venite

benedicti, venite caeli & caelorum deliciae, venite, quoniam ita aequum est, venite & audite sententiam quam pro vobis iudex noster hodie pronuntiabit.

Numquamne vobis eum perpendistis gaudium illud Patriarchae Ioseph, quo perusus est, quando duobus annis in carcere Aegyptio transactis, eodem eductus purpura indutus est, cotam Pharaone in gloria stetit, & totius Aegypti Dominus est constitutus? Porro ipsa beatorum letitia exultatioque longe, mihi credite, maior erit, quando nimirum ab Angelis e terra visceribus, in quibus tanto tempore latitarunt, educti, gloriae habitu circumdabuntur, ante Deum apparebunt vt principes, & in regno caelesti aeterna beatitudine perfundentur. *Post-Matth. 26. dete paratum vobis regnum a constitutione mundi.*

E contra vero quantum erit impiorum tormentum, quis dolor & cruciatus, quando infelices illa animae corpus reperere coactae lamentabuntur & ingemiscunt? Eheu maledicta, inquam, corpora, maledicta dies, quae esse coepimus: propter vos aeternis, cheu! modo supplicii addicimur. Sis igitur particeps poenarum & cruciatuum perfida caro, quae scelerum & peccatorum socia, & administra exististi. Toties, o maledicta lingua, proximi tui famam denigraisti: toties, o infelices oculi, voluptatum mearum procerata lasciuo intuitu tuistis: luite igitur modo supplicia, impudicitiae vestrae mercedem accipite. Quomodo vero metuent & tremant; quomodo aestuabunt, quando lateri imminentes videbunt satellites illos infernales, tortores illos immanissimos? Nullum siquidem tunc eis aliud supererit solamen, quam lamentari, & orare vt a montibus obrui possint. *Tunc in ipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus; Operite nos.* *Luc. 23.*

At soli iusti hic exultabunt & plaudent *(lata situr iustus cum viderit vindictam)* mirabilisque hic rerum fiet conuersio. nam qui seiplos hic diiudicarunt, & examinarunt, nudipedes fuere, aspero membra cilicio domuerunt; tunc gemmis & auro rutilabunt: qui vero in purpura & bysso superbierunt, genio

Job. 14.

nio & ventri indulserunt, molli in pluma dormierunt; laceri tunc & pannosi, itaque pauperiores, & maxime infames erunt. Quod ex verbis illis Jobelicis: *Cunctis diebus nunc mitorio, exspecto donec veniat immutatio mea.* Id est, scio vitam hanc Domine in aliam commutandam; scio etiam eos, qui in hoc mundo sericum, byssum, coecum induti Reges imitantur, in altero nudos, inopes ac velut mendicos fore: qui vero hic miselli videntur, miseris & ærumnis oppressi gemunt, in foribus mundi huius iacent, in altero instar Principum futuros. At, quod me in hisce meis calamitatibus & ærumnis consolatur, est, quod sperem eas in meliorem lætoremque aliquando fortunam commutandas.

Noli, quasi de resolo loquens, dicere de Job, *immutatio mea*; sed dic: *immutatio nostra.* Erit enim renouatio quædam vniuersalis & metamorphosis toti adeo orbi communis, cum omnes coram iudice hoc gentes congregandæ sint. Quanta, Deus bone, hic tunc hominum turba ac multitudo colligetur; illic omnes mundi nobiles, Ecclesiastici, & mechanici conuenient! Erit tunc quoque vniuersi orbis descriptio, non quidem sub Augusto Cæsare, sed sub regum Rege Jesu Christo. Sed quoniam in loco omnis hæc multitudo congregabitur, quoniam in angulo, quo mundi cardine concilium illud generale peragetur?

V. Quo in loco iudiciū futurum sit.

Joel. 3.

Act. 2.

Prophetæ id aperte dixisse visi sunt. Joel enim, qui sub initio principatus Manassis floruit, & Jerusalem à Babyloniis diripendam præiudic, aperte demonstrat, haud procul ab vrbe Hierosolymitana, iuxta montem Oliueti, congregationem hanc gentium fore; *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi.* Eundem etiam locum Apostolis designarunt Angeli, vt in Actis legimus, cum dixere: *Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in caelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in caelum.* Constat autem Christum è monte Oliueti caelos petiisse haud procul à valle Josaphat, (quæ vox Hebraice sonat iudicium,) sequitur itaque eodem illum lo-

co ad iudicandum venturum. Cui opinioni suffragatur S. Hieronymus in tertium Jo-
Serm. de pœ-
 elis caput commentatus; nec non Chryso-
nit. tom. 5.
 stomus, cuius hæc sunt verba: *Vallis est, qua dicitur Josaphat, in qua Iudex celestis populos discutit, & omnes gentes examinat.* S. Thomas
In 4. sentent. dist. 48. q. 1. art. 4.
 vero aperte id à Scripturis diuinis putat posse colligi, & imprimis è verbis illis Angeli superius recensitis, Actorum i. e. quibus probatur, CHRISTVM haud procul à monte Oliueti ad iudicandum descensurum, quemadmodum & illinc ad caelos in gloria triumphator ascendit, Deinde è verbis Psalmistæ: *Deus autem Rex noster operatus est salutem in medio terræ*, id est, Hierosolymæ; quæ iuxta Iosephum, libro 3. de bello Judaico, cap. 3. Hieronymum in 5. caput Ezechielis; Hilarium can. 35. in Matth. Cyrillum Hierosolymitanum Catech. 13. & venerabilem Bedam, de locis Sanctis cap. 3. aliosque magni nominis auctores, in medullis orbis sita est. Atqui vniuersalis adeoque omnium salus in extremo illo iudicio fiet; ergo iudicium in mundi medio, circa Hierosolymam, in valle Josaphat peragetur. Porro nemo sani iudicij dixerit, hoc de primo Christi aduentu debere intelligi; vbi enim Vulgata verit, *operatus est salutem.* Hebræa habent, *teschor*, id est, *salutes*; de secundo Domini aduentu id intelligendum esse, manifestum fiat, in quo cum de corporis, tum de animæ salute agetur.

Deinde, præterquam quod sacris id testimoniis probetur, rationibus id etiam variis euinci potest, nimirum quod locus ille huic rei maxime quadret. Primo, quia vallis hæc in medio terræ est, & eiusdem quodammodo centrum. Quandoquidem igitur misericordiae iudicium in centro terræ factum est, iuxta Psalmistam: *Rex autem noster ante saecula operatus est salutem in medio terra*; æquissimum quoque erit, vt in eodem & iustitiae iudicium peragatur. Secundo, ait Matthæus, iudicem hunc Angelos emissurum, qui à quatuor mundi plagis electos congregaturi sunt: *Et mittet Angelos suos cum tuba & voce magna; & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis caelorum usque ad terminos eorum*; facillima porro

congregatio ex angulis & extremitatibus ad medium fieri solet. Equum est igitur & rationi maxime consentaneum, iudicium vt in mundi medio instituat. Tertio, Domini gloria & triumphus quo maior sit, par videtur & æquum, illo in loco ab eo homines iudicari, in quo ipse ab hominibus olim iudicatus & condemnatus fuit: Et sane maior, mea quidem opinione, magno alicui principi, summa cum infamia regno à suis exacto honor videtur, in illud ipsum regnum denuo magna cum gloria restitui; quam aliud hereditario iure, aut dono à quoquam accipere. Ita quoque rationi consentaneum videtur, Christum, qui natura totius vniuersi Rex est, cum Hierosolyma, quæ regni eius metropolis est, & optimo ad eum iure spectat, expulsus sit, eodem reuerti, inque pristinum regnum summo cum honore & gloria, vnde eiectus olim fuerat, restitui. Porro in medio mundi condemnatus, in crucem actus, & regno priuatus fuit, quamobrem necesse est, vt ibidem velut Iudex & rex gloriosus appareat.

Quarto, videtur vallis hæc à longo iam tempore cœlitus destinata, in qua iudicium illud vniuersale institueretur, velut locus Deo ad inimicos, id est, peccatores redarguendos, castigandos, & confundendos accommodatissimus. Loca namque in quibus mortem & passionem pertulit, sanguinemque pretiosum effudit, iis ostendendo, dicet, Videte ingrati, urbem illam Berbleem, in qua vestri causa intempesta nocte natus sum, & in præsepio reclinatus: videte desertum, in quo pro vobis quadraginta diebus ieiunavi, videte templum, in quo toties ad sudorem vsque in peccata vestra debachatus sum, vos coargui, legemque Euangelicam & perfectionis viam edocui: videte montem Oliueti, circa quem latronis instar vinculis alligatus fui & comprehensus: videte ingrati & perfidam illam urbem Hierosolymorum, in qua delusus & opprobriis saturatus, flagellis cæsus, & ad mortem inique fui condemnatus: Videte denique Caluarie montem, in quo mortem subij. sanguinem pro vobis ef-

fudi, & illadem malorum cruciatuumque perpellus sum: ô impropria intolerabilia!

Refert Plurarchus Manlium virum generosum, & victoriis plurimis nobilem, sed ob nescio, quod facinus in Rempublicam admissum morti ad iudicatum, cum ad supplicij locum traheretur, atque eminus saxum Tarpeium & Capitolium conspiceret, è quo Gallos Senones olim depulerat, vitamque discrimini exposuerat, iudicibus id monstrasse, atque ita eorum ingratitude reprehendisse, suaque in Rempublicam collata beneficia exaggerasse, vt eum supplicio addicere ausi non fuerint, sed indemnem dimiserint. Hoc quidem apud Ethnicos; sed quantum erit illa infamia & confusio, quando Iudex ira iustissima incensus, summa cum maiestate, omnibus comitantibus Angelis, ad locum, in quo olim mortem & passionem pertulit, veniet, atque iis à quibus olim condemnatus fuit, loca demonstrabit, velut noua quædam Capitolia, in quibus strenuus ille Manlius pro eorum salute tot discrimina adit? His igitur improprietis optime vallis hæc Josaphat conueniet, in qua omnes gentes ante ipsum congregabuntur.

Quid? omnesne hic congregabuntur? hocine fieri potest? vallisne hæc tot myriades hominum capit! Qui hoc fiet? Vltimus ne tende ô humana curiositas, hocque indagare noli. Quomodo credas, tot animalium genera diluuij tempore in Arca Noë potuisse contineri? Ad hæc, qui fieri posse putas, vt tot damnatorum corpora post iudicium in inferni angustiis coarctentur, in quibus tamen extreme & in vltimis etiam pedum manuumque articulis excruciantur, atque acerrimum ignem sentiant? Hic autem vos scire velim, vt obiter dicam, in generali hac hominum congregatione, electorum ac beatorum corpora, propter singularem agilitatem aliasque dotes supernaturales, quibus dotata erunt, in aere volatura, atque ad instar aquilarum in altum se liberatura. Est hoc Apostoli iudicium: *Demones, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo* In

Quomodo omnes homines in hac valle consistent.

1. Thess. 4.

in aera. Damnatorum vero forsitan Deus infinita sua virtute ita coangustabit, vt nullum horum occupent; vel erit illic forsitan corporum in se inuicem penetratio: itaque ante cum congregabuntur omnes gentes.

Eritne igitur iudicium hoc vniuersale? omnesne ante tribunal hoc cōparebunt? quid Angeli hic opus habent iudicari? Quid a lōgo iam tempore damnati, & diaboli hoc egenti iudicio? Quid ni? Scriptura falli nequit, dicens: omnes congregabuntur; Angeli quidem, vt accidentalem quandam mercedem, idque propter sollicitudinem & curam, quam in hominibus seruandis habuere, recipiant: diaboli autem, vt noua quædam supplicia, propter infinitarum animarum ruinam, quas præstigiis & tentationibus suis ad inferos traxere, sustineant. Testem hic habeo Paulum, *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus*: id est dæmones. Damnati hic quoque iudicabuntur, non quod eorum scelera hic denuo examinanda & discutienda sint, nam, qui non credit, iam iudicatus est: sed quod hic condemnandi sint, eo modo quo ij, qui Reipublicæ interitum molliunt, & aduersus eandem conspirant, qui prius ad necem rapiuntur, quam eorum causa ad iudicium veniat subfella. Atque ita dicendum, omnes omnino homines ante iudicem hunc comparituros.

Porro egregiam iudicandorum distinctiōnem ponit Magister Sententiarum, quam ex Sancto Gregorio hausit: *Alij, inquit, iudicantur, & pereunt, alij non iudicantur, & pereunt, alij iudicantur, & regnant; alij non iudicantur, & regnant;* quod reperit & Richardus de Sancto victore, sed aliis verbis: *Sciendum est autem, quod quatuor sunt genera hominum, iudicati & damnati, iudicandi & damnandi, iudicati & saluati, iudicandi & saluandi.*

VI. Quid vero dicemus de paruulis, qui non Nū paruuli dum nati in vtero materno suffocati sunt; ante baptis- quid de iis, qui sine circūcisione in Lege Mo- mū mortui saica, aut sine baptismo in lege Euangelica hic appari- mortui sunt? intereruntne omnes iudicio tuti sint? huic? ane data sententia cōdemnabuntur?

Perplexa hæc quæstio est, de qua plures merito, variis allatis rationibus, dubitant, eamque in controuersiam vocant.

Prima dubitandi ratio hæc est. Scriptura cum de iudicandis agit, non nisi bifariam eos distinguit, aliquos scilicet à dextris collocat, quos per agnos designat; aliquos vero à sinistris, quos per hædos denotat. Paruuli autem neutris horum annumerari debent, nec cum illis ad dexteram collocari, cum diuinam maiestatem propter originis noxam, cuius rei sunt, intueri non mereantur: multo vero minus cum his ad sinistram, cum nullum crimen actuale commiserint, ac proinde ab omni sensibili pœna immunes sint.

Secunda. Neutra quoque sententia, quam Iudicem tunc daturum Scriptura tradit, in eosdem quadrare poterit: neque enim damnari poterunt, quod opera misericordiæ, vt damnati facere neglexerint; nec etiam mercedem propter eadem, vt electi, recipere: quippe, qui numquam vixerint, vel si vixerint, ad ætatem non peruenerint, in qua eadem exercere potuissent. Non sunt tamen plures quam duæ sententiæ, & neutra harum in eos quadrat: ergo iudicio huic vniuersali in quo de admissis criminibus, virtutibusque omissis disceptabitur, non intererunt. Ecce & aliam.

Daniel Propheta cum de iudicio & resurrectione mortuorum ageret, scribit plurimos, qui modo in sepulchris dormiunt in funesto illo die resuscitandos, hos quidem vt vitam æternam ingrediantur, illos vero vt ignibus sempiternis addicantur; *Multi de his, qui dormiunt, euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium.* Et quoniam dicit multos, & non omnes, credibile est aliquos non resuscitandos, nec ad gloriam, nec ad supplicium: at inter hos quosnam numerare melius possemus quam paruulos? Deinde, innocui illi paruuli cœlestis gloriæ participes esse nequeunt, quia baptismo carent, nec ad infernalium supplicia detrudi, vt pœnam sensibilem patiantur, quæ non nisi ob crimina actualia infligitur. Cum igitur iudicium non nisi de cœlesti gloria beandis, aut infernum adituris habendum sit, sequi-

tur paruulos in hoc iudicio diiudicandos non esse.

Paruulos mortuos sine baptismo verisimile est resurrecturos.

Apoc 20.

Matth. 25.

Rationes hæc validæ quidem & firmæ videntur, credibilis tamen est eos cum cæteris resurrecturos, & non secus ac cæteros iudicandos. In hoc inclinare videtur Scriptura; Joannes enim in Apocalypsi de iudicio loquens ait: *Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni.* Per pusillos hos quid verat intelligere paruulos in ventre matris extinctos? Legitur adhuc in Euangelio: *Congregabuntur ante eum omnes gentes;* nam si aliqui iudicio huic non interessent, frustra omnes hic legeremus. Eiusdem opinionis est & D. Thomas, duabus potissimum nixus rationibus, iisque irrefragabilibus, quarum hæc prima est. Ad hoc generalis omnium resurrectio necessaria videtur, ut, qui resurgunt, mercedem, aut pœnam iuxta merita, vel demerita recipiant; at omnibus in genere deberetur merces, aut supplicium, tum ob merita; vel demerita propria, tum aliorum; inter quos numerare etiam possumus paruulos, qui debita patris sui Adam nondum penitus persoluta persolvere cum cæteris etiam tenentur. Necessè est itaque eos vna cum cæteris resurrecturos, & coram iudice apparituros, ut ab eo sententiam condemnationis recipiant.

Rom. 5.

Alteram hanc statuit. Gratia Jesu Christi infinitis partibus maior est atque efficacior ipso peccato Adami, ut Paulus ad Romanos pluribus indicat: qui peccatum patris Adami ad mortem aperuit, quæ exinde in omnes pertransiit: Christi vero meritum resurgendi initium dedit. Necessè est igitur, omnes à morte ad vitam resurgere, & iudicio huic interesse, ut ita Christi meritum omnibus resurrectionis gratiam elargiatur, quemadmodum primi parentis & peccatoris delictum omnibus mortem & damnationem attulit. Sequitur hinc igitur, paruulos ad iudicium venturos, & Euangelistam verum dixisse dicendo: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Quis erit tunc dolor miserorum illorum parentum, patrum, inquam, ac matrum, qui procurato infantium abortu, vel nimia sua

negligentia, eos, non accepto baptismi abuerius originale peccatum remedio extincti passi, in causa fuere, cur in æternum diuinæ maiestatis conspectu priuentur? Tunc nimirum sortem suam deplorabunt, tunc errorem sero licet agnoscent. An non graue fuit Ezechia Regi audire, filios in captiuitatem Babylonicam trahendos, & interregios Eunuchos connumerandos? sed maior profecto patrum horum crux erit, cum, non dico audient, sed oculis suis coram videbunt, liberos in æternum Dei consortio priuandos, & instar Eunuchorum & mancipiorum in sempiternum, in aula Ditis, qui verus Babylonis, id est, confusionis Rex est habitaturos? Neque enim dicere poterunt, ut Job olim amissis liberis: *Dimite me, ut plangam paululum dolorem meum;* nec ad imitationem Davidis mortuo paruulo è Betlebec nato, fæccis & cineribus sese cooperient; septemque diebus plorabunt, sed luctus erit perpetuus, nulloque vniquam æuo terminandus, quod seiant nulla se illis ratione posse succurrere. Vere igitur vos infelices ô innocui! ac plurimis fors vestra lachrymis deploranda est. Concludemus igitur, vos hic vna cum cæteris hominibus apparituros, & verissimam Euangelistæ sententiam esse: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Esaï. 39.

plangam paululum dolorem meum; nec ad imitationem Davidis mortuo paruulo è Betlebec nato, fæccis & cineribus sese cooperient; septemque diebus plorabunt, sed luctus erit perpetuus, nulloque vniquam æuo terminandus, quod seiant nulla se illis ratione posse succurrere.

2. Reg. 11.

Sed iam frena orationis contrahenda finisque dicendi faciendus. Recordamini igitur, Auditores, nouissima vestra, recordamini, inquam, omnes coram iudice hoc comparituros, iudice seuerissimo, strictissimo, qui delicta etiam vel minima discurret, & à nemine datis muneribus corrumpi poterit. Cogitate, necessè est, vel ad dextram, vel ad sinistram collocari, inter electos, vel reprobos constitui, salutis æternæ, vel damnationis interminabilis sententiam audire; quam si assidue mente cogitationeque pertractaueritis, facile vos à peccando continebitis.

Matth. 25.

Tu vero vniuersalis ac summe hominum, Angelorum, ac dæmonum iudex, nouissimum memoriam, ac iudicij huius rigorem animæ nostræ laminæ profundissime insculpe. Deinde præsta, ut, quando ad iudicium veneris,

veneris, & generalem hunc conuentum celebrans, ab hœdis sequestrati, in dextra parte consistere mereamur: vtq; corpora hæc nostra sepulchris egressa; pelle propria conuicta, ossibus compacta, animaq; denuo subintrante redanimata fiat, vt ipse olim promissisti, instar solis rutilantia, instar stellarum rerumq; cœlestium in corruptibilia, denique gloria cœlestis gaudiique participent, vt olim dolorum & ærumnarum participarunt; & quoniam, ô Iudex maxime tremende, summæque maiestatis, omnes in valle Iosaphat, loco ad iudicium hoc peragendum peridoneo, comparere necesse est; nobis hoc, obsecro, bene cedat, vt, postquam latam pro nobis sententiam tuleris, in vitam æternam, quæ vltima & summa felicitas est, ingredi valeamus; cuius nos compotes reddat, qui viuit & regnat, in sæculorum sæcula, Deus. Amen.

FERIA SEXTA.

DE EXAMINE QUOD IN IUDICII DIE INSTITUETUR.

Partitio.

1. De memoria præteritorum & futurorum usurpanda.
2. De personis iudicii.
3. De horrendo rigore iudicii.
4. De libris aperiendis.
5. De examine Iudicis.
6. De peccatis nudandis.

Memorare nouissima tua, & præsertim seuerum examen quod in iudicio habebitur, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

Matth. 25. **D**ives quidam pater familias, relicta domesticis omnium rerum & facultatum administratione, thesaurisque iis ad negotiandum, interea dum abisset concredito; abiit in regionem longinquam, procul à do-

mo & patria. Post longum deinde temporis spatium reuersus vocauit ad se seruos, rationemq; ab iis traditæ pecuniæ postulauit: singulorum vero rationibus diligenter examinatis, quos fideles & industrios in negotiando repetit, præmiis amplissimis affectos & laudibus; se dimisit: quos autem rerum suarum negligentes & socordes nihil fecisse lucrari comperit, acriter correptos crudelibus & æternis suppliciis addixit. Veritas parabolæ huius visceribus cœclusa, hæc est; Dominum sc. nostrum Iesum Christum, hominem illum patrem familias, opulentum vt qui maxime, in die ascensionis ad cœlos, è mundi huius domo exiisse, vt in longinquam regionem secederet: in qua cum iam propemodum mille sexcentis annis hæserit, reuersurum vt rationem nobiscum ponat: & quos tunc repererit, concreditis talentis bene & debite vsos esse, æternam illis beatitudinem in mercedem & compensationem collaturum: quos vero inuenerit datam gratiam male impendisse, acriter castigaturum, perpetuoq; incendio mancipaturum. Et paucis vt complectar, delineatum hic & rudi quadam Minerua adumbratum videmus examen illud, quod in extremo iudicio Iudex ille vniuersalis instituet; examen illud nouum, inauditum, strictissimum, in quo vix iusti ad obiecta poterunt respondere. Ipsum porro latius deducturus sum præsentis horæ spatio, si solitum S. Spiritus auxilium, Mariæque aduocatae nostræ patrocinium non denegent. Angelicam idcirco omnes salutationem repetamus.

AVE MARIA.

Docuit olim Pythagoras, duorum potissimum temporum homini rationem habendam, temporis nimirum matutini, quo quid toto die agendum sit prospicere oporteat; tum vespertini, quo quid eodem actum est, ad examen & trutinam reuocandum est. Idem vt faceremus monuit nos hisce verbis Seneca; *Animum quotidie ad rationem reddendam*

I. Duorum temporum memoria suavit Pythagoras. Lib. 3. de ira cap. 36.

dam Vocandus est: faciebat hoc Sextius, ut consummato die cum se ad nocturnam quietem recessisset, interrogaret animum suum.

Si ethnici hoc faciendum suaserint, nos nostro hoc exulcerato sæculo idem facere cur detrectemus, omnibusque Christianis assidue inculcare, duorum potissimum temporum habendam esse rationem. Ad vos igitur me conuerto, Auditores, vnicuique exhortor, duorum ut temporum rationem habeatis, temporis nimirum matutini, vitæ scilicet & vespertini, mortis; ut in vno malorum præteritorum, in altero strictæ illius rationis, quæ vobis reddenda restat, memineritis: in quo sanctos omnes qui vnquam existere, imirabimini.

Psal. 142.

Hoc namque erat exercitium regis Dauid, cum diceret, *Memor ero dierum antiquorum*, id est, Nunquam non recordabor dies iuventutis meæ, ut peccatorum in iis commissorum hac ratione memoriam semper ante oculos habeam: in quibus de vita præterita deque aurora sermo est, Alibi vero ait: *Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui*: id est, Non respiciam modo quæ præterita sunt, sed etiam oculos in venturos dies conuertam, examen tuum in mente habeo, iudicia post quæ ipsa æternitas sequetur, semper recordabor; hic de vespere quo exigenda est ratio, Propheta loquutus est.

Isai. 38.

Idem olim mente agitabat Ezechias, & ad Dominum clamans dicebat: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*: Adde precor annos aliquot vitæ Domine, mortem differ, indulge laboranti inducias, ut interea vitæ prioris statum recollere, præteritaque delicta disquirere valeam, quibus tuam aliquando maiestatem offendi. Meminerat ille temporis matutini, & Moyse longe ante noctis: vnde de populi cæcitate & ingratitude conquestus exclamat: *Gens absque consilio est, & sine prudentia: Scintillam sapientis & intelligerent, ac nouissima prouiderent*. Vnde efficitur, cogitationem vtriusque temporis esse ad salutem necessariam.

Deut. 32.

Poetæ omnium nugarum artifices & concinnatores, Deum quendam excogitarunt,

cui gemina esset facies, vna nimirum qua videret ea quæ retro essent, altera qua quæ ante posita conspiceretur; & hunc lanam bifrontem nuncuparunt. Fabulosum hoc quidem & commentitium: hinc tamen ostendere cupio, Christianos bicipiti huic lano similes esse debere; gestando nimirum oculos anterius, ut futura prævideant; item retro, quibus præterita respiciant.

Christiani
lano simili-
les esse de-
beant.

Vidit Ezechiel olim quatuor animalia, quæ pedes & alas haberent, quæque instar fulguris ibant & reuertebantur. Enigmatice per hæc animalia designari certum est Christianorum animas: quæ alas quidem habere videntur, eo quod piis se meditationibus à terra in altum subrigunt, pedes autem quando nimirum corporibus his inclusa in lacrymarum valle cuiusitant, sed debent adhære & reuerti, in alterum scilicet mundum se contemplatione transferre, ut iudicium & examen quo Deus in impios utetur perpendant: inde vero etiam mox reuerti, ut prioris vitæ seriem præteritaque delicta interdum præ oculis habeant. Huc respexit regius Psaltes, dum canit: *Et propter hanc in altum regredere, Dominus iudicat populos*.

Ezech. 1.

In scala, quam Iacob olim dormiens vidit, quidam Angelorum descendebant, quidam vero ascendebant, & nullus, ut bene norauit Bernardus, quiescebat. Docet nos visio, in vitæ huius scala, quæ non nisi sexaginta, ad summum octoginta gradibus constat, per quos ætatis nostræ anni designantur, semper nobis esse ad extremi huius iudicii meditationem ascendendum, & in delictorum nostrorum cognitione descendendum, & in nullo nos gradu nostri oblitos morari debere.

Gen. 28.

In lege Mosaica, quæ plena erat figuris (Vmbra siquidem habet lex futurorum bonorum) animalia quæ non ruminabant velut immunda habebantur. Nouum hic mysterium: quo edocemur, animas quæ nunquam aut rarissime diuina iudicia ruminant, neque examina, discussionesque, quas illic habitum iri certum est, meditantur, coram Deo velut immundas haberi. Hinc fortasse factum

Heb. 10.

Leu. 11.

Deut. 14.

ctum

Etum est: quod sponfus in canticis, omnes dilectæ suæ perfectiones & dotes corporis deprædicans, inter cæteras os eius roscum, & dentes ad ruminandum aptissimos dilaudet. *Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labisque & dentibus illius ad ruminandum.* Et vehementis huius amoris testimonio discere possumus, inter omnes animas, quæ Iesu Christi sponsæ sunt, eas longe pulcherrimas, id est, maiestatique eius gratissimas haberi, quarum dentes sint ad ruminandum idonei, id est, quæ semper examen, quod in stricto illo iudicio habebitur, mente voluant.

Et est hoc profecto attentata & matura meditatione dignissimum: tunc enim magnus in le pater familias, vt in parabola apud Euangelistam habetur, villici, id est, peccatoris diffamatione audita, eundem ad se vocabit, vt coram eo rationem de villicatione reddat, indignatusque illum increpabit, *Redde rationem villicationis tuæ, iam enim amplius non poteris villicare.* Vnice ad hoc nos adhortatur Sapiens, creditque solam iudicii huius examinisque instituendi meditationem esse optimum ac præstantissimum aduersus omnia scelera antidotum; dicens, *Memorare nouissima tua & in æternum non peccabis.* Atque hoc est, quod præfenti vobis concione declarare decreui, primo docendo, quam strictum & rigidum hocce examen futurum sit, ac deinde quantus ex reuelatione occultorum scelerum futurus sit pudor. Silere, primum aggredior.

Docent iuriconsulti, vt iudicium aliquod (quod non nisi legitimus actus est trium personarum, qui redditur inter stipulantes) plenum & absolutum sit, tres esse necessarios, iudicem nimirum, reum, & actorem: & si quando reus factum negat, quantum ad hos adhibendum esse, testem videlicet, qui id aperte probet, vt in Decretalibus iidem legum interpretes tradunt: per testimonia autem, aithic glossa intelligere possumus actionem, instrumenta, scripturas, probationesque aliunde accersitas. Porro nihil horum in vniuersali iudicio deerit. Audiuitis enim iam alias, Christum illic

Tom. 4. Bessæ Aduent.

veluti absolutum iudicem cum plenaria & delegata potestate confessurum: rei porro ipsi, erunt peccatores, actor & accusator, diabolus: non deerunt hic etiam testimonia & probationes extrinsecæ. Omnes siquidem creaturæ aduersus miserum hominem testimonium daturæ sunt, *Omnis creatura armabitur contra insensatos.* Ipsa quin etiam vltix conscientia aduersus eum testabitur, *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum,* vt ad *R. m. i.* Romanos Paulus scribit.

Tunc scilicet ô miselli rei, magnus ille II. Deus quæstionem instituet, diaboli accusabunt, propria denique arguet conscientia. Tunc pater ille familias iratus dicet, *Redde rationem villicationis tuæ.* Quatuor vobis, ô peccatores fundos & villas tradidi, easque opimas, & in quibus lucrum facere potuissetis, quas iam mille sexcentis annis tenuistis, imprimis mundi villam cum omnibus creaturis: corporis deinde, quod tot in se sensus ac facultates organicas continet: tertio animæ, quæ tot gratis & charismatibus cælestibus donata est: denique villam crucis meæ, Sacramentorum, mortis, sanguinis ac Passionis. De quatuor his iam rationem reddite. Dicit quomodo vos in earum villicatione gesseritis, an non collatis vobis gratis abusi sitis, easque in vetitos vsus conuertit.

Huc ad sis Prælate & Episcopo, redde rationem villicationis tuæ, gregis tui non caute custoditi, tot animarum, quas prauis dogmatibus & malo exemplo imbuisti, parochiarum perperam administratarum, bonorum Ecclesiasticorum non recte expensorum, beneficiorum male collatorum, aliorumque defectuum in animarum administratione admissorum. Tu quoque ô Princeps & rex, redde rationem villicationis tuæ; rationem de iniustitiâ iudicibus tuis exercita, de tot peruersis consiliariis de corruptis iudicibus, tot insolentibus famulis, de luxu aulicorum, de superbia subditorum, grauinibus & exactionibus iniquis quibus populum exhausti, de legibus in regno & dominio male custoditis & violatis. Tu etiam nobilis redde rationem de donis tui corporis tui animi, redde rationem nobilitatis

T tuz,

Cant. 7.

Luc. 16.

Ecc. 7.

ff. de verb. oblig.

Decret. dist. 4. cap. 1.

Sap. 5.

Luc. 16.

tuz, libertatisque illius quæ tibi plurimorum delictorum occasio & ansa fuit, cum potius stimulus & calcar ad veram animi nobilitatem, quæ non nisi per virtutes comparatur, parandam esse debuisset; redde rationem tanti neglectus diuinorum mandatorum in plebe, oppressionis ciuium, pupillorum peculatus, ciuium tuorum ruinæ, superbiz insolentiz & arrogantiz propriæ. Redde rationem Doctor, de pretioso tempore perduto, & tepiditate erga res sacras, negligentia in spiritualibus, de tot erroribus imo tot impiis & blasphemis dogmatibus excoGITATIS. Redde rationem Religiose, de obedientiz transgressione, de castitatis & paupertatis regularumque tuarum violatione, de arrogantia & præsumptione loco humilitatis assumpta.

Redde rationem tu Concionator de profanato Euangelio, de scripturæ sacræ neglectu, de tepiditate in peccatorib. castigandis, de exigua in docendo populo charitate: redde rationem quod fueris in orationibus rarus, studiis tempus prout oportuit non impenderis, honores ambieris, ab omnibusque æoli & suspici desideraris. Redde tu etiam rationem mulier quod honorẽ violaueris, corpus vendideris, Dei tuique oblita te prostituueris, quod Dei imaginem fucus & pigmentis vitiaueris, eius legem despexeris, tot animas in perniciem & interitum traxeris: tot iauilia & otiosa verba protuleris, tot impudicas cogitationes desideriaque animo fomeris, tot lasciuos intuitus emiseras, & ab aliis vicissim receperis: quod ita superbieris, luxu difflexeris, prodiga & effusa fueris, proximum denique scandalo dato offenderis. Ecce hæc est examinis formula, Auditores.

Testes qui etiam hic audientur. Hinc namque diaboli frementes & rabie tumentes dicent, Peruicaces hos & obstinatos cõdemna Domine, ad inferos detruide: *Conuertantur peccatores in infernum, indica illos Deus, mille namque criminum rei sunt; descendant in infernum viuentes, vindica auaritiã illam, superbiam castiga, infernalibus flammis luxuriã illam compesce; Redde retributionem superbi, insolentes humilia, ad inum*

Psalm. 9.

Psalm. 45.

Psalm. 39.

oos deice qui caput inter nubila condebant impudentibus pudorem incute, linguis dolosis loquelam eripe: *Erubescant impij, deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa.* *Psalm. 30.*

Illic vero cœli clamabunt & dicent. Iam, ô Creator æternæ iustitiæ exerce, iam iniurias in te commissas castiga, iam exurge & disipa inimicos tuos. Et sanc corpora illa cœlestia aduersus hominem etiam testimonium ferent iniuriamque sibi ab eodem factam conquerentur. *Reuertuntur Iob. 20. cœli iniquitatem eius.* Nec ipsi solummodo cœli, sed vniuersæ etiam creaturæ: ipsæ quoque petrae, & saxa aduersus eum testimonium dicent, & iudicem ad vindictam extimulabunt; *fulgura creator omnipotens in ingratum peccatorem coruscationem tuam, secundum iniquitatem eius ultionem exerce: noluit enim intelligere ut bene ageret, legem tuam semper contempsit, virtutum semitam noluit insistere, sed ad peccatorum deuiam tramitem deflexit: Astitit omni via non bona, & inquinata sunt via illius in omni tempore, duxit, quin etiam in bonis dies suos, voluptatibus indulsit, tempus inutiliter transigit.* *Psalm. 35. Iob. 21.*

Verum quid ipsa hic dicet conscientia? quomodo insurgent? quomodo prophetae verba ingeminabit, & ostendet, se se toties impiis dixisse: *Nolite inique agere; & delinquentibus, Nolite exaltare cornu.* Ad iudicem itaque conuersa his eum verbis ad iracundiam & vindictam capiendam prouocabit? Officio tuo iam fungere iudex æquissime: nullam enim præterire impij excusationem queunt: furoris tui mucronem experiantur: nihil enim reperient quo nuditatem velent, & turpidinem pallient. Toties remorsus ingessi, tot pia monita quotidie suggesti, toties ad bonam frugem vt conuerterentur admonui; vt peccandi finem facerent extimulau: toties dixi, ne insolecerent, aut superbiz cornu exaltarent, sed in cassum. Quam obrem Domine, quoniam aduersus hæc omnia ne mutire quidem audent, sed se victos constituentur, iniuriam hæc vindica, iustitiæque brachium exerce; *Hæc maca depositio est.*

Nea

Angelorū
aduersus
peccatores
testimonia.

Psal. 31.

Psal. 61.

Ibid.

Psal. 64.

Psal. 49.

Psal. 108.

III.

Psal. 94.

Gen. 3.

Non minora quoque hic dicent Angeli. Plena enim voce, ita vt ab omnibus exaudiendi sint, hanc aduersus hominem accusationem instituent; Tandē aliquando, ō summe Iudex, maledictos illos peccatores iudica, irrevocabilem illam mortis sententiam, quam toties promeruerit, aduersus eos pronuntia: quam diu enim in hoc mundo vixere, nullis nostris inspirationibus monitionibusque ad meliorem redire frugem voluerit; suggestimus, vt à via prava conuersi poenitentiam agerent, vt relicto diabolo Deum agnoscerent. Sed frustra. Toties libidinosi & laxatis in omnem turpitudinem habitibus rudentibus suggestimus: Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Auaris, Rapinas nolite concupiscere. Propter diuitias insolentibus, Diuitiis si affluant, nolite cor apponere. Superbis & tumidis, Nolite extollere in altum cornu vestrum. Peruicacibus & saxo durioribus, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Omnis tamen nostra adhortatio frustra fuit, mortuis & litto-ri verba fecimus, sed quia noluerunt benedictionem, ideo elongabatur ab eis. O testimonia grauiissima, ō depositionem sole & meridie clariorem! Nihil ad hæc, ō miser peccator respondere aut hincere poteris, cum omnia sint quam certissima, & testes omni exceptione maiores. Quis hic itaque non trepidet ac formidet.

Porro Deus ipse examinabit & discuti-ent, ait enim de se apud Prophetam, Arguam te & statuam contra faciem tuam. Dæmones autem accusationem intentabunt, & omnes creaturæ testes erunt. Quale, Deus bone, examē, qualis actio, qualia testimonia! Deus litem disquiret, ō horror! diabolus eam mouebit, ō terror! totus autē orbis eidem subscribet, miserum! An non metuis anima meas cum cogitas aliquando te eoram strictissimo hoc iudice apparituram, coram tot testibus de rei veritate certissimis; & vbi de tot criminibus accusaberis? Princeps ille hominum Adam, vnus tantummodo criminis reus, huic sese iudici sistere iussus, comparere metuens, fugaque sibi consulens, sub arborum ramis frondosisque latebris delituit.

Quid autem tu, ō misera facies, cum ante iudicem hunc rapieris de innumeris criminibus conuicta? Quo te conferes? vbinam te abscondes? nusquam enim latitare poteris. Præuidit id olim Dauid, cum de se loqueretur: Quo ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es. Si descendero in infernum, ades. Si sumsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Etenim illuc manus tua deducet me, & tenuit me dextra tua.

Bernardus cum strictum hoc examen animo volueret, tremis & sudat, itaque seipsum plorans alloquitur: O lachryma, vbi vos subtraxistis! O lachryma, vbi estis! vbi estis fontes lacrymarum! fontes lacrymarum, stuite super faciem meam, rigate maxillas meas. Deus meus quid faciam, cum veneris iudicium tuum? Quid respondebo, cum veneris examen iudicij tui? Quid dicam ego misera. Peccatrix, cum presentata fuero ante tribunal Christi? & a die illi, in quo peccavi! va die illi, quando malum feci! Vtinam non illuxisset sol super me. O dies detestanda, dies abominanda, ō dies penitus non nominanda! Non minus quoque timuit Dauid, cum diceret: Non est sanitas in carne mea, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum; id est, cum cogito peccata mea à iudice illo examinanda, totus horreo, & emedullor.

Cæterum haud frustra Dauid timuit, aut vanus eius metus fuit. Examen hoc namque strictissimum erit & exquisitissimum, cui simile nullum vnquam existit. Erit enim in eo reddenda ratio factorum, dictorum, imo & cogitationum, atque adeo exacte & minutim, vt olim ipse Iudex apud Prophetam, ad candelam eadem se exquirere & examinare velle dixerit: Scrutabor Ierusalem in lucernis, id est, enucleate, distincte, vnumque post aliud, adeo vt nihil non excussum remaneat. Verba hæc demiratus Bernardus, addit: Quid in Babylone tutum, si in Ierusalem manet scrutinium? id est, si adeo exacte iusti facta excutiantur, quid de impiis sperandum est? Atque hoc est mysterium, quod Angelus Domini Zachariz Propheta reuelauit, cum septem ei oculos patentes

omnesque in lapidem vnum directos demonstravit, inuere scilicet volebat, Deum in seuro illo examine, quo clarius hominum peccata intueatur, septem oculos asumpturnum: *Septem isti oculi sunt Domini, qui discunt super vniuersam terram.* Psalmographus hocce idem seruuinum veritus ait: *Si iniquitates ob eruas vobis Domine, Domine quis sustinebit;* id est, si conscientias nostras vique ad imum excusseris, si cominus & adhibita face, acta nostra, dicta, cogitationesque peruersas exquisheris: ecquis tandem iustus erit, quis aduersum te hincere presumat? Si effrons ille in Euangelio, qui non habens vestem nuptialem ad neptias venerat, interrogatus: *Amice quomodo huc intrasti?* nihil habuit, quod responderet, sed pisce murtior mansit; quid faciet infelix peccator, iniquitatibus variis, velut veste lacera, cooperatus, quando eum Iudex de singulis exactissime examinaturus est?

Nemo dubitet, Auditores, Praeses hic cuncta negotia nostra discurret, facta singula inquirere, intimas rerum medullas enucleabit, & extremos animarum angulos scrutabitur. Alio enim loco idem Prophetascripsit: *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, saculorum nostrum in illuminatione cultus tui, in ira tua defecimus,* ait, *iniquitates,* numero plurali, vt de omnibus rationem reddendam esse insinuet, de operibus, verbis & cogitationibus. Id ipsum & confirmauit Job: *Omnes gressus meos dinumerasti.* Petinde ac si dixisset, Scio, Iudex potentissime, esse mihi coram te rationem reddendam, meque de singulis passibus quos vnquam feci, id est, de omnibus animae instinctibus, quae gressus suos habet non secus atque corpus, interrogandum. Atque ita id explicat Gregorius, cuius expositioni libens accedo. Credendum est igitur, iudicem omnia inspecturum, disquiriturum, & ima cordis perscrutaturum.

IV. Quod vt nobis Sacra Scriptura demonstraret, terminis tropologicis vsa est: ait namque iudice illo terribili in throno confidente, libros in quibus singula hominum peccata descripta sunt, aperiendos, & singu-

los iuxta eorum contentum iudicandos. Hos libros intellexit olim Psalmista, cum diceret, *Et in libro tuo omnes scribentur.* Vnde Ecclesia in defunctorum officio concinit, *Liber scriptus proferetur, in quo totum continetur, vnde mundus iudicetur;* quod è verbis Apocalypseos tractum est: *Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, & iudicabuntur mortui ex his, qua scripta sunt in libris.* In quibus notare vos velum, *aperti sunt,* positum pro aperiuntur: vt in illo loco Danielis: *Iudicium sedet, & libri aperti sunt.*

Sed quid per hosce libros intelligitur? supereruntne igitur in mundo deflagrato Bibliothecae; an non vero incendio consumptae erunt? an non ignis omnes in cineres redegerit? Quaestionem hanc explicans Augustinus, ait, non esse verisimile in iudicio illo materialem aliquem librum legendum, vel hominum peccata alibi conscripta asseruari. Nimis enim puridum est: per hanc scripta codicem aliquem materialem, aut commentarium manu scriptum intelligere, sed verba illa Apocalypseos figurate intelligenda sunt perque ingenia haec volumina, in quibus singula singulorum peccata conscripta afferuntur, diuina quaedam virtus designatur, qua fiet, vt sua vnique opera, tam bona quam mala in vnico instanti tam perfecte in memoriam reditura sint, vt coram cernere, ac velut in libro descripta legere possit, de quibus accusetur, vel quae excuset.

Haec quidem ex mente Sanctorum Bibliorum exposita sunt, Augustine, dicere tamen ausim, ne à litterali sensu abeam longius, vere hic libros aperiendos, *Et libri aperti sunt.* Erunt enim alij libri, qui ab incendio tuti erunt, quique nullo vnquam auro consumuntur. An non meministis ingentis illius voluminis, septem muniti sigillis, quod in Apocalyp Joannis describitur, in quo omnium electorum nomina descripta sunt. Tunc patebunt antiqui illi annales, tunc enoluetur commentarius ille à mundi initio conscribi coeptus, in eo que omnes praedestinati comprehensi legentur. Videbatur aliquid de eo inaudisse Psalmista, cum dice-

Psal. 62.
Psal. 39.

Philip. 4.

Ioan. 8.

Iob. 19.

Iob. 31.

Apoc. 10.

Rom. 2.

Esth. 6.

diceret; *Deleantur de libro viventium, & cum iustis non scribantur.* Item alio in loco: *In capite libri scriptum est de me.* Et Apostolus: *Quorum nomina sunt in libro vite.* Memoria namque aeterna Dei Patris instar Calepini est, ac diatij ab omni aeternitate contexti, in qua omnia delicta nostra velut insculpta continentur, quae tunc patebunt. Recordamini hic, quae so, quod in mulieris adulterae iudicio acciderit: Ait Euangelista, Christum, interea dum muliercula haec a Pharisaeis accusaretur, & ad mortem ex legis praescripto deposcebatur, conticuisse, digito tamen suo in terra scripsisse. Ita quoque ille, qui orbem aliquando iudicaturus est, modo tacet, interea dum daemones nos accusant, & morti addicere gestiunt; Ipsa tamen peccata memoriae suae libro inscribitur, non quasi pulveri & terrae, sed atque illa laminae inscriberet. Duobus in locis testatur Job Propheta: *Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel certe sculpan- tur in siliice?* & postea longo intervallo: *Quis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse, qui iudicat.*

Ipsa quoque vniuscuiusque conscientia merito liber nominari potest, in qua modo delicta nostra sigillatim, minutim, breuiterque exarata sunt, at nunc largius & plenius singula deducuntur. Atque hoc Joannes in Apocalyp. innuit, dicens: *Et alius liber apertus est; multoque adhuc evidencius ad Romanos Paulus: Testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Quot hic libri recensentur, & quidem rarissimi; qui omnes in generali illa disceptatione aperientur? qui vbi inspecti & excussi fuerint, eorumque capita singula, sententiae, verba & apices mature examinati, in accusatos sententia aequissima prout Scriptura exegerit, ferretur. Ecce figuram.

Astuerus Perfarum Rex cum noctem insomnem duceret, curis nimirum quietem intramperantibus, annales priorum temporum, antiquaque regni monumenta afferri iussit, in quae omnia, quae ab amici acceperat obsequia, & quas a coniuratis &

perfidis passus erat iniurias, telata erat: cumque legendo ad locum peruenissent, in quo de fidei Mardochei Judaei obsequio, ac coniuratione Eunu. horum aduersus Regem regnique statum per eum detecta agebatur, illos quidem dignis affecit suppliciis; Mardocheum vero ad summos honores prouexit, inque regni partem adsciuit. Egregia profecto figura, qua docemur, Christum, cum praecipue peccatorum nostrorum, velut anxieratum mole, in coelo amplius manere ac quietescere nequeat; in suprema illa mundi nocte, ut veteres annales & antiquos commentarios, in quibus omnium hominum vita, qui iam inde mundi initio exstiterit descripta sit; & in quibus omnes virtutes & merita in eum collata, conspirationesque peccando aduersus eum in terra continentur perlecturum; ac tum iuxta quod in iis de vnoquoque scriptum reperit testimonium, pro benefactis praemia, aeterna pro piaculis supplicia daturum; Atque ita libri aperti fuisse dicit adisunt.

Theodoretus verba illa Daniclis, *Iudicium sedit, & libri aperti sunt,* exponens, sentit per hosce libros vniuscuiusque memoriam intelligendam esse; tunc enim vnicuique quidquid olim commisit, in mentem veniet, tamque clare ac manifeste, ac si libro alicui inscriptum legeret. Ambrosius vero in Psalms commentatus, eosdem libros pro vniuscuiusque conscientia accipit: *Qui libri aperti sunt? nisi conscientia. velut libri, peccatorum nostrorum seriem continentes: libri non vti que atramento scripti; sed vestigiis delictorum, & flagitiorum inquinamento.* At Augustinus per eosdem designari putat Sanctos, quos cum impij aspexerint, non secus ac si libros inspexissent, videbunt ad oculum omnia quae neglexere bona, & quae commiserunt mala. Atque ita credendum est libros apertos fore.

Sed ad quid haec librorum inspectio? Tunc scilicet Archididascalus ille, atque omnium facultatum, quae in mundo reperiri queunt Decanus, discipulos examinabit, tunc responsiones ordinariae habebuntur, tunc quaestiones Academicae quasi pro gradu adipiscendo instituentur. Ipsi Pontifices,

Dan. 7.
Theodor in 7. Dan.

Ambrosius in Psal. 1.

Lib. 1. o. de ciuit. c. 14.

V.

rifices, Reges, Principes, Doctores, Philosophi acutissimi hic respondebunt; CHRISTVS oppugnabit, Angeli simul & dæmones disputationem auscultabunt. Quis audiuit unquam simile? quis similes vsquam quaestiones habitas legit? Hos vero Actus adeo difficiles ac periculosos credidit Job, vt neminem in mundo reperiri posse credat, qui hic vel hiscere, ne dicam respondere, præsumat: *Versicio, quod ita sit; & quod non iustificetur homo compositus Deo, si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille; & mox adhuc subnectit: si repente interruget, quis respondebit ei? Quis enim subtilis ille doctor, quis doctus ac profundus ille Aristoteles, quis ille eloquens Demosthenes futurus, qui magni huius Chryssippi ac magistri Sophismatibus ac dilemmatibus corautis respondeat.*

Iob. 9.

Matth. 25.

Ioan. 3.

Ioan. 13.

Matth. 10.

Ioan. 15.

Psal. 118.

Ephes. 4.

Et bene; quoties enim hic Iudex in litteris Sacris, magister; atque homines, discipuli nuncupantur? *Vnus est enim magister vester, qui in caelis est:* ait ipse de se; item in Ioanne Nicodemus: *Quia à Deo venisti Magister;* & apud eundem: *Vos vocatis me Magister;* & alibi: *Non est discipulus super magistrum.* Cur hoc, obsecro, sibi nomen imposuisse arbitramur; hominibus vero, discipulorum; Ratio egregia est, & egregium mihi conceptum parit. Magnus ille Deus postquam nos creauit, & ad annos discretionis perduxit, de commodis nostris ac progressu sollicitus, ad celebrem mundi huius Academiam nos destinat, vt in eadem virtutum studio incumbamus, variaque nobis merita, velut scientiæ thesaurum, comparemus. Vnde Ioannes in Euangelio: *Ego posui vos, vt eatis & fructum afferatis;* ac de se olim Psalmographus ait: *Vt discam iustificationes tuas.* Quasi diceret: A primo ætatis vere in celebrem mundi huius Academiam missus sum, vt discerem quid quid ad æquitatem & iustitiam spectat. Porro varias in Academia hac classes instituit, & viros doctissimos velut rectores & curatores eisdem dedit, qui electiones in eadem ordinarias haberent. Ita namque intelligimus verba illa Pauli: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores &*

doctores, in opus ministerij in adificationem corporis Christi. Doctoribus vero & rectoribus respondent etiam classes & scholæ. Prima classis dici merito potest Religiosorum, in qua doctissimi sunt & omnium perfectissimi: hic docetur mundi contemptus, voluntaria paupertas, perpetua castitas, & integra ac plena obedientia. Sacerdotalis ordo secunda classis est, vno gradu priori inferior; in qua varia & quidem exquisitissima lectiones habentur, scilicet de perpetuo cœlibatu, de puritate animi hic imprimis necessaria, denique de insigni ergas sacras diuinumque officium reuerentia. Postrema classis est mundanorum, in qua seculares velut nepotes & rerum suarum doctores, perfectione vitæque honestate cum prioribus non conferendi, constituti sunt, rudes adhuc & Alphabetarij, vt interea credere, bonis operibus incumbere, aliasque Christianas virtutes exercere discant. An non egregiæ hæc classes sunt? Ipse porro Deus summus earum omnium rector ac director est, quique etiam in singulis docet. Audiamus quomodo in cathedra personet: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde,* Matth. 23. vt & alias: *Discite quid est, Misericordiam volo.*

Et quemadmodum magistri, lectione discipulis assignata, eandem toto dein tempore vsque ad raum clamitando exponunt, exhortantur quoque, vt eandem diligenter ediscant; quin & interdum minas addunt quibus eos ad discendum compellant. At vbi vesper aduenit, lectionem recitari iubent, totiusque diei pensum exigunt, tum si quos diligentes inuenerint, laudant, præmiisque afficiunt; desides vero & negligentes castigant. Id ipsum de summo hoc doctore Christo dicendum est, cum enim à prima vitæ nostræ aurora doctissimam lectionem nobis ad discendum præscripserit, torque præclara exempla ad imitandum dederit (ex Ioan. 13. *emplum dedi vobis, vt sicut ego feci, ita & vos faciatis;*) toto vitæ reliquo tempore clamare non desinit, quo nobis eandem explicet, ad discendum inuitet, & interdum etiam iustitiæ virgam interminatur, dicens: *Studetis dum tempus habetis, horas bene impendite,*

Christus de
ctori com-
paratur.Ex
ligi
ia
cii.Ex
bu
ce

pendit. Vt, dum illum confecto studiorum cursu, domum reuocaturus est ei ad oculum demonstraret, quanti sibi totum illud studiorum tempus constiterit, quantumque pecuniarum eius nomine impenderit: simulque sciat, quomodo filius eiusdem vsus fuerit, dicens: Quos in vsus conuertisti nummos illos, quos tali mense tibi misi? quid de illa veste actum est? libros illos quomodo custodisti? Non aliter quoque, Deus omnium hominum Pater, agere solet: nam salutis eorum studiosus, in mundi huius vniuersitatem eos destinavit, vt bonis in ea operibus incumbant: interea vero largissime iis omnia subministrat, nutrit, alit, deque necessariis iisdem abunde prouidet, (nolite solliciti esse dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis) Interea vero omnia singillatim in libris rationum describit, & in memoriae suae tabulis annotat: donec è scholis eos domum reuocans, rationumque librum inspiciens, illis ad oculum, beneficia iam inde ab initio vitæ collata demonstrat, omniaque in illos impensa arguendo recenscat.

Quam caro mihi constitistis ò ingrati mortales? quantum hæcenus expendi vt vos enutirem & aletem? E nihilo vos condidi, in vtero materno nouem mensium spatio custodiui; vestri causa homo factus sum, vitam meam vestri liberandi redimendique ergo tradidi, sanguinem meum pretiosum vsque ad vltimam guttam profudi, mille cruciatus & afflictiones vestro nomine peruli. Quomodo autem his omnibus, ò ingrati & perfidi, vsi estis? quamuis enim vitam meam dederim, vos vt in libertatem assererem, vos tamen me offendere ausi estis; eaque manus quæ pro vobis cruci clauis affixæ fuerant, ad vindiictam non veriti prouocare: cor quoque habuistis & animum eum offendendi, qui suum amore vestri cor hasta transfigi in cruce permisit. Quomodo tunc impii erabescant quomodo confundentur? Non quidem exiguus ille pudor fuit, quo Dauid, cum à Nathan Propheta his verbis corripere, affectus fuit: *Ego vnici es in Re-*

Matth. 6.

2. Reg. 12.

gem super Israel, & ego eriste de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui, quare ergo contempsisti verbum Domini tui? At maior tuus futurus est pudor, ò peccator, quando tibi iudex omnia quæ in te contulit beneficia & dona amplissima exprobrauit: tunc scilicet iuxta Psaltem regium, *Omnis iniquitas oppilabit os suum.* Iob quoque vir sanctissimus totus contremiscit & pauet, cum acetba hæc improperia & exactam illam disquisitionem perpendit: *Quid faciam cum venerit ad iudicandum Deus, & cum interrogauerit, quid respondebo illi? Quid dabo virum illum sanctissimum metuere, qui virtutem semper coluerat, Dominumque ob oculos semper habuerat, adeo vt amplissimum innocentiae suæ testimonium alibi dederit, dicens: Non reprehendit me cor in omni vita mea: Item Gentium Doctor Paulus: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.* Hocce igitur modo examen hoc peragetur, hoc modo libri illi aperientur qui vt aperti fuerint, omnia mox peccata ad oculum patebunt. Est hoc reliquum huius concionis; quod iam prosequar.

VI. Quamprimum enim, vt iudex examinare inceperit, librosque conscientiarum reserauerit, omnes totius mundi abominationes apertissime ab vnoquoque perspicientur; & quæ prius occulta erant, tunc omnibus patebunt, adeo vt quidquid modo in fundo conscientiae deliret, tunc sursum ascensurum sit, & in apertum proferendum. Hinc Chrysostomus; *Omnia peccata in tam aperto tamque illustri theatro denudata, orbi vniuerso palam facta, hominum nobis parim cognitorum, partim incognitorum oculis subiiciuntur.* Quam bene hoc ipsum expressit Psalmista? *Quia tenebrae non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur, id est, peccata quæ modo velut tenebrae sunt, tunc instar luminis clara apparebunt. Ecce similitudinem.*

At hic quem videmus & ducimus, minutissimis puluisculis refertus est, quos atomos appellare Philosophi solent; atque hi per auras, atria regumque ac principum palatia volitant, à nemine tamen videri queunt: at quando sol per vitreas fenestras ostiorum-

Iob. 27.

1. Cor. 4.

VI.

Homil. 3. thi.

ad Rom.

Psal. 138.

Simile.

ostiorumque rimas radios forinsecus immit-
tit, quam primum conspiciuntur. Peccata
nostra Auditores, veri quidem atomi sunt,
meræ privationes, quæ modo à concupis-
centia ad vsque rationem, modo à ratione
ad vsque concupiscentiam feruntur, (*caro*
enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus
adversus carnem) omniaque animæ cubi-
culi, penetrantia, sensus, & animæ facul-
tates iisdem plena sunt; interea tamen dum
vivimus, eosdem videre non possumus. Sed
ubi clara illa iudicii dies illuxerit, & rutilans
iustitiæ sol per vitreas corporis fenestras, &
tenuissimas conscientia rimas radios immi-
serit, innumera flagitia apparebunt. Confir-
mat hanc similitudinem meam Augustinus:
Fies, inquit, virtus divina ut cuius opera sua,
vel bona, vel mala mentis intuitu in ira celeritate
cernantur: multoque apertius etiam Aposto-
lus, Illuminabit abscissa tenebrarum, & mani-
festabit consilia cordium.

Tunc nimirum Christus, velut secundus
Ioseph, interpretabitur somnia, & inanes
conceptus Pharaonum; tunc sapiens ille Da-
niel visiones & occultas cognitiones super-
borum Nabuchodonosorum exponet: tunc
Iudex peccatoribus scelera sua modo velan-
tibus tegentibusque dicit, quod olim Pro-
pheta Nathan, Davidi. *Tu fecisti in abscondito,*
ego autem faciam hac in conspectu solis, & coram
omni Israel, id est, in conspectu totius orbis.

Et sicuti olim Ioseph Patriarcha, cum fra-
tres in Ægypto vidisset, peccatum in se ad-
missum quod illi viginti ipsis annis celaue-
rant, manifestavit, eosque de eodem coar-
guit, dicens, *Ego sum Ioseph frater vester quem*
vendidistis in Ægyptum: Ita quoque Christus,
visis omnibus hominibus (qui secundum
carnem & ex natura humana assumpta fra-
tres illius sunt) qui coram se apparebunt di-
iudicandi, licet hactenus eorum delicta te-
xerit, ac dissimulaverit; tunc tamen eadem
tot mundo manifestabit, & improperans di-
cet, *Ego sum ille Iesus, ô peccatores, ille Iose-*
ph frater vester, Pater; Redemptor, simul
& Deus, in quem peccastis, quem vendidi-
stis, cruci affixistis, flagitiisq; vestris in mun-
di huius Ægypto ad mortem coegistis. Om-
nia itaque tunc aperta erunt, ut ipsemet Iu-
dex olim prædixit, Nil operum quod non reve-
labitur, & occultum quod non sciatur.

Tom. 4. Bess. Advent.

nia itaque tunc aperta erunt, ut ipsemet Iu-
dex olim prædixit, Nil operum quod non reve-
labitur, & occultum quod non sciatur.

Tunc videbitur ad oculum, quidquid
humani generis auctor nongentis & trigia-
ta vitæ annis admisit; quidquid Enos non-
gentis quinquaginta; quidquid Mathusalem
nongentis sexaginta novem deliquit, deni-
que quidquid omnes homines ab ipso mun-
di primordio vsque in illam diem patrarunt.
Quam admiranda tunc videbuntur Deus
bone? quot tunc ambitiosi cernentur, qualis
fuit Absalom, quot proditores, qualis Iob;
quot invidi, sicut parricida Cain; quot in-
cestuosi, ut Ammon; quot pseudopropheta
& nefarii concionatores; qualis fuit Balam,
qui nimirum legem Dei verbis annuntiant,
operibus vero destruunt & violant? quot Ec-
clesiastici & sacerdotes, qualis Heli, qui tem-
plum ingrediuntur non quidem ad Dei lau-
des celebrandas, sed ad beneficia sacrificia-
que deuoranda? Denique quidquid hic im-
quam admissum fuit, illic ad oculum pate-
bit. Peccate igitur quam potestis maxime, dis-
simulate, excusate, omnia frustra: nam extre-
mo illo die in omnium conspectu erit, quid-
quid hic olim admisistis, omniaque scelera
manifestabuntur. Ipsemet Iudex ita olim
prædixit, apud Prophetam, *Revelabo pudenda*
sua in faciem tuam, & ostendam gentibus nudita-
tem tuam, & regni ignominiam tuam. An pu-
tatis eum hic verbum revelabo frustra posuif-
se? nequaquam, sed magna in eodem latent
mysteria.

Nam ut tempore brumali, quando om-
nia niveo stragulo cooperta sunt, marmor
nemo à latere, aurum à plumbo, gemmam
adulterinam ab iaspide, nec à sordibus res
pretiosas sub nive latentes potest discernere:
donec nive liquefacta suis rebus color & fa-
cies redeat. Ita quoque in vitæ huius bruma,
omnia exterius hypocrisis & apparentiæ cu-
iusdam nive cooperta videntur ita ut virtus
à vitio, iusti ab impiis, sancti ab hypocritis
nequeant discerni; sed in suprema illa die
quando splendens iustitiæ sol, nivis acer-
uos umbramque illam exteriorem dissipaverit.

V

rit,

E. 27.

rit, facile qualis quisque fuerit, apparebit.

Decrepitus Isaac adeo caligantes habebat oculos, ut nec duos à se inuicem potuerit discernere filios. Profecto mundus hic modo ita excoctus & effatus est, (quippe qui quinque annorum chiliades experit) oculosque ita caligantes & obtusos habet, ut proprios agnoscere vix filios queat, nec Esau, peccatores scilicet à Jacob, fidelibus distinguere, sed utrosque sæpius inter se confundat.

Math. 25.

At in die iudicii vnusquisque perfecte noverit; tunc namque iustis dicit, *Venite benedicti Patris mei*, impiis vero, *ite maledicti in ignem æternum*. Omnia hæc ipsum reuelabo produxit: ostendam gentibus nuditatem, non minoram quoque producet.

Nahum 3.

Licet aliquis deformi, distorto, & monstroso sit corpore, ac gibbosus, cicatrices quamuis in pectore habeat, & à tergo stigmata, modo indurus sit, nihil horum omnium apparet; sed ubi vestes exuerit, omnis statim deformitas, monstruositas, ceteraque macula manifeste apparent. Idem de peccatoribus interea dum hic viuunt dicendum est; licet enim anima eorum deformis sit ut quæ maxime, licet gibbo superbiæ tumeat, aliisque vitiorum stigmatibus notata sit, si tamen hypocritis pallio sese cooperuerit omnia recta sunt, adeo ut nihil exterius videri queat: sed in terribili illo die, cum iudex nuditatem reuelauerit, omnis mox iniquitas atque vniuersa flagitia ad oculum apparebunt. Bene igitur Propheta hic de nuditate reuelanda locutus est.

Solent crumenifera, aut alii malefactores, si sæpius in iusticiæ manus incidant, denudari, ut appareat, num ob delicta quædam priora tergo stigma inscriptum gerant, vel cauterio inusti sint. Si quod in tergo signum apparet sine vlla tergiuersatione, non expectato iudicio, aut longiori causæ examine ad crucem mox, aut rotam condénantur. Peccator ad hunc modum, qui læsæ maiestatis diuinæ reus est, & toties toto vitæ tempore in magni iudicis manus incidit, si in vltima illa die iterum in crimine aliquo deprehensus comprehendatur, à iudice mox denudabitur, ut ita cõstet, num signum aliquod tergi præferat, num aliquod indicium prioris

comprehensionis intueniri queat; & si quodrum delicti prioris argumentum reperias, ad inferos prorogato ulterius examine, ad inferos eum detrusurus est, & supplicii æterni adiecturus. Hoc scilicet per Prophetam comminatur. *Et ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Quænam sunt illa regna? regnum nimirum cœli, mundi, & inferorum, in primo regnant Angeli, in secundo dominantur homines, tertium tyrannice tenent diaboli; atque omnes his spectatores erunt ignominia. O pudor, & infamia, & confusio!

Nahum 3.

Hic mentis quodam excessu præ admiratione raptus cum admirante Augustino exclamare compellor, *Ecco coram tot millibus Lib. Metaph. populorum nudabuntur omnes cogitationes meae, cap. 4. tot agminibus Angelorum patebunt vniuersa scelera mea, non solum actionum, sed etiam cogitationum, simulque locutionum.* Quam intolerabilis pudor erit, quantaque confusio summo cum dedecore coniuncta, eorum toto mundo se denudare, cunctis gentibus turpitudinem detegere, crimina sua omnibus reuelare: tantus profecto, quantus esset honestissimæ matronæ se publico ciuitatis loco denudare & vestes deponere coacta. Refert Plutarchus, Messenias mulieres, nescio qua phrenesi & mentis amentia inductas si Lib. de imp. bi ipsis promiscue vitam eripere solitas adeo gentibus non licentibus. ut nullis parentum aut maritorum precibus, nullo suorum consilio a tam infami morte reuocari possent: donec tandem edicto publico cautum est, ut quæcumque primo violentas sibi manus intulisset, nudato corpore, vita licet priuata, per vicos & plateas, magna cum infamia, raperetur. Et sane tantum apud sanguinarias illas sui interemptrices edictum hoc valuit, ut nulla impofterum manus sibi ausa fuerit iniicere, veritate nuda per urbem traheretur omnium sannis exposita, pudorem scilicet mortui corporis mortis timore anteponebat. Quomodo ergo apprehendere oportebit denudationem coram vniuersis mundi incolis, & in loco maxime celebri & publico?

An non igitur insensate atque impudens peccator, post tantum Doctorem vtrumque sanctis-

sanctissimum, infamem hanc scelerum tuorum manifestationem ac denudationem perhorrescis, aut saltem cogitando apprehendis? Quid? erubescis delicta vni homini in confessionis secretario detegere; qui igitur feret eadem omnium oculis manifestari? Achitophel, qui aduersus Dauidis regnum conspuit, Absolomoq; vt in patrem inlugete auctor extiterat, cum sciret coniurationem detectam esse, vt infame proditoris nomen subterfugeret, laqueo vitam finire maluit, quam in Dauidis conspectum venire. Judas quoque Ischariotes, omnium traditorum facile Princeps, cum sibi propter sceleratam Domini prodicionem, immortalem ignominiam ac dedecus instare sciret, infamilaqueo vitam abrupit, vt extincta vita, simul & infamia exstinguere: ur. Eheu! infide & perfido peccator; qui aduersus cælum roties conspirationem iniisti, quomodo in hoc iudicio te gere, quo animo hanc infamiam sustinebis, cum omnia delicta toti mundo manifesta esse perspexeris? porro ignominiam hanc & intamiam, quæ ex hac scelerum denudatione oritura est, prauidens Dauid scilicet ac beatus prædicat eos, quorum reata sunt peccata.

Sed peto, num peccata iustorum, quæ auctera pœnitentia & alii tuo fletu expiata sunt, hic iterum refricanda sint, quæro, num hic de tertio iterata ac blasphema Petri negatione futurus sit sermo? an de lasciuia Mariæ Magdalenzæ; & Dauidis adulterio & homicidio? Negat quidem Magister Sententiarum, quia superius dictum, beatos esse, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum reata sunt peccata. Sed solus ipse huius opinionis est, ceteri enim Patres & doctores sentiunt, iustorum hic peccata non minus quam impiorum reuelanda: non quidem, vt infamiam iis afferant, aut confusionem generant, aut vt propter eadem condemnentur, sed ad maiorem laudem & gloriam, quippe in pœnitentia, corporis emaceratione, lachrymis & fletu illa delere & eluere sunt conati, ac proinde manifestatio hæc illis summo honori futura est: quia quamuis Deum offenderint, peccataque in eum commiserint pro iisdem tamen pœnitere. Vt hinc simul manifestum

fieret, omnia hic reuelanda, ac nihil absconditum futurum.

Hoc igitur vos in mente habere velim, obstinati peccatores, marmore & ferro duriores; hocque semper ante oculos gerere, atque ita fieri, vt nunquam Deum offensuris nigorem quoque & seueritatem examinis huius semper perpendere, cogitare quia etiam quanta sit futura infamia delicta sua omnibus reuelata videre, & quidquid vniquam in occulto paratum est, in luminis auræ & in apertum prolatum: quanta quoque futura confusio ab omnibus tum Angelis & hominibus, tum dæmonibus exhibitari & subsannari, qui omnes vna voce clamabunt: *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.* Psal. 53.

Quæ omnia si quis in mente habuerit, nunquam diuinam iustitiam peccando offendet.

Et sane ita se res habet summe & supreme Judex. Cuius enim tanta foret impudentia, vt suum offendat Dominum, regem Deum & creatorem, suumque etiam Judicem à quo iudicandus sit? quis adeo futurus est audax & præsumptuosus, vt aduersus eum conspiret, cui exactissima de tota vita reddenda est ratio? Equidem mille potius mortis genera subire paratus sum Domine, quam de te offendendo vel cogitare. Quomodo enim tam strictum examen subeam? qui tantam infamiam sustineam, qua ab omnibus hominibus derideat? Sane, qui hanc ignominiam subierit, dicere illud Prophetæ poterit: *Omnes, qui viderunt, deriserunt me.* At Psal. 21. cuius tantæ futuræ sunt vires, ô Judex viuorum ac mortuorum, qui in hoc examine non expauescat? an non vero tibi sufficiat de operibus verbisque rationem reddi, vt ipsas etiam cogitationes discussurus sis. Nam, si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebis, si omnia minutim enucleare volueris, Paradisi fores occlude, & Diuitis potius ianuam reuera, omnesque ad inferos detrude: neminem namque esse putem, qui iustitiæ tuæ ad amissum satisfaciat. Quamobrem noli ô æterne Deus, Pater, ac Judex: iniquitates nostras excutere, noli easdem accurate inquirere, sed ostende nobis misericordiam tuam, nosque æternam

gloriam, quam passione acquisisti, quæq; ultima nostra felicitas est, intrare concede, cuius nos participes reddat Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, Amen.

SABBATO.

DE SENTENTIA, QUÆ IN IUDICIO PRONUNCIABITUR.

Partitio.

1. De horrida voce sententiæ.
2. De entantia infortuniorum.
3. De sententiâ reproborum.

Memorare nouissima tua, & sententiâ imprimis, quæ in iudicio extremo ferretur, & in æternum non peccabis. Ecl. 7.

FIGURA.

Apor. 19.

Vidit olim in Apocalypsi sua Joannes cœlum apertum, & ex eo equum album egredientem, cuius fessor vocabatur fidelis & verax, cuiusque nomen designabat verbum Dei, qui præterquã quod esset ad præliandum litigandumque edoctus, erat & in iudicando versatissimus, in quo iusticiam seruabat. Oculi eius erant flammei, vestis cruore tineta, caput variis diadematis redimitum; de ore eius gladius anceps egrediebatur & acutissimus, quo omnes mundi nationes & gentes ferire conabatur. Sequebantur hunc agmina cœlestium stolis albis indutorum, & candidis equis insidentium. Gestabat adhuc virgam ferream, qua omnes nationes regebat & coercebat, eiusque femori inscriptum erat, Rex regum, & Dominus dominantium. O fecundum & feracem mysteriorum campum! Et sane nullus per hunc equitem melius designari posse videtur, quam Christus Dominus ac Redemptor noster ad iudicium venturus. Albus ille equus eiusdem humanitatem denotat, quæ tunc cœlo egressura est, nitida, munda, & ab

omni prorsus sordē ac labe immunis; eques autem eidem insidens, ipse Dei filius est ac Virginis fructus, qui in promissis fidelissimus, & in verbis veracissimus, qui que non nisi summa cum iustitia pugnet & iudicet: nam in quantum Iudex sententiâ pronuntiabit, & in quantum bellator, eandem executioni mandabit, in quo nullus ei vel minimum poterit contradicere. Virga autem ferrea typus est æquitatis illius, nam quem admodum ferrum difficile flexitur, aut in varias partes ducitur: ita quoque æquitas eius in nullam poterit partem flexi, aut favore duci. Oculi illi flammei, indicant furorem; diademata illa, mercedem & retributionem quam iustis passione sua acquisuit; vestis illa purpureo sanguine cruentata, index est vulnerum, quæ olim in passione sua accepit, quæ tunc aduersus peccatores vitionem & vindictam deposcent; exercitus illi, qui eum comitantur & stipant, significant legiones illas Angelorum & Sanctorum, quæ cum Iudice hoc ad iudicandum descendent. Denique gladius ille regius, vtrimque acutissimus, qui ex magni huius Iudicis ore prodibit, imago est horridæ & formidabilis sententiæ, quæ extremo illo die ab ore ipsius exibat; sententiæ, inquam, terribilis ac metuendæ, cui mille gladij ac mucrones comparati instar festucæ videantur: sententiæ quæ instar gladij obuios quosque interficiet, quæ in omnes mundi nationes sæuiet, sententiæ quæ instar gladij ancipitis animas simul & corpõra transadiget. O sententiâ inauditam! ô terribile decretum! ô tonitru irreuocabile! De eo pluribus hodierna concione agemus, eiusque horrorem & magnitudinem cunctis ob oculis ponemus. In quo velim, ô Sanctissime Spiritus vocem meam roborari, pulmones & latera dilatari, ingenium illustrari, pectus firmari, atque animum & vires superaddi. Tuque ô sacratissima Mater & Virgo, solitum hic mihi auxilium ne deneges, sed adesto precibus, adesto patrocinis, atque ideò solito etiam more te salutamus.

AUE MARIA.

Dū cogitabundus hodie, nescio quod meditans, I.

ditans, per Scripturam pratum obambularem, idque propemodum iam emensus essem, occurrit mihi in vltima eius ora, Apocalypsi scilicet, Angelus caelo descendens, à Deo in hunc mundum destinatus, qui iudicij diem inlitate denuntiat, simulque edocet, omnes nos coram summo iudice fisti, de singulis ibi factis rationem reddere, ac sententiam accipere oportere. Habebat ille oculos solis instar radiantes, pedes instar columnarum ignearum collucentes; quorum dexter mari, sinister vero terrae insistebat, manu ingens volumen continebat, atque instar leonis frementis rugiebat. Habitus porro eius & vestis non minus admirabilis erat: humeris namque spissam quandam nubem gestabat, qua vndique cingebatur, caput circumcingebat iris multicolor, atque voce clamans iurabat per viuentem in saecula saeculorum, non superesse amplius tempus, horas, dies, nec annos. ò visionem terribilem! ò terrores mysteris plenos!

Angelus hic, Auditores, quem olim Joannes vidit, à Deo delegatus, qui diuinorum iudiciorum nuntius erat, hodie etiamnum apparebit, idque oculis Solis instar rutilantibus, vt ostendat, iudicem hunc esse oculatissimum & perspicacissimum, qui non secus ac Sol per vitreas fenestras omnia cordis nostri arcana rimabitur ac perquiret, *Scrutans corda & renes Deus*. Pedes eius instar ignearum columnarum ardentis, quorum vnus terrae, alter mari insistit, denotant emblematicè potentiam eius ac iustitiam, quae sunt veluti bases & fulera totius vniuersi, sed veraque tunc furore accensa erit; & vna in Oceanum, altera in terram extendetur, quia tunc vtrumque hoc elementum diuina iustitiae telum experietur. Dictam namque est apud Prophetam: *Turbabuntur insulae in mari*; & in Luca legimus: *Præconiussione sonitus maris*; & mox: *Erunt motus magni per loca*. Volumen autem illud apertum, significat omnia tunc disquirenda & exeurienda, omniaque peccata, quae olim commissa sunt, examinanda. Quid vero denotant clamores, ululatus, & rugitus illi leonem? Iram & furorem eius: *Quasi leo rugiet*, ait vnus è Prophetis. Quid vestis illa è nube

coacta? discrimen quod inter Noë diluuium & hocce iudicium est; illie enim aquae & pluuiae non nisi guttatim cadebant, sed hic conglobatim integræ tribulationum nubes in miserorum capita decident. Quod proxime atigisse visus est propheta Dauid: *Veruntamen in diluuiis aquarum multarum, ad te non approximabunt*; d' cetero volens, diem iudicij fore diluuium aquarum multarum, quia integræ & praequantissimæ nubes in impiorum verticem ingruent. Prædixerat id ipsum & Moyses, sed aliis verbis: *Congregabo super eos mala*, & *sagittas meas complebo in eis*; id est, In nouissimo die, qui futurus est dies omnium terribilissimus, castigationes & supplicia acerbissima inducam, qualia nunquam ab initio saeculi visa sunt, atque omnes iustitiae meae sagittas eiaculabor.

Quid denique designat iris illa caput obumbrans? ò mali praesagium, & sinisterum augurium! Diuicolor ille arcus; qui haec tenus signum pacis, foederis & pacti inter Deum in terram iniri fuerat; qui que sub Dei pedibus conspici solebat, & ob oculos eius versabatur, tunc super caput eius procul ab oculis remotus adstabit, vt nullam amplius superesse ostendat misericordiam. Confirmant hoc iuramenta illa & protestationes, quae sequuntur: *Et iurauit, quia non erit amplius tempus*, misericordiae scilicet, gratiae, & indulgentiae. Atque huc respexit Paulus, cum toties in Epistolis diceret: *Fratres, tempus breue est*; & alibi: *Ecce nunc tempus acceptabile est*; & *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum*: modo namque tempus opportunum est, quod si elabi sinamus, nulla superest spes, hoc ipsum, quod elapsum est, recuperandi: nam post hanc vitam nullus de tempore amplius sermo erit, de aeternitate tunc loquendum erit, de aliqua temporis dimensione nemo speret.

Miratur Illustrissimus Cardinalis Caietanus, qui fieri potuerit, vt columba Arca euolans videntibus foliis oliuae ramusculum repererit, cum furiosa illa aquarum tempestas & rabies omnes tum domos & palatia, altaque

Apo. 10.

Psal. 7.

Ezech. 16.
Luc. 21.

Ose. 11.

Psal. 3.

Deut. 32.

Gen. 3.

Apo. 10.

1 Cor. 7.

2 Cor. 6.

Gal. 6.

Insignes
conceptus.

atraque turrium fastigia difiecisset, tum etiam arbores & truncos validissimos euulsisset, vt sola oliua in medijs vndis retinuisse virorem videatur. Tandem concludens ait, per hunc rimum diuinam misericordiam designari, cuius symbolum semper oliua fuit, atque illam in medijs iustitiae fluctibus viuentem vernantemque permansisse; & licet ingentes furores eius aquae fuerint in hac vita, ab iisdem tamen misericordiam nunquam submergi aut obrui potuisse, vnde Propheta: *Cum iratus fueris, misericordiae recordaberis.*

Habac. 3.

Psal. 76.

Iacob. 2.

Iudith. 19.

At in die iudicij nulla amplius supererit oliua, nulla restabit misericordia; at diluuiū adeo vehemens erit & intolerabile, vt omnia ab eodem obruenda sint: *Continebit in ira misericordias tuas.* Satis hoc ipsum testabitur ipsa sententia quam Iudex pronuntiabit, quae tanto cum furore concipietur, tanto cum terrorefereatur, tanta cum ira executioni mandabitur, vt ex ea manifeste colligere liceat, nullum misericordiae locum esse, *Iudicium enim, inquit Iacobus, sine misericordia illi, qui non fecerit misericordiam: at iudicium adeo terribile & atrox, vt omnes, qui hoc ipsum audient, praeter timore trepidaturi sint.*

Atque huius cum Judith vidua meminisset, ad Dominum ait: *Non est, qui resistat voci tuae, montes à fundamentis mouebuntur cum a quo, petra sicut cera liquefcent ante faciem tuam: quid igitur de me peccatrice fiet, quae non nisi arundo sum, ipsaque inconstans a inconstantior.*

Nomina sententiae à indice ferendae.

Sophon. 1. Psal. 90.

Serm. 1. in Psal. 90. Rupertus in lib. suo, in reg. 6. 31.

Sophonias Propheta, qui Populi Iudaici à in Babylonicam captiuitatem abducendi calamitatem praevidit, cum sententiae huius meminisset, eamque sibi ob oculos poneret, eandem vocem amaram nominavit: *Vox dei Domini amara.* Dauid Rex verbū asperum: *Quoniam ipse liberabit me à laqueo venantium, & à verbo aspero;* vt hunc versum explicat Bernardus; atque ideo, inquit doctissimus Rupertus, vox iudicis nostri gladio ancipiti comparatur, qui ore eius egrediatur; non aliter enim impios, quos sententia data condemnabit, feriet, quam si tanto eos gladio

percussisset, tantumque dolorem sententiae huius tela infligent, vt gladio diffecari illi & transfigi, quam terribilem illam sententiam: *Ita maledicti in ignem aeternum, audite* *Matth. 24.* malint.

Evidentius adhuc eiusdem acerbiteriam ob oculos ponens Psalmographus, appellat eam *vocem tonitruus*, at tonitruum tam horrendum mugientis, totus vt orbis eodem sit percussendus: *Vox tonitruus tui in rota: & à 90. Psal. 108. ce tonitruus tui formidabunt.* Et sane si primi illi peccatores, vel minima Domini voce, qua delicti ab eis rationem exposcebat, audita, in tantum timuerint, vt praeter timore latebras quaesierint, & Adam defendere se conatus dixerit: *Vocem tuam audiui in Paradiso, & timui;* quid in valle Josaphat futurum, quando totus orbis ad generale iudicium vocabitur, & horrendam hanc vocem audiet?

Job qui aduersus omnes aduersitates velut rupes infractus persistebat, nihilq. omnino metuebat, cum terribilem hanc sententiam perpenderet, tremebat, adeo, vt praeter timore vocem amitteret; *super hoc expaui cor meum & emollium est de loco suo, audiet auditionem in terrore vocis, & sonum de ore eius procedentem: post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suae, tonabit Deus in voce sua mirabiliter.* Et quana illa loquendi ratio, quana metaphora? Dauid Rex non formidabat, sed praeter eius horrore accedere, nec dormire poterat. *Cum rem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam, à facie ira indignationis tuae.* *Psal. 102.*

Judaeorum legislator Moyses, & primus orbis historicus, cum exitum Hebraeorum de Aegypto late describeret, dicit Angelo, qui Dei tunc locum gerebat, in Sinai montem descendente ad legis tabulas dandas, & tonitruum, turbinibus, fulgoribus, tubarumque clangoribus circum circa frementibus, populum per planitiem sparsum in tantum timuisse, vt Moysi diceret: *Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Quid erit igitur in nouissimo illo mundi die, quando ipsa met diuina maiestas totum orbem iudicatura veniet? Quis verborum illius fulmina poterit*

renit sustinere? quis non præ timore emoriatur, quando horrendum illud horrendæ sententiæ tonitru cui vibrabit? Vnde simile prope modum argumentum elicit Iob: *Cum six paruum stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?* Porro sapiens vocem Domini tam horrendam esse semper existimauit, vt solam eiusdem meditationem ad conscientiam ab omni profus peccati labe immunem custodiendam sufficere existimaret. Ecce aphorismus eius ordinarius: *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* de eo hodierna die verba hæc facturus veni, quod vt methodice & distincte faciam, bifariam concionem diuidam: primo de sententiâ quæ in iustos, deinde quæ in impios pronuntiabitur, loquar; itaque hanc & omnes priores conciones de iudicio terminabo: modo solita vos me beneuolentia dicentem audire cupiatis.

II.

Principio igitur, sancta nos docet Scriptura, quod & Euangelium hac de re legifolium confirmat, summum illum iudicem postquam omnes à se inuicem gentes separauerit, & electos à dextris, & reprobos à sinistris collocauerit, omnes acculationes, depositiones, testimoniaque examinauerit, opera, verba, & cogitationes accurate scrutauerit, ad dextram se conuertendo, ac placido vultu & ad benignitatem propenso dulcique voce, iucundam illam sententiam pro iustis pronuntiaturum: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi.* O sententiam exoptandam! O vocem multo auro redimendam! O decretum, quo nullum vnquam mundo exstitit salutaris! Sed cur putamus primo iustos sententiam accepturos? propter duas præcipuum rationes, quarum prima hæc est.

Cur primo iusti iudicandi sint, ac deinde reprobi.

Psal. 111.

Vt tanto maior cruciatus sit impiorum, maiusque tormentum experiantur. Quo enim dolore excruciantos eos putamus, cum iustos ad gloriam appellari viderint, se vero æternis suppliciis mancipari? Hinc Psalmographus: *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet:* quod & exemplo quodam Euangelista confirmat. Quem enim dolorem sensisse credendus est diues ille e-

pulo, inferni pabulum, medios inter ignes constitutus, dum Lazarum in sinu Abrahæ confidentem gloriaque circumfusum videret? neque enim aliam ob causam putem Lazarum illi gloriam demonstratam, quam vt supplicia tanto ei grauiora & acerbiora viderentur.

Luc. 16.

Assuerus Persarum Rex, ad cuius nutum centum viginti septem Prouinciæ trepidabant, prius Mardocheum honoribus affectum voluit, quam Amanum patibulo affixum; vt tanto huic illius gloria maiorem dolorem & animi cruciatum afferret, cum hostem suum iuratissimum ad regiam prope modum dignitatem euectum cerneret. Itaque summus ille totius vniuersi Rex iustos prius exaltaturus, quam in reprobos sententiam damnationis pronuntiaturus est, vt illorum ita tormentum, visa beatorum gloria, adaugeatur.

Eph. 6. 7. 8.

Altera hæc est. Vt hinc etiam omnes manifeste colligant, quanto sit iudex hic in benignitatem misericordiamque quam iustitiam ac vindictam propensior, ad mercedem remunerationemque quam ad castigandum pronior. Laudauit hoc in Cæsare Augusto adulatus Ouidius.

Tardus es ad poenas Princeps, ad premia velox:

In puniendo nimirum testudine lentior, & Pronior in remunerando ceruo velocior. Hæc ille quidem Cæsari blandiendo, at verius nos dicemus, lentum Deum esse in decernendis suppliciis, at in bonorum operum remuneratione quodammodo præcipitem ac nimium festinum, magisque in misericordiam quam iustitiam propendere. Vnde de eo in scripturis legimus: *Miserationes eius super omnia opera eius:* Et cauit Ecclesia: *Deus cui proprium est misereri semper & parcere.* Aperte hic vsurpat verbum semper, vt doceat, diabolum nunquam misereri aut parcere, homines quidem non nunquam, Deum vero semper & nullo non loco misericordiam ostendere: & quando dicitur, *cui proprium est misereri*, oēs alios excludi. Hinc Isaias cum diuinæ misericordiæ mentionem faceret, ait ipsum misericordiæ & clemencie:

Psal. 144.

didam illam aulam, cuius aditum eruce effregi ac violenter perrupi, quo vos eodem introducerem. Venite peregrini (omnes enim peregrinamur à Domino) qui per tot prouincias ac regiones discurrestis, errastis, currendoque defatigati estis, venite modo ac reuertimini in exoptatum patrium solum. Venite naufragi, qui à totiam annis turbulentum mundi huius mare enauigastis, tot tempestates, procellas perpepsi estis, toties ventis & aquilonari rabie concussi vitæ ac naufragii discrimen adiistis, modo desideratum portum subite, anchoram hic figite, certi hinc nunquam vos excutiendos, terram summæ beatitudinis possidere, de cuius possessione nunquam vos aliquis deturbabit. Venite qui hæcenus tam strenue meo nomine laborastis, qui tot onera ac defatigationes sustinuitis, tot pressuras, tribulationes, austeritates, pœnitentias tolerastis, venite, inquam, vt vos reficiam, consoler, quiescite iam à laboribus, iam amplius nolite sudare aut defatigari, sed intrate in gaudium Domini æterna requie perfruituri. At nondum hic finis.

Benedicti Patris mei: id est, benedictionibus Patris mei ac S. S. totiusq; S. Trinitatis donati. Mundus quidem vos aliquando maledixit, at Pater vos benedicit: mundus tyrannicum vobis iugum imposuit, at eodem vos Pater meus paterne eximet: mundus vos afflixit, at Pater consolabitur ac reficiet. O verba super mel & fauum dulciora, & consolationem incomparabilem: In quibus veteres omnes figuras adimpletas videmus. Ecce enim vt hic senex ille Isaac, cuius ætatem & exortum nemo nouit, cuius generationem nullus enarrare potest, dilectos sibi Iacob benedicat, profanos autem Esau maledicat. Ecce quoque hic Iacob Patriarcham, qui tota passionis nocte luctatus, in femore humanitatis dumtaxat vulneratus est, atque ita victor abscessit, quomodo filios hodie suos benedicat. Ecce quoque hic Dauidicum illud vaticinium completum, *Benedicti vos à Domino*.

Benedicti Patris mei: David Propheta omnium beneficiorum, quæ à Galaaditis acciperat, eo quod Saulem focerum in prælio in-

Tom. 4. *Bessai Aduent.*

teremptum sepulchri honore affecissent, memor, hac eos oratione compellabat, *Benedicti vos à Domino, qui fecisti misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, & sepelivisti eum*. Christus ad hunc modum, qui regum rex est ac Dominus dominantium, memor cultus & honoris, quo fideles Patrem suum cœlestem affecere, operaque misericordiar, quæ olim hic edidit, amplissima mercede compensare satagens & ingrati nomen subterfugiens, his eos verbis alloquitur, *Venite benedicti Patris mei*. Ita namque id præuidit Psaltes, dum vaticinans ait. *Hic accipit benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo*. in quibus hic pro illi, phrasi Hebræis persamiliari, legitur.

Benedicti Patris mei. His olim Deum ad Abraham verbis vsum memini, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi, faciamque te in gentem magnam & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus*. Hic figurate expressam legimus, quod magnus ille Deus, in mundi fine, cum fidelibus, id est, veris Abraham filiis, facturus est, qui diuinæ inspirationi, qua patriam deserere cogebantur, respondeantes, relicto patrio solo, ac domibus paternis, diuitiisque ac facultates deferentes, & in extremas pœnitentiæ oras cœlitus demonstratas secedentes, nomen suum celebrari ac magni fieri videbunt, virtutum & meritorum compensationem accipient, æternamque benedictionem audire merebuntur, *Venite benedicti Patris*. Huc respexit Tobias senior cum diceret, *Tu autem lataberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur & congregabuntur ad Dominum*. hic quidem ad litteram de Hierusalem terrestri agit, at mystice, de cœlesti, in qua omnes filii Dei benedicentur sequitur.

Possidete regnum. O liberalitas, & prodiga profusio: proh quanta felicitas, quanta merces & dignitas: Possidete, dilecti mei, regnum quod ab ipso mundi initio rerumque primordio vobis præparauit. Hi nempe sunt effectus cœlestis illius ac diuinæ benedictionis: benedictionis scilicet, quæ beatos efficit, ac regna confert amplissima. Præfagit hoc ipsum sapiens cum ait, *Iusti autem in per-*

Sap. 5.

petuum vident, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum: ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini, quod ita demonstro.

Esb. 5.

Potentissimus Artaxerxes, quem nos alio nomine Assuerum nuncupamus, eximia Esther pulchritudine captus dimidium ei regni pollicetur, modo cupitis illius frui poterat amplexibus. Quid? itane regem vnus captiua amore teneri, vt mediam ei regni partem cedere non vereatur? sed notare vos velim, eum non nisi medium obtulisse regnum: at regum rex Deus infinito erga homines amore inflammatus, integra iis regna, & quidem in æternum possidenda, sponte elargitur, possidete regnum. non quidem mundi huius, cuius diademata sentibus rigent, sed regnum gloria ac maiestate plenum, de quo

Psal. 44.

David, *Gloriam magnificentia regni tui, non regnum triduanum, aut tercentum annorum, sed regnum in omne æuum permanens, regnum tuum, regnum omnium seculorum.* ò amor & flamma plurimam secum trahens felicitatem! ò incendium ingentem vtilitatem adferens!

Ibid.

Psal. 18.

Possidete regnum. Hæc dum memoro Domine, æquissimum te & in promissis fidelem nuncupare necesse est. Illud namq; regnum est, quod olim in Euangelio pauperibus promissum, *Beati pauperes spiritus, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Illic quidem promissum, hic vero re ipsa confert, *Possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, quod ipse olim me pollicitum memini.*

Matth. 5.

Possidete regnum: in quo Deus rex est, Gloriosa Virgo velut regina, cuius membra ac Princeps sunt Seraphini, Duces Cherubini, Marchiones Throni, Comites Dominationes, Vice comites Principatus, Barones Archangeli, Equites aurati Angeli, subditi autem & vasalli omnes Christi fideles, regnum, cuius termini immensi, in quo firma & secura pax, quodque in æternum permanebit, nulloq; vnquam æuo terminabitur, regnum, quod nobis à Christo paratum ac sanguine eius acquisitum testatur Apostolus, *Testificati sumus vt ambulatis digne Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam.* & Iacobus in Catholica sua, *Audite fratres dilectissimi, nonne*

Ioh. 1.

Iacob. 2.

Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & heredes regni, quod repromissum Deus diligentibus se? Noli dubitare Apostole, dum enim dicit, Possidete paratum vobis regnum, ad oculum id ipsum demonstrat. Exclamem igitur merito, O mercedem admirabilem! ò remunerationem singularem!

David rex cum in extremis esset, filioque Salomoni regni habenas traderet, ac testamentum conderet, omnium benefactorum memor, & singulos qui sibi viuenti aliquod beneficium contulissent, compensare velle, filios Berzelai Galaaditis potissimum ei commendauit, qui sibi à facie Absolomi fugienti in auxilium occurrerant, quos regia mensæ donec viuerent, asserere voluit, iisdemq; quibus rex epulis gaudere; *Sed & filii Berzelai 3. Reg. 11. Galaaditis reddes gratiam, eruntq; comedentes in mensæ tua.* Ad eundem modum Deus in mundi fine, fideles & obsequentes seruos remunerari cupiens, filium, de quo legimus, *Ecc. 11. plusquam Salomon hic, admonebit, vt nouos illos Berzelaidas, electos intelligo & prædestinatos, digna mercede, obsequiorum memor, afficiat, in regnum cœlestis inducat, mensæq; gloriæ assistere, & iisdem secum deliciis, voluptatibus, gaudiisq; frui faciat. Audiamus quæso vt Patris ille voluntatem & testimonium amoris proprio et ore confirmet: Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit: multoq; adhuc euidentius in Luca, *Et ego dispono vobis, sicut disposui mihi Patrem meum regnum, vt etatis, & bibatis super menam meam in regno meo, ac deinde. Possidete regnum. O amorem singularem! ò dignationem dilectionis infinitæ.**

Ioh. 12.

Luc. 12.

Quid? itane regnum tuum polliceris Domine tuisq; consignas, hoc ne per gratiam mercedem, an ex iustitia & obligatione? Ex sola iustitia (Auditores,) vt bona vestra opera debita mercede compenset, dicit enim, *Esuriui, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere.* Viuant igitur bona opera, viuant opera misericordiæ, quibus regnum cœlorum ex obligatione assignatum est. Hinc Apostolorum Princeps, *Quia propter fratres, magis satagite, et per bona opera certam sestram vocationem, & electionem faciatis, sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in regnum æternum Domini nostri.*

Bona opera

in die iudi-

cii compo-

sabitur.

2. Pet. 1.

ni nostri, & Saluatoris Iesu Christi. Sed hæc tunc desententia pro electis pronuntianda, iam de ea quæ in improbos feretur agendum restat.

Sententia quæ in impios feretur.

Matth. 25.

Vbi iam iudex sententiam pro electis, à dextra parte constitutus, pronunciauerit, terribili quodam vultu, atque oculis toruum scintillantibus, & furorem spirantibus, ad impios conuersus, horrenda & indignabunda voce, lugubrem ac funestam illam sententiam pronuntiabit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* O sententia, cui similis nulla vnquam à quoquam pronuntiata legitur! ò decretum sanguinolentum, horrendum, terribile! ò sententia lugubris, deploranda, atque illiadem malorum secum trahens! Proh infelices ac miseros peccatores, aduersus quos ignis illum sententiæ fulmen cuiuabitur.

Vix lingua calamitatem hanc potest exprimere, aut vox proferre, latera deficiunt, nec si centum mihi linguæ, aut ferrea vox, vel ærea sint latera, eiusdem magnitudinē possem describere. Hic cursu sistite cœlestes orbes, hic deliquium patere Phœbe, hic terra concutere, hic de terra p̄r, hic ignes cœlo descēdant, hic ingemiscat pontus, stellæ hic cœlo cauant, gemant, plorent, omnes hic creaturæ tristite ac lugubrem sonum edant: hic rupes, petræ, saxa diffringantur; hic herbæ, plantæ, & arbores exarescant; hic vident animalia, hic rugiant leones, ac miserorum forci nimis ab deplorandæ compatiuntur, lugubrique hæc sententia audita ingemiscant: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* singulis verbis suū inest pondus, singulæq; syllabæ nouū quendam & singularem dolorem incurunt.

Matth. 25.

Discedite. O verbum amarum! à me, ò calamitas! *maledicti*, ò furor! *in ignem æternum*, ò temporis longæuitas! *qui paratus est diabolo & Angelis eius.* ò horror, terror & pudor! *Discedite*, ò infelix discessio! *maledicti*, ò quæ reprobatio! *in ignem æternum*, ò quæ punitio! *qui paratus est*, ò quæ præparatio! *diabolo*, ò quale tormentum! *& angelis eius*, ecquæ afflictio! *Discedite*, ecquæ manumissio! *maledicti*, ò quam insalubris salus! *in ignem æternum*, quam triste asyllum! *qui paratus est*, quam amara iustitia! *diabolo*, quam ingrata

focietas! *& angelis eius*, quam immitte confortium! *Discedite*, dum cogito exalbescō à me, palleſco, *maledicti*, horrent comæ, *in ignem æternum*, voce destituor, *qui paratus est*, contremisco, *diabolo*, palpitat cor, *& angelis eius*, præ metu ac formidine emorior.

Discedite à me maledicti, id est, confestim ab oculis vos meis proripite, hinc, p̄cul hinc, à conspectu meo, non amplius coram me comparere vos volo, sed digna flagitiis supplicia adite: in ignem illum perennem properate, & diabolos quos hæc tunc obseruastis, inuisite! Ite, abite miseri, discedite infelices, hinc fugite in æternum maledicti. Quasi diceret. Quoniam me, ò selerati! vt patre agnosceret nolulistis, etiam inuiti, vt iudicem me habetote. Vos sc. ad seueram sententiam pronuntiandam me compulistis, quid? nesciebatis, me in misericordiam ac clementiam quam in rigorem ac iustitiam proniorem esse, & malle me bona vestra opera æterna mercede, quam delicta sempiterna flamma compensare? Patientia vos mea abusi estis, penitentiam agere distulistis, delinquendi finis non erat, cum que, qui non nisi clementiam & amorem spirabat, vestraq; salutis sitientissimus erat, ad iracundiam & vindictam exigendam compulistis, & sententiam hanc inuito quodammodo extorsistis.

Et sane ita se res habet Domine, proniores ac propensiores ad parcendum quam castigandum, quod variis è Scriptura Sacra exemplis ac figuris poterit confirmari. Homo ille quem Joannes initio Apocalypses vidit, gladium habebat in ore, & stellas manu: quo designabatur, Deum, cuius hic homo figuram gerebat, minas, quarum gladius typus erat, ore, gratiam vero & indulgentiam, quæ per stellas signabatur, manu præferre, ac supplicia quidem sæpius interminari, sed eorum loco præmia ac gratiam elargiri.

Dilecta illa in Canticis cum omnia prope modum sp̄s membra, deprædicaret, hocce Cant. 5. manibus elogiū dedit: *Manus eius tornatiles, aurea, plena hyacinthis*: quæ verba Hebræi in hunc modum legunt: *Manus eius orbes aurei*; itaq; lecta hunc sensum efficiunt, *Manus dilecti mei, instar orbis cœlestis, semper ad bene agendum ineficiente motu feruntur & impel-*

impelluntur, hominibusque gratiarum suarum influxus communicare gestiunt. Atque hinc efficitur, Deum, cuius imaginem sponfus hic gerit, manus aureas, donis gratiarum plenas, & ad præmia quam ad supplicia habere velociores.

Dive: si-
mode ar-
matus legi-
tur Deus,
& quare.
Psal. 44.
Apoc. 1.
Psal. 7.

Observavi diversimode Deum in Scripturis gladium solere gestare, modo in femore: *Accinge e gladio tuo super femur tuum potentissimè; modo eum ore exerere: Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat: alias etiam manibus vibrare: Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum.* Quid diuersa hac gladij gestatione designari putatis? aliud profecto nihil, quam vario: puniendi ferendique in Deo modos. Ensem quidem lateri accinctum gerit, vt peccatori merum incutiat, seseq; illi reddat formidabilem, deinde in ore, vt minas intenter, manu denique quatit, vt eundem re ipsa puniat & percutiat. Atque ideo in Exodo legimus, *Euaginato gladium meum, interficiet eos manus mea.* At si vnquam diuina illa & vtrix manus vindictam exercuerit, si vnquam peccatores flagellari, iudicij profecto tempore, quando horribilem illam sententiam pronuntiabit, vires exeret, arma concutiet, ac re ipsa in peccatores ensẽ extendet. Atq; in hunc modum de illo apud Prophetam legimus: *Gladium euaginato pess eos.* Videamus autem quos istus infligat, quænam inferat vulnera?

Exod. 5.

Ezech. 5.

Matth. 25.

Discedite à me maledicti in ignem æternum. Quænam illa pœna, æquis cruciatus, à Dei, Angelorum, & Sanctorum omnium cõspectu in æternũ arceri perpetuisq; ignibus & carceri obscurissimo mancipari? O scientiam iri euocabile! quæ data nulla vitæ emendatio speranda est, neq; ipsa erroris alicuius coarguenda, nec post eam ad aliud tribunal prouocandum. Inter cæteras quas olim Job Prophetæ quæstiones proposuit Deus, fuit & illa, *Accingere sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi, Numquid irritum facies iudicium meum? si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas? quasi diceret, nulla hominum ratione sententiam iudicis latam reuocare, aut decretum promulgatum arte vlla verborum cauillandiq; technis posse infringere.*

Job. 40.

Discedite à me. ò furor! ò indignatio! ò rin-

dicta sitiens animus! Quid te ne Agne mansuetissime leoninam rabiem inducere: an non læsa patientia furor sit? Non nisi tertio legitur Dominus à confortio suo quemquam reicisse, aut abire iussisse, imprimis diabolum in deserto. Vade Satana, scriptum est enim; Non tentabis Dominum Deum tuum. S. Petrum deinde, cum Passionem impedire satageret, Vade post me Satana: deniq; impios in iupremo iudicio, Discedite à me maledicti. O tepidum amarum, & acerbum! & ò triste exilium! Prædixit id olim toties Psalmographus, & quidem verbis apertissimis: Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. An non in ira loqui est, dicere peccatoribus: Ita maledicti in ignem æternum. Tanta quippe indignatione & ira verba illa aduersum impios proferentur, vt homines priuatura sit sensibus, terrorem incussura, ad desperationem deniq; adactura.

Exprimunt id Prophetæ: *in ira populos concuties, item, sic in ira absorbet eos.* Terra quoque ad illius pronuntiationem quasi ad tonitru quoddam tremet, ac mōtes concutientur: vnde dictum est: *Commota est & contremuit terra, fundamenta montium concussa sunt, & conuassata, quia iratus est eis, ascendit fumus de naribus eius, carbones succensi sunt ab eo; tonabit de celo Dominus, & Excelsus dabit vocem suam.* Audite tonitrua, contemplantini terræ motus, iram dispicite, *Discedite à me, mea indigni gloria, ac beatitudine cœlesti in æternum carituri Et quinam Domine?*

Maledicti. Quis audiuit vnquam maledictum ad mortem condemnatum conuictis imperi & iniuriis affici? an non satis amaritudinis supplicijque ipsa mortis sententia, maledictionibus his omittis, habere videatur? afflicto namque non est ultra danda afflictio, vt leges humanæ præscribunt, tu vero, ò Juxta integerrime, pœnã iungis pœnæ & supplicium supplicio superaddis: conuicta & iniurias ultra mortis sententiã profers. At non sine mysterio. Hic namque videmus Noachum illum, qui amore nostri longanimitateque nimia inebriatus, cum bis millenis, aut amplius iam annis, misericordiæ somno oppressus iacuerit, expergiscentem, impiosque Chamos, qui nuditatem, paupertatem,

Insignes
conceptus,
Matth. 4.

Matth. 16.
Matth. 25.

Psal. 2.

Psal. 55.

Psal. 57.

1. Reg. 22.

Deus im-
pios male-
dicet.

Allegoria.
Gen. 7.

tem, humilitatem, crucem ac passionem illius toties irrisere, maledictione acerbissima ferientem. At non sunt hic maledictiones blasphemæ Semei Benjaminitæ, quas in Dauid Regem eiacularus est, sed Christi Jesu aduersus impios & damnatos. Vade Platographus: *Maledicti, qui declinant à mandatis tuis*, non in hoc solum mundo, verum & in altero; dices enim.

1. Reg. 16. 19.

Psal. 118.

Marc. 11.

Maledicti. Si ficulnea illa Evangelica, nullo sensu prædita, iudicio & ratione carens, solumque animam habens vegetatiuam, diuina maledictionis percussa quamprimum exaruit, omnemque confestim vigorem viroremque amisit, non aliter quam si trifolco Jouis telo fuisset impetita, quid obsecro, facient infelices illæ animæ horrendum illud fulmen experire? An non præ metu extabescunt, an non præ formidine examinabuntur? præuidit ingenem hanc & metuendam maledictionem Tobias senior, cum dices: *Maledicti erunt, ut qui contempserint te, & condemnati erunt, ut qui blasphemauerint te.* Item Psaltes: *Dilexit maledictionem, & uemet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Vbi numerum singularem pro plurali, modo loquendi Hebræis vsitato, viurpauit: perinde ac si dicere voluisset, Peruicaces illi peccatores, Domine, qui benedictiones tuas hætenus querere distulerunt, iisdem etiam priuabuntur & eorum loco maledictiones, quas semper querere, inuenient: Verum est; audio enim easdem iam euibrari.

Tob. 13.

Psal. 108.

Maledictio. Non erit amplius, ô dilecta, vox illa suauis ac iucunda, quam tantopere olim audire cupisti, non erunt harmonici illi cœcentus quos auribus tuis ingeminari ardentissime desiderabas, dicens: *sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Sed vox quædam terribilis, ac confragosa; vox terroris & belli, vt eam Jeremias indigerat; vox flagelli & percussionis, quomodo à Nahum Propheta nominatur. Quâ obrem, Christiani, cum eandem hodie reboantem perque aëra stridentem auditis, diligenter attendite, omniq; ratione aduertite, ne vos illa percollat & terreat. Coauertimini ad Dominum, & nolite poenitentiam in longa temporis spacia differre: vitam in melius

Cant. 2.

Jerem. 50.

Nahum. 3.

commutare, nolite benignum illum Dominum flagitiis ad iracundiã prouocare; at bonis eum vobis operibus propitium reddite: terreat vos terribilis illa vox, metum sententia hæc incutiat: hac audita morum emendationi conuersioiq; studere, inueteratam illam peccandi consuetudinem relinquitte, prauos mores, & vires deprauatæ flagitia exuentes, nouum hominem induite. Aufcultate Psalmitæ bene sapienterq; monenti, *Hodie si vocem eius; vocem, inquam, iudiciorum eius, vocem hanc horrendam, Discedite à me maledicti, audieritis, nolite bulurare corda vestra.* Et quo discedent Domine?

Psal. 94.

In ignem æternum. Origor! ô infelicitas! ô vera deploranda calamitas! Cœlesti nimirum patria exulare, ad infernalium supplicia detrudi, a Deo reici, maledictionis sententia ferri, sempiterno incendio addici! O sententiam intolerabilem! *In ignem* horrendum, æternis miserum, *in ignem*, ô furor, æternum! ô desperatio! Hic scilicet Dauidicum emblemata expositum videmus, *Vox tonitruum in rota*: quamuis id à Gregorio & aliis de Apostolorum prædicatione explicarum sciam, *Quid enim*, inquit, *per tonitruum nisi prædicatione superni terroris accipitur, per quod superiorum iudiciorum terror auditur.* Sed possunt eadem nihilominus verba de sententiæ in die iudicii ferendæ pronuntiatione intelligi, erit enim vox illa tonitruum instar reboans, & instar fulminis stridens: quin etiam, vt rota feretur, erit namque volubilis & semper agens, quod per rotam designatur, circulus namq; & rota, q; principio careant ac fine, æternitatis sunt symbola. Ita etiam olim precatus est Psalmita, cum impiorum damnationem vindictamque postularet, *Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem vtri: sicut ignis, qui comburit siluam, & sicut flamma, qua comburit montes, ita persequeris eos tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.* Nec solum hic impiis malum imprecatur vates, sed eadem simul opera æternitatem suppliciorum quibus excruciantur, designat. ô rota! ô æternitas.

Psal. 67.

Lib. 29.

Mor. c. 10.

Damnatorum supplicia rotæ comparantur.

Psal. 82.

In ignem æternum: ignem nouum; excruciantes in fauillas rediget, qui singulos iuxta peccatorum qualitatem magnitudinemque torque-

Ignis infernalis qualis.

torquebit, cuique ignis noster comparatus ludus quodammodo & pictus videatur; ignem aeternum, qui non prius exstinguetur, quam Deus, qui principij simul & finis expers est, esse desinat. Vnde prudens & sancta illa vidua Judith, peccatores ad poenitentiam comminando inuitans, ait: *Va genti surgenti super genus meum, Dominus enim omnipotens vindicauit in eis. In die iudicij sui visitabit illos. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.* Exclamo igitur, & quidem merito: *o ignem! o tormentum! o dolorem intolerabilem!* At nondum hic finis.

Qui paratus est diabolo & angelis eius. *o cruciatus omnem modum ac rationem excedens!* Annon fatis erat, *o Iudex æquissime,* à diuino tuo eos cōspectu arceri, Paradisi aditum occludere, iniurias & calumnias ingere, igni aeterno addicere; nisi etiam daemones iis in socios assignares? vt nempe horrenda illa monstra, deformes illas furias, ac spectra terribissima, nullo non tempore ante oculos haberent. Prædixerant id oracula Prophetica, vt illud Dauidicum, *stet diabolus à dextris eius;* & aliud, *Ante faciem eius ibit mors, & egreditur diabolus ante pedes eius.* Hoc quidem & de Messia intelligi potest; sed, quemadmodum Scriptura diuersis aptari potest, huic proposito id ipsum accommodare quin liceat?

Audiuistis iam decretum, quod aduersus impios pronuntiabitur; audiuistis sententiã quam in damnatos magnus ille Iudex detronabit, quam & mox executioni mandabit. Daemones enim adstantes, miseras illas animas ad inferna trahent, & ad aeterna rapiant supplicia. Quod figuris quibusdam ex antiquo testamento notum faciam. Vix olim Assuerus mortis sententiã in Amanum tulit, quin statim ille à carnifice in crucem actus est: *Necdum verbum de ore Regis exierat, & statim obruerunt faciem eius, & suspensus est Aman in patibulo.* Ita quoque, quamprimum vt potens ille Assuerus CHRISTVS protulerit, *Item maledicti in ignem aeternum:* terribiles ac truculenti illi carnifices, misellos illos inuadent, & ad sempiterna tormenta reluctantes & inuitos trahent, qui in puncto ad inferna descendunt.

Quamprimum vt Moyses Hebræorum Legislator olim loqui desit, Chore mox, Dathan, & Abiron cum complicibus suis ac seditionis sociis, terra immaue dehiscente, viuunt in infernum descendere. Non aliter quoque cum dānatis agetur. Vix namque Iudex morti eos adiudicauerit, quin mox terra disructa eos absorbeat, & absorptos ad tartara transmittat. Quid ad hæc ais *o Rex!* Veniet mors super illos, & descendunt in infernum viuentes. Non est hæc, vt nonnulli existimant, mali cuiusquam imprecatio, sed potius euideas de damnatis variciniũ, quod & ab alio quodam loco lucem accipiet: *Introibunt in inferna terra, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.* Confestim namque ac gratia illa corpora, ponderosa illa cadauera, ac moles illæ caruæ ad ima descendere inceperint, instar plumbi aut ingentis saxi ad centrum terræ deuoluentur. Ita scilicet id ipsum docet Scriptura: *Cadent in profundum quasi lapis, & sicut plumbum in aquis vehementibus.*

Quocirca, Christiani, etiam atque etiam vos adhortor, huius vt iudicij recordemini, sententiã illam vlttricem semper ob oculos habeatis, ac diligenter aduigiletis, ne in vos eadem feratur. Dixit olim sapiens, prudentem ac cordatum vitum in dextra cor tenere, stolidum vero & insipientem in sinistra, quod non iuxta litteram intelligendum est: cum certo sit certius, & ex anatomicis præceptis constet, cor medium in homine locum occupare. Sed mystice verba illa exponenda sunt, scilicet, iustum, quem vere sapientem ac prudentem dicere possumus cor suum, actiones, cogitationes que omnes ad gloriam, quæ per dexteram significatur, dirigere & intendere: impium vero, qui stolidi ac fatui imaginem gerit, in omnibus suis tum dictis, tum factis cogitationibusque, vnicam spectare damnationem, quæ per sinistram denotatur. Et sane mera stultitia est, ne dicam dementia, in peccata semper ac nulla non occasione data incidere, ac nunquam horrendam illam sententiã ob oculos habere, lasciuire, ineptire, deliciis voluptatibusque nullo non loco indulgere, & nihil eorum, quæ in altero mundo euentura sunt, mente animoque reuolueri.

Formi-

Iud. 16.

Psal. 108.
Habac. 8.

Esth. 7.

Matth. 25.

Num. 16.

Exod. 15.

Conclusio?

Ecl. 10.

Prov. 6.
Formicæ
industria ac
solertia.

Formicæ, ut sapiens ait, in æstate, dum cætera animalcula per agros cantillant ac minurizant futuræ memores hyemis, tritici ac ceruos oberrant, frumenti grana assiduo labore & indefessa industria in horrea conuehant, ut, dum brumale tempus aduenerit, deposito gaudere possint, ac partis frui. Vnico scilicet brumalis austeritatis inclementiæq; metu vernas & æstiuas delicias contemnunt, & in futurum prospiciunt. Digna profecto laudibus in paruo hoc animalculo industria, & cata solertia! Has ut imitemur & eorum diligentiam noteamus, suadet idem Sapiens, *Vade ad formicam piger.* Docere vult, esse nobis, qui non nisi exigua quædam insecta sumus, interea dum læta vitæ huius æstas vernat & ceteri hominum, iocis, ludis, tripudiis & ineptiis, variisq; nugis tempus impendunt, diligentem rerum omnium provisionem faciendam, virtutes inquam, merita, bonaque opera coaceruanda, ut iis, dum alterius vitæ bruma aduenerit, & inopia extrema laboramus, fruamur. Quam tristis autem hyems hæc futura est! Tunc scilicet terra præ siccitate exarescet, aer obscurabitur, diuinaq; iustitia omnia deuastabit, herbe tabescent, flores emarcescent, arbores emorientur, omniaq; diabolica quadam peruicacia, duritiæq; inaudita congelascent. An non igitur hyemis huius intemperies & inclementia, rerum omnium obliuionem, voluptatû deliciarumq; contemptum, gaudiorum deniq; abnegationem inducat? An non vel minima eiusdem apprehensio tantum in animabus nostris poterit, ut nunquam amplius nostris Deum omnipotentem flagitiis ad iracundiam provocemus? Ioab princeps militiæ regis Dauid, audito Absalomum è quercu pendere, decem argenti scilos, & baltheum daturum se nuntio spondit, suspendentem telo traiceret, at miles, ille minime miles, sed ad omnem clementiam edoctus, mox subintravit, *Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis.* Hoc ipsum te respondere velim, Christiane miles sub Iesu Christi signis qui meres, cum te infernalis ille Ioab, dæmon scilicet, ad cædem, id est, peccatum & scelus, impellit, suadetq; ut principem illum cœli ac terræ de-

2. Reg. 18.

nno crucifigas, inque facti mercedem daturum se pollicetur delicias quasdam transitorias, ac diuitias temporales. Tum inquam respondere te velim, Si vniuersum mihi mundum cum omnibus eiusdem diuitiis traderes, Satan, numquam vel vnum peccatum mortale committerem. Quid? mene aduersus Deum insurgere? Creatorem ad iracundiam concitare? iudicem deniq; meum pro-uocare? mille licet mundos offerres, numquam huc me adduxeris. Eia Christiane, hoc cogita. Iudicium hoc mente volue, terribilem hanc & horrendam diem præ oculis habere, à qua vel vniuersa tua salus, aut è contraherit ac ruina dependet. Quod si feceris, certissime futurum confido, numquam ut amplius, præcunte hic mihi Salomone, Deum sis offensurus.

Tunc obsecro, mei, o lûdex æquissime, sed simul etiam seuerissime, miserere, tunc à dextris cum numero iustorum constitue, sententiam pro me pronuntia, colloca me cum benedictis, ne cum impiis maledicat, tuæ paternæ me benignitate atque amore complectere. Suscipe me tum sub vmbra alarum tuarum, extende dextram ad protegendum, ne forte gloriæntur inimici mei, & dicant, *Præualemus aduersus eum.* Oculos, quæso, in die illa obnubila, ne malignorum illorum spirituum, teterrimorum inquam spectrorû aspectû perterrear, sed gratiæ tuæ radiis & Angelorum circumquaque astantium, & ad adiuuandum me emissorum, splendore illos potius præstinguas: & gratiam concedas, ut horum semper meminisse queam: & quoniã iter hoc necessario mihi peragendum est, discrimina in illo occurrentia, periculaq; quæ post corporis huius egressum subire me forsitan oportebit, præuideam ac præcogitem. Ut cum omnia præuidero, percepero, prægustaro, suauem illam cum electis sententiã audire mereat, *Venite benedicti Patris mei, possidetis paratum vobis regnum à constitutione mædi;* quæ demum summa quam quis optare queat beatitudo, & ad quam omnes nos deducere dignetur, Pater & Filius, & S. sanctus,

Amen.

DE

DE INFERNO.

DOMINICA TERTIA
ADVENTVS.

DE MEMORIA INFERNI.

Partitio.

1. Praconium de timore pœna generatim.
2. De necessitate pœnarum inferni.
3. De eandem Utilitate.

Memorare nouissima tua, & imprimis infernalialia, & in æternum non peccabis, Eccles. 7.

FIGVRA.

Inter omnes, quas Ioannes olim in Pathmos insula habuit visiones & apparitiones, non postremum mihi occupare locum videtur illa, qua lacum vidit igne ac sulphure astuantem, in quem scelerata & abominanda illa meretrix omni vitiorum genere contaminatissima, iusto Dei iudicio, coniecta fuit, vt pro gaudiorum hoc in mundo habitorum ratione, tãtũ illic tormentorum pateretur, & pro mensura voluptatum, cruciatus etiam ex æquo pefferet. *Quantum glorificauerit se, & in deliciis fuit, tantum dato illi tormentum & lucrum.* Cum mysticam hanc visionem attentius peruolo, penitusque rimor, Inferni horror & supplicia in eo damnatis destinata hic aperte designari videntur: ille namq; locus est terribissimus & simul infelicissimus, flammis perpetuis exastuans, glacie & frigore acerrimo rigens, sulphureũ factorem exhalans, omnibusq; supplicijs ac cruciatibus refertus; in quem sceleratorum anime, adulterijs, id est flagitijs varijs, coinquinatae, aliquando relegantur, vt illic in æternum irrenocabili Dei sententia, tantum suppliciorum, pœnarum, ac cruciatuum sustineant, quantum prius hoc in mundo gaudiorum, deliciarum, voluptatumq; habuerunt. Hoc semper vt pie oculis habeamus, ac nunquam

Apoc. 18.

animo deponamus, suggerit Deus: atq; hoc ipsum est, quod hodierna vobis concione explicare decreui, si lumen cordium Spiritus sanctus ingenium illustrare, & patrona nostra consueta, Maria scilicet Deipara, pro me intercedere non detrectent, quam proinde cum Angelo Gabriele supplices salutabimus.

Ave MARIA.

Abderitanus Democritus, non postremi nominis Philosophus, dicere solebat, vniuersam mundi huius monarchiam duabus potissimum rebus contineri, amore scilicet ac metu: quorum ille premia, hic vero supplicia dare consueuisset. Hinc primus Persarum Monarcha Cyrus, teste Xenophonte, vtumque hunc affectum, regis alicuius brachia nuncupare solebat, quorum primo ad fidelium obsequia digna mercede compentanda, altero vero ad supplicia impijs & sceleratis infligenda vteretur.

Eiusdem etiam opinionis fuit Dauid Rex ille sanctissimus, agens enim de summi regis, Dei scilicet, dotibus & qualitatibus, duos hos in eodem affectus velut excellentissimos & rege summo dignissimos commendauit, *Dulcis & rectus Dominus.* Quae verba Cassiodorus Romanus quondam Senator, ac deinde Rauennæ Abbas sanctissimus, ita exposuit, *Dicitur dulcis vt ametur, & rectus vt timeatur.* Ipse porro Psalmographus timorem hunc diffusus explicans eique enuclearius inhærens, adeo eundem mundi huius regno necessarium atque vtilem censuit, vt hunc veræ sapientiæ initium ac fontem existimaret: *Initium sapientiæ timor Domini.* Quo nihil vnquam mihi dixisse visus est melius ac sapientius: nihil est enim quod magis hominẽ a peccando reuocet, eumque in virtutum semitam aberrantem reducat, quam Dei timor, suppliciorumq; quæ sceleratis & contumacibus infligit, assidua meditatio & viuã apprehensio.

Hinc primus Vrbis & Imperii auctor Romulus, Deos quos à Romanis adorari volebat, armatos & minas cultoribus quodam modo intentantes efformauit: vt nimirum

arimo-

I.
Xenoph. in
Cyri pad.

Psal. 14.

Psal. 110.

Plutarch. in
opul.

armorum terror poenarumque; metus adorantes officii sui commonefaceret, timorem incuteret, ad virtutem impelleret. O factum Romulo dignum!

Pfal. 2. Is, quem supra produximus Dauid, eadem propemodum ratione vsus est: quo enim reges in officio contineret, timoremque iidem aliquem incuteret; Deum illis furore & rabie armatum depinxit, vtque eundem timerent ac vererentur, sapius inculcauit. Et nunc reges intelligite, erudimini qui in uicibus terrarum: seruite Domino in timore, & exultate ei cum timore. Non dicit, Seruite Domino in amore, sed timore; vt insinuet, quantum hic viriam habeat, & praesertim Dei timor, ad reges etiam potentissimos concutiendos & percellendos.

Cap. 6. Et sane timor hic vniverso orbi adeo necessarius & vtilis est, vt inter ceteros pestilentis Lutheri, qui ingens orbi Christiano damnum attulit, à Leone Decimo Pontifice damnatos articulos, non postremum ille locum habuerit, quo assererat, frustra & incassum Christianos infernalium supplicia perhorrescere, & non nisi inane terribilamentum & timorem quendam Panicum esse, diuinam iustitiam vltionemque metuere. Ipsum autem sacrum Oecumenicum Concilium Tridentinum, impium hocce dogma euertere & expugnare satagens, ait, peccatorem diuinæ iustitiæ metu correptum, in proximo iustificationis limite ac primo velut ad gratiam gradu consistere. Quod & Isaias propheta euidenter asserit, Sicut quæ concipit,

Isai. 26. cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in laboribus suis, sic facti sumus à facie tua Domine: concepimus, & quasi parturimus spiritum, conuersionis scilicet, emendationis, & nouæ cuiusdam iustitiæ. Septuaginta Interpretes aliter hunc locum interpretantur, & nostro proposito accommodati, A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis tuæ. concepimus, inquam, tot bona sanctæque desideria, à quibus tandem gratiæ tuæ spiritus enatus est. Porro Augustin. verba illa Psalms 47. Ibi dolores ut parturientis, exponens ait, quid sunt dolores ut parturientis, nisi dolores poenitentis: id est, ipsa conceptio doloris.

Tom. 4. Bess. Aduent.

(iuxta illud, A timore tuo concepimus:) qui postquam diu in partu dolorum, gemituum, contritionisque versatus fuit, perfectæ tandem iustificationis salutisque: propriæ sortum edit. O timor vere diuinus!

Vere inquam diuinus: atque hoc fuit etiam Ethnicorum omnium de eodem iudicium. Vnde Plinius, Timor Scitorum emendator acerrimus. Et multo amplius Lilius, *Lib. 2.* Extremus timor maximum in Vrbe concordia vinculum. Et post vt runque hunc Bernardus Abbas dixit, Timorem Religionis socium esse, nec alterū ab altero facile diuelli posse: eundem vero Ven. Picianus primam ad salutem viam appellare non dubitauit, in medicina poculus solet amarum magis quam dulce medicari: sic in anima agridudinibus sapo timor est prima ad salutem via. Vere igitur sanctus timor est.

Quid ni sanctus? cum ipsemet Deus, & quicumque vnquam sapientes & prudentes exstiteret, eundem imprimis & laudant, hominibusque vt cum assidue ante oculos haberent, persuadere conati sint: adeo vt ipse Græcorum Patrum flos & oraculum Chrysostomus, aliique Patres cum eruditione tum sanctitate illustres, dicere veriti non sint; Deum infernale chaos non tam ad impios & dæmones puniendos, quam ad peccatores tam terrum sibi locum proponentes, à peccatis ad meliorem frugem conuertendos, condidisse. Hinc Richardus de S. Vi- *In Benjamin minore cap. 3. § 9.* ctore infernalium suppliciorum metum ac formidinem sapientiæ initium & originem, omniumque virtutum quæ cælo natæ sunt, parentem matremque appellauit, cuius rei mox rationem reddens seipsum explicat dicens, Quia quanto quis vehementius metuit poenam quam meruit, tanto acerbius plangit culpam quam fecit.

Accedit huc, quod timor hic omnino sanctus sit, quod è libro Genesis manifestum redditur. Illo namque loco Abraham Abimelecho Regi Gèrarorum rationem immutati vxoris suæ Sarai nominis reddens, quam sororem suam esse dixerat, ait, Cogitavi mecum dicens, forsitan non est timor in loco isto. quæ verba LXX. ita transtulerūt, Si non est in loco isto veneratio Dei: quasi Dei timor et ui-

dem maiestatis honor, cultus, ac veneratio foret. Et sane ad eandem nobis ille viam sternit, & quamvis nullius omnino meriti sit, vtilitatem tamen aliquam afferre solet, & ad conuersionem animarumq; iustificationem non parum conducere.

Psal. 28.

Quod è sacris litteris probare licet, & imprimis è loco illo Psalmi, *Vox Domini praparrans ceruus*. Hieronymus in peregrinarum linguarum cognitione versatissimus, ad originem Hebraicam sic interpretatus est, *Vox Domini obstetricans ceruis*, ad naturam videlicet ceruorum respiciens: sunt enim ceruæ, vt qui de animalibus scripsere tradunt, natura pauida, & ægre admodum pariunt; adeo vt, nisi cælum earum quodammodo misertum tonitrua & fragores emittat, fœtum edere nequeant; verum audito tonitru subito oculi naturæ meatu extendantur, ac inclusus fœtus tum egrediatur: atque ideo vere dictum videtur, *Vox Domini obstetricans ceruis*. At quosnam per hæc ceruas difficillime pariens intelligemus? peccatores scilicet quibus sanctorum propositorum, pœnitentiæq; veterum quodammodo ferentibus, quotidieque præ dolorum interiorum magnitudine gementibus, lachrymantibus, ciulantibusq; Deus pro sua benignitate ac misericordia obstetricatur: modo namque Prophetarum admonitionibus, modo sacræ scripturæ comminationibus, modo denique iudiciorum suorum fragore; salutis sanctæ conuersionis vitæq; emendationis fœtum eos edere compellit: vt nimirum exterius opère extrinseco prodant & manifestent, quod dudum in animo cogitatione desiderioque concepere. Exclamem itaque iure meritoque, O beatus ac felix timor!

Cæterum inter omnes timores maioris nullus efficacis ac virium haberi queat, quam suppliciorum infernalium timor: tantum siquidem ille robur habet, vt sola carceris illius horrendi cruciatuumque illius tolerantium meditatio, hominem peccatis assuetum ad pulchrum virtutis iter reuocare, & ad meliorem mentem, relicta peccandi consuetudine, posset traducere.

Ecles. 7.

Testatur hoc ipsum Sapiens, *Memorare*

nonissimatum, & in aeternum non peccabis. Hæc de re pluribus hodierna die locutus sum, in qua vt aliquam methodum & ordinem teneam, dicturus sum primo quam necesse sit cruciatuum infernalium interdum meminisse, deinde quantam hæc recordatio vtilitatem complectatur. Quamobrem non alte petito principio à re ipsa auspicemur.

Si quid est, Auditores, quod homo necessario timere sibiq; assidue proponere debet: profecto infernus inter prima censendus est, & monum scilicet receptaculum, damnatorum colluies, omniumque suppliciorum & tormentorum theatrum.

II.

Hinc Apostolos monuit Dominus, vt hunc præ cæteris metuendis metuerent, huiusque timorem & apprehensionem ceterarum rerum timori anteponerent: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus mittere in gehennam*.

Matth. 10.

Diues ille epulo, lurco inquam profusissimus, qui propter luxum in vestibus & edulis viuus ad ollam Vulcani delatus est, cum inferni supplicia, tormentorumque grauitatem perferens, nescio quo ineitatus affectu, cupiebat fratres, quos in viuis reliquerat, hunc sibi locum proponere: vnicui quippe eiusdem recordationem & apprehensionem ad quemlibet à vitis retrahendum, inque pœnitentiæ viam reducendum sufficere existimabat.

Luce. 16.

An non meministis, quomodo Abraham patri supplex factus orauit. *Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, & reseretur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. O cæcas hominum mentes, & dementiam viuorum! mortui & damnati inferni memoriam mundo commendat, eumque vt præ oculis habeat consulunt, eademque nihil ad salutem magis necessarium putant; ipsi tamen homines de eodem parum aut nihil laborant, imo vix eiusdem meminere.

Luce. 16.

Moyles cum imminenti populo calamitatem vastationemque prælagiret, vtque

ad

Deut. 32.

ad Dominum conuerteretur, sapius admo-
nuisset, ita tandem eum alloquitur: *Ignis succen-
sus est à furore meo, & a debet usque ad in-
ferni nouissima, deuorabitq; te ram cum germine
suo, & montium fundamenta comburet: congre-
gabo super eos mala, & sagittas meas complebo
in eis, consumentur fame & deu. rabunt eos aues
maris amarissimo, dentes bestiarum immittam
in eos cum furore trahentium atque serpentium.*

Et tandem ita interminationem hanc con-
cludit, *Gens absque consilio atque prudentia,
utinam saperent & intelligerent, ac nouissima
providerent.* Quid hic dicitis, Christiani? si
Moyse populi sui veſaniam ac stolidita-
tem coarguit, ac supinam eius negligenti-
am tantopere admiratus est, quod in im-
pendentem calamitatem oculos non conii-
ceret; quid de nobis ipsis quibus iratum
caelum superimminet, tot calamitates &
infortunia impendant, quos tot mala cir-
cumdant? pedibus scilicet infernum tangi-
mus, vindex diuinæ iustitiæ gladius cerui-
cibus impendet, diaboli in nos laxatis ha-
benis scruunt, vltix flamma à tanto iam
tempore accensa est, flamma, inquam, quæ
per omnia grassatur, omniaque consumit &
destruit, quæque nullo vñquam tempore
vtere desinet. Tantus tamen interea torpor
noster est ac ſocordia, vt nunquam eadem
ante oculos habeamus, nec minus mouea-
mur, quam si anilem quandam fabulam au-
diremus. Quam merito igitur cum Moyse
explicabimus: *Gens absq; consilio atq; pruden-
tia, utinam saperent & intelligerent, ac nouissima
providerent.*

Deut. 32.

Arist. 3.

Polit. c. 2. lib.
4. de vita
Philosopho-
viam.

Terent. A-
del. Act. 3.
Sc. 3.

Principes ille Philosophorum Aristoteles
dicebat, prudentiam non Regibus modo ac
Principibus, sed vnicuique nostrum etiam
necessariam esse: Diogenes porro Laërtius
hoc eam inter cæteras dicebat esse virtutes,
quod visus inter quinque sensus. Comicus
vero eandem eum sapientia coniungit. *Il-
lud est sapere, non quod ante pedes est modo vi-
deri, sed etiam illa, que futura sunt prospicere.*
Et sane ita sese res habet; ipsa est enim
virtus quædam regia, animæ oculus, ac ve-
ra denique sapientia; ipsa velut è specula
atque loco eminentiori quidquid futurum

est; ipsa etiam supplicia infernalìa, prospici-
cit & speculari. Atque hoc demum est
prudentem, prouidum ac sapientem esse,
hæc scilicet assidue meditati & ante oculos
habere.

Inter cæteras quas in dilecta laudat Spiritus
sanctus doctes perfectionesque, non po-
tremum sibi vindicat locum ipsa prudentia
rerumque futurarum præcognitio, *Nasus tua* *Cayt. 2.*
*sicut turris Libani, que respicit contra Dama-
scum.* Erat Damascus Syriæ Metropolis, ac
ciuitas florentissima: quam cum Salomon
magnopere videre deſideraret, atque è Pa-
læstina conspiceret quidquid in eadem age-
retur, altissimam quandam turrim in monte
Libano extruxit, è qua velut è specula con-
spicaretur quidquid in Syria ageretur. At-
que huic Spiritus sanctus comparat animam
dilectas, quæ cogitatione in res futuras fer-
tur, easque eminus diu antequam adueni-
ant prospicit: porro nasus hieroglyphicum
est prudentiæ, nam quemadmodum naribus
odores etiam longe positos percipimus, ita
prudens quasi porro videns, prudentia rerum
futurarum, ac præsertim inferni infer-
naliumque suppliciorum, odorem nidorem-
que præsentit. Næ igitur ille sapiens dici &
haberi debet, qui hæc ob oculos habet; & è
contra stolidus ac fatuus; qui nunquam eor-
um meminit.

Atque hoc est, quod sanctus ille Hera-
clitus, Jeremiam intelligo, Hierosolymita-
tarum excidium præſagiens, tot lacrymis,
tantaque animi amaritudine deplorauit,
quod nimirum ipsa ciuitas præ nimia cæ-
citate impendentem calamitatem non ag-
nosceret, sed in viis prauis antiquisque fla-
gitiis, quasi nunquam destruenda: sed in
sempiternum duratura, perseveraret: *Sor. Thren. c. 1.*
*des, inquit, eius in pedibus eius, nec recordata
est finis sui, nec se euertendam exspolian-
damque vñquam cogitauit.* Verum non
tam de calamitate Ierusalem, quam ani-
marum Christianarum deplorasse credide-
rim, è Vates: quis enim non plorat & in-
gemiscat, cum earundem cæcitatem supi-
namque negligentiam considerat? vt nimi-
rum vsque ad verticem peccatorum cæno ac
Y 2 sordi-

fordibus immensa, & in limine Orci constituta, instantem tamen calamitatem ac vicinum infortunium non pertimescant, aut præ oculis habeant. Ah infelices animæ, graui sopore ac veterno potius oppressæ, quæ securæ ac sine vlla sollicitudine peccatis vestris indormiscitis, nec vnquam inferni, qui in proximo est, recordamini, quamuis iniquitates ad verticem vsque perueniant, nihilque in vobis ad imos vsque talos & affectuum pedes reperire sit, quod non iniquitate scateat ac redundet.

Per pedes autem hic affectus intelligo, ac merito quidem; nam quemadmodum pedum adminiculo corpus hocce nostrum graditur & mouetur, ita quoque animæ ab effectibus impelluntur, ac diriguntur. Accedit huc; quod ad hunc modum frequenter in Sacris litteris, verbum *pes* intelligatur: *Non veniat mihi pes superbia*; quod August. hunc in modum interpretatur; Exulet a desideriis meis superbia, nec elati sint oculi mei, neque ambulent in magnis & in mirabilibus super me. Quamuis alij sensui literali anxie nimis inhærentes dicant, hunc ex illis verbis sensum effici; Impij inflati & superbi turgidi, me pedibus suis non proterant, nec me contemnendo ceruicem calcibus premant. Alio item in loco item Propheta affectuum suorum constantiam firmitatemque inuere volens, ait, *Statui super a petram pedes meos*; per petram autem intelligere oportet Christum, cui omnes suas cogitationes infixas & innixas dicit. Ita quoque intelligendus est versiculus ille in Zachariæ Cantico: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*. Et sententia illa Christi, qua Apostolos allocutus est, *Excutite puluerem de pedibus vestris*. Huc etiam trahere licet figuram illam, quam in Leuitico legimus, vbi victimæ intestina ac pedes diligentissime ablui iubet Deus; per pedes autem hic motus, incessus animæque effectus intelligo, per intestina vero & extra intrinsecas animæ cogitationes, intimaque & recondita conscientie arcana. Sed tandem aliquando, vnde digressi sumus redeundum est, ac cœpta materia proseguenda.

Dicendum est igitur, nihil peccatori toties aut tam serio cogitandum ac meditandum esse, quam tormenta & cruciatus infernales, cumque semper, si modo sapiat, eorundem horrorem præ oculis habere debere, vt ab eisdem immunis & securus esse queat, hacque ratione sibi prospiciat, ne vnquam eisdem experiatur. Quod ipse olim Deus factis insinuauit. Cumentim Prophetam, qui Israëlitis verbum salutis annuntiaret, destinare vellet, eique iam virgam vigilantem demonstrasset, inferni mox cruciatus ac supplicia, idque in figura ollæ succensæ ostendit; vt visione quam viderat enarrata, tanto illos melius ad meliorem frugem reduceret, atque supplicij horrore cruciatumque acerbitate perspecta, iugis in animis eorum horum viueret memoria, sibi que imposterum cauere: *Et factum est verbum Domini secundum Ierem. 1. do ad me dicens: Quid tu vides? Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis.* Hisce in verbis verum inferni typum agnosco, atque ollam hanc succensam, igneam Inferni ollam ac fumantem interpretor; ollam, in qua mors conspicitur, ollam de qua dicitur pueri Eli æi, *Mors in olla, vir Dei*; ollam denique mortiferam ac mortem accersentem, quam iugiter nobis in animo & ob oculos versari, cuiusque memoriam semper in nobis vigere vult Deus. Cur autem duas hic visiones Propheta reuelauit, primam quidem de virga excubante, & alteram de olla succensæ; paucis aperiam. Virga designat correctionem quam in hoc mundo exercet; olla vero castigationem, quæ in inferno subeunda est iis, qui hoc in mundo nullis corrigi suppliciis aut flagellis subdi vulerunt: quod egregio quodam exemplo confirmabo.

Tartarorum Rex Tamberlanus, totius Cossimianus & Crinum. Orientis terror, qui duodecies centena hominum millia, vt plurimum sub signis habebat, urbem quandam obsessurus, candida primo die tentoria, secunda rubra, tertio autem furua ac nigricantia explicabat. Prima denotabant oblectos, si hostium se potestati traderent, gratiam & benignitatem reperturos; secunda, si in sequentem diem id differrent, ferro & armis omnia denastan-

Psal. 35.

Psal. 39.

*Luc. 1.
Matth. 19.*

Leuit. 1.

Ierem. 1.

4. Reg. 4.

deuastanda stragemque insignem edendam: at tertia significabant, omnia igne esse delenda, inque cineres & fauillas redigenda, ne ullam misericordiae gratiaeque spem superesse. Ita quoque summus ille exercituum Deus, & totius mundi obsidens, & iustitiae suae arietibus saepe quatens, nobiscum agere solet: atque hoc ipsum Jeremiae Propheetae olim demonstravit, cum primo illi virgam vigilantem, ac deinde ollam aestuantem ac succentam ostenderet. Virga denotat, nos quamdiu in hac vita sumus, si oculos in virgam hanc sanctae correctionis conticimus, nosque totos ei cum honesta vitae compositione, fideli obsequio, ac sincera vitae emendatione offeramus; gratiam inuenturos peccatorumque veniam impetraturos. Olla vero signum est, si vitae emendationem in aliud tempus, atque in vltimum vitae articulum reuicimus, nullam gratiae indulgentiaeque locum esse: sed mortem, condemnationem, aeternaque supplicia expectanda. Hoc igitur ne fiat, Christiani, primo nos die tradamus, principem nostrum naturalem agnoscamus, arma deponamus, fidelitatem ei iuremus, iustitiam illius ac severitatem praec oculis habeamus, infernum eiusque supplicia metuamus.

In quo sanctissimos viros imitabimur, qui eundem semper ante oculos habuere, ac nunquam eiusdem obliti sunt: arbitrabantur namque eundem memoriam in prius ad salutem necessariam esse, & de contra obliuionem magnum animae detrimentum afferre. Vnde saepius Psalmographus in clamabat: *Pericula inferni inueniunt me, tribulationem & dolorem inueni, & nomen Domini inuocauit.* O Domine libera animam meam misericors & iustus Dominus. Item alibi: *Annos aeterni, qui in inferno futuri sunt, & damnatis omne tormentorum genus causantur, in mente habui.*

Hoc ipsum detestatur Job, & sano video inter ceteras eius cogitationes infernalium suppliciorum terrorem semper ante oculos habuisse, *Dimitte me, ut plagam paululum dolorem meum antequam vadam & non reuer-*

tar, ad terram tenebrarum & operiam mortis caligine. Id est, si me Domine ad tartara detrudere decreueris, ut illic delictorum poenas luam, si fixum id sit; aliquid adhuc mihi vitae tempus concede, ut dolores quos illic subire oporteat praecogitem, tormenta que velut praelibem: gratiam quoque concede, ut reliquo vitae tempore eadem in mente habeam, antequam labyrinthum illum inextricabilem; quo nunquam egredi licebit, ingrediar. O factum laudabile! & cogitationem vere sanctam! Vestrum est imitari, Auditores, & heroica illa facta & imitari, inferni tormenta suppliciaque interdum ob oculos haberi, loci horrorem, sodalitij molestiam ac tedium, suppliciorum diuersitatem ac grauitatem assidue meditari.

Propheta Daniel cum Nabuchodonosoris Regis casum calamitatemque ad quam deuenurus erat, secum perpenderet; qui nimirum instat bestiae per deserta & agros, septem annorum spatio, errare debet: ad hoc inhorruit, ut integrae horae spatio loqui praec admiratione & stupore non potuerit, rerumque grauitas & vicissitudo linguam vinxerit. Quid? si septem annorum calamitas, & quidem exigua, generosum illum sanctissimi viri animum ita perculerit, ut praec consternatione; ne hiscere quidem, vnius horae spatio potuerit, quid, obsecro, facient supplicia illa tartarea, tormenta illa enormia, quae non septennio, nec septem annorum millibus, sed in omnem aeternitatem ac saeculorum saecula duratura sunt.

Ipse quoque Redemptor orbis Christus, cum pridie quam pateretur, extremos illos dolores & cruciatus, qui in monte Caluariae lubeundi erant, in mentem reuocaret, ac quomodo modo praemanderet; in tantum turbatus & percussus fuit, ut horrendum in modum sudare cepit, ac sudorem quidem sanguineum, quod à nulla hominum memoria cuiquam certum est contigisse. Sola ecce cruciatuum temporalium, quippe non nisi tres horas durarunt, imaginatio filium Dei in tantum percussit, ut sanguineo sudore totus maduerit, quomodo igitur aeternorum

Psal. 114.

Psal. 76.

Job. 10.

Dan. 4.

Luce 22.

norum suppliciorum memoria filios hominum percellat necesse est? profecto si eadem semper in mente haberetis, toti haud dubie tremeretis, atque instar folij trepidaretis, nec mirum foret, si & sanguinem exsudaretis.

In speculo a-
matorum
mundi.

Dionysius Carthusianus sanctitate non minus quam eruditione notissimus, exemplum huic proposito peridoneum refert; Quendam scilicet ad vitam rediisse, qui in se nisi se supplicia vidisse assererat, quem ita mox immutatum scribit, vt relictis vrbibus desertum incoletet, in quo magnis se austeritatibus emacerabat, corpus inedia affligebat, nonnunquam etiam vestibus eo-
opertus brumali tempore in profluentem se coniciebat, adeo vt aqua vestibus adhaerescens congelasceret, ac totus statim instar rigesceret: cumque hunc viuendi modum, quoad viueret obseruaret, & nonnunquam ab aliis ob nimium rigorem castigaretur, dicebat, si videretis quae ipse aliquando vidi, id ipsum, imo & maiora praestaretis.

Ioan Dama-
scen in histo-
ria Barlaam
c. 30.

Josaphat Indorum Regis filius, quem Barlaam ad Christi fidem ab idolorum cultu conuertit, cum diuino permisso infernalis supplicia conspicatus esset, adeo commotus & perterritus fuit, repente in alium virum mutatus mundo valedixerit, regnum & sceptrum reliquerit, diadema pessumdedit, solitudinem & eremum adierit, antraque deserta loco aulae & palatij incoluerit. An non igitur necesse est, Tartari cruciatu assidue animo voluere, cum eorum recordatione impij à via iniquitatis desistant, peccatores respiciant, reges denique idololatrae eremum petant? Hos igitur, Auditores, animo vestro insculpite, hos pectoris laminae inscribite, & sententiae illius Evangelicae memineritis: *Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiat? & ad inferos deturdat.* Haec cogitate, interea ipse ad alterum me concionis membrum accingam.

Matth. 11.

III.

Adhaec ipsa inferni suppliciorum cogitatio non modo necessaria est, verum etiam singularem nobis vtilitatem adferre solet;

ipsa namque animas suspensas tenet, à peccando reuocat, aduersa æquanimiter tolerare, atque omnem vanitatem & inanes delicias cogit contemnere, ad poenitentiam inuitat, diuinæ iustitiae metum hominibus inicit, eosque ne in via iniquitatis ulterius procedant impedit. Vnde Prouerbialis ille verficulus.

Oderunt peccare mali formidine poena.

Psalmographus autem cum rationem redderet, cur tot in mundo reperire sit detractores, sicarios, & mendaces, aliam reperire non potuit, quam quod timor diuinus ab omnibus passim conculcatur, & nemo diuinæ ultionis gladium pertimesceret: *Quorum* *Psalm. 13.*
os maledictione & amaritudine plenum est, veloces p. des. eorum ad effundendum sanguinem, contritia & felicitas in vis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Quanam autem tantorum scelerum ratio, ô rex! *Non est timor Dei ante oculos eorum.* Atque ideo Deus infernum fecisse putandus est, vt eiusdem assidua meditatio nos à peccando reuocet, vitiorumque cursum interrumpat.

Rex aliquis regni sui commodis & vtilitatibus inuigilans, vt id ipsum florentissimum reddat, subditi pace perfrenantur, praedones & latrones eodem pellat; postquam iam variis Respublicas legibus stabiliiuit, carceres extruxit; plurimas in ciuitatibus & per agros cruces, rotas, eculeos erigit, vt hac ratione sceleratis & perduellibus metum incuriat, improborum impetus sistat, eosque à latrocinij & caedibus deterreat. Regem hunc imitatur Deus sapiens ille totius orbis Monarcha, qui disponit omnia suauiter: nam vt peccatores, qui in magno mundi huius regno sunt, compescat, virtutesque in eodem faciat efflorescere, variis iisq; pulcherrimis conditis legibus, infernali quinetiam carcere constituto; per omnes Gentilitatis, Iudaismi, & Christianismi ciuitates, perque omnes Sacrarum litterarum vias, cruces, patibula, rotas diuersaque suppliciorum genera constituit, quo iis visis peccatores ab iniquitate desisteret, vitam in melius commutarent, atque impij eorum conatus retunderentur.

Theba-

Thebani cum Lacedæmoniorum legibus inuiderent, eorumque republ. cernerent florentissimam & legum obseruantissimam: Philosophum quendam Plitonium nomine Lacedæmona destinarunt, qui leges & instituta eorum, quæ magni apud omnes fiebant, attentius consideraret, & quæ in iis excellere viderentur, diligenter obseruaret, quo eadem patriæ deinde communicaret. Cum igitur per multos dies Lacedæmone hæsisset, singulaque serio contempletus esset, Thebas tandem reuersus est.

Hic omnes ad mirabilia quædam audientia se parant, longaque eum serie singula deducturum putant: at ille theatrum exstrui iussit, ac variis id crucibus, rotis, flagellis, loris, securibus, laqueis, mucronibus, aliisque suppliciis instruxit: atque hoc factis subito se proripuit. Thebani facti huius nouitatem demirati, legationis eum suæ rationem reddere coegerunt. Quare hac ad eos oratione usus est: Lacedæmona me, viri amplissimi ac ciues clarissimi, misistis, vt leges & quidquid illa republ. laudabile habet, transcriberem, & ad vos referrem. Ecce ad oculum vobis monstraui, quid Lacedæmonios præ cæteris Græcis commendet atque eminere faciat.

Quid enim plurimas profuerit habere leges, si desint in legum transgressores constituta supplicia? Ipsa scilicet in iudicando severitas suppliciaque ac delictorum rigida castigatio; inque flagitiosos accurata animaduersio rempublicam hanc celebrem reddunt, atque ad summam gloriam euehunt. Quibus omnibus ille efficere volebat, ipsam suppliciorum memoriam cogitationemque, vt dicere cœperamus, frenum quodammodo esse, quo scelerati à peccando retrahantur.

*Ammian.
lib. 23.*

Cambyfes Pers. tum rex Sisamni iudicem, qui auro expugnari se passus erat, sanctissimaque iustitiæ iura violauerat, exco-riari iussit, eiusque exuuiis sedem, cui iudicans & iusticiam administrans sæpius infederat, circumuestiri: vt nimirum qui in regni negotiis diiudicandis succederent, hoc vito spectaculo, æquitatem colerent, iusticiam non euerterent, nec præter fas & nefas cau-

fas, auro corrupti diiudicarent. Idem prope modum de Artaxerxe, itidem rege Persarum, refert Diodorus: qui plurimis regni sui magistratibus, facile se corrumpti sinentibus, pellem detrahi iussit, eamque per tribunaia suspendi, vt qui ad eandem dignitatem promoverentur, rigido hoc supplicio perterriti, ab iisdem flagitiis abtinerent, & tum vnicuique ius administrarent. Et sane quamuis omnia ex hæc Gentilium historiis, compilata sint, certissimum tamen est, Deum similia, imo & maiora crudelitatis exempla edidisse: qui nimirum ab ipso mundi exordio varios enormium criminum reos acerrime castigauit, dignamque ac notabilem de eorum flagitiis vindictam sumpsit. Voluit adhuc, vt eorum exuuiæ & pellis, hoc est, castigationis memoria & acta, in omnibus scripturæ locis & angulis legerentur, quo posteri grauib. hisce suppliciis animaduersionibusque perlectis, aliorum damno & infortunio fierent cautiore. Videte obsecro quam acris illa animaduersio fuerit, quam tempore diluuii exercuit, quando omnes omnino mortales vndis absorpti miserime petiere: videte deinde flagellum Sodomitarum ac Gomorithæorum: videte & attendite, quam graui-ter in Chore, Dathan, & Abiron, eorumque sequaces animaduersum sit: denique dispicite vobiscum, ad quam horrenda luxco ille Euangelicus tormenta sit condemnatus. O tormenta & supplicia, quæ omnes perterrefaciant! Atque hæc vt cautiore hac ratione reddantur posteri, atque alieno malo discant sapere: nam ille vere

Diod. Siculus lib. 15.

Gen. 7.

Gen. 19.

Num. 16.

Luc. 16.

Felix, quam faciunt aliena pericula cautum.

Eruditorum omnium facile Princeps, ac Phœnix Lipsius, & cum eo C. Plinius, referunt, Afros, cum magnam partem à leonibus stragem tam hominum quam animalium edicerent: quo hanc rabiem compescerent suorumque vitæ consulere, plurimos in summis montibus, ac viis publicis leones in erucem egisse.

Lib. de cruce.

ce.

Et ecce, quod vere mirandum est, tantum supplicium hoc ferocientibus illis leonibus.

Plin. lib. 8.
cap. 16.

nibus formidinem incussit, ut nullus impo-
sterum siluis egredi, aut in viam publicam se-
dere ausus fuerit. Et ne putetis forsitan au-
les me fabulas narrare, ipse Scipio Africanus,
& cum eo Polybius cum in Libya bellum ge-
rerent, visis tot leonibus in crucem actis,
non parum admirati fuere, donec incolæ re-
gionis rationem huiusce rei edocuissent.
Profecto si crucis animaliumque in eam a-
ctorum conspectus, feroces illas belluas,
sanguini & prædæ assuetas, rapto viuentes,
humanique cruoris sitientissimas, percelle-
re & eneruare potuit: quanto magis ipsa tar-
tara suppliciaque quæ in iis impios manent,
cæteros mortales percillant necesse est, eo-
rumque crudelitatem, id est, peccandi con-
suetudinem, velut obiecto repagulo, impe-
diant?

Nullus enim facile oratione complectatur,
aut verbis exprimat, quantum ipsa sup-
pliciorum, ac præsertim infernalium, affli-
dua meditatio, virium habeat ad inveteratam
peccandi consuetudinem deserendam.
Quid enim quod maleficum magis à ma-
leficiis auocet & à peccando deterreat, quam
si locum ob simile delictum viderit conde-
mnatum & in crucem actum? Vnde cum fili-
lii Israel cum filiabus Moab fornicarentur,
& ab iisdem ad idololatriam falsorumque
deorum cultum imitarentur; Deus ad ira-
cundiam provocatus Moysen mox vindi-
ctam de tam horrendo flagitio sumere vo-
luit, dicens, *Tolle cunctos principes populi &*
suspende eos contra solem in patibulis. Ceteri au-
tem, visa graui hac animaduersione, adeo
perterriti fuere, ut in idem peccatum nullus
legatur relapsus. Quid? itane principum
quorundam supplicium cæteram populi
multitudinem potuit concutere, ut ab ido-
lorum cultu recederet? magis profecto nos
percellere debet tot Angelorum, qui inter
ceteras creaturas principem locum obtinent,
igni sempiterno ob contumaciam addicto-
rum condemnatio: magis ipsa inferni medi-
tatio, in quo sexcentæ crucees, patibula, rotæ,
eculei esse noscuntur, quibus tot principes
idololatria infames, tot Cæsares, Hanniba-
les, Pompeii, Alexandri, Cyri, tot hæresiar-
chæ, Ariti, Macedonii, Nestorii, Lutheri,

Num. 15.

Caluini, aliique peccatores dignitate quon-
dam celeberrimi, affixi sunt.

An non hæc omnia impediunt, quo mi-
nus Deum offendamus, an non efficiant, ne
quis vniquam, vel minimum delictum ad-
mittat; firmiterque secum statuat; omnem
penitus idolorum cultum, id est, peccato-
rum consuetudinem, repudiare, ac fidele
Deo obsequium & perfectam obedientiam
exhibere? Nabuchodonosor rex cum diui-
nos honores ambitet, atque instar numinis
à subditis adorari vellet, ingentem colossum
ex auro constari iussit, eumque adorandum
proposuit: ex aduerso vero fornacem suc-
cendi fecit, cuius flamma res cubitis super e-
gredebatur, in quam quicumque adorare
detrectarent, conicerentur. Publica nam-
que præconis voce edixerat: *Quicumque ho-*
ra audieritis sonitum buccinæ, prostermite vos &
adorate statuam quam feci: quod si non adora-
ueritis, eadem hora mittamini in fornacem ignis
ardentis: & quis est Deus qui eripiet vos de ma-
nu mea? Et ecce mox ut rauco strepuerunt
cornua cantu, omnes flammarum globos &
incendia conspicati, ideoque perterriti; pro-
ni in terram magna cum veneratione corru-
entes, statuam adorauerunt. Si vniuersam
populi multitudinem vnus fornacis incen-
dium ad adorandam statuam potuit com-
pellere; quid obsecro faciet infernalis illius
camini assidua meditatio, camini inquam, in
quo perpetuus ignis, qui omnes diuini præ-
cepti transgressores aduret, collucebit? an
non ad primam eiusdem mentionem, ad mi-
nimam quoque recordationem, ad primum
buccinæ signum, pronos in terram cor-
ruere nos oportet, & adorare, non dico sta-
tuam, aut idola, sed Deum illum viuentem
in sæcula sæculorum? Arrigite aures & faue-
te linguis, audire videor tubæ signum, at-
que ideo: *Ven te, adoremus & procidamus an-*
te Deum, est enim æquissimum, & tota terra
adorete te Domine. Sed audite iam nouum con-
ceptum.

Dan. 3.

Psal. 94.

Psal. 65.

Dum Chore, Dathan & Abiron, cum Num. 16.
ducentis quinquaginta aliis, dehiscente
sub pedibus terra, vna cum tentoriis & ta-
bernaculis, absorberentur; omnes qui per-
circui-

circutum stabant, tristi hoc ſpectaculo conſternati retro cedebant, metuentes ne eadem forte voragine viui cum ceteris ad inferos deſcenderent.

Eheu, Auditores, ipſa nos fides docet & ſaciæ litteræ, plurimos iam peccatores, diuinam vltionem expertos, ad inferos deſcendiſſe, nempe Angelos illos cõtumaces, Cain, Iudam, Epulonem, alioſq; innumeros? quorum omnium, ſi modo aures intendere velis, clamores, ciulatus, lamenta & fremitus facile audietis. Fugiamus igitur, in tuto nos colloceamus, ac ne eadem nos calamitas inuoluat, caueamus.

Num. 13.

Ecce & aliud non minus horrendum eodem in libro legimus. Exploratores quos Moyses in terram Chanaan miſerat, cum in caſtra rediſſent, terræque ſitum & incolas deſcripſiſſent, quæ nimirum habitatores deuoraret, gigantes & monſtroſos homines educeret, quibus ceteri hominum collati locuſtæ viderentur; cum inquam hæc omnia referrent, *vociferans omnis turba fleuit nocte illa, & murmurati ſunt contra Moysen & Aaron cuncti filii Iſrael, dicentes, Vtinam moritui eſſemus in Agypto, non in vaſta hac ſolitudine, vtinam perreamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & uxores, & liberi noſtri ducantur captiui. O ecclum, ô terra! ſi triftis ille nuntius de viſis gigantibus, ac coloflæ ſtatuz viris, & quidem in regione peregrina, ſexcenta hominum millia percellere, & gemitus ac lachrymas iſdem elicere potuit, adeoque concutere, vt in Agyptum, in qua tamen grauiffimo ſeruitutis iugo preſſi fuerant, redire maluerint, quam ſub gigantum illorum conſpectum venire.*

Num. 14.

An non multo magis noſtras animas percellat triftis ille de regno Ditis nuntius, in quo tam horrenda, tam terra monſtra ſtabulant, ipſi inquam dæmones, qui omnia immanitate ac ſæditate monſtra ſuperant, regno adhæc, quo nullus in orbe locus reſtitor, triftior & peſtilentior, regno in quo omnia ſæuitiæ & crudelitatis genera conſpicuantur, an non hoc viſo, vel in mente habitolacrymemus, mundo valedicamus, firmi-

Tom. 4. Beſſai Aduent.

terque nobiſcum ſtatuamus, in deſerto poenitentia potius emori, quam miſeram & execrandam hanc regionem adire? Ac merito quidem ita nobiſcum ſtatuamus.

Nullus enim vnquam exiſtit, qui aſſidue hoc in mente habens, non ingentem inde vtilitatem hauſerit, ſecumque iudicari, nihil eadem cogitatione ad peccatorem permouendum, adque meliorem frugem reuocandum, poſſe inueniri vtilius. Hinc religioſum quemdam legimus, quotieſcumque ad flagitium aliquod commitrendum à diabolo exſtimulabatur, digitum flammæ iniicere, itaque periculum facere ſolitum, num aliquem cruciatum eumque exiguum & ad tria vel quatuor momenta duraturum, ſuſtinere poſſet: quem cum ferre nequiret, ita ſecum ratiocinatum: *Quid miſer & inſolix, hoc cinerum peccatum committere audeas, propter quod æternum ſubeas incendium necelle eſt? Vix ad modicum tempus digitum flamma amburi pati potes, quæ tamen cum Tartareo incendio comparata glacies, aut picta quædam flamma videatur: quomodo igitur totum corpus circumquaque acerbis inferni ignibus, qui æternum duraturi ſunt, ac nullo vnquam æuo exſtinguendi, cruciari pariaris? Tantum porro vnica hæc cogitatio aduerſus omneſtentationes libidiniſque æſtum vitium in eo habebat, vt omne earum incendium tartarei incendii meditatione reſtingueret. Profecto ſi idipſum ſequeremur, facile omnes dæmonum ſuggeſtiones eluderemus, nec tam promiſcue in peccatum prolaberemur.*

Quod vt faciamus auctor nobis eſt Iſaias, vt nimirum, quotieſcumque ad peccandum nos Satanæ inuitat, infernale incendium ob oculos reuocemus, cuiusque verbis dicamus, *Qua poterit de vobis habitare cum igne deuorante? quis habitabit cum ardoribus ſempiternis.* Perinde ac ſi diceret: Quando vobis, ô inſenſati peccatores, diabolus peccandi occaſiones ſuggerit, prius inferni ſupplicia in mentem reuocate, quam in peccatum conſentiat.

Quis enim ſponte in præuiſum ſe incendium conſentiat? Ipſa ſcilicet incendii ſempiterni

Z

terni memoria, peccatorum incendia exstinguit & sopit, suppliciorumque apud inferos tolerandorum resordatio omnes peccandi occasiones rescindit.

Simile.

Nam quemadmodum prudens, & sedulus agricola, cum agrum laxis, vriticis, vepribus, lentibus, lolio, aliisque zizaniis oppletum videt, ita ut sterilis factus fructum proferre nequeat, ignem subicit, qui omnia agri vitia exurat, ac tum demum eundem conferit, qui læta mox segete dominum beat. Vnde Maro in Georgicis.

Sape etiam sterilis incendere profuit agros.

Ita, ut similitudinem hanc proposito adaptem, de vnoquoque nostrum dicendum est: ille namque prudens appellandus est, qui ubi animæ agrum spinis flagitiorum atque abominationum vepribus aliisque zizaniis videt oppletum, adeo ut nullum bonorum operum meritorumque fructum proferat; eidem flammam infernalem iniicit, assiduaque tartari cogitatione eandem excitat. Quod qui fecerit, nã ille omnes mox peccatorum radices ablatas videbit, verbique diuini semen in animam coniectam, varios ac multiplices virtutum & salutis fructus proferre: ac merito de huiusmodi anima dici poterit, *Ignis ante ipsam procedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius*; ignem namque infernalem cogitationibus suis qui præmittit, omnes co-festim inimicos, qui muris & propugnaculis illius insidias struunt, peccandi nimirum occasiones, ipsaque peccata, incendio suffocat.

Psal. 96.

Iud. 15.
Allegoria.

Huc facere videtur stratagema illud Samsonis: qui vulpes caudis sibi mutuo alligatas, addito igne, in hostilem segetem immisit, quæ eandem huc illucq; cursitando deuastarunt. Hoc imitemur Auditores: ut enim demones hostes nostros iuratisimos expugnemus, eorumque segetem, id est peccata, penitus destruamus, cogitationum nostrarum vulpes adhibendæ sunt, earumque caudis ignis infernalis alligandus, quæ per vitiorum nostrorum segetem cursitantes, omnia vastabunt, ac stragem magno redimendam edent.

Quamobrem agito, Christiane cæcus, Recordare nouissima tua, infernum illum detestabilem, receptaculum illud damnatorum, dæmonum aulam tibi præscribe, propone menti ignem noctes atque dies ardentem damnatorum illic excruciatorum rabiem, tormenta, suppliciaque quæ illic inueniuntur, & in æternum non peccabis in eum qui carcerem hunc condidit, ac rebellibus & contumacibus hæc supplicia præparauit. Et sane si amor Dei, ait Bernardus, te tenere non potest, saltem teneat & terreat timor iudicii metus gehenna, laquei mortis, dolores inferni, ignis urens, vermis corrodens, sulphur feruens, torrens flamma & omnia mala variare. Infernum igitur perhorresce, accurratius ac diligentius eum perpende, descende, inquit idem qui supra, *visuens in inferni, percurrere mentalibus oculis tormentorum officinas; fuge scelera & vitia, pro quibus scelerati homines & vitiosi perierunt.* Ignem igitur illum semper accensum memoriæ inscribe, ac penitus insculpe.

Bernardus in floribus.

Sermone de San. regionibus.

Si enim in domibus contagiosis luculentus exstrui focus conueuit, quo aer noxius purgetur: multo maiori cum ratione anima peccati contagio, quo nullum deterius est ac pestilentius infecta, alium sibi ignem, infernalem sc. proponat, qui omnem pestilentem afflarum fuget ac dispellat.

Vere igitur, o animarum iudex, inferni recordatio ad animæ salutem necessaria est, atque in primis vtilissimum autem est efficere, ut eadem assidue in animis nostris commoretur, cum nullum eadem aduersus omnia delicta efficacius remedium haberi queat; & da, ut eadem in peccatis expugnandis vis nimie in nobis requiratur. Et quoniam o pater misericordiarum, supplicii metus impios a peccando deterrere solet, infernum ut perpetuo formidemus, gratiam concede, utque suppliciorum illic sustinendorum memoria meditatio; nos, qui vere natura impii ac nefarii sumus, a peccando reuocet, ac prauâ delinquendi consuetudinē recidat; fac obsecro dulcissime animarum sponse, ut sponse tuæ chaos hoc confusionis, locum illum incendiis, carcerem illum obscurissimum semper præ oculis habeant: cogitent inquam interdum, infer-

infernum barathrum ac voraginem esse, in quam, qui semel deuolutus fuerit, nunquam poterit exire; locum etiam, in quo variae moriendi sunt occasiones, mors tamen nulla, fossam denique flamma & igne repletam, tenebris tamen densissimis circumseptam. Ad hanc cauernam draconibus & bufonibus plenam, abyssum corruptionis & contagij, regnum cui dæmones & immania præstant monstra: hæc nempe cogitatio vnicum ad loci huius detestationem concipiendam, ad peccati odium, virtutum amorem, viamque quæ ad te, qui vera nostra beatitudo es, ducit, ingrediendam, est remedium: ad quam nos dirigere ac conducere dignentur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. AMEN.

FERIA SECUNDA.

QVID SIT INFERNVS, ET VBI-
nam terrarum situs.

Partitio.

1. De diuersis animarum receptaculis.
2. Quid & qualis sit infernus.
3. Vbi sit infernus.

Memorare nouissima tua, & imprimis infernum, ac cogita qualis ille sit, & quonam in loco, & in æternum non peccabis. Eccl. 7.

FIGVRA.

Eccl. 1.

Miraculum illud antiquitatis, omniumque regum Juda sapientissimus Salomon, vel potius Jesus Syracides, in Ecclesiastico abyssum quamdam profundam & altam depingit, cuius altitudinem nemopoterat dimetiri. Hanc cum mecum accuratius considero, inferni hic typum proponere posteritati voluisse videri sapiens queat. Ipse enim abyssus quædam est, ignem & flammam eructans, è qua nunquam egredi licet, tantæque profunditati & altitudinis, vt mundus eam dimetiri, aut eius

proportionem nosse nunquam potuerit. Ipse nihilominus eandem vobis hodierna concione decreui describere ac dimetiri, quasi locum quo nullus in orbe terribilior aut horribilior. Te porro hic inuoco sanctissime Spiritus omnium gratiarum abyssus, ac supplex rogo, meam vt cymbam abyssus huic innatantem dirigere ac propellere digneris, & te ô glorio a stella maris, vt errantem in tenebris, luminis tui claritate illustres. Ideo salutationem tibi Angelicam depromo.

AUE MARIA.

Nullus vestrum est, auditores, qui ignoret diuersa ac varia esse post hanc vitam loca, in quæ animæ corpore egressæ, vnaquæque iuxta statum quo ex hac vita egressa fuerit, recipiantur, accedente præsertim Sacrarum litterarum auctoritate, ac totius Ecclesiæ vnanimi doctrina. Ita namque sensit Augustinus: *Habent, inquit, anima cum de seculo exierunt, diuersas receptiones suas.* Primus spiritibus in alterum mundum proficiscentibus destinatus locus, est ipsum gloriæ templum, diuinitatis palatium, cœlitum Paradisus in cœlo empyreo, constitutus: cuius nobis introitum ac possessionem sua Christus passione ac morte comparauit, ita namque de se in Evangelio restatur, *Vado parare vobis locum, vt vbi ego sum, & vos sitis;* item alio in loco, cum beatorum mercedem describeret: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlo.* Atque hæc est totius Ecclesiæ credendi ratio, vt è Concilio Florentino in Decreto vnionis manifeste colligitur; illic enim totius Ecclesiæ nomine docetur, animas postquam debito ac legitimo modo hic purgatæ sunt, statim vt corpore egressæ fuerint, cœlo recipi, vbi diuinæ visionis maiestatis recreantur. Id ipsum & è Tridentina Synodo colligere est, quæ ait, Sanctos cum Deo in cœlesti regione regnare: hoc etiam docent omnes in genere Patres; Cyprianus imprimis Sermone de mortalitate, Basilius homilia in XL Martyres; Augustinus in Psalmum LXXXIII. Leo Papa sermone de S. Laurentio martyre; Gregorius

gorius hom. XXXVII, in Euangelia Fulgen-
rius Carthaginensis, qui iam ab hinc mille
annis in Ecclesia floruit aliique innumeri, &
auctoritatis inrefragabilis; qui docēt e oclum
beatarum mentium locum esse ac recepta-
culum.

Alter locus priori penitus contrarius, ipse
est Tarrarus, in imis terræ visceribus con-
stitutus, de quo sæpenumero in sacris libris
est sermo; vt in Numer. *Descenderunt uiuen-
tes in infernum, cooperti humo. & in Psalmis:
Veniat mors super illos, & descendant in infer-
num uiuentes.* & in Euangelio de diuice illo:
*Mortuus est autem diues, & sepultus est in in-
ferno.* In quibus omnibus de inferno men-
tio: de inferno, in qua, in quo dæmones com-
morantur, furia habitant, damnatorum ani-
mæ captiua detinentur, & in quo denique
scelerati sempiternis cruciatibus affigun-
tur.

Tertius locus ipse est limbus, in quo om-
nes Veteris Testamenti Patriarchæ ac iusti
exoptatum Messia: aduentum præstolaban-
tur, qui eosdem moriendo in veram liberta-
tem asserere, ac cœli ianuas, quæ quinq; iam
annorum millibus occlusæ fuerant, referare
debebat. Cuius liberationis verum in Nume-
ris exemplum ac typum legimus. Quicum-
que olim ob al quod delictum apud Hebræ-
os in exilium pulsi erant, in patriam prius re-
uerti non poterant, quam summus Pontifex
expirasset: illo vero mortuo omnes in patriam
à qua extorres erant, licite ac libere reuerre-
bantur. Hic docemur, non prius homines,
Paradiso cœlesti, qui vera eorum patria est,
propter peccatum originis expulsos, eodem
redire potuisse, quam Iesus Christus, verus
ille Pontifex, in cruce expirasset, cuius san-
guis ac passio nos in patriam restitueret, ab
exilio liberaret, ac vera fœlicitate cumula-
ret. Vnde Paulus figuræ huius terminis in-
hærendo, *Christus autem assistens Pontifex fu-
turorum bonorum per amplius ac perfectius ta-
bernaculum non manu factum, id est, non huius
creationis, neq; per sanguinem hircorum aut Si-
tulorum, sed per proprium sanguinem introiit
semel in sancta, aeterna redemptione inuenta.* De
hoc autem loco mentio fit in Genesi: *De-
scendam querens filium meum Iosiph, lugens in*

*infernum, & quamuis Nouatores hoc de sepulchro dici tradant, vnanimis tamen san-
ctorum Patrum consensus est, de limbo de-
bere intelligi.*

Non procul inde est infantium sine bap-
tismo, aut sine circumcissione in Lege Molai-
ca mortuorum sedes, quam quartam nuncu-
pare possumus, qui quidem, iuxta Augusti-
num, aliqua rerum cognitione præditi erūt,
sed vt ita miseriam sortemque suam agno-
scant, cum se aeterna beatitudine, cuius ta-
men capaces creati erant, in æternum priuā-
dos intelligunt: quæ quidem non sensus,
sed damni pœna à Theologis nominantur,
quanquam in omnem aeternitatem duratu-
ra sit.

Quintus & vltimus locus est, quem com-
muni nomine purgatorium dicimus: qui lo-
cus quidam est suo terra constitutus, in quo
animæ captiua detinentur, vt ibidem à deli-
ctorum sedibus, quas è corpore emigrantes
secum detulere, purgantur, atque vbi purga-
tæ fuerint, aeternæ beatitudinis consortes
reddantur. Cuius rei figuram quamdam ad-
feram. Absalon quamuis contumaciæ suæ ac
rebellionis veniam à patre impetrasset, bien-
nio tamen paterno conspectu carere, atque
aula priuatus viuere debuit. Ita quoque ani-
mæ, quamuis plenissimam in hac vita omniū
delictorum veniam consecutæ sint, ob non-
nullos tamen defectus & nauos, qui ipsis ad-
hærescunt, ad aliquod tempus, cōspectu Dei,
qui ipsarum pater est, carere, & regno cœ-
lesti excludi, inque purgatorij exilio versari
debent.

Egregie porro Doctorū ille Phoenix Tho. D. Thom. i.
mas quinque has sede, discriminat ac di-
stinguit. Vt nimirum diuersus est status, in
quo animæ in hac vita descendunt, ita quo-
que diuersa sunt loca ac receptacula, in qua
post mortem secedunt. Nam quamdiu in
corpore detinentur, mereri semper queunt:
sed corporis hisce vinculis solutæ & perfe-
ctam libertatem assecutæ; operum suorum
vel pœuorum, vel bonorum mercedem con-
sequuntur. Adeo, vt mox à morte vel inte-
gram & absolutam, vel interruptam com-
pensationem recipiant; si integram, duplex
eadem quoque est, vel est gloria cœlestis ac
beati-

Num. 16.

Psal. 45.

Luc. 16.

Num. 35.

Hebr. 9.

Gen. 37.

2. Reg. 14.

p. q. 69. 4. 7.

beatitudo, quoad virtutes ac bona opera, vel inferni supplicia, quoad peccatum originale ipse parvulorum limbus. Si vera illa interrupta erit, id fiet vel ob defectum personæ, & tunc ad eundem erit purgatorium, vbi animæ detinentur, ne beatitudinis & compensationis, ad quam aspirant, ob delicta quædam non adeo diligenter expiata, tam cito participes reddantur: vel ob defectum naturæ, ac tum limbus, in quo veteres patres detinebantur, & summæ gloriæ fruitione propter humanæ naturæ delictum carebāt, quædrabit.

Cæterum quamvis hæc verissima sint, nõ tamen adeo facile cuius persuaderi queat, animas corporis expertes loco corporali posse contineri. Vnde Boëtius: *Communis sapientum opinio est, incorporalia in loco non esse.* & amplius adhuc Augustinus: *Cito responderi potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo, &c.* Atqui animæ postquam corpore egressæ sunt, corpore carent, qui igitur fieri potest easdem sine corpore in loco corporali posse subsistere? Quamquam autem hoc ad intelligendum difficile sit, credendum tamen est, atque indubitata fide tenendum. Licet enim Spiritus non ita locum occupent, vt alia corpora locum occupare dicimus: nec ratione quadam nobis nota aut perspecta; ea tamen ratione occupant, quæ substantiis incorporeis ac spiritualibus propria est: quæ etsi nobis incognita sit atque obscura, non ideo tamen dicendum, animas corpore egressas incertis vagare sedibus, aut nullum certum habere receptaculum.

Nam si cælum empyreum, quod verum & naturale corpus est, innumeris, mox vt conditum est, Angelis repletum fuit, vt venerabilis Beda ait, qui omnes tamen materiæ expertes sunt & penitus incorporei; cur, obsecro, animabus, quæ eiusdem naturæ & conditionis sunt, locus aliquis quo contineantur non assignetur? Quamobrem cum D. Thoma dicendum est; quamvis substantiæ illæ angelicæ ac spirituales corporea mole & materia careant, ac nulla ratione à corporibus dependant; res tamen corporeas ac graues à Deo per spirituales, vt docent etiam

Augustin & Greg. regi ac gubernati. Atque hinc sympathia illa & aharitas oritur inter ea, quæ materia prædita sunt, & quæ eadem carent, inter spiritus item & corpora, idque per modum congruitatis, vt nimirum rebus nobilioribus loca etiam nobiliora assignentur. Atque ita animabus corpore egressis, convenientia naturæ meritis ac dignitati loca etiam corporalia, data sunt, in quibus eo, quo spiritus locum occupare potest modo, continentur, & quo magis ad primam, quæ Deus est, substantiam, cui proinde ex congruo locus primus ac summus datus est, accedunt.

Atque ita animas beatorum in cælo statuimus, quod ad Deum quam proxime accedant, & quod locus ille omnium sit primus ac dignissimus, eorumque meritis convenientissimus; dampnatorum vero in inferno, qui omnium locorum infimus est ac postremus, & quo nullus vel tetior, vel abominabilior; quem si interdum mente voluerimus: adeo eiusdem horrore percelleremur, nunquam vt in animam vel minimum delictum admiteremus. Ita namque suadet Sapientis: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis;* atque hæc est materia, quam hodie explicandam suscepi. Quod vt cum aliquo emolumento ac fructu fiat, primo de miseria atque horrore loci, ac deinde de eiusdem situ agendum erit: quod vbi fecerim, assenerate aulam, nemine vestrum fore quin iudicaturus sit, nullum in orbe locum cum eodem vel sætore, vel horrore conferendum esse.

Principio igitur infernus, vt proprie ac vere eundem describamus, merum quoddam chaos confusionis est, antrum corruptionis, locus maledictionis, carcer tormentis & cruciatibus plenus: est regnum tyrannicum, cui Satan absoluta quadam & plenaria potestate præest, cuius diaboli membra sunt, damnati serui ac subditi: est aula opaca, obscura, tenebrosa, in qua flammæ globi loco lampadarum, demonum visio loco pictarum tabularum, tenebræ instar aulaorum, in qua carceres loco atriorum, vincula & compedes loco mensarum, flammæ & ignes loco lecto-

Boëtius l. b.
de hebdom.
S. Aug. 12.
super Gen.
ad litteram

3 p 9. 69.

Lib. 3. de Tri.
Gre. 4. Dial.

rum, patibula loco deliciarum. Infernus denique locus est, qui cum nullo in orbe aut extra orbem comparari potest, quique omnia loca horrore & abominatione antecellat. Ruidenter id apparet ex epithetis, quæ Sacra ei Scriptura passim attribuit, quæ varia sunt, & eius horrorem ad vivum describunt.

II.

Ecclesiasticus eundem abyssum vocat, sed abyssum, cuius altitudinem nemo vquam dimensus sit, *Profundum abyssi quis unquam dimensus est?* Elaias vero carcerem: *Congregabuntur in locum, & claudentur ibi in carcerem.* Quam tristis ille carcer, Auditores? Scaterit ille maleficis & damnatis, & quidem ad æterna incendia damnatis: carcer, inquam, è quo nunquam egredi datur, & cuius demones custodes sunt & ministri. O carcerem vere horrendum & abominandum! Ipse vero Dominus eum gehennæ nomine appellavit: *Timete eum, qui habet potestatem mittere in gehennam;* gehennam, inquam, quæ infinitis animas tormentis excruciat, damnatos in mediis suppliciis desperare cogit, & ad rabiem concitat. Apostolorum autem princeps tartari ei nomen indidit: *Detrahitos in tartarum tradidit cruciandos;* Formatur autem Tartarus à Græco *ταρταρος*, id est, turbas concito, idque propter turbas & motus assiduos quos in inferno esse constat, quibusque animæ exagitantur.

Eccles. 1.

Esaï. 24.

Luc. 11.

2. Pet. 2.

Vere illic quidam tartarus, & quidem æternus, futurus est, in quo damnati clamare, vociferari & effera scere non desinent, tortores vero sæviendo ferociendoque inter se horribilem strepitum ac sonitum excitabunt, *Ibi clamabit*, inquit Bernardus, *dæmon ad dæmona: Percute, dilacera, interfice velociter; spolia detrahe, cito pradare, mittere prunis, & ebullientius impone lebetibus.* O crudelitatem, rabiem, miseriam! Ita portò eundem appellat Cyrillus Alexandrinus: *Hei, heu, qualis loci facies, Sibi fletus & stridor dentium, quem tartarum appellant, quem ipse quoque diabolus expandit.*

Orat. de exitu anime.

Amos 2.

Amos Propheta alia adhuc nomenclatura eundem denorat, scilicet domus demonis, *Bibebat vinum damnatorum in domo Dei*

fat, domo sanguinolenti tyranni, domo cruoris ac suppliciorum plena, in qua furæ commorantur, in qua mors habitat, in qua crudelitas, impatientia, desperatio sedem collocarunt; cuius ianitor est Cerberus, portæ aræ, & vectes ferrei, vnde in Psalmis: *Construit portas aræ, & vectes ferreos confregit. Quin & Evangelium portas ei tribuit, Et porta inferi non prevallebunt adversus eam.* quas explicans Bernardus ait: *Portæ inferi sunt cæca desperatio, & dura obstinatio.*

Psal. 106.

Matth. 16.

Apoc. 19.

A Joanne autem in Apocalypsi vocatur *torcular Dei*; & non vsq; adeo absurde. Nam sicut in torculari varæ vix commiscuntur, simulque conteruntur, ita in terro illo carcere, veluti in quodam torculari infinita damnatarum multitudo commiscebitur, & à diabolis promiscue comprimetur, conteretur, ac miserum in modum cruciabitur, eque eorum corporibus sanguinum rivi & lacrymarum torrentes exsudabunt. Vnde Job propheta loquitur: *Calcet super eum, quasi Rex interitus.*

Evangelistæ vero faralem hunc locum & regionem illam subterraneam graphicè depictentes, locum tenebrosam, obscurum perpetuisque ignibus collucentem appellaverunt: *Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & r. cumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno colorum; filij autem in regno euicentur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.* Ac deinde: *Sicut ergo colliguntur zizania, & igne comburuntur, sic erit in consummatione sæculi: mittere filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos, qui secerint iniquitatem, mittent in cananum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.* Et post aliquantulum: *Tunc dicit Rex ministris, Ligatis manibus & pedibus eius, mittere eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.* Et post duo capita: *Inutilem servum eius e in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.* Vbiq; mentio lacrymarum, tenebrarum & stridoris dentium.

Matth. 8.

Matth. 13.

Matth. 21.

Matth. 14.

Matth. 25.

Eisdem tropis & loquendi modis vtitur & Lucas: *Et dicit vobis, Ne cio vos, unde sitis; discedite à me omnes operari iniquitatis, ubi erit fletus*

Luc. 13.

fletus

fletus & stridor dentium: cum uideritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Quid amplius habet & Marcus, Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi debilem introire in uitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi uermis non moritur, & ignis non exstinguitur. An non hæc tristes loci huius delineationes sunt? Omnes ecce de densissimis tenebris, de igne inextinguibili, de uermibus perpetuo corrodentibus, de horrendo dentium stridore, deq; perpetuo fletu lachrymarumq; assiduis loquuntur, neq; enim digne horror eius & infelicitas miseriaque uerbis exprimi potest.

Isaias autem nouo quodam & inusitato eum nomine uocat, barbara scilicet uoce Topheth. Preparata est, inquit, ab heri Topheth, à rege preparata; profunda & dilatata, nutrimentum eius ignis, & ligna multa. flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

Doctissimus Iansenius cum uocis huius originem inuestigaret, ait olim iuxta montem Moria Ierosolymis contetminum, uallem fuisse, in quam Siloe se aquæ exonerabant; Gehennon dictam, id est, uallem Hennon, de qua in Iosue cap. 18. & 19. fit mentio. In hac olim Iudæi idololatria exæcati, idolum Moloch cui liberos suos immolabant exerebant: quæ deinde Topheth fuit appellata, quasi dicas tympanum: quia, interea dum tragicum & lugubre hocce sacrificium peragebatur, tympana assidue pullabantur, ne forte se patientes, audire liberorum eiulatu & lamentis, ad commiserationem excitarentur. Vallem hanc Iosias rex piissimus mortuorum ossibus oppleuit, ut ita profanarentur. Conuincunt quoque Topheth, quæ sunt in conualle si i Enon. Ipse quoque Dominus per Ieremiam comminatus est, hanc se uallem non amplius Topheth aut Gehennon, sed uallem sanguinis & mortis, appellaturum.

Hoc igitur nomen Isaias inferno tribuit, cum quod in ualle hæc infantes immolari erant, tum quod locus ille postea contaminatus ac profanatus est. Ab heri preparata est Topheth, id est, ab ipso mundi exordio: (quia mille anni apud Deum tanquam dies hesterni

quæ pratoris) sed preparata à rege, qui regibus omnibus imperat, quique omnium regum Dominus est. Profunda & dilatata, quia infernus in centro terræ est, & ideo iuxta debitam proportionem latus, ut utero suo & alio omnes omnino dominatos comprehendat & complectatur: nutrimentum ignis & ligna. Scilicet damnati & ipsi demones: diuina uero iustitiæ flagellum eundem excitat, idque instar torrentis sulphurei. An non omnia aptissime conueniunt? Ita profecto: infernus enim uera Topheth est, in qua non amplius pueri, sed plurima damnatorum millia comburantur: quorum ne fortasse clamores, eiulatus, lamentaque audiamus, continuo tympanorum strepitu, id est, mundanorum gaudiorum tinnitu auribus nostris demones obstreperunt: uallis adhæc putida, profanata, cadaueribus oppleta: & mephitim exhalans.

Longe aliud ei nomen attribuit Propheta regius: appellat enim nomine putei, & quidem altissimi, Neque urgeat super me puteus os suum: & alibi: Tu uero deduces eos in puteum interitus. Ecquis ille puteus! quanta profunditas! adusque centrum terræ pertingit, adeo ut quod Samaritana in Euangelio ait, Puteus altus est, hic non absurde repetere possumus.

Hic quoque puteus est, de quo in Apocalypsi sua Ioannes: Non autem sponsa, puteus ille aquarum uiuentium, sed cisterna plena flammis & sulphure, fumumque obscurissimum exhalans, Et ascendit fumus fornacis magna. Exclamare igitur possum, ô locum uere horribilem!

Aliter adhuc eundem describit Propheta Iobus, Dimitte me in plangam paululum dolorem meum, antiquam uadam & non reuertar, ad terram tenebrosam & operam mortis caliginem, terram in tenebris & tenebrarum, ubi umbra mortis & nullus ordo, sed impietatis horror inhabitat. Anne reperiri queat in orbe locus tetrior ac magis abominandus? septem ecce eiusdem qualitates depromit, quarum uel minima potis est hominem ad desperationem cogere. Imprimis quod nulla in eo lux sit, quod in eodem ipsa dominetur mors, quod

Marc. 9.

Isai. 30.

In concord.

Euang. c. 10.

4. Reg. 23.

Ierem. 9.

Inferno
uallis To-
pheth com-
paratur.

Isai. 30.

Psalm. 39.

Isa. 30.

Isai. 30.

Psalm. 68.

Psalm. 54.

Ioan. 4.

Apoc. 9.

Cant. 4.

Iob. 10.

quod omne ab eo bonum ac deliciae exulent, miseræque & mala affluant, quod Sol & Luna in eo non appareat, cœlum & terram non videatur, quod in eo non nisi furia, Megaræ, ac diaboli, mera confusio, & turbatio, horror sempiternus, lachrymæ perennes, ac terrores assidui. O locum detestandum, ac vere infelicem!

Orat. de exitu anima.

Ipsi porro Patres etiam amplius eiusdem miseræ abominationemque exaggerant. Et imprimis Cyrillus Alexandrinus, qui circa annum Domini 430. sub Theodosio Iuniore floruit. Huc demerguntur anima peccatorum, in omne ævum crematura, quemadmodum Iob tradidit, in terram noctis æternæ, ubi non lumen, non mortalibus vita, sed iugis agritudo, sed morer incessabilis, sed plangens per noctes: va illic æternum: illic, heu mel, heu me! illic ingemiscunt assidue, nec illis miseretur: clamant è profundis, & nemo flectitur: lamentantur, & nemo eripit: exclamant & plangunt, & nemo miseretur. O verba etiam laxa emolura, & adamantina pectora emollitura!

Serm. de 5. regionibus.

Quin & amplius Bernardus, exclamans: O regio dura, & grauis, regio extimescenda! Regio fugienda, terra oblivionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, vermis immortalis, factor intolerabilis, mallei percutientes, tenebra palpabiles, horribilis demonum facies: totus tremor atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Ecce & alia non minus horrenda.

Lib. 4. de avi
na l. 23.

Hugo de S. Victore, qui magna ante annos quingentos, & doctrina, & sanctitate floruit, his cum verbis descripsit: Inse nua lacus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus dolore intolerabili, plenus dolor, inenarrabili: ibi miseria, ibi tenebra: ibi ordo nullus, horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali, omnis qui est in eo, odit se & omnes alios, ibi omnia genera tormentorum quorum minimum maius est omnibus his tormentis quæcumque in hoc sæculo fieri possunt. O locum teterrimum, inhabitabilem, intolerabilem, ac miseris refertum. Veniam petetis Auditores, sermonem abrumpo: neq;

enim absque lachrymis, suspiriis, mille singulibus loci huius horrorem pluribus representare possum. Atque ideo materiam, dicendique genus murabo, & demonstrabo quo in loco, & mundi climate sit constitutus.

Interrogatus hac de re olim Gregorius, III, ac dicere coactus, quoniam in mundi angulo infernorum sedes esset, in hunc modum de situ in- respondit, *De ha. re temere definire nil audeo, feni, n. nulli namque in quadam terrarum parte infernum esse putaverunt, alii vero hunc sub terra esse existimant. Cui ultimæ opinioni & ipse visus est assentiri, tum propter erymon nominis (infernus enim est qui inferius iacet) tum vero quia in Apocalypsi scriptum legimus: Nem. poterat neque in cælo, neque in terra, neque sub terra aperi. e. librum. Quibus duobus potissimum innixus fundamentis ait: Cum ergo ad aperendum librum nullus inueniatur dignus sui terra, quid obstat non video, quod infernus sub terra esse credatur.*

Augustinus cum hunc labyrinthum intrasset, & suum iam symbolum in medium protulisset, ita se tandem extricare conatus est: *In qua parte mundi infernus sit, scire neminem arbitror, nisi cui Domini spiritus revelauit.* Quamuis eodem loco duas rationes adferat, quibus demonstret eum sub terra esse, quarum prima hæc est: Animæ impiorum ex nimio erga corpus & carnem affectu peccarunt, necesse est igitur eandem illas sortem subire quam res amata subiit: atqui corpus & caro post mortem sub terra conduntur: sequitur ergo necessatio, animas eodem commigrare debere, ac proinde infernum sub terra esse constitutum. Altera hæc est: Quemadmodum omnium locorum pulcherrimus & simul altissimus, Beatorum gaudio & exultationi accommodatissimus est: ita quoque infimus & abiectissimus, infernus scilicet, ad miseriam, calamitatem, desperationemque damnatorum aptissimus existit. Rationes hæc in speciem videntur verissimæ ac variis in rerum natura experimentis posse confirmari.

Videmus enim in variis orbis partibus, in Asia, Africa, & Europa, ac præsertim in Sicilia,

cilia, exarsuantes Aenas, Vesuuios, Heclas, aliosque montes flammaram globos perpetuo eructantes, eque terrae visceribus fumum fauillasque euomentes. Vnde manifestum est, infernum sub terra constitutum esse, flammamque per illas fornaces, non secus ac per quadam respiracula fumi que emissaria euomere. Ita scilicet ratiocinatur Augustinus.

Infernus sub terra constitutus est.

Gen. 36.

Certum igitur indubitatumque maneat, abominabilem hunc damnatorum carcerem pedibus nostris subiectum esse, & in imo terrae centro situm. Ita namque vniuersa credit Ecclesia, omnesque tradunt e S. Scriptura prolatis testimonis Theologi. Huc quippe trahunt verba illa Geneseos, *Descendam ad filium meum lugens in infernum*. Vbi *Tō descendam* locum aliquem inferiorem denotat, & in imis terrae visceribus constitutum. Quamquam sciam, locum hunc diuersimode exponi, & à plurimis iuxta vniuersiuique caput torqueri, & aliquos loco *infernum* ponere, sepulchrum, idque, propter verbum *School*, quod hoc loco legitur: adherentes hocce verbum nunquam in sacris litteris pro inferno capi.

In sua recognit. Penatuechi.

Primus controuersiae huius auctor fuit Eugubinus, qui ait non videri verisimile, dilectum illum Deo Patriarcha Iacob, eo desperationis delapsum, ut in infernum, locum damnatis & demonibus destinatum, descendere optarit: praesertim cum & vox haec nunquam pro loco capiatur, in quem damnatorum animas descendere omnis credit antiquitas, quem moderni Rabini *gehennam* appellant. Quam sententiam ut confirmet ac verisimiliorem reddat, duorum antiquorum Rabbiorum adhibet testimonia; primum est Rabbi Moyse Aegyptii dicentis, *Supplicium quo cruciatur scelerati afferunt esse gehennam, quem locum dicunt esse ardentem flammis, & ibi una cum corpore, sunt comburendi impit, non uno quidem supliciorum genere, sed adeo variis & exquisitis, & longum sit recensere*. Alterum est Rabbi Aben Esra, qui interpretem Chaldaicum hic coarguit, quod verbum *School*, *gehennam* interpretatus sit.

Lib. de resur.

Eiusdem quoque opinionis exstitit Cardinalis Caietanus, ac locum hunc Geneseos

Tom 4. Bess. Advent.

de sepulchro exposuit: perinde ac si dixisset Iacob: omnem se consolationem respicere, inque continuo luctu ad usque mortis & sepulturae tempus velle versari, quin & paratum se in alterum mundum descendere, ut dilectum sibi Ioseph videat. His accedit & Vatablus in litteris Hebraicis verisimilissimus, dicens, hisce verbis Hebraicam quandam loquendi rationem includi, scilicet vivere mortuo filio iam non poterit, sed necesse me est pro luctu & cordis amaritudine emori. His ad stipulatur & Lipomanus in Catena, aitque ex hisce verbis hunc sensum elici posse. Adeo me tristis ille de morte Ioseph nuntius affligit & afficit, ut vitam abrupturus sim, ipseque lacrymari non prius desinam quam ad patres appositus fuero. Item Pagninus, & his omnibus aetate & tempore prior Alcuinus, venerabilis Bedae discipulus, & Caroli Magi Praeceptor: *An etiam inferni nomine sepulchrum significat? Quasi diceret, In per Gen. luctu manebo donec me terra suscipiat, sicut illum recipit sepulchrum. Quis omnes haec opiniones inter se conciliet? quis hos inter tantas componat lites?*

Sed verior & sanior, meo quidem iudicio, opinio est eorum, qui per verbum *School*, hoc & aliis plurimis Scripturae locis usurpatum, infernum locum illum subterraneum, damnatorum supplicii destinatum, exponi crediderunt.

Ac prima quae eos ad hoc docendum impellat ratio, est, quod septuaginta hic ut & alibi, hanc vocem per Graecum *Ades* interpretari sint: quod non aliter quam per infernum exponi potest, ac nemo unquam extulerit, qui sepulchri significatione extulerit. Deinde Chaldaeus paraphrastes hanc ipsam, hoc loco *pro gehenna* interpretatus est, quae nunquam aut nusquam pro sepulchro in sacris voluminibus exponitur. Iple quoque Hieron. qui in harum linguarum cognitione imprimis excelluit, non aliter eam, quam per *infernum* extulit. Augustinus nem hunc locum interpretatus, ait, *infernum* eadem hic significatione accipi: ac quaestionem instituit, Quomodo Iacob, cuiusvis futuratus infernum adire voluerit, in quo certus erat, filium non esse, aitque hic hominis ex-

Aa tremis

tremis doloribus affecti, tristis, suamque calamitatem deplorantis, oratione esse. Quod *Qua. 12. 6. in Genes.* & Lyranus calculo suo confirmat, *ter infernum*, inquit, *Hebraei in interpretantur foueam vel sepulchrum, sed melius Catholici exponunt limbum sanctorum Patrum, qui est pars superior inferni*. Quamobrem verus querelæ huiusce sensus hic est: Casus ille filii mei ac mors tantis me ærumnis & afflictionibus cumulat, ut præ earum magnitudine ac grauitate emoriturus sim, itaque ad infernum descensurus, ad locum inquam, in quem quicumque modo moriuntur descendunt, & in quo Iosephum meum esse crediderim, qui tam amara ac tristi morte hinc dicitur abreptus. Quid vobis videtur docti, an non hæc opinio probabilior? & an non hinc (vt tandem aliquando vnde digressi sumus redeamus,) manifestum redditur, infernū sub terra esse? Et sane subterraneus est, neque alius ei locus poterit assignari.

Quod & aliis demonstrationibus, ac testimoniis notum faciam, in quibus etiam *Schoel*, sine vlla controuersia & omnibus consentientibus, pro inferno, damnatorum carcere, accipitur. In Numeris dum de Chore, Dathan & Abironis interitu agitur, hæc verba leguntur: *Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos, descenderuntque viui in infernum*. In quibus verbis tam Latinum *Infernum*, quam Hebraicum

Epiph. Anco. Schoel, Epiphanius & Hieronymus magni *Hiero. in c. 4.* vterque nominis, & in linguis Orientalibus in ep ad Eph. apprime versatus, de inferno, dæmonum sede interpretantur, quod & Psalmographus

Psal. 138. apertissimo testimonio confirmat dicens, *Si ascendero in caelum, tu illi es; si ascendero in infernum, ades*. Vbi sub antithesi & illius sublimitatem, & huius profunditatem voluit designare.

Cum igitur nihil cælo altius sit, necesse quoque est infernum omnium locorum infimum esse (oppositorum enim opposita est ratio.) Ita namque locum hunc exponunt quo celebres Rabini, Kimhi, & Aben Esra. Quin & hoc modo intelligendus est locus ille Matth. 11. *Et tu Capernaum, numquid usque ad caelos exaltaberis? usque ad infernum descendis?* Hic de vtroque extremo sermo est,

vno summo, altero infimo, cælo inquam & inferno, in primo extremitatem axis, in secundo centrum videmus terræ. Quis igitur negare præsumat, illum, sub pedibus nostris, in imis terræ visceribus esse? quod & egregijs rationibus confirmabo.

Philosophorum axioma est, per contraria contraria firmari & astrui posse: nã contraria contrariorum sunt consequentia; si bus sub terrenim aqua frigefacit, ignis calefacit: ergo ra infernum & contrariorum contraria sunt loca. Atqui esse beati & damnati penitus inter se contrarii sunt, atque diuersa amborum fors & conditio; hi quippe supplicia sustinent, illi gloria perfruuntur. Cum igitur cælum, quo nullus in orbe locus altior aut sublimior, Sanctorum habitatio sit, & sedes; sequitur, infernum qui damnatorum receptaculum est, omnium infimum & profundissimum esse.

Axioma item aliud est, locum dignitati locati & meritis respondere debet: atqui certum est, nihil peccatore vilius esse, quippe quem Propheta pulueri, vti rei vilissimæ, comparat, *Non sic impius, non sic, sed tanquam puluis quem proiciit ventus a facie terra.* *Æquum est ergo, omnium locorum infimum & abiectissimum peccatori assignari*. Vnde sequitur, infernum peccatorum & impiorum habitaculum, omnium locorum postremum esse.

Quemadmodum ea quæ leuia sunt & subtilia, simul in altum feruntur, ita grauia & densa, ad ima subsidunt; at nihil peccatore grauius aut ponderosius, quem nimirum sacra Scriptura omnium ponderum ponderosissimo, plumbo inquam, comparat, *Submersi sunt quasi plumbum in aquis*: Psalmographus, *Psal. 37.* iniquitates suas sicut onus graue super se grauatas deplorat. Inferre igitur possumus, qui peccatores omnes recipit & complectitur, infernum, omnium locorum profundissimum & remotissimum esse.

Quis igitur de eo dubitet? cuius tanta vesania futura est, vt in tam horrendū velit locum descendere? in tam maledicta terra viuere? terra, inquam, quam nec oriens mediusue, cadensue Phœbus adire potest, in qua

qua nulla temporum indicia aut dimensio-
nes horarum, in qua non nisi tenebra viden-
tur, non nisi gemitus & ululatus audiuntur,
non nisi mephitis & odor terretimus perci-
pitur: terra, inquam, adeo à cælo, Deo, An-
gelis, omnibusque creaturis remota. Quis,
inquam, non reformidet in mundi fundo, in
abyssò è qua egredi non liceat, atque sub om-
nium creaturarum pedibus viuere? Absit,
est enim miserum, horrendum, intolerabile.
Quamobrem insensate & demens peccator
rerum tuarum satage, iter aliud ingredi,
tandem respice, viam illam latam desere,
quæ ad interitum ducit, *Recordare nouissima*
ac præsertim quæ ad infernum spectant, &
in æternum non peccabis.

Ecl. 7.

Et est quam verissimum, Domine me-
tuende & tremende, eum qui hæc in mente
habuerit: huc oculos & cogitationes inten-
derit, nihil vnquam aduersus maiestatem
tuam commissurum, locique tam horren-
di assiduum meditatione nimium quantum ad
omnes peccandi occasiones rescindendas
sufficere. Si enim exilii metus ac peregrinæ
regionis incolatus, suppliciorumque terror,
rebelles & seditiosos intra lineam contine-
ant, & Principibus obedire cogant: quid an
non inferni apprehensio, exilii perpetui &
quidem in terra deserta & inaquosa, loco-
que incognito & barbaro formido, tantor-
um deinde cruciatuum, tormentorū, sup-
pliciorumque cogitatio, peccatorem impel-
lant, ac quodammodo cogant, vt diuinam
maiestatem colat, adoret, reueratur, legi-
bus eius obtemperet, voluntati obsecundet,
eiusque iustitiam & vltionem reformidet?
Nullus sane te vnquam Domine offendere
presumat, si cogitet quid sit infernus; si co-
giter lacum esse flammæ & sulphur euapo-
rantem, puteum perpetuis ignibus astuan-
tem, abyssum densissimis & palpabilibus te-
nebris obsitam, quam sol radius nunquam il-
lustrat, in qua nullæ apparent stellæ, quam
nulla voluptas, sed luctus assiduus & sempi-
ternus horror inhabitat; esse denique locum
omnium locorum infimum & abiectissi-
mum, & haud procul à terræ centro consti-
tutum. Tu autem gratiam nobis præsta Do-
mine, vt eundem semper præ oculis habea-

mus, cuius horrorem metuamus, horren-
tes abominemur, abominantes recte ad cœ-
lestem patriam contendamus, in qua omnis
nostra, & quidem perfectissima beatitudo
sita est, quam elargiri nobis dignetur, qui in
sæculorum sæcula viuunt & dominatur Deus.
Amen.

FERIA TERTIA.

DE POENIS INFERNI.

Partitio.

- I. De poenis ab irato iam Deo illatis generalim.
- II. De variis damnatorum poenis.
- III. De duabus aliis poenis singularibus.
- IV. De poenarum diuersitate pro delictorum
qualitate.

Memorare nouissima tua, & præser-
tim supplicia, quæ in inferno subeunda
sunt, & in æternum non peccabis.
Eccles. 7.

FIGURA.

VIRTVTVM omnium, ac præsertim pa-
tientia speculum Iob, ærumnas suas de-
plorans, terram quandam barbaram & ina-
mœnam depingit, quam terram miseriae vo-
cat & tenebrarum, opertam mortis caligine,
quæ umbra mortis, & nullus ordo, sed sem-
piteraus horror ac confusionis chaos, cala-
mitatumque iliades inhabitant. Hanc cum
ipse mecum perpendo, non possum quin mi-
hi persuadeam, sanctissimum illum virum
infernalem terram describere, cuiusque sup-
pliciorum grauitate, ac tormentorum quæ
impit in illa subeunt acerbiteratem, ob oculos
ponere voluisse. Illa enim vere, terra mise-
riae & tenebrarum, & mortis caligine ope-
ta appellari potest, in qua lumen nunquam
effundit, vbi nullus dies, aut horarū indicia
sunt. Terra, in qua non nisi mera nox, ama-
ritudo

ritudo & acerbitas, non nisi torm. in felicitior
 plicia. Terra, qua nulla in mune
 aut derestabilior, & cuius supplicia
 que sunt infioite: quas hodie singillatim de-
 scribere, vobisque ad oculum demonstrare
 conabor, auxiliantibus nimirum sanctissimo
 Paraclito, & gloriosa Deipara Maria, quam
 proinde salutatione, quam sanctissimus Spi-
 ritus per Angelum pronuntiauit, compelle-
 mus:

Ave MARIA.

I. Ipsa nobis fides, sacrae literae, ratioque
 naturalis demonstrant, quo Deus iustus di-
 catur; necessarium esse credere, in altero
 mundo locum esse in quo impios post mor-
 tem excruciet, suamque illos iustitiam,
 quam interea dum viverent, ante oculos
 non habuere, faciat experiri. Testatur id
 Psal. 72. *Met autem pene mori
 sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelauit
 super iniquos: pacem peccatorum videns;
 quia non est respectus morti eorum, & firmamentum
 in plaga eorum; in labore hominum
 non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.
 ideo tenuit eos superbia. Ecce ipsi peccatores &
 abundantes in saeculo obtinuerunt diuitias; ex-
 stimabam & cognoscerem hoc, labor est ante
 me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelli-
 gam in nouissime eorum. Quasi diceret, Cogitationes
 meae, quae sunt veluti pedes ani-
 mae, quibus per omnia discurrit, & ambulat,
 pene commotae sunt & concussae, dum
 peccatorum vestigia conlector, & ab iisdem
 inuitor, vt in eorum partes concedam, cum
 videam quanta pace rerumque omnium af-
 fluencia perfurantur. Quod vero imprimis
 me permouebat, erat, quod viderem eos et-
 iam diutius alius viuere, & si qua interdum
 eos premeret aduersitas, eandem noua su-
 perueniente prosperitate, auferri, Non est
 firmamentum in plaga eorum. Adhuc exem-
 ptos illos esse ab omnibus calamitatibus,
 quibus communiter homines obnoxii sunt;
 sed diuitiarum, honorum, deliciarumque
 torrentes illis vitro quam abundantissime
 affluere. Haec omnia dum mecum tacitus
 voluerem, sperans aliquam me huiusce*

licitatis tan am ansam inuestigare posse;
 frust. ai, donec & arcana prouidentiae tuae
 adyta ingressus, vidi quanta eodem post
 alteram vitam manerent supplicia, tormen-
 ta, calamitates. Tunc nimirum aduerti,
 nullum eorum a tormentis immunem aut
 exemptum esse; teq; eosdem, licet hic in pa-
 ce agant, delictis abundant, in solentius sese
 gerant, & cornua extollant, grauissime pu-
 niturum.

Quam dextre scopum terigisti, o Vates,
 quam Christiane hic philosophatus es! nam
 ita reuera sese res habet, non minus enim
 principis alicuius prudentia ac sapientia in
 castigandis nefariis ac sceleratis, quam in
 proborum bene meritorumq; compensati-
 one relucet. Quod ipsum sanctissimus Pro-
 pheta Iob de Deo nostro visus est inuual-
 te; qui nullum scilicet delictum relinquit im-
 punitum, nullumque opus bonum, quod non
 amplissima mercede compenset: *erebar o-
 ianta opera mea, sciens quia non parceres delin-
 quenti: quippe qui iam inde a mundi exor-
 dio ad delictorum castigationem infernum
 constitueris. Quo etiam trahere possumus
 verba illa Psalmista: misericordiam & iudi-
 cium cantabo tibi; illam scilicet ostendis in-
 terea dum hic viuimus, hoc vero post mor-
 tem.*

Idipsum & e plurimis aliis Scripturae locis
 manifestum redditur, & praesertim e
 Psalm. 93. in quod cum secundum vulgatam
 legatur; *Qui corripit gentes, non arguet.*
 Chaldaeus Paraphraustes legendum mouit:
*An possibile sit, quod ille qui dedit le. em populo
 suo, cum peccauerit, non arguet eo?* E quibus
 omnibus efficitur, nihil omnino impunitum
 remanere, & impiorum delicta, si hac in vi-
 ta digna castigatione non plectantur, gra-
 uiora durioraque in altera flagella prome-
 reri, & acerbissime castiganda: Ideoque in-
 gens diuina illius bonitatis clementiae de-
 argumentum est, quando aliquos hoc in
 mundo corripit, quoniam si hoc quam le-
 uissime & non nisi obiter, at in altero seueris-
 sime ac sine vilo benignitatis respectu casti-
 gaturus est.

Quando virga Moysis in serpentem com-
 mutatam legimus, veram correptionis hu-
 ius

Iob. 9.

Psal. 100.

Exod. 4.

ius figuram, videmus: per virgam enī a designari eandem certissimum est. Vnde Psalmographus: *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Item alibi: *Vistab, in virga iniquitatis eorum.* Hanc porro virgam Deus, quamdiu hęc vita ducitur, in filiorum suorum correptione instar patrisfamilias alicuius adhibet; sed in altero mundo eadem in serpentem, (id est, in severitatem rigoremque) conuerteretur. Mutationem hanc & metamorphosim diuicius explicatam videre vultis, audite Psalmistam dicentem: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Quam ferus enim coluber est virga ferrea? Ita namque quidam sæculi nostri auctor, hanc comparationem instituit: *Quid per virgam, inquit, nisi dulcis correctio Domini designatur, sed hęc virga in draconem vertitur, quando leuiter correcti mendare se nolentes, in alio mundo grauissime puniuntur.* Hoc quidem in Ægypto apertissime visum est.

Ac multo deinde post in Iudæa aliud haud omnino dissimile, Ieremias Propheta a Domino demonstratū est. Vidit illa namque virgam vigilansem, & illam deinde in illam succensam conuersam. Quo aliud non designatur, quam Deum in hoc mundo non nisi virga correctionis, vti, ac in altero ferum & ignem usurparunt, cuiusque iustitiam quam modo est, multo grauiore fore. Idcirco enim quos nunc infligit, non nisi flagellorum ac virgarum sunt, vti vbi eosdem peccatores scelerint, vita emendationem instituant, atque oportune resipiscant.

Solerad hęc, virga ad excutiendum ē vestibus puluerem sordescit detegendas adhiberi, hoc & facit Deus, cum nos correctionis suę virga corripuit, hominū namque eadem conscientias emundat, peccatorum venialium puluerem excutit, omnesque vitę huius sordes aufert. Docuit me hoc sacra Scriptura, nam in Isaiā legitur Dominus tyrannos, quos ad peccata populi sui castiganda immitterat; virga nomine, & quidem virga furoris, & baculi indignationis, nuncupasse, *Va Asur, virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea.* Per Af-

furem hunc, Sennacherib Assyriorum regem intellexit, quo ad populum Iudaicum corrigendum puniendumque usus est: porro, vt patrisfamilias virgam; castigatione peracta, igni iniicit, ita ipse punientem puniuit, & ignibus æternis addidit.

Dicendum est igitur, vitę huius correctionem correptionemque non nisi virgam esse, sed alterius, ignem & fornacē afluantem. Felices igitur ter & amplius, quos hac in vita virgis percuti contigerit, quo ab æterna castigatione & alterius sæculi penis liberi esse queant. Hinc supplex Dominum orabat sanctissimus Augustin. se vt hic, quo in oratione in æternum parceret, flagellaret: *O Domine, eius hęc verba hic feci, hic vixi, hic non parcas, vt in æternum non parcas.* Item Manasses Rex: *Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neq. in æternum reserues mala mihi.* Nihil igitur sunt flagella quę hac in vita infliguntur, at quę in altero mundo infliguntur, magna sunt & metuenda: illa in momento permancunt, hęc in sempiternum durant, & duratura sunt, tamque horrenda sunt, & enormia, vt si vel semel eadem in mente haberemus, nunquam Dominum glorię offenderemus: dicit enim Sapiens: *Ecce cor. Eccl. 7. Vere non esse vitia, & in æternum non peccabis.* Desce flagellis hodiernæ conacionem instituant, quam in duo membra diuidam, primo declinabo, quam varia & multiplicia flagella ac supplicia sint, quę damnati apud inferos sustineant; altero vero disputabo, num supplicia hęc æquahā sint, & num omnes ad eadem tormenta subeunda condemnati. Quę duo, si solita me dicentem benivolentia attentioneque prosequamini, vobis apertissime magna que cum utilitate declarabo.

Principio igitur, quemadmodum *Beatitudo*, teste Boetio, *status est omnium bonorum aggregatione perfectus*: ita damnatio status est omnium malorum aggregatione perfectus. Et vt Paulus de æterna beatitudine scripsit: *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit Deus diligentibus se.* ita mutatis terminis, de infernalibus suppliciis dicere parodice possum: *Nec oculus vidit,*

vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus offendentibus se.

Porro ipsa damnatorum fors adeo misera & deploranda est, tormentaq; quæ patiuntur adeo horrenda & enormia, ut ipse Epulo
Luc. 16. Abrahamum enixe rogarit, Lazarum ut ad fratres mitteret, quo eisdem, ne in illa supplicia devenirent, commonefaceret. Ipse quoque Psalmographus cum varia damnatorum supplicia recensisset, nec eorum facile finem reperire posset, tandem concludens ait, omnia hæc non nisi aliquam eorum partem, ac velut specimen esse: *Psal. 10.* *Pluat super peccatores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Dicit laqueos, quia varia apud inferos compedes sunt & vincula, varia catenæ & pedicæ, quibus qui semel ireritus & impeditus fuerit, difficulter admodum sese expediet; nominat etiã ignem, quia flamma voracissima per omnia illic grassabitur, quæq; peccatores ad usque ossa & penitiores medullas torrebit; item sulphur quia factor illic intolerabilis & teterrimus pœdor per omnia diffusus est: *spiritus quoque procellarum*, quia in infernis illis regionibus, non secus atque in Oceano aliquo turbulentissimo, procellæ, tempestates, ciuilatus, fluctus, sævitia; furia; aquilonares, rabies, ac desperatio defæviunt. Atque hæc omnia non nisi pars sunt calicis eorum, & velut aliquod summæ atrocitatis calamitatisq; indicium.

Quid ais Propheta? aliquemne adhuc liquorem in mundo hoc reperire est, quem calici huic infundamus? sunt profecto & alii, sunt, inquam, præter ignes, sulphureos factores, procellasque inprimis vermis conscientia; horrenda dæmonum visio, vmbra-rum infernalium horror, aliaque supplicia & numero infinita & atrocitate singularia. Atque hæc omnia adimplent calicem illum amarum damnationis perpetuæ, de quo in Apocalypsi mentio: *Apoc. 16.* *Babylon civitas illa magna venit in memoriam Dei, date illi calicem iræ eius.* Babylon hæc, id est, confusio, typus est damnatorum, qui in carceribus illis tartareis inter ignes & flammæ confusi sunt, quibus divini furoris calix, tormentis & pœnis inter-

minabilibus oppletus, omni momento proponatur, *Bibent omnes peccatores terræ.*

O calicem amarum! erit scilicet calix vini meri plenus mixto, vini meracissimi merorum tormentorum, nulla consolationis & spei aqua dilutus: varia tamen in eodem supplicia mixta erunt, non enim unicum illic supplicium singuli patientur, sed varia ac multiplicia. Hinc de diuite Epulone scriptum est, *Cum esset in tormentis*, ut hinc colligi queat, *Luc. 16.* variis apud inferos damnatorum animas tormentis ex cruciari. Nam præterquam quod igne acerrimo torqueantur, dæmonum quoque sævitia; crudelitati, atrocitatiq; expositæ sunt, qui eisdem affligent, lacerabunt, diuexabunt, & noctes atque dies sine ulla intermissione, aut requie ex cruciabunt. Hinc de iisdem locutus Salomon ait: *Sunt* *Ecl. 39.* *spiritus, id est, dæmones, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt flagella sua.*

Nouum adhæc dolorem incutient tenebræ; viuunt enim illic in perpetuis & quidem densissimis tenebris & caligine obscurissima, nullum illic adest lumen, sed perpetuus horror & vmbrosa densitas. Hinc in sacris litteris legitur: *Et usque in æternum non videbit lumen*; item alio loco: *mpi in tenebris contis esunt*, & quidem tenebris adeo spissis & obscuris, ut nec solem, nec lunam, nec stellas visuri sint: idque propter continuum illum fumum, qui ex ignibus illis æternis, quasi de ardentissima quadam fornace exaltuabit. De quo in Apocalypsi: *Et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magna: & obscuratus est sol & aër de fumo putei.* At nondum hic finis.

Alia namque supplicia recenset Sapiens: describit enim diabolos malleis & verberibus accinctos, quibus damnatorum ossa & latera comminuunt: *Parata sunt, inquit, derisoribus iudicia, & mallei percussiones stultorum corporibus*; quorum vltimorum verborum loco in Hebraica legitur: *Percussiones dorso stultorum.* Sub quorum verborum inuolucris demonstratur, dæmones, instar carnificum, in damnatos sævituros, eorumque capita & renes malleis & clavis contusuros. O supplicia

Damnati in perpetuis tenebris verfabuntur.

Psal. 48.
1. Reg. 2.

Apoc. 9.

Prou. 19.

placia intolerabilia! ô tormenta insupportabilia!

Psal. 103. Quæ cum Pfalter attentius perpenderet ad peccatores conuersus exclamat, *Deficiant peccatores à terra & iniquitas: non sint.* Non postulat eisdem hic deficere quoad substantiam, sed quoad delicta, vt nimirum peccare desinant, & diuinam maiestatem ad iracundiam prouocare: vnde efficere vult, tantæ attentam horum suppliciorum meditationem efficaciam esse, vt nullus, qui eadem mente voluat, diuinam bonitatem amplius posset offendere. Atq; hoc est, quod & alio

Psal. 97. loco ait, *Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei, omnia delicta tam atrocibus suppliciis castigantis; itaque a via iniquitatis declinent.*

Vtinam cor vestrum, Auditores, hodie na die instar cere emolliatur, liquecat, ac diffuset, non quidem ad conspectum & radios solis, sed ad calorem ignium infernalium, ad ardorem ollæ illius succensæ: vtinam hodie peccatis valedicatis, vitam in melius commutetis, vtinam terribilibus auditis suppliciis sancto quodam timore percellamini! Et merito quidem. Non enim aliud Ioann.

In confess. Theo. par. 3. Cassianus ad sæculi sui peccatores conuertendos remediū adhibet! *Quis ergo, inquit, fidelium hæc audiens & talia sciens non contremiscat? Digito ignem modicū tangere horremus, & quomodo non formidamus in ignis rogam ligatis manibus & pedibus conici?*

Rom. 5. in 1. ad Cor. 6. 2. Iubar illud Ecclesiæ Orientalis Chrysostomus idiplum sapius pro concione dicebat; *Quando ingredimur carcerem regium, & videmus ibi alios catenis oneratos, alios mortuos fame, alios squalidos & palidos, alios in tenebris clausos, nescientes quando sit dies vel nox, horremus: quid ergo erit videre carcerem illum Dei, ubi tot captiui, tot tormenta, &c.* Merito igitur his visis vel auditis percelli debetis: quamobrem hæc semper animo insculpta gerite; alia proferam e quibus de eiusdem miseria diiudicare poteritis.

Eod. loco quo supra. Idem qui supra Cassian. Presbyter Massiliensis, magni olim Chrysostomi discipulus, qui sub Imp. Honorio & Theodosio Iunior in Ecclesia floruit, miserissimam dampnatorum conditionem eorumque tormenta &

cruciatas depingens, quasi nullis eadem exprimi verbis possent exclamat: *Sed dicere quæ valeat, qui impius & male viuentibus tormenta sunt præparata? nisi o enim continuo m. riu loco qui infernus appellatur, qui aliud nisi ignis, flamma, perseverans tribulatio, & perpetua poena, atque infinita totius mali calamitas esse potest.*

Multo adhuc terribilius est, quod Iob *Iob. 10.* Propheta Sophar Naamitides respondens ait, *Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar penitenti. luet qua secit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem aduentuum suarum, sic & sustinebit, & sibiabit, & omnis dolor irruet super eum, denotabit eum ignis qui non succendatur.* O verba horrenda, quæ vel ferreum cor emolliant! Omnia scilicet suppliciorum, tormentorumq; genera eos diuexabunt: dolor capitis, dolor dentium, dolor renum, stomachi commotio, conuulsiones iliorum, cerebri concussio, angina incurabilis, suffusiones, parotides, chitagra, gangræna, aliique dolores infiniti: *ibi Psal. 74. dolores ut parturientis, ait Dauid; Dolores parturientis venient, ait Osee.* Quo & Dominus in Euangelio respexit; cum enim de signis iudicium præcessuris egisset mox subnectit, *Hæc autem omnia initia sunt dolorum;* & in *Matth. 14.* Marco, *Initium dolorum hæc:* perinde ac si dixisset, Videre solem obscuratum, lunam deliquium patientem, stellas cælo cadentes, audire tonitrua & fragores in aere, terræ motus assiduos, bestiarum vltulatus, videre exarescentes herbas, homines euulantes, totum orbem denique incendio pereuntem, non nisi initia & præludia dolorum infernalium sunt.

Moyes cum olim Dei iussu populo comminaretur, his eum verbis allocurus est, *Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.* *Deut. 32.* Dic veritatem Moyes, an non sub hisce comminationibus inferni supplicia delineare voluisti? Illic enim Deus merito indignatus omnia malorum genera congregat, vt impios & damnatos castiget, inque eos omnes furores sui sagittas ei aculetur. Illic quippe omnia supplicia congregabuntur, & vnum velutin locum colligentur, illic pecca-

peccatores velut scopus erunt, in quem omnia diuina iustitia tela torquebuntur. Quam bene igitur Propheta ait, *Multa flagitia peccatoris* (id est omnia, vt in loco illo Euangelii, *Multi sunt vocati*, id est, omnes) peccator namque cum semel tartareis carceribus addictus fuerit, omnibus omnino flagellis castigabitur, ac proinde omnia dolorum tormentorumque genera sustinebit.

Psal. 17. Idem dixit & alibi, *Dolores inferni in cinde derunt me*, dicere vult, Impios in tartareis illis sedibus, variis doloribus opprimendos, & extrema supplicia passuros. Paulus Apostolus cum pluribus hac de re egisset, velut ephiphonemare rem concludens tandem ait, *Horrendum est incidere in manu Dei viuentis*, dicit, *manus*, & non manum, vt hinc ostenderet, Deum in hoc mundo non nisi vna ferire manu, sed in altero vtramque usurpaturum: & si Iob vnica tantum percussus manu homines simul & Angelos in sui auxilium aduocavit, dicens, *Miseramini mei, saltem vos amici mei*; quid futurum est, quando vtraque manus seuiet. An non igitur merito dixit

Heb. 10. Apostolus? *Horrendum est incidere in manus Dei viuente.*

III. Ceterum constat Deum hoc in mundo non nisi vna manu percutere, testem habeo Dauidem, *Posuisti super me manum tuam*. Et alibi: *Gratuata est super me manus tua*, & quidem sinistra: quo respexit sponsa illa in Canticis, *Laeta eius sub capite meo, & dextra illius amp' exorbitat me*, id est, Quamdiu in hac vita dego, dilectus meus sinistra me sua sustinet; & quamuis aliquem interdum ictum infligat, dextra tamen sua me stringit & amplectatur. At in altera vita, vtraque percutit manu, & praesertim dextra: hinc in Psalm. legimus, *Sicut sagitta in manu percussit*. Et alibi, *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextra tua inueniat omnes qui te odierunt*. Quo in loco ut mo dicat, Prophetam orasse, sed e minus praefigurasse tormenta quae impii apud inferos sustinebunt: simulque animaduertere singulos velim, ac diligenter horum verborum, *Inueniatur manus*, sensum attendere; scilicet Deum, quamdiu in fragili hac vita agimus, per poenitentiam facile; homi-

nem vero non nisi difficillime ab eodem, quod iuste in eum fauiat, inueniri. Atque ideo reuocato in memoriam, quomodo Deus Adamum primum illum praenicatorum in paradiso quarens, dixit, *Adam ubi es?* At in altera e contra non amplius inueniri potest, sed eius manus, id est, potentia & iustitia, sine villo labore ac difficultate, impios reperit. Merito igitur Propheta dixit, *Inueniatur manus tua inimicis tuis*. Et post eum alius, *Quare vice Dominum dum inuis, vt potiss. inuocato eum, dum peccasti*. Deus enim quamdiu hic viuimus, nobis admodum vicinus est, facillimeque inueniri potest, sed post mortem longissime a nobis recedit, neque vlla poenitentia bonis operibus inuenitur, nec in illius amplius misericordia sperandum est: (tunc scilicet manus dissolutas habebit) tunc Sampsonis illius manus vinculis eximentur, quo Philisthaeos, id est, impios percutiat: atque insuper armatae erunt. Vnde Psaltes, *Gladii ancipites in manus eius*.

Propheta Iob, vt ceptam materiam prosequamur; nota adhuc poenarum genera describit, *Transibunt* inquit, *a a iuis nru um ad ignem nivium*, ex ardore ad frigus. Insinuare vult impias illas animas, postquam quatuor aut quinque annorum millibus ignibus illis acerrimis conflagrarint, tanto deinde tempore acerrimum frigus perpessuras itaq; de dolore in dolorem, de poena in poenam aliam transaturas; idque in omnem aeternitatem sine vlla leuaminis aut relaxationis spe. Verbis Iob quam optime responderet Euangelista, cum fletus & stridoris dentium meminit, quorum primum de igne & flamma, alterum de frigore & glacie intelligendum.

Nec sunt haec lachrymae de corporis lachrymis ac fletu, qualem quotidie edimus, intelligenda; quid sunt enim aliud lachrymae quam humoris resolutio & quidam defluxus? qui in damnatis non potest esse perpetuus, nullum enim cibum sumunt, ac proinde nullum humorem colligunt; atque ita omne finitum tandem consumitur. Deinde statim a iudicio peracto, primi morbilis; quod omnium rerum principium & vita

vita est, motus cessabit, ideoque nulla amplius generatio, corruptio, aut corruptibilis commutatio in rerum natura dabitur: sed eruat nihilominus vertigo quædam capitis, & terribilis oculorū suffusio, vt è verbis supra allatis etiam demonstrari potest. Nam impiorū corpora nō modo exterius affligentur, verum etiā interius & à reb. in fitis, idq; iuxta bonas ac prauas animæ inclinationes.

Quidquid sit, certissimum est infelices illos ac miseros ex igne in aquam, è calore in glaciem, è caminis in stagna detrudendos. O horrenda commutatio & pœnarum renouatio? & q̄ omnium grauissimum est, nemo eorū miseretur, sed homines simul & Angeli in eorū interitu latabuntur, imo & longe maiores & acerbiores illis cruciatus exoriantur.

Esai. 27. Testatur id vates regius, *Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum: secundum opera eorum tribue eis, reddo retributionem eorum ipsis.* Ita quidem Christus Iudæis suis crucifixoribus imprecatur videatur, sed mystice eadē verba de Sanctis, damnationē & interitū impiis exprobrantibus, intelligi queunt, dicentibus, affidue, Viscere Domine peccatores, castigam *impios* secundum opera eorum, pœnamq; quam peccando premeruerunt,

Psal. 57. inflige: vnde & alibi, *Latabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.*

Quid; itane ò Angeli, itane Sancti in aliorum calamitate ridebitis? an nescitis, afflicto non esse dandam afflictionem? Et ecce, damnatis hifce nouum cruciatum arcessitis. Idumæi cum viderent Babylonios in Ierosolymitanos grassantes, omnia circumquaque deuastantes, tantum abfuit, vt eos ad clementiam moderationemq; adhortarentur, vt suaserint etiā in lapides scæuire, & omnia funditus conuellere & euertere. Vnde vates hæc omnia prælagiens dixit, *Memor esto filiorum Edom, qui dicunt, Exinanite, exinanite, usq; ad fundamentum in ea.* Id ipsum de vobis, ò gloriosi spiritus animæque cœlestes, dicere possumus: tantum enim aberit, vt damnatorum vos capiat miseratio, vt Deum ipsum vindicē illum acerrimum exstimulaturi sitis vt tormenta & cruciatus adaugeat. *Sancti*

Tom 4. Bess. Aduent.

quippe cum diuinam essentiā contemplantur, eadem simul opéra eiusdem voluntate vident, videnteq; eidem sese adaptant, ideo vt nihil velint aut nolint, quam quod illa velit aut nolit. Ita quoque dicendum est damnatorum eos supplicia, Deumq; iusto furore accensum contemplari, & ideo fieri, nulla vt erga eos compassione tangantur, sed in illorum interitu cruciatibusque exultent ac iubilent. Quod exemplo Patris Abraham *Luc. 16.* confirmat Magister sententiarum, qui nullis Epulonis precibus flecti, nullis obsecrationibus ad compassionem poterat excitari, ad eo vt ne vel aquæ guttam eidem in ardoris leuamen dare voluerit.

Euangelistæ cum Iudæorum crudelitatem ferociamq; quam erga vngentum Patris exercuerant, describerent, auunt, eosdē Christo in crucē acto insultasse, exprobrasse, impropiorum contumeliarumq; plaustra in eum congestisse: *Prætereuntes autem blasphemabant eam, mouentes caput sua & dicentes, Vah qui destruis templum Dei, quin & ipse per Prophetam de hac eorum impietate conquestus est, Omnes vident me, deiserunt me.* Erat profecto insignis illorum crudelitatis argumentum, æterni Patris filium in tormentis constitutum ridere, subannare, & exsibilare. Id ipsum de cœlestibus illis spiritibus dicere possumus, rursus nimirum & subannaturos, quando damnatos in crucē actos, fornacibus ardentibus immerfos, super ardētissimas prunas extensos, in flamma sepultos, in rotis denique tortos conspiciant. Ipse quoque Dominus vindex in miseris eorum latabitur & ridebit: *Tu Domine Psal. 11.* deridebis eos. O dulcem crudelitatem! ò inhumanitatem vere iustam, & ex æquo demonstratam!

Castitatis exemplum Susanna, cum ad supplicium adulterii insimulata raperetur, omnes qui eandem nouerant, lachrymabantur, eiusque calamitati condolebant: at quando damnati, vitiiorum adulteriorum rei, in ignem æternum, ad vincula, cōpedes, & crucē, aliaq; supplicia rapiētur, nullus omnino eorum malis ad misericordiā flectetur. Ad eo vt illud Prophetæ merito vsurpare queant, *Sustinui qui simul consistere, & non fuit,* *Psal. 68.*

Bb

Qui consolaretur, & non inueni. Atque hoc omnium miseriarum malorumq; maximum est. Iam vero videndū restat, quomodo supplicia illa singulis imposta sint, & dispiciendum, num omnes eadem patiantur, quod initio facturos nos promiseramus.

IV. Dicendum est igitur, non eadem omnes Non eodē in tartarea illa regione supplicia perpeti, aut omnes eodem singulos modo cruciari, sed vnum dō apud in- quemq; iuxta numerum ac grauitatem seceros casti- lerum, castigari: qui enim magis enormia gabuntur.

Psal. 10. crimina cōmiserē, grauius quoq; cruciabuntur. Hoc nempe ad diuinā iustitiam spectat, quæ tam in castigandis improbis, quam in remunerandis iustis eluceat necesse est: id- que iuxta Psalmistæ sententiam, *Iustus Do- minus*, & in damnatio ne impiorum, & in re- muneracione Sanctorum, *& iustitias dilexit, aquitate vidit vultus eius*. Perinde ac si dixisset, Iam quinq; annorū millia euoluta sunt, ex quo summus ille Deus cælorum terræq; dominium tenuit, omnia vultu suo direxit ac moderatus est, ex quo totius orbis homines iudicauit, ex quo tot decreta & sententias pronuntiavit. Iudicauit quippe Angelos & Adami posteritatem, sententiā venturi diluuii tulit, condēnauit Sodomitas, Ægyptios submergioni & abyssis adiudicauit, aliq; iudicia tulit: nemo tamen vnquam exstitit, qui eundē iniustitiæ coarguat, aut etiam in minimo iniquum fuisse audeat confiteri: Nam

Psal. 18.

Psal. 44.

iustitia Domini recta, & de eodem alibi scriptum est, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Adeo vt in hac impiorum condemnatione iustitia illius in proximis eluceat.

At non meministi parabolæ illius Evangelicæ, in qua vineæ cultores cum patrefamilias exposculabant, quod eodem omnes donatos stipendio dimitteret? Audite eorū *Matth. 10.* querelas, *Hi nouissima hora venerunt: & pariter illos nobis facisti, qui portauimus pondus dei & astra.* Quanto maiori cum ratione duorū vel trium tantum criminum rei cum Deo exposculare possent, si tam graui supplicia paterentur, quam ii qui infinitis se criminibus obstrinxissent. Erit igitur cruciatuū ac tormentorum diuersitas, ac singuli diuersimode cruciabuntur.

Iob. 10.

Iamque sentit magnus Gregor, expli-

caus enim verba illa Iob, *Vbi nullus ordo, sed Lib. 9. mor. sempiternus horror inhabitat*, ait, *Quomodo in cap. 47. supplicis ordo non erit, dum damnatorum quemque iuxta modum criminis retributio sequitur ultionis.* Erit quidē hac in re ordo & distinctio ac in cæteris mera confusio & chaos. Graui- ter namque torquebuntur fornicatores, grauius adulteri, ac grauius facilegi, incestuosi, atque omnium maxime Sodomitæ. Non erit igitur eadem in singulis suppliciorum ratio.

Hinc bene olim Salomon, *Potentas potenter Sap. 8. tormenta patiuntur. & fortibus fortior instat cruciatio.* Nam quemadmodum peccata inter se distincta sunt, ita quoque supplicia iisdem debita diuersa sunt: neque enim dominus & feruus, Princeps & subditus eodem torquebuntur modo: sed sicut peccata regum ac Principum peccatis populi grauiora sunt, sic etiam eorum damnatio grauior & acerbior erit. De meretrice illa Babylonica etiam scriptum legimus, *Quantum glorificabit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & lulum.* Per Babylonem hanc, cui hæc minæ intentantur, intelligendæ sunt peccatorū animæ: quæ cum in abyssos illas tartareas deciderit, tantum dolorum ac cruciatuum tolerant, quantum hic prius deliciarum ac voluptatis habuerunt. Et hæc omnia quam iustissime. Figuras huc facientes producamus.

Præcepit olim Ezechiel Propheta Deus, *Ezech. 5.* vt nouacula comas & barbam raderet, ac segmenta & pilos trutinæ impositos ponderaret, inque tres eosdem partes diuideret, primam in medio ciuitatis combureret, alteram gladio in eiusdem circuitu concideret, tertiam vero in ventos dispergeret, & gladium manu vibraret. Quodnam hoc ænigma est, Auditores? litteraliter quidem de Iudæorum calamitate ac miseria intelligi potest, qui corrasit ac patria sua Babylonicogladio eieci, diuinæ vindictæ trutinā subierunt: pars igne consumpta, pars ferro neci data, pars in captiuitatem abducta, gladium ceruicibus imminentem habens, sed tropologicè hic suppliciorum, quæ apud inferos damnati subeunt, diuersitas designatur, qui instar crinium quicquidamque

que superfluarum quadam die è mundi huius capite, summi iudicis gladio (de quo in Psalm. 7. mentio est, *Gladium suum vibrauit.*) resecti, eiusque iustitiæ bilanci impositi, partim igni in medio magnæ illius ciuitatis Plutioniæ tradentur, partim in minutas particulas concidentur, & ferro necabuntur, partim etiam in captiuitatis æternique exilii auras dispergentur, nudum semper mucronem ante oculos conspicantes. An non igitur omnia hæc ad amissum materiae nostræ quadrant? an non hinc manifestum redditur, non eadem omnium damnatorum esse supplicia?

Matth. 13. Melius idipsum Dominus in Euangelio cum de zizaniis ageret, demonstrauit; dicit enim patrè familias messoribus dixisse: *Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum.* Designare scilicet vult, peccatores, qui vere zizania nuncupari possunt, in mundi huius agros consitos, tempore messis, i. e. iudicii generalis die collectum iri, & in fasciculos colligandos, magnos scilicet cum magnis, paruos cum paruis, vt ita omnes pariter tantum in ignem cõiciantur, quo secundum delictorum maleficiorumq; grauitatem exurantur. Ita nempe locum hunc interpretatur Gregorius Pontifex: *Fasciculos ad comburendum, inquit, ligare, est eos, qui aeterno igni tradendi sunt, parè paruis scilicet, vt quos similis culpa inuincit, par etiam poena constringat.* An non hoc ex mente nostra est interpretari?

2. Tim. 5. Huc quoque visus est respexisse Gentium Doctor Paulus, cum ait, varia in magna familia vasa reperiri, alia nimirum aurea, alia argentea, alia lignea, & figlina, illa quidè in honorem & decus, hæc vero in contumeliã & dedecus, & pro eorum varietate varia illdem assignata esse loca. Ad huius imitationè dicere possumus, vniuersum hunc terrarum orbem, instar palatii cuiusdam amplissimi, variis vasis repletum esse, his quidem aureis & argenteis, i. e. iustis, illis autè ligneis & figilibus, i. e. peccatoribus: hos esse ad gloriã, illos ad contumeliã & opprobrium sempiternum destinatos; deinde varia his in celestia aula, & illis apud inferos in regno Plutionio loco sedesq; assignatas esse. Præcepit o-

lim Dominus Noacho, vt plurimas in Arca mansiunculas institueret, vt vnumquodq; in *Gen. 6.* ijs animal iuxta naturæ suæ præscriptum di- *Figura.* uerteretur, aues nimirum cum auibus, lupi cum lupis, leones cum leonibus, atq; ita singula cum sui similibus; vt quemadmodum inter se specie non discrepabant, ita quoque loco & sedibus non differrent, sed essent velut contubernalia. Mundus hic, Auditores, vera quædam arca dicendus est, sed omnium animalium genere refertissimus; quibus omnibus sapiens ille Noë Deus diuersas mansiones ac receptacula dedit; in superiori quidem parte, i. cælo, animas illas subtiliores ac meritum pennas in sublime elatas, Sãctos, inquam, & iustos, commorari voluit: in locis vero humilioribus, i. apud inferos, peccatores, bruta illa animalia & naturæ stupidioris, collocavit. Fecit adhuc in duobus hisce locis etiam aliquas distinctiones vt illi p meritum, hi pro delictorum magnitudine & numero, mercedem reciperet. Hinc fortasse factum, vt, cum in Sacris litteris sedium illarum subterranearum carcerisq; Plutionij mētio incidit, plurali plerumq; numero, Inferorum, id fiat: vt & in Symbolo Apostolorum, *descendit ad inferos*: quo hinc manifestum fiet, plurimas apud manes habitationes esse, & carcerem illum plurima habere receptacula, in quibus tum damnati, tum diaboli vinculis constricti sint.

Thomas ille Aquinas, omnium ingeniorum facile summum, onaniumq; Theologorum corypheus, apertissime quoque, vt omnia, demonstrat, s. quemadmodum varij in cælo gloriæ gradus sunt, & nõ eadem singulorum beatitudo ac felicitas, iuxta verba illa Domini: *In domo Patris mei mansiones multæ* *Ioan. 14.* *sunt*; idq; propter meritum virtutumq; differentiam, ita quoque apud inferos plurima tormentorum suppliciorumq; genera; propter delictorū varietatem ac discrimen reperiri. Testis accedat Magnus ille Gregorius: *Lib. 9. Mor.* *Licet, inquit, gehenna cuius vnã sit, non tamen* *c. 47. & super* *Euang.* *sanctos vnã eademq; qualitate succendit quod*

& egregia quadam similitudine confirmat. Nam quemadmodum in estate Syrio stella omnia adurent, & per terras grassante, omnes quidem eundem Solem, sed non eundem

colorem sentiunt, aut non tantum ille quantum ille, propter diuersam corporum dispositionem, sudat. Adeo ut qui teneriores, & delicatiores, citius & vehementius sudent, quam robusti & sanguinei, aulici quoque citius quam rustici aut opifices, mulieres delictis alluetur, prius quam rurales aut mulétralibus alluetur: Ita, inquit magnus ille Doctor, *damnatu est una gehenna qua afficit, & tamen non una omnes qua ita comburitur: quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet differens causa meritorum.* O sententiam & conceptum tanto dignum Pontifice! o similitudinem scite adaptatam. Ecce & aliam.

Aliud.

Videmus quotidiana experientia, igne accenso non eodem modo paleas, lignum, ferrum aduri aut consumi, nec eodem in tria hæc modo flammam agere: paleas namque quam celerrime absumit, lignum maiori cum vehementia: ferrum denique non nisi summa vi; inprimis calor quidam mediocris est in secundo vehementior, in tertio autem vehementissimus. Ad eundem modum, fide & rationibus certissimum est, ignem quidem infernale non nisi vnicum esse, & tamen non eodem omnes damnatos modo adurere, sed hos leuiter, illos grauius, alios vero grauissime; homicida enim vehementem quidem ardorem sentiet, sicarius vehementiorem, at vehementissimum ac propemodum intolerabilem, qui parricidalis manus sanguine cruentauit.

De vera poenit. c. 3.

Comparisoni meæ suffragatur doctissimus Ephrem, dicens: *Si ut sunt peccatorum differentia, ita sunt & cruciatuum varietates: aliter enim cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida.* Nec in ipsis quidem tribunalibus ciuilibus, eadē omnes malefici supplicia subeunt, neque omnes in crucē aguntur: his enim crura & ossa ferro comminuuntur, illi capite truncantur, his candenti ferro carnes aduruntur, illos flamma in fauillas redegit, alios denique equi in diuersa agitati dilaniant, atque aliis alii supplicii afficiuntur, quod ipsum & de diuino tribunali sentiendum est.

Lib. Medic. c. 3.

Proferat & hic suum symbolum Bernardus, audiamus quid sentiat: *Iuxta qualitatē culpæ, poenam sustinebit unusquisque gehenna, &*

similes culpæ rei, uis similibus iungentur cruciatu. Omnes scilicet ventri & gulæ dediti cum diuite Epulone vnum in locum cōpingentur, homicida cum Caino, auari & proditores cum Iuda Iscariota, superbi & contumaces cum Chore, Dathan, & Abiron, elati denique cum diabolis, ut quos laudare in peccando velut exemplum & paradigma, apud inferos habeant locios & sodales.

E quibus omnibus efficitur, eos grauissimis apud manes cruciatibus subditos esse, quia plura & grauiora hic peccata cōmiserunt. Et sane si dæmones vnam ob noxam, vel sola cogitatione conceptam, tam acerbis cruciatibus affliguntur: quid imminere sibi sperent, qui innumeris Deum delictis ad iracundiam prouocare? Si lurco ille Euangelicus, quod epularetur splendide, & purpura quotidie ac bysso indueretur, medias inter flammam sepultus est: quæ supplicia, Deum immortalem! manent eos, qui tot quadragesimarum ieiunia violarunt, luxum, libidinem, & ingluuiem tantopere consecrati sunt? an non grauiores illis cruciatu expectandi?

Luc. 16.

O horrendum ac vere miserum! Miserum Erunt in infero, qui monibus maiores & acerbiore poenas pati. Quis hæc audiendo non expalleat? ita tamen sese res habet: nam sicuti in cælo minimum aliqui angelos in gloria & beatitudine superabunt: ita quoque apud inferos reperientur, qui dæmonas in supplicii tormentis doloribusque antecellent. O cruciatu intolerabiles!

Quamobrem peccatores seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Domino, inquam, cuius carceres sunt infernales illi specus, quiq; tot ad castigandos impios parata habet supplicia: *Apprehendite, itaque disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & percutiat de vobis iusta, cum exarserit in breui ira eius.* Expergiscimini tandem aliquando, cum tam horrenda auribus vestris verba insonuerint. Recordamini nouissima vestra, ac presertim poenas infernales, & in æternum non peccabitis. Si enim Niniuitæ, audito urbis exterminio & clade & mortis nuntio, in cinere & sordibus poenitentiam egerint, sacco membra

Psal. 8.

Ibid.

Ier. 3.

bra

bra contexerint, triduanam per totam ciuitatem etiam animantibus ieiunium indixerint: quid vos facere par est peccatores, cum vos ad mortem, & quidem æternam, suppliciaque intolerabilia propemodum condemnatos videtis.

2. R. g. 21. Si Achab, impius ille Rex, qui idolis immolabat, & Prophetas Dei ad necem persequabatur, audita Eliæ Prophetæ comminatione, familiæ destructione, & filiorum interitu, vestimenta lacerauit, cilicium induit, ieiunio carnem macerauit, dormiuit in sacco, seseque coram Domino humiliavit; quid vos, o insensati peccatores, facere æquum est, cum certi sitis, tam graue vobis exitium, tam acerba supplicia, mortem adhuc sempiternam imminere? an non hæc cilicium, cineres, lachrymas, austeritatemque promereri videntur?

Ion. 1. Prophetæ Ionas, diuini præcepti contemptor, cum in nauis sterteret, interea dum tempestate ceteri iactarentur, nauæ accedentes, dixere: *Quid tu somno deprimeris? Surge & inuoca Deum tuum, si forte cogitet Deus de nobis, & non pereamus.* Iisdem vos ipse hodie verbis compello peccatores, quid cogitatis? quid agitis? nauis in qua nauigamus, vitæ huius cymba est, mare ipse mundus, tempestas quæ iactamur, & quæ nobis imminet, diuinæ iustitiæ furor & indignatio, Ionas ille dormiens ipse peccator peccatis indormiens, contumax, rebellis, diuinorumque mandatorum contemptor, qui fluctuum, tempestatum, omniumque procellarum rabiem irridens, deque eiusdem nihilum sollicitus, stertit securus, & in vtramque aurem sine illo metu ac formidine indormit, sed fungar ipse hodie vice naucleri, vosque omnes à somno excitare conabor vociferans, & alta voce in clamans: Sustollite in altum oculos

peccatores, quod somno sepulti iacetis? Expergetur scimini tandem aliquando, ad Deum confugite, eundem vobis propitium reddite, quo à naufragio tuti & immunes sitis: expergetur scimini, inquam, & recordamini nouissima vestra, atque ita ab omnibus vos peccatis continebitis.

Et sane tam altum dormimus Domine, tam graui lethargo oppressi sumus, ut nisi ipse manus admoveas, nosque gratia tue excites, nunquam expergetur scisci, aut oculos aperire possemus, imo discrimen, ne in peccatis mori contingat, adiremus. Illumina ergo oculos, ne vquam obdormiamus in morte, aurem nobis vellica, tu qui medicus noster es, Saluator, conditor, Deus, & omnia, excita corda nostra, ut semper tormenta hæc, supplicia, doloresque illos perennes ante oculos habeamus; supplicia, inquam, illa diuersa & intolerabilia, modo frigoris intensissimi, modo ignis vehementissimi, modo gelidi stagni, modo ardentis camini rabiem: supplicia adhuc quæ iuxta vniuersisque delicta augebuntur vel minuentur. Atque hæc omnia Domine, adeo terribilia & horrenda, ut qui eandem assidue mente versaret, te nunquam offendere, tuisque præceptis aduersari præsumeret, sed perpetuo in timore & anxietate, quæ initium omnis sapientiæ est, viveret, atque ita in mandatorum tuorum obseruatione se exerceret, quæ certissima ad salutem viam, ac beatitudinis mater est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.

FERIA QUARTA.

DE POENA EXTERIORI, QUAM
dicunt sensus.

Partitio.

- I. Pœnas esse infernales necesse esse.
- II. De pœna sensus.
- III. Qui possit in animas agere ignis infernalis.

Memorare nouissima tua, & praesertim
pœnam quae sensibus ipsis apud inferos per-
cipitur, & in æternum non peccabis.
Eccles. 7.

FIGURA.

LUC. 16. **D**ives ille gulo, qui quotidie epulabatur
splendide, induebatur purpura & bysso
& erga egenos mendicosque interea immi-
tis erat, cum factis concessisset, ad inferos de-
latus fuit, inq; mediis flammis constitutus,
rabie & furore percitus, præ desperatione
clamabat: Heu miserum me, excrucior in hac
flamma, emorior, incendium hoc perferre
nequeo. Fuit ille exemplum pœnarum sensu-
bilibium, quas damnati apud inferos quoti-
die patiuntur, pœnarum, inquam, terribiliu,
incredibiliu, intolerabiliu, homines si-
mul & diabolos in desperationis abyssum
præcipitare potentium. Pluribus de hisdem
præsentis exhortatione acturus sum, si sancti-
ssimo Spiritui ac gloriosiss. Virgini gra-
tia nobis sua adesse visum fuerit; salutemus
eam proinde salutatione, qua olim a Gabrie-
le Archangelo saluata fuit.

AVE MARIA.

I. Stupidus profecto eorum fuit error Audi-
Athei illi dicitores, qui nescio quo ducti affectu, aut qua
cendi suntq; doctrina in reprobum sensum dati, omnem
pœnas inferi iustitia e mundo eliminantes persuadere eo-
nales negat. nati sunt, nulla post hanc vitam tormenta
superesse, aut ea non nisi ludicra & imaginaria:
nae ille atheus & impius, omnisq; reli-
gionis expers dicendus est, qui huius se do-

gmatis opinionisq; assertorem & defensor-
rem exhibet. Vt enim fide tenemus, ac certo
nobis certius persuademus, animas in coe-
lesti regione æterna beatitudine perfrui, ita
eadem fide credendum, improborum animas
apud inferos acerbissimis pœnis & cruciati-
bus torqueri. Ita se argumentatur Magnus
Gregorius: Si esse, inquit, sanctorum animas
in caelo sacri eloquii satis actione irradiasti, oportet
ut per omnia esse credas & peccatorum animas
in inferno: nam sicut electos beatitudo laetificat,
ita credi necesse est, quod in die exitus sui ignis im-
probos exurat.

Profecto quicumq; huius opinionis est, &
eo audacia deuenit, ut supplicia hæc negare
non vereatur, non minus sensus & rationis,
quã fidei & religionis expers dicendus est.
Vobiscum ipsi statueret potestis. An non enim
ille vobis demens & ratione priuatus videat-
ur, qui sanctos credat tot in hoc mundo
perpellos esse mala, tantos tamque graues
labores, arumnas & sudores in declarandis
promulgandisque tormentis inferorum sub-
iisse, quæ tamen non nisi umbratica & ludicra
essent? quid? an verisimile videatur,
Martyres constantissimos tot tormenta, ro-
tas, cruces, eculeos ac tormenta, quæ non
nisi fabula & umbra inani ora erant, euitanda
perpellos? An Christus, Apostoli, Prophe-
tae, Doctores errarunt, cum inferni nobis sup-
plicia, & quidem adeo horrenda depinxerit,
ante oculos etiam habuere? cum illa non nisi
mania quædam terculamenta sint, ad aues,
non vero homines percellendos.

An non enim hanc ob causam, veritatem-
que huius rei decidendam, Esaias lignea
per medium sectus fuit serra, Ieremias lapi-
datus, Zacharias inter templum & altare in-
teremptus, Michæas alapis caesus, Paulus gla-
dio percussus, Petrus in crucem actus, Ioan-
nes Baptistæ capite truncatus, varii deniq; viri
ac scæminæ martyrio coronatae? Neq; enim
hoc æquum & verosimile videatur. Hoc ar-
gumento simili in re vsus est, & Hieron. in
Epistol. ad Pammachium sanctæ Paulæ ge-
nerum, qui mortua coniuge sæculo valedi-
cens monasticam vitam professus erat: An Hier. epist. ad
Pammachium, inquit, fratres, quod iocando Prophe-
ta praticans, videndo loquantur. Apostoli, Christi & Oceanii.
Ius

Aut infanti dicitur comminatur? sed loci non sunt, ubi supplicia intercedunt: si iocando passi sunt, credatur & iocando locuti. O verba aurea atq; auro redimenda! ecce & alia non minus admiranda, licet ab Ethnicis calamo profecta.

Sententia
Alexandri
Aphrod.

Alexander Aphrodisæ Antonino Pio Roman. Imp. epistola ad eum missa persuadere conatus, pœnas, quæ damnatos post hanc vitam manent, veras esse & reales, ac vere illos in altero sæculo tormenta perpeti, hunc in modum argumentatus est: si nulla post mortem tormenta subeunda restant, Deus nullam bonorum aut malorum rationem habet, si nec de his supplicio, nec de illis premio afflictiis sollicitus est, tribus hoc de causis cōtingat necesse est, vel quod ignoret, quæcūque hic à nobis fiunt: vel quod nec benefacta mercede, nec delicta debito supplicio cōpensare queat: vel deniq; q̄ vtrumq; facere negligat. Si primum, huius rei causam dixeris, omnem prorsus à Deo scientiam tolles, cumq; ignorantem effinges, q̄ tamen absurdissimum est: si secundum, potentiam eius imminues, qua tamen potissimum omne illius regnum niti videatur: si vero tertium, iniustum eum dices: neq; enim ius tunc vnicuiq; suum tribuerit, nec probis p̄ meritis ac virtutibus mercedem, neque impiis p̄ delictis pœnas potis fuerit assignare. Quam vere hæc omnia? & q̄ proxime Ethnicus ille veritatis hic seopum attingit? Vnum hoc addidero, quod quicumque de hac re dubitat, de Deo ipso dubitare videatur, animas enecet nosque animalibus ac bestis, quoad salutem beatitudinemq; simillimos efficiat & verbo vt dicā, atheus sit, & à paganorum infidelitate haud longe remorus. Sed iterum hinc in scenam prodeat magnus ille Pontifex ac Doctor Gregor. cum enim inaudisset esse quosdam, qui existimarent pœnas quas Deus post hanc vitam comminatus est, non nisi ad percellendos homines, & à vitiis auocandos, excogitatas esse, in hunc modum respondit: *Si falsum est quod minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est p̄llicitus, vt ad iustitiam pronocaret: sed quis hoc dicere vel insanus presumeret? Sed relictis hisce dubitandi occasionibus firmiter teneamus, tormenta hæc vera esse, non vero imaginaria,*

aut vmbatica, ac veros & reales à morte apud inferos cruciatus esse subeundos. Ita nepe id in Evangelio asseruit ipse vnigenitus Dei Filius Christus: *Ibi eris fluitus & stridor* Matth. 8. *dentium: expertus quoque hæc erat epulo, Luc. 16. cum vociferatur, Crucior in hac flamma: id ipsum & Apostoli docere dicentes, Ex qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam: qui vero mala, in ignem aeternum.* Sunt deniq; cruciatus veri & sensibus exterioribus perceptibiles, ac multiplices: quos Theologi Scholastici bifariam diuidunt: sunt nimirum pœne sensus, & pœnæ damni, prioris generis sunt dolores & cruciatus ignium & flammarum, frigoris acerbitas, vmbatarum dæmonumque horror, tetra exhalationis fetor, alique qui sensibus exterioribus percipiuntur: ad posterioris autē generis pœnas reuocari debet amara illa afflictio, qua damnati diuina se visione ac beatitudinis fruitione in aeternum priuatos videbunt. Hæc quidem pœna subeunda venit, quod peccatores delinquendo à Deo sese auerterint; illa vero, quod in ordinato & effreni quodā affectu ad creaturas è cōtra sese conuerterint. De priori hodie nam exhortationem instituiam, de posteriori crastina die locuturus. Vt vero solita procedendi materiaq; deducendæ rationem teneā, in duas partes hanc de pœna sensus materiam diuidā, primo declarare conabor, in quo eadem constat, ac deinde, quonam modo ignis, qui præcipuum cruciandi instrumentum est, in damnatorum animas agere queat. Si vos vestris in audiendo partibus nō defueritis, equidem operam dabo, ipse officio meo videar defuisse.

Principio igitur, tradit Scorus, duo pœnarum genera damnatorum animas apud inferos sustinere: primum in sua essentia: quamuis enim illa purissimi quidam spiritus sint, realiter tamen aliquod, idque per ignem à Deo, velut iustitiæ suæ instrumentū, intensum supplicium patiuntur, alterum in omnibus suis partibus: animæ enim qui cum omnibus suis facultatibus in captiuitate detentæ sunt, & velut in flammarum lacu sepultæ, in omnibus suis facultatibus essentiæq; suis angulis, aliquid etiam sustinent. Ipse namq; intellectus, cum in mediis sese flammis constituit.

II.

Scorus lib. 4.

dist. 44. q. 2.

Anima in omnibus suis facultatibus dolore sentit.

stium viderit, vicinū quinetiā semper ignem sentit, qui perpetuo adurat, ac mille cruciatus infligit, reflexione quadā & præsens tormentum animæ, ac futurū corporis, necessariō ante oculos habet. Atque hinc fit, vt intolerabile cruciatum intus experitur, ac nullam habere requiē possit, semperque in inquietudine ipsa ad requiē aspirans, nec vnquā inueniens, omnia & singula voluntati, quæ et quam proxima est, tam præsentē cruciatum animæ, quam illum quem post vniuersale iudicium corpus subire par est, representat. Quod cū voluntas deinde aduerterit, ac diligenter pensarit, ad desperationem cogitur, & præsentēs hosce dolores execratur. Memoria quoque non minus hic tormentū sentit, eum animæ & corporis supplicia in æternū extendenda, nulloq; vnquam quo; nec post centenas annorū myriadas, terminandas, sibi proponit. Atq; ita animæ in omnib; potentiis & facultatibus pœnas sustinent: & quoniam hæ omnes ad sensus spectant, omnis etiam pœna quā facultates has subire diximus, ad pœnam sensus referri merito possit videatur. Hæc equænam pœna! Intellectus siquidē desperabit, voluntas furetur, & in rabiem conuertetur, memoria indignabitur, intellectus suā considerando captiuitatem, voluntas, calamitatem, memoria æternitatem, in mentem vocans. Exclamare itaque merito possum: ô pœnas vere sensibiles!

Corpora Equidem, post subtilem hunc doctorem, damnatorū dixerō, corpora, quemadmodum animas in omnibus omnibus facultatibus & potentiis vsque ad sensibus putentur. diem iudicii affligendas constat, post iudiciū quoque in omnibus membris & facultatibus sensibilibus pœnam expertura. Adeo vt damnati doloribus circumdati, mundo illud Prophete exclamare possint, *O vos omnes qui transitis per viam*, id est, qui iter adhuc vitæ calcatis, & in terra ambulatis, *Attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus*; & supplicium simile nostro: item illud Dauidicum, *O mnes, ô diuina iustitia, si tua ira tua induxisti super me*, vt me in ærumnarum pelago submergas, adeo vt nullum repetire sit membrum, quod dolore & pœna non atteratur & torqueatur.

Visus quippe horribiles & densissimas tenebras, ac teterrima & portentosa spectra cōspiciet. Ita namq; testati sunt Prophete: *Per diem inturret tenebras*, & *Terram miseria*. *Job. 5.* *& tenebrarum*, & alius, *Fiant via illorum tenebra*. *Job. 10.* *item, Sedentes in tenebris & umbra mortis*, *Psal. 34.* *vinculis in mendicitate & seruo*, eiusque filius, *Psal. 106.* *Vinculis tenebrarum*, & *longe noctis compediti*, *Sap. 7.* *inclusi sub telis fugiunt perpetue providentia incluserunt*, & *in peccantium complanata lapidibus*, & *in finem illorum inferi*, & *tenebra*, & *Nahum. 1.* *pœna*, & *Isaias*, *tenebras coram eis*, & *Nahum*, *Matth. 25.* *Et inimicos eius persequentur tenebra*, ac post o-

mnes hos Euangelista, *Eiicite in tenebras exteriores*. Desunt ne nobis, quibus hoc astruamus, testimonia? aut damnatis quæ patiantur supplicia?

Et sicut tenebrae quas Aegyptii sentierunt, non postrema plaga fuit, quippe quæ triduo durarint: ita quoque non iter postremos damnatorum cruciatus erunt tenebræ illæ densissimæ; in quibus semper viuunt, ambulabunt, & quas manibus quodammodo palpabunt, ita vt nec solem, nec lunam, nec aliud lumen in æternum visuri sint; sed talia cæciores futuri. O pœnam intolerabilem!

Si pius ille senex Tobias, qui non nisi quadriennio oculorum lumine priuatus vixit, malum suum in tantum exaggerauit, vt asidue ingemiscendo diceret, *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo*, & *cæli lumen non video?* Quanta igitur lamenta, eiulatus, ecquas expostulationes esse putatis eorum qui carceribus illis obscurissimis mancipati, perpetuis in tenebris versabuntur, in æternum quodammodo cæci nullū amplius cæli aut solis stellarumq; lumen aspicientes. O cruciatum incomparabilem!

Tanti porro Anaxagoras Clazomenius Anaxagoræ solem faciebat vt non aliam ob causam se dicitum. conditū & in hoc mundo positum diceret, quam vt iucundissimū eius lumen contempleretur, omnem scilicet hominis felicitatem & beatitudinem; licet perpetuam; in eiusdem pulchritudinis contemplatione sitam existimans. At quamuis in eo errarit, non immerito tamen tanti lucidū illud corpus fecisse visus est: cuius vt lumen hominibus iucundissimum

estimum est ac gratissimum, ita eiusdem priuatio tristissima: hinc siquidem inferre voluit, maiorem homini vix calamitatem posse accidere, quam iucundissimo illo solis conspectu priuari, tunc scilicet sol taretur in tenebras, & tunc tenebræ erunt super faciem abyssi.

Proh infelices ac miseri oculi, qui inani vos toties & lasciuo intuitu oblectastis, qui toties illicita conspexistis, toties in res & delicias exteriores effusi estis! tunc præter crudelitatem & horrorem, nihil videbitis. Tunc loco iucundissimorum colorum, loco splendidissimi illius astri, ac luminis gratissimi, horribilia spectra, furias infernales, horrore & deformitate terribissimas, diabolos monstruosissimos conspicietis. Huc adeste stulti Cupidinis sectatores, Audite, timorem Domini docebo vos. Tunc scilicet vos, ô Veneris mystæ ac potius mancipia, qui oculos huc & illuc gyrtatis, tot lasciuos hinc inde intuitus captatis, & emititis, loco dominarum, loco nympharum formosarum, loco dearum illarum, quas vesana quadam impietate & stulto affectu colitis & adoratis, Megaras, cerberos, viperas, hydras, diabolos, aliaque monstra visu horrenda & abominanda conspicietis.

At melius, mea quid est sententia, egit sanctissimus Propheta Iob: diuinum namque iudicium ob oculos habens & inferni supplicia, oculos suos ne quoquam effluerent, velut freno quodam continebat, ne forsitan lasciuus ille conspectus terribissimorum monstrorum intuitu puniretur; *Pepigi*, inquit, *cum oculis meis fœdus*, ne se curiose hinc inde euagarentur, & nihil nisi Deum eiusque creaturarum pulchritudinem conspicerent, ut ita ad creatoris præstantiam contemplandam raperentur. Ad imitationem nimirum Regis qui dicebat: *Quoniam uidebo caelos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellam, quæ tu fundasti. Quam sapiens ac cordatum cœsilium!* sed pergamus ad reliquos sensus.

Auditus etiam horribiliter strepitum illum horribilem, gemitus illos & lamenta inenarrabilia, & ululatus illos per infernales regiones reboantes. Ipsæ blasphemæ,

Tom. 4. Bass. Aduent.

malædictiones, rabies, furor, execrationes, aliaque horrida, tonitrua, erunt symphonia aulæ Plutoniæ, erunt Horæ & cantica, quæ noctes & dies in templo Ditis personabunt. Vnde Iob, *Clamabunt, & ululabunt, propter vim brachii tyrannorum*, assidue tormentu: & mox, *Clamabunt, & non exaudies propter superbiam malorum: & post illum Psalmita, Confringam illis, nec poterunt stare, cadent subitus pedes meos: clamauerunt, nec e, at qui saluos faeret, ad Dominum nec audiuit eos.*

Cum superba illa Babylon, de qua in Apocalypsi sua Ioannes, destrueretur, varii ciulatus & clamores exaudiebantur, quibus omnes circumcirca provinciæ percellabantur, adeo ut omnes prætereuntes, viso ciuitatis huius magnæ incēdio, vociferantes ad inuicē dicerent, *Quæ similis ciuitati huc magna*. At alii in Babylone illa infernali, inferno inquam, ubi mera est confusio, clamores & ciulatus audientur. aliter profecto omnes vociferabuntur, quando vastam illam ciuitatem ignibus & flamma astantem videbunt, quando incendium illud vniuersale, quod in infinita sæculorum sæcula duraturum est, conspiciet. Quot illic gemitus, quot suspiria, ecquæ lamenta & ciulatus: illic nimirum noctes atque dies, mane & vesperi, atque omni momento clamabunt tormentores, Ad ignem, ad ignem, sæui, macta, trucida, iugula, in alrum suspede. Ibidem forneratores & vsuris ditati, hinc clamabunt: *Vah maledictæ opes & pecuniæ!* illinc voluptuarii desperantes ingeminabunt, *proh infelices voluptates & amara delicia, quomodo nos perdidistis!* Clamabunt illi superbi & ambitiosi præ rabie & furore: *Ad quid vaquã natus sum, cur in mundum ingressus, ô infelices honores, ô scelerata ac fallax ambitio!* His porro cantibus damnatorum aures assidue perstreptent, hac symphonia demulcebuntur. Sed ulterius.

Non carebit etiam cruciatu suo odoratus. Sentiet enim fœtores intolerabiles, & quoque teret odores pestilentissimos, quos causabuntur rimos odoratum sordium congeries & fœcium celluies res percipiet. (quia, ut Theologi, & imprimis Basilus, asserunt, post iudicium peractum omnium elementorum fœx & proprietates eorum læ-

C c sua,

sua, virtute diuina separabuntur ab eis, & ad maiorem damnatorum cruciatum in infernale barathrum descendunt. Et longo ante tempore id prauidens Dauid, & pœnâ hanc praesagiens, infernum lacum miseriae & faeculentû ac lutosum appellauit: tum vero odorille & foetor, qui e damnatorum corporibus, quæ illic quodammodo assabuntur & torrebuntur, progredietur. Vnde Isaias: *De cadaveribus eorum ascendit foetor: attamen*

Isa. 34.
In diata saluini. cap. 39.

enormis & pestilens, vt Bonauentura dicere ausus sit, mundû vniuersum confestim lucificandum, si vel vnus damnati corpus in eum inferretur. Si vnicum corpus tantum efficeret, quid facient infinita damnatorum cadauera, a tot annorum millibus infernalibus ignibus tosta? ecquod tormentum erit, hunc assidue foetore & terram hanc mephitim perpetuo percipere?

Ioan. 11.

Abominabatur Martha cadauer fratris Lazari, quod quatrîduo in sepulchro iacuerat, adeo vt vix ipsum passâ sit, dicens: *Quatrîduanus est, & iam faetet.* Quis igitur horror erit videre, tangere, & olfacere putrescentia illa cadauera, quæ infernali barathro iam inde à quatuor, aut amplius annorum millibus sepulta iacuerunt? quid sunt, obsecro, quatuor dies cum quatuor millibus, aut myriadibus annorum collati? Dicere quippe de Caino possumus, *iam faetet, & quatrîduanus est.* Item de diuite Epulone, ac pluribus aliis & merito. Tanto namq; tēpore prunis illis, adipe damnatorum quodam modo pinguescentibus, impositi affati sunt. At quodnam tormentû erat, ecquæ afflictio, foetores hos e putridis cloacis redundantes naribus percipere?

Dionysii crudelitas.

Horrent historici, cum Dionysii Syracusanorum tyranni crudelitatem commemorant: qui nimirum viuos mortuorum corporibus affigebat, vt ita foetore & pœdore enecarentur, quod & de Mezentio habet Virgilius, qui

Corpora corporibus iungebat, mortua viuis.

At maior longe crudelitas erit, quando damnati putridis illis cadaueribus connexerunt, & quodammodo colligati, & intolerabilem illum foetorem in aeternam, sine vl-

la moriendi, aut seiplos occidendi spe perferre cogentur. Vbinam tunc, ô delicatuli & peregrini muris olentes pelliculas, ô molles & effœminati, ô assuetæ deliciis & exoticis odoribus puellæ, erunt flosculi illi, vbinam aromata, vbinam transmarina illa suffimenta, aut balsama, sed erit, teste Propheta, *pro suaui odore foetor, & veniet aliquando tempus, quando in spurcissima vos cloaca & fornicis foetidissimis, in quas omnes totius mundi sordes congerentur, cõstitutos videbitis.* Quamobrem *in: eligite hac, qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.*

At nondum hic finis.

Gustus quoque extremum cruciatum sentiet, nam fame & siti ardentissima torquebitur. *Conuertentur, inquit Psalmista, ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuitibunt ciuitatem.* Dilucide quoq; id ostendit Ioannes in Reuelationibus, describens enim calamitates quas meretrix illa Babylonia sustinebat, ait, famem non postremum inter eas locum tenuisse, *ideo, inquit, in vna die venient plaga eius, mors & luctus, & fames, & igne comburetur quia sortis est Deus qui indicabit illam.* Ita quoque inter omnia animarum illarum adulteris infamium supplicia non postremum erit amara quædam fames, & sitis ardentissima. Testis hie diues ille epulo, qui iam à bis mille annis siti laborat, & cum linguam habeat aridam, ardore adustam, flammis exsiccatam, vel vnicam aquæ guttam postulat, nec potest impetrare, imo nec vlla vnquam eius impetranda spes affulget.

Non tamen negandum, interdum ardescencia eos labra irrigare, sed non nisi felle, aceto & absynthio. Ita namque comminatus est Propheta, *Cuius ab eo absynthio.* Item Psalmographus, *Calix in manu Domini, & iustitiæ eius, vini meri, plenus mixto, & inclinauit ex hoc in hoc, veruntamen sax eius non est extinguita: bibent omnes peccatores terra.* Ille namque est calix aeternæ damnationis, plenus suppliciiis meracissimis, sine vlla relaxationis spe: plenus modo ardore, modo frigore, modo flamma, modo niuibus algidissimis: vnde Iob, *De aqua nivium transitur ad calorem nivium, sax autem calicis huius ipsa est pœnarum acerbitas, quam omnes*

pec-

peccatores bibant necesse est. **O** triste poculum! **O** amarum potionem!

Orat. de exit. anima. Cyrillus Alexandrinus, qui circa annum Domini CCCCLXXX. in Ecclesia floruit, & Concilio Ephesino aduersus Nestorii impietatem coacto interfuit, omnes hosce cruciatu sensibiles vno velut fasce comprehendens, in hunc modum locutus est: *Mibi amarulentam timeo gehennam, quae sine interminatione est: horreo Tartari, ut cui nimium insit calor; paucis tenebras, quoniam nil admittunt lucis formido pestiferum; vermem, qui est perennis.*

Libr. de tripl. habitac. c. 5. Post hunc prodeat magnus Augustinus, qui eadem poenas sensus recensens, ad duas eas genera reuocat, frigus scilicet intolerabile, & calorem ignis inextinguibilis, quod ex Euangelii verbis hausit, tum Matth. 8. 13. 22. tum Luc. 13. *Illic erit fletus & stridor dentium; quorum paucum ignem, alterum glaciem designat: quibus duobus impii apud inferos maxime cruciantur.*

At praesertim igne: nihil enim ita sensibus percipitur quam flamma, quam diuinæ litterae semper praeter ceteris tormentis enumerant: & de qua toties in Euangelio fit mentio, vt, *Ite maledicti in ignem aeternum, & alibi: Omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Item: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet pater meus, & in ignem mittet.* & alibi saepiuscule ignem, inquam, non qualis fuit Eliae, qui etiam saxa & petras exullit, non qualis fuit ille, quo Sodoma & Gomorpha periere, qui omnia in cineres & fauillas redegit; sed ignem penitus admirabilem & ardentissimum, cui noster ille quotidianus collatus fictitius & puerilis, teste Augustino, videatur, ignem qui a quaque iam annorum millibus ardet, & accensus nunquam extinguitur: *Quod confirmat Propheta, dicens: Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendit fumus eius.*

Isai. 34. Item Ioannes, qui id ipsum diuinam reuelatione perspectum habebat: *Cruciantur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & fumus tormentorum eorum ascendit in saecula saeculorum.* O ignem admirabilem, corpora simul & animas exurentem, damnatos simul & diabolos cruciantem. Aliquid eorum inuissile visus est Dauid, cum ait: *Ponere eis*

clibanum in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. O metaphoram ac loquendi modum penitus inuulgaratum!

Sed addam & alia non minus admiranda. Ignis infernalis hic semper ardet, flammatur, & tamen nalis non collucet; quod Psalmographus demilucet. ratus, diuinæ huius potentiae adscribit: *Vox Psal. 18. Dominus intercedentis flammam ignis, i. e. Deus omnipotentis virtute sua ignis infernalis lumen & splendorem aufert, collucendi potentiam ab eodem penitus refecans.* Et sic *Dan. 5.* uti fornacis Babyloniae calorem temperauit ardoremque compescuit, ita infernali igni lumen auferret, efficietque, vt ardeat & exurat, & tamen non resplendeat, aut fulgeat. Confirmat hoc ipsum & Gregorius, & quidem verbis apertissimis: *Ille flammaturus visus, cremationem habet, & lucem non habet.* Exclamem igitur, **O** ignem admirabilem! **O** rem stupendam! esse nimirum inter ignes, & ignem non videre, & **O** rem deplorandam, perpetuo huius ignibus cruciari & torreri.

An non igitur metuis peccator, poena haec preparata est? an non consternaris & expalles, quando horum suppliciorum mentionem fieri audis? Si enim nemo vestrum est, quin horreat & concutiat, dum maleficum aliquem lento exuri igne conspicit, quid faciet cum ignem tartareum videbit? nam quid est, obsecro, ignis ille cum infernali collatus? ecquae vtriusque similitudo? tanta fortasse, quanta ignis picti, & eius qui omnia vnicuique momento celerime deuorat, quanta horae vnus cum aeternitate. Id ipsum insinuauit olim Isaias Propheta: *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis.*

Adhaec, quis non horreat, cum Phalaridis Phalaris tyrannidem & crudelitatem audit, qui ad mortem condemnatos, tauro aeneo accenso subtus igne, includebat, vt ita lento intus igne excoquerentur & in nullam sese partem, solatii aut leuaminis quaerendi ergo flecterent, sed cruciatum clamore, furore, euiulatu, desperationeque testarentur donec exspirarent? Vbinam modo fides vestra est,

Christiani? quid, obsecro, Phalaridis hoc supplicium est, si ipsa quæ Satan infligit respiciamus? quid sunt hi cruciatus, si cum infernalibus conferantur, nisi somnium aut mera vanitas. Alexander Macedo, cum litterarum scribendarum gratia noctu lucubraret, pueriq; attantes lumen manu gestarent, contigit candelam vni deficere, & iam ad extremum venire: quod ille videns, ne regis negotiis impedimento esse, & vt suum erga regem obsequium manifestaret, digitum aduri passus est, digitorum potius eligens dispendium perpetui quam mollioris negligentia culpari. Profecto si pueri huius facinus digno plurimi encomio celebrarunt qui digitos suos candelæ ardore aduri passus est? quid erit, homo, in anima simul & corpore, & in omnibus membris igne æternum sustinere, qui omnia deuoraturus est, & ad ossa vsque & medullas depasturus? Hoc nobis iam latius deducendum restat, vt initio polliciti sumus, demonstrare nimirum vt ignis in animas agere possit.

III.

Quomodo flamma inferni in animas damnatorum & diabolorum agere queat.

Merito profecto nonnulli Theologi dubitarunt, num ignis infernalis, qui corporeus est, & eiusdem cum nostro elementari naturæ, in animas & demones corporis experites, & ab omni materiali concrecione liberos, agere queat? præsertim cum Philosophorum hoc axioma certissimum sit: Inter agens & patiens debere esse contactum, & nullam vtriusque, nisi simul concurrant esse vim posse: at nullus contactus, aut approximatō dari potest, nisi inter corpora & res corporeas, quarum extrema sese mutuo feriunt. Qui igitur dicere, aut credere possumus, aliquem inter ignem infernalem & damnatorum animas contactum dari; aut tam vehementer illum in easdem agere, aut illas tantum ab eodem pati posse.

Rei huiusmodi difficultas omnes propemodum Theologos exagitauit & negotium successit, adeo vt variæ commenta sint. Putarunt enim nonnulli, non aliter damnatos ignem infernalem quam videndo perperiti, & solum eiusdem conspectum acerbissimum illis supplicium afferre, nam dum eum vt noxium & amarum sibi proponunt, puniunt, & animas tristitia afficit, quæ tristitia

ingentem illis afflictionem & dolorem causatur. Horum de numero esse videtur Pontifex Gregorius; ita namque eum in Dialogis loquentem video: *ignem eo tempore patitur an ma, quo videt.* Certum est igitur ex mente eius animas damnatorum non nisi videndo cruciari. At hoc non nisi per accidens.

Alterius fuisse opinionis alii, dixerunt quæ animam, quamuis ab igne corporali nequeat aduri, eundem tamen vt inimicum & tormentum exhorrescere atque apprehendere, hæcque apprehensionem, vehementem timorem & extremum dolorem causari, adeo vt hic locum habeat Prophetæ illud: *Trepidauerunt timore, & bi non erat timor.* Huic opinioni suffragari visus est idem, qui supra Gregorius, dicens: *Quia anima se cremari conspicit, crematur.* Sed est hoc quam falsissimum, & rationi euidentissimæ repugnat. Ita namque hæc pœna, quam ignis causatur, non foret naturalis, cum ex ignis apprehensione tantum originem sumeret. Et quamuis è falsâ quadam contemplatione, aut imaginaria apprehensione, passio quædam tristitiæ oriatur, vt bene obseruat Augustinus, nemo tamen dicere poterit, animam propter imaginationis huius vehementiam, dolorem aliquem vere & realiter pati, sed tantum imaginarium quid è re quam apprehendit. Deinde modus illi patiendi magis à vera patiendi ratione remotus est, quam ille quo per imaginationem quid pati videmur, vt quando nimirum in somnis irasci, vel dolere, vel quid ab alio sustinere dormientes videmus; cum prior patiendi modus ex veris imaginibus animæ impressis originem sumat, posterior vero ex inanibus & falsis conceptibus quos sibi anima somnando fingit, & fingendo somniat. Ad hæc non videtur probabile aut credibile animas à corpore secretas, vel saltem demones, qui sunt spiritus subtilissimi & intelligentiæ acutissimi, sibi persuadere, se ab igne corporali torquere, si nihil reuera ille in eosdem agat, ac non nisi imaginarium quid ab eo patiantur.

Alii denique melioribus nixi rationibus, veritatiq; inhærentes, credidere, corporeum

Alia opinio.

Psal. 13.

Lib. 4. Dial.

Lib. 4. super Gen. ad lit.

in ani-

in animas ignem agere, & illas ob eodem torqueri, atque in huius confirmationem opinionis adferunt verba illa S. Gregorii: *Colligere, inquit, ex dictis Evangelicis possumus, quod incendium non solum anima videndo, sed etiam experiendo patitur.* Ideoque ignem illius duplex lum tartareum dupliciter considerari debere aiunt, primo vt agens purum & simplex, naturale, & corporeum, sicque consideratum, nullum animæ detrimentum afferre posse; secundo, vt quoddam agens subtilius, & à communi notione secretum, ac velut diuinæ iustitiæ instrumentum. Atque ideo hanc iustitiam voluisse, vt anima quæ peccato omnibus rebus corporeis sese subiecit, ipsis similiter patiendò subiiceretur. Sicque dicere possumus, ignem, quamuis corporeum, etiã in res spirituales agere, præsertim cum instrumentum non modo in virtute suæ naturæ, sed in potentia principalis agētis, vt Philosophi docent, agere consueuerit.

Adeo vt hic ignis, cum diuinæ iustitiæ instrumentum sit, & à Deo præparetur, ac quodammodo sublimetur, vt præter vires suas ac communem agendi morem agat, re vera & actione quadam vera & reali in animas impiorum agat, easque non parum affligit. Non secus ac nouæ legis Sacramenta; quæ quamuis materialia sint & sensibus exterioribus videantur, tamen considerata, vt Dei omnipotentis instrumenta, effectibusque supernaturalibus sibi que non vsque adeo propriis donata, in animæ essentiam mirabili quadam ratione agunt, gratiam producant, eamque mirum in modum sanctificant. Quid enim in Baptismo nisi aqua, in Confirmatione nisi Chrisma, in extrema Vnctione nisi oleum Sacrum; in Eucharistia nisi verba Sacerdotis ore prolata; an non omnia hæc corporea sunt, & sensibus exterioribus percipiuntur; & tamen omnia & singula ab agente quodâ superiori directa & impulsâ, ac velut instrumenta diuina in anima agunt, eiq; ratione quadam agendi Physica & reali, vt Scholastici loquuntur, gratiam conferunt.

At nondum hic sistimus, sunt enim qui vltimè progressi docent, ignem hunc non modo agere, vt diuinæ iustitiæ instrumentum, sed necessarium esse, huic animarum terro-

actionem quandam naturalem eiq; congenitam dare, vt vere delictorum vindex à Deo Optimo Maximo constitutus esse teneatur & agnoscat. Omne enim instrumentum præter actionem, quæ à causa principali communicata est, habet aliam quandam naturalem, & propriam in subiectum, in quod instrumentaliter agit; verbi gratia, Aqua Baptismi eodem tempore quo corpus abluunt exterius, animum sanctificat, quæ abluendi actio illi naturalis & maxime propria est. D. Th. quæstionem hanc dissoluens & explicans, ait, nullam aliam ignis huius actionem in animas dari & excogitari posse, quam quod eas calore suo & scintillis circumsecus eubrat, veluti captiuas detineat ac constringat, quousiã diuinæ iustitiæ instrumentum est, ideoque magno eas cruciatu afficere ita vt sese quomodo libuerit mouere, aut quories & quando visum fuerit, nequeant operari, sed in penis hæc, non secus ac vinculis & compedibus quibusdam constrictæ manere cogantur.

Doctor ille subtilis Scotus, quamuis in omnibus propemodum D. Th. aduersetur, in hac tamen opinione cum eodem coincidit; ait enim dolores illos sensibiles, quos ignis tartareus impiis infligit, in captiuatione & vinculo intellectus considero: rantopere namque ille ligatus erit & astrictus, vt aliud præter pœnam qua affligitur, & ignem quo circumuallatur velut captiuus, cogitare nequeat. Ipsam quoque voluntatem, dum hac sese ratione constrictâ cernit, ignem velut omnis suæ originis malis, & instrumentum vindictæ execrari. Quæ omnia tantum illi dolorem, pœnam, & cruciatum infligent, vt nullis exprimi verbis, nulla comprehendi oratione queat. An non profunda hæc speculatio est & subtilis nimium conceptus.

Suffragatur huic & Greg. dicens: *Cum veritas peccatorem diuitem datur, naturam in igne perhibet, quisnam sapiens reproborum animas teneri in ignibus negat?* & Magister Sentent. Lombardus, *Si vis: inquit, hominis in corporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur post mortem corporeo igne?* Ipsa vtriusque collatio placet, placebit & ratio vtriusque. His accedat & Augustinus, qui hanc opinionem

Scoti opinio de igne in infernali. Scot. libr. 4. dist. 4. q. 20. 4. lib. dist. 1. Lib. 21. de ciuitate Dei. & alia

& alia similitudine confirmat. Sicuti, inquit, in hominis generatione anima corpori sese vnit, quo id ipsum viuificet, quamuis ipsum corporeum sit & graue, anima vero subtilis & spiritualis: & ex præclara hac cõiunctiõne & connexionẽ oritur mirus quidam in anima amor, quo in corpus fertur. Ita quoque ea ipsa hominis anima, cum igni infernali compacta & associata fuerit, quo ab eodem excrucietur & torqueatur, ingentem ex infausta hac & misera coniunctiõne, dolorem haurit. Aliter quoque ratiocinatur Gregorius, & aliam quandam rationem, quo hanc sententiam confirmet, adfert, *Si incorporeus, inquit, spiritus in hoc teneri corpore potest, quo viuificat, quare nõ poenaltiter ibi tenetur vt mortificetur?* quamuis in hoc loco Magister Sententiarum peccarit.

In Moral.

Nostrium iam est, post tot viros sanctitate & eruditione præstantes, symbolum quoque adferre: quod prius quam faciam, præfati quædam ac præmittere visum fuit. Dico igitur primo spiritus illos infernalibus ignibus addictos, tam dæmones quam homines non excrucii illo quem proprie dolorem nuncupamus, qui nimirum est passio quædam appetitus sensitiui, quæque organo quodam corporeo percipitur, sed alio quodam metaphorico, qui nihil est aliud quam quidam voluntatis actus, quo ipsa aliquid vel fugit, vel abhorret & execratur: vt ante me docuit Doctor Angelicus.

Secundo, certum est, omnes iam dæmones non in inferno non torqueri, sed alios in aere castigantur alios apud inferos, donec iudicii vniuersalis dies aduenerit, ingentibus cruciatibus affligi, quod vtrumque è Sacris litteris abunde adstrui potest. Primum quidem ex Epistola Pauli ad Ephesios cap. 2. & 6. Item August. lib. 8. de ciuitate Dei cap. 22. & li. cui titulus de natura boni contra Manichæos cap. 33.

Quod & D. Thomas apta quadam ratione declarat, cuius ille sensus est: *Æquum est ac rationi consentaneum, homines qui sunt Angelis natura inferiores, à Deo per alias creaturas altiores, quales sunt Angeli, ad beatitudinem destinari ac dirigi; idque nõ tantum directe & modo vltatissimo, Angelorum nempe ministerio, homines ad virtutũ bo-*

norumque operum exercitium semper exstimulantium; verum etiã indirecte per oppugnationes scilicet & tentationes dæmonum, quæ hominibus ad meritum augmentum ac virtutũ studium prodesse conlueuerunt. Ideoque plurimos horum tentantium spirituum in aerea ac sublunari regione esse Deus voluit, qui nobis vbique imminerent, nos circumuolitarent, circumuallantes oppugnant, ac negotium facerent. Alterum, Aliqui in inferno scilicet in infernali etiam barathro quosdam seruo.

torqueri, æque ex Scripturis astrui potest. Ait enim Isaias: *Dei acta est ad inferos superbia Isai. 14. tua.* Et Petrus Apostolus: *Rudentibus inferni 1. Pet. 2. in tartarum tradidit cruciandos.* Cuius hanc rationem adfert D. Thomas: nam quemadmodum in cælo Beatis modo Angeli ad sunt, qui gaudium illis & voluptatem afferant, ita quoque æquũ est esse in tartaro dæmones, qui damnatos excruciant, quos dum viuerent, ad malum exstimularunt.

Tertio, verissimum est, diabolos simul & damnatos ad vnum omnes, post extremum iudicii diem, eodem in loco, scilicet inferno excruciantos, quod ex illis Euangelii verbis manifestum satis reddi potest: *Ite male- Matth. 25. dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Ratio in promptu est, tunc Postiudiciũ enim cessabit causa, ob quam eorum aliqui omnes diabolus in nostro hoc hemisphærio circumuolitant, boli infer- no includẽ- ipsa, inquã, hominum tentatio, oppugna- tio ac perpetuum exercitium. Adde præter- tur.

ea, quamuis ratio, qua ignis ille infernalis dæmones & damnatorum animas torqueat, nobis non vsque adeo cognita sit ac manifesta, esse tamen certissimum ac luce meridiana clarius, tam has quã illos vere & realiter ab hoc igne torqueri, cumque verum ac naturalem ignem esse, non vero imaginarium aut vmbaticum. In cuius rei testimonium omnia totius Scripturæ loca, vniuersam omnium Patrum doctrinã, & catholicum totius Ecclesiæ consensum aduocare queam.

Quarto, quando pro concione publice Cur inferno docemus, vel domi priuatim legimus, spiritibus illis malignos à vindice illo igne tor- bus constri- queri, hocce illud modo intelligendum esse: & dicatur. scilicet illos à flamma velut circumcingi, circum-

circumstringi, ac vinciri, & in illa velut in carcere aliquo & cauerna conclusos teneri. Atque ideo crediderim infernum vectibus ferreis oclusum dici, ac portas areas habere, *Eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit quia cōtriuuit portas areas, & vedites ferreas confregit.* Et quamuis hoc proprie de limbo intelligatur, de inferno tamen melius atque maiori cum ratione id dicere possumus.

His ita præsupsitis, latius iam & apertius demonstrare conabor, quoniam modo ignis corporeus in rem incorpoream ac mere spiritualementem agere queat. Qua in re mirifice mihi placet illorum sententia, qui dixerunt, non aliter damnatos in cauernis illis infernalibus à flamma illa torqueri, nisi quod, dum se ab eadem velut à vinculis teneri vident constrictos, diuina virtute extremus quidam cruciatus accedat, qui voluntatem torqueat & affligat: quique nihil ab eo differat quem anima in eadem volēdi facultate sentit, quando corpus cui naturaliter est vnita, igni adiudicatum est, & in medijs flammis constitutum. Quæ passio ab omni alio tormento differt, quod anima pati posset, si corpus, cui vnita est alio supplicio, scilicet crucis, crurifragii, forcipis cadentis, aut submersionis cruciaretur.

Considerare itaque vos velim, quando de hoc damnatorū cruciatus iam sermo est, eundem in voluntatis detestatione consistere, qualis vt plurimum in illius voluntate apparet, cuius corpus viuū flammis traditur quāuis damnatorum cruciatus infinitis partibus hoc, tum intensione, tum etiam modo quodam nobis occulto, maior sit.

Quamobrem, vt tandem labyrintho hoc egrediamur, cum doctissimo Augustino dicamus, quamuis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi: & quamuis Philosophi asserant, inter agens & patiens esse debere proportionem, hic tamen exceptionem videri, nulla est enim inter ignem hunc qui penitus materialis est, & animas, quæ mere spirituales sunt, proportio, licet ipsum quod diuinæ iustitiæ executor & instrumentum sit aliquo modo huic accedat, ac proportio-

nem dare videatur, quo in eadem agat. Hoc quomodo fiat, ipsi damnati melius memorant, infelices illæ animæ quotidie experiuntur, ac perspectum habent diaboli: qui omnes eo in loco flammam illam videntem, vindicem illum ignem, diuinæ iustitiæ administrum & instrumentum patiuntur, ignem inquam mordacissimum & acerrimum, adeoque amarum, vt, si damnatis daretur optio, vel decem annorum millibus omnia quæ in mundo excogitari possent tormenta perferre, vel vnico tantum die ignem illum infernalementem, noctes atque dies eodem adurentem, credam eos prius tormentum electuros.

Nunquamne igitur hoc animo volueris Christiani? semperque ita obnubilatos habebitis oculos, vt hæc tormenta videre non possitis? nunquamne in animum hosce ignes, ardentes, hosce æstus admittetis? An non, vel semel tantum in vita, horum suppliciorum reminiscimini? Agite igitur, *Recordamini nouissima Vestra, & in æternum non peccabis: recordamini inq̄ pœnas illas sensibiles, quæ illic maleficis præparatae sunt, recordamini ignem illum acerrimum, semper ardentem & accensum, ipsasque animas adurentem.* Cogitate interdum, eoque pœna sit, ecquis dolor & cruciatus in æternum aduri sine vlla refrigerii aut leuaminis spe. Hæc igitur animo voluite, & si vel mille annos vixeritis, nunquam Deum Optimum Maximum offendetis.

Tu porro æterne omnipotens, ac summe Deus, hanc nobis gratiā concede, vt sancta hæc cogitatio nunquam à nobis recedat, sed iugiter in anima perseueret vt nobis tormentorum horum vehemētiā, ignis ardorem, loci horrorem, ac fœtorē proponat, atque apprehendere faciat. Concipiamus adhæc, vt omnia quæ in nobis sunt torqueantur, inprimis anima cum omnibus suis facultatibus, intellectu scilicet qui desperabit, cum se flammis circumuallatum cernet, voluntate, quæ furet, tormentū suum exosa ac detestata, memoria quoque, quæ rabie effretur, cum pœnarum diurnitatem æternitatemque sibi proponeret: nec sola anima, sed totum etiā corpus cum omnibus sensibus, auditu

Psal. 106.

Dom. Soto in
4. sent. distin.
q. unica a. 2.Lib. 21 de ci-
uit. Dei.

auditu inquam, qui clamores & eiulatus & lamenta horrenda percipiet, visu, qui teterima spectra & monstra cōspiciet, odoratu, qui fœrores intolerabiles hauriet, gustu etiam, qui miserum in modum torquēbitur, omnibus deniq; sensibus qui singulares cruciatu perpetientur. Deinde præsta, vt diligenter etiam perpendamus, quid sit in tartareis illis cauernis in æternum cōburi, noctū deniq; miserum in modum vociferari, à diabolis tartareis illis tortoribus crudeliter torqueri, in flammis acerrimis sepultū esse, olisq; feruentissimis impostum, idq; sine vlla liberationis aut exemptionis spe, sine vllō leuamine, solatio aut indulgentia. Ideo aliud nihil à te postulamus, Domine, quam vt iugiter hanc animæ cogitationem inculptam geramus: scimus enim quam hæc vnicafit ad prauas concupiscentias euellendas, à peccatis nos auocandos, in virtutum semitam reuocandos, diuinoque obsequio mancipandos, & tandem in gloriam cœlestem deducendos efficax: quam concedere nobis dignetur, qui cum Patre & Spiritu S. viuit & regnat in sæcula. Amen.

FERIA QUINTA.

DE POENA DAMNI.

Partitio.

- I. Quod non esse sit melius, quam in poenis esse.
- II. Poena damni in quo consistat.
- III. Quanta sit poena damni.
- IV. De partibus aliis eiusdem poena.

Memorate nouissima tua, ac præsertim poenam damni, quam impii apud inferos patiuntur, & in æternum non peccabis. Eccle. 7.

FIGURA.

PROFANVS ille & agrestis Esau, cum paterna sese benedictione priuatum, &

primogenitorum iure frustratum cerneret, furere cœpit & efferafcere, atque in obuios quosque sæuire. Ad oculum hic designari arbitror demonum ac damnatorum poenā, quam vocant damni, & animi illam amaritudinem, quam profani illi Esau sentiunt, dum æterna se benedictione & cœlesti beatitudine, quæ iure illis debebatur merito Christi acquisita, spoliatos cōsiderant. Clamant itaq; , vociferantur, furis, efferafcunt in regionibus illis subterranis, dum bonum amplissimum, gloriam & regnum, quibus pro dolor exciderunt, animo perpendunt. Hæc scilicet poena damni appellatur, quam hodie vobis exponere latius decreui, si Spiritus paraclitus, summus ille nauclerus, de quo Psalmista canit, *Spiritus tuus bonus dedit me in terram rectam*, cymbam hanc nostram propellere ac dirigere, ac maris illa stella instar Cynosura effulgere non grauentur. Quapropter Angelica cam salutatione compellamus:

AVE MARIA.

Tam misera ac deploranda damnatorum fors est, Auditores, vt plerique fatius esse nunquam natum fuisse, q̄ apud inferos damnari existimarint. Doctor Angelicus cum in parte operis tertia quaestionem instituisset, num damnati sui ipsorum destructionem, & non esse exoptent, & in nihilum redigi cupiant, respondet: *Non esse* dupliciter considerari posse, primo pure & simpliciter, ac iuxta naturam suam, & sic nulla ratione desiderari posse: ita namque non nisi mera priuatio est, quæ nullum bonum includit. (Esse enim & bonum ad se inuicem conuertuntur, & à se mutuo separari nequeunt) quoniam quod nullum in se includit bonum, desiderari non potest, bonum namque nostræ voluntatis obiectum est, ideoq; facultas hæc non nisi bonum, aut ea quæ ad bonum feruntur, vel aliquod saltem specie bonum præ se ferunt, velle potest. Secundo considerari potest, vt ablatio & terminatio vitæ miseris & calamitatibus circumuallata, atque ita in speciem & exterius bonum quoddam videtur esse, carere enim, vt ait Aristoteles,

I.
Satius esset
nunq̄ nasci,
q̄ damnari.

Lib. 5. Eth. stoteles, malo, quoddam bonum est: ideoque satius foret damnatos omnino non esse, quam miseros & in ærumnis esse: adeo ut merito præ rabie & furore exoptent non esse. Adeo ut Redemptor noster Christus, æterna Dei Sapientia, nefandam Iudææ prodicionem & conspirationem, simulque æternam eiusdem, quæ hunc sequi debebat damnationem prælagiens, merito dicere potuerit, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*, quam ut natus ad inferos detruderetur. At multo maiori cum ratione id de damnatis omnibus dicere poterimus: Melius scilicet fuisse nunquam eos in hunc mundum editos, quam perpetuo carceri inclusos, grauissima tormenta & acerbissimos cruciatus perferre.

Matth. 26. Propheta Iob, qui non nisi in temporalibus iacturam fecerat, facultatibus, liberis & amicis spoliatus, & vlcere acerbissimo percussus adeo exhorruit, ut quodammodo desperans maledixerit diei qua in auras p̄dit, *Pest hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua d̄ctum est, Conceptus est homo, dies illa veretur in tenebras.* Si tantilla calamitas, ad quinque aut sex forsitan annos duratura sanctissimi viri animum, infractum alioquin & inuincibilem adeo percussit, ut nunquã se natum fuisse desiderarit; quid de miseris illis dicendum est, qui æternis iam à longo tempore incendiis & pœnis intolerabilibus adiudicati sunt? An non verisimile videtur, millies eos exoptare, nunquam se natos, & diei maledicere in qua primo iucundum solis lumen intuiti sunt? an non verisimile sit eos illa verba Iob sæpius vsurpare, *Quare de Sulua educisti me? qui Stinam consumptus essem, no oculus me videret? Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.*

Iob. 3. Magnus Hieronymus, cum verba hæc, *Maledicta dies in qua natus sum*, exponeret, breuiem hæc paraphrasim addidit, *quia melius est non esse, quam male esse.* Idque ex mente S. Iohannis in Apocalypsi: dicit enim calamitates vltimis illis diebus tam ingentes & acerbiores fore, ut ii qui tum victuri sunt, magis mortem quam vitam sint quæ situri, *Quærent, inquit, homines mortem, & non inuenient eam: de-*

Iob. 10. *Tom. 4. Bess. Aduent.*

Apos. 9.

siderabunt mortem, & mori fugiet ab eis. Quid igitur dicendum de iis, qui abyssiis illis infernalibus inclusi tenentur! an nõ dicere oportet, omni eos tempore mortem exoptare, vitam derelictari? an non præ furore ac rabie pœnarumque acerbitate desiderate, non esse?

Sane si rex Israel Saul, viso, copias omnes *1. Reg. 31.* vel internecione deleras, vel fuga disperdas, Philistæos item tergo imminere, seseque quin etiam vulneratum, mori maluit quam viuendo superesse, & quo calamitatem instantem præcideret, gladio proprio incubuit, ne forsitan inglorius longiorem in grumnis vitam traheret. Multo magis id de damnatis dicendum videtur, eos, dum in tartareis illis sedibus constituti, omnes in epularum deliciarumque manipulos prostratos, à demonibus in fugam se compulsos, & vulneribus cõfectos attendunt, ita horrore concuti ut nunquã fuisse, quã adeo miseri esse malint. Si enim senex Tobias, cæcitate tantum percussus mortem summopere desiderauit eumque vitæ tradidit, dum ait: *Præcipe in p̄a eripere spiritum meum, expedit enim mihi magis mori quam viuere: quid miseri illi dicent, cum infinitis sese malis circumdatos, & sempiternis incendiis mancipatos viderint? nihil namque damnatorum forte infelicius.*

Quod spiritu quodã diuino afflatus prædixit Psaltes dicens, *Mors*, id est, damnatio, *Psal. 33.* peccatorum pessima, tria nimirum mortis genera esse demonstrans. Vna siquidem mala est, animæ scilicet & corporis a se inuicem separatio: dicitur autem mala, quia per peccatum in orbem inuecta est: altera peior, quando nempe anima à Deo factore peccato separatur, *Anima enim qua peccauerit ipsa morietur: vltima, & omnium terribissima, mi ferrima ac pessima, ipsa damnatorum, de qua loquitur ad Romanos Apostolus, Quoniam qui talia agunt digni sunt morte, morte inquam æterna, quæ demonibus & damnatis propria est, morte quæ semper sine vita viuat, & nunquam moritur, qua nulla peior ac deterior excogitari potest.*

Hæc namque mors est, quæ nunquam aliquid mori facit, quæ millies per diem iactus mortales infligit, vitam tamen non auferit, quæ omnium malorum origo & officina

cina est, omniuzi miseriarum fons & mater, mors denique, quæ præter pœnam sensus, præter tormentum caloris & frigoris, ignis & niuis, aliæque innumera supplicia, nouam quandam pœnam, quam damni appellant auctescit, quæ omnia pœnarum genera antecellit, pœnam pœnarum, cuius si vel interdum re. ordaremur, nunquã gloriæ Domini offendere aus. Vnde Sapiens, *Memorare nouissima tua, & in æternum n. n. peccabis.* Hanc vobis hodie quam potero apertissime ac liquidiſſime describam, in duas eam partes ſubdiuidendo, prima docebo, in quo eadem conſiſtat, ſecunda, quam ingens ea ſit & grauis, quæ duo ſi ſolita attentione audieritis, certiffime ſcio vobiſcum ſtatuetis, nullam in orbe pœnam cum hac conferendam poſſe reperiri.

II.

Quod ad primum igitur ſpectat, dico, duo Duopœna- à Theologis apud inferos pœnarum, quibus rum genera impii excrucientur, genera conſtitui, eaſque apud inferos. peccati naturæ quam optime quadrare. Vnumquodque enim peccatum duo includit, auerſionem ſcilicet à ſummo bono & Creatore omnium Deo, & conuerſionem ad creaturas: hæc pœna ſensus punitur, ardore nimirum ignis, & glaciæ frigore, membrorum conuulſione, rotis, eculeis, aliisq; tormentis & numero inſinitis & intolerabilibus: illa vero pœna damni expiatur: nempe vt peccator qui ſe à Deo propter nimium erga creaturas affectum ſeparauit, in æternum quoque à Deo eiufque gloria ſeparetur. Porro duo hæc pœnarum genera paucis beatus Iſidorus verbis complexus eſt, *Duplex, inquit, damnatorum pœna eſt in gehenna, quorum & mentem vrit triſtitia, & corpus flamma.*

Iſido. lib. 1. de ſum. bon. c. 3.

Matth. 7.

Idiſſimum & declarauit ſeruator noſter, dum in Euangelio de inſtructuofis & ſterilibus ait, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Metaphorice hic Dominus locutus eſt, & oſtendere voluit, Impios, qui inſtar arborum in mundi huius agro conſtituti ſunt, vt fructum afferrent, & nullum tamen virtutum, meritum, iuſtitiaque fructum protulerunt aliquando excidendos, id eſt, à Deo ſeparandos, eiufque beatificæ eſſentiæ viſione in æternū priuandos: ecce hic pœnam damni. Et in flam-

mam infernalem coniciendos, vt in omne tempus ab eadem excrucientur, ecce pœnæ ſensus. Peccatores igitur & impii excrucientur, non autem iuſti, quod figura præclara demonſtrabo.

Voluit olim Deus Hebræos, cum in terram promiſſionis veniſſent, omnes arbores agreſtes & nullum proferentes fructum excindere, non autem pomiferas & feraces: hoc autem mandatum non modo ad arbores terræ Chanaâ, ſed etiã ulterius ſe extendit: deſignabat enim peccatores, qui ſunt arbores ſteriles & infrugifera. Cum in æternam beatitudinem quæ vere terra promiſſionis eſt venturos ſe ſperant aliquando excidendos & diuina viſione ſpoliandos, non vero iuſtos, aut virtutum fructibus grauatos.

Peccatum igitur quoniam duo mala cauſatur, duabus quoque pœnis expiari debet. Mala dixi, quia in eo eſt ab inſinito & incommutabili bono, quod eſt Deus, auerſio, & ad finitum, & mutabile, quod eſt creatura, conuerſio: priori reſpondet pœna damni, vt nimirum is qui ſe dum viueret à Deo auertit, ex æquo & merito, eiufdem facie ac viſione poſt mortem in ſempiternum priuetur: poſteriori autem pœna ſensus, ſcilicet vt qui creaturas inordinato affectu & amore complexus eſt, eaſque vt aliquod inde ſolamen & voluptatē hauiret, eſt conſectatus, ab ipſis etiã puniatur, tantumque eæ tunc cruciatuſ & tormenti ſenſibus adferant, quantum prius voluptatis ac deliciarum attulerunt. Vnde in Apocalypſi, *Quantum fuit in deliciis, tantum date illi & tormentum.*

Peccatum duorum malorum genera adfert.

Apoc. 18.

Sed pœna damni, quæ amaram illam diuinæ eſſentiæ viſionis priuationem includit, inſinitis partibus maior ac grauior eſt pœna ſenſuali: fuit namque illa, quam magnus olim Deus, vel vt ſummum malum, & omnium malorum primum, Iſraelitis comminatus eſt, *Abſcondam faciem meam ab eis: & multo adhuc horribilius capite præcedenti, Et irascer ſu. r. meus contra eum in die illo, & derelinquam eum, abſcondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem, inuenient eum omnia mala & afflictiones, ita vt dicam in illo die, Vana quia non eſt Deus mecum, inuenierunt me hæc mala.* Hæc quidem ad litteram de Hebræis ad

D. ca.

Deus. 31.

ad

4. Reg. 15. Nemone vnquam vestrum Sedechia Regis Iuda fortem & calamitatem perpendit? nemone vnquam eum lamentantem, suisq; casibus ingemiscentē sibi proposuit? quando nimirum carceris Babylonicī cauernis inclusus tenebatur, vinculis manus & pedes grauatū, regno priuatus, & quod omnium miserimum erat, oculis orbatus. Quantum repentina illa rerum commutatio eum, putatis afflixit? quot lacrymas effudit, quoties ingemuit, dum pitorem fortem in mentem reuocaret? Id ipsum imo & amplius de damnatis dicendum. Quam graue namq; iis esse debet, cum caernis illis tenebrosis sese coarctatos, ferro & compedibus vinctos, catenis fortissimis constrictos, & quod omnium miserimū, regno celesti in eternum exclusos? annon vnica huiusce rei memoria oculis lacrymas excutiat, suspiria imo pectoris educat, vociferari & euolare eos cogat, denique, vt summam perstringam, an non in desperationis barathrum praecipitet. Iob. 29. Propheta, & simul omnium afflictorū princeps, cum prioris felicitatis recordaretur, ac pristinos in mentem dies reuocaret, lacrymas continere, aut temperare a fletu & suspiriis non poterat; sed affectu nimio tranuersum actus dicere cogebatur: *Quis tribuat, vt sim iuxta mentes pristinos, quando lauaui pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Quanto potiori iure verbis his vtantur damnati? quanto maiori cum ratione fortem suam hoc modo deplorent? cum enim delicias illas coelestes, voluptates illas domus Dei, gloriam illam eternam, cuius aliquando cōsortes effici poterant, sibi ante oculos ponunt, clamātes illos audire videor, & noctū diuque euulando dicentes:

O mihi prateritos: eferat si Iupiter annos!

Apophth. Hinc Christianus ille Philosophus Boetii. Boetii. Hinc Christianus ille Philosophus Boetius dicere solebat, omnium miseriarum esse maximam, felicem se aliquando fuisse meminisse, quod merito de damnatis vsurpare potero, Auditores, Omnium nimirum tormentorū, quæ diaboli apud inferos patiuntur, maximum & grauissimum, esse meminisse, aliquando felices se & beatos existisse; & maximā damnatorū pœnam esse, dum

cogitant, culpa se sua æterna beatitudine excidisse; atque hæc est quam pœnam damni nominamus.

Hanc dum Chrysostomus ad populum Antiochenum verba habens, exponeret, omnibus eam tormentis supplicisque apud inferos tolerandis visus est praeposuisse. Audite aurei illius oris verba: *Multi inferni ignem timent, sed ego maxime amaram dico amissionem gloriae.* Hanc ipsam intellexisse etiam visus est Plaltes, dum canit: *Pluet super peccatores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calcus eorum;* quasi omnia hæc non nisi gutta & particula tormentorum sint, si cum pœna damni & æterna beatitudinis amissione, qua damnati plectuntur, comparentur. Vnde adiungit idem qui supra Chrysostomus: *Quis non nouimus magnitudinē celestis boni non possumus intelligere, quantum malum sit illi priuari.*

Eiusdem opinionis est & sanctus Augustinus, qui pœnam hæc omnibus aliis praeferre non dubitat; verba eius audiamus: *Illic tacule c. 2. pœna horroris, pœna factorum, pœna timoris, pœna tenebrarum, eueritas tormenti, praesentia damnationum, ferocitas bestiarum, crudelitas ministrantium, dilaceratio immortaliū, sermionum, dolor sine remedio, vincula sine solutione, mors æterna, pœna sine fine, absentia Christi, quo ad visionem eius, qua sola omnia supra dicta superat, & omnibus pœnis est intolerabilior.* Anne quid amplius & apertius desideratis? an non terribile est, tantam tormentorū multitudinem, & quidem vno tempore, experiri? Amplius sane & disertius, vt omnia Chrysostomus, cuius verba quam meam paraphrasim adhibere satius vilius est. Audite viri linguam: *Excludi bonis æternis, & alio um effici ab his qua preparata sunt sanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, & c. c. si nulla extrinsecus pœna torqueret, hæc sola sufficeret.* I nunc, & dic pœnam hanc leuem & exiguant esse, quam vt clarius adhuc videatis, alios Patres adducam, eandem apertissimis verbis describentes.

Cyrillus Alexandrinus Patriarcha primus in scenam prodeat, qui hac de re loquēs nouum dicendi adhibuisse modū videtur; perpetuam namque exclamationem connectit

&

& verba quædam tragica, & luctum præferentia: O temporis illius tribulationem! o necessitatem! o tempestatem! a sanctis gaus dirimi, grauius, a Deo sociari: ignominiosum, tuam manibus, tum pedibus calcari: durum, in exterioribus tenebras amandari: horridum fremere, dentibus stridere acerbum, iugibus sanis atteri, laboriosum flammam lingua sustinere. Quis talia fando temperet à lachrymis?

Epist. 4 ad Theod. laps.

Oraculum illud Græcorum Chrysostr. audiri iterum postulat, ait enim: *A tantis excidisse bonis tantum habet dolorem, tantam afflictionem, tantam angustiam, quantum illum esse potest aliud flagellum.* An non omnes hi testes & quidem omni exceptione maiores doceant, quid pœna damni sit: quid sit, nunquam diuino posse conspectu frui? quid sit, cœlo exulare, & æternis carceribus mancipatum esse? quid sit, incessanter amissum thesaurum desiderare, deque amissione illius lamentari: an non, inquam, omnes hi persuadeant, quam illa grauius etiam & pertimescenda? Video me iam ad alterum concionis meæ membrum tacite venisse, & ignorabam: & quamquam leuiter nonnulla attigerim, dabo tamen operam, vt plura quæ optime huc faciant, atcessam.

Psal. 26.

Inter omnes pœnas & supplicia etiam grauissima, vnicam hanc metuebat Dauid Rex: adeo vt, cum agnitio peccato supplicium ei debitum animo volueret, nihil in tantum quam pœnam hanc damni permississet. Hinc lachrymans Deum orabat: *Ne auertas faciem tuam à me.* Tam in hoc mundo quam diu scilicet vixero, neue in altero, postquam ad patres meos in tumulo appositus fuero.

Psal. 50.

Item alibi: *Ne pronicias, o regum Rex, me, regem miserrimum, à facie tua.* Perinde ac si dicere voluisset: *Castiga Domine delictum meum vt commerui, & quoties tibi visum fuerit: sed hoc vnum mihi pro tua indulgentia concede, quam vt à facie tua excludar: Cur non potius oras, o Rex, ne ad inferos te detrudat, ne incendiis illis sempiternis addicat? sed parua hæc ei videbantur, si eum diuinæ speciei priuatione comparentur, illa namque facies veram se videntibus beatitudinem mox adferre potest, vnde alibi in Sacris litteris scriptum est: *Ostende faciem tuam**

Psal. 79.

Et salu erimus. Hæc igitur pœna omnem aliam longe antecedit.

Episcopus ille Constantinopolitanus quæ toties iam loquentem induximus, nobili apud Antiochenos familia natus, doctrina & sanctitate clarus, propter eloquentiam Chrysostr. nuncupatus, qui in Rhetorica quidem Libanum, in Philosophia Andragatum, in Theologia Basilium præceptores habuit, is, inquam, pœnam hanc plurimi semper fecit, cætenique apud interos tolerandis supplicis ante potuit. Potro vt ipi, non vero mihi, fides adhibeatur, verba illius producam: *Intolerabilis res est gehenna: quis esciat supplicium illud horribile: tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil est tale diuinitus, uale est à beatitudine glorie honore propelli, exoptum esse Christo, & audire ab illo: Non noui vos. Nihil est igitur tecum, o pœna damni comparanda.*

Hsimil. 26.

Insignis allegoria.

Nunquamne vobiscum perpendistis, Auditores, lamenta & luctus Annæ Tobie matris? nunquamne eiusdem lachrymas, quas in filii absentia fundebat, notastis? *Heu, heu me! fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ? omnia simul in te vno habentes te non debemus dimittere à nobis.* Quam cum maritus sapius consolaretur, dicens: *Tace & non turbare, sanus est filius tuus, nunquam tamen potuit quiescere, sed nullam consolationem admittens, & quotidie domo egressa, altissimos montes conscendebat, vnde eminus conspiceret, num dilectus filius adesset, quo nimirum ei obuiaret, osculum daret, & maternis eum brachiis amplecteretur.*

Tob. 10.

Si filii vnius, & ad modicum quidem tempus absentia matrem ita afflixit, vt quotidie iuga montium conscenderet, lachrymaretur, suspiraret, ingemisceret, variisque angoribus exagitaret, denique tantum non præ affectu insaberet: quam grauis esse debet damnatis æterna Dei absentia, sine vlla amplius eius videndi spe? Temperentne à lacrymis, doloribus, & suspiriis cum hanc absentiam cogitant? Quænam nostra, Deus bone clement necesse est, fuit insania, quænam amentia, quibus tam stupor, tam procul à nobis dimisisse.

Damnatorum lameta cogitatum quid amiserint.

dimisisse te lumen oculorum nostrorum, spem
 omnis aeternitatis, solatium vitæ? At nun-
 quam peccatis te amittere aut dimittere de-
 buimus, aut à consortio nostro propellere,
 te inquam, omne bonum nostrum, delicias
 nostras, omnemque beatitudinem nostram.
 Atque hæc quidem omnia desperantes & in
 seipios læuientes deplorabunt. Quæ omnia
 ad pœnam damni referri possunt, quæ ho-
 rum omnium causa est, & origo.

Hercules ille Hebræus ac domitor fera-
 rum & Goliadarum Dauid, cum peccato Deum
 amisisset, & iam ipsum horroremque illius
 agnouisset, simulque quanto bono excidisset,
 in tantum doluit, ut lachrymis quas interdum
 & in lectulo effundebat, diceret se non se eius
 ac pane refici: *Fuerunt mihi lachryma mea; a-
 nes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi
 est Deus?* Alit infelicior multo damnatorum
 fors est, qui peccatis Deum in æternum ami-
 sere, ideoque noctes & dies in dolore & ge-
 mitu versantur. Decades, refferadecades, cœ-
 turæ, & chiliades annorum transeunt, ipsa
 quoque flendo, dolendo ingemiscendoque ob
 rei pretiosissima amissionem elabitur anno-
 rum aeternitas, nunquam tamen ad finem
 possunt pertingere. Merito igitur vnusquis-
 que horum dicere potest: *Fuerunt mihi lacry-
 ma mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quo-
 tidie: Vbi est Deus tuus?* O cruciatum into-
 lerabilem! ô pœnam grauissimam.

Nunquamne oculos in historiam de filio
 prodigo coniecitis? nunquamne vobiscum
 perpendistis, quomodo in sorte sua & cala-
 mitate toleranda se gesserit? quomodo nam-
 que eum affectum putatis, dum commissum
 errorem in mentem reuocaret? quod nimi-
 rum domo paternam, in qua tam splendide &
 laute epulabatur, & in qua serui abundabant
 rebus necessariis, egressus ad tantam pauper-
 tatem ac miseriam redactus esset, ut filiquas
 porcorum manducare debuerit, & eam ipsam
 adhuc defuerint, adeo ut miser fame eacca-
 retur: quanto postea cum gemitu, sui que ip-
 sius increpatione errorem agnitum deplora-
 uit? *Quanti m. cenarui in domo patris mei ab-
 undant panibus? ego autem hic fame pereo: sur-
 gam & ibo ad Patrem meum, & dicam ei: Pater
 peccavi in cælum & coram te.* At maiores &

Psal. 41.

LUC. 17.

amariores sunt illorum **Clitorum** prodigo-
 rum, qui apud inferos excruciantur, querelæ
 & gemitus, dum commissum errorem agno-
 scunt: quod nimirum cælum, domum illam
 amplissimam ac splendidissimam, in qua om-
 nis Angelorum nobilitas commoratur,
 domum opulentissimam, de qua scriptum
 est: *Gloria & diuitia in domo eius*, delerue-
 rint, suauissimum illum patrem, quem quo-
 tidie inuocamus, dicendo: *Pater noster qui es*
in cælis; dereliquerint, & cum dæmonibus,
 non dico porcis, commorentur, & famem
 patientur ut canes. Quanta eorum esse de-
 bet pœnitentia? quam graues gemitus &
 lamenta? Ignis circum vndique crepitans
 magnum quidem dolorem & pœnam adfert
 sed longe, mihi credite, grauiorem ipsa pœ-
 na damni.

At nondum hic finimus. Accedit ad hanc
 pœnam velut adpendix, immortale Dei ad-
 uersus illos odium, quod semper sibi immi-
 nere damnati sentiunt, sine vlla reconcilia-
 tionis spe; scriptum namque est: *Odisti omnes*
qui operantur iniquitatem. Et quemadmo-
 dum pœna damni, quo ad intellectum, est
 diuina visione priuatum esse: ita, quoad vo-
 luntatem, Deum semper iratum & inimi-
 cum habere, & nunquam eius iustitiæ manus
 posse euitare. Atque iude perpetua iis inimi-
 citia, & odium inmortale aduersus Deum
 oritur, & ipsum variis affectibus mixtum.
 Innere visus est Dauid, dum scriberet: *Pe-
 cator videbit, intellectu nempe, & irascetur:*
voluntate, dentibus suis fremet & tabescet:
*vide dete furorem & impatientiam. Superbia eo-
 rum qui te oderunt ascendit semper: item, Et qui
 o: erunt te, extulerunt caput; videte superbiam
 & odium inmortale, an non hoc graue cui-
 libet videatur?*

Aliam prioribus hic pœnam subnectam,
 & eam, meo quidem iudicio grauissimam,
 vermum illum semper rodentem, conscientiam
 illam vlticem, & synteresin perpetuo oculis
 obuersantem. Remorsus scilicet conscientie
 pœnam hanc perpetuo comitatur, & nun-
 quam impios deserit: hinc Theologi synte-
 resim vocant, & in intellectu ponunt? nihil
 etiam dicentes esse aliud, quam scintillam
 quandam viuam in animabus nostris accen-
 sam,

Psal. 111.

Matth. 6.

IV.

Oidium Dei

in impios.

qui operantur iniquitatem.

Et quemadmo-

dum pœna damni,

quo ad intellectum,

est diuina visione

priuatum esse:

ita, quoad vo-

luntatem, Deum

semper iratum &

inimicum habere,

& nunquam eius

iustitiæ manus

posse euitare.

Atque iude per-

petua iis inimi-

citia, & odium in-

mortale aduersus

Deum oritur,

& ipsum variis

affectibus mixtum.

Innere visus est

Dauid, dum scri-

beret: *Peccator*

videbit, intellectu

nempe, & irascetur:

voluntate, denti-

bibus suis fremet

& tabescet:

vide dete furo-

rem & impatientiam.

Superbia eo-

rum qui te oderunt

ascendit semper:

item, Et qui o:

erunt te, extulerunt

caput; videte

superbiam &

odium inmortale,

an non hoc graue

cui libet videatur?

vermis co-

scientia, q

impios ex-

cruciat.

S. Thom. 1. 2.

qu. 41.

lām, quæ perpetuo nos ad bonum confectandum, malum vero declinandum exstimulet: hanc Scriptura metaphorice vermē qui conscientiam corrodat, diabolos & damnatos in tartareis illis sedibus semper torquet, appellat. Vnde Isaias: *Vermis eorum nō morietur. & ignis non exstinguetur.*

Isai. 66.

Cur putatis, fabularum artifices, & nugarum concinnatores Poetas, ad tormēta Tytī, vulturem addidisse, qui iecur eius rostro perpetuo fodiat, & noctes, & dies eiusdem fibris pascatur. Sub fabulæ huius involucris designare voluerunt gentiles inter impiorū pœnas conscientia remorsum merito posse recenferi, qui eosdē instar edacissimi vulturis iecori annexi semper exagitet & corrodat.

Sic inconsumptum Tytī semperq; renascens,

Sic perit ut possit saepe porire iocur.

Atque hoc in peccatorum castigationem permittit Deus, vt scilicet tortor ille vel vindex semper ipsos exagitet, faces assiduas menti subiciat, vt quem docentem, dum viuerent, audire noluerunt, post mortem torquenti & lancinanti pareant.

Luc. 12.

Quadrat hic optime quod in Luca Dominus præcepit, *Cum vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo: quoniam nigmate optime mihi visus est synteresim significasse.* Consultit nempe, vt quamdiu in hac vita, quæ non nisi semita & via est, procedimus, & iter facimus ad magnum illum principem, Deum scilicet ante cum aduersario in gratiam redeamus, quam coram iudice ambo veniamus. Aduersarius ille noster, qui vna nobiscum procedit, est synteresis & stimulus ille conscientia, qui semper nos exagitet, cui auscultandum est, interea dum vitæ huius iter durat, eiusque consilia amplectenda, nam alioquin, si recalcitemus, si reluctemur, flagellabit nos & post iter confectum torquetur.

Quot, Deus immortalis, illa damnatis stimulos, quot aculeos infligit? tum quod toties Deum offenderint, eiusq; salutarē passionem contempserint, quæ tantum illis remediū ac salutis poterat asserere, tum vero, quod opera bona neglexerint, & præsertim quod pœnitentiam distulerint, quæ ab omnibus illos miseris potuisset eximere. Quæ

omnia dum in mentem reuocant, infinitis angoribus & cruciatibus illos affici necesse est. Sed omnium grauissima vermis huius punctura est, ipsa priorum delictorum memoria & agnitio, tunc quippe eorum grauitatem agnoscent, tunc merito se ob eadem castigari, & quidem acerbissime, fatebuntur desperantēq; dicere cogentur, *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Quod egregia quadam ē Genesi figura designabo.

Psal. 118.

Fratres Iosephi, cum frumentandi gratia in Ægyptum descendissent, diu scilicet post initam aduersus eum conspirationē, & carceribus se mancipatos viderent ab eo, in cuius olim necē conspirauerant, tamen si ignorarent, conscientia statim stimulum experti sunt: redibar quippe illis in memoriam nefandum illud mente conceptum fratricidiū, dicebantq; cum lachrymis, *Merito hac patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, diu deprecaretur nos, & non audiuimus eum: ideo venit super nos ista tribulatio.* An non eadem repetere vobis impii videntur infernalibus carceribus inclusi, & diuinæ iustitiæ manus experientes, ipsa nimirum conscientia priora delicta in memoriam reducente. Merito hac patimur, quia in fratrem nostrum, patrem nostrum, denique Deum nostrum peccauimus: plura ac grauiora cōmeriti sumus, iustitia eius manet in æternum, ac iudicia eius iustificata: Ecce & aliud simile.

Gen. 24.

Adonibezech tyrannus, cum variis Israelitas iniuriis, contumeliis & cladibus affecisset, ab ipsis tandē in potestatem redactus, & iisdem quibus alios pœnis affecerat subiectus, exagitante illum conscientia, & solui desperās, ita locutus est, *Sicut feci, ita reddidit mihi Deus.* Peccatores veri illi tyranni, qui varia dum viuerent, in proximū, crudelitatis genera exercuerunt, Deumq; variis admissis sceleribus exacerbarunt, à diuina tandem iustitia comprehensi, iisdem verbis vtentur, *Sicut fecimus, ita reddidit nobis Deus: quin &*

Iud. 2.

Nihil igitur apud inferos audietur aliud quam gemitus, suspiria, lacrymæ, pœnitentia, desperatio: scriptū namq; est, de impiis.

Pars.

Sap. 5. *Pœnitentiam agentes: et pro angustia spiritus gementes.* Verum omnia hæc in cassum, omnia sero & frustra, inutiles tunc erunt lacrymæ, & nequidquam profutura pœnitentia. Neq; enim apud inferos illi locus est: nam mûdus hic ad pœnitentiam agendam concessus est, in altero nihil proderit. Vnde Augustinus,

Li. de fide ad Petrum. *Tempus acquirendi vitam æternam in ista tantum vita Deus hominibus dedit, ubi voluit etiam pœnitentiam esse fructuosam:* sed in altera nulla superest veniæ spes, omnis illic pœnitentia fera erit, inutilis & infructuosa.

Vlpianus elegantè s. de pi. n. action. Tradunt in legum suarum volumine Iurisconsulti, nummis adulterinis sincere solutionem peragi non posse. Sic dico, pœnitentiam damnatorum esse velut nummum adulterinû, cuius nullus in alterius mundi regno sit vsus, & qua nostra erga diuinam iustitiam obligatio ac debitum nulla ratione dissoluitur, quamuis reliquo vitæ tempore facillime eadem dissolui queat. Exclamare igitur merito possum, ô dolor, ô erux, ô pœna intolerabilis, ô querimoniam in omne æuum duraturam! ô pœnitentia fera & tamè perpetua! ô tristis diuinæ faciei in æternû amissio. Hanc igitur menti vestra inculpite Christiani, hanc me fuit, & semper ante oculos habetote, itaq; teste Salomone, fiet, vt nunquã Deum offensuri, sed Satanæ ad peccandû inuitanti, quod magnus olim Græcic orator respondit, responduri sitis, *Tanti non emam pœnitere*, triste, inquam, amarum semperque duraturum pœnitere, quod pœnam damni velut indiuiduus comes comitatur, pœnam omnium pœnarum maximam, quæq; potius lachrymis quam verbis explicanda foret.

Tu vero, ô æterne & omnipotens Deus, cuius iusta æquitate iam à quinq; annorum

millibus pœna hæc damnatis infligenda durat, ac semper vsque ad mundi exitum durabit, nos ab eadem immunes præsta, hanc auerrunca. Ne obsecro pmittas, in triste hoc nos exilium relegari, in quo diuinæ tuæ faciei fruitione in æternum carere deberemus. Hic potius coargue, hic castiga, hic delicta corripe, vt in æternum parcas, in primis vero à pœna damni nos tuere, pœna quæ scelerum malicia & auersioni à Deo, ad amissim & ex merito responderet: vt, quoniam peccator, dum in terris ageret, à tuo se consortio separauit, tu te ab illis abstrahas: pœna quæ varias secum querimonias, dolores, gemitus, ac suspiria trahit, quæ intellectu tristem illam æternæ beatitudinis amissionem indefinenter repræsentat, tempus quoque perditum. Sacramenta neglecta, sancta exercitia, bona opera omissa ob oculos ponit: cui vermis ille conscientia animæ ac spiritus medullas perpetuo depascens, & præteritorum delictorum grauitatem, suppliciaq; pro iisdem toleranda ad viuum repræsentans, annexus est. Ab hac igitur pœna nos libera totius Pater misericordiam, noli, quaeso, beatificæ essentia tuæ visione nos priuare, qui ideo potissimum hunc mundum edicimus, te vt laudare, colere, dum viuimus, & post mortem facie ad faciem, sine velo aut ænigmate, videre te possimus, in quo omnis nostra beatitudo ac summa fœlicitas sita est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.

FERIA SEXTA.

DE ÆTERNITATE PŒNARUM INFERNALIUM.

Partitio.

1. De pœnitentia non procrastinanda.
2. Quod inferni; œna sint æterna.
3. Cur iustum sit inferni pœnas æternare.
4. Qui corpus in pœnis æternet.

Memorare nouissima tua, ac præsertim æternitatem pœnarum infernalium, & in æternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURĀ.

Ierem. 17.

DEscribit Ieremias Propheta ignem, quæ Dominus ad vindictam scelerum, hominumque flagitia castiganda immisurum se comminatur; ignem furoris & indignationis, quique in æternum non exstinguetur. Sæpe mecum tacitus cogitavi, quinquā ignis ille fuerit, quidque per eundem Dominus designare voluerit. Verum S. Patrum vestigiis insistent, eorumque expositionibus acquiescens, credidi sub prophetiæ huius inuolueris pœnas infernales designari, quæ in igne semper ardenti, aq̄e diuina indignatione, ad delicta impiorum castiganda, eorumque iniustitias coarguendas, iugiter accenso consistunt; pœnas inquam æternas, sine & termino carentes, ac perpetuo duraturas, vereque metuendas. Super his hodiernæ orationis ædificium construam: utq; Spiritus Paraclæti, & gloriosissima Dei Mater auxilio & precibus adesse dignentur, nostras illis preces, prius AVE MARIA recitando, offeramus.

- I. Nihil in sacris literis magis obuium est, quam ad pœnitentiam mature, & dum tempus adest opportunum, agendum, bonaque opera interea dum hic operari licet, edenda, exhortatio: nulla namque post hanc vitam eius agendæ superest spes, nullus veniæ, aut misericordiæ est locus, nullaq; expectanda redemptio, tunc scilicet incallum vita præ-

Tom. 4. Bess. Aduent.

cesque funduntur, nam pœnæ cum semel cœperint, numquam desinent, sed in æternum duraturæ sunt. Primus testis sit Paulus: *Operemur bonum dum tempus habemus*: nam Gal. 6. post hanc vitam nulla operandi spes restat, nullum amplius tempus, nulli dies, nulli supererunt anni: sed vna æternitate in æternum extendenda tempora dimetiuntur.

Vates regius, æternitatem hanc prælagiens, genibus in terram prostratis, oculisque in cælum erectis, gemens obsecrabat: *Conuertere Domine & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam: quoniam non est in morte qui memor sit tui*, nemo inquam, qui te post hanc vitam laudet, benedicat, tibi que confiteatur, ac multo minus qui per pœnitentiam ad te conuertatur. O verba aspera, atque omnem misericordiam excludentia! si interea dum viuimus pœnitentiam non egerimus, post mortem nemo eandem sese agere posse speret. Quid igitur cogitas impudens & contumax peccator, qui de pœnitentia agenda modo parum sollicitus es? qui vitæ florem elabi sinis, vitæ tempus transigis, omnemque ætatem peccando consumis, vitæ emendationem pœnitentiamque in senectutem vltimam & decrepitam differens: forsitan post mortem pœnitentiæ tempus putas superesse; sed erras, post fata siquidem sera est vitæ melioris promissio.

Prudens paterfamilias verno & æstiuo tempore, quando oportunitas est optima, ædificia collapsa restaurat, macerias dissolutas reparat, nec in tempus hibernum dum hyems & procellæ brumales fruunt, id ipsum differt. Prouidus etiam nauarchus interea dum æquora strata silent, & mare tranquillum est, quæ navigationi peropportuna sunt comparat, laxatas nauis compages restaurat, ac sese aduersus tempestatem communit: ne forte procella inopinato superueniente, ventisque vehementer ingruentibus graue naufragij periculum incurrat, ac tum restorationem nauis, cum minus opportunum est, adornare compellatur: Ita quoque quamdiu vitæ huius malacia & tranquillitas arridet, diligenter præparanda sunt ea quæ ad alterius

E e rius

rius vitæ iter necessaria videntur: bona inquam & sincera confessio, integra ac plena satisfactio, fidelis contritio, ac sancta pœnitentia, ne fortasse repentina diuinorum iudiciorum procella oppressi, tum cum voluerimus, eandem minus agere valeamus.

2. Mach. 14.

Egregia id Dominus similitudine demonstrauit, *Quis rex, inquit, iturus committere bellum cum alio rege, non prius cogitat sedens, si possit in decem milibus occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se? alioqui illo adhuc longius agente, legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt.* O infelix & stolidus peccator, qui quotidie regni cœlorum, Angelos & dæmones numinis sui maiestate percipienti, cuiusque potentia tanta est, vt terram respiciat & faciat eam tremere, aduersaris, qua fronte bellum ei indicere audes: cur non potius mille per diem preces, quæ sunt veri animæ legati, præmittis, quæ pacem postulent? cur non peccatorum veniam flagitas, interea dum adhuc procul abest? noli expectare cum diuinæ iustitiæ mucro ceruicibus impendet, noli in alteram vitam pœnitentiam differre: tunc namque omnis conuersio inuutilis erit.

2. Mach. 13.

Hinc sapienter olim dixisse mihi visus est Abia Rex Iuda, qui post Ieroboam regnum tenuit, *Edij Israel, nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.* Quasi diceret: Tempus veniet, quo pacem desiderabitis, sed denegabitur vobis. Eisdem verbis alloqui cæcos illos peccatores volo, qui instar gigantum cœlo bellum mouent; montem monti imponere gestientes, superbiam superbiæ; peccatum peccato addentes: *Peccatores nolite pugnare contra Dominum patrum vestrorum, quia non vobis expedit: cupietis enim pacem, sed minime impetrare poteritis, at metuendum est, ne idem vobis accidat; quod impio Antiocho Regi Syriae.*

1. Mach. 9.

Hic enim cum sapius cœlo bellum indixisset variaque in dilectum Deo populum crudelitatis genera exercuisset; pacem tandem aliquando inire volens, ingrati tudinisque suæ veniam postulans, nunquam me-

ruit exaudiri, orabat, nimirum, *Deum, à quo Hab. 1.2. non erat misericordiam consecuturus.* Idem omnino accidit profano Elau, de quo Paulus scribit, *Quo dno inuenit locum pœnitentiæ, quæuis cum lacrymis exquisisset eam.* Non quod hinc efficere velim, pœnitentiam ad omnia peccatorum genera expianda non sufficere: at quod pœnitentia illius sincera nõ esset, sed fucata, qualem vt plurimum ostendunt ij, qui eandem vsq; in vltimum vitæ articulum differunt: quod figura è libris Mosâicis petita manifestum faciet.

Permisit olim Dominus, vt si quis inter *Leu. 25.* Israelitas domum in ciuitate libera vendidisset, intra anni spatium, persoluto precio eandem repetere ac redimere posset: si vero anni spatium elapsum foret, nulla eius habendæ spes superesset. Origenes mysterium exponens, ait per domum hanc, cœleste illud habitaculum designari, de quo locus Apostolus ait, *Domum habemus non manu factam, 2. Cor. 5.* æternam in cœlis. Peccator itaque magnæ huius ciuitatis inquilinus & ciuis, dum aliquod peccatum admittit, turpiter eam diuidit, sed infinita legislatoris bonitas integram vitæ huius annum elargitus est, quo eandem pœnitentiæ operibus redimat, sed illo euoluro nullum amplius emendi ius aut spes superest, nec in altero mundo vllus veniæ locus restat.

Eleganter hoc expressit Psalmographus, *Psal. 27.* dicens: *Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt; & confitebuntur tibi: numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? numquid cognoscetur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis.* Quem locus S. Hieron. exponens, ait loco, *aut medici suscitabunt?* vt. Vulgata habet, *Hebraicos fontes præferre, aut gigantes resurgent & confitebuntur?* & per illos gigantes intelligi Angelos, idque propter vires, quæ naturaliter illis insunt. Ita namque illos appellauit Iob, *Sed & gigantes Iob. 26.* gemunt sub aquis tormentorum, quæ interpretatio si locum capiat, indicare Psalmista voluit: si Angeli de resurrectione desperent, multo minus homines fragiles & imbecilles posse ad vitam resurgere.

E qui-

E quibus omnibus conatus sum ostendere, nullam post hanc vitam gratiam sperare, & animas quæ semel infernalibus suppliciis traditæ sunt, nullam redemptionem aut misericordiam expectare debere, denique pœnas quæ apud inferos tolerandæ sunt semper duraturas, & nullo vnquam æuo terminandas. Quod ipsum si assidue animo volueremus, nemo nostrum, credo, esset, quin mundum desereret, solitudinem amaret, ac vitam monasticam amplecteretur. Hinc bene mihi dixisse visus est Salomon: *Memorare nouissimam tuam, & in æternum non peccabis*

Eccles. 7.

Nullum enim, ô homo, aduersus scelera tua peccandique consuetudinem antidotum melius aut salutarium, quam infernalium pœnarum æternitatem semper ob oculos habere. Hanc hodie animabus vestris insculpere conabor, duas in partes diuisam: prima disquiram, num pœnæ illæ æternæ sint; altera, num æquum sit & iustum, tanta eadem temporis periodo circumscribi, & omnem duobus hisce circulis inclusam æternitatem, ad oculos demonstrabo.

Error Originis, qui credebat, dæmones aliquando redimendos.

Li. 22. de ciu.

Fuerunt olim aliqui, à veritate & vniuersali omnium Christianorum fide nimium quantum recedentes, qui crediderunt ac docuerunt, pœnas infernales non futuras æternas, sed eas tandem aliquando, quæ Dei misericordia est, in tempore finiendas, damnatosq; demum suppliciis eripiendos. Hunc in Origene errorem culpauit Augustinus; credebat enim ille, dæmones aliquando à pœnis inferni liberatum iri, eorum supplicia finem habitura, Deumque post longa annorum curricula ijs reconciliandum. Sed à longo iam tempore opinio hæc velut erronea, & Scripturæ auctoritatibus, & maxime loco Apocalyp. 20. repugnans, ab Ecclesia condemnata fuit. Quod & euidentissima ratione asseri potest: Si enim dæmones Orco aliquando eximi, à suppliciis liberari, damnatioq; eorum finem debet accipere; ipsi quoque ad eundem modum, Angeli cælo deurbari, æternaque beatitudine detruendi possent, atque ita nihil de ipsa beatitudine certi statui.

Alij quoque, sed longe post tempora Originis, eodem imbuti errore, crediderunt, ipsam damnatorum pœnam finem habituram. Innitebantur hi potissimum verbis illis Matthæi, quibus dicitur sceleratus quidam à iudice carceri traditus, è quo non egressurus sit, *donec nouissimum quadransent Matth. 5. persoluerit*; vnde inferebant eum debito persoluto liberandum, sed errabant, nam donec hoc loco non innuit, eos tandem aliquando egressuros aut liberatum iri, sed negatiue hic capitur, vt in plerisque aliis Scripturæ locis, & imprimis illo Genesios: *Coruus non est reuersus, donec sicarentur aquæ; constat tamen, coruum non amplius ad arcam rediisse; item illo Psalmorum: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*; neq; enim hic innuitur, Christum, post omnium gentium conuersionem, non amplius, ad Patris dexteram confecturum, sed in omnem æternitatem eandem sedem habiturum; item alibi: *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec auferatur luna; id est, in sempiternum; certum est enim, lucidum illum orbem nunquam auferendum. Adeo vt ipsa d. nec hoc & aliis locis pro æternitate capiatur.*

II.

Nemo igitur sibi persuadeat, pœnas has aliquando terminandas; aut neget, easdem perpetuas esse, certum namq; est, numquam eas finem habituras.

Vnde Innocentius Papa tertius: *Nullus Lib. 3. de ergo sibi blandiatur, & dicat: Quia Deus non contemptus in suam irascetur, nec in æternum indignabitur, mundi 6. 10. sed miserationes eius super omnia opera eius, quin cum iratus fuerit, non obliuiscetur misereri, nec quidquam eorum, quæ fecit Deus, odiuit. O spes inanis! ô falsa præsumptio! Non credat, frustra errore deceptus, quod aliquo pretio sit redimendus, quoniam in inferno nulla est redemptio. Ô verba horrorem nobis & metum incutientia, quæq; vel ferreum percellere petus queant.*

Hanc igitur vobiscum interdum æternitatem cogitate, rationis eam trutinam ponderate, iudicii que vlna eam demetiamini; ne infernales que enim commentum est aut anilis fabula. æternas est. Ipsa namque in impios ferenda sententia, se non aliter feretur, *Item maledicti in ignem æternum, Marc. 3.*

Ee 2

num, Marc. 3.

2.76 ff.

num. & ibidem: *Ubi in supplicium in aeternum.* Marcus Evangelista tantundem habet: *Qui autem blasphemarit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti.* Aeternitatem hanc quoque toties inculcauit Paulus: *Qui poenas dabant in interitu aeterni, a facie Domini, & a gloria virtutis eius.* Item Iudas in Epistola sua Canonica, primo namque de Angelorum ruina loquens, ait: *Angelos vinculis aeternis sub caligine reseruauit.* Deinde de hominum damnatione: *Sicut Sodoma & Gomorra, & finitima ciuitates simili modo exfornicatae, & abeuntes post carnalem aeternam, factae sunt in exemplum ignis aeterni poenam sustinent.* s. Item in Apocalypsi sua Ioannes: *Fumus tormentorum eorum ascendit in saecula saeculorum, nec habent requiem die ac nocte qui adorauerunt bestiam.* E quibus omnibus concludamus necesse est, poenas has in aeternum duraturas.

Apoc. 14.

Ierem. 17.

Cap. 23.

Psal. 48.

Dicant & symbolum suum Propheta: Quotquot de tartari suppliciis olim locuti sunt, aeternitatem iis semper affinxerunt. Imprimis Ierem. ille, in quo, qui aliquot annorum spatio, sub tribus Regibus Iuda, Iosia nimirum, Ioachim, & Sedechia Ierosolymis uaticinatus est, ac tandem post urbis excidium captiuus in Aegyptum abductus, ubi a furentis populi multitudine, (vt quidem sentit Hieronymus) lapidibus obrutus exspirauit, is, inquam, hoc de iisdem testimonium dedit: *Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi, & erunt te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras, quoniam ignem succendisti in furore meo, & sicut in aeternum ardebit.* Et post sex capitum interuallum: *Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam aeternam, quae nunquam oblivione delebitur.* Hic utrimque poenae sempiternae, tormenta non terminanda, & supplicia aeterna designantur. Multoque etiam clarius ac manifestius à Psalmographo: *Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animae suae.* Perinde ac si dixisset: *Omnia apud inferos aeterna sunt, & omnis spes vana, in casum impij Patri aeterno vnigeniti. Filij sanguinem in crucis ara effusum, qui olim iram eius placare & iratum demulcere poterat, offe-*

rent; efficax illud lytrum quo olim animae Deo reconciliabuntur; tunc inutile & infructuosum erit, ideoque mox subiungit: *Laborauit in aeternum, & uiuit adhuc in ignem.* Anne maioribus & praequantioribus testimonijs poenarum perpetuitatem stabiliri valeamus?

Obiter tamen notare vos uelim uerba illa: *Nulla im-* *la: Laborauit in aeternum,* quae hunc sensum pijs redem- *dabunt.* Semper patietur, nunquam tormentis *ta eius habebunt finem,* quidquid enim & spes super- *quamdiu impij patiuntur, nihil illis prode-* *est.* *rit: poenas luant, debitum ferendo toleran-* *doque soluant, peccata flamma expient; de-* *debito tamen ne hilum minuunt, eadem post* *centum annorum myriadas manebit obliga-* *tio, & iterum ad principium reuocanda.* Est *namque aeternitas instar orbitae, semper ver-* *terentis, & numquam quiescentis.* Si enim à ne- *fario Caino quis peteret, Quanto iam tem-* *pore miser apud inferos torqueris? A quinq;* *responderet; annorum millibus: & à Datha-* *ne, Chore, & Abirone: A quot iam annis in* *inferni barathrum descendistis? dicent, A* *quater mille annis. Et epulo, quamdiu flamma* *illa vorax depasta est? dicet, Bis mille p-* *pemodum annis. Si deinde ulterius peteret,* *quot adhuc anni restarent, responsuros* *haud dubio existimem omnes, in aeternum,* *semper, & omne in aeternum; nulloque um-* *quam tempore tormentum nostrum finem* *habebit. Haec Bernar. dum cogitat horrescit,* *& exclamat: subueni mihi Deus meus, prius-* *quam ad tormenta perueniam, priusquam me de-* *uoret ignis gehennae, priusquam sine termino cru-* *cier in inferno.*

Res sunt, Auditores, quae lachrymis potius, quam uerbis explicandae sunt; ad aeternam scilicet gehennam damnati, tormentis perennibus excruciat, nullam liberationis spem habere, Herculeos etiam animos percellat. Si enim Iacob Patriarcha viginti trium annorum spatio filium quem mortuum putabat, luxit (quando enim Ismaelitis uenditus erat Ioseph, non nisi sedecim habebat annos, quando uero deinde à fratribus agnitus fuit, unde quadraginta annorum erat, vt è capit. 41. & 42. Genesios manifestum est.) Porro diurni

Lib. Med. c. 5.

Gen. 37.

turni huiusce luctus causa erat crudele illud mortis genus, quo filium extinctum putabat, a fera & pessima dilaniatum. Quid nos facere par est, Christiani, cum tot nobis damnatorum animas a diabolis, monstris illis horrendis & terribilibus dilanatas, excruciatas, diuexatas, & tortas tartarei que supplicii addictas, ob oculos ponimus.

Multi qui
æternitatem
pœnarum
præ oculis
habuere ad
frugem me-
liorem con-
uersi sunt.
Psal. 76.

Plurimi profecto, qui hanc pœnarum æternitatem perpetuo præ oculis habuere, ad pœnitentiam vitaque emendationem conuersi sunt; hi in vepra, illi in ardentibus prunas sese nudos coniecere, alij incultam eremum & vastam solitudinem, pœnitentia agenda ergo, petiere. Dauid quoque Prophetam, regni licet negotijs implicaretur, æternitatem hanc sæpenumero mente voluebat, vt ipse de se confessus est: *Annos æternos in mente habui* Ecqui anni, Deus immortalis! neque enim hi cursu solari distinguuntur, nec in duodecim menses, aut in trecentos sexaginta quinque dies & sex horas diuisi sunt, sed in omne æuum & sæculorum sæcula extenduntur.

Decades annorum, tredecades, centuriæ, chiliades, decades & centuriæ, myriades, centum myriades, chiliads myriadi, & myriadam myriades, & si quis vltra numerus dari potest, hic locum non habent, sed in omne tempus annus vnus extenditur. Hic hareres arithmetice, nec vltierius numeros hos posses extendere, nam post centenas & centies ac millies millenas annorum myriadas tantumdem erit, quantum prius. Siquidem certum aliquod præfixum esset tempus, quamuis in multa extenderetur sæcula; liberationem tamen impii sperarent, & aliquod in tormentis lenimen expetirerunt, aut saltem æquanimius paterentur. Sed frustra, quod exemplo jam declarabo. Considerate, obsecro, vastitatem late patentis oceani, quot aquarum guttas in se contineat; & tamen, si post mille annos formica aliquam inde guttulam educeret, & impii Deus promitteret, tunc demum illos inferno liberandos & supplicii eximendos, quando oceanus esset euacuatus; aliquod illis proculdubio solamen foret, sperarentque serius aut citius, tandem sese gloriæ cœlestis

compartes futuros: Sed vbi dicitur, in æternum, omnis mox spes excluditur, atque hoc ipsum est quod impios ad desperationem cogat, & excruciet.

O æternitas in æternum duratura, o temporis diuturnitas vere metuenda! Hic aures attingite, peccatores. Ipsa, ipsa impiorum castigatio tormenta que tanto durabunt tempore, vt, si singuli qui apud inferos sunt, post decem sæcula vel vnam lachrymulam amitterent, ea que vnus in locum congregarentur, ingens tandem illa diluuium excitarent, quo etiam totus obrui mundus posset. Nam quemadmodum sæcula in infinitum sese extenderent, ita quoque lacrymæ in infinitum exeretcerent, atque ipsum infinitum remissam, qualis est mundus, facile obruere & absorbere potest. Insinuare his tantum volui, ipsam damnationem perpetuam ac perennem fore.

Ostendit id aperte Angelus ille Apocalypseos, quando nimirum lapidem molatam in mare coniecit, dicens: *Hoc in petrum mlatum* Apoc. 18. *Babylon cuius illa magna, & vltra iam non inuenietur.* Visionis huius Angelicæ sensus hic est, Quo imperu lapis hic oceani fundum petit, eodem etiam peccator infernalem abyssum, è qua nunquam amplius eximetur. An non hæc euidenter æternitatem designat?

Hanc mirum in modum exaggerat Gregorius, verbis istis: *Fit ergo miser mors sine Lib. 9. Mo-*
morte. finis sine fine, de; cœlus sine defectu, quia & ral. c. 49.
mors vivit, & finis semper incipit, & deficere def-
ectum nescit. Multo que adhuc vehementius & manifestius Bernard. *rocul à beata paradisi pa-* Li. Medit. c. 3
tria exulati cruciabitur in ge. edna perpetua, nū-
quam lucem visuri, nunquam refrigerium ade-
pturi, sed per millia millium annorum in inferno
cruciandi, nec unquam inde liberandi.

Et sane omnia apud inferos æterna sunt, Figura. omnis spes illinc veniæ & liberationis perdita, omnis illinc gratia exulat. Fornax quidem Dan. 3. Babylonica, vt in Daniele legitur, ad quadraginta nouem quidem cubitos flammam ei aculabatur, nunquam tamen ad quinquagesimum, quicquid numerus jubilæi, pertingere

E e. 3. eadem.

eadem potuere. Designatur hic, in inferno, cuius imaginem fornax hæc gerebat, & ubi flamma semper excreuit, nullum inquam jubilæum, id est, redemptionem, gratiam, spem esse, sed penas in sempiternum extendendas.

Epist. ad Paulam & Eust. ch.

Malach. 4.

Simile.

Malachias omnium Prophetarum postremus, quippe veteri Testamento finem imposuit, & quem S. Hieronym. ex Hebræorum traditione Esdræ à secretis fuisse scribit: licet obscure, vere tamen, æternitatem hanc innuit, de iudicio enim extremo locutus hæc verba præmittit: *Ecco dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non relinquet eum radicem & germen.* Dies scilicet iudicij igne & ardore succensus, peccatores velut stipulam consumet, erunt enim sicci, aridi, omnique gratia privati, itaq; eosdem aduret, vt nec germen, nec radicem in iis relicturus quoniam omnem illis veniæ, indulgentiæ liberationisque spem præcideret, æternis eos incendiis mancipans. Quamdiu enim arboris alicuius radix in terra hæret, arbor germinare & crescere paulatim potest, sed radice sublata, crescendi nulla amplius spes superest. Hæc igitur dies non relinquet illis radicem aut germen, sed impias illas arbores depascet, radicem spei penitus auferet, adeo vt nulla indulgentia, nulla venia, nulla amplius remissio, relaxatioue expectanda sit, æternum in tormentis sint permansura. O igitur longa temporis diurnitas! ô crudelis æternitas!

2. Pet. 2.

Matth. 25.

Æternitas, inquam, certissime euentura, & inuitabilis. Ita nempe docent id S. Petrus & Iudas Apostoli, atque ita probant: *Si enim angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit, cruciandos in iudicium reseruari: credendumne est, eum peccatores, flagitiis variis coopertos mitius habiturum? horumne supplicia breviora erunt & compendiosiora quam Angelorum? nequaquam; Sed vt illi in æternum excruciantur, ita & hi: tali namque ratione sententia prolata est, ite maledicti in ignem æternum.*

Accedit ad hæc, quod ipsa æternitas v. Pœnarum num è fidei nostræ capitibus sit, symbolo A. infernaliū postolorum infernum, *Credo vitam æternam.* æternitas quod cum dicis peccator, tantundem dicis, articulus si ac si aperte profitereris, *Quemadmodum fidei est.* miterteneo, in altero mundo æternam bonis vitam paratam esse, quæ omni eos voluptate & gaudio perfundet; ita quoque credo aliam impijs & peccatoribus destinatam, quæ omnibus eos doloribus, calamitatibus, miseriisque inuoluet. Ni hoc esset, cur, obsecro, toties diuinæ litteræ horrorem perpetuum, vermem mori nescium, ignem inextinguibilem, supplicium sine fine permansurum nobis innuerent: ô æternitas! ô desperatio! ô furor!

Vera, inquam, desperatio; omnis siquidem indulgentiæ spes tunc ablata fuerit, misericordiam janua occlusa, veniæ deniq; locus negatus; nam tormenta semper excreuent, & nunquam minuentur. *Hinc doler, inde pauper, stupor, gemitus, & timor horrens, ardebunt que miseri in igne æterno, in æternum & ultra.* ait in Meditationibus Bernardus, sed multo verberius alio in loco oratione ad peccatorem conuersa: *Antequam puteus te absorbeat, penitere: priusquam infernus te rapiat, peccata tua luge: priusquam in profundum inferni mergaris, negligentiæ tuas plange: ubi iam non est locus indulgentiæ, ubi iam non est letitia, non penitendi licentia, ubi iam non est licentia emendationis: ubi iam non est locus confessionis: quare? quia in inferno nulla est redemptio. ô æternitatem intolerabilem!*

Ficere potest, ô elementissime & mitissime Deus, de quo scriptum est: *Aut obliuiscetur miseri DEVS, aut continebit in ira sua misericordias suas?* Tanto te tempore misericordiarum tuarum obliuisci? Hocine, iustissime, rationi consentaneum erit, tuæque iustitiæ respondens? Itane iudex æterne? cum vere & merito de te eecinerit Psalmista: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* *Psal. 118.* Nam quandoquidem pœna quam irrogas, culpæ peccati que malitiæ non vsquequaque respondet, cur delictum temporale cum sit, pœna æterna expietur. Repugnat hoc scilicet verbis illis Apocalypseos: *Quantum* g'orifi-

Apo. 18. glorificavit se. Et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum. Cur enim cum voluptas & delectatio impiorum exigua & brevis fuerit (quippe de quibus scriptum sit: *Ducunt in bonis dies suos: Et in puncto ad inferna descendunt*) ipsa tamen castigatio & poena tam diuturna? peccatum unico puniri momento potest, cur igitur æternis suppliciis illud expiari necesse? an hoc æquum est, & rationi consentaneum? sed hoc pluribus jam demonstrare conabor, est enim secundum Concionis nostræ membrum.

Æquissimū est, pœnas infernales perpetuas esse.

Ecclesiæ fax & lumen Augustinus, cum pluribus demonstrasset, pœnas infernales sempiternas esse, tandem concludens, ait diuinam in hac æternitate tamē misericordiam elucere; nondum ex condigno, & secundum peccatorum grauitatem eadem castigando: at tantam eorundem malitiam & peruersitatem esse, vt omnia quæ irrogari possent supplicia eorumque acerbitatem & intensiorem longe antecellant. Adeo vt nulla hic Dei indignatio, sed mera æquitas & iustitia eluceat. Nam, vt bene docet D. Gregorius: *Iustum est vt qui in suo æterno peccauit in Deum, in æterno Dei puniatur*. Vt porro cognoscatis quā Iudicis huius sententia æqua sit, & iusta, & cur damnatorum pœnas esse oporteat æternas & perpetuas, aliquot rationes adferam. Prima sit:

Non tam Deus peccatum quam eiusdem malitiam castigat, quæ in voluntate consistit, & si bene matureque attendatur, æterna est. Cur enim putatis peccatorem peccandi finem facere, aut peccatis valedicere? an ex amore Dei, vel odio peccati, vel metu gehennæ? nequaquam. sed quia vitæ finem instare cernit, quam si putasset vltius prorogari potuisse, nondum peccandi finem fecisset: cum igitur peruersa illa voluntas æterna sit, æquum est etiam vt pœna, qua eadem expiatur, æterna sit & perpetua. Nam sicut alæones ita lusu addicti sunt, vt ludendi prius finem non faciant, quam candela extincta sit: & quamuis ipsum etiam lumen deficiat, eiusque defectu lusus finem accipiat, ludendi tamen voluntas non deficiat, sed potius

tempus ita præcidi, & elapsum esse ægre ferant. Ita peccatores, nam fortuito mundi huius lusu sic addicti sunt, ita vitis indulgent, quamdiu vitæ huius fax durat, vt quamuis eadem extingatur, quamuis vita excidant, voluntatem tamen peccandi non exuant. *Voluissent*, inquit Gregorius, *sine fine viuere, vt sine fine possent in iniquitatibus permanere: & alibi, & d. magnam iustitiam pertinet iudicariis, vt nunquam careant supplicio qui nunquam voluerunt carere peccato*. Ecce & aliam rationem.

Lib. 4. dist.

Omne peccatum singularem quandam includit malitiam, quia bonum id quod amissum est, valoris infiniti est: atque ita, vt supplicium illi æquiparetur, pœnaque respondeat culpæ, æquum est, vt in eisdem pœna etiam infinita sit. Atqui non potest hæc esse infinita intensiue, vt loquuntur Theologi: neque enim creatura subiectum capax est ad huiusmodi pœnam sustinendam. igitur infinita vt sit extensiue, quoad tempus & eius dimensionem, necesse est. Ceterum rationis huius vim melius perspicietis, si consideraueritis Christi passionē, ad Patri æterno rigide & exacte vsque quaque propter protoplasti delictum satisfaciendum, necessariā fuisse: hoc nempe peccatum erat infinitum, atque ideo requirebatur, vt qui eidem satisfaceret, infinita etiam esset potentia, vt ita vnum infinitum alteri quam maxime responderet. En tertiam.

Quæ ratio est mercedis meriti, eadem est & castigatiōis demeriti; contrariorum enim contraria est ratio: Atqui piorum meritum, quod non nisi temporale ac momentaneum est, æterna mercede compensatur, iuxta illud Ioan. 6. *Omnis qui videt filium, & credit in eum, Ioan. 6. habet vitam æternam*. Necessum est igitur, demeritum impiorum; quamuis unico momento peractum sit, æterno supplicio expiari. An non hoc vobis verisimile videatur, & æquissimum? Quarta hæc sit.

Pœna, si Aristoteli credimus, intendi autem remitti secundum criminis admissi grauitatem debet: atque ideo fit vt qui principem aliquem offendit, grauius puniatur, quam qui

qui plebecium aut triualem. At quicumque peccat mortaliter, in Deum delinquit, cuius & violat præcepta, & gloriam profanat; cuiusque maiestas infinita est, ideo æterna & infinita supplicia subeat necesse est. Vnica hæc ad persuadendum ratio videtur esse quam efficacissima; quæ etiamsi sola foret, facile tamen persuadeat, nullam Dei in damnatorum castigatione iniustitiam, quin imo magnam eius æquitatem & misericordiam singularem in eadem contineri. Ita namque hoc credo Domine, totoque vita mea tempore libere profitebor, ac tibi jubilans accinam, *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Vltimam hanc statuo.

Cuius causa æterna est, ipsum etiam æternum est & perpetuum. Quod hac similitudine probo: quamdiu namque fax aliquo in loco ardet, tamdiu quoque eiusdem lux & splendor, quæ ardoris effectus sunt, durabunt. At qui peccatum, quod tales in damnatis pœnas caulatur, semper adhuc apud inferos persequatur; quia scriptum est: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Necesse est igitur & pœnas semper durare, ac proinde æternas esse: nam vt bene olim scripsit Bernardus, *Semper mal'u in pœna comitatur.* Dic igitur, annon magni huiusmodi iudicis iudicia & decreta recta sunt? Ita profecto: ac proinde indefinenter psallam, *Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultu eius.*

IV.

Sed vt vnum alterius est causa, ita vna difficultas hic aliam parit, atque vt in hydra olim contingit, vna difficultate superata alia exsurgit & pullular scilicet. quando quidem tormenta hæc perpetua sunt, qui fieri possit, vt corpora, quæ perennibus illis ignibus aduruntur, non consumantur, & in fauillas redigantur? Respondeo, insigne hoc omnipotentis Dei argumentum esse, quod exemplis vana corpora non consumptura depromptis.

Quomodo
damnatoru
tue Dei
argumentum
esse, quod
exemplis
vana
corpora
non consu-
ptura
depromptis.
Dan. 1.

Quamuis tres illi pueri Hebraei, Sidrach, Misac & Abdenago, longo tempore fornaci inclusi tenerentur, nunquam tamen eos flamma etiam ardentissima & voracissima, potuit adurere. Sed fuit hoc diuinæ omnipotentia opus, quæ aliquando præter com-

munem rerum ordinem, huiusmodi opera, non sine miraculo, permittit: aut potius signum, per diuinam potentiam, damnatorum corpora, ne ab edaci flamma consumantur, & in fauillas & cineres redigantur, posse conseruari.

Nunquamne oculos coniecistis in rubum *Exod. 3.* illum ardentem, & tamen à flamma & consumptione immunem? animaduersione sane res hæc dignissima est, ac non exiguum miraculum; quod nimirum Moyses visionem magnam appellauit, & sane grandis visio fuit, videre per rubum saeuientem flammam, eiusdem tamen virorem non emori, nec vel minimam spinam aduri. Hinc colligere Dei omnipotentiam licet, & discere, cum si rubum in media solitudine ab exultione tutum conseruare potuerit, damnatorum cadauera exanguia & emedullata, licet à flammis circumuallata, tuta ab incendio facile cõseruare posse; vnde Bernardus. *Sicut ignis in inferno consumit, Lib. Med. c. 5. vt semper referuet, sic tormenta aguntur, vt semper renouentur.*

Ipsa quoque rerum natura tot tamque variis nos id argumentis edocuit: quam multos enim in Asia, Africa, Europa, ac præsertim in Sicilia reperire est montes, qui perpetuo flamas eiaculantur, & in quibus ardor inchlussus nunquam deficiat: sed nouo semper alimento è terra visceribus exhalante nutriatur, & tamen ipsi non cõsumantur. Quis autem scit, an non hæc miracula in rerum natura Omnipotens superesse voluerit, vt hinc homines ediscerent, damnatorum apud inferos corporum sortem patem futuram? Et sane ipse Augustinus hinc argumentum sumpsit, hanc pœnarum & ignis perpetuitatem persuadendi: *Quidam inquit, notissimi Sicilia montes, qui Lib. 13 de tanta diuurnitate temporis atque vetustate, vix ciuitate. nunc, & d' inceptis flammis asiuant, a q; integri perseverant, satis idonei testes, n n mne quod ardet absumit: quibus docemur, nõ esse incredibile, si hominum corpora sempiterno supplicio punitorum sine detrimento ardeant.*

Notum deinde etiam euilibet est, Salamandram, mediis licet in ignibus constituta in i-

gnibus vi-
uit.

tutam, ab igne non absumi, sed eisdem esu-
triri & foueri. Hinc porro discamus, impios
velut Salamandras, in flamma infernali sem-
per victuros, nec vnquam ab eadem absum-
mentos: Vtitur hoc quoque exemplo idem
qui supra Augustinus: Audite verba eius,
Sunt animalia profecto corruptibilia, quia mortalia, tamen in medijs ignibus viuunt.

Dent. 29.

Psal. 48.

Obiectio.

Adhæc si magnus ille totius vniuersi Oe-
conomus, Hebræorum in deserto Sinaicom-
morantium veltes quadraginta annorum
spatio integras conseruauit, nec eorum cal-
ceamenta vetustate consumpta sunt; cur nõ
eadem potestate damnatorum corpora, li-
cet perpetuo amburantur, integra & a com-
bustione immunia seruare poterit? Nemo
dubitet: Semper quidem a flamma torque-
buntur, nunquam tamen ab eadem aduren-
tur, aut in cineres redigentur, quod testimo-
nio suo confirmat Psalmographus, dicens,
*Mors depascet eos: nihil quippe diuinæ poten-
tiæ impossibile. Peter forsitã aliquis, num
corpora illa corruptioni obnoxia sint, nec
ne, quidquid n. è contrarijs constat corrup-
pi potest, atqui corpora damnatorũ eo mo-
do composita sunt, quo nostra: igitur eodem
etiam quo nostra, modo corrumpi queunt:
Si enim corruptioni obnoxia non essent, hoc
vel naturaliter, vel per gratiam contingeret;
sed naturaliter id fieri nequit, quia sunt ea-
dem quæ modo sunt, & multo minus per
gratiam, quia omnis illis gloria & gratia ab-
lata erit.*

Corpora
damnato-
rum non
poterunt
corrumpi.

Dico igitur, ipsa damnatorum corpora
vere incorruptibilia fore, idque ex natura;
non quod aliquod incorruptionis princi-
pium habeant, sed prouenit hoc ex defectu
primi mobilis, quod omnia solet corrup-
pere & in putredinem redigere. Notandum
adhæc, contraria quæ sunt instar membro-
rum, partium & compagum, & quibus cor-
pora nostra compacta sunt, non esse nisi se-
cunda principia, & initia corruptionis: nam
primum agens, quod naturam hanc destruit
& demolitur, est ipse cælorum motus: adeo
vt præsupposito hoc motu, omnia quæ è cõ-
trarijs composita sint, necessario debeant
corrumpi, nisi virtus quædam alia & causa

Tom. 4. Bess. Aduent.

sublimior obstaculum opponat. Atqui, vbi
iudicio peracto primi mobilis motus cessa-
uerit, contraria nullam penitus ex se corru-
ptionem causari poterunt, atque ita corpora
damnatorum non corrumpentur. Ita namq;
textus facer habet, *In diebus illis quærent ho-
mines mortem, & non inuenient eam: desidera-
bunt eam, & mors fugiet ab eis.* Necesse quo-
que est, impios tum in corpore, tum in ani-
ma supplicijs sempiternis excruciaci; scri-
ptum namque est, *ibunt in supplicium ater-*
num. At hoc fieri non posset si eorum corpo-
ra tandem deficerent & corrumpentur:
quidquid enim corruptioni idem & finitio-
ni obnoxium est: atqui ipsa finitio è directo
æternitati contraria est.

Hoc igitur in mente habeto peccator,
hoc animo in sculpe, æternitatem hanc sem-
per ante oculos pone: tecum interdum di-
spice, quam graue sit ac miserum, in æter-
num grauissimis cruciatibus torqueri. Quid
enim non faceres, quam pecuniam non per-
solueres, si necesse foret, angustis toto vitæ
tempore calceis indui, aut importunum mu-
scæ in oculos aut faciem volatum, aut assi-
duam pulicis in aure titillationem tolerare,
quo ab hac molestia, aut importuna vexa-
tione liberareris. Quid non promitteres me-
dico, si continua febris excruciaci deberes?
quid non Principi, si teterrimo semper car-
ceri inclusus viuere; quo & sanitati & liber-
tati restitui possis? Quid igitur erit, indefi-
nenter & in æternum, apud inferos sine vlla
spe grauissimis pœnis excruciaci? Dico mi-
hi, si ad triginta, vel quadraginta tibi annos
in lecto molli pluma suffulto cubandum es-
set, an non graue esset & molestum? quanto
hanc molestiam pretio, qua mercede redi-
meres?

Quid erit igitur, in omne æuum, me-
dias inter flammam, medijs in ignibus con-
stitutum esse, sine fine ardere, sine spe re-
laxationis excruciaci? Quamobrem hæc
in mente gere, & nunquam in Deum delin-
ques.

At tu ò Seruator mundi, nostri miserere,
nosque conserua, ne in diuinæ iustitiæ ma-
nus incidamus, nec ad tam horrenda sup-
plicia,

Ff plicia,

plicia condemnemur. Quis enim a quo animo ferat, o Redemptor animarum, in aeternum castigari, perennibus in suppliciis versari, perpetuo incendio apud inferos excruciaris? quis ita marmoreus, aeneus, aut ferreus inueniatur, qui haec omnia infraeto animo perferat? tot noctes longissimas in continuo incendio versetur, tot annos hanc daemouum & poenarum violentiam sustineat, semper in ignibus iaceat, prunas candentes calcet, in eis extensus sit & sepultus: daemones insultantes, torquentes, ad torquendum socios inuitantes noua tormeta cominiscetes cernat? audiat quoque furias illas, conuicia, contumelias & opprobria euomentes? Quis, inquam, haec omnia aequanimiter sustineat, quis non ad insaniam redigatur; quis habenas furoris non laxet? O aeternitas, o aeternitas! Tu igitur nos defende ac protege Domine, & loco aeterni supplicij, ad aeterna nos gaudia perduci: hoc scilicet est quod speramus, in hoc omnem nostram beatitudinem sitam arbitramur, ad quam nos deducat, & Pater & Filius, & Spiritus S. Deus, qui in saeculorum saecula est benedictus.

SABBATO.

DE INFELICI DAMNATORUM sorte.

Partitio.

1. Quod damnatorum extrema sit infelicitas.
2. Suffragia fidelium damnatis nihil profunt.
3. De numero damnatorum.

Memorare nouissima tua, & maxime, quanta sit damnatorum apud inferos miseria & infelicitas, & in aeternum non peccabis. Eccles. 7.

FIGURA.

Ips. 24.

I SATAS Propheta, qui tum lingua tum calamo octoginta annis Iudaorum Synago-

ga profuit, cuiusque historia magis Euangelij quam prophetiae speciem, ut quidem Hieronymus ait, praefert; obscurum autem quando carcerem descripsit, in quo variis captiui, omnis spe relaxationis priuati, detinebatur. Cum loci huius interpretes consulerem, repeti, veram hic damnatorum eorumque sortis imaginem proponi, qui nimirum laesa diuina maiestatis rei carceribus infernalibus, omni solem amplius videndi, libertatisque adipiscendae spe exclusa, mancipati sunt. O rem deplorandam, o sortem infelicem sic miseram! Ah, vete calamitosos, quicumque ad hanc subeundam condemnati sunt! Hanc ipse hodierna die vobis audientibus latius exponam: modo linguae verborumque meorum directori Spiritui Sancto, adesse dicenti, & sacratissima Virgini intercessione succurrere, non graue videatur. Antequam igitur ulterius proueamus, ad eam vota nostra dirigamus, dicentes vna voce:

AUE MARIA.

Neminem vestrum esse putem, Auditores, qui non commouetur, & ad commiserationem exciteur, dum tristem Samsonis viri strenuissimi casum legerit: quis enim non admiretur & obstupescat, cum fortissimum ducem a Philistinum captiuum abduci, ignominiaque affici videt, ut & comam ei rotoderint, oculos eruerint, manus pedesque vinxerint, in pristinum eum compegerint, quo ita omnium ludibrium factus, & spectaculum, hostium risui & sannis expositus, in amaritudine vitam terminaret. At si damnatorum sortem & calamitatem audieritis, statuetis profecto Sampsonis miseras calamitatesque pueriles & ludicras, cum his si conferantur, videri. Quis sine admiratione audiat, videat, & credat, tot potentes & locupletes, opibus turgentes, honoribus cumulatos, deliciis affluentibus, ad tantam miseriam reductos esse, ut a daemouibus hostibus iuratissimis captiui abducti sint, voluptatibus priuati, intelligendi vi spoliati, manus pedesque vincti: & aeternarum poenarum rotae alligati, ut in miseris & aetu-

& æternis vitam hanc fatalem sine fine finiant.

Lib. 2. de anima.

Hoc olim diligenter meditatus magnus ille Hugo de S. Victore, ita quodam in loco scribit: *Quis putas tunc moror erit? qua tristitia, cum separabuntur impij à consortio sanctorum, & à visione Dei & traditi in potestatem, ibunt cum ipse, in ignem æternum; ad rotam æternitatis alligati.* Hinc porro imprecandi aliquibus mala occasionem sumpsit Psalmodographus, dicens: *Pone, illos ut rotam.* verba quidem pauca, sed prægantia, quæq; hunc sensum reddunt; semperne victas manus habebis, Domine, semperne patiens eris? nunquamne iustitiam exercebis? semperne impune peccatores habebunt? iam satis superque indultum est, fulmina eiaculare, inferni claustra refera, abyssos præpara, reos condemna, & æternitatis illos rotæ alliga.

4. Reg. 17.

Sexcentis mihi Sedechia: Regis calamitas lachrymas excussit; est enim oculis graue, principem potentissimum, amplissimi regni possessorem, in Babylónico carcere videre ingemiscens, pœdore & squalore obfitum, oculis orbatum, filiis & domesticis gladio interemptis spoliatum, catenis victum; cuius adhæc regnum incolis nudatum sit, & metropolis eiusdem igne succensa, ciues in captiuitatem abducti. At profecto, quicumque oculos in lamentabilem damnatorum sortem coniecerit, maiorem lachrymandi occasionem inueniet, nihil enim tristius ac magis deplorandum audiri queat, quam tot Reges, Principes, Monarchas, aliosque innumeros, in potestatem dæmonum redactos, grauibus vinculis alligatos, in animæ facultatibus exercitari, regna eorum in prædam data, suppliciaque eos varia perpeti, idque in æternum, sine vlla liberationis spe. Quis talia fando temperet à lachrymis?

Iob. 8.

Et quoniam lachrymarum mentio incidit, aliud de iisdem depromam. Eliphaz Themanites, Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, amici Iob Prophetæ, cum ad tantas eum redactum angustias viderent, vt in sterquilinio federet, viceribus putidissimis

scærens, adhæc saniem exsudaret, facultatibus omnibus & filiis orbatum, & à Satana denique violenter torqueretur: ita consternati sunt, vt præ admiratione in terram corruentes, assidue lachrymas & gemitus ediderint, cineribus sese conspergerint, vestes consciderint, idque septem diebus & noctibus, vt nemo ei vel verbum loqueretur.

Quis adeo durus & saxeus reperitur, Domine, quis adeo stoicus ac rigidus, & ab omni affectu alienus, qui oculos interdum in damnatorum animas coniciat, eorumq; sortem accuratius perpendens, vt scilicet omnibus facultatibus nudati sint, gloria mirum caelesti, visione Dei, Angelorum consortio: vt mediis in flammis constituti, ictibus & plagis variis lauciati, & à dæmonibus miserum in modum afflicti; à steru temperet, & præ stupore non penitus obmutescat?

Gregorius Magnus hunc me conceptum *In Homil.*

edocuit, qui ita secum interdum ratiocinabatur, itaque meditationem instituebat: *Cum recognosco Iob in sterquilinio, Ioannem esuriens in eremo, Petrum extentum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herode, & adio; cogito qualiter Deus in futuro cruciabit quos reprobos, qui ita dare affligit quos amat, o sancta & beata contemplatio!*

Fuit, referente Ioanne Climaco, religiosus quidam, qui pœnas infernales ac supplicia tartari in tantum metuebat, vt nunquam per ploratum videret, quin semper lachrymaretur; bat, quoties solus ecce conspectus ignis eum percellerat, ignem vi- & vultus pallorem inducebat; cuius causam deret. rogatus aliquando, respondebat: *Ex huius ignis contemplatione sempiterni incendij memoria compungor.* Et merito quidem, neminem esse putem, qui interea dum oculis corporis ignem nostrum materiale contemplatur, eadem opera oculos animæ ad infernalem reflectit; quia mox singultiat, lachrymasque effundat.

Hoc ipsum suadet & Ioannes Chrysostomus Græcorum Patrum phoenix; ita namque sui temporis Christianos allocutus est: *Cogitemus, quantum sit malis in conflagratione*

Ff 2 perpe-

perpetua, in tenebris, in luctu infinito, & den-
sum fridore, nemine exaudiente? Aliquid ne
igitur calamitosus, aut magis miserum di-
ci aut fingi potest. Addit deinde hanc simi-
litudinem: Cum nobilis aliquis, aut princeps
in carcerem conuicitur, eumque putidum &
obscurum, quidquid ibi conspiciatur horro-
rem ei & cruciatum adfert, ipsa scilicet ma-
lesficorum societas, loci factor, & vineula
cum latronibus, furibus, homicidis, & scele-
ratis communia, adeo ut mortem subire, qua-
diutius in eodem commorari malit. Quan-
tum igitur dolorem afflictionemque sentire
debent animæ damnatorum, quæ in carcere
illo infernali coarctata tenentur, perpetuis
in tenebris, & fœtoribus versantes, inter om-
nes totius orbis homicidas, latrones, sa-
cilegos, atque maleficos posita: an non vere
emori satius foret, quam omnia hæc in æ-
ternum perferre?

Damnato-
rum fortis
genuina de-
scriptio.

Profecto nihil fingi, aut excogitari ipsa
potest damnatorum sorte acerbius, aut ca-
lamitosius. Ipsi enim sunt malesici, qui no-
ctu diuque excruciantur, sunt captiui in
profundissimis mundi recessibus, in qui-
bus nulla lux aut splendor, conclusi, sunt
rei, qui omnia tormentorum genera expe-
riuntur, sunt denique creaturæ vere mise-
ræ & infœlices, quæ sine vilo solamine aut
leuamine affliguntur, sine vlla commise-
ratione torquentur, sine vlla relaxationis
spe apud inferos agunt. Quarum tanta ca-
lamitas est, & miseria, ut, si anima nostra
eandem perpetuo recordaretur, nunquam
creatorem peccando offenderet. Ita enim
cenfuit Salomon: *Memorare n. iussimatus: &
in æternum non peccabis.* atque hoc ipsum est,
quod hodierna die explicandum suscepi,
quod vt methodice & ordine debito fiat,
primo demonstrabo, num preces & suffragia
viorum damnatis prodesse queant, ac de-
inde quantus apud inferos eorum sit nume-
rus: & ex vtroque hoc facile colligetur, nul-
lam in orbe creaturam dari posse, quæ cum
hisce tum infœlicitate, tum calamitate com-
parari queat.

II. Omnis prioris questionis controuersia ac
Num viuẽ- difficultas in eo sita est, num s. viorum pre-

ces Ecclesiæ que suffragia damnatis prodesse, tum preces
eorumque tormenta subleuare queant. Par- damnatis
tem asserunt confirmare videntur verum Anachoretarum res gestæ, ac Ioannes
Damatcenus In illis namque legitur Macha-
rius Eremita mortui caluariam per viam re-
perisse, & interrogasse, quisnam olim fuisset,
ipsaque miraculoisè respondisse, se esse Sacer-
dotis cuiusdam idolorum, qui modo apud
inferos damnatus esset, caluariam, addidit
seque, preces sanctissimi illius viri aliorumq;
aliquod leuamen animæ suæ lenimenq; tor-
mentorum solitas afferre.

Damatcenus porro scriptis prodidit, Gre- In Sermon.
gorium Magnum quodam tempore pro Tra-
iani Imperat. Romanorum anima, quæ apud
inferos propter idolorum cultum, & exer-
citam in Christianos sauitiam, aliaque sce-
lera honestis & castis auribus grauiæ, cru-
ciabatur, orasse, vocemque coelitus audisse:
Vocem tuam audiui, & veniam Traiano do.
Atque eam opinionem, totius Orientis &
Occidentis testimonio comprobata asse-
rit, quasi nullus de ea dubitandi locus reli-
ctus sit. Porro de duabus hisce historiis, nisi
veriori opinione reselleretur, efficeretur, o-
rationes & vota viuientium aliquam damna-
tis vtilitatem afferre, suppliciaque eorum
posse imminuere.

Verum, his nequidquam obstantibus in-
uiolabiliter Ecclesia credit, Sacra Scriptura
certissime asserit, omnesque Patres vni-
mi consensu docent, preces nostras & suf-
fragia nullam iis vtilitatem aut solamen af-
ferre. Testabitur hoc, ceterorum loco, ma-
gnus ille Arcopagi iudex, Ecclesiæ que do-
ctor celeberrimus Dionysius: *Summus, in Dionys. cal.
quit, Sate dos pro immundis non orat, quia in hier. c. 7.
hoc auertitur à diuino ordine.* Item postea:
*Non orat peccatoribus remissionem, quia non au-
diatur pro illis.*

Post hunc toties hoc inculcauit sanctissi-
mus Augustinus, nempe omnibus hinc si-
ne fide, quæ per caritatem operatur, acce-
dentibus adhæc sanctissimis Ecclesiæ Sacra-
mentis, decedentibus suffragia & preces
ne vel minimum prodesse. Atqui tales esse
constat eos qui apud inferos commoran-
tur,

tur, vt qui sine charitate, sine bonis operibus, meritis, pœnitentia mortui sunt. Dicendum est igitur, & quidem certissime, quidquid patimur vel agimus, nostraque vota, suffragia, sacrificiaque nihil illis omnino profutura. Et quoniam doctor ille tones docuit, Martyri injuriam facere eum, qui pro Martyre Deo supplicat, cum ille de salute jam certissimus sit, & orationes in vanum fundantur: ita ipse vicissim assero, damnato injuriam fieri, eiusque supplicia adaugeri ab eo qui precibus ad Deum suis pœnam eius gestis imminuere, cum in æternum sine vlla veniæ spe condemnatus sit, ipsaq; intercessionis in vanum cedere.

Nam Psalmista aperte profitetur, non esse in hominis potestate, precibus damnatos redimere, aut eorum debita dissoluere, & à maiori ad minus argumentans, hanc questionem proponit, *frater non redimit, redimet homo?* Id est, Ipse IESVS CHRIS TVS, qui noster secundum humanam naturam frater est, damnati vnius pœnas sine lutz violatione iustitiæ imminuere aut relaxare non posset, qui igitur homo nuda suffragiorum suorum vi iniustus hoc præsumat, aut speret, stultum est igitur & arrogans, hoc velle præsumere, aut tentare.

Psal. 48.

Impiorum damnatio eterna est.

Addam adhæc & quidem vere, licet Sanctorum Angelorumque chori, ipsa quin etiam gloriosissima Dei mater Maria, genibus in terra prostratis, lachrymantisque pro vnicodamnato Deo supplicarent, omnes ne minimum exauditum iri. Decretum enim à summo Numine pronuntiatum irrevocabile & certissimum est. Cur enim putetis, inter cætera Dei attributa, quæ Theologi illi tribuunt, immutabilitatem eius principem locum obtinere? an ut hinc manifestum fieret, naturam eius nunquam mutari posse, vt quidem ait David? *Ipsi peribunt, tu autem permanes, & sicut operitorum mutabis eos, & mutabuntur: tu idem ipse es, & anni tui non deficient: fieri quidem posset, sed crediderim potius vt iustitiæ eius immutabilitas, sententiæque latæ firmitas hinc colligeretur, ideo ipse per aliquem Prophetarum ait: *ego enim Dominus, & non mutor: at homines varij sunt & inconstan-**

Psal. 100.

Malachi 3.

tes, & facile ab vno in aliud commutantur, quos reprehendit Ecclesiasticus, dicens: *Sicut sicut Luna motur; at Deus, qui ipsamet sapientia est, idem semper permanet, tam in verbis & actionibus, quam in essentia. Adeo vt quam semel in impios & dæmonas sententiam tulit, nullo vnquam tempore reuocari, nec precibus pœnæ relaxari queant.*

Ecc. 7.

Confirmat hoc sanctissimus Abbas Bernardus: *Erit, inquit, tunc non misericordia semper, sed iudicij, nec vlla omnino credenda est erga impios futura illis miseratio, vbi nec vlla speranda est correctio.* Item Cyprianus, tanti olim in Africa nominis, quanti hic in Gallia, *In inferno nullum est solacium, nulla consolatio, nulla diminutio pœnarum.* Atque iterum Bernardus: *In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientia vermem, ubi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fætor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ nullus igitur illic veniæ locus. Imo ipse Augustinus libenter professus est, si sciret patrem certo esse damnatum, non magis pro eo quam pro diabolo rogaturum: *Sape enim, inquit, orationem pro damnatis in decretis prohibita legi. Sciebat igitur, preces pro damnatis effusas, & incallum esse, eosque, labyrintho quodam conclusos teneri, è quo licet erari nequaquam queant.**

Serm. 8. super Psal. Qui habitabit. Lib. ad Demetrianum. Serm. de ascensione Christi. Lib. ad d. c. 5.

Refert Plutarchus, Athenienses, quoties *Plut. in vita* liberos in Cretam mitterent, in qua à minotauris dilaniarentur, in labyrintho naues nigris velis antennis & supparis adornare solitos: designare nimirum volebant, nunquam eos in patriam viuos redituros: ita dico illos qui ex hoc mudo in alterum succedunt, quo infernalem labyrinthum ingrediantur, animarum suarum cymbas nigris cœuestire posse, vt designent nunquam se ad vitam redituros: vnde Iob: *Antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam & operam mortis caligine.*

These.

Iob. 10.

Adeo vt penitus inutile & vanum sit pro damnatis Deo supplicare, nostraque vota ac preces nullum iis emolumentum afferant. Et vt simul respondeam ijs quæ in contrarium

rium allata sunt, dico solatium, quod caluaria, illa, quæ S. Machario respondisse legitur, damnatis ex fidelium precibus euenire dicebat, non tam ex pœnarum imminutione solum oriri, quam quod se iuicem sancto viro orante, conspicerent, atque ex mutuo illo conspectu inane illis gaudium nascebatur, quale Sacra Scriptura dæmones habere testatur, quando homines in peccatum præcipitant, & eo modo quo Angeli dolent & affliguntur, quando peccatores in peccatis perseverant, quamuis nec illi gaudium, nec hi cruciatum sentiant, aut vtrumque illis aliquo modo augeatur, aut minuatur.

Traiani historia quomodo intelligi debeat.

Quod vero ad Traiani historiam spectat, quamuis de eadem multi dubitent, probabiliter tamen asseri potest, vere cum ad vitam Sancti Gregorij precibus resuscitatum esse, rediuiumque per penitentiam veniam delictorum, ac proinde exemptionem à suppliciis impetrasse, adeo vt verisimile videatur, nondum cum penitus condemnatum fuisse, aut ad inferos detrusum, sententia scilicet condemnationis eius, præiis nimirum sanctissimi viri precibus, nondum executioni mandata: *non enim erat finaliter in inferno deputatus, vt nostræ Rubricæ loquuntur.* Atque hinc manifestum est, vota, preces, suffragia; aut aliquod aliud sanctum exercitium, ijs qui semel ad inferos condemnati sunt, nequaquam posse conducere.

Duo damnatorum genera.

Fuerunt tamen aliqui, qui nescio qua leuitate vel audacia, temporis scilicet & personarum distinctione habita, docere præsumperunt, post vniuersalis quidem iudicii diem, neminem omnino damnatorum, viuorum suffragiis iuari posse, sed ante, & quamdiu vitæ huius curriculum permanet. Deinde, quoniam non eadem omnium, at varia peccata sunt, atque inter peccatores reperiuntur, qui pessimi fuerunt, & grauissima peccata committere, quales sunt ij qui sine vlla fide, Sacramentis, sine vlla religione hinc discesserunt, docuerunt igitur his, quoniam de Ecclesia non fuerunt, nec quoad numerum, nec quoad meritum, preces fidelium profectus inuiles esse: alijs porro, qui non in sum-

mo gradu improbi, sed de fidelium numero fuere, fidem professi sunt, Sacramenta suscipere, atque aliqua bona opera fecere, eadem aliquo modo prodesse. Sed quoniam videbant, pœnas inferni, quæ quamuis intentione & grauitate non essent infinitæ, erant tamen extensione & duratione, suffragiorum multiplicatione & augmento, tandem aliquando penitus deserui posse, quomodo sensit Origenes; vt hæc, inquam, incommoda subterfugerent, in grauissimos errores inciderunt, vtque hanc in absurditatem non impingerent, varia diuerticula excogitarunt.

Dixerunt enim alii, longissime à veritate aberrantes, suffragiorum multiplicatio aliqui pœnam, damnatos ab omni prorsus pœna eximere & liberare posse, non quidem semper les & absolute, vt voluit Origenes, sed ad tempus Christianus; ad vsq; vltimum videlicet iudicii diem: norum post quem eorum animæ corporibus suis nitus auferiterum vnitæ, ad æterna supplicia, numeri posse. quam amplius liberandæ, detruderentur. Sed intolerabilis est hæc opinio, neque enim verisimile videatur, vt manente culpa non maneat supplicium; & quoniam illa in æternum, teste Scriptura, manet, *superbia eorum qui te odierunt, ascendit semper*: supplicium quoque sempiternum, & nunquam finitur.

Alij vero quid nouum commenti sunt, dixerunt enim se pœnas quoad diminutionem, vt lineas, habere: nam quamuis lineæ in se finitæ & limitatæ esse videantur, in plures tamen infinitas extremitates diuidi possunt; quotcumq; enim modis diuidantur, nunquam tamen haberi suis earum potest, modo subtractio in partes proportionem quidem, non autem quantitate æquales, fiat. Nam, testibus Philosophis, lineæ est diuisibilis in infinitum, neque enim aliquod continuum in tot subdiuidi partes potest, quin semper in plures diuidi queat. Ita quoque in diminutione pœnarum fieri putabant, quamuis enim oratio vnus vnâ tormentorum partem, & alterius aliam, & sic de cæteris in infinitum ascendendo, auferat, tamen ad summum licet multiplicatæ illæ preces perueniant, nunquam

anquam oceanum illum profundissimum exsiccare, aut pœnas ita dissoluere poterunt, quin semper infinitæ solvendæ restent.

Ceterum omnia hæc falsissima sunt, tantumque à veritate, quantum cœlum à terra, distantia; neque enim pœna diminui potest, quin simul & culpa; saltem aliquo modo, minuat: quemadmodum & ablata penitus pœna, aufertur & culpa. Atqui peccato apud inferos semper eodem in statu permanente, non videtur simile vero pœnam immutari. Deinde iniquum videtur, secundo suffragio minus imminui aut auferi de tormentis quâ primo, si vnus vtrumque valoris, eiusdemque sit efficaciz. Adhæc vt hanc cum lineis Philosophicis similitudinem refellamus; quemadmodum in linearum diuisione sapius subdividendo ad minutissimas tandem particulas peruenitur, quæ diuidi nequeant, & atomæ videantur: ita quoque post varia tandem suffragia precesque, pœna quæ apud inferos sustinetur, sensim ita exigua & minuta redderetur, vt vix sensibus perciperetur, ac proinde non amplius pœna dicenda foret.

Cassiodori
sententia.

Cassiodorus eques & Senator Romanus, qui Theodorico Regi Gothorum à secretis consiliis fuit ac tandem Abbas Rauennas, magnæ eruditionis & sanctitatis, cuiusque historiam Ecclesiasticam, quam Tripartitam vocant, magni semper fecit antiquitatis, nouam etiam sibi hac super re sententiam commentus est: sensit enim, vere damnatis suffragia viuentium prodesse, non quidem ad suppliciorum tormentorumque diminutionem aut interruptionem, sed tantum ad aliquod solamen, confortationemque & animi noui suggestionem: Nam quemadmodum inquit, illi qui aliqua sarcina grauatus est, si faciem frigidam lauet, licet onus non minuat, vires restaurentur & nouum robur additur, quo minorem in ferendo molestiam sentiat: ita quamuis infœlices illi Sisyphi, qui graue illud tormentum humeris saxum & petram sustinent, nullam re ipsa diminutionem pœnarum per suffragia viuentium sentiant, quasi pœna ita tolerari facilius fiat, aliquod tamen lenimen recreationemque

percipiunt, maioresque animos in equanimiter tormentis tolerandis acquirunt. Hæc quidem Cassiodori sententia, & simul diuerticula varia & anfractus præclare huiusce sententiz.

Sed male quoque eadem, vt cæteræ, fundata est nimisque videtur audax, omniumque Patrum opinioni penitus contraria: tum quod omnes damnati extra vincula charitatis, per quam viuentium opera pia & meritoria mortuis communicantur, constituti sunt, tum vero quod ad vitæ terminum & vltimum naturæ finem peruenere, vt iuxta merita vltimam mercedem accipiant: tam enim reprobis in suo centro, quam electis in sua sunt patria: nam quidquid vel ad gloriam corporum beatorum, vel ad tormentum reproborum, iudicium vltimum expectando deest, radicaliter & essentialiter in anima consistit: adeo vt quemadmodum priorum gloria, quantum ad præmium essentialiter, crescere non potest vel augeti; ita quoque posteriorum supplicia, tormentaque imminui non possunt.

Angelicus Doctor Thomas manibus pedibusque in hanc sententiam concedit, & quamuis sciat non multum referre si suffragia viuorum damnatis prodesse dicantur, Damnatis necne, non quidem quoad diminutionem aut interruptionem pœnarum vel aliquod in iisdem solamen, sed quoad ablationem doloris, quam ex aliorum precibus sentirent: cum alioquin non paruus illis esset cruciatus, si ab omnibus se desertos viderent; qui dolor aufertur, dum vident viuentes de se sollicitos esse precesque effundere. Concludit tamen, fatius esse credere, vota, precesque & suffragia ne minimum damnatis prodesse: atque hoc potissimum argumento innititur, quod nihil eorum quæ hic geruntur sciat; quod & Augustini testimonio confirmat, *Ibi sunt, inquit, spiritus defunctorum, damnatos Lib. de cura intelligit, ubi non vident quacumque a;untur, pro mortuis aut enim iniuria: ita ab hominibus Quomodo igitur è re quam penitus ignorant, solamen aut lenimen trahant? ecce & alia ratio.*

Abfur-

Damnati nihil no-
runt eorum
quæ in hoc
mundo cõ-
tingunt.

Absurdum profecto foret, damnatos beatis ipsis beatiore s statuere, illorum fortem horum forti anteferre, arqui constat sanctos nihil penitus nosse eorum, quæ hic in terris geruntur, nisi ex diuinæ essentia conspectu (ipsa enim instar lucidissimi speculi est, in qua omnia, quæ scire desiderant, conspiciunt) vel ex singulari Angelorum reuelatione: At in inferno neutrum horum habetur: ignorant igitur quidquid in hoc mundo geritur, ac proinde & preces, quæ pro iisdem funduntur: quas quandoquidem ignorant, nullum ex iis solatium aut gaudium haurire queunt. Cõceptam igitur quæstionem & materiam hoc vno epiphonemate cõcludamus, omnia quæ in damnatorum gratiam fiunt, quidquid ad eorum solatium mortales vouent, precantur, aut agunt, quidquid etiam coniunctis votis orat & ecclesia, nullum iis emolumentum afferre posse.

Damnatorum miseriam exaggerantur.

O igitur infœlix ac misera damnatorum conditio! O vere miseros & deplorandos! An non enim vobis intolerabile videatur Auditorum, ac graue, omni penitus solatio, auxilio, spe, imo & suffragiorum ope frustratum esse? an non crudele est, semper iratum habere Deum, Angelos exacerbatos, sanctos irritatos, homines indignantes, demones aduersantes, totum denique terrarum orbem infensum? scriptum namque est, *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos*. Quis, obsecro, hic in patiendo æquanimus sit? vbi nullum affulget solatium, sed perpetuus dolor sine indulgentia? O furor! ô desperatio! ô crudelitas inaudita!

Sap. 2.

Psal. 76.

Ibid.

Pius ille Rex Dauid, qui Domini semper timorem ob oculos habebat, toto corpore tremebat, cum has ærumnas & calamitates animo volueret: ait enim, *renuit consolari anima mea*, & rationem adiungit, *Anticipauerunt vigiliæ oculi mei: suratus sum & non sum locutus, cogitavi dies antiquos & annos æternos in mente habui* quibus impii apud inferos excruciantur, atque ita interdum secum noctu meditabatur, spiritumque suum, vt de se ait, *poscebat*, *Nunquid in æternum proiciet Deus, aut non opponit, vt complacitor sit adhuc? aut in suam misericordiam suam abscondet, & genera-*

tione in generationem? aut obliuiscetur miserum Deus, aut continebit in ira misericordias suas? Noli dubitare Princeps religiosissime, este enim certissimum, imo & fidei nostræ articulus, nullum damnatis veniæ aut indulgentiæ locum superesse, misericordiæ illis ianuam esse occlusam, iustitiam solam vires & cornua exercere, nullisque eam votis aut sacrificiis flecti aut moueri posse.

O factum vere nouum & inauditum! O 1. Reg. 14. tristem & calamitosum nuntium! Ionathas ecce vnicus regni Israelitici hæres, à patre ad mortem depõebarur, & vniuersa populi multitudo pro eiusdem salute Sauli supplicat; qui precibus victus vitam illi condonauit. Mulier illa Thecuis, Absalomo restitutionem ex illiusque solutionem, quo aula & domo paterna exclusus erat, postulans, eandem etiam impetrauit. Esther regina pro totius Iudaici populi, qui ad necem iam publico regis decreto depõebarur, salute Aluero Regi supplicata, decreti irritationem & abolitionem obtinuit, vitamque iisdem conferuauit. At quamuis hic cœlum & terra, homines simul & Angeli, coram regum Rege in genua prostrati, pro vnus damnatæ animæ salute, deprecarentur, nulla ratione exaudirentur, & in cassum eorum preces cederent, hic enim obsurdescit, nam decreti illius sententia immutabilis & irreuocabilis est. Ita nempe de se apud Prophetam testatur: *Vesiciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum id est, sententiam, de vagina sua irreuocabilem*. O sortem vere deplorandam!

2. Reg. 14.

Esth. 7.

Hæc dum secum attentius meditaretur Bernardus, exclamat, quasi desperans & patientia excidens, *O dies deestanda, ô dies abominanda, ô dies penitus non nominanda quæ me in hoc sæculum protulit, quæ mihi claustra ventris aperuit, me ius mihi fuisse non esse in hoc sæculo natum, quam in inferno perpetuo cruciari: melius mihi fuerat non esse genitum, quam pati æternas pœnas gehennæ; autius mihi fuerat non esse in hoc mundo procreatum, quam pati æterna mala: flete super me cœlum & terra plorat me omnes creaturae*. O verba horrenda, horrore ac terrore plenissima!

Vale-

Valeant igitur, ō miseri, preces & suffragia ex animi ardore effusa: valeant ieiunia, valeant eleemosynæ, valeant incruenta & propitiatoria Missæ sacrificia, valeant vota & supplicationes, nihil quippe superest, cuius participes effici possitis; omnia hæc incassum erunt. Respexisse hæc visus est Christus, cum in Augustissimi Eucharistiæ Sacramenti institutione hæc verba vsurpauit, *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* vbi notare verbum *multis*, quo docere voluit, sanguinem eius nunquam in ara crucis pro damnatis effundendum, aut pro iisdem in sancto Missæ sacrificio offerendum, quorum nec peccata eodem remitti, nec pœnæ imminui possunt.

Matt. 17.

Ostenditur Nolite igitur amplius, ō mortales, qui vitatione, nō tē huius munere adhuc fruimini, & in hoc mundo versamini, pro sceleratis illis & peruos pro deditis Deum precibus fatigare, aut pro iisdem mnatis exorare.

Psal. 57.

Psal. 149.

Nolite igitur amplius, ō mortales, qui vitatione, nō tē huius munere adhuc fruimini, & in hoc mundo versamini, pro sceleratis illis & peruos pro deditis Deum precibus fatigare, aut pro iisdem mnatis exorare. In vanum enim cedunt omnia, quæritis pisces in aere, & in mari aquilas, mortuis & iurdis verba facitis, & Æthiopem lauatis: nolite, inquam, cogitare, precibus vos illis posse succurrere, nolite pro eisdem intercedere, nam si preces & vota hic prodesse, & pro iis orandum esset, ipsi proculdubio Sancti, quorum charitas maior est & ardentior, id facerent: at tantum abest, vt pro sceleratis illis ac miseris supplicent, vt eos detestentur & exosos habeant, inque eorum ruinis lætentur. Ita scilicet scriptum legimus, *Lætabitur iustus cum viderit vindictam*, item, *Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij anticipet in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus.* Si in eorum interitu rideant, & patientibus exprobrando insultent; quomodo eis condoleant & compatiantur, si gladios ad vindictam de eis sumendam manibus gestent, quomodo preces ore effundant, quibus eisdem iuuent?

Quid? videaturne æquum, Angelos & Sanctos iis indignari, & homines illorum patrociniū suscipere? Inutile igitur est ac vanum pro huiusmodi animabus Deum obsecrare, quod pluribus æquo verbis astringere sum conatus, alia iam materia au-

Tom. 4. Bess. Aduent.

spicanda, damnatorumque numerus subducendus, vt initio promiseramus. Incipiamus igitur.

Damnatorum numerus & multitudo ingens & copiosa, & vt Sapiens ait, infinita, *Stultorum infinitus est numerus*, id est, damnatorum. Multo id euidentius ex verbis Euangelij, quamuis tropologicæ & figurate prolatis, adstrui & confirmari potest, *Lata est porta & spatiosa via qua ducit ad perditionem & multi intrant per eam*, quorum hic sensus est, Infernus palatium tenebrosū est & receptaculum confusionis, cuius aditus & ianæ late patentēs sunt, & viæ quæ ad ipsum ducūt, latissimæ & tutissimæ, per quas noctes atque dies & nullo non tempore plurimi properant.

III.

Numerus damnatorum ingens

Matt. 7.

Luc. 14.

Duobus id ipsum parabolis innuere voluit Redemptor Christus: prima est de homine Rege faciente nuptias filio suo, ad quas quidem plurimos inuitauit, sed nullus inuitatorum voluit adesse, hic dixit se villam emisisse, eamque probare velle; qui Ambitiosos denotat, ille se aliquot boum iuga comparasse, quos probare oporteat, sunt hi Auari & pecuniæ serui, alius excusabat se quod uxorem duxisset, nec rem se familiarem periculo expositam velle, qui typus sunt Luxuriosorum.

Ita igitur rex, talemque ignominiam haud æquo animo sustinens, omnes quos in compitis & triuijs reperire erat, cæcos, claudos, & debiles intrare compulit; sancte iurans, neminem eorum, qui ad nuptias vocati erant, cœnam gustaturum. Parabolæ autem conclusio hæc est, *Multi*, id est, *omnes sunt vocati, pauci vero electi*. Quid vmbra hæc rei denotat? ecquod sub hisce inuolucris mysterium latitat? Rex hic Deus pater est, Filius, Christus, nuptiæ ipsa beatitudo; inuitati, sunt homines, qui rebus huius sæculi animum affigentes, rerum cœlestium negligentes sunt, & propter nullius precij lucellum, bonum infinitum amittunt. Deinde hinc ostenditur, numerum ad æternam beatitudinem vocatorum infinitum esse, sed quam paucissimos ad eandem pertinere. *Multi scilicet, sunt vocati, pauci vero electi.*

Matt. 22.

Luc. 8.

Gg

Altera

Altera est de semine; Pater namque familias postquam vomere terram profecidisset, & semen ei commisisset, quarta duntaxat illius pars in terram bonam cecidit, & exortum fructum centesimum protulit, aliud vero secus viam, aliud in loca confragosa & petrosa, & aliud inter spineta ac dumos cecidit. Quis est, vestro quidem iudicio, Auditor, magnus ille paterfamilias, nisi Christus Iesus, semen illud, nisi Euangelium, fides, charitas, operaque bona & meritoria? petra, vita & dumeta an non peccatores denotant, & bona illa terra, iustos? qui cum quartam hominum partem non constituent, soli salutis fructum proferunt, semenque concredidit & talenta Evangelica commissa producentes, soli ad beatitudinem eternam, ceteris hominum ad inferna ruentibus, perueniunt.

Zach. 13.

Aliud etiam innuit Propheta Zacharias dicens: *Erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duae, dispergentur & deficient, & tertia pars relinquetur in ea*: quo in loco de electis locutus est: quod & ipsemet Dominus sacrosancto ore suo deinde confirmavit dicens, *Arcta est via, qua ducit ad vitam, & pauci ambulant per eam*: inuens, praedestinos paucos admodum numero esse, sed reprobos, infinitos.

Matt. 7.

Sanctus ille senex Simeon, cum redemptorem Christum, orbis pretium, vnus, medius inter gaudium & metum constitutus, stringeret, aliquid etiam innuit, dum ait: *Ecce hic positus est in ruina multorum in Israel*. Quasi diceret: Videte hic exoptatum Messiam, desideratum hominum redemptorem, qui, ut nos seruet, in cruce mori, sanguinem effundere, vitam prodigere, omniaque nostra debita debet dissoluere. Ecce eum, cuius mors & passio toti omnino mundo proderit, ac totius orbis delictis satisfaciet: & tamen paucissimi eius sibi meritum applicabunt, plurimi eandem contemnent, multis in ruina & offendiculum, paucis in salutem erit. Breuiter denique ait, numerum electorum exiguum, damnatorum vero infinitum futurum.

Luc. 2.

Ex tot hominum millibus qui tempore Noe in orbe vivebant, octo tantum per ar-

cam; ceteris vnda submersis, seruari sunt. Nunquid hic docemur, secundo diluio quod per Prophetam praenunciatum est: *Figura. Verumtamen in diluio aquarum multarum ad Gen. 7. eum non approxmabunt*, per orbem saeuiente non quidem diluio fluctuum aut vndarum; sed flammarum & ignis, eorum qui per sacram illam humanitatis Iesu Christi qui verus Noe est, arcam saluabuntur, numerum admodum exiguum fore, & ceteros omnes sub aeternae damnationis vndis sepeliendos? Ecce & aliam.

Ex incendio Sodomitico, de tot ciuibus, quibus quinque illae ciuitates scatebant, quatuor tantum, teste Scriptura, Loth mirum cum vxore & filiabus, exemptifuerunt, igne ceteros consumente & in cineres redigente. O historiam tragicam ac lugubrem! quid autem designat aliud, quam generalis illius incendij tempore paucissimos a diuini furoris rabie & impetu liberandos, plurimos & infinitos a iustitiae flammis inuoluendos & depascendos. Tertiam addo.

Cum Iericho vrbs fortissima, in limite regni Chanaan constituta, quaeque Israelitas saepius ausa est lacessere, ferro & flamma deleretur, nulla domorum praeter Raab meretricis incolumis seruata est; nam quidquid in eadem turrium, domorum, palatiorum reliquum fuit, hostilem gladium & furorem sensit. Triste profecto exemplum, sed mysteriis tamen scatus, & significans, in generali totius orbis excidio, in quo lapis super lapidem non relinquetur, ex tot hominum in hoc mundo viuentium millibus, paucissimos salutis aeternae confortes fore: infinitos vero peccatores maclandos, opprimendos, expilandos, aeternaeque damnationi futuros obnoxios. Postremam hanc statuo.

Incredibile profecto foret, nisi sacra Scriptura fidem faceret ex sexcentis Israelitarum millibus, Aegypto egressis, & ad terram promissionis anhelantibus, duos tantum, Caleb & Iosue eandem intrasse; ceteris in vasta Sinai solitudine, antequam eodem peruenirent, extinctis. At multo terribilius est audire & credere, ex vniuersa Ecclesia mili-

tan-

Cant. 6.

tante (quæ instar aciei, fidelium est, de qua dictum est: *Terribilis ut castrorum acies ordinata, & quæ tot militum centurias legionefque sub se habet, ut eas Iob numerari posse diffidat*) in mundi huius, qui vere Ægyptus est, exitu, paucos admodum æternam beatitudinem, quæ vere promissionis terra est, ingressuros; cæteros omnes in deserto Plutonio semper viuentes morituros. Verum igitur est, quod in Euangelio legitur: *Multi sunt vocari, pauci vero electi.*

Matt. 21.

Quid vobis videretur Christiani? Quid ad tristitia hæc nuntia dicitis: an non percellimini, cum tam infinitum damnatorum fore numerum auditis, & viam, quæ ad perditionem ducit, esse largissimam, & quæ ad vitam, maxime angustam? an non vobis cutique vestræ metuitis? Et sane Servator hominum Christus perfidi Iudæ perditionem perfidiamque cum detegeret, diceretque: *Vnus vestrum me traditurus est*; cæteri Apostoli expallefcere, timere, & contristari ad tantam impietatem cœpere, quamvis vnus tantum coniurationis initia reus esset, ac proinde poenam commeritus. Vos vero quomodo non contremiscitis; cum tam ingentem damnatorum multitudinem vobis proponitis? Sed dicendum est, aut vos carere iudicio, aut hoc loco ipsum adhibendum esse.

Matt. 26.

Simile.

Si Rex aliquis potentissimus, summæque apud subditos auctoritatis per aliquam regni urbem pertranseundo, alicui e seditionis & contumacibus mortem dirissimam imminere denuntiaret, ut nimirum viuis excoriaretur, grauiter torqueretur, aut lento igne exureretur: quo in angore ciuitas hæc foret, quomodo sibi singuli coniurationis & seditionis conscij metuerent, veriti ne hæc in caput suum faba cuderetur? Verum enim vero regum Rex CHRISTVS toties licet, per magna huius orbis, mundi nimirum, vias transeundo, cum in carne apud nos ageret, denuntiari, plurimos ex eius ciuibus, propter rebellionem & contumaciam, morti adiudicandos, torquendos, æternisque ignibus exurendos; nemo tamen sibi metuit, nemo perhorrescit. Obtrium aut quatuor horarum tormentum,

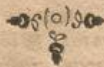
quod vnicus sustinere debet, omnes sibi metuent: & propter tot damnatorum milia, & quidem ad poenas atrocissimas & æternas nemo vel vultum contrahet aut mutabit. *ô furor! ô vesania! ô hominum demencia!*

Si Astrologus aliquis tibi exercitui prædiceret, post quinque aut sex horas, fulmen aliud. cœlo decidurum, & vnum ex vniuerso numero certissime eodem enecandum, quomodo sibi singuli metuerent, quomodo sibi hic miles timeret, quomodo expallefceret hic centurio, quomodo tremet hic chiliarchus, ne fortasse igneo hoc telo feriretur. Ita quoque CHRISTVS IESVS, qui omnium futurorum præscijs est, & quem nihil latet, in medio olim Ecclesiæ, velut in quadam acie, versatus; certissime futurum prædixit, iustitiæ suæ vltimum in plurimos hominum decideret, atque infiniti eodem exstinguerentur, nemo tamen metuit aut apprehendit; ô supinam securitatem! ô negligentiam nimis ah securam! ô animos nimium sibi confisos, vitæque libertioris!

At vos non ita, Christiani, nolite tam altum vitis indormiscere, nolite mundo adeo adhærescere, cœlum spectare, infernum fugite, supplicia hæc perhorrescite, infelicem & miserum damnatorum statum præ oculis habetote, ac vobiscum dispicite, nunc quis in mundo haberi infeliciores potest: nouissima vestra, & præsertim infernum, locum illum teterrimum & maxime horrendum, damnatorum, inquam, carcerem, semper animo voluite, atque ita fiet; ut vitam cum virtute instituturi sitis. Vnde Bernardus: *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis: mortis horrorem, iudicij tremendum discrimen, ardens gehenna metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris* Et Sapiens: *Eccles. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

Paratum cor nostrum Domine, paratum hæc semper animo voluere, tamque lugubri cogitatione mentem pascere, ut in nullas alias cognitiones distrahatur: & sane quam diu spiritus hos reget artus, ratio vigeat, & iu-

& iudicium nobis constabit, aliud nihil præ oculis habebimus, quam abyssum illam infelicem, horrendum illud antrum, labyrinthum illum inextricabilem, varias super eodem considerationes meditationesque procedentes: quomodo scilicet mundi centrum sit, locus infimus, & vilissimus, omniumque locorum infelicissimus; omnium fordium, immunditiarum, fœtoris, & virulentia receptaculum, omnium sceleratorum, homicidarum, prædonum, sacrilegorum, lenonum, carnalium, parricidarumque, qui iam inde à mundi exordio vixere, ex quo homines esse cœperunt, collunies. Atque ubi loci horrorem perspeximus Domine, abyssi dominator, oculos tandem in infelicem damnatorum fortem, & lugubrem captiuorum illic conditionem conuenimus, quomodo scilicet nunquam illinc egressuri sint, ut uiuant sine vita, & absque vlla liberationis spe ibidem torqueantur: ut dæmones eosdem mille tormentis excrucient, flammæ nocte dieque adurant, ipsa quoque conscientia aculeos acerrimos infigat. Illa scilicet erat Philosophia & Theologia nostra, omne denique studium nostrum, ut malis his & calamitatibus præ oculis habitis, ac discriminibus consideratis, de infelici damnatorum numero non simus, sed viam latam, qua ad perditionem itur, declinantes, semitam quæ ad æternam beatitudinem ducit, ingrediamur, ad quam nos deducant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

DE GLORIA COELESTI

DOMINICA QUARTA
ADVENTVS.

DE MEMORIA GLORIÆ COELESTIS.

Partitio.

1. *Quod admiranda sit cœlestis gloria.*
2. *De eiusdem valore ac quantitate.*
3. *Adumbratio quadam gloria cœlestis.*
4. *De similitudine ex gloria illius confid. ratione.*

Memorare nouissima tua, ac præsertim gloriam cœlestem, & in æternum non peccabis. *Eccles. 7.*

FIGVRA.

Exploratores, qui in terram promissionis Num. 13. profecti erant, reuersi cum essent, terraque fertilitatis specimen attulissent, populum qui in deserto tentoria explicauerat, ita recrearunt confirmaruntque, ut relicta quam habebat in Ægyptum reuertendi, & ad ollas carneas sedendi voluntate, cultuque idolorum ex castris profligato, vel in ipso loco mori, vel tam fertilem feracemque terram gladio & viribus parare proposuerit. Figura huius vestigijs insistentis, ipse mihi persuasit, esse me hodie velut explorator ad vos destinatum; quo Paradisi gloriaeque cœlestis, quæ vere Terra promissionis est, specimen, vobis demonstrem, eiusque fertilitatem, abundantiamque ob oculos ponam: simulque credo, ad eorum vos ad spectum ita animandos permouendosque, ut omni prauo erga Ægyptum, hunc mundum intelligo, affectu deposito, cultuique idolorum, id est, peccatorum, valedicentes, ad ferendum, fortiter agendum, imo si necesse foret, moriendum vos ipsos disposituri sitis, quo tam felices regni incolæ effici valeatis. ô felix nuntium! non iam de horrenda morte, de terribili iudicio,

dicio, aut de intolerabilibus tartari suppliciis, sed de loco voluptatis, omniumque deliciarum fonte. O igitur locum regium! O terram vere desiderabilem! O exoptandum & vere gratissimum clima! Huius vobis hodierna die gustum ac desiderium excitabo, eiusque animis vestris memoriam imprimere contendam. Non deerit, credo, sanctissimum mihi Spiritus, & gloriosa caelorum Regina Maria; Angelico igitur eam modo salutemus, summaque animi demissione recitemus

AVE MARIA.

I. De Nat. Dierum. Si abo l. 6. Cicerone Verriana. 6.

Cum de Simonide Philosopho quaesivisset tyrannus Hiero, qui Syracularum (que totius Siciliae caput, & Archimedis Geometria, & Theocriti Poetae patria erant) dominum vi occupaverat, quid aut qualis esset Deus, vnum sibi diem deliberandi causa postulavit. Cum idem ex eo posttridie quereretur, biduum petijt; cum sapientius duplicaret numerum dierum, admirantique Hiero quareretur, cur ita faceret, Quia quanto, inquit, diutius considero, tanto minus res videtur mihi sciri. Quod sapiens illic Philosophus tyranno de Deo curiosius quarenti, respondit, hodie ipse de Paradiso, de caelorum quos Deus incolit, gloria, ac beatorum gaudis melius dicere posse videor; eorum enim omnium dignitatem, praestantiam, felicitatem, maiestatemque descripturus, quo penitius eadem indago & rimor, quo & plura mihi in mentem indicta, & tamen dicenda veniant. Adeo ut cum Poeta dicere cogar:

—bravis esse laboro,
O scuru: sio:

Exod. 25.

Caelstis gloria comprehendente non potest.

Et idem mihi contingat, quod duobus illis Cherubim, quos Moyses in Propitiatorio collocavit, quanto enim magis illi alas, loci cui insitebant admiratione, & veneranda maiestate percursi, extendebant, quo eiusdem excellentiam dignitatemque intelligerent, tanto ab eiusdem cognitione longius recedebant. Nam quo longius euolare gestio, & ingenij mei alas, ad Paradisi voluptatem splendoremque percipiendum, extendero, eo & maiorem difficultatem reperio, & eo

res mihi viletur obscurior. Ingenij quippe nostri caprum longe superat. Testatur id Augustinus: *Effugit omnem sensum, atque omnem sensum humana mens excedit deus illud, illa pulchritudo, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas Irenaei Gregorius Magnus: Quae autem lingua dicere, vel quomodo eius capere sufficit, illa superna civitate, quanta sine gaudio, & angelorum chorus interesse, cum beatissimo spiritibus gloria condituro, sistere praesentem, et cultum cernere, nullo mortis metu affici, incorruptum perpetua munere laetari.*

Serm. 37 de Sanctis.
Homil. 37.

Doctorem ille phoenix Thomas, hunc cum gloria caelstis Oceanum ingenij sui velis remigio querentasset, & in alium inuestigaturus singula praeclusus esset, inivitus sistere cursum, ancoram eiecit, & in tutum silentij portum confugere coactus est, simulque aperitissime profiteri, nihil unquam a Deo excellentius factum esse aut villo unquam tempore fieri posse, ipsa qua Beati perficiuntur gloria. In primam namque Quaestionum suarum parte disquirens, num summus ille opifex, qui cuncta e nihilo produxit, creaturas absolutiores perfectioresque pollet reddere, quam modo e nobis videntur, aut usurpantur, ait, fieri quidem omnes ab ipso absolutiores posse, tribus tamen exceptis, Christi Iesu scilicet humanitate, Maria Virgine, in quantum Dei mater est, & ipsa Beatorum gloria: quae veram nobis felicitatem affert, & mercedem operibus Iustorum reddit; asserit igitur tria haec tanto ab eodem artificio & perfectione facta esse, nihil ut illis ab ipso artifice ad perfectionem addi possit.

Nihil Deus perfectius caelo ipso condere potuit.

Huius etiam opinionis fuit doctor Gentium Paulus, haec longa prius ab altera namque vita rediens, ipso caelsti domicilio pedibus quodammodo pulsato, & oculis coram viso, aliud de eodem annuntiare non potuit, quam omnia illic ita excellere & eminere, ut comprehendere nemo queat, & credibile vix videatur. *Nec oculus, inquit, vidit, nec auris audiit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se: quasi dixisset, Contemplamini, obsecro, vos, qui tot in mundo palatia, tot oculorum delicias,*

1. Cor. 5.

licias, illicitaque vidistis, tot delectamenta visus circumquaque habuistis in aulis Principum, & in totius vniuersi superficie naturæ miracula spectastis, gloriam cœlestem; & vobiscum iudicabitis, nihil vos vnquam simile vidisse, audiuisse, vel animo comprehendisse. Oculi namq; non nisi vnicum solem vident, aures non nisi sonum & harmoniam hauriunt, cor non nisi montes sibi aureos fingere & cōcipere potest, sed in cœlesti domicilio mille oculi soles conspiciunt, aures mille harmonias & quidem nectare suauiores percipient, & animus deliciarum, diuitiarumque aceruos habebit.

Isa 64.

Didicerat id Paulus ab Isaia, qui longe ante tempore in hunc modum locutus est: *A seculo non audierunt, neq; auribus perceperunt, oculis non vidit a' s'q; te, quæ preparasti exspectantibus te* Quæ verba Augustinus exponens ait: *Quod Deus preparauit diligentibus se, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria eius nota transgreditur, acquiri potest, estimari non potest.*

Lib. 24. de ciuit. Dei.

Psal. 30.

Eadem propemodum habet Psalmista, qui de gloria cœlesti agens, non nisi admirando, exclamando, & extaticòs de eadem locutus est: *Quam magna multitudo dulcedinis tua, q. am abscondisti timentibus te!* Bene, meo quidem iudicio, ait, *abscondisti*: delicia enim adeo magnæ sunt & vehemētes, vt nec oculis conspici, nec auribus percipi, nec corde, aut vllò exteriori sensu, in hac quidem vita, comprehendi queant. In alio item Psalmo: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei, sicut latantium omnium habitatio est in te* Paradisus deniq; ac cœleste illud domiciliū adeo amœnum, iucundum, splendidum, & gratum est, vt sola eius memoria nos in admirationem & stuporem rapere, atq; à peccando deterrere possit. Ita scilicet censet Rex sapientissimus Salomon, & thema nostrum ordinariū habet:

Psal. 86.

Eccl. 7.

Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis: quod in duo hodie membra dispertiar, primo cœlestis gloriæ & domus pulchritudinem splendoremq; ob oculos ponam, ac deinde ostendam, quanti eiusdem recordatio emolumenti vtilitatisq; cogitanti arcessere

consueuerit: quæ duo, vbi pro dignitate declarauero, præfenti me concioni abunde satisfecisse existimabo.

Quod ad primum igitur spectat, dispiciamus; tantam virtutis M. Tullius pulchritudinem venustatemque esse dicebat, vt si oculis cerneretur, mirabiles sui hominum animis amores excitaret. Equidem hoc ipsum iure meritoq; de Paradisi gloria, de que beatitudine, que cœli primogenita est, dicere possum; tantum scilicet illius splendorem magnificentiaque esse, tantamq; perfectionem, vt si ab hominibus, vel cognosceretur, omnes omnino in sui amorem pertraheret.

II. Offic.

Statim vt Iacob Patriarcha Rachelem, Gen. 19.

filiam Laban, quam Deus & natura omnibus dotibus & perfectionibus cumulauerat, conspexit, adeo in illius amorem, caste tamen exarsit, vt septennio seruire, eius potitundæ inque vxorem ducendæ ergo, voluerit, seseque idololatriæ in flore ætatis vltro subiecitur, tantaque affectus illius erat vehementia ac magnitudo, vt septennium illud instar momenti duxerit. At si homines Rachelem illam cœlestem, beatitudinem, inquam, & gloriam sempiternam, corporeis oculis possent intueri, maiori haud dubie affectu in illam credo, ferrentur, nec septem tantum annis; sed toto vitæ tempore, imo mille annis & amplius, si eatenus vita hominum possit extendi, seruire illi, quo eiusdem gratiam obtinere & affectum possent, desiderarent; quin & tantum amor eius illorum animis excitaret incendium, vt omnes, quos eius nomine tolerarent sudores, labores, & ærumnas, velut iocum & delicias existimarent.

Exemplo nobis hic sit magnus Gentium doctor Paulus: statim namque vt eiusdem magnitudinem, splendorem, pulchritudinem, quamuis per specimen tantum & per transfennam, trans rimas, inquam, tertij cœli, ad quod se euectum gloriatur, conspexit; adeo eadem captus & raptus fuit, vt toto vitæ tempore eius causa non modo seruire, sed & omnia tribulationum, ærumnarum, cala-

1. Cor. 13.

calamitatumque genera perpeti & libenter sustinere voluerit, & sane tantus in eodem ardor existit, vt postquam omnia quæ in secunda ad Corinthios commemorat, *In laboribus pluribus, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequentior, virgis caesus sum, semel lapidatus sum, et naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in labore & erumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate, perpeffus fuerit, nihil adhuc se sustinuisse existimet, omniaque hæc cum gloriæ cœlestis delicijs, beatitudinisque gaudijs comparata, velut umbra & ludicrum illi videantur: audiamus, vt hoc ipse de se testetur, *Existimo enim, quod non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam qua reuelabitur in nobis. O igitur gaudium ineffabile!**

Rom. 8.

Aliud, & quidem longe illustrius exemplum nobis dedit Redemptor orbis Iesus, qui discipuli amorem longe superauit: sola namque gloriæ, quam corpus aliquando obtineret (anima scilicet à primò conceptionis momento beata existente) representatio, spesque quam certam habebat, cœlesti illud aliquando gloria beandum, ad mortem, & quidem dirissimam atrocissimamque subeundam vltro eum compulit. Vnde Paulus in ea quam ad Hebræos scripsit epistola: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Quin & post gloriosam resurrectionem suam, cum in Emmaus castellum sese ire fingens, discipulos de rebus quæ Hierosolymis in monte Caluarie contigerant, loquentes audiret, eosque hac potissimum occasione subtristiores videret, atque illi totam passionis seriem enarrarent exaggerarentque, ipse, cœlestis ad quam tendebat gloriæ amplitudine & delictis sibi propositis, ac velut omnium quæ pertulerat immemor, petit, *Et quæ? Perinde ac si dicere voluisset, Dicite, quid accidit Ierosolymis? aliquidne noui in synagoga contigit? quænam sunt hæc, quæ de cruce narratis? omnium oblitus sum, omnem mihi horum memoriam gloriæ quam specto magnitudo eripuit: nihil quippe sunt clauis, nihil flagra, nihil spinæ, nihil lancea, nihil crux, denique omnia, quæ in monte Caluarie acciderunt, nihil, si cum æ-**

Hebr. 12.

ternæ beatitudinis quam specto decore atque amplitudine conferantur. O felicitas inæstimabilis! ô gaudium incomparabile!

Apostolorum princeps Petrus omniumque fidelium caput, vnum hoc, velut efficacissimum ad homines à peccatorum cœno educendos, remedium adhibuit æternæ felicitæ patriæ pulchritudinem decoremque interdum in memoriam iis reuocare. Dicebat enim, *Seniores ergo obsecro ego consenior, tanquam testis Christi passionum, & eiusdem qua in futuro reuelanda est gloria confors, vt à peccatorum tramite deflecentes, in virtutum studium incumbatis. O verba ponderosa & emphatica! sensus autem horum hic est: si ita cognitum vobis esset, ô senes, qui alterum pedem jam in Charontis cymba habetis, quid cœlum, quantaque eiusdem gloriæ & beatitudo foret, vt ipse eadem perspecta habeo, qui specimen eorundem in monte Thabor conspexi; & si supplicia tormentaque, quæ Christus Dei Filius in corpore pertulit, ita vobis, vt mihi qui præfens interfui, parerent; alios profecto mores, aliamque vitæ rationem indueretis.*

1. Pet. 5.

Idem remedium in peccatoribus conuertendis adhibuit Ioannes, ita namque ad Neophytos scribendo locutus est, *Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est. Quanta igitur nostra felicitas est? nonnisi tumus est & inane, quidquid hoc in mundo magni ab hominibus fieri solet: nam quamuis reges & monarchæ potentissimi essemus; profecto, si beatitudinem felicitatemque ad quam in cœlo aspiramus, spectemus, plebei nobis ipsis & viles videbimur: nihil quippe in hoc inferiori mundo haberi aut desiderari potest, quod cum æterna beatitudine comparari queat. Nam quia filij Dei sumus, quamuis exules & in hanc miseræ vallem relegati: speramus tamē venturum aliquando tempus, quo similes illi erimus, & diuitijs, scientia, immortalitate & beatitudine illi per omnia pares.*

1. Ioan. 3.

Magnus

Rom. 3.

Beati sunt
Dei filij he-
redes.

Psal. 15.

S. Hier. Au-
gust. appa-
rens gloria
caelestem
aperit.

3. Reg 10.

Magnus ille eloquentiae Christianae torrens Paulus: pulcherrimas in Epistola ad Romanos ex hac Evangelica propositione, *Quod si filij & haeredes*, &c. conclusiones eliciendas nobis proposuit. Quasi dixisset: Si tanta nostra felicitas est, ut filij Dei & dicamur & simus, certissime confidamus necesse est, fore nos & diuitiarum & regnorum omnium, denique & beatitudinis ipsius haeredes. Haec uenica se se spe in eximis solabatur Psalmographus, hinc in Psalmis canit, *Dominius pars haereditatis mea & calicis mei*. In quibus uerbis hoc obiter notatum uelim, dici hic Deum non nisi partem successio nis hereditatisque; nam praeter diuinam essentiam tot sunt gaudiorum delectationumque in caelo occasiones, ut ipsa diuinam essentiae uisio assiduaque contemplatio non nisi exigua quaedam felicitatis beatitudinisque; quam beati hereditate consequentur, portio esse videatur. O rem penitus incredibilem.

Et profecto felicitas magnitudo & amplitudo gloriae caelestis mente comprehendere nequit, & Augustinus in Epistola ad Cyrilum testatur, refertque uisionem quam habuit, cum enim S. Hieronymo in Palaestinam scribere decreuisset, & petere illius de aeterna beatitudine iudicium, contigit hunc in terea exspirare Augustino apparuisse, & uerbis huiusmodi locutum esse: *Vide si numerare potes stellas caeli, arenas & guttas maris: id namque facilius est, quam gloriam dicendo explicare: est enim res tanta, quanta, nisi ipse uiderem, nunquam credidissem, & tam longe abistit, hec quae deo uiuens cogitabam, ut omnino sit quippiam in infinitum manus.*

E quibus uerbis colligere est, id ipsum beatis illis animabus, quod olim Reginae Sabae de longinqua ad Salomonem regionibus uenientiae guttur contigit. Haec namque, cum de extremis Aethiopiae Salomonis magnificentiam maiestatemque coram inspectura uenisset, & eam ipsam diligetissimam curiosusque esset intuita, ita conternata & admiratione percussa fuit, ut omnis prope modum sensus expers, in terram corruerit: donec tandem sui compos facta, admirans

ait: Cum apud meos Aethiopas adhuc haerere, magnifice rex, credere haud poteram, quae uenque mihi de maiestate & splendore tum domus, tum ministrorum tuorum referbatur: at omnia ficta existimabam, nec putabam, in mundo principem a deo splendidi, totque doribus cumulatam, qualem mihi te aduenae & nuntij depingebant, posse reperiri: donec ipsa, foeminea curiositate extimulante, experientia & hisce oculis didici, uix dimidiam tuam mihi magnificentiae partem nouitiam esse. Non secus quoque beata illa mentes: uenientes enim ab extremo mundi angulo, & palatium illius, qui plusquam Salomon est, subeuntes, adeo uisa eiudem pulchritudine consternantur, ut confiteantur, dimidium quod illis percipiunt gaudij, aut uoluptatis, narratum aut descriptum non esse; ipsamque famam, quam sacra fides & Prophetarum oracula Dei spargunt a re ipsa superari. Unde dicere merito poterunt, quod olim Plaltes ait: *Sicut audiuimus, sic uidimus in ciuitate Dei nostri*, quod & Ambrosius in funebri oratione quam Theodosio Imp. dixit, usurpauit: *ture, ieratus ascita in illam ierusalem supernam, ubi nunc positum dicit: Sicut audiuimus, ita & uidimus in ciuitate Domini uirtutum, in ciuitate DEI nostri, quam fundauit in aeternum.*

An non igitur uos, Christiani admiranda illa gaudia quae in caelesti regione habentur, in admirationem rapiant: an non caelestis beatitudo uanitatam mundanarum contemptum inducat? Et sane Dauid rex, non aliud ad conuertendos impios, & ad uirtutem excitandos, argumentum adhibuit, quam suadendo ut caelestem beatitudinem semper ob oculos gestarent, *Et uide hominum uanitatam, & quae uanitas est in corde, ut quid diligitis uanitatam, & queritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum: & meminitote gaudiorum, quae in caelesti habitaculo uobis praeparata: proponite uobis ob oculos gloriam, qua summus Deus filium in die gloriae & transfigurationis in monte Thabor circumdedit, sicut hominum, id est, ratione praediti, non de brutorum stirpe progeniti. Ut quid diligitis uanitatam? cur umbras con-*

Allegoria.

Psal. 47.

III.

secundum, cur vanitatem & inania ut deas colitis? (diligere enim est quasi Deum eligere) cur vana & fugacia captatis, indigna quam nobilis creatura amplectatur?

Augusti
Apophth.

Andite lepidam, quoad vanitatem hanc; historiam. Imperator Romanorum Augustus, cum videret quosdam exterorum regum legatos, catellos melitæos brachiis tenere, stringere, ac delinire, & tantum non disfluuiari, iocando petiit, num apud eos mulieres liberos eniterentur? Quo aculeato dicto eos edocere voluit, non esse affectum, quem parentes erga liberos habere debent ad bestias transferendum. Sed maior mundanorum stultitia ac vesania est, qui præmentis cæcitate, amplissimo palatio gaudiisque in æternum duraturis, relictis, erga res inanes & frivolas inordinato affectu feruntur.

Jud. 14.
Sampsoni
mundani
conferuntur.

Mirabantur parentes & affines infaniam Sampsonis, quod cum magnam apud omnes & fortitudine & rebus gestis gloriam, & famam immortalē esset consecutus, cæco amore fascinatus, relictis tot filiabus in Israël, honesto loco natis, alienigenam & quidem Philisthæam adamaret, quam obrem furorem illius & æstum compellentes dicebant, *Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum & in omni populo tuo, quia vis capere uxorem de Philistiis, qui incircumcisi sunt?* At stulti hi mundi amatores potiori iure reprehendendi sunt, quorum vesaniam Angeli & sancti omnes admittantur, qui nimirum ipsi, tantam gloriam præ omnibus aliis creaturis adepti, ita animum rebus mundi huius affigant, ut cælo eiusque pulchritudine, quæ omnes superat, contempta, vanitates ambiant, & quidem in alieno solo & lachrymarum valle sitas.

Allegoria.
Num. 21.

Demiratur sæpenumero sacra Scriptura vesaniam Israelitarum, qui cum in deserto manna suavissimo de caelis præstito reficerentur, & quidem vberissime, semper tamen ad ollas Ægyptias aspirabant, atque allium, cepas, aliaque lachrymam excutientes herbas, pani iucundissimo, omnem in se saporem habenti, anteponebant. Sed magis ipse mundanorum stoliditatem & cæcitatē de-

Tom. 4. Bess. Advent.

miror: quod ollis & lautitiis mundi huius affucti, voluptates, quæ aliis Ægyptijs amarulentiores & insipidiores sunt, delicijs & suavitati panis suavissimi, qui quotidie in terra paradisi pluit, & manna omnem in se gustum & delectamentum complectenti, præponant. Filijigitur hominum, ut quid diligitis vanitatem, & paradisi gloriam, quæ tot gaudia includit negligitis? Hanc vobis ad oculum iam describere conabor, aures arrigite.

Paradisus, ut incipiam, mirabilium omnium complementum est, deliciarum Oceanus, diuitiarum thesaurus & arca, domicilium Dei, diuinitatis palatium, SS. Trinitatis aula, Angelorum Escuriacum, beatorum omnium receptaculum, fidelium omnium commoratio: est locus voluptatis, vbi nullus de paupertate sermo, nulla de indigentia & egestate mentio, vbi gaudia æterna & deliciae perennes, vbi omnia redundant & affluunt: est regnum amplissimum, quod in æternum extenditur, quod decorant Angeli, incolunt sancti, cuiusque princeps & rex Deus est: est terra viuentium, vbi omnia læticia resultant, gaudio reboant, Deoque hymni sine fine concinuntur: est aula regia, cuius atria inferiora, sunt Planetae, primum mobile, cubiculum, cælum crystallinum, vestibulum & introitus, & empyreum, medicallium & vmbilicus: locus denique felicissimus, vbi non nisi de delicijs est sermo, vbi semper gaudia & voluptas, nunquam tristitia, nulla formido mortis, in quo mille soles rutilant, è quo omnis molestia, calamitas, lachrymæ, ærumna, morbi, & egritudines in perpetuum exulant. O locum desiderabilem & optandum!

Hinc pleno guttore exclamat Dei delictum Augustinus: *Quid hac vita beatius, & ubi non est paupertatis metus, non a gritudine timbe cillitas, nemo laeditur, irascitur nemo, inuidet nemo? nullus ibi diaboli metus, insidia demonum nulla, terror gehenna procul. Et multo adhuc li-* Lib. de mor-
quidius Cyprianus. *Qualis illa, inquit, cælestium regnorum voluptas, sine timore morientis, & cum æternitate viuendi? quam summa & perpetua felicitas illis & postolorum chorus, illic pro-*

H b phe.

phetarum exultantium numerus, illic mariorum
innumerabilis populus.

In soliloqui.
cap. 35.

Refumit sermonem Augustinus, & nouas
adhuc caelo dotes bonorumque illidem af-
signat: Ibi gaudium infinitum, latitudo sine tristi-
tia, salus sine dolore, lux sine tenebris, Vita sine
morte, omne bonum sine omni malo, ubi iuuentus
numquam senescit, ubi uita terminum nescit, u-
bi decor numquam palleat, ubi amor numquam
tepescit, ubi gaudium numquam decrescit, ubi
dolor numquam sentitur. Ubi gemitus numquam
auditur, ubi triste nihil videtur, ubi latitudo sem-
per habetur, ubi nullum malum timetur. O pri-
uilegia singularia! an non hyperbolice locu-
tus es Augustine! haberine potest in orbe lo-
cus, in quo tot simul voluptates reperiantur?
locus adeo iucundus, & regnum tot deliciarum
scatens.

Noli dubitare anima mea: sed firmiter
crede, tantam esse tamque desiderabilem
caelestis habitaculi beatitudinem, ut facilius
dici queat quid ibi non sit, quam quid sit. non
est ibi, inquit August. mors, non est luctus, non est
ibi lassitudo, non est infirmitas, non est fames, nul-
la sitis, nullus aestus, nulla corruptio, nulla indigen-
tia, nulla tristitia.

Et haec quidem omnia aeterna sunt, nullo-
que uero terminantur, felicitas haec & beati-
tudo semper eadem est, nullusque eius finis
dari potest, atque ideo coronae assimilatur,
Esse fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam
uitae: vel, quod non abique certamine eadem
acquiratur, ut innuit Apostolus, Nemo coro-
nabitur: nisi qui legitime certauerit: vel, quod,
quemadmodum corona figura rotunda est,
perfecta & absoluta, quaeque sine caret, ita
quoque aeterna gloria status perfectus sit,
omnes in se delicias, voluptatesque comple-
ctens, cuiusque nullus sit finis, aut extremi-
tas.

Exod. 25.

Egregiam huiusce rei figuram in Exodo
legimus: ambit enim illic arcam testamen-
ti corona & limbis aureis, quo docemur,
beatitudinem caelestem, arcam illam in qua
omnia diuitiarum genera continentur, aeternitate
velut corona & circulo qui omnia
in se complectatur, circumdati. Atque in
hunc sensum capit Hieronymus uerba illa

Psalmi: Benedices corona anni benignitatis tuae, Psal. 64.
& addit, Quia sanctos praemio, & temetipsum
coram agnoscimus coronabis circulum autem, &
semper in se currentia anni tempora coronam uo-
cantur.

Aliam adhuc rationem, cur felicitas aeter-
na coronae nomine dicatur, adferam, quia
nimirum ipsa opulenta, & pulchra est, & pul-
cherrimis gemmis adinstar coronae alicuius
insignita, atque hanc rationem e verbis illis
Psalmodographi elicio, Posuisti in capite eius
coronam de lapide pretioso. Duodecim quippe
illa gemmis ornata est, prima est sanctitas sine
vlla aegritudine, secunda, abundantia sine
necessitate, tertia, uoluptas sine molestia,
quarta, scientia perfecta, sine vlla ignoran-
tia, quinta, gaudium sine tristitia, sexta pax
& requies sine turbatione, septima, securitas
sine metu, octaua, lumen sine tenebris, nona,
diuitiae sine paupertate, decima, gloria sine
dolore, undecima, aeternitas sine fine, duode-
cima, uita perennis sine morte. An non haec
duodecim gemmae pretiosissimae sunt? Ex-
clamo itaque, o coronam pretiosam! & am-
plius.

O rem vere admirabilem! o felicitatem
aeternam! o delicias abundans beatitudo! tu
me cum Augustino exclamare cogis, O uita
uitalis: uita sempiterna & sempiternae beata, ubi
gaudium sine aereore, requies sine labore, diuitiae
sine amissione: item alibi. O regnum uere felix,
o uita iucunda, o locus desiderabilis, o patria quae
sua, cuius finis pax, cuius termini aeternitas, cuius
hereditas deliciae & latitudo, ubi nulla signantur
tempora, ubi nulla hora dies aut anni numeran-
tur, ubi omnia ad unum diem tempora reuocata
sunt, ubi nox & tenebra nulla. Nimis diu hic
haesimus anima, hic sisto, satis fecisse me pu-
to, nimis beatitudinem hanc excoli, aliam
iam orationis partem aggrediar, & demon-
strabo quantum assidua eiusdem recordatio
utilitatis afferre soleat.

IV.
Certo certius est, Auditores, & ab omni-
bus hominibus creditum, nihil esse quod magis lestem
nos a peccando deterreat, & ad uirtutis stu-
dium exstimulet, quam gloriae caelestis bea-
titudinisque aeternae memoria. Quis est enim,
qui antequam scelus aliquod in reip. uel in
pro-
medium.

Lib. 3. de fide.

1. Cor. 2.

2. Tim. 2.

Cur beati-
tudo infa-
cris corona
appellatur:

Psal. 10.

In manual.
cap. 7.

Lib. Med.
c. 12.

proximum admittat, si præmeditetur in eius se admissione paterna hæreditate priuadum vitam in discrimen vocaturum, periculoque ipsum expositurum, ne toto vitæ tempore patria exulare cogatur; quis inquam, hæc omnia præmeditatus, prauam opinionem, & nefarium propositum non mutet, & virulentum hunc colubrum, antequam serpat longius, a se non pellat; ita quoque, quis peccator erit, qui scelus aliquod in Deum admittere paratus, si prius, se ob ipsum cœlesti hæreditate orbandum, infinito bono spoliandum, animam in extremum discrimen vocandam, exilioque terribissimo apud inferos damnandam cogitet, non derepente scelus detestetur, prauum conceptum ab anima pellat, propositamque immutet?

Demo-
sthenis
Apophth.

Græcia oratorum princeps Demosthenes cum ad meretriculam descendisset, & de pretio cum eadem stipularetur, atque illa mille drachmas in rem inhonestam petiisset; pretij enormitate deterritus descendens ait: *Tanti paenitere non emo.* Vt è re inhonesta aliquid in vestram utilitatem traham; dico, mundanos rerum inaniū amatores, si quoties impudicos meditantur cōcubitus, quoties carteræ pestes ad peccandum inuitant, & tacite, non dico mille aut decies mille drachmas, sed salutis pretium, Paradisi cœlestis amissionem, animæ ruinam, quæ omne pretium etiam in infinitum, longe superat, petunt; sui ipsorum recordantur, atque hæc omnia in mente reuocant, statim cœptis desistunt, ineptiasque peractas cum Demosthene dicturos: *Iam paenitere nō emimus.* Valeant ineptiæ, vanitates, valeant scorta, illicita illa animæ; numquam adeo insipientes erimus, qui tanto dispendio tam exiguam emamus voluptatulam, in momento transiuram.

Columnen & basis Ecclesiæ Hieronymus, cum ad Eustochium virginem, Paulæ viduæ filiam scriberet, variaque aduersus diaboli suggestiones remedia suggereret, imprimis consuluit; vt oculis in altum sublatis æterna animo interdum gaudia volueret, beatorumque fœlicitatem accuratius perpenderet: *Quotiescunque te vana sæculi de cœlis ambitio, quotiescunque in saculo aliquid videris gloriosum,*

ad Paradisum monte transgredere, esse incipe, quod futura es; Et tunc poteris dicere: Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flamma obruens illam.

Hoc scilicet remedium erat, quo in effugandis peccatis diuinisque mandatis custodendis utebatur Israelitarum Rex Dauid. diratio Dauidi quidem ita de seipso testatur: *Propter veritatem labiorum tuorum ego custodivi iuramenta tua, id occasio se est, Quoniam beatitudinem mihi pollicitus ad Deum es, sancteque iurasti, facturum me eundem conuertentem aliquando participem, vitis iniquitatisque diualem valedixi, & ad duram arctamque hominibus quidem mundanis, mandatorum tuorum semitam me recepi: item apertius alio in loco: *Inclinavi cor meum ad faciendam iustitiam tuam propter retributionem.* Mox enim vt mercedem illam amplissimam mihi propositam, quam in cœlesti gloria diligentibus verbum tuum præparasti, animam meam, quæ iam in peccatum vergebat, retraxi, vt in partem mandatorum tuorum propenderet. Sancta igitur & magnæ utilitatis cogitatio est, cœlestis beatitudinis semper recordari.*

Hanc Serapion anachoreta tam profunde Serapionis menti infixerat, vt mundo rebusque mundanis valedicens, nudusque per agros discurrens, & Sacrum testamenti volumen manibus tenens, petentibus nonnullis, vnde repentina hæc morum mutatio, rigorque ille infusus nasceretur, responderit, volumine ostenso: *Hoc me spolauit.* Hic se prædo est, qui vestes & facultates deprædatus est, hoc scilicet volumen, diuinorum promissorum thesaurus, tot mihi mirabilia de alterius mundi vita narrauit, tot mihi gloriæ cœlestis perfectiones depinxit, adeoque me certum eiusdem reddidit, nihil vt amplius huius mundi amare queam, & quodammodo inuitus relicta terra, in altissimo hoc domicilio spes meas collocare cogar.

Magnus Hieronymus, cuius paulo antea meminimus aliud, mundi carcere egredientibus, vt ad religionis asyllum sese conferrent, quo & in cœpto pietatis ardore progressus laborarent, non persuasit, quam vt per sanctarum meditationum exercitia corpora extra mundum hunc positi, mentesque in cœ-

H h 2 st: ha-

si habitaculo versantes, diuinæ contemplationis & gloriæ cælestis amplitudinem cogitarent: hic ad Eustochium Virginem scribit: *grædere, quæso, paulisper de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos præmercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit.*

Ad hæc sancta hæc rerum cælestium memoria, non ad animæ modo tentationes effugandas conducit, sed in omnibus nos præliis & conflictibus animæ, vires suppeditat, robur spiritui suggerit, & ex mercuriolis reddere nos potest Hercule audacior. Qui eumque enim regij illius habitaculi voluptates, delicias, gaudiaque contemplatur, nullum laborem aut difficultatem subterfugiet, quo ad idem queat pertingere: nec humeros oneri censabit impares: sed quidquid aduersitatis molestiæque superuenerit, aut eius perfruendi ergo ex præscripto subeundum fuerit, leue ac facile iudicabit: Fuit illa & mens sanctissimi Patris Augustini, qui ita animam suam, meditationibus in sublime raptus interdum alloquebatur: *o anima mea, si quotidie porteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possimus, & sanctis eius sociari, nonne diuinum esset pati omne quod triste est, ut tanti boni, tanti que gloriæ participes habeamur? Iam allegoriam aliquam producamus.*

Deus Optim. Max. quo Abrahamum ad fortiter agendum animaret, mercedem ei amplissimam: terram scilicet abundantem lacte & melle ei proposuit, hunc in modum locutus: *Leua oculos tuos in diæctum, à loco in quo nunc es, ad Aquilonem & Meridiem, ad Orientem & Occidentem, omnem terram, quam conspicias, tibi dabo & semini tuo.* Quid? si terræ fertilis conspectus, & regni temporalis, quamuis opulentissimi, promissio, sanctum hunc Patriarcham ad labores, molestias, itineraque difficilia excitauit: quid nos facere par est, quando oculis in cælum sublatis, conspiciamus & contemplamur cælum, quæ vere Terra promissionis est, & cuius illa altera quam Dominus Abrahamæ promiserat, non nisi figura erat? An non eius nomine labores subeundi sint? An non ferti-

litate regni huius inuitatos, omnes nos difficultates deuolare, molestias superare, omnesque insultus hostiles & aduersarios eludere oporteat?

Dauid cum patris greges adhuc pasceret, quamuis cœltus ad regnum Israël destinatus esset, audito præmio quod percipienti Philisthæum Rex Saul promiserat, nuptijs scilicet regijs & immunitate à tributo, ad eo animatus fuit, ut sese in certamen & duellum obtulerit, colosso huic spurio obiecerit, vitamque spe præmij amplissimi in discrimen adduxerit. Docemur hocce Dauidis factò, Auditores, æternæ nos beatitudinis præmio & gloriæ cælestis compensatione, quæ iam a longo tempore mundum, carnem ac diabolum veros Philisthæos debellantibus, promissa est, ad pugnandum & hostes debellandos animari debere, crucem Domini velut pedum, & orationes velut saxa adhibendo.

Apostolus cum in Epistola ad Hebræos labores, & molestias, quas Moyses Israëlitarum ductor sustinuit, recenseret, eiusque infractam constantiam demiraretur, sola eum cælestis gloriæ consideratione, & spe præmij inuitatum, his omnibus se ait exposuisse: *Aspiciebat enim, inquit, in retributionem.* Si igitur mercedis huius amplitudo, ut ad nos hinc aliquid deriuemus, tantum apud summum vitium potuit, ut in omnibus difficultatibus infractus permanserit, tot crudelitatis genera in Aegypto perirent, Mare rubrum ingressus fuerit, quadraginta annos in deserta solitudine hæserit, ecquæ nostra vesania & cæcitas est, ut idem quidem præmium in mentem reuocantes, eandem tamen constantiam non assumamus, & in laboribus & aduersitatibus tolerandis, quamuis cum vitæ discrimine, inuictos nos non præbeamus?

Stephanus omnium martyrum primogenitus pro exemplo item seruiat: hic namque cum saxis impetitus & obrutus in vitæ extremo esset, oculis in cælum erectis, & eius ianuam referatam videns, gloriæ scilicet amplitudine tormenta corporis superantem in mente, exclamare cœpit: *Viduo cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei; Quasi diceret,*

1 Reg. 17.
Dauid mercedem inducens Goliath deuincit.

Moyse spe præmij grauissima patitur.

Heb. 11.

Stephanus saxa non sentit gloriæ compensationem in mente vocas.

erere; Obruite me Iudæi, saxis impetite, vitam hanc abrumpite, prope cœli januam aperite, ut anima corpore egressa in gaudium Domini introeat, cœlesti beatitudine fruatur; ad quam toto vite tempore anhelavit. Verba autem sanctissimi Martyris exponens Eusebius Emisenus, in hunc modum locutus est: *nunciat ante effusi sanguinem suum, qui pro oculis habet regem suum, simul & brauium suum.* Vnica scilicet diuine fruitionis memoria, & beatorum gaudij recordatio, crudelitatis atrocitatisque sensum Christi Martyri eripiebat, inuictumque in certaminibus efficiebat. In nunc igitur & dicito, cœlestis gloriæ memoriam in rebus aduersis nullum nobis robur elargiri.

Ipsa quoque Redemptor orbis Iesus Christus, cum Apollolis crucis, patibula, eculos, mortem, persecutiones prædixisset, ut eosdem in his tolerandis cōstantes efficeret, roburque in aduersitatibus suggereret, cœlestem illis gloriam proposuit: quasi vnica eiusdem recordatio potius sit vites suggerere, & hominem ad maxima crudelitatis genera assuefacere. *Gaudete, inquit, & exultate, quonia in meritis vestra copia est in cœlis.* O memoriam vtilem, & maxime necessariam!

Hanc igitur non usurpabitis Christiani? vos, inquam, qui ad hanc possidendam gloriam creati estis; ad eandem ne semel quidem aspirabitis? nunquamne memoriam hanc rerum cœlestium habebitis? Imo vero alias cogitationes animo fugate, & vnicam hanc eidem imprimitis. Cur enim Deus Terminus.

O homini sublime dedit:

An non ut cœlum intueretur? præsertim cum cæteris animantibus oculos in terram defixos efformarit. Vult scilicet summus ille artifex, ut homo cœlum contempletur, Paradisum intueatur cœlestem, oculosque perpetuo in beatorum gloriam defixos habeat. Vnde initio transformationum suarum Naso:

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,

O homini sublime dedit, cœlumque tueri iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Mirandum profecto, tantum gentili Poetae lumen affulgere potuisse.

Ipsi quoque Philosophi, quamuis a fide alieni, hæc in re Christianorum sententiam secuti sunt: omnes enim, paucis exceptis, Platonem secuti, dixerunt hominem inter cætera animalia arborem inuersam esse, cuius nimirum rami inferius, radices vero præter omnium arborum naturam, superius excreverunt, & merito, ut nimirum ostenderet, cœlo se bonum omne & alimentum, si eius semper & perpetuo meminisset, habere. Nam ut arbores, quarum radices sub terra delitescunt ex eadem quoque omnem succum & vitam eliciunt; ita hominem, arborem illam cœlestem, quæ radices in altum effert, cœlo succum, alimentum, vitam, delicias, idque sanctis cogitationibus, petere par est. Ne porro extranea vobis & exotica hæc ab Ethnicis profecta videatur opinio, Philonis eam Iudæi, hominis disertissimi, testimonio confirmabo, ait enim: *Solam in terris cœlestem plantam Deus fecit hominem, cæterarumque plantarum capita defixit in terra, solum homini caput sublimis dedit, ut alimenta cœlestis incorruptilia quarat.*

Bene igitur homo radices in cœlum effert, ut scilicet semper ibi mente oculisque, versetur, unde natus est; itaque admonetur, se quamdiu in mundi huius anfractibus & fluctibus versatur, semper ad cœlestem illam patriam aspirare, & in cœlum omnes cogitationes, curas, sollicitudines debere dirigere. Viderunt hoc Ethnicis, & re ipsa ostendere conati sunt. Testis Anaxagoras Clazomenius, Philosophus celeberrimus, qui, teste Sabellico, quo melius Apophth. & quietius sapientiæ, Philosophiaque; incumberet, opes & facultates repudiavit. Interrogatus hic aliquando, cur natus esset, respondit, ut quidem ait Lactantius, ut cœlum cōtemplaret; deinde, referente Laertio, cum quidam ab eo petissent, cur patriæ curam non susciperet, mox digitis in cœlum erectis, respondit, diligentem se illius curam habere, nihilque spectare magis; designare se volebat, cœlum veram patriam esse, & patriam in qua natus esset, non nisi locum exilij & huius se nunquam, illius semper meminisse.

H h 3

Hac

Dan. 6.

Corpus animæ carcer.

Hac igitur in re ab Ethnicis nolite vos pati separari, cœlestem semper gloriam præ oculis habetote, imitami veteres tum Ethnicos tum sanctos, æmulamini Prophetas Dei. Daniel enim Propheta, regionum somniorum interpres, cum Babylónico carceri inclusus teneretur, fenestras carceris quæ Ierusalem respiciebant interdum aperiebat, genibusque in terram prostratis, precester ad Dominum fundebat, quod incredibilem ei voluptatem afferebat: neque enim aperiebat fenestras quæ Babylonem terram exilij, captiuitatisque, sed quæ iucundissimam patriam Ierusalem respiciebant. O euidentis rei, de qua agimus, mysterium! Anima nostra, Auditores, hic captiua detinetur, carcer ipsum nostrum corpus est, sed variis fenestris patens, quarum aliquæ patriam cœlestem, nempe Ierusalem, aliquæ vero mundum, qui toties in Scriptura Sacra Babylonis nomine dicitur, respiciunt. Ecquæ Deus bone in superiori illa animæ parte fenestræ existunt? fenestræ s. intellectus, per quam omne Ens patet: voluntatis per quam omne bonum memoria denique, per quam omne tempus. Quænam vero sunt in actiis corporis & sensuum exteriorum? visus nimirum, qui colores discernit, auditus, qui rumores & sonos percipit, gustus, qui sapes, odoratus qui odores tactus denique, qui qualitates sensibiles dijudicat. An non debet captiuum nostrum corpus aperire illas, quæ respiciunt mundum, locum exilij, calamitatis, in fœlicitatis, at illas quæ cœlum versus positæ sunt, quod carissima illius patria est, & in quo omnes eius recreationes, delicia, voluptates, & solatia consistunt. Per hæc fenestras cogitationes emittat, genibusque in terra positus non quidem ter in die, sed omni hora & momento, atque incredibili gaudio & voluptate perfundet.

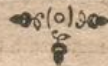
Hebræi lamentantur, cum patriam suam recordarentur. Psal. 136.

Hebræi quamuis in captiuitatem Chaldaicam abducti essent, semper tamen ad patriam aspirabant, & quotiescunque illius recordarentur, vberim lachrymabantur. Ita namque ipsorum nomine testatus est Rex Dauid: *Super flumina Babylonia illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* Hic iterum docemur, quamdiu in hoc mundo degimus,

in quo maiorem & tristiore captiuitatem quam Hebræi in Chaldæa, perpeti debemus, semper dulcissimam patriam, cœlestis, inquam, debere recordari, & quoties aduersitates ingruunt, ad eam velut ad asylum recurrere, quod si faceremus, nemo profecto nostrum foret, quin vberim lachrymaretur.

Hoc scilicet habere vos in animo velim, huiusque rei perpetuo reminisci, cœlestes delicias mente voluere, gaudia perennia iugiter perpendere: relinquite terram animalibus, cœlum vobis velut oculorum obiectum esto, ad cuius beatitudinem primordio estis destinati. Hoc assidue mente voluite, memoriam hanc amplectamini, cuius & vtilitatem & necessitatem vos hodierna die edocuis; quæ si interdum vsurparetis, nullum vnquam peccatum admitteretis, iuxta illud: *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Eccl. 7.

Tu autem omnipotens cœli conditor, loci illius fœlicis, iucundi, mirabilis, & ad beatitudinem nostram destinati creator, effice, obsecro, vt numquam illius memoriam amittamus; & quoniam arboribus in uersis similes existimus, oculosque in altum erectos habemus, vt scilicet cœlestes illos fornices & conuexa polorum intueamur, simulque re ipsa discrimen ostendamus, quo à cæteris animalibus differimus, cum nimirum illis oculos in terram vergentes, nobis vero sublimes & cœlo imminentes natura dederit; fac vt eodem illos perpetuo dirigamus: nihilque intueamur aliud quam locum voluptatis, nihil cogitemus quam receptaculum illud cœlitum, nihil cupiamus quam domum illam iucunditatis, in qua extrema nostra fœlicitas ac summa beatitudo sita est, cuius nos participes reddant Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.

FERIA

DE SITV COELI, DEQVE LO-
civoluptate.

Partitio.

- I. De præstantia cœlestis gloria.
- II. De cœli Epithetis.
- III. De altitudine & amplitudine eiusdem.
- IV. De illius pulchritudine.
- V. De cœli motu & stupenda excellentia.

Memorare nouissima tua, & præsertim
gloriam cœlestem, & quonã loco Deus cœ-
lum posuerit, & in æternum non pec-
cabis, Eccles. 7.

FIGURA.

Apoc. 21.

PERcurrenti mihi mystica Apocalypseos e-
nigmata, occurrit inter cetera, ciuitas illa
sancta Ierusalem, ingenti muro circumdata,
portas habens duodecim, quas duodecim
Angeli custodiebant. Lapidib. hæc pretiosis
fundata erat; muri ex jaspide solido compa-
cti, plateæ auro purissimo strætæ, omnesque
portæ smaragdus conuestitæ. O ciuitas ele-
gans ac pretiosa! quam cum intus & foris di-
ligenter considero, cœli figuram & typum vi-
dere videor, quæ ad instar ciuitatis pulcher-
rimæ fundata est, cuius ciues Sancti sunt &
Angeli, spheræ cœlestes, muri, quatuor mû-
di anguli, introitus & portæ, fundamenta, æ-
ternitas & securitas, & pax fines. O ciuita-
tem magnificam! O locum voluptatis! O si-
tum iucundissimum! cuius si ampliorem de-
scriptionem produxero, magis credo, admi-
rabimini. Inuocemus igitur Spiritus Sancti
auxilium, & Beatissimæ Virginis suffragia di-
centes:

AVE MARIA.

1.
Exod. 3.

Cum Israelitæ Ægyptiaca captiuitate de-
tinerentur, Deusque illos cõsolari & animos
illis suggerere vellet, terram lacte & melle

masantem velur omnium laborum merce-
dem, illis pollicitus est. Quod tam singulare
apud Iudæos semper beneficium est habitũ,
vt Dominus inter cetera beneficia in ingra-
tum populum collata apud Prophetam hoc
illi imprimis exprobratit: *Ego Dominus Deus* *Ezech. 16.*
vestit, in die illa leuauit manum meam pro eis; vt
educerem eos de terra Ægypti, in terram quam
provideram eis fluentem lacte & melle; qua est a-
gregia inter omnes terras.

S. Israelitæ tantam sensere lætitiã, cum
scirent in terram se promissionis inducen-
dos, vt semper læti & hilares cantarent, *In* *psal. 115.*
conuertendo Dominus captiuitatem nostram: facti
sumus sicut consolati: tunc repletum est gaudio
es nostrum, & lingua nostra exultatione. Quo
loco Hieronymus, longius eorum gaudium
arcessens, verba illa sicut consolati, vertit in
facti sumus somniantes: quasi diceret; eos ita
recreatos fuisse, vt cum primum eiusce libe-
rationis certi redderentur, non crederent,
sed somnium aliquod audire se putarent, eã-
que inter beneficia à Deo collata primo loco
recenserent. Quanto maior nostra erga Deũ
obligatio est: quanto maiorem exultandi ju-
bilandi que occasionem habemus, interea
dum in captiuitate apud vasrum illum tyran-
num, mundum intelligo, detinemur, cum
certissime nobis asseritur & promittitur, vè-
turum aliquãdo tempus, quo in locum illum
iucundissimum, omni bono & deliciis abun-
dantem, vere lacte & melle manantem, in-
gressuri sumus.

Aliquid huc spectans dixisse visus est *psal. 35.*
Psalmistæ, dum ait: *inebriabuntur ab ubertate*
domus tue, torrente voluptatis tue potabis eos,
quomam apud te est fons vite: alludens nimi-
tum ad terram illam promissionis, in quam
maiores eius induxerat Dominus, quasi di-
xisset: Dediti quidem olim patribus terram
fertilem Domine, in qua iucunde eos enutri-
isti: petras in stagna aquarum conuertendo
& mella montibus deducendo; sed meliorem
fæcundioremque nobis pollicitus es, in qua
non modo bibemus, sed voluptate inebria-
bimur; in illa non nisi riuius deliciarum,
gaudiorum, lætitiæ que apparuit, at hanc tor-
rentes exundantissimi & flumina fæcunda-
bunt.

Quis

Fluuii ad-
mirabiles.
Plin. li. 2. 10

Quis non miretur ingentem diuinæ liber-
tatis abundantiam, & gaudiorum affluen-
tiam? Multa quidem fluuiorum in rerum na-
tura exstant miracula, vti Lethe rerum obli-
uionem inducente, Gange & Pactolo aurife-
ras arenas conuehentibus, in flumine quodâ
Thraciæ, in quod omne coniectum lignum
mox lapidescit; in alio quodam in Calabria,
quod etiam arbores & truncos in saxa duris-
sima conuertit, in Lyncestide Macedonico,
è quo qui gustant non aliter titubant quam
si mera vina bibissent; in flumine Melante in
Bæotia, quod oues nigras reddit, in Cephif-
so haud procul inde sito, qui eandem reddit
albas; in fluuiio Ciliciæ, cui nomen Nous,
quod mentem & ingenium exacuât, in alio
vero in Insula Cos, quod stuporem mentis
inducat, gustantesque hebetes efficiat. At
nullus omnino legitur gustantem voluptate
inebriare, atque hilaritatem mentis inaudi-
tâ inducere; gloriæ hoc cœlesti referuatû est,
in cœlo huiusmodi manant fluuij, vnde me-
rito Propheta, *Torrentes voluptatis tuæ potabis*
eos O igitur locum iucundissimum & amœ-
nissimum.

Psal. 35.

Num. 15.

Exploratores Hebræi cum è terra Chanaã
reuerfi essent, & solum mel, botros, malaque
granata in eadem reperissent, tanti tamen ead-
dem fecere, vt eorum specimen in castra re-
ferentes eam coram vniuerso populo lauda-
uerint, *Terra, quam circumiimus valde bona*
est. At quanto melior & feracior terra cœlum
est: testis sit Apostolus Paulus, qui in eandem
velut explorator missus, tantis eam laudibus
extulit, vt nullis eam verbis pro merito lau-
dari, aut cuiusquam ingenio aut mente com-
prehendi posse dixerit.

Gen. 2.
Paradisus
cœlestis ve
voluptatis

Magnus ille Historicus & Cosmogra-
phus Moyses, cum paradisum terrestrem, in
quo non nisi arbores & fontes erant, descri-
beret, tantopere eundem laudauit, vt locum
voluptatis appellare eum non dubitaret. At
maiori hoc iure nos de cœlesti paradiso, in
quo vera & omnis beatitudo nostra reperit-
tur, in quo non riuus & fontes, sed torrentes,
maria & Oceani voluptatum habentur, &

arbores frugiferæ & semper virides conspi-
ciuntur, dicere poterimus? nam locus hic,
si quis in orbe aut extra orbem alius, merito
locus voluptatis & deliciarum nuncupari po-
test.

Apostolus Petrus cum in monte Thabor
Transfigurationi Dominicæ interesset, diui-
næque gloriæ scintillam videret, gaudio &
voluptate extra mentis statum raptus aiebat,
B. xiiii. si nos hic esse: nullus enim in orbe lo-
cus hoc ipso amœnior, hic vtinam moreretur,
meliora enim haud expecto: sed bene hic E-
uangelista Spiritu Sancto suggerente, Apo-
stoli temeritatem taxat, dicens, *Nesciebat quid*
diceret, quod scilicet in monte & in rupe beatitu-
dinem suam firam putaret, cum tamè ad cœ-
lestem gloriam, quæ multo maior est, & cum
qua nulla alia gloria conferenda, destinatus
esset. Quam præclara postro sacra scriptura ei
epitheta consignat?

Propheta regius primus in scenam pro-
deat, qui cœlum *terram* vocat *viuentium*: *Psal. 26.*
quibus in verbis duo mihi notanda occur-
runt: primo, quod *bona* numero plurali dixit
vt ita discrimen, quod cœlestia inter &
terrena est, euidenter fieret: in terra enim non
nisi aliqua bona, & in cœlo plurima habentur;
vnde Moysi dixit Dominus, *Ostendam*
tibi omne bonum. Secundo quod domicilium
illud cœlesti *terra viuentium* nominetur: vt
mundi vilitas & contemptus, si cum cœle-
sti dignitate comparentur, ita manifesta
siant: cum ille non nisi mortuorum recepta-
culum ac cœmeterium cadaueribus opple-
tum sit; cœlum vero domus viuentium, è
quo mors & quidquid ferale est, exulat. Vnde
Propheta, *Præcipitabit mortem in sempiternum*.
Isa. 25.

Cœlum
terra viuen-
tium.
Exod. 33.

Idem Psalmographus magis adhuc cœle-
stem beatitudinem extollit, quam *regionem* *Psal. 114.*
viuorum indiget, *Conuertere anima mea in re-
quiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Quia*
*erexit animam meam de morte, oculos meos à la-
chrymis, pedes meos à lapsu. Placebo Domino in re-
gione viuorum.*

Allu-

Tres in or-
be regiones
ex scripturæ
sensu.
Psal. 113.
Luc. 9.
Sap. 5.
Ecc. 7.

Alleluie mihi visus est ad doctrinam, & opinionem Philosophorum, qui tres in aere regiones effingunt: dixisse nimirum voluit, tria tantum regionum genera esse; prima scater mortuis, id est, infernus: de quo capienda sunt verba illa, *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in infernum.* Secunda habet & mortuos & viuos, id est, mundus hic, in quo & iusti viuunt, & peccatores mortui sunt, iuxta sententiam illam Domini, *sinite mortuos sepelire mortuos.* Et verba illa Apocalypses, *Nomen habes quod viuus & mortuus es.* Tertia vero regio est, in qua semper viuunt, habitaculum scilicet celeste, de quo scriptum legitur, *Iusti autem in perpetuum Sinent.* Cælum siquidem viuentibus plenum est, abundat deliciis, bonis, diuitiis, gloria, quo nullus nec pulchrior aut amœnior, aut iucundior haberi locus in orbe potest: quem si semper menti insculptum gereremus, nullum vnquam aduersus diuinam maiestatem peccatum admitteremus: ita docet Salomon sententia illa quam toties produximus, *Memorare nouissimam tuam, & in aeternum non peccabis.* Hunc ipse vobis hodierna die ad viuum suis coloribus depingam: primo eiusdem situm, ac deinde voluptates eius ac delicias, quæ Beatos in eodem manent, exponitur: quæ duo vbi audieritis, vobiscum, credo, statuetis, nihil in rerum natura haberi posse aut diuinius aut excellentius.

II.
Cælum locus est in quo nostra felicitas ac beatitudo consistit.
2. Cor. 5.
Phil. 1.

Principio igitur certissimum est, præterquam quod id vnum è fidei nostræ capitibus sit, cælum locum esse, in quo animæ Sanctorum corporeis liberatæ compagibus, multorum bonorum operum viatico comparato, post hanc vitam secedunt, beatitudinis adhæc nostræ domicilium, gaudiorumque thesaurum: Vnde scripsit Apostolus, *si terra nostra habitatio dissoluatur, domum habemus non manu factam & conseruatam in cælis, & æternam, quæ nullo vnquam tempore dissoluetur.* Et alio in loco habitaculi huius captus pulchritudine ait, *Cupio dissolui & esse cum Christo,* id est, Vtinam domus hæc figulina & fragilis confringatur, vtinam moles hæc carnea concidat & putrescat, quo anima carcere hoc soluta & libertate donata ad Christum, qui vere eiusdè beatitudo est, euolare queat.

Tom. 4. Bess. Aduent.

Quæ verba Gregorius Magnus exponens ait, *Qui Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam in cælo esse negat.* At dubitare ac-
mo potest, quin Christus sidereos super axes in gloria ad Patris dexteram confideat, cum vnus è fidei nostræ sit articulis, *Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Patris:* an non igitur idem ille nostræ felicitatis ac beatitudinis locus est?

At obiter hic dicendum, non vno eodem-
que semper nomine cælum in sacris litteris riis nominari: Modo namq; *domus Dei* dicitur, nibus in fa-
vt apud Psalmographum: *Letatus sum in his,* cælo scriptura dicta sunt mihi, *in domum Domini ibimus.* ra nomina,
Perinde ac si dixisset, *Gaudio perfusus sum,* rur.
vbi nuntiatum fuit Messæ aduentum insti-
re, à quo cæli porta, quæ quinque annorum
millibus iam occlusa fuit, aperienda est: in
quod nos mundi huius tuguriis egressos ad-
mitter, quod domus Dei est, domus regia:
non angusta & inops, qualis fuit domus illa
viduæ Sunamitidis, quæ dicebat, *Nihil est in*
domo mea: sed diues & opulenta, de qua Pal-
mista cecinit, *Gloria & diuitia in domo eius,* at
in domo mundi non nisi mera inopia & ege-
stas. Idem quoque nomen dedit illi in Pal-
mo vicefimo, *Vnam petii à Domino, hanc re-*
quiram, ut inhabitem in domo Domini, omni-
bus diebus vite mea. Vocatur & alibi, *Taberna-*
culum: vti apud eundem Psalmistam, *Domine*
quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis re-
quiescet in monte sancto tuo, iterum, Quoniam
transibo in locum tabernaculi admirabilis usque
ad domum Dei, item in loco Apocaly-
pseos, *Et audiui vocem magnam de throno di-*
centem, Ecce tabernaculum Dei hominibus, &
habitabit cum eis. Hoc porro nomen duabus
de causis ei attributum est, primo vt simili-
tudo eius cum tabernaculo, in quo Arca
Domini, inter medios Cherubinos, contine-
batur, in quorum alis Deus considere & de-
litescere apud Hebræos putabatur, teste Da-
uide. *Qui sedet super Cherubim,* manifestare
tur: vt enim hic Deus quiescebat, ita in cæ-
lo, velut in tabernaculo, in medio verorum
Cherubinarum sanctorumque omnium ha-
bitare eum constat. Deinde, quod equidem
malim, vt Ecclesiam militantem designaret,
quæ modo velut in tentoriis tabernaculis,
interior

interea dum pugnandi hic tempus est, delirescit, sed finito certamine, tentorii scilicet egrediens, aliud, longe splendidius & magnificentius cœleste nimirum, ingreditur, in quo armis & gladio depositis æterna pace & requie perenni perfruetur.

Vocatur interdum ciuitas.

Psal. 86.

Psal. 47.

Ibid.

Hebr. 13.

Apec. 21.

Matth. 25.

Luc. 14.

1. Petr. 1.

1. Tim. 1.

Habet & nomen ciuitatis. Prophetæ namque eo quasi de florentissima quadam ciuitate ac moratissima republ. locuti sunt; testis sit idem qui supra Psalmista, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, & ciuitas regis magni.* At ciuitas quæ in æternum duratura est, ut ibidem legitur, *Sicut audimus, sic & vidimus, in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri quam fundauit in æternum.* Item Paulus: *Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus.* Omnes porro innuere volunt cœlum non esse domum, & exiguum quoddam domicilium, sed ciuitatem ingentem & late patentem, non qualis ciuitas hæc Parisiensis, sed qualis illa quæ in Apocalypsi expressa legitur, duodecim portas habens. Et quemadmodum ciuitas est ciuium vritas, ita quoque spiritus illi Angelici, qui cœlestes ciues sunt, non nisi in amore, vnioue, & summa concordia viuunt.

At omnium frequentissime regni nomine appellatur, quod mille sacræ Scripturæ locis probari potest & confirmari, ut illo Matthæi, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* & loco Lucæ, *Hæc cum audiuisset quidam de simul decumbentibus, dixit illi, Beatus, qui manducabis panem in regno Dei:* item illo Petri, *Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri Saluatoris Iesu Christi, ac denique illo Paulino, Liberabit me Dominus ab omni opere malo, & saluum faciet in regnum suum cœleste.* Desunt ne igitur nobis testimonia, quib. nomen hoc confirmemus? & an non regnum hoc penitus admirabile? vnus ait, hoc ab ipso mundi primordio constitutum, alter dicit, æternum esse, nec vllam vnquam tempore collapsurum: hic vocat cœleste, ille regnum Domini, Quasi dicere voluissent, ex tribus, quæ in mundo sunt regnis, infernali, terreno, & cœlesti, vltimum tantummodo ad pacificum hunc regem pertinere: infernale quidem nefariis impiisque

homicidiis, sicariis, & facinorosis repletum est: terrenum seditionibus tumultibusque scæter: modo in eo Deus vt rex imperat, modo ab omnibus reicitur: Hinc apud Lucam *Luc. 19.* legimus, *Nolumus hunc regnare super nos.* & Ioan. *19.* Ioannem, *Non habemus regem nisi Cæsarem.* *Psal. 11.* item, *Quis noster Dominus est?* O mortus, ô seditiones! sed in regno cœlesti religiose ab omnibus colitur, fidele ei à cunctis exhibetur obsequium, adoratur ab vniuersis, & vt verus ac summus Monarcha à subditis agnoscitur.

Non sunt hæc commentitia, sed singulorum horum meminit Apostolus, *In nomine Iesu omne genu flexatur cœlestium, terrestrium & infernorum.* & multo apertius Nahû Propheta, *Ostendam gentibus nuditatem tuam: & regnis ignominiam tuam.* Sed regnis nimium inter se discrepantibus: nam infernale bello discordiaq; assidua exagitur: mundi huius, modo bello quassatur, modo pace floret: cœleste vero perpetua pace viget, quod duorum prophetarum testimonio confirmabo, Dauidis imprimis, *Qui posuit fines tuos pacem:* deinde Isaïæ, *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* Hoc denique regnum est, cuius Deus rex est, in quo Cherubim Duces, Seraphim Comites, Throni Marchiones, Angeli Barones, ac Sancti Optimates & Purpurati. Regnum tam amœno & salubri sitam loco, nullus vt in eodem moriatur, imo nec ægrotet, aut valetudinem patiatur aduersam nullus in eodem de theriacis medicamentisq; sit sermo, in quo perpetuus iubilus & hymnorum concentus assiduus, in quo symphonia semper exauditur iucundissima, iuxta illud Dauidicum, *Vox exultationis & salu is in tabernaculis iustorum.* O domus, ô ciuitas, ô regnum, ô paradisc, diuinis insignite nominibus ac titulis exornate! Sed quonam in loco tu situs es? quonam in mundi angulo? ecquod te orbis clima habet? quis te populus intuetur? huc igitur redeat oratio, longiori digressione interrupta.

Fides, ratio, ipsaque doctrina, lucidissimæ, quibus humanum ingenium illustratur, Cœlum in facies, docent, in altissimo, ac proinde nobilissimo, orbis loco cœlum esse. Nam quomodo mundi locum est Scholasticorum Doctorum præceptis constat

Phil. 2.

Nahum 3.

Psal. 147.

Isai. 31.

Psal. 117.

III.

Cœlum in

altissimo

mundi loco

constat

constat, Beatorum habitaculum cœlum empyreum esse (ita nuncupatum quod Angelis Beatorumque spiritibus, vt quidem D Thomas sentit, repletum sit; vel propter ignem, sequendo vocabuli etymon, secundum venerabilem Bedam; non quod ignes illic sint, aut incendia, sed propter immensam claritatem & lumen, quo illic omnia illustrantur,) & ipsum omnium cœlestium globorū summum sit; transcendit enim quatuor elementa, septem planetas, firmamentum, primum mobile, & cœlum crystallinum. Certissime quoque credi debet, locum in quo Beati commorantur, quem nos paradisi & cœli nomine dicimus, omnium locorum summum & altissimum esse. Ecce & secunda ratio.

Vt infernus in mundi lum in summo situm est. Psal. 26.

Cœlum monti comparatur. Psal. 23.

Luc. 14.

Luc. 2.

Et quoniam iuxta Philosophorum axiomata, contrariorum contraria sunt consequentia, & infernus ac cœlum imprimis inter se contraria sunt, atque ille in summo loco, & intra terræ viscera (iuxta verbum Psalmi: *Intraibunt in inferiora terra*) situs est: sequitur necessario hoc in summo esse. Quænam igitur voluptas erit, o homo, eorum amplitudo, ad locum adeo sublimem, eminentem, & ultra creaturas omnes euectum esse?

Ideo in Sacris litteris montis nomine designantur: *Quis ascendit in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?* vt enim montibus nulla creatura est altior, ita cœlo in rerum natura nihil sublimius. Et merito, vt scilicet qui se in hoc mundo humiliarunt, in altero exaltentur. Ita scilicet promisit Dominus: *Qui se exaltat humiliabitur, & qui e humiliat exaltabitur*: quod & asseruit in Cantico suo Deipara: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*. eorum exaltatio? eorum honor? haberine quidquam magnificentius potest, quam super omnes creaturas euectum esse, super omnes cœlestes orbes commorari, pedibus calcare stellas? Humilia te igitur anima mea, fastam exue, arrogantiam depone, ad imum terræ centrum te deprime, vt tandem aliquando exaltari, & super omnes cœlorum orbes, in loco eminentissimo, collocari merearis.

Quantum Vere, in quâ, eminentissimo: docent quippe Mathematici id dimetientes, & Astrologi lum empyreum, dioptrica sua vtentes, cœlum empyreum,

mille septingentis nonaginta myriadibus, eorum à terrâ nonagentic viginti quinq; millibus, & quingentic miliaribus à terra distare. Christophorus porro Clavius in Mathesi apprime *Inc. 1 spha-* versatus, in sphaeram Joannis à Sacrobosco *ra.* commentatus, distantiam cœli à terra exactissime dimetiens, ait, orbem Lunæ 120670. miliaribus à terra remotum esse: & Solis 4013923. firmamentum vero 161884943. Sanctus Vincentius vero amplius quid addens S. Vincentij ait firmamenti, in quo stellæ fixæ sunt, opinio. tantam à terra distantiam esse, vt si lapis molaris inde in terram decideret, mille quingenticis annis in via hæreret. Nec mirum hoc cuiquam videatur; cum enim tanta distantia sit inter vtrumque, quantam iam descripsimus, necesse esset, lapidem hunc quotidie 32780. miliaribus descendere, & singulis horis centum triginta sex passuum millibus. Tanta deinde cœli empyrei à firmamento distantia est, quanta firmamenti à terra. O latitudinem incredibilem! o locum vere desiderabilem!

Nec modo altum est, verum etiam magnitudinis & capacitatis infinita. hinc aliquando id Scriptura ciuitati, aliquando regno comparat: sed regno adeo amplo & spatiofo, vt si omnes Sancti, qui modo cœlesti beatitudine perfruuntur, & aliquando perfruentur, adiunctis etiam Angelis, qui numero infiniti sunt, id ipsum inter se æqualiter diuiderent, minimo tantum spatij cederet, quantum vniuersum terrarum orbem superaret. Ne autem existimetis id friuolum, aut commentitium orationibus tum Geometricis, tum Theologicis, ostendere ipsum contendam.

Astrologorum, qui ad Philosophiam etiam spectant, axioma est, ab vna stellarum in firmamento rutilantium, etiam minima vicies terram magnitudine superari: vt interrim de maioribus taceam, quæ centies eandem capacitatem superat. At dicite mihi, quot nocte serena & cœlo quieto in firmamento astra videre est? nam quamuis Astrologi non nisi mille viginti duo astra visibilia enumerent, credendum tamen est, esse & alia infinita, quæ propter exiguitatem commode à nobis videri nequeunt. Accedit adhuc, quod magna sit inter singulas stellas loci vacuitas,

Cœlum amplum est.

Probatuz Philosophice cœlestis amplitudo.

in quo plures stellæ quam modo videmus, & maiores, creati potuissent. Quam amplum igitur capax ipsum cœlum est, in quo tot sidera & constellationes, totque loca vacua, quorum minimus maior ex maximis etiam sideribus, & horum minimum vniuersa terra? Si igitur Beati stellæ & loca interiecta numero æquarent, & hocce firmamentum æqualiter inter se dispartirentur, an non singuli maiorem & capacior em, quam vniuersa terra sit, portionem sortirentur. At sciendum est, supra orbem illum stelliferum tres alios adhuc orbis esse, quorum vltimus cœlum empyreum sit, quod tot prope partibus firmamentum, quot illud terram magnitudine superat. Si illud igitur sorte & ex æquo diuideretur, quã amplum singuli sancti spatium obtinerent? Secundo.

Item Geometricæ.

Geometræ, qui omnia occultis dimensionibus agunt, mundi huius longitudinem, latitudinem, amplitudinem, capacitatem, cæterasque eiusdem quantitates dimensit, dixere, infernum, damnatorum scilicet, carcerem, iuxta mundi centrum 7866. passuum millia in longitudine & latitudine, & duo millia, quingenta & quinque milliaria in profunditate & altitudine comprehendere. Terram vero quam incolimus, ab vno polo ad alterum, in longitudine & latitudine dimentiendo ad 31500. millia passuum, & in altitudine, ab ipsis nimirum antipodibus ad nos vsque ad 1022. millia extendi. Cœlum autem empyreum ambitu suo decem mille trecentas quatuordecim myriades, & octoginta quinque millia septingenta & decem milliaria conti- nere; latitudine vero ter mille sexcentas myriades. At quænam inter cœli & terræ magnitudinẽ similitudo est, aut æqualitas: & si hoc ipsum sancti ipsi inter se diuiderent, an non singulis portio vniuersa terra maior cederet? Tertio.

Item Mathematicæ.

Tradunt Mathematici, terram cœlo collatam, non nisi instar minutissimi puncti in medio circuli esse: atque ideo semper mediã cœli partem, in quacunq; etiam terræ parte videri, quod fieri non posset, si terra magnitudine cœlum superaret: hinc dicunt, eam ita consideratam, velut muscã cum elephanto, guttam cum Oceano, vel formicam cum

Caucaso comparatam esse. Quod vt demonstrant, docent ab elemento aquæ decies terram, & ab aère decies aquam, & ab igne decies aërem, à globo item lunari decies ignem, & sic de cæteris orbibus ac planetis, consequenter magnitudine superari: quo enim ascenditur altius, quo & magnitudo proportionaliter maior est: adeo, vt cœlum empyreum, quod omnium summũ ac supremum est, alios omnes infinita magnitudine superaturum sit, ac proinde terram cum eodem collatam non nisi instar puncti fore. Quam multa igitur in vasto illo cœli empyrei corpore puncta sint, vobiscum dispicite, ac stante, si ipsum in varias partes conscindendũ esset, an non minimus eorum, qui cœlo receptus est, maior quod possideret, quam totius orbis terrarum ambitu contineri posset? Quarto.

Purant Arithmetici, quod ex Astrologis Item Arithmetici, haufere, & cum iisdem consentiunt, orbem metice, lunarem triginta dierum spatio, id est, menstruo, cuius suũ peragere, solem vero, qui inter planetas velut quidam Rex inter magnates est, 365. diebus & sex horis, quæ quater conduplicatæ diem naturalem, qui post quadriennium in anno bissextili locũ habet, constituunt, atque ita anni nostri dimetiuntur, at Saturnum, qui omnium summus est, non nisi quatuor annorum millibus cursum absoluere, firmamentum vero quod multo est altius, triginta millibus: vt, quo corpora illa grandiora sunt, quo & longius in cursu perficiendo spatium requirant, adeo, vt longitudo motus & diurnitas ex magnitudine mobilis percipi queat. Si igitur cœlum empyreum moueretur, cursumque quendam, instar cæterorum orbium, singularem haberet, an non infinita annorum millia in cursu peragendo insumeret? Atque hinc colligi, quanta eius sit magnitudo, posset: si enim firmamentum triginta millia annorum in cursu conficiendo insumat, quot cœlum empyreum insumpturum putandum est? Et vice versa, si terra & elementa omniaque corpora inferiora, ita vt superiora, mouerentur, quemadmodum cœlorum motus in diurnitate tẽporis & magnitudine semper ascendendo crescut, ita & motus elemento-

Motus corporum cœlestium.

rum, si quidem ea moueri possent, celeritate minuerentur, & pro modo quo semper inferiora superioribus minora sunt ad finem quam celeritate vergerent: adeo, vt, si luna triginta solidis diebus cursum peragat, suum Sphæra ignea viginti, suum aëre decem. vno elementum aquæ iuum, & terra suum vnius horæ spacio conficeret. E quibus omnibus colligere vos velim, si modo è motu naturali de magnitudine rerum mobilitum diiudicare possimus, quantula terræ portio sit, si cum cælo comparatur, & quam ingenti sancti singuli, si cælum minutim diuideretur, spacio donarentur Postremo.

Theologi-
cc.

Theologi Sacris Scripturæ verbis innixi, & fidei nostræ certitudinæ confirmati, cum de cæli empyrei, in quo sancti habitant, magnitudine loquuntur, eam propemodum infinitam constituunt, vt quæ dimetri & mensurari nequeant, aut ad exactum calculum reuocari: vnde eandem potius admirantur, quam describunt. Testis sit Propheta, qui demirando exclamat: *O Israel quam ingens est locus possessionis Dei magnus est, & non habet finem, excelsus & eleuatus.* Dic igitur, quam sit comparatio inter infinitum quid, quale cælum empyreum, & punctum, qualis terra? quod ipsum si in varia frustra diuideretur, an non singulis portio vniuerso orbe maior assignaretur? deinde tecum iudica, quam locus ille amplius sit & capax, quamq; ingentia sanctorum sint habitacula.

Baruch. 3.

Quid igitur cœliphili, inanitarum mundanorum sectatores, tantopere terram & terram diligitis? Quid ita ob vnum punctum fatigamini, & spatium tam capax negligitis? Sed proponite vobis, obsecro, quamuis Europam imperio vestro frenaretis, Asiæ vniuersæ dominaretur, Africam regeretur, Americæ imperaretis, denique totus licet orbis habenas moderaretur, minimum cœlestium ac Beatorum latius vobis regnaturum, maiorisque potestatis futurum. Quid igitur? in vno vniuerso cum imperatis, punctulo imperatis. David Rex hoc præ oculis habens sæpenuero dicebat: *Pauper sum ego in laboribus à iuuentute mea. Et Mendicus sum & pauper. Et, Ego sum pauper & dolens. Et, Ego vero egenus & pauper, id est, Quæuis*

Psal. 87.

Psal. 39.

Psal. 68.

Psal. 69.

duo regna amplissima possideam, nihil tamen, imo ne punctum quidem, possidere me puto, adeo vt licet vniuersum sub imperio orbem complecterer, inops tamen & mendicus, si cum Beatorum me forte conferam, dicendus essem. Sed iam satis super; scilicet loci descripsimus, eius iam excellentiam dignitatemque vt promissimus, demonstramus necesse est.

Tanti, veteres Philosophi, fidei licet lumine destituti, cælum, in quo nostram beatitudinem fiximus, semper fecere, eiusque pulchritudinem, dignitatem, excellentiam tantopere demirati sunt: vt omnibus id creaturis longe anteposuerint. Ita nimirum docuit, Platonem magistrum suum oppugnando, Aristoteles, variis rationibus euincens, cælum nescio, quam naturam excellentiorem nobilioremque, quam cætera elementaresq; omnes inferiores, habere, & post eum D. Thomas; ex professo enim ait aliam cœli materiam esse, aliam rerum inferiorum, & proinde illius longe mirabiliorem ac nobiliorem, quam corporum subiectorum existere. Idque hæc ratione confirmat, quo materia rerum omnium inferiorum plures formas appetat: at cœli, limitata sit, nullamq; aliam, præter eam quam Deus ab initio dedit, formam concupiscat, ideoque ipsum nulla ratione corrumpi queat.

Plura in hanc rem Sacra suggerent volu- Cælum ap-
mina: cum enim de cælo loquuntur, diuinis pellatur
id & eximii nominibus appellant: nuncu- thesaurus
patur imprimis thesaurus Dei. Hinc Moyses Dei.
in Deuteronomio: *Aperiat Dominus thesau-
rum suum optimum cælum, Quasi in eo omnes
diuinæ diuitiæ reconditæ sint. Aliquando
thronus Dei, sedes, aula, habitaculum: Do- Psal. 108.
minus in cœlo parauit sedem suam. Item, Qui Psal. 2.
habitat in cælo, irribit eos.* Cur enim pu-
tamus toties Deum in Sacris litteris appella-
tum Regem, Dominum & Deum cœli, &
non potius terræ, maris, elementorum, alia-
rumque creaturarum? Ratio hæc est & qui-
dem peregrina: Quem admodum magni prin-
cipes, qui plurima sub se dominia comple-
ctunt, nomē plerumq; ac titulum à potiorij
& nobilitati mutuatur: & sicut reges, qui va-
ria imperio suo regna fixant, à maximo &

Cœli excel-
lencia &
præstan. 17.
12. Metaph.
text. 10. & 1.
de celo tex.
2. & 3. ad 3.

præcipuo appellationem capiunt; ita quoque Deus, varia imperio regna comprehendens, & plurimas prouincias possidens, nomen à cœlo, velut à loco præcipuo & principe (à maiore enim & nobiliori iuxta Philosophos, parte fieri solet denominatio) potius quam vllò alio regno subluari & aëreo, sortitus est. Quod nomen mille è Sacris litteris testimoniis poterit confirmari; In tertio Esdræ scriptū est: *Benedixit regem cœli*; & in Tobia: *Dominus cœli dei gaudium*; & paulo post, Angelus vtrique Tobia loquens dixit: *Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuensibus confitemini illi*. & in historia Judith, noua illa Amazon ita precata est: *Deus cœlorum, creator aquarum, & Dominus totius creatura, exaudi memoriam deprecantem*. Aliisque locis innumeris, quæ breuitatis causa prætereo, ut ita cœli pulchritudinem, quæ omnem mundi pulchritudinem infinitis partibus antecellit, exponam, quod variis rationibus & similitudinibus demonstrabo: quarum prima hæc est.

IV.

Prima ratio, quæ cœli pulchritudo designatur.

Is in omnibus totius vniuersi rebus ordo est, ut superiora inferioribus præstent, & quo singula descendant & ascendant altius, quo & viliora & præstantiora sint. Quot quotidiana experientia manifestū redditur, aqua enim nobilior est quàm terra, aër quam aqua, ignis quam aër, cœlum lunæ dignius sphaera ignea, & sic de cæteris cœlis numero vndecim, septem scilicet Planetarum, primi mobilis, cœlo crystallino & empyreo. Et quosiam cœlum in quo Sancti & ipse Deus commoratur, omnium altissimum est, ideo quoque ordinem hunc sequendo, pulcherrimum ac nobilissimum est. Secunda.

Philosophorum axioma est, quod & confirmat Augustinus, locum conuenire debere locato. Atque hinc fit, ut in rerum natura & totius vniuersi ordine, omnia iuxta dignitatem & merita locum sortita sint, nobilioraque sedem quoque nobiliorem adipiscantur. Cæterum cum Deus finis omnium sit perfectissimus & nobilissimus; cœlum empyreum, quod eiusdem & domicilium & sedes est, ut sentit Psalmista: (*Qui habitat in cœlis iridebit eis*;) quodque Angelorum & animarum quibus nulla creatura nobilior, receptaculū

est locorum omnium absolutissimum & perfectissimum esse, omniaque alia dignitate & pulchritudine superare, dicendum est. Quod & Aristotelico testimonio stabiliam, qui cœlum diuinitate plenum esse ait: *Consueuimus inquit, extremum, & quod sursum maxime est vocare cœlum, in quo diuinum omne locatum est*. Tertia.

Rerum contrariarum contraria quoque loca, sunt, non modo quoad situm, verumetiam quoad perfectionem, ita videmus, aquam & ignem penitus inter se repugnantia, contrarium quoque situm nacta esse, hunc nimirum in loco sublimi & eleuato, illum vero in vili & abiecto. Cum igitur cœlum & tartarus inter se contraria immediata sunt, ut eadem in diuisione Oppositorum nuncupantur à Philosophis, ut pote quorum primum in summo superficie, alterum in imo centri constitutum sit; (ut Psalmista his verbis innuit: *Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum ades*;) credendum quoque est, cum infernus, dæmonum carcer, locus sit omnium foetidissimus, abiectissimus, vilissimus, cœlū Angelorum & Sanctorum habitaculum esse & excellentissimum & optime in rerum natura collocatum. Quid vobis de hisce rationibus videtur? producam & quartam.

Fingamus nobis regem, cui cœlitus concessum sit mille annos vitam extendere, & cui opes & facultates affluant, hunc ipsum superbum ad inhabitandū sibi palatium extruere, in quo vniuersa regni cū conobilitas recipi cōmode posset, an non credibile est, omni id hunc artificio & industria cōstructurū, nihil ut ad perfectionē defuisse videatur. Non secus cum summus ille Deus, totius vniuersi Princeps ac Dominus, sed qui in æternum victurus sit, cuique omnia cumulatissime affluant, cœlū in habitationem sibi & Angelis, beatorumque animabus, referente Moyses, initio Genes. *in principio creauit Deus cœlum & terram*, & cōfirmante id ipsū Psalmographo: *Opera manuum tuarum sunt cœli*; cōstruxerit, an nō vero simile videatur, omni id eū artificio summaque arte condidisse. Quinta sit hæc.

Si nobilis aliquis adolescens, honesto loco in Gallia hac natus, molliter ac laute educatus, in alienum se solum conferreret, ut in eodem

3. Esdr. 4.

Tob. 12.

Judith 9.

Arist. lib. 3. de celo.

Psalm. 2.

Lib. 1. de celo.

Psalm. 138.

Gen. 1.

Psalm. 105.

dem habitationem fingeret, numquam in patriam, quamvis hoc ipsi tamen liberum foret, reuersurus, an non noua illius regionis voluptates & gaudia magna sint oportet, quae omnem erga patriam iucundissimam affectum ex animo illius tollant? an non caelum illic mitius? & terram amoeniorem hac nostra Gallica esse, dicendum foret? verum si & plures eiusdem animi nobiles, relictis castellis & domiciliis, in eandem regionem commigrarent, numquam amplius reuersuri, an non magis mirandum foret? at si & rex ipse regnum desereret, & eodem sine vilo reuertendi desiderio secederet, quis non admirabile in eodem regno diuitias ac voluptates incredibiles esse diceret? ad eundem vos modum cogitare velim, Auditores, plurimos magni nominis viros, mundi huius regno, iam à mille quingentis annis egressos, regnum caelorum adiisse, tot item Prophetas, Patriarchas, Reges, tot Principes & magnates: & tamen nullum ad natale solum vnde decesserant, remeare voluisse, quamuis id ei liberum foret, & vnico momento è caelo in terram posset descendere. An non igitur hinc manifestum est tantam regni illius voluptatem ac delicias esse, vt omnes qui eodem deueniunt, iidem inescati, ac quodammodo dementati, rerum alterius mundi penitus obliuiscantur. Postrema sit haec.

An non egregius locus ille ac praestans dicendus foret, omniq; admiratione dignus, si modo talis in orbe reperiretur, ad quem nemo vel minima labe inquinatus, admitti posset? & quem adire nec ipsis quidem regibus, aut principibus potentissimis, nisi prius lotis pedibus vestibulq; niuei candoris & puritatis indutis, liceret? Verum quid de ipso caelo dicetis, quod tanta excellentiae ac dignitatis est, vt nullus vniquam tametsi Princeps aut Monarcha, in illud nisi pedes & vestimenta munda habuerit, id est, nisi conscientia ab omni peccati labe immuni, admittus fuerit. Vnde Psalmista, *Qui ingreditur sine macula.* Quod peregrina in Apocalypsi sua, figura Ioannes demonstrat, describit enim ciuitatem, cuius muri ex gemmis pretiosissimis constructi erant, duodecim habens portas, in quam nihil coinquinatum,

aut abominationem faciens, aut mendacium, intrare poterat. Quam praestans igitur hic locus esse debet & admirabilis, cum tanta eundem introeuntibus necessaria sit mundities, vt nec minimi cum saui subire queant!

Et quemadmodum nemo nisi regifice indutus Assueri palatium subire poterat, ipsaeque virgines integrum annum se eomendo ornandoq; fucum, pigmentaq; praeparando, discriminandis comis, corporis decus & ornatum comparando, verbisq; efformandis, infumebant. Ita quoq; nemo in summi Regis Palatium, caelum scilicet ingredi potest, qui non magnifice vestitus, ab omni macula & sauo liber, innocentiaq; vestem indutus fuerit.

An non meministis parabolam illius Evangelicam, in qua rex quidam fecit nuptias filio suo? hic cum vidisset quemdam non indutum veste nuptiali, sed lacerum & pannosum, adeo irritatus fuit, vt aspere eum increpando, *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem,* temeritatemque illius castigando, vinctum manus & pedes, in tenebras exteriores coniecerit. Quid sibi voluit haec omnia? vt hinc scilicet manifestum fiat; in Regis regum palatium, in quo quotidie regiae beatitudinis nostrae nuptiae peraguntur, neminem se, non vestitum veste gratiae, quae vere vestis nuptialis est, ingerere debere. An non igitur locus ille eximius est, cum nihil nisi mundissimum & nitidissimum in eundem ingredi valeat?

Ille siquidem mundi miraculum est, naturae prodigium, verum opus digitorum Dei, totius vniuersi fornix, omni ex parte defectus, domus, sedes, thronus, templum & habitaculum diuinae maiestatis, Palatium solidum, mille viginti duabus fenestris, id est, stellis insignitum, duabusque grandioribus, sole nimirum & luna: quod à primo creationis suae tempore maxima semper industria curatum fuit, in quo infinitae faces accensae colluceant, in quo deniq; omnia certa dimensione & ordine disposita sunt; adeo vt simile nullus vniquam vel viderit, vel audiuerit, aut cogitatione comprehenderit.

Quidquid Salomon in templo Domini & domo, extruxit, singulari artificio & symmetria.

Esb. 21.

Math. 22.

Elogia de-
celo.

3. Reg. 7.

metria.

Psal. 14.

Apo. 11.

metria peregit, muros scilicet altaria, aras porticus, vestibula, pergulas, arcam, ambulacra, gradus, tanuas, fenestras, frontispicia, cotonicas, epistylia, Zophoros, columnas, capitella pedamenta, omnia scilicet proportionem suam habebant, octauam, quintam, tertiam, decimam, duodecimam, vel aliam mensuram musicam: in longitudine, & altitudine, omnibusque partibus summa methodo & symmetria constructis. At maiori industria & artificio vsus est in caelorum fabrica Deus, in quo tot zonae, rotae, globi, sphaerae, aliaque summo artificio, & exactissima dimensione constantia apparent, vt totidem nerui in testudine extensi harmoniam suauissimam edentes videantur. Ita videlicet id ipsum Pythagorei edocuerunt, dicebant siquidem caelum iucundissimam, concinentibus tot aliis partibus inter se optime coaptatis, harmoniam edere, sed quae propter tumultus & strepitus mundi huius nemo percipere queat. At nondum finem tuorum mirabilium enarrantorum inueniam o caelum.

W.

Occurrat enim alia & infinita, e quibus regii huius palatii dignitas colligi queat, primum quod ab omni corruptione immune sit, secundum quod omnium rerum inferiorum causa sit & origo: ita nempe tradit Aristoteles. *Necesse est, inquit, mundum inferiorem superioribus nationibus continuari, ut omnis inde virtus deriuetur.* Tertium, quod Deo qui primum & nobilissimum Esse est, quam proxime accedat, ideoque ab Auerroce, *locus aeternorum ac diuinorum*, nominatur, quin & omnes barbari Deum semper in caelo, velut in maiestatis throno collocarunt. Quartum quod tribus praestantissimis & maxime eximiiis accidentibus decoratum sit, lumine scilicet immenso, figura orbiculati, & motu circulari: & quidem motu duplici, naturali nempe quo ab Occidente in Orientem impellitur, & violento, qui contraria ratione illud impellar, sed tanta celeritate, vt nullum sit in firmamento punctum, quin sub Aequatore positum singulis horis 42398432. passuum millia conficiat, quia viginti quatuor horarum spacio 1017562500. passuum millia peragat necesse est. Velocitas porro haec vix potest mente comprehendi: credendum est enim

Lib. 2. Met.

tantam magnitudinem, id est mensuram, & spatium firmamenti esse, vt vnumquodque Aequatoris punctum sub eius concavo currens, plus itineris vnius horae spacio conficiat, quam aliquis nostrum 2904. annis, licet quotidie etiam quadraginta passuum millia conficeret.

Adde hic praeterea doctissimi Clauui auctoritate nixus, motum puncti firmamenti velociorem esse, quam motus sit sagittae, aut auis, quae in eo temporis spacio, quo semel saluatio Angelica recitatur, conficeret miliaria 176660. hoc est, circumiret plusquam septies totam terram ab ortu in occasum sub Aequatore, cum ambitus terrae miliariorum 2250. in hoc numero 176660. contineatur saepius quam septies, quae velocitas captum humani ingenii excedit. Hoc autem ita esse, facile sibi quiuis persuadet, si attente consideret in quarta horae parte vix dici posse 60. saluationes Angelicas, atque adeo 240. in vna hora. Vel si mauis, tanta est velocitas motus illius puncti in vna hora, quanta esset alieuius sagittae aut auis quae totam terram ab ortu in occasum sub Aequatore vna hora circumiret millies, octingenties, & octuagies & quater.

Sane quo magis rem intueor, penitusque considero, quo & magis admiro, magisque videam omnia haec inferiora, quamuis magna & preclara videantur, non nisi meras nugas & vanitatem, cum caelesti habitaculo comparata esse: adeo vt mundus hic inferior instat falsa & deceptiva officina sit, cuius omnes merces, creaturae inquam, nobilissimae ac praeclarissimae non nisi signa sunt & notae diuitiarum & mercium, quae in amplissimo diuinae maiestatis reconditorio, caelo inquam, continentur. Quae mercatores visa est voluisse imitari, qui cum plurimas & pretiosissimas merces in officina habeant, exterius non nisi specimen earum rudi charta inuolutum, & aliquam partem sed vile, repraesentant, vt ita transuantes viso specimine ad emendum inuitentur. Ita quidquid in hoc mundo inferiori cernimus, splendorem nempe solis, cornua lunae, pulchritudinem caelorum, animalium varietatem, auium discrimen, metallorum productionem, montium

num altitudinem, aliaque natura miracula, magnus ille Deus forinsecus in magno vniuersitatis theatro, velut signa & notas mercium preciosissimarum, quæ in cœlesti reconditorio magna abundantia continentur (in quo iuxta Psalmistam gloria & diuitiæ,) proposuit, vt nos scilicet ad eadem auro caritatis, honorumque operum aummis emenda inuitaret.

Vtterius quin etiam progredior, ac dicere audeo locum illum voluptatis contemplan- do, cœlum ciuitatem esse, mundum hunc non nisi suburbia, cœlum palatium regium, mundum non nisi equile aut bouile, cœlum patriam, mundum exili locum videri. Vnde Apostolus: *inuisibilia ipsius à creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur.* Cum enim totius vniuersi statum cōsidero, tamque pretiosas illic merces intueor, corpora inquam cœlestia scitissime elaborata, planetas tanto artificio orbi suo infixos, sidera tam dextre suo quæque loco disposita, elementa creaturarum propagine secunda, terram scilicet in animalium, aerem in auium, mare in piscium genere producendo, solo igne sterilecente, nihilque producente, ipsas quin etiam creaturas omni ex parte absolutissimas, & perfectissimas, admiratione extra mentis statum raptus, animi vterius oculos sustello, longiusque procedens considero mecum tacitus, longe ampliora, ac præstantiora, in cœlesti officina latere. Si enim tam splendidum ac magnificum creator domicilio parauerit seruis & mancipiis, quid illum amicis, electis, & filiis fecisse existimandum est? *dedit illis potestatem filios Dei fieri,* ait Ioannes.

Si regium ingressus palatium, videres ipso in introitu, loca seruorum, coquinam, stabulum, aliaque agaronum, mulionum, lixarum, ac calorum habitacula, pretiosissimis aulæis conuestita, deaurata, magnoque artificio concinnata, laqueata, incrustata, depicta, parietes adhæc coloratos, fenestras vitreas imaginibus decoratas, ianuas vermicularas, porticus bene circumquaque adornatas, atque omnia artificioissime elaboratas; an non obstupescens tecum ipse diceres, Si tanta sit pulchritudo, habitaculorum calo-

Tom. 4. Bessai Advent.

num & seruorum; quanta in cubiculis, atriis, & interiori Principis domo elucere debet magnificentia? quis splendor in cubiculis anterioribus vbi magnates habitant, cum in inferioribus, & ipso in stabulo, tantus decor & amplitudo appareat? Quid est, Auditores, mundus hic aliud quam seruorum, qui peccatores sunt, commoratio, culina ebriorum ventrique deditorum, quam bestiarum, luporum inquam, vrsorum, leonum, tigrii, draconum, viperarum, serpentium stabulum, si tantus tamen in his omnibus eluceat splendor & decor, si fornices eius, id est, cœlestes orbis, hiacinthino colore niteant, si parietes eius, id est elementa, aulæis conuestiti sint, si turres, id est montium iuga, tam excelsæ sint, si ianua, id est Oriens, Occidens, Septentrio ac meridies, tam scite composita, sol item & luna, quæ sunt velut fenestra per quas lumen ingreditur, tanto artificio cōdita, si cetera denique tam scite & ordinate efformata sint, an non oculos mentis in altum tollere, vltraque nubes & domos aereas cogitatione transcendere ac cogitare necesse est? si loca hæc infima adeo splendida sunt, hæc equilia, hæc suilia hæc antra crocodilorum spelunca ferarum ita niteant, quid de superioribus Angelorum cubiculis, de tentoriis æternis, de atriis Beatorum, de domo Dei, deque vniuersæ militiæ cœlestis palatio dicendum?

Sapius animo hoc voluebat Augustinus, omnesque mundi creaturas mente percurrens, atque inde in cœlestia transcendens, exclamabat interdum admirans, *O Domine si tanta tribuis nobis in carcere, quid dabis in patria? si tanta tribuis amicis & inimicis, quid est quod seruas?* Quasi diceret, si Deus mundum tam magnificum effecerit, ita eum exornauit, in quo tamen boni & improbi, Dei electi & inimici degunt, annon credendum est, cœlum millenis partibus excellentius & præstantius esse, cum id solis amicis, Angelis inquam & Beatis omnibus destinatum sit?

Eadem sese meditatione interdum communiebat Ioannes Chrysostomus, ita namque in Epistolam ad Rom. commentatus est, *suspiciamus cœlum, quando se nulla interponit nubes, & clara est omnis corona eius, Deinde pulchritudinem aspectus eius aliquantulum contemplan-*

K k

tes,

Psalm. 18.

Rom. 1.

Ioan. 1.

Simile.

Med. 8. Aug.

tes, intelligamus postea statum illius gloria tanto melius effectum, quanto luteus testis aurum est melius.

1. Reg. 10.

Allegoriam iam producamus. Regina Saba quamprimum vt Salomonis palatium ingressa, eiusdem decus & pulchritudinem, atriorum cubiculorumq; venustatem & capacitatem, seruatorum vestes, mores, ordinem & modestiam conspexit, e quibus omnibus de interiori splendore, deque Principum moribus & elegancia diiudicare potuit, admirans in terram corruit, & non mansit in ea spiritus. Ad eundem modum anima, dum mundi huius palatium extrinsecus conspicit, eiusq; creaturarum pulchritudinem contempletur, simulq; cogitatione ad interius cœli atrium transcendit, cœlestiumque Principum Angelorum scilicet & Beatorum, nobilitatem & splendorem considerat, an non præ admiratione in extasim rapta animi deliquium patietur?

Psal. 98.

Eia agite igitur, Auditores, locum hunc in mente gerite, præ oculis semper habetote semper animo ille in sculptus maneat, agite, oculos cordis in altum interdum attollite, & cum Psalmista admirantes exclamate, *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Locum hunc eiusq; magnificentiam semper recordemini, ac nunquam mente deponite; nam tantum recordatio illius emolumentum, & obliuio detrimentum affert, vt nunquam à via mandatorum Dei qui eadem cogitat, possit deflectere. vnde bene Sapiens, *Recordare nouissimam tua, & in æternum non peccabis.*

Eccl. 7.

Ita porro mihi persuadeo, ardentissime animarum sponse, quis enim vitiis indulgeat, aut à virtutis semita deflectat, cum per peccatorum cœlestis gloriæ discrimen incurrat? Profecto, de me vt loquar, Domine, ita me eiusdem gloriæ & dignitas transuersum agit, vt quamuis vniuersum mundum lucrari queam, & imperium orbis instar Alexandri, obtinere, imo mille mundos acquirere, modo peccato conensum præbeam, hodie firmiter proponam, numquam huiusmodi facinus admittere, ne forte iure meo exidam, hæreditate cœlesti, quam exspecto, quamq; filius eius sanguine ac cruce nobis sua acqui-

suit, in æternum priuer. Omnium itaq; potius iactura fiat, quam cœli, loci illius incundissimi altissimi, in summo mundi cardine constituti, ac proinde nobilissimi, omniumque locorum in rerum natura existentium præstantissimi, loci quem palatium diuinæ maiestatis tuæ, in domicilium Angelorum, in sanctarum animarum receptacula, deligisti. Valeat mundus, valeant eius ineptiæ ac nugæ, valeat eius fucus & splendor vitreus, viuat cœlum, viuat requies illa suauissima, viuat in anima illius perennis memoria, memoria inquam domicili, voluptate & deliciis redundantis. Viuat deniq; locus æternæ beatitudinis, ad quam nos perducere dignetur Pater & Filius, ac Spiritus sanctus, Amen.

FERIA TERTIA.

DE BEATIS, COELI INCOLIS.

Partitio.

1. De felicitate beatorum.
2. De Sanctorum æternitate.
3. An eadem sit aut dispar gloria Sanctorum.
4. De Anreola Sanctorum.

Memorare nouissima tua, ac beatitudinem imprimis sanctorum cœlo receptorum, & in æternum non peccabis, Eccles. 7.

FIGVRA.

Aquila illa Euangelica Ioannes, quæ inter omnes, tam sublime euolauit, vt diuinæ essentia solem quam proxime conspexerit, vidisse se se in Apocalypsi ait, magnam hominum turbam, quam nemo dinumerare poterat, ex omni natione, populo, tribu, lingua, loco collectam stantem ante thronum & agnum, albis vestibus indutam, palmas manibus gestantem, laudemque Deo & hymnos concinnentem. Cum mystici huius emblematis sensum inuestigare, beatam

Apoc. 7.

beatam Beatorum sortem hic ad oculum exprimi perspexi, & per turbam illam omnes Sanctos ex omni natione & populo congregatos, albis innocentiae vestibus indutos, palmasque in victoriae signum manibus gestantes designari, qui ante thronum diuinæ maiestatis consistentes, iucundissimos assidue hymnos Deo Opr. Max. sine fine concinunt, & harmoniam edunt suavissimam. Larius hoc vobis hodierna die deducere est animus, modo solita S. Spiritus aura afflert, & virgo Deipara intercedendo apud filium & agnum non desit. Quocirca Angelicam illi salutationem offeramus.

Ave MARIA.

I. Potentissimus ille Israelitarum Rex, Judæorum Hercules, Philisthæorum terror, celeberrimus Ecclesiae Prophetes Dauid, cū diuina in hominum genus collata beneficia, interea dum adhuc in teris agerent, secum perpenderet, admirans exclamat: *Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! Quid est homo, quod memorer es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Annon enim ingentis amoris testimonium est, quod homo statim à suæ creationis primordio rex à Deo fuerit constitutus, imperiumque in pisces maris, in volueres cœli, inque omnia terræ animalia obtinuerit, & pedibus eius subiecta sint: cœlum quoque & elementa, terra & orbis ob vnicum hominem condita, vt iisdem frueretur, recrearetur, & dominaretur.

Verum enim uero, si pius ille princeps tantopere admiratus est, quod in orbis creatione in hominis gratiam peractum est, quādo nimirum omnium rerum dominium in eum est collatum, quid dixisset fecissetque, si, quæ Deus in gloriam Sanctorum, & ad Beatitudinem electorum complendam præstitit, considerasset: hic scilicet pleno ore exclamasset: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum, & affectus erga hominem incredibilis! cum, vel semel tantum hoc perpensens, obstupescendo aliquid nihil dixerit. quā Mirabilia Deus in Sanctis suis. Quasi dixisset:*

Mirabilem quidem se in hominis creatione Deus reddidit, & deinde in eiusdem redemptione multo mirabiliorem, maxime tamen beatitudine quam eidem præparauit. Occasionem scilicet hominibus dedit, sed vt admirarentur cum vniuersam hanc rerum machinam condidit, elementa suo quæque loco disposuit, vêtis alas addidit, Oceani fluctus cōpessit & composuit, montes ad aprauit, valles depressit, arboribus radices, Esse mineralibus, vitam animalibus, hominibus vero intelligentiam attribuit, ac præsertim cū Sanctis gloriam sempiternam præparauit.

Hic nempe insignes Veteris Testamenti figuræ complentur. Tunc scilicet diues ille Rex Ezechias potentiae ac magnitudinis suæ thesauros referendo eosdem legatis Babylonis, id est, hominibus, Babylone, id est, mundo profectis, ostendit ac communicat. Tunc maximus ille Monarcha Assuerus, qui non centum viginti septem, ab India vsque in Æthiopiā, sed ab vno polo ad alterū, & quatuor mundi cardinibus imperat, quo magnificentiam suam demonstraret, splendidum æternæ beatitudinis epulum optimatibus regi, id est, Angelis, & subditis, nō modo, qui in Susis, sed, qui in magna mundi ciuitate commorantur præparat. o epulum vere regium ac laurum! quod iam à quinque annorum millibus durat, & non ablumitur.

Tunc quoque Joseph, quamuis male olim à fratribus; nobis, inquam, habitus, totius Ægypti mundi huius Princeps ac Dominus constitutus, Jacobi filiis, fame & inedia oppressis, gloriæ horrea aperiet, beatitudinisque æterno grano saturabit, Josephi Patriarchæ verba idētidem repetens: *Imple saccos, id est, Gen. 44. capacitates, animæ & corporis Sanctorum meorū frumento, gloriæ & felicitatis, quantum possunt capere, id est, vnicuique iuxta merita: illæ quidem figuræ, iam etiam parabolas producam.*

Tunc etiam benignus ille paterfamilias humaniter & clementer filios illos prodigos, paterna olim domo egressos, & tandem; omni, gratiarum & charissimatum substantia consumpta, è peregrina illa mundi regione, in qua dudum errauerant, per diuturnam penitentiam reuerentes, recipiet, amplectetur, fo-

Luc 15.

uebit, stringet, magnoque affectu exosculabitur, dicens: *Cito proferte stola primam, & induite illos, & date annulum in manibus eorum, & calcamenta in pedibus eorum, stolam nempe immortalitatis, vestimenta gloriæ, annulum aeternitatis, & calcamenta certitudinis.*

Matth. 22.

Tunc homo ille rex, qui nuptias filio suo in caelorum habitaculo parauit, dicit electis, qui iam inde a primordio mundi, per aeternam prædestinationem, ad eandem intitati erant. *Omnia sunt parata, tauri mei occisi sunt, venite ad nuptias; numerus electorum completus est, martyres occisi, nihil restat aliud quam ut intretis, & epulo reficiamini. Tunc clamabitur, quod olim clamabat in Canticis Sponsa: Bibite amici, & inebriamini charissimi; bibite calicem aeternæ felicitatis, vos martyres, Apostoli, & quotquot me olim ex animo dilexistis, bibite ut tandem inebriemini.* Aliquid hic insinuat Psalmista, dū ait:

Cant. 5.

Inebriabimur ab ubertate domus tua, & torrente voluptatis tuae potabis illos. An non igitur Deus hic se penitus admirabilem reddit? An non hæc Sanctorum gloria vobis incredibilis videtur? an non eorum sortem beatissimam prædicabitur.

Psal. 35.

Scriptura Sacra cum electorum sortem describeret, reges eos vocat & coronas capite gestantes. Ita namque in Apocalypsi legitur: *In circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores, sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum corona aurea.* Scio per Seniores hos, &

Apo. 4.

Lib. 1. reg. 9.

ecclesiasticas à Gregorio Magno intelligi; sed Glossa ordinaria, Richardus de S. Victore, Rupertus, alique de illustrioribus Sanctis verba eadem accipiunt, tam de noui quam de veteri Testamēti, quales sunt duodecim Patriarchæ & duodecim Apostoli, qui pariter numerum vigesimum quartum conficiunt: Equidem de omnibus, Beatis in genere intelligo quia numerus duodenarius, plurimum in Sacris libris, velis ipse duplicatus, vicissim quartus pro vniuersitate accipitur: describuntur autem ut senes, quo eorum ætas, fortisq; eorum perpetuitas designetur. O quænam ætas, quænam felicitas, ecquæ beatitudo! nondum igitur vobiscum quam ingens eadem sit, imaginamini?

Ceterum ex bonitate & liberalitate, quæ in hac vita diuina erga nos maiestas, tum remunerandis iustorum meritis, tum in compensandis virtutibus moralibus impiorum ostendit, Beatorum gloria & mercedis eorum amplitudo colligi potest. Si enim tantam in hac lachrymarum valle munificentiam ac largitatem declarat, quam ampla esse debet merces, quum in caelo electis præparauit! Ita nempe argumentatur Augustinus in Soliloquiis: *Si me Domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia prestas, à caelo & ab aere, à terra & à mari, à luce & à tenebris, ventis & pluuiis, qualis, quæso, & quam magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparasti diligentibus te in illa caelesti patria, & ibi videbimus facie ad faciem: Si tanta nobis factus in carcere, quid ages in palatio: Si tanta solatia in hac dielachrymarum, quantæ conferes in die nuptiarum.* O vere diuina ac plane caelestis meditatio!

Similem propemodum habet in paraphrasi Psalmi 83. *Bona cogitato & considerare, fratres, quæ dat Deus peccatoribus, & hinc intellige, quæ seruetur usque fidelibus: blasphemantibus eum quo idem, dat caelum & terram, dat fontes, fructus, copias, ubertatem, qui talia peccatoribus dat, quid enim putas seruare fidelibus suis? Nec solus Augustinus ex rebus inferioribus superiorum dignitatem, Beatorumque felicitatem, ex viuentium sorte dimensus est: sed & Fulgentius, Episcopus Ruspensis, referente Surio, die 1. Ianuarij, cum in Atianorum persecutione Romam venisset, Senatorum amplitudinem maiestatemque, populi multitudinem, antiquorum marmorum decas, pyramidum antiquitatem, Amphitheatri splendorem, opumque ac luxus affluentiam esset contemplatus, ad se mox reuersus, dicere cœpit adstantibus: *Quam speciosa potest esse Ierusalem caelestis, si sic fulgor Roma terrestris, & si in hoc saculo datur tam honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria præstabitur sanctis diligentibus veritatem? An non præclara vobis hæcce videtur ratio?**

S. Procopius Gazensium Episcopus, cum Tom. 3. in vita S. Procopij. S. Procopius Constantinopolim venisset, eo tempore quo Theodosius iunior Imp. ad beatitudinem

S. Fulgentij dictum.

mum

num portabatur, & pompam magnificentiamque imperialem, quæ tum peragebatur, vidisset, dicere cœpit: *Si ea quæ paulo post euangeliſunt, tantam habent gloriam, quanto magis celeſtia, quæ parata ſunt Sanctis Dei.* Tanta namque eadem ſunt, Beatorumq; celo perfruentium ſors adeo læta & tœrix, ut ſicam ſemper ob oculos haberemus nunquam amplius diuinam maieltatē offenderemus: vnde veriffimum eſt axioma Sapientis: *Memorare nouiffima tua, & in æternum non peccabis.* Atq; hoc eſt ſtadium, in quo hodie mea decurret oratio, & quidem in bigis, primo dicam magnitudinem gloriæ Beatorum, ſecundo diſquiram, num eadem omnium ſit beatitudo, & num vnus alterum beatitudine antecellat. Primum igitur incipiamus.

Eccleſ. 7.

III. Tria ſunt, quæ Beatorum ſortem commendabilem reddunt.

3. Ioan. 6.

1. Pet. 1. 4.

1. Iob. 1. 2.

Mundi gaudia breuia ſunt.

Tria ſunt quantum colligere poſſum, quæ beatorum ſortem admirabilem reddunt, primo ipſa eiufdem duratio, quæ non in cenſu, aut mille, decies mille, aut milies mille annos, ſed in omnem æternitatem extenditur. Vnde apud Danielē legimus: *Fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti.* & quaſi ſtella in perpetuas æternitates. Et apud Eſdrā: *Parati eſtote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis, per æternitatem temporis.* Et apud Apoſtolum: *Æternum gloria pondus operatur in nobis.* Sed omnium certiffima eſt promiſſio illa Saluatoris apud Ioannem: *Qui credit in me, habet vitam æternam;* Adeo, ut cum beatitudinis huius duratio perpetua ſit, gaudia & voluptates, quæ eandem comitantur, perpetua quoque ſint & perennia, & nunquam finem habitura. Non erūt illæ gaudia qualia tua ſunt o munde, quæ vere gaudia appellari nequeunt, eo quod breuia ſint, & mox ut exorta euaneſcant, gaudia, inquam, quæ ſemper à lachrymis quam proxime excipiant, & in dolores delinunt, *Extrema* namque gaudij, ut ait Sapiens, *occupat luctus*: gaudia fugacia & momentanea, quæ vix momento permanēt, & inſtar venti in aures ſubito euanefeunt. Vnde Job: *Gaudium hypocritæ ad inſtar punti,* per hypocritam hunc intelligamus mundū, qui inſtar hypocritæ & ſimulatoſis perfidus eſt proditor, in conſtans, & vafer. Adhæc gaudia hypocritæ huius facile cōbreuia ſunt, uententur, non ſunt permanentia, vix enim

deliciæ locum aliquē ingreſſæ ſunt, quin ſtatim luctus, triſtitia, lachrymæ, & angore inuam pulſent; Audiamus quid Propheta dicat: *Ad veſperam dormabitur ſetus, & ad matutinum latuit.* id eſt, mane riſus, vel perſurguent lachrymæ, ſi dies exiens delicias & voluptates afferat, ſerus veſper luctū vehet. Teſtis ſit huiuſce meæ ſententiæ domus & familia Job, omnes ecce filij eius non niſi de riſu deliciisq; loquebantur, & ecce mors, & repentina calamitas imminēbat. In palatio Baſiſſaris Regis non niſi de epulis & contiuiſis iermo erat, & ecce repente luctus & dolor, & inexpectata Regis fata præfortibus.

Pſal. 129.

1. Iob. 8.

Dan. 5.

Gaudia cœli æterna ſunt.

Eſai. 65.

Pſal. 50.

Cant. 3.

Beati columnis comparantur.

At non ita de celeſtibus gaudiis ſentendum; hæc ſiquidem in perpetuū permanent, & abſolute ut loquamur, æterna ſunt & ſempiterna. Teſtatur id ipſum Propheta, dicens: *Gaudēbitis & exultābitis & ſcietis in ſempiternum.* Et præterquam quod perennia ſunt & permanentia adeo etiam grandia ſunt & ingētia, ut nō ſpiritus modo ac facultates animæ, ſed oſſa ipſa, partesque corporis animæ expertes eadem expertura ſint. Teſtem huiuſce opinionionis habeo Pſalmiſtam, dum ad Domum lachrymans ait: *Audi, nō aneo dabo gaudium & latitiam, & exultabunt oſſa humiliata,* i. ita aliquando, ſpero quidem Domine, aures meæ in cœlo angelica harmonia demulcebuntur, ut incredibili non modo intrinſecus & in anima, gaudio perfundendus ſim, ſed & oſſa mea ingentem latitiam habitura, adeo, ut præ gaudio exultatura ſint. Et quoniam gaudia hæc æterna ſunt, ideo Beati in ſacris litteris columnis comparantur: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & ſcribam ſuper eum nomē Dei mei.* Reſpicit promiſſio hæc futurum Sanctorum ſtatum, in quo Beati inſtar columnæ firmi perſtabunt, nulli mutationi aut caſui obnoxij, ſed de ſua ſorte ſecuri & certiffimi. Figura huius rei ſunt columnæ illæ argenteæ, quæ in throno Salomonis innitebatur, quarum in Canticis Canticorum eſt mentio: *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argentæ;* atque in hunc ſenſum caſ interpretatus eſt venerabilis Beda. Figura irem ſunt ſexaginta illæ columnæ de lignis Cechim, argenteis laminis cōueſtite, arcis que

que basibus innixæ, quibus Tabernaculum Mosaicum fulcitur, quia, cum Sancti æneo semper, dum viuerent, pectore fuerunt, id est, in rebus aduersis infracti & inuincibiles, diuinarumque rerum contemplatione velut laminis argenteis cooperti, ideo in cælo instar columnarum perseverant firmi, immobiles, de sua beatitudine securi, nulli commutationi obnoxij, quod & illis Psalmographi verbis confirmari potest: *Ego confirmavi columnas eius.*

Porro columnæ hæc in cælo erectæ, regiū in tergo Messie nomen inscriptum gerunt: Christus enim morte sua ac passione promeruit, vt tot animæ, velut pyramides triumphales, æternaque victoriæ & triumphus sui monumenta, in cælo erigerentur. Quot hic Deus bone, pyramides, quot hic arces videre erit? Trecentas quidem vno die Athenienses, teste Plutarcho, Demetrio Phalerio optime de repub. merito erexere: sed ipsa nos docet fides, plures in cælo in honorem IESU CHRISTI, qui Deus simul & homo est, quæque tam de cælestibus quam terrestribus, de Angelis simul & hominibus bene meritis est, columnas & monumenta victoriæ erecta esse: & quidem tot, vt Apostolus easdem se numerare vix posse dicat: *Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat.*

Iterum igitur repeto, beatitudinem ciuium superiorum mutari non posse aut terminari, sed perennem ac perpetuam esse. Præclarū mihi hic Pfalter testimonium suggerit cum Ierosolymitanæ ciuitati loquens, ait: *Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum.* Qui de cælesti Ierusalem analogice hunc interpretantur, deque gloria Beatorum hic sermonem fieri putant, optime mihi sensisse videntur: nullus enim inimicus eis amplius nocere poterit, nullus obtretis portis, beatitudinem eripere, sed de sua salute ac felicitate securi, æterno gaudio perfruentur. Idem innuere in Apocalypsi sua voluit Joannes, dum vidisse se ait paruulos *stantes ante thronum Dei*, quo situ corporis constantia, & gloriæ immobilis perpetuitas designatur.

Nobile illud ac percelebre tabernaculum Moysis, quod variis mysteriis scarebat, quodque

hyanthinis pellibus coopertum, cæli introitus similitudinem reddebat, vt Iosephus ait, gloriæ quoque cælestis symbolum fuit, ipsum enim delignis Cethim, quomodo apud Hebræos Cedri nuncupantur incomputabilibus compactum erat: vt hinc euidenter fieret, sanctorum felicitatem nullo vnquam tempore corrumpendam, nulli mutationi obnoxiam esse, sed semper incorruptam permanenturam.

Ecce & aliam figuram. Ciuitas illa, de qua in Apocalypsi, quadrata erat, & figuræ cubicæ, quæ constantiæ & firmitatis symbolum est, quæque eundem semper quaquaversum aspicientibus inuitum reddit: porro primū murorum huius vrbis fundamentum constat ex Iaspide, qui securitatem designat: nam is, vt naturalium rerum scriptores aiunt, audaciam meticulosi addit, & in aduersis hominem infractum efficit. Omnia hæc signū esse putem sortis beatorum ciuium cælestis Ierusalem, cuius sortis primū fundamentum est ipsa securitas, & quadratura æternitatis, quæ semper eadem est, quibus omnibus permanens & immutabilis eorum beatitudo designatur.

Secundum, quod eorum felicitatem & gloriam admirabilem reddit, est ipsa loci, in quo commorantur, dignitas & splendor, de quo heri abunde locuti sumus: tamen dicendum restat, loci huius pulchritudinem & venustatem, magnum & electorum gaudia momentū afferre: loci, inquam, quem Deus in habitationem sibi delegit, loci in loco vnde omnia loca conspici possunt confiri, loci de quo hoc diuinum Anselmi exstat egiū: *In eo est vita sine morte, iuuentus sine senectute, Lib. smil. sanitas sine infirmitate, requies sine labore, gaudium sine tristitia, pax sine discordia, lux sine tenebris, delectatio sine fastidio, agilitas sine ponderositate, fortitudo sine imbecillitate.* O igitur locum amœnum & iucundum! Quis de simili audiuit vnquam? Quam gratum scilicet & volupe erit, habere Deum supra, Angelos ad latus, tot soles ante, tot stellas infra & omnem æream & sublunarem regionem sub pedibus? O locum inestimabilem, qui nimirum omnes cælestes orbis infra se videt: eorum namque scitissimus situs, magnitudo immensa, ex-

Psal. 74.

Apo. 7.

Psal. 147.

Apo. 7.

Lib. 3. Am.

Apo. 21.

Loci dignitas in quo sancti agunt eorum gloriam auget.

Lib. smil. c. 16.

sa, ex-

su, eximia pulchritudo, motus temperatus, & velut ad numerum compositus, celeritas ad hæc & constans motuum varietas, admirationem & amorem mortalibus afferunt.

Locus hic, Philosophi, non est amplius capax corporis grauis, ponderosi, & naturalis, sed leuis, subtilis & gloriosus: locus qui nunquam mutatur, sed semper idem permanet, cuius finis ipsa est æternitas: locus denique in quo nulla corruptionis, generationis, aut peccati est mentio: adeo ut quicumque ad eundem peruenierunt, ab omni huiusmodi defectu se liberos, & ab omni peccandi potestate in æternum immunes esse, cõfiteri queant. Et sane ex huiusmodi beatitudine, tanta in modum glorię accidentalis in intellectum Beatorum propter summi quod adepti sunt boni fruitionem, delectatio, tantaque in eorum voluntatem redundat rectitudo, ut nunquam peccare amplius, aut à iustitię tramite possint deflectere. Locus enim hic & peccata sunt incompatibilia.

Nam ut Naturalium rerum scriptores aiunt, Creram maris mediterranei insulam nescio quo occulto naturę miraculo, veneni expertem esse, & nullos serpentes alere, aut quidquam noxium. Ita dicere possumus: cœli incolas ab omni peccato immunes esse, nullumque peccati virus, aut immunditiam apud illos dominari. Locus nempe hic & venena, territorium hoc regium & letale animæ virus, incompatibilia sunt: nam cum Beati semel eodem peruenerint, credendum est eos in gratia confirmari, imo ne de peccato quidem cogitare posse.

Hęc dixi, ut Origenis errorem confutarem, credebat enim ille, iam à mille quadringentis annis, Beatos qui cœlo comprehenduntur, adhuc peccare posse, primumque librum de Principiis terra erroris huius fuligine denigravit: homilia vero decimatertia in Lucam scripsit, Angelos interdum in vitia prolabi. Eodem in errore versatus fuit Iacobus Faber Stapulensis ut ex opusculo de tribus Magdalenis videre est, sed hunc aperitissimis rationibus refellit Bartholomæus Medina magni nominis & eruditionis vir, qui bene de Fabro hoc usurpato posse adagium illud ait, *Trahem fabrelia fabri.* Est

namque omni certo certius, peccatum cœlesti habitaculo exulare, nullique Beatos peccandi propensione obnoxios esse: esset enim incerta eorum felicitas, nec gaudium eorum integrum ac plenum foret, falsoque Dominus dixisse conuinceretur, ut gaudium *Ioan. 16. vestrum sit plenum.*

Sed qui hoc fiat & vnde facilitas hæc, quæ à peccato immunes sunt, oriatur, disputant in scholis Theologi, estque quæstio satis perplexa. Scotus namque monstrum illud ingenii, nullam aliam huiusce impeccabilitatis causam dari posse existimat, quam merum Dei beneplacitum, & legem quandam extrinsecam, quæ magnus ille Princeps in æternum diuinę visionis fruitione Beatos beare, in eisque amorem essentię suę super omnia inuolabiliter conseruare voluit: hic autem amor omnia peccatorum & scelerum genera ab eorum voluntate excludit, adeo ut nunquam in aliquam prauam propensionem concurrere, aut consensum in peccatum præbere velit: idque ideo fieri ait, quod voluntas instar Regis absoluta & libera sit, & à nemine cogi possit.

Huius autem opinionis non est D. Thomas, sed putat è contra, omnia hæc è natura beatitudinis originem sumere, hancque impeccabilitatem, quæ Sancti donata sunt, referri debere ait, in continuam diuinę essentię visionem: ita namque illi hanc intuendo rapti sunt, ut oculos ab eadem aut voluntatem nequeant diuertere, aut mente iniquum quid & nefarium quod aduersus Deum resulter concipere. Quod hac ratione confirmat. Quod, inquit, bonum communiter agit in homine, interea dum hic adhuc peregrinamur, id ipsum in beati alicuius voluntate efficit diuinę essentię: atqui voluntas viatoris, interea dum hic agit, ita bono in genere copulata est, aliud ut nihil desiderare, præter id ipsum queat, omniaque quæ hic diligimus velut bona vel saltem sub boni specie, amplectamur. Voluntas igitur comprehendentis & Beati, nihil desiderare potest, quod non diuinę essentię vsquequaque respondeat, nihil proinde nisi solam virtutem, & nullum vitium. Sed cœptam materiam prosequamur.

Tertium:

Sancti in cœlo peccare nequeunt.

Strab. l. 10.

Credebat Origenes Beatos peccare posse.

Vnde fiat Beatos non posse peccare. Lib. 4. sent. dist. 49. q. 6.

1. 2. q. 4.

III. Tertium quod Sanctorum beatitudinem
 (Confortiū mirum in modum exultat & exaggetat, est
 cum quo ipsum confortium & sodalitas, cum qua in
 Beati agunt perpetuum agunt, an non enim magnū quid
 eorum gau- & præter commune hominum votum sit,
 diuam am- semper coram diuina maiestate apparere,
 plicat. cum Cherubin & Seraphim perpetuo verita-
 ti, cum Potestatibus, ac Principatibus nun-
 quam non agere, Angelorum denique com-
 mercio gaudere? An non ingens quoddam
 gaudium sit, cum omnibus qui vniquam vi-
 xere Sanctis viuere, cum naturæ principibus
 degere, in ipso Angelorum palatio, & inter
 celestes optimates? societatem hanc mirum
 in modum Pontifex exultat Gregorius, *ibi*

*Homil. 4. hymnidici Angelorum chori societas supernorum
 super Euan- ciuitatem, ibi dulcis solennitas à peregrinationis ha-
 gelia. ius tristi labore redemptum, ibi prouidus Prophe-
 tarum cœtus, ibi iudex Apostolorum numerus, ibi
 innumerabilium martyrum victor exercitus. O
 sodaliterium exoptandum, o viciniam felicem
 vere ac beatam!*

Phocion Atheniensium dux cum domum
 quandam venum exponeret, simul edixit,
 bono eam vicino gaudere, non litigioso se-
 aut uinioso, existimabat se. hanc proprietatē
 non parum ad eius bonitatem conducere. V-
 binam vos estis Christiani? hæreditas illa
 celestis, quæ totiam annis non ingenti pre-
 tio diuendenda, sed dono proposita est & vl-
 tro oblata, optimo sita est loco, bonos & fa-
 ciles habet vicinos; Angelos nimirum & San-
 ctos: inuitet vos hæc vnica consideratio o-
 portet, vt eam vobis comparetis. Hoc spe-
 ctabat vates regius cum diceret, *Funes cecide-
 runt mihi in præclaris, at enim hæreditas mea præ-
 clara est mihi, ipsa scilicet Sanctorum societate
 & vicinitate commendabilis. Offert hanc
 nobis quotidie non pretio, sed gratis Deus,
 publica præconis, id est, sacre scripturæ vo-
 ce edicit, bonis eam vicinis, circumdatam
 esse, omni nimirum cœli terra que nobilita-
 te: atque hoc per Ecclesiæ suæ doctores nul-
 lo non tempore promulgauit, & in primis
 per Augustinum, Cum transierit, inquit, ge-
 mitus noster, omnes vna voce, in vno populo, in v-
 na patria consolabitur, millia millium conuicta
 psallentibus Angelis, & choris celestium potesta-
 tum, in vna ciuitate videntium,*

Psal. 15.

*Super
 Psal. 35.*

Quod autem beatitudinem, quæ in hæc
 iucunda societate consistit, magis admira-
 bilem reddit, est summus in tanta Sanctorū *Psal. 132.*
 multitudine & varietate, animorum consen-
 sus & incredibilis vnio. Admiratur hoc psal-
 tes dum canit, *Ece quam bonum & quam iu- ibid.*
cundum habitare fratres in vnium: hanc porro
societatem vnguento pretiosissimo ex variis
odoramentis, myrrha, balsamo, & cinnamo- 3. Reg. 6.
*mo composito, quo summi Sacerdotis v-
 ter inungi solebat, comparat, sicut vnguen-
 tum in capite, quod descendit in barbam Aaron:*
*ait insuper glossa Ordinaria, duos illos Che-
 rubin, quos Salomon in templo Domini col-
 locauit, eiusdem magnitudinis & æqualis
 proportionis existisse: hæc autem vtriusq;
 similitudo & æqualitas, vnionem, qua San-
 cti qui in cœlo instar Cherubin & Angelo-
 rum sunt, inter se vniti sunt designat.*

Doctissimus Augustinus Psalmum 150. *In Psal. 150.*
 explicans, ait huic actorem de Beatis intelligi
 debere: & addit e variorum instrumentorum
 musicorum, quæ illic recensentur, vt sistro-
 rum, psalteriorum, organorum, cymbalorū,
 tympanorum, dissona consonantia, Beato-
 rum vnionem & animorum inter se consen-
 sum optime denotare. Quamuis enim illi
 beatitudine differant, & gloria, inter se ta-
 men quam optime conueniunt, nec vel mi-
 nimum alter ab altero discrepat. Verba illius
 producimus, *Hæbunt, inquit, etiam tunc
 Sancti differentias suas consonantes, non dissonā-
 tes sicut concentus suauissimus fit ex diuersis qui-
 dem, sed non aduersis sonis.*

Hic sile o anima mea, & tecum obsecro,
 cogita, quanta in cœlo ex tam lato ac iucun-
 do consortio voluptas oriatur, quam iucun-
 dum sit videre, ingentem illam Sanctorum
 multitudinem ex omnibus tribubus, & po-
 pulis & linguis congregatam, coram diuinæ
 maiestatis throno consistentem! quam vo-
 lupte sit in vnicuique momento tot Angelorum
 millia Domino gloriæ ministrantia cernere:
Millia millium, ait Daniel, ministrabant ei, & Dan. 7.
decies centena millia affestebant ei. Et Paulus,
Multorum Angelorum frequentia, & Ecclesia Heb. 12.
*primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis: quo-
 rum ordinem & in hierarchias distributio- Num. 3.*
 nem Origines ordinē, quem duodecim

tribus circa tabernaculum constituta tenebant, assimilauit.

*Psal. 83.
In P. a. 83 &
li. delib. ar-
bitrio.*

Tanti porro David rex sodalitiū huius dignitatem faciebat, aperte vt confessus fuerit, malle se vno die iuando huic consorcio interesse, quam toto vitæ tempore, imo mille annis, splendidissima palatia incolere: *Melior est dies vna in atris tuis super millia in quæ verba S. Augustinus ita commentatus est, Tanta, inquit, pulchritudo iustitiae, iucunditas lucis æternæ, hoc est incommutabilis veritatis, vt etiam si non liceat in ea amplius viuere, quam vnus dies mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ, pleni deliciis & circumfluentia temporaliū honorum, recte meritoque contemnerentur.*

Isai. 3.

Ipsū & Isaias tribus verbis explicauit, sed quæ multis periodis æquiualeant. *Di iusto iusto quoniam bene verba quidem pauca, & breuis oratio, sed plena emphasi, amplissimumque sensum includens, an non enim præclara, ne dicam diuina, Sanctorum fors est, qui Dei conspectu & Angelorum familiaritate perfruuntur. Nullus profecto par haberi bonus in mundo potest, quippe qui omnem honorem excedat, quem dum Prophetæ regius pendederet, admirans ait, Nimis honorari sunt amici tui Deus, quod diuino tuo conspectu perpetuo fruuntur, & Angelos & Archangelos velut focios & sodales habeant. Quin & alibi gloriam hanc exaggerans exclamat, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat: suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem: vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui, Angelis & Archangelis; qui omniū creaturarum sunt nobilissimi.*

Psal. 138.

Psal. 112.

Magni quidem fere honores, ad quos in Perside ab Assuero Mardocheus, & in Ægypto à Pharaone Iosephus euectus fuit, quos & Sacra scriptura demiratur: at longe maiores eminentioresque sunt illi, ad quos Electos suos Dominus sublimat in coelesti habitaculo: triumphus eorum immortalis est, eorum Esse non deficiet, fors eorum æterna, conditio interminabilis, gloria infinita, felicitas secunda. & voluptas nullo vnquam æuo interrumpenda. *Sic, sic honorabitur quem*

Gen. 14.

Tom. 4. Boss. Aduent.

rex Soluerit honorare. Ipse quoque redemptor noster Christus dignitatem hanc exprimere gestiens, in Euangelio ait, minimum Sanctorum, qui in cælo commorantur, maiorem fore S. Ioanne Baptista, interea dum hoc in mundo ageret, Amen dico vobis, non sursum maior Ioanne Baptista, inter nato mulierum, qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Ecce, primogenitus ille Zachariæ, puer ille vere admirabilis, miraculum illud mundi, lux illa Iudææ, quamuis magni apud omnes haberetur, & singularibus à Deo priuilegiis donatus esset, vt qui sine peccato originali natus sit semperque à peccato immunis vixerit, digito æterni Patris Verbum monstrauerit, eique baptisma contulerit, ad quem synagoga honoris ergo legatos destinaret, qui à multis pro Messia in lege promisso sit habitus, quem Prophetæ Angelique nomine decorarint, hic inquam, quamuis foret huiusmodi minimo tamen Sanctorum regno cælesti receptorum, in gloria, dignitate & eminentia cedat necesse est. Orem, nisi CHRIS TVS asseruisset, incredibile!

Esth. 6.

Matth. 11.

Regina illa ab extremo Oriente profecta, dum palatium regis Salomonis esset ingressa, viso splendore & magnificentia eius, adeo consternata est, vt seruos illius & domesticos beatos prædicarit, *Beati serui tui, & beati serui tui hi, qui stant coram te semper & audiunt sapientiam tuam: quod ipsum & alibi repetitur. Merito quidem hæc dicere potuisse videris, ô regina, sed potiori nos iure de Sanctis, in solis illis aula cælestis: summi Dei seruis, beatis illis spiritibus repetere eadem possumus, Beati serui illi, qui diuinam maiestatem semper ante oculos habent, & æternam illam sapientiam in perpetuum audire merentur. Respexit huc vates regius, dicens, Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Hæc loquendi ratione vsus est & Angelus, cum Ioannē, Beati qui ad coenam nuptiarum in agni vocati sunt, & ad- dicitur, Et dixit mihi, Hæc Verba Dei vera sunt: perinde ac si diceret, Vere hi, qui ad æternæ beatitudinis nuptias per occultam & inscrutabilem Dei præscientiam ac præde-*

3. Reg. 10.

2. Par. 9.

Psal. 83.

Apo. 15.

stinationem appellati sunt, felices ac fortunati dicendi sunt: tanta quippe eorum felicitas est, ut verbis exprimi nequeat, aut mente comprehendi. Notare porro vos velim, hic eorum nomine beatitudinem designari, & non omnino absurde; nam quemadmodum cœna vltima diei refectio est, & non nisi sero die, euoluto, peragi consuevit: ita quoque beatitudo, est enim illa postrema refectio, quæ Beatissimis in cœlesti habitaculo præparata est, idque sub vitæ vesperam. Mundus hic non nisi ientacula & conuiuia præparat, quæ famem magis iritent quam pellant; sed cœlum luculentas cœnas, regiaque epulas instruit, quibus vniuersus orbis reficiatur. Testatur id Psalmista, qui eandem gustasse videbatur, *Satiabor cum apparuerit gloria tua*: id est, Satiari non potero, semper esuriam, donec mensæ gloriæ tuæ affideam, quam fidelibus & electis tuis seruis promissisti.

Psal. 16.

Figura.

2. Reg. 17. 19.

3. Reg. 2.

Luc. 22.

Huius autem rei figuram si vultis, producam. David rex cum vitæ stadium iam confecisset, Salomonemque filium, quem regni successorem constituerat, serio admoneret, præcepit, ut fidele obsequium, quod viuens à filiis Berzellai Galaaditis (qui eum olim fugientem, & omnes illius copias fame prope modum enectas refecerat, & pauperat) acceperat amplissima mercede remaneret; nimirum ut regis semper, quoad viuerent, mensæ assiderent.

Audite verba, *Sed & filii Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua*. Ad eundem etiam modum Christus, verus ille Salomon, Patris sui æterni voluntati morem gerens electos suos, veros inquam Galaaditas, propter obsequium in Patrem præstitum, dum in terris agerent regis beatitudinis æternæ mensæ adhibiturum se promissit: *Et ego dispono vobis sicut & spoliis mehi Pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*. An non, ô veri Galaaditæ, animæ inquam beatæ, felicitas vestra incomparabilis est: qui nimirum quotidie nuptiis interestis, semper epulamini splendidissime; non quidem ut Epulo ille Evangelicus, sed instar Angelorum, quorum

epulæ æternæ sunt, vnde Evangelista, *Erunt homines sicut Angeli Dei, qui deique cum Seraphinis agitis, Dominationum conuiuæ estis, cœli inquilini & hæredes existitis, deliciarum finem non habetis. Deficiunt me verba, ut dignitatem, honorem, & felicitatem vestram pro merito exprimam. Videre restat, num eadem omnium beatitudo sit, quod vbi fecero, finem fecero.*

Difficilis profecto quæstio est, & à captu hominum nimium quantum aliena, utrum omnes electi & beati, qui cœlo recepti sunt, felicitate, ac beatitudine sint pares? utrum nulla sit inter eos differentia vel discrimen, his scilicet maiori, illis minori, beatitudine fruentibus.

Primo quidem intuitu æquissimum videtur, eandem omnium beatitudinem esse, quod & è parabola de laborantibus in vinea, eandem opere peracto denarii mercedem sub vesperam recipientibus, per quam parabolam beatitudinem æternam designari certum est, potest confirmari. Deinde si qua inter Beatos esset differentia, aut discrimen, & aliquid in vno, quod non in altero reperiretur; is profecto, qui minus quid haberet, vere beatus dici non possit, præsertim cum beatitudo in omni re esse debeat perfectissima, & status sit vnde quaque absolutus. Nam defectus & vera beatitudo simul nequeunt consistere.

Opinionis huius auctor & origo existit pestilens ille ex monachus Iouinianus apostasia nobilis, qui Hieronymum in arenam furentis circi provocauit. Persuasit enim ille sibi omnes cœlestes beatitudine pares esse, diuinam item essentiam minus aut magis perfecte videri non posse, in quo visu omnibus Beatorum, quo ad intellectum, gloria consistit. Errorem hunc etiam asseruit Lutherus, pestis Germaniæ, monstrum orco natum, Christianitatis turbo: hic enim omnes vnde quaque nouitates consecretans, mentisque inconstans, per omnia peruagatur, putauit nullam in sanctorum gloria differentiam esse, sed eandem omnium felicitatem, imo nec ipsam Deiparam Mariam

à cœlo

Exhorta
serm. de na-
turi. B. Vir-
gin.

à cæteris Sanctorum in beatitudine differre, sed blasphemum hoc est, erroneum est, hæreticum est.

Nam communis omnium Catholicorum opinio, quæ & per fidem confirmatur, aliquam & quidem magnam inter Sanctos & Dei electos distinctionem esse, nec eandem omnium sortem. Hanc adstruit & asserit in prima parte D. Thomas, atque alios alios foeliciores & beatiores fore: ac proinde non pari essentiam diuinam modo ab omnibus videndam; non quidem propter naturalium in singulis facultatum discrimen, aut intellectus, quo videtur, viuacitatem aut stuporem, cum ipsa beatitudinis supernaturalis proportio non secundum vires naturales, neve secundum obiectum ipsius essentia considerari debeat, cum plenissime eandem omnes intueantur & singuli. Sed propter inæqualitatem luminis gloriae, quod unicuique iuxta caritatem, quam in viuus habuere, magis aut minus communicabitur. Mille id è Sacra Scriptura locis confirmari video, primo ex Epistola secunda ad Corinthios: *Qui parce seminat, parce & metet.* & prima: *Vnusquisque propriam mercedem recipiet secundum laborem suum.* Porro, vt obiectioni & argumento, quod Iouinianus è parabola de vinitoribus hauserat respondeamus, dicamus cum Hieronymo lib. II. contra Iouinianum, & Augustino libro de sancta Virg capite vigesimo sexto, & D. Thoma prima secundæ quæstione quinta, articul. secundo, per denarium illum intelligi oportere, ipsam Beatorum omnium beatitudinem in vno obiecto consistere, id est, omnes eundem Deum visuros; non vero, quod ipsa formalis beatitudo æqualis sit, aut par, quæ ipsa actio est, qua Deus conspicitur; alij enim aliis perfectius & alij eodem videbunt. Ipsa quin etiam, præter hæc Scripturæ testimonia, ratio ad hoc credendum inuitat, quarum aliquas producemus: prima sit hæc.

Ostenditur rationibus, non eandem om-

modo agere: hoc enim vt æquissimum est, niunt Beatiudinaque iustitiæ conuenientissimum, ita eorum esse contrarium iniquissimum foret, & à Dei æ-gloriam, quitate alienam. Ad eundem igitur modum dicendum est, non omnes Beatos æquales in gloria & foelicitate fore, nec eiusdem omnes sortis participare, neu diuinam essentiam æquali se singulis gloria insinuare communicare ve: fallia alioquin esset, & hoc Philosophorum axioma, *Contrariorum contraria sunt consequentia*; item diuinæ iustitiæ leges. Si enim ex æquitate & iustitia non eadem omnes malfici tormenta pati debent, sed, qui plura malficia commisit, grauiora; qui vero minora, mitiora, ita quoque eadem iustitiæ lex postulat, vt non eadem omnes Beati gloria & beatitudine afficiantur, sed, qui maiorem commerti sint, maiorem etiam experiantur Secunda.

In bene ordinata Republica diuersa sunt officia, varij honorum gradus, neve æqualis omnium ciuium fors: hi namque plebei sunt & mechanici, alij in senatum & curiam adlecti, alij denique patricij, & illustri genere procreati. Ita etiam in cælo, quod toties in Sacris litteris per ciuitatem designatur, varia sunt honorum, conditionum, beatitudinisque genera. Vnde Dominus ipse in Evangelio, *in domo Patris mei, quæ in cælis est, mansiones sunt multe*; has autem mansiones pro variis honorum gradibus accepit Augustinus: adeo vt dicere voluerit Dominus, nõ eadem omnes cœlites gloria beandos. Tertiam hanc statuo.

Non eadem omnium stellarum de nocte lucentium lux est & splendor, & quamuis vnum omnes Solem, à quo lumen mutuatur, respiciant, non eandem tamen aut partem, ab eodem lucem trahunt. Quid verat, quo minus id ipsum de Beatis dicamus, quos Daniel Propheta stellis comparauit (*quasi stella in perpetuas aternitates fulgebunt*) hi namque quamuis in medio cœli colluceant, non eandem tamen gloriam percipiunt, & tametsi omnes lucidum illum diuinæ essentia solem, à quo veram beatitudinem trahant, intueantur; eiusdem tamen gloriae non eadem omnes modo parti-

ricipiant. Hunc conceptum suppeditavit mihi Apostolus, qui hunc in modum ad Corinthios scripsit: *Alia est claritas solis, alia claritas lune, alia claritas stellarum, stella enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.* An non vobis hæc rationes & similitudines placent? iam tempus producendi figuras.

Figura.

Joseph Patriarcha loculentum fratribus in Aegypto epulum paravit, in quo singulos lautissime excepit, ac in primis minorem natu Benjamin, quem præ cæteris semper dilexerat: textus verba hæc, *Maiorq; pars venit Benjamin: ita ut quinque panibus excederet, biberuntq; & inebriati sunt cum eo.* Josephum imitatur & ipse Deus ter maximus: Beatorum namque animas in cælo amanter excipiens, lautissimo beatitudinis æternæ epulo reficit, in quo omnes quidem gaudio & voluptate inebriantur, verum quæ maiori eum dum viverent amore complexæ sunt, quasq; ille vicissim in altero mundo præ cæteris complectetur, maiorem gloriam & voluptatem percipient.

Ibid.

Idem Patriarcha, dum primus à Pharaone constitutus erat, liberalitatem erga fratres potius quam erga Aegyptios declaraturus, singulis binas stolas largitur; ac dilecto Benjamin quinque, in super & trecentos argenteos. Est hæc nova figura, quæ rudi quadam Minerva declarat, quod in cælesti beatitudine ad vitium peragitur: verus enim Joseph Christus aliquod magnificentia suæ specimen edere volens, Sanctosque præ cæteris ereaturis mundi huius vasallis, remunerari, duo singulis vestimentorum genera tribuit, vnum scilicet immortalitatis pro anima, alterum vero gloria, pro corpore; ac paruulis Benjamin, iis, inquam, quos præ cæteris diligit, duplicia dabit, & plusquam trecentos aureos, id est, mille & amplius gaudiorum deliciarumque genera, quæ sunt argenti & numismata, quæ pro electorum laboribus persoluntur, quibusq; eadem beatitudo insignitur.

Duo principia distinctionis graduum

Pater igitur tum rationibus, tum figuris, non eandem quo ad beatitudinem, Sanctorum sortem esse, & in scala Jacob, quæ eorum gloriæ symbolum est, diuersos gradus

reperiri, cuius rei duo Theologi esse docent in beatitudinis principia, vnum vicinum & intrinsecum, dices ipsam scilicet dispositionum, quæ in Beatis reperitur diuersitatem, è qua oritur & diuersa perfectio operationum beatitudinis ipsius in iisdem, atq; ita distincti sunt diuersi gradus, secundum charitatem patriæ (vt vocant) quæ quo maior est, quo etiam Sancti diuina visionis capaciores sunt. Aliud principium remotius, ipsa nempe merita, ob quæ beatitudinis suæ compotes facti sunt, itaque distinguuntur gradus secundum charitatem vitæ; quia charitas virtus quædam regia est, omniumque meritorum principium.

Vt autem magis omnia patefiant dico, V. hoc beatitudinis discrimen etiam ex diuersitate Aureolarum, quæ aliquibus Sanctorum singillatim, vt Martyribus, Virginibus, & Doctoribus, seclusis aliis dantur, procedit ex aude: Quod vt intelligatur, sciendum est, essentiale hominis præmium, ipsam, inquam, beatitudinem, quæ in arca & perfecta conjunctione animæ cum Deo consistit, in quantum perfecte fruitur illo quem perfecte vidit, & olim amauit, quod omnibus Beatis commune est, coronam in Sacris litteris appellari, apud Paulum imprimis: *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iustus iudex.* Et Jacobus in Epistola Catholica: *Accipiet coronam vitæ.* rursus 2. Pet. 5, apud Petrum: *Immarcescibilem gloriæ coronam.* lac. 1. Et in Apocalypsi, viginti quatuor illi Seniores, qui coram Agni throno stabant, coronas capitibus gestabant. Præter communem hanc omnibus coronam est & alia, accidentalem quam vocant, quæ velut appendix & additamentum est gloriæ essentialis, quæ proinde coronula sicut aureola vocatur; quæ nihil aliud est, quam gaudium quoddam Beatorum ex operibus olim factis redundans, ac operibus, quæ excellentem quandam & non vulgarem victoriam includant.

An non sunt plura quam tria aureolarum genera, nec plura etiam haberi queunt, quod ita demonstro. Cum enim aureola nihil sit aliud quam remuneratio quædam extraordinaria, victoriæ extraordinariæ per omnia respon-

respondens, necesse est, eas numero victo-
riarum adaptari. At non nisi tria victo-
riarum genera habentur, igitur nec plures aureolæ,
vna pro Martyribus, secunda pro Doctori-
bus, tertia & postrema pro Virginibus; quæ
tria hominum genera de tribus inimicis o-
stris luculentas victorias referunt. Cum e-
nim vita nostra præliis plena sit, & non nisi
continuum quoddam certamen, ut ait Job,
in quo tres hostes acerrimi, caro, mundus &
diaboli semper nobis negotium facessunt; is
in carnis oppugnationibus palmam referre
dicendus est, qui se religiosa quadam casti-
tate continet, & ab omni delectatione car-
nali sequestret, qua nulla grauior oppugna-
tio aut conflictus haberi potest; atque hæc
est victoria Virginum, ideoque Virgines sin-
gularem quandam præ reliquis Sanctis au-
reolam promerentur. Vnde de Eunuchis lo-
quens Esaias: *Dabo eis nomen melius à filiis &
filiabus: quibus verbis Glossa adnotat, propria
gloriam excellentiamque significat.* Nullos autem
alios per Eunuchos hos nisi Virgines intelli-
gere oportet, quibus in cælo melius nomen
ac propria assignata est.

Esai. 56.

Aureola
Martyrum.

In conflictibus autem aduersus mundum
tunc refertur victoria, quando persecutio-
nes ingruescentes, etiam cum aliquo mortis dis-
crimine, heroica quadam constantia perfe-
runtur; atque hanc referunt vt plurimum
Martyres, gloriosi Christi pugiles. Ex eo
namque, quod mundum respiciant, eius im-
perium rideant, & exsibent, mortem pu-
gando constanter subeundo, eminentius
quoddam & melius præmium quam ceteri
promerentur, aureolamque gloriam, in qua,
accidentalem, adipiscantur. Est hoc namq;
longe æquissimum; si enim Virginibus ead-
em debita est, multo maiori cum ratione
Martyribus, strenuis illis Ecclesiæ militibus,
idque ex D. Augustini sententia, dicentis:
*Nemo quantum puero, ausus fuit præferre viri
nitatem martyrio.* Nam si virginitas gloriam
promereatur, quod concupiscentiam, anis-
prurium, tentationesque intrinsicis gene-
roso animo peruerit; eandem potiori iure
promereri dicendus est Martyr, omnem tor-
mentorium exteriorum rabiem violentiam-
que, ipsam denique mortem, qua nul-

Lib. de sanct.
virgin.

lum tormentum acerbius, heroice perfe-
rens.

Denique in pugnis quas dæmon mouet, Aureola
omnium hostium acerrimus, illi gloriam & Doctorum
victoriam obtriuille dicendi sunt, qui non
modo inimicum prostrant, in fugam com-
pellunt, eiusque robur & impetus elidunt;
sed eundem, quod maius est, ex aliorum a-
nimis propulsant, eius imperium destru-
unt, mundo arcent; atque hæc est victoria
Doctorum, prædicatorum Ecclesiæ, taba-
rum Euangelicarum, qui doctrina, prædica-
tione, doctisque scriptis peccata suffocant,
animas conuertunt, diabolos fugant. Ideo-
que illis singularis quedam aureola, & qui-
dem merito, in cælesti habitaculo promissa
est. Hoc autem colligere est ex Epistola ad
Ephesos; Glossa enim hæc Apostoli verba:
Vt sciatis, quæ sit supereminens, &c. exponens
addit in modum paraphrasis: *Quoddam in-
crementum habent sancti Doctores ultra id, quod
alii communiter habebunt, ac deinde ad verba
illa Cantorum: Vinea mea coram te est, hæc Cant. 8.
addit: Ostendit quid singularis præmij Doctori-
bus eius disponit. Ac præsertim Daniel: Qui Dan. 12.
autem docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti,
& qui ad iustitiam erudiunt multos,
quasi stella in perpetuas æternitates.* In his igitur
tres aureolæ continentur.

Alij vero tres has aureolas aliter distin-
guunt, cum tribus animæ potentiis eadem
accommodant, rationabili, irascibili, & con-
cupiscibili, & nobilioribus harum poten-
tiarum actibus respondere illas aiunt. At no-
bilissimus rationis actus in veritate fidei-
tum defendenda, tum etiam alios edocen-
da, animæque aliorum insculpanda consi-
stit. Ecce Doctores. Actus quoque maxi-
mus partis irascibilis, in morte pro Christi
nomine subeunda situs est; ecce Martyres.
Patris autem concupiscibilis actus, in edo-
mandis affectibus, carnalibusque titillatio-
nibus compefcendis locum habent; atque
hoc faciunt Virgines. Non sunt hæc vsque-
quaque absurda, è quibus concludere pos-
sum, non eandem beatorum omnium esse
gloriam. Hoc vnum addidero, Apostolos,
dum hanc præmiorum diuersitatem ob oculos
haberent, à Domino idcirco quæsisse:

L1 3. Quis

Matth. 18. *Quis putas maior est in regno caelorum? Dominumque sumpro paruulo hoc eis responso satisfecisse: Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum. Dominus igitur ac discipuli designare pariter volunt, non omnes eadem in caelo beatitudine perfrui, omnes tamen sorte sua contentos esse, sorti alterius non inuidentes, sine aemulatione illa aut concupiscentia, vel indignatione, & minimū tanto quanto maximum, gaudio affici, quod egregia similitudine manifestum faciam.*

Simile.

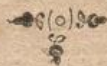
*Quemadmodum in cella opulenti cuiusdam principis diuersa reperire est, vasa, nempe integra, dimidia, duplicia, item lagenas, & vascula, & omnia secundum capacitatem suam optimo vino repleta; adeo, vt nec maius vas minori inuideat, aut minus aliquid à maiori desideret: habent enim singula quantum sibi sufficiat, & iuxta capacitatem suam amplius quid habere nequeunt. Non secus quoque in caelo, quod sponsa in Canticis cella comparans, ait: *Introduxit me rex in cellam vinariam*, euenire solet, ipsi scilicet Beati vasa sunt, hi quidem maiora, illi autem minora, alij etiam mediocria; sed omnes vino iucundissimo & optimo, aeterna, inquam, beatitudine, quæ animas, secundum Psalmistam, mirum quantum inebriat, repleti sunt & satiati. Minimus enim secundum capacitatem, gloria & felicitate, non secus ac maximus, plenus est, nec sortem alterius, quamuis opulentiozem & latiore amulatur: cum quidquid sibi necessarium est, & promeruit, quantumque capere potest, in se contineat.*

Viuat igitur, viuat felix illa ac beata Beatorum, sois, viuat Sanctorum triumphus, viuat merces illa admirabilis, quam electis promisit Dominus. Hanc vobis semper proponite, Christiani, continuo eam ante oculos habetore, & considerate, si tanti sortem eorum, qui Regibus semper assistunt, eorum consiliis intersunt, palatium frequentant, eorumque intimi sunt, faciamus, vt eos beatissimos prædicemus; quanti Beatorum, qui amici Dei sunt intimi & familiares, eius consiliis intersunt, in aula caelesti, inter optimates & principes caelorum

*commorantur, sortem facere necesse est, cum qua nulla felicitas videatur comparanda? Hoc semper in animo & mente gerite, itaque fiet, vt numquam summam remuneratoris maiestatem offensuri sitis. Ita id docet verbis illis toties repetitis Salomon: *Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* *Ecc. 7.**

Neque enim credendum est Domine Deus meus, creator meus, Seruator meus, & omnia, cum, qui hæc animo semper insculpra gerit, de peccato vel posse cogitare, dici enim non potest, quantum rei huius memoria virium habeat ad voluntatem nostram, si modo cogi posset, cogendam, vel saltem ad omnes alios cogitationes mente excludendas, nihil vt præter hanc gloriam mediteretur. Quid enim ad voluntatem comprimendam hæc præmij caelestis Sanctorumque felicitatis memoria efficacius haberi potest? Quanta namque felicitas est, te semper oculis obiectum habere, cum diuina tua essentia instar Solis, tu instar speculi sis, omnia quæ in rerum natura sunt aut fiunt, spiritibus illis caelestibus representatis? at speculi, non qualia nostra sunt, quæ non nisi ea, quæ opposita sunt representant; sed speculi voluntarij, quod nimirum libere detegit & regit omnia, prout visum fuerit & placuerit. Quanta quoque gloria est, semper & in perpetuum coram diuina maiestate consistere, Angelorum societate frui, bono inhiato gaudere, deque aeterna beatitudine certissimum viuere; Deficiunt me vox, latera, & verba, vt eandem exprimam, sed manet tamen inclusum animo desiderium & spes firmissima ad illam gloriam pertingendi, gratiam porro, Pater, & Filius, & Patraclitus spiritus elargiantur.

AMEN.

FERIA

FERIA QVARTA.

DE BEATORVM GLORIA, QVÆ
ex diuina maiestatis visione
nascitur.

Partitio.

1. Adquam potissimum anima partem beati-
tudo referenda.
2. Quomodo fiat Dei visio beatifica.
3. De gaudio Beatorum.
4. De scientia eorumdem.

Memorare nouissima tua, & gloriam,
que Beatos in celo manet, & diuine ef-
sentia intuitum, in quo omnis beatitudo
consistit, & in æternum non pecca-
bis, Eccles. 7.

FIGVRA.

3. Reg. 10.

Potens illa Æthiopiæ princeps, quæ in sa-
cris litteris Regina Saba dicitur, cum à
partibus meridionalibus in Iudæam descen-
disset, Salomonis, de quo multa fando inau-
dierat, splendorem magnificentiamq; coram
inspectura, & Ierosolymam regni caput ca-
melis dromedariisque aurum & a: omata de-
uiculis stipata plurimis, magna adhuc
optimatum suorum comitante multitudine,
venisset; statim ut domum regiam intrauit,
regem salutauit, eiusque sapientiam, domus
splendorem, aulae decus, scitum seruatorum &
domesticorum ordinem intuita est; adeo
consternata fuit, ut animi deliquium passa
sit, tandemq; ad se reuerfa publice denuncia-
uit, simile se nihil vnquam vel vidisse vel au-
diuisse. Dicant alii quod libuere, mihi fixum
animò sedebit, figuram hic esse eorum, quæ
animabus beatorum, quæ veræ reginæ sunt,
ad gloriæ coronam destinatæ cum cælum
ingressæ fuerint, contingunt. Vix enim cœ-
lum magni Salomonis palatium, & vltima
mundi plaga profectæ, gratiarum, charisma-
tum, bonorum operum, virtutumq; sarcinis

onustæ, ingressæ fuerint; quia statim, oculis
circumquaq; oberrando, Monarcham illum
potentissimum salutando, eiusq; palatii am-
plitudinem, splendorem, & ornatum, seruo-
rum illius ordinem decoremq;, Angelorum
dignitatem, Sanctorum fœlicitatem, essen-
tiæ illius solem, ac cetera quæ in eo admi-
randa occurrunt, intiendo, extra se præ ad-
miratione rapiendæ sint, & post diuturnum
stuporem tandem prolocuturæ, nihil se va-
quam simile aut vidisse vel audiuisse. Illa scilicet
est Beatorum gloria, hoc Beatis in visione
Dei, eiusq; essentiæ contemplatione, solet
accidere, hoc que vobis hodie explicandum
suscepi. At primo ad directorem cymbæ no-
stræ Spiritum paraclitum, & ad Deiparam
Virginem, curtus nostri sidus & Helicen, quo
fœliciter nauigemus, vota dirigenda, & vna-
nimiter Angelica hæc salutatione cõpellenda,

Ave MARIA.

Si qua vnquam in re sapientissimi regis
Salomonis iudicium ac prudentia eluxit, in
sententia profecto, quam duabus mulieribus
de mortua prole disceptantibus tulit, eadem
potissimum visa est, eluxisse: verba regia 3. Reg. 3.
hæc sunt, *Diuidite infantem vinum, & date di-
midiam partem vni, & dimidiam partem alteri.*
Similis mihi hodie sese quaestio offert, in qua
similem me etiam sententiam pronuntiare
oportebit. Cernas enim hic non duas mulie-
res, sed duas animæ facultates, voluntatem
& intellectum, de pulchra illa cœli filia, bea-
titudine inquam æterna disceptantes, vna
quæq; suæ eandem operationi assignare ge-
stis, seseque eiusdem matrem esse iactat.
Quarum causam disceptationemq; quo me-
lius intelligatis, patronos vtriusque partis
loquentes inducamus.

Scotus magnæ eruditionis & profun-
di ingenii, voluntatis partes defendendas
suscipiens, ait beatitudinem, eius actioni,
non vero intellectus, attribuendam esse:
quod his rationibus confirmat. Bonum
voluntatis obiectum est, uti verum intel-
lectu: atqui beatitudo verum & summum
bonum est: ad voluntatem igitur beatitudo
referenda est. Deinde, Beatitudo referri
debet.

1.

3. Reg. 3.

Controver-

sia inter vo-

luntatem &

intellectum.

quoad bea-

titudinem.

con-

sistere.

con-

sistere.

con-

sistere.

con-

sistere.

con-

sistere.

con-

sistere.

debet ad actum perfectissimum, quoque nullus inter omnes habitus virtutum sit perfectior, atque caritatis actus omnium perfectissimus & nobilissimus est, ut & virtus illa omnium bonorum habituum nobilissima iuxta Apostolum, *Maior autem horum est caritas*, quæ & immoderate à voluntate descendit, necessario igitur confitendum est, ad hanc beatitudinem referri debere. Producit adhuc quædam à sacris libris testimonia, velut leges citatas, quas à Codice Evangelico depromit, ubi lex diuina & sancta Scriptura felicitatem summam, ad animæ voluptatem delectationemque transferunt. Vnde *Matth. 23.* *Matth. 23.* *Psalm. 25.* *Psalm. 25.* *Psalm. 25.* Porro gaudium & deliciae hæc ad voluntatem referri debent. Vnde efficere conatur, beatitudinem necessario voluntati debere adiudicari, & ab eius operatione, & non alterius, originem sumere.

S. Thomas beatitudinem in actu intellectus consistere docet. Intellectus partes agit D. Thom. non minoris nominis quam alter, ostenditque beatitudinem ad actum intellectus debere referri, ac proinde voluntatem non recte hanc ad se trahere conati, quia nimirum solus intellectus tandem summum hoc bonum adipiscitur, quod prius etiam cognouit & intellexit. Atque hæc sunt rationes quibus innititur; Beatitudo est adeptio ultimi finis: ac talis adeptio non consistit in actu voluntatis quæ semper in finem remorum tendit, eum desiderando (desiderium siquidem de motu ad finem) & non nisi è præsentia quam coram videt aut percipit, delectationem trahit, & numquam in aliquod incognitum fertur. Ergo sequitur necessario, prius obiectum ab intellectu percipi debere, quam à voluntate desideretur, & certum est tunc demum finem hunc obtentum esse, & velut præsentem existere, quando ab intellectu viuacitate percipitur. Confiteri igitur oportet, ab actione eius, omnem beatitudinem, qui ultimus noster finis est, dependere.

Deinde, ratio & æquitas postulant, ut iam præstantis obiecti gloria ad actum nobilissimum referatur; atque intellectus actus multo nobilior est actu voluntatis: ipse e-

nim huius ductor, tutor, rector, & director est: director autem nobilior est re directa. Affert adhuc plurima à libris sacris loca, velut leges quædam quas causæ putat suæ plurimum patrocinari, ut reuera etiam faciunt. Velocum illum Ioannis, *Hæc est vita æterna, Ioan. 17.* *ut cognoscant te verum Deum, & alium eiusdem, scimus quoniam cum apparuit similes illi erimus, & videbimus eum sicuti est.* At quoniam iuxta omnes sanctorum Patrum paragraphos, omnes Doctorum expositiones, omnes Theologorum sententias, vita æterna ipsa beatitudo est, & Deum videre, est esse beatum; ideo euidentissime ostendit, beatitudinem hanc ad intellectum & non ad voluntatem debere referri, eum ad illius actum exercitumque pure & simpliciter eadem pertineat. Voluntas igitur iuxta D. Thom. causa cadat, damna luat, & obgannire desinat.

Quid vobis de hac quaestione videretur Auditoribus? an non causa perplexa est ac difficilis: huic ut hodie finem imponam, litigiumque inter vtramque rollam, Salomonem imitabor, diuini verbi gladium capiam, & quam ille sententiam tulit, feram. *Diuidite & date mediam beatitudinis partem actioni voluntatis: & mediam partem, intellectus.* Sententiam hanc protuli Augustini, Gregorii, Nazianzeni, Ambrosii, aliorumque Patrum sententia inductus: ita namque illi verba illa Psalmi, *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, & in Psalm. 35.* *lumine tuo videbimus lumen, explicauit, item Ibid.* illa, *Gustate & vobis deie:* in quibus de actione voluntatis tum intellectus est mentio, gustus enim & voluptas ab illa, ab hoc vero visus & cognitio dependent. Tunc siquidem anima nostra vere beata & foelix erit, quando summi illius boni ita potita fuerit, nihil ut amplius desideratura sit: at hoc non nisi per duarum harum facultatum simul vitarum operationes fieri potest.

Et quamuis certissimum sit, beatitudinem nostram à duabus hisce potentis dependere, obiter tamen notandum est sacram beatitudinis Scripturam, ut plurimum eandem soli intellectui, velut parti nobiliori, attribuere, intellectus vnde Paulus, *Videmus nunc per speculum in actibus at-*
anigana. tribuit.

1. Cor. 13.

enigmata, sunt autem facie ad faciem. Quod Apostolus hic verbis, Moysis Hebræorum ductor egregia figura expressit.

Figura.

Quamdiu in luminitate montis Sinai ille hærebat, facile videri à quouis poterat, & facies eius omnibus patebat; sed vbi monte descendit, inque castra venerat, adeo resplenduit facies, vt velo eam obtegere necesse habuerit, nemoque eum nisi velatum videre potuerit. Designabat hoc, diuinæ maiestatis iubar, splendoremque adeo vehementem & illustrem esse, vt eam, quamdiu hic in terra serpimus, non nisi mediante velo, nube, & umbra fidei, cernere possimus: sed vbi in montibus illis æternis, in cœlesti inquam habitaculo fuerimus; facile eandem à nobis videndum, & nulla illic fore vela, nulla specula, nulla ænigmata. Fides obscura, interea dum hic viuimus, locum habet: sed aperta visio, quando in beatitudine cœlesti commorabitur. Ecce figuram.

Gen. 29.

Habebat Laban pecorum ditissimus & agtorum, duas filias, quarum maiori nomen Lia, sed quæ lippientes haberet oculos, minori vero Rachel, sed quæ venusta erat, vt quæ maxime. Pulchriorem dilexit Iacob, eamque in coniugem postulauit; sed ait Laban, non esse de patriæ consuetudine minores natu ante maiores nuptui tradere. Allegoria vere digna: Laban hic, est Pater æternus, huic duæ sunt filię, fides, ipsa inquam Lia, sed cui lippiant oculi, ac quæ proinde visus obtusioris sit, sed quæ tamen certa existant: & visio diuinæ suæ essentia, quam Rachelem appellabimus, pulchram visu & aspectu iucundam. Nos autem Iacobi sumus, qui huius pulchritudine & amore capti, in diuinam visionem exardescimus: sed prudens ille Pater, qui in cœlis habitat, consuetudinem patriæ seruans, prius fidem, quæ maior natu est, vt diligamus, & in baptismo nobis despondeamus, totoque deinceps tempore foueamus; ac deinde Rachelem se nobis, id est, apertam essentia suæ contemplationem, daturum in vxorem pollicetur.

Gen. 24.

Patriarcha Isaac prius quam Rebeccam, futuram vxorem conspiceret, munuscula

Tom. 4. *Bessai Aduers.*

ad eandem, & inter cætera in aures pretiosissimas, destinauit. Hic iterum docemur, Isaac illum cœlestem animarum nostrarum, filiarum cœlestium, inque vxores destinationum amore captum, antequam etiam ab illis videatur, mille ei munera, gratias, charismata, virtutesque, atque inter cetera pretiosum illud fidei monile, quamdiu in hac terra degunt cuiusque in auribus illa Patriarchæ signum est & symbolum (*fides enim Rom. 10. ex auditu*, vt Apostolus ait) mittere. Adeo vt fides hic in terra maneat, nosque interea illustret, at visionis dies clarior & illustrior in cœlo, ad felicitatis nostræ beatitudinisque complementum, reseruata sit. Quod & Prophetarum iam oraculis manifestum faciam.

Isaac in primis, *Regem*, inquit, *in decore Esai 33.*

suo videbunt oculi eius, cernant terram de longe: respice, anima erectis palpebris, Sion ciuitatem, æternam, solemnitatis nostræ, oculi tui videbunt Ierusalem nouam habitationem optulnam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, ne auferentur clauis eius, aut cardines, in sempiternum. Idem & alius, *Non eris Cap. 20. tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor luna illuminabit te, se. erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloria tuam.*

E quibus omnibus tandem concludere licet, omnem beatitudinem nostram; & animarum sanctarum gloriam in admirabili hac visione, quæ actus intellectus est, actu voluntatis tamen cooperante, consistere: visione inquam adeo iucunda & grata, vt si eius aliquoties meminisset, nunquam in diuinam maiestatem peccarem. Vnde scripsit Salomon, *Memorare nouissimam tuam, & in æternum non peccabis*; hanc vobis sententiam de cœlesti visione intellectam hodie exponam, in duas diuidam partes, prima dicet; in qua hæc visio consistat; & altera quantum eadem dignitati splendorique includat.

Fuere nonnulli, qui à veritate deuiando, credideruntque, Deum æternum & infinitum, quoad sententiam, à nulli vnquam creatura videri posse, aut aliquando videndum, eiusque mentionem & amplitu-

Mm

plitu.

plaudinem, & vires & viuacitatem creaturarum omnium lōge antecellere. Huius opinionis fuisse Almaicus, teste Turrecremata li. 4. de Eccl. part. 2. c. 35. & alius quidam Petrus Abailardus Gallus, vt testetur Bernardus Luxemburgius in catalogo hæreticorū. Hunc quoque errorem amplexi sunt Armeni, credideruntque, diuinam naturam à nullo videri perfecte & integre posse, sed aliquem tantum eius essentia radium aut iubar; tradunt hoc Alfonso à Castro, & D. Gregor. lib. 18. Moral.

II.

1 Ioan. 4.
2 Tim. 1.

Nitebantur hi aliquot S. scripturæ locis, quæ tamen in prauum sensum & perperam exponebant; vt illo Ioannis, *Deum nemo vidit unquam.* & illo Paulino, *Inuisibilis soli Deo:* adhæc aliquot SS. Patrum autoritatibus dicentium nonnunquam, Deum à creatura cerni non posse; vt Ioannis Chrysostomi homil. 14. in Ioannem, Epiphani hæresi 70. Hieronymi apud S. Augustinum epist. 3. Sed fragili profecto nituntur fundamento, quod facile ac nullo negotio subuerti potest. Dum enim duo illi Apostoli, & tres illi Patres docent, Deum à creaturis minime videri, sciendum, varie hoc exponi & diuersimode posse.

2 Ioan. 4.

Greg. lib. 18.

cap. 36.

2. Part.

Epist. 3. &

112.

1 Ioan. 4.

Primo, *Deum nemo vidit unquam*, scilicet hac in vita & iuxta vulgarem Domini agendi rationem: ita sentit Gregorius: Secundo per visionem comprehensibilem, id est, perfectam, qualis est notitia, qua scriptum Deus nouit; hæc est opinio S. Thomæ. Tertio, solis naturæ viribus, vt quidem Ambrosius vult. Quarto oculis corporalibus visuque sensibili, iuxta Augustinum. Atque ita verissimum est, Deum à nullo videri, itaque intelligendum esse, *Deum nemo vidit unquam.*

Matth. 5.

Cap. 18. &

22.

Verum asserere, maiestatem & essentiam diuinam à nulla vnquam creatura, cælesti gloria donata, videri posse, erroneum & hæreticum est, & à vera credendi regula alienum, quod è scriptura affirmare possumus; legitur enim apud Matthæum, *Beati in corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* & aliquot interiectis capitibus scriptum est, *Angeli eorum, semper vident faciem Patris:* & cap. 22. di-

cuntur homines aliquando Angelis in cælo futuri similes. Credendum est igitur tam homines quam Angelos Deum visuros. item duobus aliis in locis, *Videbimus eum sicuti est,* 1. Ioan. 3. id est, 1. Ioan. 3. & in Apocalypsi, *Serui eius seruient illi, & videbunt faciem eius.* Est hoc igitur meridiana luce clarius, & contrarium asserere, hæreticum foret.

At scire, quomodo hæc visio fiat, quomodo creator lippientibus creaturarum oculis cerni possit, quomodo infinitum finiti mente concludi, quomodo qui lucem habitat inaccessibilem, cuius vestimentum lux est, qui posuit tenebras latibulum suum, sub humanum captum cadere possit, hoc opus, hic labor est; hic quadratura circuli est; hic Theologum agere, ingenii aciem intendere, sensus in captiuitatem dare, rationem cohibere, mysterique magnitudinem sequi oportet. Hinc sciendum est, vt illud obiter admoneam, Præconem & tubam Euangelicam animalibus Ezechielis similem esse debere, quibus erant & pedes & alæ; his ad volandum & intra nubes se sistendum, illis vero ad ambulandum in terra vtebantur. Ita concionator alas, & pedes habeat oportet, pector similis des quidem ad sese dimittendum & per terram serpendum, populi se auditorumque animalibus capacitati accommodando; alas autem ad quæ apud Ezechielē sublimi hodie mysterio mentio incidit, necessario alæ mihi assumendæ erunt, reliquæque communi dicendiratione, sublimiores conceptus producendi, vt quomodo hæc Diuina visio contingat, manifestum fiat.

Ezech. 3.

Concionator similis des quidem ad sese dimittendum & per terram serpendum, populi se auditorumque animalibus capacitati accommodando; alas autem ad quæ apud Ezechielē sublimi hodie mysterio mentio incidit, necessario alæ mihi assumendæ erunt, reliquæque communi dicendiratione, sublimiores conceptus producendi, vt quomodo hæc Diuina visio contingat, manifestum fiat.

Principio igitur notandum est, nec sensus, nec intellectum hominum, quidquam sine speciebus sensibilibus aut intelligibilibus, comprehendere posse, illis quidem ad sensus exteriores, his vero ad intellectum accommodatis: adeo vt, quando hominem, arborem, domum video, nemo dicere posset, omnia hæc oculo meo inesse, qui enim tam grandia grauique corpora tam angusto loco contineantur? sed credendum est, ex obiectis illis tenuissimas quasdam formas

formas oriri, rerum à quibus nascuntur imaginem referentes, quæ à Philosophis species vocantur; quæ instar speculorum corpora & rerum veritatem sensibus repræsentant, adeo ut nemo vere dicere possit, domum aut arborem oculis inesse, at solas eorum species, quæ egressæ, & naturaliter agentes, ad sensus accedendo, facultatiq; eorum unitæ eadem mihi repræsentant. Hæ deinde species rudiores non nihil, & materiam redolentes, sensus iam prætergressæ, visuique obiectis suis repræsentatis, longius procedunt, & ad intellectum vsque pertingunt; à quo sublimantur, sub intellectu agentis lima acuntur & poliuntur, omnemque exuentes ruditatem, de sensibilibus fiunt intelligibiles, spirituique quidquid per sensum iam transiit, repræsentant: nullam alioquin intellectus rerum notitiam haberet: Is enim iam à primo instanti chartæ virgini persimilis est, in qua nihil adhuc exaratum est, sed quæ apta sit, ad quaslibet figuras & characteres recipiendos; lanæ item nullo colore tinctæ, sed quæ omni tingi suo tempore possit; speculo etiam, quod quælibet obiecta referre potest. Aristoteles eundem tabulæ rase in qua nihil adhuc depictum, sed quodcumque pingi queat, comparavit. Adeo ut intellectus & mens ex se omnino inops sit, nihilque nisi per species queat cognoscere: oportet enim, inquit Philosophus, intelligentem speculari phantasmata; adeo, inquam, nudus & egens est, ut omnia à sensibus mutueatur, nihilque ad ipsum pertingat, quod non prius per facultates sensibiles transferat. Vnde mihi hoc Philosophorum placitum: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*, natum videtur; & vulgi sermone tritum Proverbium, Non posse cæcum iudicare de coloribus; quia enim oculus nunquam aliquem colorem vidit, intellectus nihil de eisdem cognoscere potest; quidquid enim ille novit, non nisi per species à sensibus datas cognitum habet.

Cum hanc de speciebus intellectui obiectis materiam tracto, regis me rationibus puto interesse, in quibus de pecuniis, vecti-

galibus, tributis, stipendiis agitur. Nam sensus exteriores æquiparo receptoribus particularibus, qui scilicet hinc inde ditcurrentes per omnes naturæ huius regiones, species, velut regias pecunias colligunt, visus colores, odoratus odores, gustus sapes, auditus sonos, & tactus qualitates sensibiles; & quum omnes hæ species accurate collectæ fuerint, ad commune teloneum, ad quod omnes huiusmodi formæ referuntur ad sensum scilicet communem, destinantur: omnes denique in loco rationum recensentur, qui ex imaginatiua, existimatiua & phantasia aliisque compositus est; postea ab intellectu agente iterum recensitæ, ad memoriam velut ad arcas regias & parsimonie thesaurum, referuntur, quo iis intellectus, qui velut rex est, suo tempore & loco utatur. Hinc igitur efficere volo, intellectum nihil scire, aut sensus sentire siue speciebus sensibilibus & intelligibilibus posse, ac consequenter ostendere, duo esse necessaria, quo anima beata Deum in cælo cognoscat, eiusque essentiam clare contempletur, vel ut Deum immediate in intellectu unitum habeat, vel aliquam saltem eius essentia speciem, quæ eundem repræsentet.

Horum ultimum penitus fieri nequit, impossibile namque est, infinitum illud diuinitatis obiectum tam nobilem ac diuinam speciem producere, quæ intellectui tam hominum quam Angelorum, omnes magni huius esse perfectiones, omniaque infiniti illius æterni, & æternitatis infinitæ mirabilia repræsentet. Quod his rationibus manifestum redditur. Quidquid enim supra communem naturæ ordinem est, videri per inferiorum similitudinem nequit, ut magnus Ateopagita ait Dionysius. Verbi gratia, hominis, qui obiectum corporeum est, speciem repræsentare mihi nequit Angelus, quia totus spiritualis est. Multo igitur minus diuina essentia, quæ est obiectum infinitum, resque increata, per creatam aliquam formam, imaginem aut similitudinem corpoream, poterit videri. Secunda ratio est hæc, diuina essentia infinita est, illimitata; continetque in se quidquid cognosci potest:

Nulla species capax dari potest, quæ Deum repræsentet.

D Dionys.
lib. de diu. nom.
minib. c. 1.

Mm 2 potest:

potest: at nulla dari potest forma, creatave species, aut modo est, quæ sit huiusmodi, id est, quæ tale obiectum queat producere; sequitur igitur, Deum per aliquas species ab animalibus videri non posse. Tertiam hanc statimus, species quæ rem aliquam repræsentat, semper re è qua oritur simplicior, magis spiritualis, magisque à materia aliena est. Certissime igitur asserere possumus, Dei visionem, quæ Beatos in cælo habeat, ab imaginibus, aut à speciebus intelligibilibus originem non trahere. Quinam igitur sit? quomodo magnus ille Deus conspiciatur? quomodo facultates animæ nostræ essentiam comprehendent.

Theologi hac de visione cum tractant, docent Deum in cælo per modum speciei intelligibilis beatis se animabus vnire, & hunc in modum ab iisdem videri; non quod essentia eius formas quasdam recipiat repræsentantes, sed quod eadem ex se & realiter cum iisdem sese coniungendo, efficiat id ipsum quod specis sensibiles & intelligibiles in sensibus & intellectu faciunt, & quod obiecta absentia rum in hoc, tum in illis, mediantibus speciebus, efficere solent: Deus fungitur siquidem vice huiusmodi formarum, cumque iisdem sese vnire, nulla interposita, aut mediante specie, quod vt manifestius fiat, similitudine quadam demonstrabo.

Simile.

Ferrum ignitum dum igne penitus eidem se vnire in fornace candet; vnio hæc realis dicenda est; ex seipsa proueniens, non vero per species producta; igne namque per hanc immediatam vnionem ferrum in sui similitudinem conuertente, ita ferrum immutat, vt non amplius ferrum; sed ignis esse videatur; quippe quod è ferrugineo lucidum & splendens, è frigido calidum, è spisso leue, è rubiginoso glabrum & candens factum sit, & naturam quodammodo exuerit. Id ipsum de vnione illa beatifica dicendum est: Deus enim, quæ sæpius in diuinis voluminibus igni comparatur (*vt Deus noster ignis consumens est,*) dum se beatis animabus vnire, vnio hæc realis & vera est, non vero per species producta mediantes; qui easdem per hanc vnionem connubiumque sacrum, aut potius

Heb. 11.

coniunctionem diuinam, ita commutat, vt esse iis quoddam supernaturale assignet; itaque eas teat, vt non amplius animæ, sed Deus ipse esse videantur: non quasi essentiam propriam amiserint, aut animæ esse desinant, sed dumtaxat, quod desiccate sint, & penitus quodammodo in diuinam naturam commutate.

Hunc mihi conceptum Joannes in Epistola suggestit, ita namque de hac Dei visione locutus est: *Cum apparuerit similes ei erimus; id est penitus commutati, desiccati, & quod ignis cū ferro, hoc Deus ipse ager nobiscum. Similem simili è ligno dolat Bernardus: Quomodo ferrum ignitum & candens igni simillimum sit, pristina forma exutum sic omnem tunc in sanctis humanam conditionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquefcere, atq; in Dei penitus transfundere simi itudinem.* Apostolorū princeps Petrus hoc ipsum docuit, dicens: *Vt per hoc efficiamur consortes diuina natura.*

Sed præter arctam hanc vnionem creatoris cum creatura, animæ cum Deo, aliud quidpiam necessarium est, lumen scilicet gloriæ, qualitas quædam supernaturalis, robur cæleste, diuina virtus, quæ intellectum vltra id quod potest, sustollat; ipsum adaptans, vt tam mobile obiectum intueatur, similitudinemque & proportionem creaturæ cum creatore, & infiniti cum finito produens: hoc autem auxilium lumen gloriæ appellant, & de hoc locutus est Psaltes: *In lumine, gloriæ scilicet, videmus lumen essentia tuæ diuinæ.*

Ipsæ quidem Deus ex seipso visibilis, Sol est circumquaque resplendens, fax etiam lucidissima; sed nimis obusi visus est intellectus noster, oculos lippientes habet, adeo, vt si gloriosa hæc qualitas nobis non succurreret, perspiciliorumque vice fungeretur, eundem cernere non valeremus: ipseque defectus non ab obiecto, sed à potentia dependeat. Intellexit hoc ipsum & Aristoteles, dum ait; Intellectum; quoad diuinarum ac supernaturalium rerum aspectum oculis bubonum & noctuarum esse simillimum; vt enim hi Solis splendorem aut radios, ira ille

1. Ioan. 3.

Bernard. in simillimum sit.

pristina forma exutum sic omnem

tunc in sanctis humanam conditionem quodam

ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquefcere,

atq; in Dei penitus transfundere simi itudinem.

Apostolorū princeps Petrus hoc ipsum docuit, dicens: Vt per hoc efficiamur consortes diuina natura.

2. Pet. 1.

Vt Deus

in cælo vi-

deatur, glo-

riæ lumen

necessari-

um est.

Psal. 35.

In lu-

mine, gloriæ scilicet, videmus lumen essentia tuæ diuinæ.

ille diuinarum rerum maiestate & intuitum nequit perferre; quod hac similitudine demonstrabo.

Quemadmodum qui nocte intempesta & obscura per pratum amœnissimum, varietate florum variegatum, virore ridens, fallacibus vmbrosis circumdatum incederet, nihil horum omnium videret, donec, veniente sole & illucescente die, vno cuncta momento contempletur. Ita cum Beatorum animabus agitur: nam quamuis in campis illis elyptis versentur, tamque admirabile præ oculis obiectum habeant, nihil omnino, non secus ac si in densissimis tenebris versarentur videre possunt; donec lumine illo supernaturali exoriente, quod gloria lumen appellant, omnia ad oculum patefiant, ipsæque siagula quam minutissime contemplantur. Hoc itaque modo diuina visio contingit, hac in re gloria Beatorum sita est, hic beatitudo nostra versatur: ecce hoc vnum spectamus, huc nos peruenturos confidimus, hoc intendimus, *Hæc est vita, vt cognoscat te Deum verum.* O visio regia, penitus admirabilis ac vere diuina! ne quid nimis, hoc ad secundum concionis membrum spectat, quod iam prosequi aggrediar; & quoniam pluribus iam ostendimus, quomodo Deus ab anima videri possit, iam ratio exigit, vt quanta eiusdem visionis dignitas sit, aperiamus.

Ioan. 17.

III.
Diuinæ visionis excellentia duabus in rebus sita est.

Visionis huius maiestas & amplitudo, delicia & gaudia, quæ ex summi boni intuitu oriuntur, ad duo referri capita queunt. Primum est gaudium quoddam infinitum, quo perfunduntur animæ cum Deum suum intuentur, eiusque essentia conspectu perficiuntur: quod adeo immentum & ingens est, vt iam quatuor aut quinque annorum millia effluerint, ex quo Cherubini & Angeli essentiam diuinam contemplari sunt, & tamen saturari nequeant; verum quo eandem diutius intuentur, quo & desiderium videndi magis excreseat, & incredibile, quod ex visione oritur, gaudium magis magisque augeatur. Quid hoc est, Deus bone? an non vere iucunda illa visio diuinæ essentia esse debet, vt, qui eam iam

à tot annorum millibus conspexerint, exaltari ab eadem non queant, imo nouas delicias & voluptates nouas indies in ipsa reperiant.

Hanc cum Spiritus sanctus nobis metaphorice designare veller, de ea quasi de epulo ac conuiuio instructissimo locutus est; *Ego dispo. o vobis, sicut disposui mibi ceter, vt edatis & bibatis super menam meam in regno meo.* Quin & apud Ezechielem sumptuosum se nobis epulum paraturum, & in pascuis nos pinguisimis collocaturum pollicetur, *In pascuis oberrimis pascam eos.* Cur vero putemus, sub gustus potius quam alterius sensus delicias demonstrare eum beatitudinis æternæ delicias voluisse? duas ob causas. Primo, quod gustus cæteros sensus quoad delectationem antecellit; quod ita declarari potest. Offerantur famelico & ipedia exhausto odores suauissimi, harmonia iucundissima, picturæ venustissima, virgines forma pulcherrimæ, & simul cibi lautissime parati; an non cæteris relictis ad hos se conferret? atqui in cælo omnedelectationum deliciarumque genus reperitur; nam vt scriptum est: *delectabuntur in multitudine pacis.* Secundo, quod in gustu arcta quædam vnio & coniunctio reperitur inter cibum & cibatum; cibo scilicet in comedentis se substantiam conuertente. Quod de nullo alio sensuum dici potest, nec fieri solet; vt obiectum eorum taliter potentia vniantur. At in cælo arcta quædam Deum inter & animas habetur vnio & coniunctio; vnde Christus: *Rogo te Pater, vt omnes vnium sint, sicut tu Pater in me, & ego in te & ipse in vobis vnium sint.* An non igitur hæc coniunctio, tam arcte constituta, & mille amoris vinculis coherens, infinitum cælitibus gaudium & delicias incredibiles affert?

Longe maiora proferunt SS. Patres, docentque gaudia cælestia tam immensa, & ingentia esse, vt si omnes mundi delicia, gaudiaque in vnum coacta, simul & vnam Beati animam conglobarentur; ipse ne vel vnico momento oculos à tam nobili obiecto veller auertere, quamuis certo sciret decem annorum millibus se eius visu recreandum.

M m. 3. dum.

Lib. 10. c. 18.

S. P.

In Soliloquiis
super illa
verba:
Intra in
gaudium
Domini
tui.
Matth. 25.

dum. Tantam scilicet voluptatem, tantamque
lætitiā adfert diuinæ essentiaē contempla-
tio. Hinc in libris de ciuitate Dei ait S. Au-
gustinus: *illa visio Dei tanta pulchritudinis
visio est, & tanto amo e dignissima, vt sine hac
quibilibet alius bonus pradium atque abun-
dantem, non dubitet Plotinus infelicissimum di-
cere.*

In meditat.
c. 4. & Hugo
lib. de ani-
ma. c. 4.

Maiori cum affectu locutus est in Solilo-
quiis, in hunc namque modum eorum amo-
re gaudiorum captus exclamat: *O gaudium
super gaudium, gaudium vincens omne gaudium,
extra quod non est gaudium, quando intrabo in te,
vt videam Deum meum, qui habitas te? Allusit
scilicet ad verba illa Euangelij: Intra in gaudium
Domini tui.*

Dauid rex
videndi Dei
desiderio
tenebatur.
Psal. 16.
Psal. 41.
Psal. 79.

Eodem actus enthusiasmo eadem pene
meditatur S. Bernardus: *Premium inquit, est
videre Deum, viuere cum Deo, esse cum Deo, esse
in Deo, qui erit omnia in omnibus, habere Deum,
qui est summum bonum; & ubi est summum bo-
num, ibi est summa felicitas, summa iucunditas,
secura eternitas, ibi est vera lætitia plena scientia,
omnia pulchritudo, & omnia beatitudo. O insi-
gnis Philosophia! o docta conclusio! o vi-
sio admirabilis!*

Item Moy-
ses.

Exod. 33.

Cant. 1.

Quam ardentem ad hanc Dauid Rex Israēl
anhelaret, satis colligi potest è suspiriis, quæ
interdum in Psalmis edit; vt, cum ait: *Faciem
tuam, Domine, requiram.* Item *Quando veniam
& apparebo ante faciem Dei?* & rursus: *Ostende
faciem tuam, & saluauerimus.* Videre quippe
faciem tuam, est optata beatitudine perfrui,
& ab eadem exclusum viuere est, vere esse
miserrimum. Præsta igitur gratiam, vt ad
eius conspectum admittamur, eaque inter-
dum frui possimus.

Mirabilem ille opifex Moyses Hebræo-
rumque ductor, aliud quoque non desiderabat,
sed sapius a Deo contendebat, enixeque pos-
tulabat, vt ad diuinæ faciei conspectum ad-
mitti posset. Audiamus quomodo eius ergo
Domino supplicet: *Domine, si inueni gratiam
in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam.* Omne
quoque desiderium sponsæ illius in Canticis
non alio tendebat; amoris enim faculis suc-
censa, sponsique complexum & conspectum
desiderans, sæpenumero dicebat: *Ostendemi-
hi faciem tuam, facies enim tua decora: ipsam*

quippe videre, omnis mea voluptas ac felici-
tas, vnica delicia mea, & gaudium. Te cum
videro beatissimam me prædicabo; cum a-
mifero, omne me bonum amissile existima-
bo; sine te enim viuere mihi mors est, ac te
videndo viuere, longe iucundissimum. Quid
designare voluisse putatis vehementi hoc
affectu, nisi vehemens desiderium, quo bea-
tæ illæ animæ, summi Dei sponsæ, vt diuinā
faciem contemplerentur, accensa sunt: qua vi-
sa veram tum denique se felicitatem nactas
poterunt dicere.

Quin ipse Dominus, dum Moysen edo-
ceret, qua ratione benedictio populo esset veteres so-
impertienda faciei suæ visionem inter cate-
ra potuit; quasi nulla maior benedictio aut nedictio-
felicior homini dari possit. Audite verba: *Lo-
quere Aaron & filij eius: Sic benedicetis filiis Isra-
el, & dicitur eis: Benedicat tibi Dominus, & cu-
stodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, &
misereatur tui.* Adeo vt ab omni ætate Judæi,
omnisque antiquitas crediderit, nihil repe-
riiri in mundo posse, quod cum eiusdem fel-
licitate compararetur, maximamque beatitu-
dinem, quæ ab hominæ postulari & haberi
queat, hanc proculdubio existere.

Tanta in Salomonis Regis facie maiestas
& splendor elucebat, vt occulta quadam ra-
tione omnium oculos ad se attraheret, &
quodammodo fascineret; adeo, vt multi Re-
ges eius videndi ergo Hierosolymam veni-
rent. Quanta igitur maiestas in Regis regum
vultu eluceat, & quantam iucunditatem in-
tuentibus afferat necesse est? illo, inquam,
vultu, qui omnes Sanctos in stuporem rapit,
Angelis admirationem inicit, vt non Reges
modo & Principes eam desiderent, sed ipsi
Cherubini, Seraphini, Potestates & Throni
in eius visum exardeant. Vnde Petrus ait:
In quem desiderant Angeli prospicere. Ecquodi-
gitur beatis est gaudium, ecquæ læticia, ec-
quæ voluptas, iucundissimum illum vultum
in æternum intueri?

Jacob Patriarcha cum in Ægyptum de-
scendisset, & dilectum sibi Joseph in vniuer-
so illo regno dominari vidisset, quem iam & Joseph cō-
viginti annis vt mortuum luxerat; ita gauis-
sus est & exultauit, vt eundem archetypum fuit.
com-

2 Paral. 9.
Salomonis
faciei pul-
chritudo.

1. Pet. 1.

Gen. 46.

complectens; præ gaudio lachrymatus sit, lætitiaque longiorem orationem intercludente dixerit. *Iam lætus moriar, qui vidi faciem tuam.* An non vero gaudia Beatorum & solatia multo maiora esse credendum est; quando nimirum cœlesti regionem ingressæ vident, non Iosephum aliquem, sed Deum illum æternum & infinitum, qui vniuersum nutu orbem temperat: an non tum vere cum Iacobo dicere poterunt? Iam læti in æternum hic viuemus, iam vere felices sumus, cum essentia tuæ pulchritudinem contemplantur. Tantum siquidem eorum gaudium erit, tanta quoque voluptas, nullis vt verbis exprimi queat.

1. Reg. 14.

Tantopere Absolomum regis conspectus, & præsentia delectabat, vt mori maluerit, quam diutius eiusdem facie carere: cumque iam biennio à conspectu regio exclusus fuisset, diutius id ipsum ferre non valens, Ioab regiarum copiarum præfecto multis cum lachrymis supplicauit, *Obsecro ergo, vt viderem faciem regis; quod si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.* Sane si Absolon tanti fecerit regio conspectu frui, vt eodem carere tormentum morte grauius duxerit; quo gaudio affici credemus sanctas illas animas, cum patrem illum suum & regem maiestate contemplantur? quantum illis voluptatem & exultationem diuina illa facies afferret? quantum gaudium vultus ille regius? O gaudium! ô delicias! ô voluptatem incredibilem! Quis igitur adeo effeminatus & iners erit, vt mundum non despiciat, eiusque voluptatibus valeat, quo æternas delicias cum omnibus Sanctis in cœlo percipiat?

Animæ
Beatorum
dum Deum
intuentur,
variarum
rerum simul
notitiam
acquirunt.

Præter inenarrabilia illa gaudia & voluptates incredibiles, quas Beati ex diuinæ essentia contemplatione percipiunt, est & aliud, quod eorum felicitatem mirum in modum adauget, quodque à diuina hac visione nascitur; omnium scilicet rerum perfecta & absoluta cognitio, scientiaque quædam incomparabilis. Adeo vt quicumque Deum vident, omnia simul in eo videant: & vnicuique instanti & doctissimi & sapientissimi redantur ita vt nihil amplius ignorent, eorumque intellectus illustratus & exacutus de

nulla iam re dubitet. Sine vlla namque difficultate statim quidquid Philosophicum, Theologicum, & Mathematicum est, percipiunt, omnia sacra Scripturæ emblemata, Prophetarum anigmata, & omnem mysteriorum sublimitatem in momento rimantur: profundas SS. Trinitatis abyssos, sublimitia incarnationis miracula, & opus redemptionis humanæ penetrant. Eodem tempore intelligunt, & quomodo homines in Deos conuertantur, & quomodo Deus gratiam in eis infundat, quomodo sine vlla voluntatis coactione, nec eiusdem præiudicii violatis, eas iustificet vt tamen exterius non percipiatur: quomodo iustitiæ opera cum misericordiæ operibus quam aperissime maritet; ignem scilicet cum aqua, oliuam & arma; quomodo per gratiam saluet, per iustitiam condemnet: quomodo sine vilo respectu, sine vilo meritorum intuitu, prædestinatos ad se vocet, eligat, & foueat, reprobos vero sine vlla iniuria æternis suppliciis addicat; denique quomodo ipsa scientiæ certitudo cum rerum contingentiâ quam optime conueniat. Omnia autem hæc vnicuique manifesta reddam.

IV.

3. Reg. 10.

Regina Saba varias difficultates animo agitans & dubie plurima mente voluens, Salomonis scientiam cum audiisset; omnimodum anxietate pulsa, & interius illustrata, omnium de quibus prius dubitabat rerum certior facta est. Vnde bene notauit historia, dum scribit, *Nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fuerit.* An non hic docemur, animas illas beatas, reginas illas alienigenas, quæ hic in summa ignorantia rerumque inscitia vixerant: quando in scholas illas æternas admittæ fuerint, Deumque viderint, omni obscuritatis nebula dissipata, omnidubio pulso, menteque interius illustrata: perfectam omnium rerum scientiam habituras.

Consolamini igitur, consolamini rure nati & educati, consolare rudis muliercula, pro rudissimite animam idoræ & ignorantes: at omnibus, nem potius date operâ, vt in cœlestem beatitudinem intocatis: vix enim ad eam admissi eritis, quin Platone, Aristotele & omni

Philo-

Philosophorum cœtu doctiores futuri sitis, finxerunt olim Poetas, & non nisi finxerunt, omnes qui in monte Parnasso somniascent, derepente etiam poetas fieri: at potiori iure de cœlesti hoc Parnasso, omnium scientiarum academia, dicendum; ad quem cum animæ, etiam stupidissimæ & obtusissimæ venerint, doctissimæ euadunt, omnium rerum cognitione donantur, adeo ut nihil omnino sit quod ignorent. Quod facillimum erit probare.

Lib. 4. dial.

De his enim ita olim locutus est Gregorius, *Quid est quod non videmus, qui videmus omnia vident?* Item August. *Ex parte*, inquit, *cognoscimus, quamdiu in hoc seculo sumus, sed ad illam lucem patris hominum cum venimus nihil est quod nesciamus.*

Lib. de doctrina Christiana.

Iob. 14.

Idem qui supra Gregorius eandem opinionem locutus, verba illa Iob 14. *Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles, non intelligunt, explicans adiungit, Hoc de animabus sanctis sentiendum non est, quia quæ omnipotentis Dei virtutem vel charitatem vident, nullo modo credendum est, quod sit foris aliquid quod ignorent.* At si certum esset, Beatos omnia in Deo videre, an non hinc sequeretur, illos diuinam essentiam comprehendere cum viderent omnia, quæ in eadem existunt? Res hæc quibusdã ita perplexa visa est, vt distinctione quadam Theologica hic opus esse putarint, scilicet, Beatos quidem omnia scire quæ Deus nouit, *Scientia visionis*, non autem ea quæ *scientia simplicis intelligentiæ* cognita habet, Explico. Deus cum essentiam suam intueretur, simul intueretur, & cognosceret eodem momento quidquid in mundo vel olim factum fuit, vel sit, aut fiet; scientia autem illa, qua omnia perspicit, vocatur *Scientia visionis*, qua non secus atque oculi corporei, omnia, velut præsentia & eorum se posita, contemplantur. Idem deinde Deus, eandem suam essentiam contemplatus, nouit quidquid efficere & creare potest, quamuis nunquam id facturus sit, aut producturus; nisi enim omnia potentia suæ obiecta perfectissime nosset, potentiam quoque suam ignorare diceretur; & hæc scientia in scholis Theologicis *simplicis intelligentiæ scientia* appellatur. Quo præ-

Lib. 12. Mor.

Sancti nihil ignorant.

Duplex in Deo scientia.

ntia.

supposito, dicendum est, fieri non posse, vt intellectus aliquis creatus, diuina visione perficiatur, omnia quæ Deus facere potest, cognoscat: hoc enim si esset, tanta foret perfectio cognitionis in creatura, quanta potentia creatoris in nouis affectibus in rerum natura producendis: atque ita nomen illud incomprehensibile comprehenderet, quod tamen aliqua creatura nequit comprehendere. Hinc propter scientiam illam visionis, qua Deus omnia nouit, docent, spiritum Iesu Christi aliquem creatum eadem etiam scire: si anima qualis nimirum fuit anima Christi, quæ in verbo omnia videt & nouit. Bene quidem quid Deus de hac; ceterorum tamen sancto-um animarum scientia vi- mas hinc excludo; quamuis enim Deum visioni no- deant, non tamen inde sequitur, omnes re- nit.

lites quæ in diuina essentia Oceano natant, ab illis videri & comprehendi. Quod è sacra scriptura scitissime poterit confirmari: hæc enim pluribus in locis docet, Angelos plurima ignorare, quamuis diuinæ essentia tabulam perpetuo intueantur. Testantur idiplum SS. Patres cum credendum docent non eodem prædestinatos omnes modo, diuinæ essentia speculum intueri, sed qui perfectius ipsum vident, plura etiam in eodem contemplari. Atque hinc sit superiores inferioribus insinuare quæ ignorant, atque Angelorum sanctorumque scientiam velut & carera, quæ ad mercedem & gloriam accidentalem referuntur, vsque ad vltimum iudicii diem, crescere & indices augeri, at post ipsum non amplius excre- scit, tuncque finem, vt ceteræ res creatæ, accipiet. Nimis prolixa hæc digressio, & æquo verbosior disputatio, eam iam muta- bo.

Duo in Angelis notitiæ genera notat Augustinus, & quod ille de Angelis, de hominibus nos dicere poterimus, qui illis aliquando in gloria pares existent) vnã nominat *matutiam*, qua spiritus illi cœlestes omnia norunt in ipso verbo: alteram *vesperinam*, qua eadem in seipsis per proprias formas intelligibiles norunt.

Quidquid demum sit, vtum Beati vident Deum videndo omnia, vel aliqua tan-

Angelorū & Sancto- rum cog- nitio in celo quotidie crescit.

Lib. 11 de civ. 6. 7. & lib. sup. Gen. 6. 23.

Ostenditur Beatos vi-

deudo
Deum, et-
iam crea-
turas vide-
re.

tum, non magnopere laborandum est, hoc saltem dicere possumus, tam nobile obiectum vident, eos quidquid ad perfectam beatitudinem spectat, simul videre. Quin etiam certum esse, eos, dum, diuinam hanc essentiam contemplantur, infinita etiam alia contemplari & conspiciere: Quod hac ratione adstrui posse videtur. Cum enim Beati per lumen gloriæ ad singularem quandam cum Deo similitudinem euecti sint, dico, quemadmodum Deus lumine suo diuino non seipsum modo, sed omnes omnino creaturas inuenerit; ita quoque eisdem per gloriosum hoc lumen, quod Deus immittit, non modo Deum, sed plurimas etiam creaturas visuros. Deinde, quoniam diuina essentia, quam velut formam intelligibilem Beati in diuinæ essentia contemplatione habent, nimium quantum propter infinitatem suam potens est ad omnes creaturas representandas; non video quid impediat, quo minus sancti, dum eandem inspiciunt & conspiciunt, etiam res creatas videant.

Quomodo
Deus simul
& creatura
videri que-
ant.

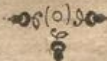
Notate hic vos velim, Theologi, res creatas quas Sancti in diuina essentia vident, eadem beatifica visione Deo visas censeri, quia illæ quodammodo ad Deum, velut effecta ad causas, spectant, à quo maxime dependent, vel in quo potius sunt; quia ipsæ omnibus creaturis infinita quadam ratione præminent. Eodem prorsus modo, quo accidentia & passiones in subiecti essentia, quia ad id spectant & referuntur, cognosci dicuntur. Hoc saltem certissimum est, per notitiam hanc intellectum penitus in rerum cogitatione, iuxta propheticum oraculum Iatandum, *Satiabor*, inquit, *cum apparuerit gloria tua*, hæc nempe visa intellectus nouerit omnia, volūtas in omnibus delectabitur, & memoria plurimorum recordabitur, ipsa denique essentia tunc contemplatio beatissimum me reddet & felicissimum. Ecquænam igitur voluptas, ecquæ beatitudo & felicità hæc erit! quantum gaudium Sanctis felix illa diuinæ essentia contemplatio afferet? Hæc scilicet animarum sanctarum gloria est, tunc non nisi de voluptatibus & delicijs sermo erit, tunc nulla ignorantia mentio, illic idiotarum mox doctores euadent, muti oratores, asini & bar-

Tom. 4. Bess. Advent.

di Philosophi. O paradoxa, & natiuitates! Hanc obicero visionem mentibus vestris insigite Christiani, itaque fiet vt Deum nunquam offensuri sitis.

Hanc tu, & rerum omnium opifex, Deus æternæ, infinite, & omnipotens, qui maiestate & mirabilibus plenus es, & in cuius visione vera animarum nostrarum gloria, Angelorumque beatitudo consistit, gratiam præsta, vt aliquando te in cœlesti regione contemplari, gaudijs his perfrui, delicias has gustare, lætitiæque sempiternæ participare valeamus. Fac, obsecro, vt, quem hic in terris non nisi lippientibus obscure fidei oculis videmus, in cœlo aperte, sine vilo velamine, coram videre valeamus: id est, facie ad faciem te cernamus, essentiam tuam contemplemur, quæ dum sese videndam præbet, illidem aliorum obiectorum & infinita alia creata, simul, velut in lucidissimo aliquo & voluntario speculo, representat: nullus tamen eandem penitus potest comprehendere, eius perfectiones indagare, aut ad fundum mirabilium eius pertingere. Quamuis enim Cœlites eam integram videant, non tamen eandem omnino & penitus perueniunt, id est, non omnibus quibus videri potest modis: quemadmodum enim qui Oceanum videt, omnem quidem illius superficiem videre potest, non autem omnia, quæ in eo vsq; ad infimas abyssos delitescunt. O igitur visio vere admirabilis, visio beatissima, quæ homines simul & Angelos in admirationem rapit! visio denique, verbo vt absoluam, quæ animarum gloria est, nostræque beatitudinis obiectum, ad quam nos S. Trinitas & trina vnitas deducere dignetur, quæ viuet & regnabit in sæculorum sæcula,

A M E N.

Na

FERIA

FERIA QVINTA.

DE CORPORVM BEATORVM
gloria.

Partitio.

1. De corporum glorificatione.
2. De resurgentium corporum perfectione.
3. De quatuor dotibus corporum glorificationum.

Memorare nouissima tua, & cogita,
quanta corporum beatorum futura sit
gloria, & in æternum non peccabis,
Eccles. 7.

FIGVRA.

Exod. 15.

Cum magnus ille Hebræorum ductor,
Ægyptiorum terror, Iudæorum legisla-
tor, prodigiorumq; patrator Moyses in mon-
tis Sinai summitate versaretur, cumq; Deo
secretius ageret, tanto interior anima eius
perfulsa est gaudio, & corpus gloria, vt facie
instar solis splendente, oculisq; flammaram
more scintillantibus populus in eum oculos
intendere nõ potuerit. Quid dubitamus hoc
corporum cœlesti gloria donatorum figurã
dicere: quam primi in enim vt electi montes
æternos conscenderunt, familiaritate diuina
perfruentes, inædibilem in anima volupta-
tem, & incomparabilem in corpore gloriam
splendoremq; experiuntur, qui nullis expri-
mi verbis possunt, facies enim eorum instar so-
lis resplendet, oculi instar astrorum scin-
tillabunt, totum denique corpus lumine &
gloria illustrabitur. O diuina metamorpho-
sis, & egregia commutatio! ð conuersio tota
cœlestis? hanc vero pluribus hodie vobis de-
monstrare decreui, sed ante omnia spiritus
paracliti opem, & Deiparæ Virginis interce-
dentis auxilium imploremus. Atq; ideo cum
Angelo eandem compellemus.

Ave MARIA.

I. Quemadmodum fide edocti sumus, per-

petuam animabus post hanc vitam beatitu-
dinem superesse, ita quoq; firmiter credimus
post vniuersale iudicium ingentem corpori-
bus Sanctorum gloriam esse destinatam. Est
enim hoc longe æquissimum, ipsaq; hoc di-
uina iustitia videtur exigere, vt quoniam
miseri illa corpora ita exhausta sunt inedia,
ieiuniis, macerationibusq; totq; labores &
molestias perpessa sunt, aliquam etiam mer-
cedem, remunerationemq; recipiant, ipsam
scilicet gloriam cœlestem. Hac spe innixus
Iob in ærumnis exultabat, inque furore resi-
dens, hoc proposito præmio, se consolabatur.

Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissi-
mo die de terra surrecturus sum, & rursum cir-
cumdabor pelle mea, & in carne mea, videbo Deum
saluatorem meum, quem vsurus sum ego ipse, &
oculi mei conspiciuntur. Reposita est spes mea in
sinu meo. Perinde ac si dixisset, Eia age, corp⁹,
sustine, patere, tempestates, procellas & for-
tunæ aduersantis rabiem vide: neq; enim hoc
futurum est perpetuum, non semper aduer-
sabitur tibi fors, habebit finem ærumna, non
semper in sterquilinio hoc sedebis, non sem-
per in sordib. volutaberis, veniet enim dies,
qua gloria circumdaberis. Cōsolamini, cōsolamini
oculi mei, qui modo lacrymas ve-
lut fontes emittitis, veniet siquidem tempus, beatis aper-
te in cœlo
bitis. Atq; hæc omnia de visione humanita-
tis & gloriosi corporis Iesu Christi, qui in æ-
terna beatitudine oculorum corporalium
obiectum erit, non vero de diuinitate, quæ
omnes sensus longe transcendit, omnesq; fa-
cultates materiales excedit, intelligēda sunt.

Hunc quoque in modum consolabatur se
Propheta regius dum ait, *Concidisti sa cum* Psal. 29.
meum, & circumdediti me lætitia: tempus præ-
teritum pro futuro vsurpando dicere vult:
Permites quidem aliquando Domine, vt vi-
lis hic & discissus corporis saccus à mortē di-
laceretur, inque cineres redigatur, sed mox
post diem resurrectionis eandem reparabis
restaurabisq; lætitia me incredibili perfun-
dens. Bene autem dixit, *Circumdediti me læ-
titia*: eo quod corpora Beatorum in cœlo,
obiectis variis, quæ lætitiã & voluptatem
incomparabilem afferent, circumdanda
sint. Quibus? An non enim circumdandi &
cit-

Iob. 9.

Christi hu-
manitas à
beatis aper-
te in cœlo
videbitur.

circūvallari læticia est, videre superius regem plenum gloriæ, subrus cœlum sideribus varięgarum, tot ad latus Angelos & sãctos gloria perfruentes, ante quoque æternitatem numquam finiendam, & post iœlicitatem nulli alteri comparandam.

Mardocheus, qui sacco prius & cilicio cinctus per urbem incedebat, super terram cubabat, ieiunio carnem emacerabat, hoste suo iuratus in medio sublato, purpuram & coccum induit, auro fulgebat, & coronam auream capite gestans, intrepide ad Regem accedebat. Designabat hæc historia hoc ipsum corpus, quod modo carnis huius sacco indutum, in summa abiectioe ambulabat, & super nudã vitã huius extenditur, aliquãdo coram diuina maiestate appariturũ, regio schemate vestitũ, glorię vestimento circumdatum, coronamque immortalitatis capite gestans. Hanc figuram confirmã Apollolus, meoq; conceptũ quam proximẽ accedens in prima ad Corinthios ait: *Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur, oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, id est, Nos, qui vilibus hic & rusticorum vestimentis induti sumus, aliam tandem aliquando vestem, imo regiam assumemus, cum qua coram summo Numine compareamus.*

Pastor ouium Dauid, interea dum cum spurio Philisthæo decertaret, non nisi pastoritia lacerna indutus erat, sed hoste & bello confecto mox vestem mutauit & sortẽ, nam è pallore princeps factus, tunicę pastoritię loco regium paludamentum assumpsit. Insignis profecto allegoria, quę docet, quam diu corpus nostrum in vita hac agit, quę non nisi continuus quidam conflictus & certamen est, in quã ei cum hoste illo teterrimo, mundo, inquam, decertandum est, non nisi vili mortalitatis passionumque tunica id ipsum indutum esse: at bello peracto, & passionibus edomitis sortem & habitum mutaturum, nam ex mortali immortale, è plebeio nobile reddetur, & loco ignobiliorum crassitudinis grauitatisque colorum, æreba vestimenta glorię & honoris assumet. Accedit huic meę sententię ad Philippenses scribens Apollolus: *Nostra autem conuersatio in cœlis est, unde etiam saluatorem expectamus Dominum nostrũ*

Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis suę secundum operationem, quã possit etiam sibi subiacere omnia.

Quam diu Arca testamenti in deserto & Exod. 38. solitudine Sinai errabat, pellibus animalium conuicta erat: at mox vti in templum à Salomone exstructum illata fuit, veteribus depositis exuuiis, tota auro intrus & foris resplenduit, & inter Cherubim ex ære conflatos collocata. Iterum hic docemur, animam quę vere arca Testamenti est, quam diu in vitã huius deserto comoratur, pellibus carnis & vilibus corporis exuuiis esse circumdatam; sed vbi in splendidißimum cœlorum templum introierit, pelles & saccos in aurum & fulgorem conuertendos, eamq; in medio verorum Cherubim & Angelorum collocatam, circumquaque rutilaturam.

Filius ille prodigus, si eius sortis meminissetis, è longinqua regione rediret, lacer & nudus, sordibus & illutię oblitus, mox vt patrias ædes intrauit, noua vestimenta accepit, & vario obsequiorum caritatisque paternę genere exceptus fuit. Hinc discite, Auditores, hominem, qui vere filius prodigus est, qui omnem olim substantiam in terrestri Paradiso decoxit, tandem aliquando è mundi regione redeuntem, corporeaq; veste nitiũ quantum lacera, in mortali sc. vita degendo, indutum, & domum paternam, cœlum, inquam, ingredientem, nouas exuuias habiturum, vestimenta glorię assumpturum, auro & gemmis rutilantia vestimenta quę nunquam consumerentur, sed pristinum perpetuo splendorem conseruabunt. Hinc in Apocalypsi vidisse se ait Joannes plurimos, *Amicos stolis a bis.* Ecce & figuram.

Joseph Patriarcha, cum fratres in Ægyptũ frumentandi causa missos videret, duas singulis vestes impartit. Signabat hoc, Deum omnium Patriarcharũ caput, animabus Beatorum cœlum ingredientibus, duo vestis genera elargiturum, vnũ quo beatitudo animę, alterum quo corporis designatur, ac tanti illa splendoris & dignitatis, vt si eorum interdum meminissetis, nunquam Deum offenderemus. Ita quippe censuit Salomon: *Memorare nouissima tua, & in æternum non te cabis.*

Eph. 2.

1. Cor. 15.

4. Reg. 17.

Philip. 3.

2. Par. 17.

Luc. 15.

Apo. 7.

Gen. 45.

Eccles. 7.

Hanc vobis hodie gloriam ad viuum depingere conabor, & bifariam diuisam: primo dicam, quomodo corpora hæc aliquando sepulchris egredientur rediunt; deinde quibus donibus insignita, & perfectionibus cummulata cælum ingressura sint. Non mediocrem autem vos hinc vtilitatem tracturos confido, si attente me, vt soleris, audieritis.

II. Ipsa nos fides sacrarumq. litterarum auctoritas docet, magno illo resurrectionis vniuersalis die, corpora nostra, quæ tanto iam tempore in terræ ergastulis carceribusque horrendis captiua detenta sunt, post longum soporem, Angelorum manibus recomposita, in libertatem asserenda, solitoque venustiora, Beatorum saltem, & in vnineris membris splendidiora, resuscitanda. Aperte mihi hoc præsignatum videtur in captiuitate Joseph Patriarchæ, hic enim, cum biennio obscuro in carcere delituisse, tandem summa cum gloria emissus annulo & torque aureo donatus, & purpura indutus est. Ad eundem modum mortui postquam duobus, quatuor, aut sex annorum mensibus in obscuro tetra carceribus delituerint, carcere laxato tandem emissi, æternitatis annulo, immortalitatis torque, & vestibus gloriæ & beatitudinis donabuntur, & regiam quandam dignitatem præ se ferent.

Dixi, eos in corpore perfectissimo, & omnibus numeris membrisque absoluto resurrecturos, quin etiam addo, vngues, capillos, barbæ pilos ad perfectionem non defuturos. Ita namque id olim Christus referente S. Luca: *Capillus de capite vestro non peribit.* Eiusdem opinionis fuit & magnus Thomas, quæ & hoc præfato Euangelij testimonio confirmat, licet & hanc rationem adiungat. Barba enim, inquit, & capilli cum ad perfectam corporis pulchritudinem non parum momenti adferant: ipsum vero cum quanta fieri potest pulchritudine resurrecturum sit, necessario credendum est, corpus cum capillorum & barbæ ornatu resuscitandum.

Capilli & barbæ sunt ornamento & decori esse, caluitiem vero & ad corporis mentum inueste dedecori & probro, confirmari fati potest vlti illo puerorum Bethel

exemplo, qui caluitiem magno suo malo Elisæo Prophætæ sanctissimo exprobatur. Vt autem melius quid velim intelligaris, notandum est, duo esse membrorum corporis animati genera, quædam namque membra ad maximas & præcipuas animæ functiones destinata sunt, qualia sunt cor, hepar, pulmones, cerebrum, caput, stomachus, & alia: quædam vero ad priorum conseruationem, corporis ornatum, pulchritudinem decorumque, vt ad conseruationem fructuum folia in arboribus, à natura constituta sunt. Atque ita vngues & capilli corpus exornant, eiusque pulchritudinem & decorem adaugent membrorum. Cum igitur corpora in summa & absolutissima perfectione resuscitanda sint, æquum est & consentaneum, vt hoc etiam ornamentum, quod hinc prouenit, nequaquam desit.

Idipsum & de humoribus, torrentibus illis naturalibus; quibus nocte dieque corporis nostri ager irrigatur, ac præsertim de sanguine, qui per venas perpetuo dimanat, dictum esto, quod hoc modo confitimo. Quidquid ad naturalem corporis humani constitutionem eiusque fabricam compactionemque spectat, cum ipso necessario debet resurgere: atqui tales sunt humores, & præsertim sanguis, iuxta Augustinum, dicentem: *Corpus constat ex membris officialibus, officia alia ex consimilibus, consimilia ex humoribus.* Credendum est igitur, eadem cum corpore resurrectura, sanguinem scilicet venas subiturum, & reliquos humeros propriam quam olim occupauerunt sedem petituros. Ecce & aliaratio, & verisimilior.

Resurrectio nostra similis sit oportet resurrectioni Jesu Christi, & quale corpus illius fuit, ita erit & nostrum: atqui ipse cum vniuerso suo sanguine, si non animali, id est, refurresco, qui intra venas continetur, & qui vitam conseruat, saltem vitali, id est, eo, qui artérias complet, immo totus sanguineus, resurrexit, inutiles alioquin esset vini in sanguinem illius pretiosum in Sacramento Eucharistiæ Transsubstantiatio: deinde, teste Damasceno, quod semel assumpsit, numquam dimittit, efficitur igitur necessario, eodem nos modo resurrecturos.

Vnica

Gen. 41.

Luc. 21.

3. par. 9. 80.
art. 2.

Corpora resurgent vna cum sanguine humore & succo.

Nostra resurrectio similis erit resurrectioni Jesu Christi.

1. Cor. 4.

Vnica solum hic sese offert difficultas, quæ è verbis Apostoliceitur, ait enim alibi: *Cæci & sanguis regnum Dei non possidebunt.* At dicere oportet, nõ hic eum de carnis aut sanguinis substantia, sed de carnis & sanguinis operibus, id est, peccatis, agere, vitur autem eadem significatione in Epistola ad Galatas: *Manifesta sunt opera carnis;* denotat enim hic officia functionesque vitæ brutalis, quales sunt comestio, potio, generatio, dormitio, aliaq;. Ita quoq; id declarauit Seruator, cum apud Matheum locutus est: *In celo neq; nubent, neq; nubentur.* Aut, si Augustini expositionem sequi malimus, per carnem & sanguinem intelligenda hic erit corruptio, quomodo in hoc, modo in illa dominatur, inq; mortale hoc corpus vitæ exeret, quæ post generalem mortuorum resurrectionem nullum habebit locum.

Verum contra Adæ resurrectione sit in Eua, an in Adâ.

Iterum noua hic difficultas exoritur: Verum scilicet costa Adæ, quam Deus clanculo ei dormienti abstulit, & ex qua Eua compegit, in hac an in illo resurrectione sit. Qui hoc curiosius inquirunt, hoc argumentum proponunt. Costa illa Adæ vere & realiter connaturalis fuit, vt nobis nostræ, non tamen in eo resurgeret, alioquin Eua, quæ de eadem formata est, resurgeret, quod dici nequit. Sed verissima sententia est, costam hanc non fuisse in Adamo de perfectione indiuidui, sed tantum velut partem à magno natura Magistro ad augmentum speciei constitutam: ideoque in Eua, non vero in Adamo resurrectionem, veluti semen humanum in eo, qui genitus est, non autem in generatione. Verissimum est igitur, quod initio proposueramus, quidquid ad corporis perfectionem & pulchritudinem spectat, cum eodem resurrectionem, ipsum quin etiam sanguinem & humeros domesticos & arteriis contentos.

Non erunt in celo post resurrectionem claudi aut cæci.

2. Reg. 15.

Hinc rursam eruiimus, nullos in celo fore debiles, claudos, loripedes, membris mancos aut cæcos. Quod in libris Regum figurate expressum legimus, vetuit enim Dauid, ne quis claudus aut cæcos templum ingrederetur. An non solo templo præceptum hoc coarctabatur, sed ad cælestia vsq; limina pertingebat, scilicet nullus corporis defectus

aut deformitates celo recipiendas. Alia id ipsum figura & Deus in Leuitico resignauit. *Leuit. 21. Noluit enim quemquam, in quo nauus aliquid reperiretur, papes, in sacrario offerre, aut ad ministerium diuinum accedere, cæcos quoque, claudos, torto nalo, fracto pede, aut gibbosos intra velum vetuit introire: & hanc præceptionem dedit, ne sanctuarium contaminaretur.* At vt alterius sese hoc præceptum extendebat, denotabatque figurate, nullum distortum, gibbosum, mutuum, deformem, luscum, cæcum in sacratissimum coeli templum, in quo Iesus loco crucifixi & Beatissima Maria, loco pulcherrimæ imaginis, positi sunt, admitrendum, & post resurrectionem generalem, summam omnium omnino corporum perfectionem futuram, nihil vt isdem ad splendorem decorumque addi possit.

Tunc videlicet non amplius claudicabit Jacob, tunc Isaac lippire desinet, tunc Tobias lynceos habebit oculos. Longe etiam alia his adnectit Isaias, dicit enim eos, qui hic in terra claudi erant, in celo cum ceruis & nimbis eursu certaturos, *sal et sicut ceruus claudus.* Tunc quoque miracula illa tantopere celebrata contingent, tum verbis Euangelicis dicere poterimus: *Cæci vident, claudi ambulanti;* tunc quoq; figura illa, quam in Exodo legimus, complebitur.

Israëlitis enim Aegypto cum vxoribus & libris egredientibus, nullus inter eos claudus, cæcus, debilis, nec æger quidem reperitus est, quamuis sexcenta hominum milia ad bellandum apta per materubrum egredierentur, quod obseruauit Psalmista, dum canit: *Non erat in tribubus eorum infirmus.* Ita inter omnem corporum, terræ visceribus & mundi regno egredientium, multitudinem, ne vnus quidem claudus aut cæcus, vel æger reperietur, quod Joannis Reuelationum libro verbis confirmo: *Hisunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas in sanguine Agni, ideo sunt ante thronum Dei, die ac nocte in templo eius, neque esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque villus astus, astringet Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* O foelix prærogatiua, & beata Beatorum corporum fois: quam & Isaias magis

Na 3 exagge-

exaggerat, dum ait: *Præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie.*

Omnes in eadem ætate resurgent.

Audite & aliquid. Omnes illa die in eadem ætate pari ætate resurgent, ideoque omnium Beatorum corpora eodem annos, & eundem vultum præferent, adeo, vt nullus tunc puer, nullus decrepitus, nulli cani, nulla caluities futura sit. Tunc innoxij illi paruuli è matrum rapti vberibus, carnificis gladio iugulandi, non amplius tenella & mollia corpuscula habebunt, nec Jacob Patriarcha canos, quos ad inferos se deducere cum fletu dicebat, vertice præferet, sed omnes in viridi ac vegete iuuenta, in flore ætatis, & quasi vere vitæ resurgent. Hinc Psalmista: *Renouabitur vt aquila iuuentus tua.* Id est, Tanta tua aliquando futura est beatitudo, anima mea tanta quoque tua o corpus, vt non semper canos sis habiturum, aut præ senectute semper incuruandum, sed instar aquilæ renouandum,

Psal. 102.

Ephes. 4.

Idipsum docet ad Ephesios Apostolus, dum ait: *Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Atqui certissimum est, Christum in florida ac matura iuuentute resurrexisse, quæ, iuxta Augustinum, tricesimo ætatis anno inchoatur. Sequitur itaque electos in vniuersalis iudicij die in simili ætate resurrecturos: quod & hac ratione poterit stabiliri. Necessè est corpora in maxima perfectione resurgere, at nulla ætas iuuenili perfectior aut nobilior; credendum igitur omnes in illo ætatis flore resuscitandos. Ad stipulatur huic opinioni & D. Thomas, quam & variis rationibus confirmat.

4. Sent. dist. 44. q. 1. art. 5. & 3. p. q. 21. art. 2.

Post resurrectionem nulli supererunt gigantes, aut pigmæi,

Fuere alij, qui docuerunt, omnia fidelium corpora eadem etiam qualitate, magnitudine, statura resuscitanda: at nullam hæc sententia veri speciem habet, & à paucissimis Theologis adstruitur: quam D. Thomas contrarium defendens, exhibet, quanquam credat, omnes ea quantitate & statura resurrecturos, quam iis natura, nisi noueram egisset, id est, nisi in materia debita parca, & in superflua minimeque necessaria prodiga existisset, in iuuenili ætate elargiri potuisset; Nulli igitur tunc erunt gigantes, nulli

quoque pigmæi, aut nani, sapiens namque & prouidus naturæ director & Oeconomus superflua reiecit, & defectus omnes supplebit.

Illæ sunt laureæ, triumphij, & mercedes, quæ vobis o ter ac beata ac fortunata corpora, post hanc vitam manent, si modo rationis directionem sequi, animæque salubriter monenti auctoritate cupiatis, eadem cum illa gloria donabimini, si in huius vitæ stadio vos humiliaueritis, in altero profecto exaltabimini. Estote igitur in perferendis aduersus infractam, austeritates amplectimini, penitentia operi consecretimini, ieiunia colite, labores despiciate, cum certum sit & indubitatum, patientia & constantia gloriæ vobis coronam plecti. Ita sese in aduersis consolabatur Augustinus, hæc vna gloriæ spes infractum cum & generosum in aduersitatibus tolerandis reddebat, & si quando corpus interdum refragabatur, hæc statim animi meditatione communiabat: *Nonne dignum esse pati omne, quod triste est, vt tanti boni tantaque gloria participes habeamus? frangant ergo corpus ieiunia, premant carnem vestimenta, labores grauent, vigilia exsiccant, frigus incuruet, conscientia murmuret, calor urat, corpus doleat, peccatus ardeat, infletur stomachus, paleat vultus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingreditur putredo in ossibus meis & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum.* O meditatio vere diuina! sed iam nimis diu huic parti inhæsimus. Ad alteram veniamus, videmus, inquam, qualia Beatorum corpora in cælo futura sint, qualesque dotes æterna beatitudo allatura.

In Enchirid. d. 10.

S. Augustini meditatio.

III.

Quatuor potissimum sanctis hosce corporibus dotes Theologi assignauerunt, quas vulgo qualitates supernaturales appellant. Harum prima est impassibilitas, quæ nihil est aliud, quam ab omni passione exemptio, & aduersus omnes fortunæ insultus tyrannorumque impetus prærogatiua. Ita hoc ipsum testatur est ad Corinthios Paulus: *Seruiatur, id est, generatur, in corruptione, & resurget in incorruptione.* Cui & ratio ad stipulatur: quidquid enim pati, ipsum & corrumpi potest, atqui corpora cælestium corrumpti

1. Cor. 15.

rumpi non poterunt, ergo nec pati. Deinde fortior nō patitur ab imbecilliori, atqui nulla Sanctorum corporibus fortiora, aut valentiora repetire est, ergo ne minimum quid patientur. De horum autem robore hoc Apostoli ad Corinth. habemus testimonium, *1. Cor. 15. Eib. de similit.* *feminabitur in infirmitate, resurget in virtute & potentia.* Item illud B. Anselmi, qui ait, Sanctos in cœlorobore Hercules & Sampsones superaturos, tantumque eorum robur & virtutem fore, vt horum minimus vniuersam hanc mundi machinam concutere & instar pilæ loco mouere posset.

Gloriatur olim Archimedes, se, si pedem extra mundi limites ponere posset, altero terram quasi globum propulsaturum.

Sanctorum
robur.

Inanis hæc quædam præsumptio fuit, in Sanctis tamen hoc locum habet, quibus vasta hæc orbis machina instar pilæ sit. Cum igitur tanta Sanctorum corporum vis sit & potentia, quid illis nocere queat? si nihil nocere illis potest, ergo impassibilia sunt. Quod vt euidentiùs vobis fiat & manifestius, cogitate quæso vobiscum, Hebræorum vestes licet quadraginta annis in deserto hærent, impassibiles existisse, nec vlla ex parte ne in fimbriis quidem attritas: item corpora illa cœlestia, quæ continuo motu iam à quinque annorum millibus feruntur, quamuis ignem violentissimum elementum vicinum habeant, ne minimum tamen detrimentum passa esse. Quanto igitur potiori iure de Beatorum id corporibus, quando cœlesti iam gloria perfruuntur, dicendum est?

Vnde impassibilitas
illa corporum
oriatur.

Quis obsecro, hoc in dubium reuocare audeat? si enim corpora hæc destinata sint, vt à morte maneant immunia, & in æternum viuant, aduersus omnes impetus accidentium & morborum infra cta, an non æquum est & necessarium, vt penitus impossibilia sint? Ad hæc si ipsa iustitia originalis corpora in statu innocentia, immortalia & ab omni passione libera potuit reddere, nisi peccatum obstaculo fuisset, an non gloria æterna, in statu beatitudinis tantum in Beatorum corpora iuris & potestatis habeat, vt iisdem illa priuilegiis gaudere faciat?

Varia opinio-
nes, de

Verum vadenam impassibilitas hæc ortum habet, inuestigare, hoc opus, hic la-

bor est, multi multa sentiunt, & varia hic opiniones concurrunt. Sunt namq; qui hanc elementis adscribunt, quæ longe alia se tanc circa Beatorum corpora, quam modo circa nostra ratione habebunt: aiunt enim elementa in illis cum pura & nuda substantia, & ab omni actiua & passiuâ qualitate libera, futura, atque ita nullum omnino motum & bellum in iis concitura, corporaque sine vlla turbatione, passione, corruptione, ac proinde semper in gloria permanura. Verum opinio hæc non est vsquequaque probabilis, & sinceræ Philosophiæ penitus contraria. Si enim tunc qualitates à subiectis essent separata, elementaque nuda subsisterent, viscerent proculdubio, deterioraque quam modo sunt, dicerentur. Accedit adhuc, quod quandoquidem qualitates hæc accidentia sunt elementis propria, quippe quæ ab eorum materia & forma producantur, absurdum sit dicere, effecta causis tamen non deficientibus deficere.

Atque ideo alii, visa sententiæ huius absurditate, credidere, qualitates has realiter & vere duraturas: sed purificatas, & à propriis actionibus & functionibus secretas, Deo ad corporum nostrorum conseruationem id ita permittente. Verum nec hi scopu attigerunt, nam horum opinio si in validi alicuius lance ponatur argumenti, leuis & bulla inanior videri queat. Ita namque impassibilitas in Electorum corporibus non dos aliqua, aut qualitas supernaturalis, (vt interim taceam, de substantia impassibili,) sed tantum instar proteetricis, & auxiliatricis exterius aduenientis, à diuina videlicet potestate, aduersus communes imperus & corruptiones data, foret: quæ id ipsum etiam in corporibus hominum, hoc in mundo adhuc agentium, posset efficere.

Alii vero, prioribus tamen penitus contrarij, docuere, Beatorum corpora, cœlo iam contenta, nescio quid se occultum tamen, habitura quod eadem à patiendo tolerandoque præmuniat & præseruet, cumque nomen huius amuleti ignorarent, & tamen nomine aliquo donare vellent, ad quintæ essentiam id retulere, quæ scilicet in hominum corporibus dominium exerceret, microcosmum.

impassibilitatis huius causa.

cosinum hunc diriperet ac moderetur, ipsa
alimena singulari quadam ratione tempe-
ret, & harmonice ad inuicem concinnaret, i-
psa que corpora, non secus ac caelestia, abo-
mni passione & corruptione vindicaret. Sed
nec verum est, verum prioribus multo etiam
absurdius: nemo enim dixerit, à virtute ali-
qua naturali, qualis est corporis alicuius ex-
lestis, hominum corpora ad huiusmodi glo-
riam, ut est ipsa, Beatorum corporum impas-
sibilitas, euehi posse. Cum & ipse Apostolus
hanc mutationem, non ad naturalem ali-
quam potentiam, sed ad Iesu Christi virtu-
tem retulerit, *Qui reformabit corpus humilitatis nostrae.*

Phil. 3.
Verior cir-
ca impas-
sibilitatem
hanc opi-
nio.

Verior, & cui magis assentior, opinio est,
omnem impassibilitatis huius causam ad-
ipsam esse debere corpora referri, illa namque &
quidquid ad illa referri potest, tum perfecte
animæ rationali obtemperabunt, & subdita
erunt, non secus atque anima Deo: adeo ut
corpora nullam mutationem insigni huic ab
anima communicatae dispositioni contra-
riam receptura sint, ac proinde semper im-
passibilia futura. Porro sententiam hanc cõ-
firmat hoc Philosophorum placitum, *Omnis
passio fit per victorias agentis super patiens, nun-
quam alioquin superare ipsum possit: & fieri
sane non potest, ut agens in patiens agat,
nisi in quantum formæ potentia minuitur,
ac viribus tandem destituta loco cedere cogi-
tur, ac nullum agens in rerum natura, etiam
vehementissimum reperitur quod in glorio-
sum corpus agere, multoque minus id ipsum
corrumpere possit, cum ab his prorsus im-
mune sit, soli animæ subditum, in gloria &
immortalitate, idque protectricis suæ auxi-
lio viuens.*

Subtilitas
secunda
dos corpo-
rum Beato-
rum.

Præter impassibilitatem hanc, & ab omni
mutatione exemptionem, habebunt Glo-
riosorum corpora subtilitatem quandam in-
credibilem, cuius ope & adminiculo quo-
cunque locorum ingredientur & egredien-
tur, quin & ianuas violenter, sine vlla tamen
vi, perfingent, muros penetrabunt, cœlos
pertransibunt, nulloque impediante instar
spirituum, radiorumque solarium vitreas
fenestras pertransibunt, per omnia sese
ingerent. Colligeret hoc est ex Pauli episto-

la ad Corinthios, *Seminatur corpus animale, 1. Cor. 15.
surgit corpus spirituale: id est, quod à spiriti-
bus & Angelis, quoad subtilitatem, nihil dif-
feret.* Bis hoc Iesus Christus seruator noster
suo in corpore designauit, primo cum vi
propria sepulchro ingenti saxo communito
egressus esset, secundo cum ianuis clausis in-
trauit in locum, ubi Apostoli propter metum
Iudæorum congregati erant. Fuere hæc duo
gloriosa huius subtilitatis miracula & acta
supernaturalia. Ecce & alia ratio, eo corpo-
ra sunt subtiliora, quo nobiliora & ex-
cellentiora: at quoniam Sanctorum corpora
nobilissima sunt, necesse quoque est eadem
esse subtilissima.

Sexcentos hæc corporum subtilitas in or-
be errores inuexit. Fuere namque hæretici,
ut testatur Augustinus, qui dicebant, corpo-
rum hanc subtilitatem non fore aliam, quam
qualem spiritus & Angeli habent, quod ni-
mirum ipsa post resurrectionem in spiritus
conuerterentur: at si hoc fieret, nulla homi-
ni, qui anima simul & corpore constat, re-
surrectio foret expectanda. Alium adhuc
quorundam errorem refert Gregorius, di-
centium subtilitatem hanc non nisi quandam
rarefactionem esse, corporaque sancta instar
aeris aut ventorum leuia futura. Sed est quo-
que erroneum, & hæreticum. Christus e-
nim post resurrectionem verum habebat
corpus non aereum aut inane, sed quod
videri & palpari ab omnibus poterat: ita
namque de seipso testatur, *Spiritus carnem &
ossa non habet, sicut me videtis habere: palpate &
videte.* Deinde corpora hæc resurgunt, ossi-
bus compacta & solida, pelleque cooperta,
musculis adhuc compaginata, & cartilagi-
nibus constantia. Testatur hoc Iob Prophe-
ta, *Et in carne mea videbo Deum Salvatorem Iob 19.
meum.* Mera igitur hæresis & peruersa do-
ctrina est, hoc credere: at satius est dicere,
subtilitatem hanc à diuina, perfecta, excel-
lentique complexione, qua tunc sancta hæc
corpora dotata erunt, quamque animæ glo-
rificatae, quæ eorum propria forma est, do-
minium causabitur, ortum habere, atque id-
eo spiritualia, id est, spiritu penitus subiecta,
appellabuntur.

Habebunt adhuc aliam qualitatem, quæ
com-

Errores
quorundam
perperam
de hac sub-
tilitate sen-
tentium.

*Lib. 11.
Mor.*

Luc. 24.

communij nomine Agilitas appellatur; per quam vnico momento cœlo in terram poterunt descendere, & ab vno mundi cardine discurrere in alterum, idque sine vilo obstaculo, aut impedimento. Elici hoc è verbis illis Pauli potest, *Seminatur in infirmitate, resurgit in virtute*; ad quod Glossa addit, *id est, mobile & viuum*. Quod & hac ratione demonstrat: tarditas & mora inimica sunt spiritui, atque gloriosa corpora non nisi meri spiritus erunt: igitur agilia & leuia. Cuius hanc esse causam existimo: Gloriosa hæc corpora animæ penitus subiecta erunt, non solum quod nihil in illis futurum sit quod spiritui resistat, eique aduersetur (hoc namque & Adæ corpori non defuit) verum etiam quod ex animæ perfectio quædam in corpora deriuanda sit, per quam ad huiusmodi subiectionem recipiendam apta reddentur, atque hæc perfectio corporis gloriosi dos nominatur. Atque certum est, animam corpori vnitam esse, non modo in quantum ipsa qualitas formæ est, verum etiam quod moueat, necesse igitur est, vt corpus gloriosæ animæ omnibus hisce modis subiciatur. Quemadmodum igitur per subtilitatem ipsi animæ velut propriæ formæ subiicitur, ita per agilitatem velut motrici & directrici subditum erit, sed ita vt animæ voluntati quam promissime, diligentissime, & celerissime obediat.

Pluribus celeritas hæc è sacra Scriptura locis adstrui potest, quæ animarum motum rebus leuissimis & moueri facillimis comparat. Sapiens eam scintillis comparat, sicut scintilla in arundine discurrent. Ezechiel fulguri; idque in ænigmate rotæ, quæ à spiritu impellebatur, *Ibant & reuertebantur instar fulguris*. Isaias auibus per acra volantibus, *Assument pennas sicut aquila, current & non laborabunt, volabunt & non deficient*. O delicias incredibiles ignem celeritate, aues velocitate, fulminis alas leuitate anteuertere, annon incredibile gaudium adfert? At ne hoc vobis incredibile videatur, similitudine quadam notius faciam. Si enim cursores illi cœlestes, quos Aristoteles Intelligentias, nos sanctiori nomine Angelos nominamus, ad planeta-

Tom. 4. Bess. Aduent.

rum orbiumque cœlestium motum, directionemque; destinati quatuor horarum spatio totum orbem obambulent, adeo vt singulis horis viginti sex passuum millia conficiant; an non credemus, gloriosas illas animas, naturales illas & internas corporum suorum motrices, celeritatem adhuc ipsis motum impressuras; ab vno scilicet polo in alterum eadem transferendo, vnicoque momento ab vno mundi cardine in altum deueniendo. Sane si Angeli naturales illi corporum cœlestium & spissorum motores, tanta eadem celeritate impellant; crediderim animam gloria cœlesti iam donatam, supernaturali virtutum adminiculo, maiori gloriosa hæc corpora agilitate impulsuram. Quanta Deus bone eorum velocitas erit?

Angelus, qui Abacuc Prophetam in Babilonem è Iudæa, quæ quingentis passuum millibus à se inuicem distabant, cæsarie apprehensum; vnico momento, tranfluxit, huiusce mæ sententiæ testis & suffragator erit. Si enim hæc ille in alterius corpore, quid non animam in proprio facturam credendum est? si in corpore adhuc mortali, spisso, crasso, patibili, hoc ille potuit; quid obsecro, hæc Angelis par in gloria, in proprio, & quidem glorioso, beato, spirituali, diuino, quoque agile erit, vt quæ maxime, faciet?

Longius adhuc processit Augustinus ait, Corporum namque tantam corporum horum agilitatem fore, vt ipsum animæ velle & cogitationem quodammodo præuersura sit. *Vbi & celer spiritus ibi erit & corpus*. At tam celeres spiritus & animæ motus sunt, vt vnico instanti, & desiderio cœlum, & metu inferos, & cogitatione adeat antipodes, spe quoque & ambitione ad columnas Herculeas vsque pertingat, & vbicumque locorum imaginando peregrinetur. Cum igitur corpus eadem qua spiritus celeritate mouendum sit vt quidem Augustinus sensit; credere profecto oportet, magnam eius celeritatem & agilitatem fore.

Sed cui bono hæc hyperbolice locutiones? Anne corpora vnico instanti mouebuntur? anne Philosopherum placita euertere

Vtrum corpora vnico instanti

oo

fata-

1. Cor. 15.

Vnde agilitas hæc ostiatur.

Sap. 3. Ezech. 1.

Isai. 40.

stanti mo-
ueatur.

fatagis: inquiet aliquis. Repugnat Aristoteles, qui in quarto Physicorum in vacuo motum fieri posse negat, quia cū in vacuo nulum impedimentum sit, vacuo momento eundem fieri oporteret: quod tamen negat, rationique repugnare asserit. Respondeo.

At docent Theologi, gloriosa Beatorum corpora non nisi in tempore & successiue, sed tamen ita, vt propter nimiam agilitatem id non videatur, mouenda & in horum motu aliquam temporis dimensionem dari, sed eam exiguam & breuem admodum, adeo vt vix percipi possit, quod hac ratione confirmant. Non potest aliquid totum esse hoc in loco, & diuulsum in illo, hinc namque sequeretur eodem tempore & momento illud duobus in locis existere, quod penitus impossibile est, atqui *omne quod mouetur*, iuxta Aristotelem, *partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem*: ergo, si motus hic vnico instanti perageretur, idem mobile eodem tempore duobus in locis existeret. Deinde quidquid vnico instanti mouetur, simul mouetur & motum est; at impossibile est, vt idem numero duo hæc inter se contraria diuersis vicibus peragat. Dicendum est igitur, quamuis corpora gloriosa celerrime sese moueant, tamen in vnico quidem instanti moueri, sed semper aliquod, quamuis breuissimum, spatium temporis intercedere.

Arist. 6.
Phys.

Claritas.

Quarta & vltima dos erit claritas æterna & splendor quidam illustris, quo corpora illa rutilabunt, adeo vt lumine suo velut faces quædam, cælum empyreum illustrata sint. Ait hoc sacra Scriptura, cum de Electis loquitur: *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris mei*, loco prius citato è Sapiente, *fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundine discurrent*. Ecquod illud gaudium erit, tot soles vno in loco collectos intueri? si enim vel vnicus sol, tanto interuallo à terra remotus, & nunquam quiescens, tantopere homines recreet, orbemque vniuersum gaudio afficiat, dum splendorem emittit; quantum Deus bone gaudium erit, mille nos & decies milenos soles oculis vicinos, semperque loco fixos intueri.

Matth. 13.
Sap. 3.

Sunt & alia Scripturæ loca, quibus hoc confirmem, vt ille Danielis. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam eruduerint multos, quasi stelle in perpetuas æternitates*. item ille Ioannis Chrysostomi, *Vnumquemque Sanctorum plusquam radios solis viderimus resurgentem ex illa gloria, cuius candorem & coruscationes oculus humanus non potest aspiere*. Et merito: nam supernaturalis illa claritas ab animæ gloria originem sumet, quæ in corpus ipsum etiam redundabit, adeo vt ipsum lueidum, splendendum & rutilans redditura sit. Concedite mecum montem Thaborinum & rei huius euidentis videbitis periculum. Christo enim, in solemnibus transfigurationis suæ die, vt aliquod huiusce felicitatis specimen daret, gloriam hanc, quæ non sine miraculo hactenus in anima delituerat, non nihil exferente, eadem quamprimum in corpus redundauit; adeo vt illa carnem eius, pellem & totum corpus superficiem inuadente, *resplenderet factus eius sicut sol, & vestimenta eius facta sint alba sicut nix*. Tanta scilicet corporum gloriosorum claritas futura est; à communicatione gloriæ, quæ in anima latitat, proueniens, vt quidam dicere non sint veriti, corporis gloriosi splendore; si de cælis in terram descenderet, solem & stellas offuscandas; lumenque amissuras.

Dan. 12.

Hom. 6. in
epi. ad Hebr.Vnde claritas hæc ori-
natur.

Matth. 17.

An non enim, o gloriosa corpora, verèque beata omnique perfectione & felicitate donata, summæ dignitatis est, amplissimum hoc privilegium, & prærogatiuas illas singulares habere? ecquæ enim sufficiat oratio, o corpora immortalia, ad beatitudinem vestram celebrandam? vos namque, qui instar terræ fuliginis eratis horridi, spissi quoque & opaci, instar solis stellarumque collucebitis; vos, quos hic graves, tardos, ponderosos, mouerique difficiles videmus; tanta celeritate pollebitis, vt Angelos superaturi sitis, velociores cernis, & agente nimbos æuro celeriores: vt quos natura crassos, densos, materiaque obritos fluxit, ita vt minimus paries cursum vestrum impedierit, ita

subi-

subtiles eritis, ut omnia penetraturi, nullumque vobis impedimentum paries aut arma ferrea datura sint. Quid amplius? Vos, inquam, qui interea dum hic in mundo nobiscum ageritis, passionibus, morbis, malis, calamitatibus, aerumais obnoxij eratis; ab omni prorsus, patiendi potentia exempti eritis, ac penitus impassibiles. An non, inquam, hæc ingens gloria est, & ingens fœlicitas? Quid si dixerò propter gloriosa hæc dotes corporum, Beatos mentibus illis æternis, id est, Angelis, quid amplius habituros? quod egregia quadam è libro Genesos figura declarabo; Joseph Patriarcha fratribus suis commune epulum parauit, sed Beniamino fracti vterino quinque panes amplius apposuit. Epulum hoc figura fuit beatitudinis, quam Christus nobis in Paradiso præparauit. Ego, inquit, *dispono vobis, sicut disposui mihi Pater regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.* Mensæ huic affidebunt fratres IESUS CHRISTI, qui verus Joseph est, Angeli, inquam, & homines; Angeli quidem, quod eundem cum Christo Patrem habeant, homines vero, quod eundem patrem habeant Deum, & eandem matrem, naturam humanam: fratribus igitur vterinis quinque fercula apponet, quæ cæteris, id est, Angelis, denegabit, gloriam inquam, corporum, & quinque sensuum delectamenta, qui è Christo in quantum homo est, incredibile gaudium percipient.

Simile. Hoc scilicet est, Christiani, quod nos in malorum tolerantia consolari & animare debet, hoc spem nostram fouere, quando nimirum ob oculos ponimus, massas illas carneas, quæ modo ita abiectæ & viles videntur, aliquando ad tantam gloriam sublimandas. Arbores interea, dum nix terram circumquaque cooperit, aridæ & exsuccæ videntur; omnemque virorem amisisse; verum dum vere nouo ridet ager, nouam faciem assumunt, gemmas, flores, foliaque emittunt, & virorem nouum acquirunt. Idem omnino de corporibus nostris dicendū est: quamdiu enim vitæ huius bruma durat; pallida, lurida, exsanguis, & exsucca videntur; at ubi alterius vitæ ver accedet, nouus quoque splendor & dignitas accedit, omnia ride-

bunt & efflorescent. Hoc igitur vobis proponite, Christiani, ac gloriosam Beatorum sortem semper ob oculos gerite, recordamini nouissima vestra, & in æternum non peccabitis.

Fieri enim non potest, Domine, ut te aliquis offendant, qui beatam hanc sortem semper præ oculis habet. Quis enim adeo sceleratus & nefandus reperitur, qui ob leuem aliquam gloriolam, voluptatulam, delicias friuolas & inanes, corpus suum tam egregijs dotibus priuet, corpus, inquam, quod sole aliquando splendidius, ventis velocius, spiribus subtilius, impassibile, quales Angeli sunt, futurum est. Fierine queat, ut ob nefarium aliquem actum quis ratione præditus, hæc omnia velit amittere? Primus hominum ac præuicatorum Adam merito reprehensus fuit, quod ob leue linguæ delectamentum, omnia priuilegia & gratias, quibus omnis eius posteritas propter iustitiam originalem frueretur & bearetur, amiserit. At magis ille culpari dignus, qui ob similem actum sese priuaret iis, quæ coelestis gloria Beatis elargitur. Quis enim peccet, has corporum dotes animo voluens? quis non aduersus omnes Saranæ impugnationes, & impetus viriliter sese gerat, cum sibi ob oculos ponit, eadem ad tantam aliquando gloriam euehenda, itaque commutanda; ut loco putredinis, non nisi Sol; loco cinerum, gemmæ; loco ægritudinum, sanitas; loco finiti temporis, æternitas; loco tenebrarum, lumen & splendox; loco passionum & grauaminum, impassibilitas; loco calamitarum & aerumnarum, fœlicitas & gloria, veraque beatitudo habenda sit, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus deducere dignentur.

AMEN.

FERIA SEXTA.

OMNIA QUÆ IN HOC MUN-
do sunt, nihil esse, si cum iis, quæ cælo con-
tinentur, conferantur.

Partitio.

1. Terrena cœlestium præstantia valescunt.
2. De rerum fluxuum transitu ac inopia.
3. De eorundem delusione ac tæbe.
4. Per adversa tendendum ad supera.

Memorare nouissima tua, & cogita,
nulla in hoc mundo reperiri posse gaudia,
quæ cum cœlestibus comparentur, & in
æternum non peccabis. Eccl. 7.

FIGURA.

2. Cor. 16. **V**ir gustauerat Elias, magnus ille Prophe-
tes Anachoretarum veterum princeps,
& vasta solitudinis incola, cui spelunca &
mons Oreb loco domicilij erant: cœlestes
delicias, diuinæque vix gloriæ scintillam
viderat; quin statim pallio oculos obduxerit,
& faciem velauerit. Hocce Propheta
factum merito ponderanti visum est, hic
tacite gaudia Paradisi designari: quicumque
enim eadem vel summis labris attingere, vel
extrema lingua gustauere, oculos mundi
huius rebus ocludunt; secumque statu-
unt, nihil omnino in orbe reperiri, quod cum
æterna beatitudine gaudioque cœlesti com-
parari queat. Vltimam hanc concionem
hac super re instituere decreui, quam uti-
nam Spiritus sanctus auxilio suo promo-
uere, & gloriosissima mater ac Virgo inter-
cessionibus dirigere dignetur. Quamobrem
illius opem imploremus, & hanc cum Ange-
lo salutemus, patiter vnanimique voce di-
centes,

AVE MARIA.

I. Præclara Romanæ eloquentiæ parens Cicero, quæ
Ciceronis uis falforum deorum cultu deditus, & à
Christianæ religione alienus, tanti esse re-

rum cœlestium meditationem momenti o-
sententia, pinabatur, vt quicumque easdem ob ocu-
los, licet obiter tantum haberet, terrena-
rum facile obliuisceretur: *Cogitantes supera,*
inquit, *atque cœlestia, hæc nō sira exigua &
minima contemnamus.* Diuina profecto Eth-
nici hominis sententia, qua rerum superna-
turalium excellentia pro dignitate explicetur.

Ad huius imitationem dicere solebat Pal-
ladius, Christianum, vbi ad cœlestes diuitias
anhelare, iuperneque Jerusalem delicias de-
siderare inceperit, non nisi mortem vitæque
finem exoptare, vitam hanc mortalem con-
temnere & fastidire, vt quæ ei grauis & mo-
lestia sit: adeo, vt sanctis cogitationibus sub-
uectus, omni momento in cœlorum regio-
ne obambulet, æque terra ad superna vsque
transvolans, inter Angelorum choros con-
uerfetur, ab hominum se societate conui-
ctuque penitus sequestrans; hinc dicere so-
lebat Paulus: *Nestra autem conuersatio est in*

cælis. Sane quotquot mentem ad supera direxe-
re, & cogitatione versari sunt in cœlestibus;
tantam inde voluptatem deliciasque haufe-
re, vt viuere eos hoc in mundo tæduerit. Ta-
stis sitidem Apostolus, hic enim cum cœ-
lestes diuitias degustasset, ad tertium nimi-
rum cœlum euectus, adeo earum amore in-
census fuit, vt omni tempore & loco, infe-
riora hæc inanesque delicias, imo deliciarum
nomine penitus indignas, pertæsus, exclam-
et: *Desiderium habeo dissolui, & esse cum Chri-*
sto. Perinde ac si dixisset: *Quamuis totius v-*
niuersi imperium obtinerem, tamen viuere
mibi molestum esset; desiderans quippe &
anhelans anima ad altiora suspirat, gestit
interesse choris cœlestium, hos ambit, hos
exoptat, & cum Jesu Christo exultare con-
tendit; atque ideo non modo mortem sub-
ire, sed & penitus destrui, & in mille partes
dissolui, morte nimirum violenta pro diuino
nomine hinc abripi, paratus sum; quo scili-
cet tormentorum intensione & grauitate vin-
culis carneis disruptis, anima in libertatem
vindicetur, carceribusque terrenis emissa, sine
ullo impedimento, libera ad cœlestem domi-
cilium euolet.

Hercu-

David rex ad cœlestia aspirat. *Psal. 119.* Hercules ille Hebraicus Dauid, maius etiam desiderium ostendit; nam hinc rerum cœlestium pulchritudine & excellentia captus, illinc vero rerum terrenarum inanas pertasus, exclamat: *Hec mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Multum inco a fuit anima mea.* Dicere vult, Anne diutius in hac me lachrymarum valle detinebis Domine? mille mihi hic vixisse annis videor, quando, obsecro, aderit tempus, quo gloriam tuam intuear? quando veniam & apparebo ante faciem Dei? nam tunc satiabor, cum apparuerit gloria tua. A quadraginta, ne dicam sexaginta iam annis, in summa egestate vixi, panem petij, & tanta, cheu! mundi inopia & egestas est, vt me satiare nequeat; imo numquam aliquid mihi sufficiat, donec vultus tui lumen videam, gloriæque cœlestis particeps fiam; ô ardens rerum cœlestium & diuinarum desiderium!

Regnum cœlorum thesauro comparatur.

Ipsæ quoque Redemptor Christus, regni que huius Rex, tantopere id ipsum extulit, vt diceret hominem, si vel aliquam eius cognitionem haberet, illiusque delicias vel summis labris degustaret, omnium terrenarum rerum iacturam libenter facturum. Hinc in Euangelio ita de ipso locutus est: *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, vendit omnia que habet, & emit illum.* Regnum, inquam, cœlorum, ager latissimus ac spatiosissimus est, in quo iagens illè gloriæ thesaurus absconditus latet, quem si quis vel cogitatione tantum inueniret, facile quidquid in mûdo haberi vel optari posset, contemneret, quo agrum illum coemeret. Profecto ipsa Beatitudo opulentus quidam thesaurus est; quem si diligenter, toto, inquam, animo & affectu, inuestigare voluerimus, mille mundos, eius habendi ergo, libenter impendemus.

Ibid.

Aliam quoque super eadem re parabolam apud eundem Euangelistam reperio: *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori querenti bonas margaritas, inuenta aut. in vna pretiosa margarita dedit omnia sua, & comparauit eam.* Cuius hic est sensus, omnes quotquot in hoc mundo viuunt, mercatores estis, (nam

alibi legimus: *Negotiamini usque dum Senio.*) *Luc. 19.* cœlestis autem gloria margarita est pretij incomparabilis, quam si inuenire aut tantum percipere potueritis, omnes facultates vestras & opes in eiusdem commutationem expenditis.

Macedonum Rex Alexander, cum multa de regni Indici opulenta & diuitiis fama audiisset, ita eius acquirendi armisque sibi parandi desiderio exarsit; vt quidquid antea magno labore summaque difficultate parauerat, Purperatis suis, regnum quoniam etiam paternum, diuideret. Hoc cum He-phæstion amicorum intimus admiraretur, regisque liberalitatem suspiceret, ab Alexandro audiuit, hoc ei nouum videri non debere, solas enim Indorum opes, vniuerso Philippi patris imperio præualere. Vt regium hocce Apophthegma in rem nostram concinnem, dico, homines, si diuitias amplissimas, quæ opulento cœlorum regno continentur, perspectas haberent; omnium libenter regnorum dominiorumque iacturam passuros; vnica Indorum Orientalium & cœlestium spe contentos, quæ solæ omnia mundi regna & imperia antecedunt.

Refert Heluetios Casar, audita Galliarum nostrarum fertilitate & diuitiis, patria earum subiugarum ergo, excessisse, & quo ad pugnandum magis accenderentur, omnisque in patriam revertendi spes abriperetur, proque terræ fertilissimæ occupatione, validius decretarent domos omnes incendiisse, & vrbes muris spoliasse. Ad eundem modum, Auditores, sicerto sciremus, quæ nam gaudia, quæ bona, eaque diuitiæ in noua hac Francia, Beatorum & Angelorum patria, contineantur; facile omnem hunc mundum desereremus, & flamma charitatis æstuantem; omnes illius ineptias & vanitates succenderemus. Nihil enim in vniuerso hoc mundo reperire est, quod cum diuitiis alterius comparari queat: quas si interdum animo volueremus, omnes peccandi illecebras occasionemque toleremus, & ad nullum delictum propenderemus; ita quippe Sapiens testatur: *Recordare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* *Eccle. 7.*

Hoc hodierna vobis concione exponere factagam: primo quanta sit mundi, si cum cœlesti gloria comparetur, vanitas, aperiam, deinde, non sine labore & difficultate, non sine sudore & pulvere, sed per varias tribulationes & afflictiones, ad eandem aditum patere. Itaque & hodiernam concionem finiam, & simul longiorem hanc de quatuor nouissimis telam succidam. Benevolentiam me solitæ zephyro vt prosequamini, rogo, ad primum me membrum accingo.

II. Nulla rerū cœlestium cum terrenis similitudo est. *1. Ioan. 2.*

Nulla penitus rerum cœlestium, gaudiorumque superiorum cum terrenis est similitudo aut æquiparatio. Primo, quod illa perennia sint & permanentia, hæc inconstantia & mutabilia: nam, *transit mundus & concupiscentia eius*, instar fumi euanescit. Non dicit, transeunt res mundi huius, sed ipse mundus, qui non nisi mera inconstantia est, nihilque in ipso haberi potest permanens, omnes enim Monarchiæ amplissimæ transierunt, Respublicæ potentissimæ coaciderunt, pyramides cælo iniuriam facturæ ad terram collapsæ sunt: Alexandri occubuerunt; Cæsares interiit Cyri prostrati. *Luc. 16.* Transit igitur mundus, transit diues ille epulo, qui epulabatur quotidie splendide, & induebatur purpura & bysso. *Psal. 36.* Quam ad viuum eius ruinam depinxit Psalmographus, dum canit: *Vidi impium eleuatum & exultatum sicut Cedros Libani; transiit, & ecce non erat.*

Vtiterius mihi in hac materia progredienti, videtur mundus non absurde mulo Absolomi comparari posse; statim enim atque ille rebelles & refractarios peccatores, quos eatenus vexit; ad fatalem ambitionis arborem, inanium desideriorum capillis implicatos, sentit adhærescere; subito elabitur, milleque tormentorum cruciatuumque hastilibus eisdem transfigens, animam tandem efflare cogit. *1. Cor. 7.* Vnde satius est Paulo consulenti auscultare: *Hoc autem dico, fratres, vt qui hoc mundo utuntur sint tamquam non utantur, præteritis enim figura mundi huius.*

Esai. 9. Idem argumentum prosequens Haïas, eundem telis araneorum comparat, quibus

nihil fragilius aut inanius dari potest: *Telas, Mundani* inquit, *aranea texerunt.* Id est, superborum araneis cœ-ambitio, mundique gloria, araneorum gloria per similes est, sic namque sese euiscerant & euacuant, vt telas quasdam fragiles texant, quæ minimo Boreæ flabro dissoluntur aut perfinguntur, & non nisi ad muscas capiendas vtilis sunt, quidquid enim mundus eiusque sectatores ordiuntur, post varias etiam molestias & difficultates, non nisi telæ araneorum sunt, qui ad minimum fortunæ indignantis impetum colliduntur & euanescent: *Ita mundus transiit & concupiscentia eius.* *1. Ioan. 2.*

Quam præclaram huiusce inconstantia figuram in S. Matthæi Euangelio detego. *Matth. 5.* Cum enim domum stolidi illius arenæ, loco petra inædificatam intueor, quæ ad primum turbine ad terram corruit; veram mundi imaginem videri video. Ipse enim domus fatuorum ac stolidorum cosmophilorum est, peccatorum, inquam, & delinquentium, sed inconstantia arenæ inædificata, quæ quamprimum, vt aduersa fortunæ turbine ingruere cœpit, concidit & solo prosteritur. Vere itaque, *mundus transiit, & concupiscentia eius.* *1. Ioan. 2.*

Hinc sapienter fecisse mihi visus est Vicerex Egypti Joseph, qui quamuis quadraginta annorum spatio totius regni habenas moderatus esset, liberos adhuc haberet, quibus dotem assignaret; nullos tamen agros & possessiones in illa regione coemere aut comparare sibi posteris voluit. Sciebat siquidem, non stabilem illic Hebræos sedem habituros, sed breui, indignante Pharaone summa cum infamia, si dicere liceat, eiciendos. Daniel quoque Propheta, quamuis quinque potentissimos Reges prudentia & consilio direxisset, Nabuchodonosorem scilicet, Euilmerodachum, Baltassarum, Darium & Cyrum; noluit tamen in barbara illa regione rerum suarum sedem figere, cum omnium rerum exitum consideraret, sibi que proponeret, omnes honores & dignitates non nisi inanis. ineptias, vento & aura leuioribus, fortunæque ludibria, delicias quoque momentaneas

I. IOAN. 2.

raneas esse, & eodem, quo nascuntur tempore, suffocari; iuxta Apostoli verba, *Transit mundus & concupiscentia eius.*

Et contra vero cœlum in æternum permanet, ipsum est domus illa inconcussa, petreæ inædificata, quæ nullos aduersitatum turbines, nulla fortunæ flabra pertimescit, sed omnia veluti festucas & bullas explodit & ridet; diuitiæ quoque eius æternæ sunt, nihilque in eodem reperire est, quod non perpetuum sit ac nunquam interiturum. Figurare id expressit sponsa illa in Canticis, quando domus suæ membra describendo, sponso ait, *Signa domorum nostrorum cedrina, laquearia nostra cypressina.* Duo hic lignorum imputribilium genera rececit, vt insinuet, cœlum, quod sanctarum animarum, quæ Christi sponsæ sunt, palatium est; æternitate constructum esse, incorruptibilitate nitere, & constantia rectum: mundi autem huius palatium è ligno putrido compactum est, omnia eius membra quamprimum corrunt nihil in eo stabile reperitur, non nisi de ruina caluque illic sermo, at in cœlesti omnia solida sunt & stabilia. Nulla est igitur cœli cum terra similitudo, aut aliqua inter vtrumque proportio.

Mundus non nisi punctum quoddam est cœlo collatus.

Mundus namque non nisi punctum est, si cum cœlo conferatur, & punctum quod vix videatur, quia nimis ei vicini sumus: ideo namque sit, vt nescio quam in eo magnitudinem, fictam licet, admiremur, quam nos videremur, si longius ab eodem recederemus. Nam quemadmodum ex eo quod firmamentum longius à nobis remotum sit, stellas non nisi vt scintillas opinamur; cum tamen si in cœlo Saturnio essemus, easdem terra maiores iudicaremus: ita quoque è contra, quoniam terræ affixi sumus, eandem suspicimus & admiramur; verum si nonnihil ab eadem recederemus, statim profecto eiusdem paruitatem videremus, quæ non nisi punctum, vanitas, atomus est, adeo vt ipsa nos fallat vicinitas, ac sitis remotior, & ab ea elongatio veritatem ostendat. Quando enim obiectum aliquod oculis nimis vicinum est, facultati que visibili propemodum

inhærescit, percipi à vidente vix potest; sed proportionata & mediocri distantia naturalem rei colorem & magnitudinem detegit. Vnde Philosophorum axioma, *en sibi e supra sensum positum non facit sensationem.* Ad eundem plane modum, quoniam mundus in oculos incurrit, eundem agnoscere aut eius naturam percipere nõ possumus: verum si nonnihil ab eodem recederemus, quamprimum profecto videremus, non nisi merâ eum vanitatem esse, & beatissimos iudicaremus eos qui eundem pedibus conculcarunt. Ita olim sensit Psalmographus dum ait; *Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanas falsas.*

Psal. 36.

Adhæc, mundus hic non nisi locus paupertatis est, theatrum necessitatum, mera inopia ac mendicitas: quando domus aliquis suppellex describitur, eaque descriptio fit quam breuissime, euidentis signum est, non affluere illic opes, sed curta omnia esse & angusta. Moyses cum domus mundi huius membra & partes describeret, eius artificem non nisi sex dies in iisdem describendis ait in sumpsisse, & septimo die cuncta perfecisse: primo nempe creauit lucem, secundo firmamentum, diuisitque aquas, tertio arbores, herbas & plantas descripsit, quarto solem, lunam & stellas, quinto pisces maris recensuit & volucres cœli, sexto animalia terrestria cum hominibus, septimo vero compleuit opus suum, quod fecerat. Cum igitur tantillo tempore mundi suppellex descripta sit, signum est, eundem non esse vsquequaque opulentum.

Mundus: cœlo collatus non nisi mera inopia est.

Mundi creatio sex diebus peracta.

Quando aliquis pecunias enumerans, parum temporis in iisdem enumerandis insumit, dicere oportet, easdem non affluere. Ita Satan, princeps ille tenebrarum, & violentus mundi inuasor, cum illius diuitiarum rationem iniret & enumeraret quantum possideret, vnico eadem momento & verbo recensuit. Cum enim Filio Dei omnem mundi amplitudinem terræque magnificentiam demonstraret, notat Evangelista, vno id eum momento fecisse, non adhibita proluxa aut longiori singulorum enume-

Matth. 4. enumeratione, *Ostendit, inquit, omnia regna mundi, & gloriam eorum.* A non igitur hinc euidenter colligitur, mundum non esse vsq; adeo locupletem, cum eius maiestas, magnitudo, diuitiæ, deliciaeque tam breui tempore enumerentur.

Et sane dum de alicuius statu diuitiisque iudicium ferimus, aut aliquem opulentum nominamus; de suis eum redditibus victitare nihilq; ab alio mutuum sumere dicimus: illum vero è contra inopem & miserum, qui nullos redditus habeat, & aliunde quidquid necessarium habet, mutuatur. Huiusmodi vero mundus est, tanta nempe illius paupertas est & inopia, vt non nisi mutuo uiuat, & quidquid possidet, ab alio sumat necesse sit: aquas namque à mari, pluuias à cælo mutuatur: itaque ab eodem dependet, vt si vel ad breue tempus eandem desereret, lumenque & influxus denegaret, pessum iret, ac penitus deficeret. Cælum quippe illius nutritius est, Mæcenas, & benefactor, hiberno tempore niues, æstiuo, calores, ueroto rorem, & pluuias autumnali suppeditat: lumen quoque præbet, ne cespiter in tenebris, & ita discrimen adeat, solem, vt per diem instar facis illucescat; lunam vero, & stellas, quo noctu instar luminarium lumen præbeant.

Psal. 3.

Cælum è contra adeo opulentum & splendidum est, vt à nullo depēdeat, à nullo quidquam mutuatur, sed diuitiis plenum sit; nam, vt ait Psalmista, *Gloria & diuitia in domo eius.* Apposite duo hæc coniungit, in domo quidem Naaman erant diuitiæ, at non gloria aut honor, sed lepra infamia & opprobrium: in domo quoque epulonis omnia diuitiis redundabant, sed non honore, at potius ignominia & contumelia. At in cælo non nisi gloria, fœlicitas, honor, diuitiæ, & ea tam amplæ, vt finis earum haberi nequeat; nec easdem Angeli aut Sancti describere aut recensere unquam potuerint: quinque siquidem iam annorum millibus in iisdem indagandis, peruestigandisque laborarunt, & nondum ad finem queunt pertingere, aut memoriam eorum subducere. Dispicite igitur uobiscum, num aliqua cælum inter & terram sit æquiparatio.

Nulla profectio: omne namque quod in mundo est, inane est, umbra fugacius ac meretricissima vanitas, imo vanitas vanitarum & omnium vanitas, merx fucata & fucum faciens, numquam ad dulces finis & vitium redolens, ita tamen fallax, vt quo plures quis habeat, eo & plures desideret, numquam ac satiari queat. In quo non multum mundani ab hydropticis discrepant, quo enim plus ex vanitatum aquis bibunt, quo & maiori siti habendique desiderio exæstuent? adeo vt totus ad sitim eorum restinguendum, desideria cohibenda, ambitionem coercendam, satietatemque afferendam, non sufficiat orbis. *Quin & instar Alexandri Macedonis se fecerunt, qui cum plures esse in mundo mundos intellexisset, lachrymari uertim cœpit.* Vnde poeta, *Vnus Palleo iuueni non sufficit orbis.*

Hæc siti laborabat David, duorum amplissimorum regnorum rex, quibus tamen animus eius expleri nequibat; hinc siti prope modum enectus clamabat; *sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Toto, inquit vitæ tempore siti laboraui, nullaque in mundo reperiri potuit aqua quæ eandem restingeret, quia omnia regna mea, aut quidquid omnino in mûdo me satiare nequeunt. Quo enim plus ex mundi aqua bibo, quo & magis sitio; nec ipse quidem Oceanus, in me licet redundet, ardorem & incendium quo flagro exstinguat. Quando igitur ueniet, Deus bone, dies illa, quando è fonte uiuo fluent in me aquæ uiuæ, quibus animæ, quæ ex iis gustant quamprimum reficiuntur? aquæ, de quibus Propheta ait, *Omnes sitientes uenite ad Isa. 55. aquas.*

Imitatur hoc in genere mundus Heliogabalum Imp. Rom. Hic enim epulum aliquando magnificum parauit, in quod non nisi picti cibi inferébantur, vt cœna picta & imaginaria, non autem uera uocari poterit, ipsique conuiuæ mensa surgentes magis esurirent, quam dum ad eandem accederent. Nouus Heliogabalus est mundus, animas ille ad epulum inuitat, regioque eandem conuiuio uidetur excipere, sed omnia fercula picta sunt, inania, omnesque deliciae fucatae & emen-

III. Mundites vanae sunt.

Mundus animam exsatiare nequit.

Psal. 41.

Isa. 55.

Heliogabalum factum ridiculum.

& eminentiæ: adeo ut maiori fame refecti quam non refecti, laborent.

At in cœlesti conuiuio omnia ferula vera sunt, cibi minime fucati, atque suauissimi, ut vel vnica earum gutta animas refatiet. Testabitur hoc Psalmographus: *Confiteantur Domino misericordia eius, & mirabilia eius filiis hominum, quoniam satiavit animam inanem, & animam esurientem satiavit bonus.* Vnicam dixi aquarum cœlestium guttam ad interiorem sicim restinguendam sufficere, & bene dixi. Testis sit Petrus Apostolus, qui cum in morte labor non nisi vnicam guttam gustasset, adeo satiatus fuit, nulla ut amplius siti laboraret, nulloque erga mundi huius res desiderio teneretur, inebriatusque clamaret: *Bonum est nos hic esse; quod Augustin. exponens ait: Si vna gutta ex Paradisi flumine hausta omnem huius mundi sitim exstinxit, quid inexhaustum honorum omnium pelagus non efficiet?*

Matth. 6.

Mundus regio est, in quam filius prodigus secessit.

Ipse igitur mundus aridissima illa Libya est, in quo siti homines emoriantur, in illa namque nulla perfecta voluptas habetur, nulla delitiæ quæ mentem hominis fatient. Ipse est longinqua illa regio, in qua prodigi filii, id est, mundani, fame propemodum enecti, siliquis porcorum pascuntur: cœlū vero domus paterna, in quo omnes lautissime & iucundissime reficiuntur, in quo omnia iucundissima symphonia perstreperunt, in quo non nisi de epulis est sermo: *Beati, hinc exclamat Psalmographus, qui habitant in domo tua Domine.* Mundus. *Egyptus est, cuius incolæ non nisi allio, cæpiti, aliisque lacrymas excutientibus herbis vescuntur: at cœlum terra promissionis, quæ fluit lacte & melle, quæ voluptatibus, dulcedine & gaudio repleta est.* Nulla igitur vnus ad alteram est relatio.

Psalm. 23.

Mundus locus immundus & reter est.

1. Cor. 5.
Psalm. 38.
Heb. 13.

At magna inter vtrumque differentia, mundus enim locus reter, abominabilis, infamis & ignobilis est, bestiis & animalibus proprius, exilii, & peregrinationis locus. Hinc scriptum legitur: *Peregrinamur omnes à Domino.* Item. *Aduena ego sum in terra & peregrinus, sicut omnes patres mei.* Rursus: *Non habemus hic civitatem permanentem.* Locus est reterrimus odoris, & mephitum pestilentissimam exhalans, adeo ut omnes in eodem emoriantur. Nam, *quis est homo qui viuet, &*

Psalm. 88.

Tom. 4. Bessai Advent.

non videbit mortem? Locus denique qui è quinque iam annorum millibus peste contagiosissima, quam Adam peccando inuexit, quæque omnibus sine vilo respectu mortem adfert, infectus est, *In quo omnes peccauerunt, & m. reus sunt.*

Rom. 7.

Cœlum vero locus voluptatis est, & iucundissimus, suauissima requies, domicilium amœnissimum, & secessus lætissimus, adeo ut vnica in eodem habitare die sit iucundus, quam per decem annorum millia hoc in mûdo, in lachrymarū hac conualle. Docuit hoc me Propheta regius: *Melior est dies vna in atriis tuis super millia.* Locus deinde voluptatibus diuis, deliciis affluens, gaudiis adeo locuples, ut Paulus Apostolus, qui aliquem iam eius gustum perceperat, eius videndi ergo, dissolui cuperet, finem vitæ desideraret, ut vel anima corpore euolaret, vel Neronis ensis, ceruicem incidendo, vitæ filium abscederet, & ad cœlos, locum deliciosissimum tandem transmitteret. Hinc ad Romanos scribens exclamat: *Insalix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.*

Cœlum locus iucundissimus est

Psalm. 38.

Rom. 7.

Quid igitur cogitatis, cosmophili? ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? quid veras delicias contemnitis? quid tantopere terram dispicitis, & cœlum despicitis? Cogitate, quæso, quid Esau acciderit. Hic enim cum ob lenticulæ ferculum primogeniti iura vendidisset, in tantum pœnituit, ut viginti ipsis annis, imo toto pene vitæ tempore, calamitatem suam & peccatum deploraret. Videte ne idem omnino vobis contingat, vobis, inquam, qui ob rem leuissimam ob meras nugas, ob minimam voluptatulam beatitudinis æternæ iura, quæ Christus suo vobis sanguine comparauit, venditis: videte inquam, ne vos serius cum fuerit pœniteat, ac in æternum stoliditatem & infortunia vestra & quidem frustra, deploretis. Quod egregie Salomon mihi visus est insinuasse, cum has damnatorum expostulationes & querimonias effingit, *Nos insensati, quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum tantantia quid contulit? transferunt omnia illa tanquam umbra.*

Gen. 25. &

17.

Sap. 1.

Lysimachus Thraciæ Rex cum à Scythis bello pressus siti ad mortem vsque affligeretur,

Pp

tur,

cur, hostium sese potestati dedit, ea tamen conditione, vt quantum haberet, biberet, sitimque restingeret. Cum ita inter vtroque conuentum esset, & abunde refectus errorem commissum agnouisset. *Quam breuis, inquit, voluptatis causa, & libertatem & regnum amisit*: Timendum est, & mundi amator, ne te, qui tam facile inimici te potestati committis & minima tentatione ingruente cum eodem pacisceris, aliquando poeniteat, tuamque fatuitatem deplorans, millies ingemiscas ac dicas, Proh quanta mea dementia & fatuitas! quam stulte egi, quam effraznis mea cupiditas! anne ob nullius pretii rem totum amissum oportuit? anne terra caeli loco assumenda ob vanam gloriam beatitudini caelesti cedendum? *Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt*, inquit Sapiens. E quibus omnibus efficere licet, non posse res inferiores & mundi huius cum superioribus & caelestibus comparari. Iam tempus postulat, vt ad alterum membrum veniamus.

Sap. 2.

Caelestis gloria meritis paratur.

1 Cor. 14. 2 Tim. 2.

Hac porro gloria, vt vterius pergam non nisi meritis iisque plurimis paratur; & si nullum sine labore & sudore bonum haberi potest, multo minus summum: prius enim id promerendum, quam habeatur. Sexcentis id e Sacra Scriptura locis confirmari potest; vt imprimis illa Apostolorum omnium sententia, *Per multas tribulationes oportet intrare in regnum caelorum*. & illa Paulina: *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit*. Caelestis enim gloria corona est, sed quae non nisi certantibus strenueque pugnantibus confertur: certamina itaque & conflictus triumphum praecedant necesse est.

Egregiam huiusce rei parabolam apud S. Matthaeum legere est: non prius sc. vineae illi cultores operis mercedem a patrefamilias accipere, quam toto die in vinea laborassent.

Matth. 20.

Cum autem sero esset factum, dicit Dominus vineae procuratori suo: Voca perarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis usque ad primos. Parabola huius mysterium hoc est, Non prius vineae, id est, Ecclesiae cultores a generali patrefamilias Deo, beatitudinis praemium accipere, quam diligenter laborauerint. Notandum porro est, non dici hic, *Voca oratores*, qui multa quidem dicant, sed pauca praestent,

quorum lingua brachio longior sit, & quorum opera verbis minime respondeant. Non dici etiam, *Voca patronos & senatores*, qui aliis quidem bene, sibi autem pessime consulunt, qui tam discreti sunt in tribunalibus, sed nulla coram diuino tribunali pia opera adferunt. Non item, *Voca musicos*, qui omnes quidem partes norint canere, iucundissimam autem bonorum operum harmoniam in aperto resonantem, non audiant, sed solum, *Voca operarios*, quia opera bona ad salutem imprimis necessaria sunt, & ipsa beatitudinis corona non nisi in certaminum studio acquiritur.

L. 27. Figura.

Noluit olim claudos, & fracta manu & pede deformes templum ingredi, aut ad altare accedere Deus, quod designabat, eos qui bonis operibus non vacant, quorum brachia fracta sunt, caeleste templum, in quo Angeli perpetuo decantant, & cui Christus velut summus Pontifex praest, ingredi non posse. Nullus quoque lapis in templo Salomonis fuit, qui non prius vel malleo concinnatus, vel dolabra dolatus, aut ferro adaptatus esset: quo denotatur, nullum omnino Beatorum, qui sunt veluti lapides, in caelestis Ierusalem fabricam destinari, in palatium illud regium coaptari, qui tribulationum malleo non prius probatus & expolitus fuerit, labores subierit, cruciatu tolerarit, variaque bonorum operum genera ediderit.

3. Reg. 6.

Christus quoque ex hoc mundo ad Patrem abiturus docebat, viam caelum verius, crucibus constratam esse, variaque in eadem supplicia esse perferenda; dixit enim: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Crux siquidem, rotae, patibula, tormentaque totidem veluti scalae sunt gradus, quibus ad caelestem beatitudinem ascenditur.

Matth. 6.

Idem, cum Zebedaei filii in regno eius ad dexteram hic, ad sinistram ille, confidere desiderassent, petiit num calicem suum possent bibere, id est, num eandem passionem subire, quam per calicem designabat. Docere voluit, non dari ante passionem gloriam, & quicumque gloriae coronam gestare desiderat, spineam prius gerere debere. Et profecto nullus vnquam ad gloriam peruenit, qui

Matth. 20.

qui non prius defudarit, quin & ipse Dei filius, ante quam in gloriam admittteretur, pati debuit, ita namque apud Euangelistam de se testatus est: *Nonne oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Si ipsum Dei filium, prius quam gloriam, que naturaliter ei debebatur, adiret, pati oportuit, an non & nos, qui eius solummodo serui sumus, & ad quos eadem non nisi ex mera gratia & misericordia spectat, aliquid pati necesse erit? si dux, ut triumphum adipiscatur, viriliter & animose deceret, gregarius miles & de triuio, ad eandem gloriam anhelans otio disfluet, pugnam detrectabit, armaque rubigine sinet obduci?

Apo. 7.

Joannes cum copiosam hominum in celo turbam videret, ex omni populo & natione congregatam, coram agno statem, stolis albis induta, palmasque manibus gestantem, & vehementer miraretur, vocem mox audiuit: *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, viriliter & ad sanguinem usque decertarunt, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni.* Ipse igitur tribulationes & afflictiones ad celestem gloriam perducunt, nec sine illis cuiquam gloriam adire conceditur, nam

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

Simile.

Agricola, quo latiores seges exerceat, & vberioris messis spes affulgeat, niues gelu brumam prius videat necesse est: hæc enim nisi præcesserint, messis & æstas grandine densissima fœdabitur. Ita quoque, ut læta alterius vitæ æstas; & copiosa beatitudinis æternæ messis existat, hyems, hic tribulationum, bruma niuesque tormentorum præueniant oportet, ne fortasse ex impetu animi intemperie omnia congelascant.

Aliud.

Lauri folia, amara sunt & gustui insuaui, sed salubri corporisque valetudini conducibilia: Labores, pœnæ, tribulationesque acerbæ sunt & amaræ in initio, sed animæ admodum salutaris, & ad salutem obtinendam imprimis necessariæ. Nam sicuti arca Noë, quo magis fluctus crescebant, eo cœlo & nubibus fiebat viciniore, ita quoque tribulationum vndæ animas in mundi huius Oceano fluctuantes sursum euehant, & quo illæ magis intumescunt & exurgunt, quo & hæc beatitudini cœlesti propiores fiunt. Nam ut sa-

pidiores & maiores pisces in salis aquis, non vero in fluuiis, reperire est non secus animæ generosiores & animosiores, in salis tribulationum vndis & aduersitatū fundo potius, quam in quietis deliciarum & voluptatum torrentibus, reperiuntur. Sal quoque ut corporum corruptionem impedit, ita etiam tribulationum fallugo, animarum.

Cogitate igitur mortales, delictis, & voluptatibus assueti, qui tamen gloria potiri, & nihil pati vultis, fieri nequaquam posse, ut ad gloriam & coronam, non præmissis certamine perueniatis. Considerate, inquam, quanta perpessus sit Christus, quænam tormenta subierint Martyres, & quantas tribulationes & ærumpas Sancti pertulerint. De his ingenere ita locutus est Psalmista: *Propter te mortificamur tota die, astimati sumus sicut oves occisionis.* Quasi dixisset: Maiestatis tuæ amplitudo, & bonitas tua infinita, qua nos ad tantam gloriam euocasti, tamque amœnum nobis locum præparasti, ita nos vicissim ad te redamandum obsequiumque fidelissimum præstandum inuitant, ut libenter quotidie mortem subire, & instar bestiarum iugulari exoptemus.

Psalm. 43.

Id ipsum fatetur Apostolus, aitque rerum diuinarum desiderium tam acres sibi stimulos subiacere, gloriæque cœlestis dignitate in tantum se excitari, ut à cæpto virtutis tramite nullis aduersitatibus, aut tormētis, non ipsa denique morte, queat diuelli: *Certus sum, Rom. 8. quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura a iā poterit nos separare à charitate Dei.*

O zelum admirabile! ô desiderium exæ. S. Pauli destuans! ô affectum vehementem! Dicere eum desiderium voluisse opinor, Quando oculos ad æternæ erga gloriam beatitudinis statum contemplandum attol- cœlestem. lo, & simul attendo, quam sordeat in eius comparatione mundus, tantopere illius fruendi desiderio exæstuo, nulla ut haberi in mundo queat tentatio, aut in mundo hostis, qui me ad peccatum pertrahant, rerumque cœlestium amorem animo deleant; ita namque ad eandem anhelos, suspiro, tantus me earum amor tenet, ut quæuis tartarus & mun-

du, homines simul & diaboli, ab eodem me-
 auellere contenderent, cœptum virtutis ta-
 mitem non desererem, aut amorem inter-
 mitterem: nihil enim sunt omnia vitæ huius
 tormenta pœnarque, si cum alterius gloria
 comparentur: *Quod enim momentaneum est,*
ait alibi, & leuis tribulationis nostra supra mo-
di in sublimitate æternæ gloriæ pondus opera-
tur in nobis, æquænam autem est, 6 Marti-
matici, interinstans & æternum proportio,
quænam inter momentaneum, & æternam
extensionem dimensio?

Hac cogitatione permoti plurimi Marty-
 res, in suppliciorum & pœnarum via, quæ
 ad gloriam ducit, animose & strenue perre-
 xere, tormenta explere, mortem quoque
 ipsam exhibentes, proposita scilicet rerum
 cœlestium dignitate, & gaudiorum æternor-
 um magnitudine, & quantum supplicia cru-
 ciatum inferebant, tantum & multo ampli-
 us consolationum gloriæ consideratio af-
 ferebat. Hinc ad Religiosos loquens Bernar-
 dus: *filij huius sæculi vident cruces nostras,*
& non consolationes nostras, quas cœlum nobis
impertit, nec sciunt nos gloriæ adipiscendæ
spe ad fortiter agendum animari. Didicerat
hoc ille ab Apostolo, qui in secunda ad Co-
rinthios hunc in modum locutus est: Pater
miserationum, & Deus totius consolationis,
qui consolatur nos in omni tribulatione nostra,
quoniam sicut abundant passiones Christi in no-
bis, ita & abundat consolatio nostra. Vix enim
nos mortis horror inuadit, quin statim glo-
riæ solamen cœlitus descendens nos in tor-
mentis animet, ac vires suggerat: Respiciunt
enim ad incredibilia & cœlestia præmia, & pro-
pterea omnes eiusmodi tribulationes momenta-
neas ac leuissimas reputant, aiunt Origenes &
Chrysostramus.

1. Cor. 4.

2. Cor. 5.

Lib. contra Celsum.

Lib. 1. de cõpunctione cordis.

Tertull. lib. de corona militis c. 14.

Gen. 48.

Quidquid demum sit, tribulationes nec-
 cessario subeundæ sunt. Notauit hoc ipsum
 in Christo Tertull. in eo, quod post resurre-
 ctionis triumphum cum Apostolis manducauit,
 Christus fauos post sella gustauit, nec antea
 rex gloria à cœlestibus saluatus est, quam rex Iu-
 deorum præscriptus in cruce, minoratus primum
 à Patre modicum quid citra Angelorũ, & ita glo-
 ria & honore coronatus.

Figuras iam producamus. Jacob cum Jo-

sephi filios Manasse & Ephraim benedice-
 ret, manibus in crucis figurâ efformatis eod-
 dem benedixit, quæ benedicendi formula ab
 illo tempore in visu mansit, denotabat hoc,
 non posse Patris æterni benedictiones, quam
 per crucem, quæ tribulationum, tormento-
 rum & pœnarum symbolum est, obtineri.
 Conceptum hunc mihi idem, qui supra Ter-
 tullianus suggestit, sed adiungam & alios.

Templum Salomonis cochleam sinuosam
 in circuitu habebat, per quam ad eiusdem fa-
 stigium conscendebatur: quod & Ezechiel
 in secundi descriptione obseruauit,
Platea erat in rotundum, ascendens sursum per
cochleam, quo docemur, nõ posse nos ad sub-
lime & splendidum cœlorum templum, nisi
per sinuosam tormentorum tribulationum-
que cochleam, ascendere.

Salomon Rex fecit sibi ferculum de lignis Li-
 bani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium
 aureum, & ascensum purpureum. Verborum
 horum mysterium Hieronymus exponens,
 ait hic designari, ad triclinium, illud cœleste,
 in quo Beati omnes iucundissime in perpetuas
 æternitates reficiuntur, & Angelorum
 atria non nisi per martyrium, ipsumque san-
 guinem, per mortem, inquam, vel per tribu-
 lationum amaritudines, quæ ad martyrium
 etiam referri queunt aditum dari. Atque am-
 borum symbolum purpura est, & color ille
 puniceus, & utrumque ad beatitudinem per-
 ducit.

Initio Apocalypseos legi: *Particeps in tri-*
bulatione, & regno & patientia: quæ verba dũ
 legerem, eorũ quamprimum sensum & my-
 sterium percepi: cum enim ait participem se
 fuisse tribulationis & regni, euidenter ostendit,
 laborem ante coronam esse subeundum:
 neque enim regnare permitteretur, qui labo-
 rem subire noluerit. Vnde Apostolus, *si sitis*
stinebimus & conregnabimus.

Cur enim toties in Sacris litteris fœlicita-
 tem & beatitudinem cœlestem coronæ cõ-
 paratam legimus, uti in Apocalypsi: *Esto fide-*
lis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.
 & in Epist. ad Timotheum: *In reliquo reposita*
est mihi corona iustitiæ, aliisque sexcentis?
 Variaz nominis huius rationes dari possunt,
 sed quam Augustinus assignat, optimã iudi-
 co, ait

Ezech. 41.

Cant. 3. Lib. 2. in Ezech. Ho. mil. 13.

Apoc. 2.

1. Tim. 2.

Apoc. 2.

2. Tim. 4.

Lib. de unico

co, ait enim hoc eam nomine consignari, quod non nisi certantibus promissa sit, idque ex mente S. Pauli: *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit.* In huius rei signum voluit Hebraeos Dominus amatos & velut in acie constitutos terram promissionis ingredi: atque hinc Ecclesia in Canticis palmae assimilatur, *statura tua assimilata est palma*; quae non nisi victoribus dari solet. Dicigitur nobis deesse figuras, vel caelestem gloriam, coronam illam regiam praedestinati destinata, sine sudore, labore & certamine parari.

Hic igitur desino, Auditores, & ad hoc vos exhortor, ad tribulationes siquidem sustinendas vos disponite, si gloria potiri velitis, arma gerite, certaminibus attuecite. si triumphum obtinere desideratis. Sed rerum caelestium imprimis recordamini, & animum a terrenis auellite, illaque vos cogitatione armate, qua se Philosophus Seneca olim communiēbat, *Maior sum*; inquebat, *Et ad maiora genitus, quam ut man ipsum sum mei corporis.* Ille vero mancipium se corporis reddidit, qui non nisi mundana cogitat, rebusque terrenis cogitationem affigit. Nam quo caelum obtineatur, terra despicienda est.

Simile.

Nam quemadmodum nebulae, nubesque spissiores solis radios impediunt, atque oculis iucundissimum illius lumen eripiunt, ita quoque inordinatus & nimius erga res terrenas affectus caelestium meditationum offuscat & impedit. Hinc Laurentius Justinianus Patriarcha, de nimia diuitiarum cupiditate & affectu tractans ait: *Hic affectus praesentia amat, temporalia cumulat, spiritalia negligit, Et cum totus, et spargit in imis, nihil potest a mare de summis.*

Simile.

Altero nemo oculo terram, & altero caelum, eodem tempore potest inuenire: ad eundem modum fieri nequit, ut eadem anima caelestia & terrena simul respiciat. Huius opinionis est Joannes Chrysofost. *Non est, ait possibile, ut qui praesentibus est mancipatus, inefabilem honorum desiderium accipiat unquam.* Nam uti amor parem non paritur, ita nec rerum caelestium desiderium: dignitas quippe earum postulat, vt ante omnia quarantur, caeterisque preferantur.

Ita namque hoc suauiter Christus, dicens: *Quarite primum regnum Dei*, prius, inquam, Christi, quam regnum mundi, delicias potius caeli, quam terrae vanitates considerate. Insinuauit id ipsum Patriarcha Isaac, cum dilectum sibi Jacob benediceret: *D. tibi Deus, de rore caeli, Et de pinguedine rra*, incipit a caelestibus & desinit in terrena, demonstrans, quantopere caelum terrae preferendum sit. Auctorem huius allegorici conceptus habeo Tertullianum.

Castigat Iudaeos Aggaeus Propheta, qui tempore Darij Histalpis prophetauit, quod e Babylonica captiuitate reuersi maiorem domorum suarum, quam templi Domini restaurandi rationem haberet: *Domus, inquit, mea, a-fecta est, Et vos festinatis vnusquisque in domum suam.* Qua castigatione tacite argui crediderim eos, qui caelum terrae, spiritalia temporalibus, aeterna & nunquam interitura momentaneis, perennia fugacibus postponunt. Hic igitur finem faciamus.

Vestrum itaque est omnium horum recordari, Auditores, & caeterorum obliuisci, viuat, viuat, inquam, assidua caeli memoria, qua viuat quatuor nouissimorum reminiscencia, & quoniam horum tractationi iam finis imponendus, nunquam eadem animo excidant. Et vt memoriam dictorum vobis reticem, mortem semper ante oculos habetote, quomodo nimirum omnes eidem sint obnoxij, quomodo communis sit, nemini parcat, omnes sine vlllo intuitu abripiat, perpendite quam proditorie nobiscum agat, quot homines abstulerit, quam incerta illius hora sit, quot artes & dolos adhibeat, quam versuta & vasta sit, quam cruenta & immitis, magnos & paruos, opulentos & egenos, Croesos & mendicos feriens, omniaque in cineres & putredinem conuertens. O serox parca, o mors quam merito omnes perhorrescant.

Perpendite quietiam, restare post mortem iudicium, sed adeo terribile & metuentum, vt ipsi iusti vix futuri sint securi, & Angeli trepidaturi: iudicium horrendum, cui nimirum Christus praesidebit, cui peccatores velut rei, diaboli accusatores, creaturae omnes velut testes intererunt: iudicium for-

Num. 2.

Cant. 7.

Lib. de disc. monastica. cap. 4.

Hom. 3. in Genes.

307

Gen. 27.

Lib. 3. contra

Marcionem.

c. 14.

Agga. 1.

Compendium eorum.

quae de morte dicta sunt.

Recapitulatio de iudicio dicitur.

midabile, in quo tota mundi machina tremet, ignis omnia deuorabit, cæli motus cessabit, mare instar sanguinis rubescet, elementa pauebunt, ær fulgores & fragores euibrabit, terra grandine replebitur, montes à fulmine ferientur, rerum natura tonitru concutietur: iudicium vniuersale, cui omnes orbis nationes, Diaboli simul & Angeli adstant, in quo omnia delicta minutim exequantur, in quo de omnibus factis exactissima ratio reddenda erit. O dies veremutuenda, cuius memoria nunquam exuenda!

Anacopha-
læsis de
pœnis in-
ferni.

Memoramini adhæc infernum, damnatorum ergastulum; reproborum carcerem, dæmonum receptaculum: quo nullus orbe locus tetricior aut abiectior, in terræ centro, qui situs sit, quem radiis nunquam Phœbus illustratus, sed perpetuis, qui tenebris & densa caligine sit oblitus. Infernum, inquam, infœlicium confugium, maleficorum domum, furiarum palatium, vmbrarum locum, teterrimorum odorum cloacam, corruptionum sentinam, sordium, & putredinis torus colluuiem: in quo perpetua vlulatus, perennes lachrymæ, gemitus interminabilis exauditur, in quo nonnisi mala calamitas, & miseria infernum bufonibus, draconibus, serpentibus, viperis, monstris repletum, fornacem igne sulphure flammaque semper exastuantem: infernum, in quo tormenta nunquam terminantur, supplicia æterna sunt, non mensibus, non annis, sed æternitatis vltra tempora dimetiuntur: labyrinthum, è quo nunquam egredi conceditur, in quo ignis, velut diuinæ iustitiæ administer & vindex, in damnatos semper agit, dæmones loco tortorum sunt, damnati nocte dieque ob cruciatuum acerbitatem desperant & efferascunt; ò locum horribilem, & dignum cuius memoria omnes percellat ac consternat!

Brenis Epi-
tome corū,
refugium,
fidelium regnum,
animarum no-
quæ hæc-
lius, Angelorum Sanctorumque aulam. SS.
lo locuti
sumus.

Recordamini denique cælum Beatorum strarum patriam, prædestinatorum domicilium, Angelorum Sanctorumque aulam. SS. Trinitatis palatium, regium Dei omnium conditoris habitaculum, locum pulcherri-

mom, iucundissimum, amœnissimum, splendissimum, in quo in æternum viuatur, in quo perfecta satietas, vbi nonnisi de voluptate deliciisque scimo est, in quo perpetuus dies, lumen nunquam deficit, mille collucet soles, vbi nulla horret nox, è quo vmbra exulat, tenebræ proscriptæ sunt, in quo nullum tadium, vbi passiones morbide, ægritudines, ærumnæ, labores, ipsa denique mors, locum non habent aut potestatem, sed vnica voluptas & gaudium: in quo iucundissimum habetur omnium simul Angelorum Patriarcharum, Prophetarum, Regum, Apostolorum, Virginum, Martyrum, & omnium Beatorum, qui vnquam existerent, vnus in locum congregatorum confortium, in quo animæ diuinæ essentiæ conspectu iaculantur, corpora solem & stellas splendore antecedunt, cuius mirabilia tam ampla sunt, diuitiæ ita copiosæ, & voluptates adeo singulares, vt quidquid hic aut diuitiarum aut voluptatum haberi possit, cum iis comparatum, nonnisi vanitas, fumus, imo nihil, videatur, & quorum omnium possessio fructioque æterna est. Hæc igitur omnia mente & animo gerite, nouissimum semper recordemini, & audacter postremo concludam, fieri nulla ratione posse, vt peccetis, nec vt vllum peccatum in anima vestra locum habeat, quamdiu horum omnium memoria in eadem viget; idque ex mente Salomonis, dicentis: *Memorare nouissima tua, & Ecl. 7. in æternum non peccabis.*

Te porro, ò Deus plene maiestatis & gloriæ vitæ, non autem mortis, quam peccatum peperit, & quæ præuaricationum abortiuum est, auctor, inquam, quem iudicem venturum in die illa horrenda & metuenda credimus, quem infernum & cælum condidisse certum est, quo & iustitiam & simul misericordiam declararet, impios nimirum castigandæ, istis autem mercedem largiendæ gratiam nobis, obsecro, tribue, vt horum omnium, memoria mente nostra nunquam excideret, sed mortem semper meditemur, eius insultus declinemus, eius technas & versutias eludamus, & ad eam sustinendam dum adfuerit, nos disponamus, vt corpore nimirum ab eadem extincto, anima nihilominus

minus sub tuis insignibus mereat, iudiciorum quoque tuorum tubæ semper auribus instrepant rigor, quo ad iudicium venturus es, numquam cogitationibus nostris excidat, sed proponamus interdum animo exactam illam rationem, quam omnibus operibus, verbis, quin etiam cogitationibus oportebit reddere. Sed ecquis pudor erit & ignominia, omnia delicta sua, totius orbis conspectibus & cunctorum hominum oculis reuelata cernere? Infernalium quoque suppliciorum horrorem semper præ oculis habeamus, ut pœnas formidando, peccata, quibus eadem debentur declinemus, pœnas, inquam, acerbissimas, dirissimas, & æternas, quæ diabolos & damnatos ad desperatio-

nem cogunt. Recordeſſiur denique gloriæ cœlestis, & habitaculi Angelorum, ubi tu cum omnibus Electis habitas inſculpe, obsecro, animarum laminæ necessarium horum nouissimorum memoriam; & ita inſculpe, nulla ut eandem ætas deleat aut eradat, ut Salomonis consilium secuti, non amplius te offendamus, & nunquam offendentes, vita sanctissime traducta, misericordia tua succurrente, eo, quo omnes Sancti peruenere, & quo perueniunt, qui numquam te delictis exacerbant, ad æternam scilicet gloriam, pertingere mereamur, ad quam sua nos gratia Pater & Filius, & Spiritus S. Paracletus deducant, Amen.

Docebo iniquos vias tuas.

F I N I S.

INDEX

INDEX

SEV

LOCI COMMUNES RERUM PRÆCIPUARVM IN HAC PAR- te Aduentuali contentarum.

A.	
A Beltur Dei permisso, ante Adamum patrem; & fratrem Cainum perfidum, mortuus. 82	Alexandarum Magnum regnis cadere mors coegit. 11
Abdia regis dicitur. 137	Amalec à Saule delendus precipitur. 136
Abiron, Dathan, & Chore interitus horrendus. 166. 175. 176	Aman purpuratus in crucem actus. 37. 104
Achab impius rex. 197	Anachoretæ cuiusdam studium laudabile. 87
Adami ossa à Noacho recepta. 7. costa utrum resurrectura sit in ipso, an in Eva. 281	Anaxagoræ Clazomenii, nunciata filii sui morte, aqvanimitas. 83. Apophthegma. 200. 145
Aduentus Domini primus cum secundo comparatus. 123. & 124	Angelus apparens morienti cuidam Presbytero, quidnam dixerit. 70
Agamedes ac Trophonius architecti, ac Delphici templi constructores; mercedem dignam postulantes, mortem pariter vno eodemque obtinuerunt die. 82	Angeli in Iudicii die mouendi. 99
Agathoclis submisit de seipso sententia factum. 13	Angelorum aduersus peccatores testimonia. 147
Agathon Anachoreta quam formidavit extremum iudicium. 129	Angelorum, & sanctorum cognitio in cœlo quoti- die crescit. 280
Agessilaus rex magnam gloriam ex contemptu mortis adeptus. 76	Anima quoq; in morte affligitur. 71. in omnibus suis facultatibus apud inferos dolores sentiet. 201
Alexander Macedo Persarum moribus ut se conformarit. 120	Anima egredientis status à B. Anselmo descriptus. 73
Alexandri Aphrodis. sententia de inferorum pœnis. 199	Anima carcer, ipsum co pua est. 246
Alexandri Magni dictum. 40. puer ab heroeica laudatus constantia. 204. India subiuganda cupiditas. ibid. in suos purpuratos liberalitas. ibidem.	Animam in agone Christus Deo Patri commen- dauit. 73
	Animarum transmigrationem Pythagoræ doce- bant. 48
	Animalia immunda qua. 144
	Animalia apud Ezechielem descripta. 274
	Annibalis astutia. 53
	Antiochi Syria Regis impii funestus exitus. 65
	Antoninus Pius Imperator. 144
	S. Antonii Patruini similitudo pulchra de born- bycibus. 91
	Apoph-

I N D E X.

<i>Apophtegma Boethii.</i> 112. <i>August.</i> 241. <i>Demonsthenis.</i> 243. <i>Anaxagora.</i> 245	<i>Beati columnis comparantur.</i> 217. <i>unde peccas nequeant.</i> 263. <i>Videntes Deum, etiam creaturas vident.</i> 281. <i>Et quomodo ibid. humanitatem Christi aperte videbunt.</i> 282
<i>Apostoli intererunt extremo iudicio.</i> 141. <i>ipso demones iudicabunt.</i> 122	<i>de Beatis caelorum incolis.</i> 259
<i>Archimedes ac Theocritus, Syracusani.</i> 237	<i>Beatorum societas per tria commendabilis.</i> 253. <i>consortium, eorundem gaudia amplificat.</i> 263. <i>omniū an sit eadem gloria.</i> 266. <i>non est.</i> 267. <i>in corpore impassibilitas vnde.</i> 287. <i>deq. illa opiniones varia.</i> <i>ibid.</i> <i>Et verior.</i> 288
<i>Aristotelus de prudentia dictum.</i> 171	<i>de Beatorum gloria.</i> 271. <i>in corpore gloria.</i> 282. <i>statu praclara Ciceronis sententia.</i> 292
<i>Arsenii Anachoretae in mortis agone timor.</i> 69	<i>in Beatorum animabus, Deum intuentibus notitia.</i> 277
<i>Assuerus rex annalium suorum nocturnus lector.</i> 146. <i>Mardocheum ad summos honores quare prouexerit.</i> <i>ibid.</i>	<i>in Beatorum corporibus subtilitas.</i> 288. <i>deque illa quorundam errores.</i> 288. <i>agilitas.</i> 289. <i>Et vnde illa.</i> <i>ibid.</i> <i>quanta velocitas.</i> 209. <i>motus aut in instanti.</i> <i>ibid.</i> <i>claritas, Et vnde.</i> <i>ibid.</i> <i>vide Sancti.</i>
<i>Assueri munifica ad Estherem oblatio.</i> 162	<i>Belli dies, dies iudicii.</i> 115
<i>Assur quid.</i> 189	<i>Benedictionem veteres ut impertirentur.</i> 279
<i>Athei negantes Infererum poenas.</i> 198	<i>B. Bernardus diem extremi iudicii maxime formidabat.</i> 89
<i>Atheniensium mos liberos in Cretam, ubi Labyrinthus erat, mittentium.</i> 246	<i>B. Bernardi sententia.</i> 10. <i>de extremo iudicio lugubris meditatio.</i> 146
<i>Auditus in damnatis ut conseruabitur.</i> 201	<i>Boethii Apophthegma.</i> 212
<i>B. Augustinus extremum iudicii diem semper inculcabat.</i> 88	<i>Bombyces vehementius tonitrua perhorrescunt.</i> 91.
<i>Augustini verba metuentis Infernum.</i> 186. <i>meditatio.</i> 286	<i>Boni cygni, impii Sirenibus comparati.</i> 85
<i>S. Augustino B. Hieronymus apparet gloriam caelestem aperit.</i> 240	<i>Brasida Laedamoniorum Ducis de morte dictum.</i> 7
<i>Aureola quid.</i> 286	
<i>Aureola Sanctorum.</i> 296. <i>Martyrum.</i> <i>ibid.</i> <i>Dolorum.</i> <i>ibid.</i>	C.
<i>Aureola tres respondent tribus anima potentis.</i> 269.	<i>COeleste regnum thesauro comparatum.</i> 257
<i>Aureolarum tria genera.</i> 268	<i>Caestis gloria meritis paranda.</i> 302
B.	<i>Caelestium corporum motus.</i> 252
<i>BAana & Rechab sicarii.</i> 33	<i>Caelestium nulla cum terrenis omnibus similitudo.</i> 292. 294
<i>Babylon infelix, anima peccatricis imago.</i> 8	<i>Caelum terra viventium.</i> 216. <i>nostra beatitudinis locus.</i> 256. 237. <i>ciuitas dicitur.</i> 238. <i>in altissimo mundi loco situm.</i> <i>ibid.</i> <i>quemadmodum contra infernum infimo.</i> <i>ibid.</i> <i>comparatur monti.</i> <i>ibidem.</i> <i>Empyrum quantum distat à terra.</i> 239. <i>thesaurus Dei.</i> 253. <i>locus iucundissimus.</i> 297.
<i>Balthassar regis terror è Scriptura parietis.</i> 68	<i>Caeli descriptio.</i> 241. <i>varia nomina.</i> 237. 249
<i>Barba & capillus ad corporis decorem sunt.</i> 146. 184.	<i>Caeli amplitudo.</i> 251. <i>Philosophice demonstrata.</i> <i>ibid.</i> <i>Et Geometricè.</i> 252. <i>item Arithmetice ibi ac Theologicè.</i>
<i>Barlaam Iosaphatum regis Indorum filium ad Christi fidem conuertit.</i> 174	
<i>Basan Sicambrorum regis insignia.</i> 92	
<i>S. Basil. sibi mortis memoriam refrigerari volebat.</i> 4	
<i>S. Basilii de extremo iudicii die inculcatio.</i> 94	
<i>Beatitudo caelestis, quare corona dicatur.</i> 242	
<i>Beatitudo in voluntatis operatione.</i> 272. <i>in actu intellectus.</i> 272	
<i>Beatitudinis nostrae caelum.</i> 236	
<i>Beatitudinis graduum distinctio habet principia duo.</i> 268. <i>inaequalitas vnde.</i> <i>ibid.</i>	
<i>de Beatitudinis controuersia inter voluntatem & intellectum.</i> 271	
<i>Beati Dei filii & heredes.</i> 247	
Tom. 4. Bess. Aduent.	29 Caeli

Caeli excellentia. 253. pulchritudo. 254. gaudia
 aeterna. 241
 de Caeli situ ac voluptate loci. 235
 Caelo Deus nihil perfectius condere potuit. 237
 de Caelo elogia. 253. distorum epitome. 302
 de Caelorum incolis. 238
 Caligula in Romanos odium. 36
 Cambysis Persarum Regis factum. 175
 Capillus & barba sunt ad corporis decorē. 146. 284
 Carne: nemo comederat ante peccatum admis-
 sum. 38
 Cassiani de damnatis verba. 191
 Cassiodori de suffragiis Sicutium pro damnatis,
 sententia. 235
 Cerue ad tonitrua pariunt. 93
 Cherubinus flammanti armatus romphaa collo-
 catus ante Paradisum. 132
 Christiani similes debent esse Iaxo. 144
 Christus animam Deo Patri in agone commenda-
 vit. 73. iudex futurus extremi iudicii. 139. Soli
 comparatus. 129. Doctori comparatur. 150
 Christi anima videt, quidquid Deus scientia vi-
 sionis nouit. 281. humanitas à beatis aperte vi-
 debitur. 282. à Christo saepe mortis, & maxi-
 me eius incertitudinis admonemur. 56
 in Christo sole signa. 103
 Chrysoctomi crebrum pro concione dictum. 191
 Ciceronis praetara de Beatorum status sententia.
 292
 Cineres mortis aduersus mundi vanitates utile
 remedium. 11
 Cleonis ad Reipub. gubernacula euocati facti. III
 Concionator cui debeat similis esse. 274
 Conscientia & sermis excrucians impios. 214
 Consolatio pro vndioribus. 279
 Constantinopolitani Imperatores, cum regnum a-
 direrit, primum de sepulchro condendo admo-
 nebantur. 4
 Constantinus Imperator officio suo ab Hosiō Cor-
 duba Episcopo admonitus. 106
 Core, Dathan & Abiron interitus horrendus. 175
 Corona vocabulo beatitudo caelestis dicta. 242
 Corpus hoc nostrum domui super arenam adifica-
 ta comparatur. 81. anima & carcer. 246
 Corporis varii dolores in mortis articulo. 66
 Corpora resurgunt vna cum sanguine, humore &
 succo. 284
 Corporum gloriosorum tanta velocitas, quanta sit
 imaginationis. 289. motus vtrum sit in instanti

futurus. ibid. claritas. 290. & vnde ha-
 bid.
 Costa Ada & Strum in ipso resurrectione sit, an in
 Eua. 285
 Cræsus in vita, Socrates in morte quidam optabat
 esse. 77
 in Crumenisecis aliisque maleficis deprehensa sti-
 gmata, mortem ipsis maturant. 154
 Crux apparebit in iudi. io. 127. aduersabitur im-
 piis. 127
 Cygnus boni, Sirenibus impij comparantur. 85
 D.
 Demones ad cinerum conspectum fugantur.
 12. alij cruciantur apud inferos, aliqui
 in aere. 296. omnes post Iudicium apud inferos
 cruciandi. ibid.
 Demones videre horrendum. 72. aliquando redi-
 mendos, error Originis. 219
 Damascus laudata. 171
 Damnatio impiorum aeterna. 237
 Damnatione ad inferos melius nunquam nasci.
 208
 Damnati quidam magis apud inferos, quam ipse
 demones cruciabantur. 196
 Dam. nati nihil norunt eorum, qua contingunt in
 hoc mundo. 232
 Damnatis nulla spes est redemptionis. 220. an
 preces viuentium profint. 233. nulla suffragia
 profunt. 23
 pro Damnatis non orandum. 233
 Damnatorum supplicia tota comparata 165. per-
 petua tenebrae. 190. omnium non eadem poena.
 194. corpora in omnib. puniuntur sensibus. 200.
 auditus ut consternabitur. 201. lamenta cogi-
 tantium quidam in se int. 213. corpora non con-
 sumuntur. 227. an corruptioni sint obnoxia.
 225. corrumpi nequeunt. 225
 Damnatorum sortis genuina descriptio. 228
 Damnatorum genera duo. 230. miseria exagger-
 rantur. 232. numerus ingens. 233
 de Damnatorum poenis. 208. sorte infelici. 230
 Daniel ad summas dignitates quomodo prouectus.
 117
 à Daniele perper. a Nabucho donosoris calamitas.
 173
 Dauid Vehementer diuina iudicia expavit. 89.
 antea pastoritio habitu post occisum Goliath
 regalibus indutus vestimentis. 137. prateriti
 & futuri memor. 144. ad Deum gloria caelestis
 medita-

Meditatione conuersus. 231. inductus mercede, vincit Goliath. 244. Dei videndi quam cupidus. 278. spirabat ad caelestia. 293	ad Estherem munifica Assueri oblatio. 162
Dauid in hostem Saulum clementia. 132	Exempla horrenda. 72
Democritus Philosophus mortis memor, per mortuorum loca libenter ambulabat. 7	Extremi iudicij semper oportet meminisse. 86. dies nostri comparatus. 110
Demosthenis Apophthegma. 243	Ezechias praeteriti & futuri memor. 220
Deus non auctor mortis. 281. hominem creauit ipse: ceteris omnibus ex terra, & ex aqua factis. 54. ad imaginem suam, qua creauit hominem. <i>ibid.</i> ad premia, quam ad supplicia pronior. 160. in misericordiam pronior, quam in iustitiam. 163. quare diuersimode armatus. 164. impiis maledicet. <i>ibid.</i>	in Ezechiele animalia descripta. 274
Deus quid sit. 241. admirabilis in sanctorum gloria. 239. ut in caelo videatur, gloriae lumen necessarium. 281	F.
Deus & creatura simul ut videri queant. 281	Felix Imperatoris libertus, Iudae totius praeses factus. 93. Perhorruit extremum iudicij diem. <i>ibid.</i>
Dei in impios odium. 214. filij & haeredes, beati. 240. erga peccatores liberalitas. 293. representandi nulla species capax. 275	Fluuij admirabiles. 248
Dei visionis excellentia in duabus rebus posita. 277	Formica industria. 167
in Deo scientia duplex. 289	S. Fulgentij dictum. 248
Dies tres notabiles. 115	G.
Dies belli. <i>ibid.</i> dies Domini. <i>ibid.</i>	Gedeon victor hostium quomodo factus. 116
Diogenis Laertij de prudentia dictum. 171	Gebenna ignis qualis. 168
Diogenes tyranni cum filij sui mortem audisset constantia. 83	Gebennon vallis. 181
Dicysij & Merentij tyrannorum crudelitas. 202	Genitrix irripit serpentes, cur lioni quotannis immolarent. 90
Dimitri epulonis apud Inferos supplicia. 170	Gloria caelestis magnitudo. 276
Doctorem aureola. 269	Gloria caelestis memoria aduersus omnia peccata remedium efficax. 241. Dauidem ad Deum conuertit. 230. laboris acerbitates dulcorat. <i>ibid.</i>
E.	Gloria lumen necessarium, ut in caelo Deus videatur. 276
Ecclesia cantus pro defunctis. 129	de Gloria caelestis memoria. 236
Elias Propheta, lezabelis persecutionem fugien. mori optabat. 82	de Gloria caelestis. 23
Elias & Enoch utrum mortui. 30	Golia gladius in templo Salomonis asseruatus. 126
Enoch ostendi ut superstes. adhuc esse. 49. vbi manet modo. <i>ibid.</i> & utrum sit cum Elia superstes, dubitatur. 50. assertum iterum. <i>ibid.</i>	Goliath Dauid, inductus mercede, superat. 244
Enoch & Elias utrum mortui. 49. 50	Gorgia Leontini dictum. 80
Ephrem. 196	Gracorum lex aduersus deserentes praelium. 76
Epulum Heliogabali ridiculum. 296	B. Gregorij dictum. 10. & aliud de mortis meditatione. 46
Esau fratrem suum, Iacobum Patriarcham persequitur. 46	Gregorij Papa de morte opinio. 28
Esther Amanum ducem quaesuit. 102	H.
Estheris erga Mardocheum educatore suum gratitudo. 137	Hereses diuersa circa Christi Incarnatione. 134
	Hebraeus populus in montibus Garizim & Hebal distinctus. 134. & circa aram Domini. 126
	Hebraei patria sua memores lamentantur. 246
	Hebraeos Aegyptiorum spoliis locupletes egressos esse, quid significet. 60
	Heliogabali epulum, cibus appositis omnibus pitis, ridiculum. 294
	Hephastion Alexandri Magni liberalitatem in

se suosq; socios, admiratus, quid audierit ab illo. 293
 Hiero tyrannus questionem de Deo Simonidi proponit. 237
 Hieroglyphicum principis optimi. 160. prudentia, natus. 171
 B. Hieronymus extremi iudicii semper memor. 87.
 Augustino apparens, gloriam coelestem aperit. 240
 B. Hieronymi dictum. 10
 Hilarion Anachoreta quanto opere iudicium extremum pertimuerit. 119
 Hilarionis Abbatis vulnerati, inter sicarios hilaritas. 78
 Hirundinum natura. 11
 Homo dupliciter consideratus. 29. quare ratione conditus immortalis. 32. cur ultimus à Deo creatus. 34. comparatus adamantini & flori. ibid. cur appellatus arbor inuersa. 245
 Homini in innocentia statu felicitas. 30. miseria post admissum peccatum 17
 in Homini creatione Trinitas cooperata. 34
 Homini creato Deus primum loquutus est de morte. 3
 Hominem ipse Deus creauit, ceteris omnibus vel ex terra, vel ex aqua ortu. 34. ad imaginem suam, quare creauit Deus. ibid.
 Homine cuncti in iudicio colligendi. 133. cuncti in Valle Iosaphat ut consistent. 140
 Hosij Cordubensis Episcopi ad Imperatorem Constantium verba 92

I.

Iacob Patriarcha in domo idololatra Laban commoratus. 71
 Iacob Patriarcha ad conspectum filij sui Ioseph consternatus. 279
 Iacobi Patriarcha erga Rachelem castus amor. 238
 Iano similes decet esse Christianos. 144
 Idololatria horrorem generat mortis memoria. 9
 Ieremia ploratus. 171
 Ierichontis excidium. 139. muri Duce Iosua diuinitus conciderunt. 97
 Ignis Inferni qualis. 166. non lucebit. 203. corporeus quomodo in animas damnatorum & diabolos, corporis expertes, agere possit. 204. duplex. 205. ut in animas agat, iuxta D. Thomam. iuxta Scotum. ibid. de ignis infernalis actione, opinioniones. 82. & deinceps. 206

Ignem quoties videret religiosus quidam, semper plorabat. 232
 Impassibilitas in beatorum corporibus vnde. 286
 & varia de illa sententia, ibid. quarum quæ verior sit. 288
 Impij Sirenibus, boni cygnis comparati. 85
 Impiorum maledictio, redemptionis nulla spes. 220
 damnatio aterna. 164
 Impios excruat vermis conscientia. 214
 in Impios otium Dei. 214. vide Reprobi.
 circa Incarnationem Christi hæreses diuersa.
 Incorruptibile trifariam dicitur. 33
 Infernus quid, & ubi situs. 179. 184
 Infernalis ignis absq; luce. 293. sub terra. 185. 186
 ferreis veltibus quare dicitur constrictus. 287
 in mundi situs infimo. 239
 Inferni supplicia. visa à quodam in vitam reuocato. 174. & à Iosaphat Indorum regis filio. ib.
 Inferni poena. 187. poenas ostenditur aternas esse. 219.
 de Inferno, & inferni memoria. 168
 in Inferno omnium non eadem poena. 194
 Infernorum sedes ubi. 185. poenas qui negat ashes sunt. 198. poena duplices. 210
 Innocentia status felicitas. 29. 31. 32
 Iob diuinorum iudiciorum inculcator. 93
 Iobi tremor, sententiam, que in extremo iudicio ferenda est, perpendentis. 139. de Inferno memoria. 143
 Ioannes Episcopus Alexandrinus sibi mortis memoriam refrigerari volebat. 4
 Ioannis Climaci de quodam religioso moriete narratio. 73
 Ionas Propheta mortem suam Ninuitarum excidio praoptauit. 136. in ventre ceti triduanus ibid.
 Iosaphatus regis Indorum filius, à Barlaam ad Christi fidem conuersus. 174. Inferni supplicia conspiciat. ibid.
 in Iosaphati valle homines cuncti ut consistent. 140
 Iosephus Patriarcha somniorum interpres. 138.
 fratribus suis peccatum, quod ante viginti in se admiserant annos, detexit. 153. ad magnos honores in Ægypto prouectus. ibid.
 Iosua Amaleitarum victor. 132
 Ioui cur anguem tricipitem gentiles quotannis immolarint. 90
 Iouiniani hæretica opinio. 267
 Isaaci caligantes oculi, 154
 Isoseth

<i>Iuboseth ut interierit.</i>	52	M.	
<i>Iudex extremi iudicij futurus terribilis.</i> 123. <i>no-</i>		M	Acarius Anachoreta mortis contemptor a-
<i>men habiturus terribilis.</i> 124. <i>arma sua tinget</i>			<i>cerrimus.</i> 78
<i>impiorum sanguine.</i> 128			<i>Maledictio impiorum.</i> 117
<i>Iudicij extremi severitatem, qui pertimuerunt.</i> 119			<i>in Maleficus deprehensa sigmata, mortem ipsis c-</i>
<i>de Iudice iudicij extremi.</i> 117			<i>celerant.</i> 127
<i>Iudicandi prim. un. iusti, deinde reprobi.</i>	159		<i>Malorum duo genera ex peccato.</i> 222
<i>de Iudicandis in extremo iudicio.</i> 131			<i>Manassis regis infernum formidantis oratio.</i> 189
<i>Iudicium universale, quae signa sunt praecessura.</i>			<i>Manius morti adiudicatus, ut à iudicibus inde-</i>
96. <i>Et cur.</i> 102. <i>ubi loci futurum.</i> 140			<i>mnus euaserit.</i> 140
<i>Iudicij extremi recordatio quam utilis.</i> 92. <i>memo-</i>			<i>Manna Hebraeorum.</i> 111
<i>ria semper habenda.</i> 89. <i>horror graphice ob o. u-</i>			<i>Mardocheus ad summos honores ab Assuero pro-</i>
<i>los positus.</i> 90			<i>uctus, Et quare.</i> 149. 65
<i>Iudicij diem terra motus ingentes antecedent.</i> 99.			<i>Mardocheus somnium.</i> 91. <i>per Estherem proiecti</i>
<i>dies horribilis.</i> 114. <i>dies noctis comprobatus.</i> 110.			<i>fortuna.</i> 136
<i>dies belli appellatus.</i> 115			<i>Mardocheo potestas seuendi in Persas, Et Ama-</i>
<i>in Iudicij die mouendi Angeli.</i> 99. <i>luctum sol in-</i>			<i>num data.</i> 108
<i>duet.</i> 110. <i>in religioforum examen.</i> 151. <i>Et Sacer-</i>			<i>B. Mariae Virginis, iamquam regina, aulici.</i> 162
<i>dotum. ibid. opera bona compensanda.</i> 162			<i>in B. Virg. Mariae signa.</i> 104
<i>in Iudicij loco, an apparituri paruuli ante baptis-</i>			<i>S. Martinus in extremis suis à diabolo impettur.</i>
<i>um mortui.</i> 141			71
<i>de Iudicij supremi examine.</i> 143. <i>sententia.</i> 156			<i>Martyrum aureola.</i> 269
<i>Iudicio extremo praesidebit Christus.</i> 119. <i>S. Trini-</i>			<i>Messias cur potissimum à Patre delegandus erat</i>
<i>tas adert.</i> 121. <i>Et Apostoli.</i> 122			<i>in terras.</i> 88
<i>de Iudicio extremo non cogitantis, magna peccato-</i>			<i>Mezentij Et Dionysij tyrannorum crudelitas.</i> 10
<i>ris est cecitas.</i> 91. <i>dictorum anacephalosis.</i> 302			<i>Milesij Pauli Apostoli discessum agre ferunt.</i> 211
<i>in Iudicio cruci apparebit.</i> 126. <i>colligendi homines</i>			<i>ad Misericordiam Deus pronior, quam ad iusti-</i>
<i>cuncti.</i> 133			<i>tiam.</i> 163
<i>in Iudicio legitimo necessaria persona, Iudex, reus</i>			<i>Moloch idolum.</i> 183
<i>Et actor.</i> 145			<i>Moriendi necessitas unde.</i> 46
<i>Iulij Caesaris magnanimitas, Et mortis contem-</i>			<i>Morienti veniunt in mentem omnia peccata.</i> 66
<i>ptus.</i> 77			71
<i>Iusti ante reprobos iudicandi.</i> 159			<i>Mors quid.</i> 14. 16. <i>horribilis.</i> 415. <i>Alexandrum</i>
			<i>Magnum regnis cedere coegit.</i> 11. <i>à piioribus</i>
			<i>depieta.</i> 18
			<i>Mors regina.</i> 22. <i>imperatrix. ibid. homini agnata</i>
			<i>27. homini naturalis.</i> 461. <i>certissima.</i> 45. <i>omni-</i>
			<i>bis aequae communis.</i> 861. <i>proditorie nos oppri-</i>
			<i>mit.</i> 53. <i>potens admodum.</i> 55. <i>quid afferat utili-</i>
			<i>tatis.</i> 77
			<i>Mors donum Dei.</i> 82. <i>à multis exceptata.</i> 82. 85
			<i>Mors comparata aspidi.</i> 19. <i>latroni Et furi.</i> 21. <i>tor-</i>
			<i>tori. ibid. duci castrensi.</i> 261. <i>draconi.</i> 23. <i>iterum</i>
			<i>furi.</i> 56. <i>lupo.</i> 69. <i>archita. alio.</i> 80. <i>custodi cae-</i>
			<i>ris.</i> ibid.
			<i>Mortis suae diem praesciuit nemo, nisi diuina reue-</i>
			<i>lacione singulari.</i> 55
			<i>Mortis, eiusque incertitudinis maxime admon. mir-</i>
			<i>à Christo.</i> 56

Mortis tempore anima quoque affligitur. 71
 Mortis contemptus Agefilao regi magnam gloriam peperit. 76
 Mortis meditatio homini ad salutem necessaria. 26. in actionibus nostris prima debet esse. *ibid.*
 gignit effectus mirabiles. 9
 Mortis memoriam sibi refricari volebant, Philippus Maced. Rex. 3. S. Basilius. 4. Ioannes Episcopus Alexandrinus. *ibid.*
 Mortis memoria sanat phreneticos. 9. Idololatria horrorem generat. *ibid.* apud Romanos triumphantes visitata 13. animas humiliat. 13
 Mortis memores ut plurimum veteres fuerunt Romani triumphatores. 13
 Mortis meminisse, utile est. 8. cineres, aduersus mundi vanitates, utile remedium. 12
 Mortis immemores videre senes abominatio est. 8
 Mortis potentia. 22. victoria. 23. auctor non est Deus. 24. causa peccatum. 25. necessitas ostensa. 4
 Mortis hora incerta. 55. ac terribilis. 65
 Mortis comitatus & potentia. 67. tria genera. 219
 in Mortis memoria. 1. causa. 27. necessitate. 40. 42. 78. incerta hora. 51 52. memoria gradus. 59. euentis. 63
 in Mortis articulo corporis dolores varij. 67
 Morti, ut homines torqueat, omnia seruiunt. 22
 mille suppetunt media, ut nos interimat. 23
 nullum resistit priuilegium. 43
 Mortem non esse metuendam. 76
 ad Mortem se disponere, quid sit. 58
 de ad Mortem preparatione. *ibid.*
 de Morte Deus homini creato loquutus est primum. 3. sententia veterum. 9. dictorum compendium. 301
 Mortuorum ossa loco nummorum habita. 7
 Moyses Hebræum populum in montibus Garizim, & Hebal distinctum, quare collocauit. 134. elicit aquam e petra. 136. premij spe grauissima patitur. 24
 Moyse quando lex in monte Sinai data. 116
 Munda: a omnia nihil pra. celestibus. 292
 Mundani cum Sanchone comparati. 241. cum a-
 raneis. 294
 Mundus comparatur prato florido. 20. ingenti syl-
 ua. *ibid.* officina figuli. 44. & Dialectica. 48
 Mundus quot annorum milibus crederetur du-
 rasurus. 109. cum caelo collatus, non nisi pur-

sum. 295. non est nisi mera inopia. 295. omnia
 mutatur a caelo. 195. animam nequit exsatiare. 279. regio est sibi prodigi. 296. immundus
 est ac teter. *ibid.*
 Mundi vanitatum remedium. 11. finem terra motus
 ingentes praecedent. 98. gaudium breue. 241
 creatio sex diebus perfecta. 294. res vana. 295

N.

Nabuchodonosor humiliatus a Deo seipsum
 tandem cognouit. 40. in excidio Hiero-
 lymitano quem iuuenem delectum habuerit. 135
 Nabuchodonosoris afflictiones & poena. 31. calami-
 tias a Daniele perpersa. 173
 Nasti nunquam satius esset, quam ad inferos da-
 mnari. 280
 Nasus, hieroglyphicum prudentia 171
 Nili accola cur plerumque sardastri. 91
 Noachus Adami ossa ad se ut receperit. 7

O.

Odoratus damnatorum terribimos odores
 percipiet. 201
 Opera bona in Iudicij die compensanda. 162
 in Orbe regiones tres. 237
 Origenis error, demones aliquando redimendos. 219. alius error. 219
 Ossa mortuorum habita nummorum loco. 7

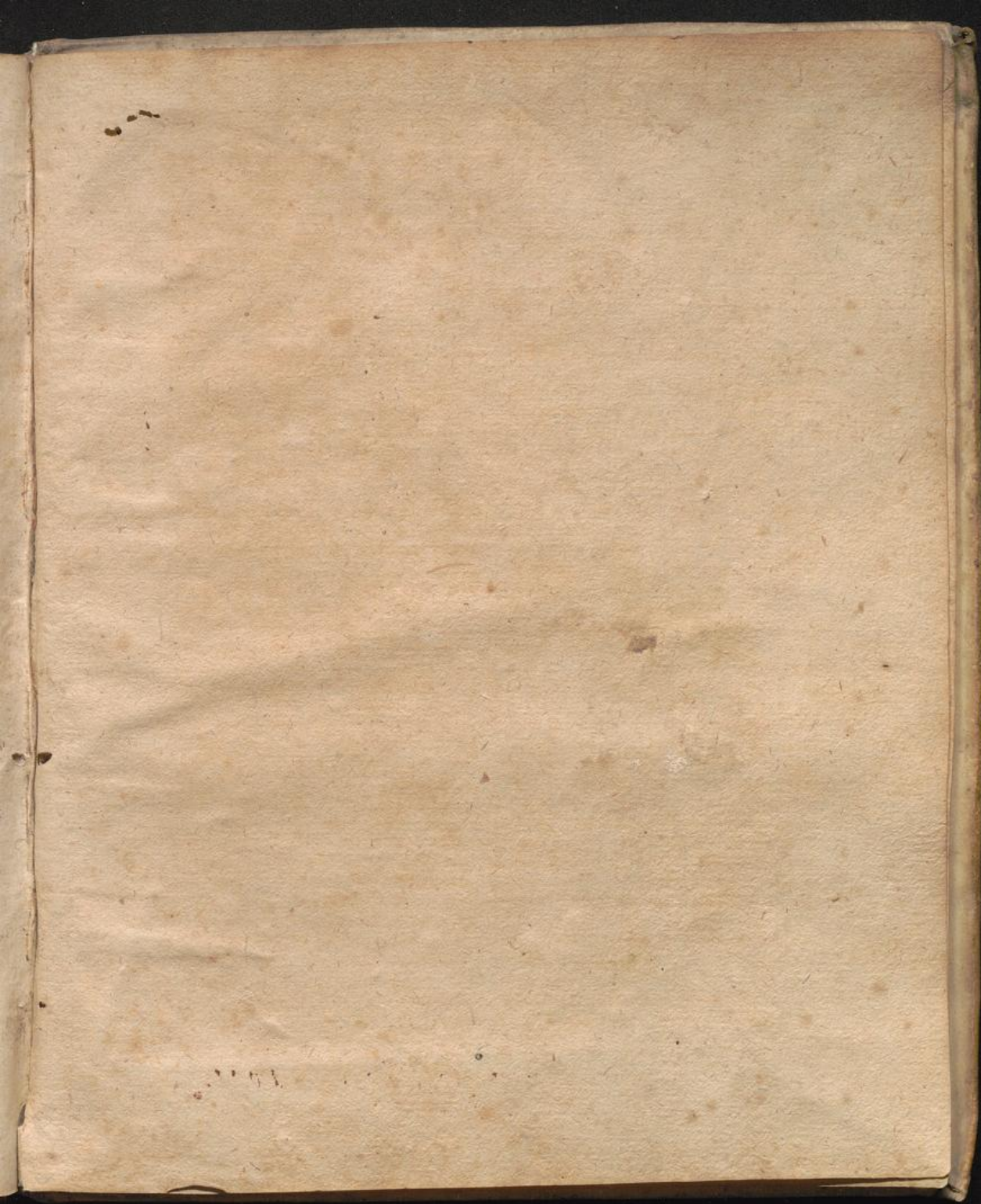
P.

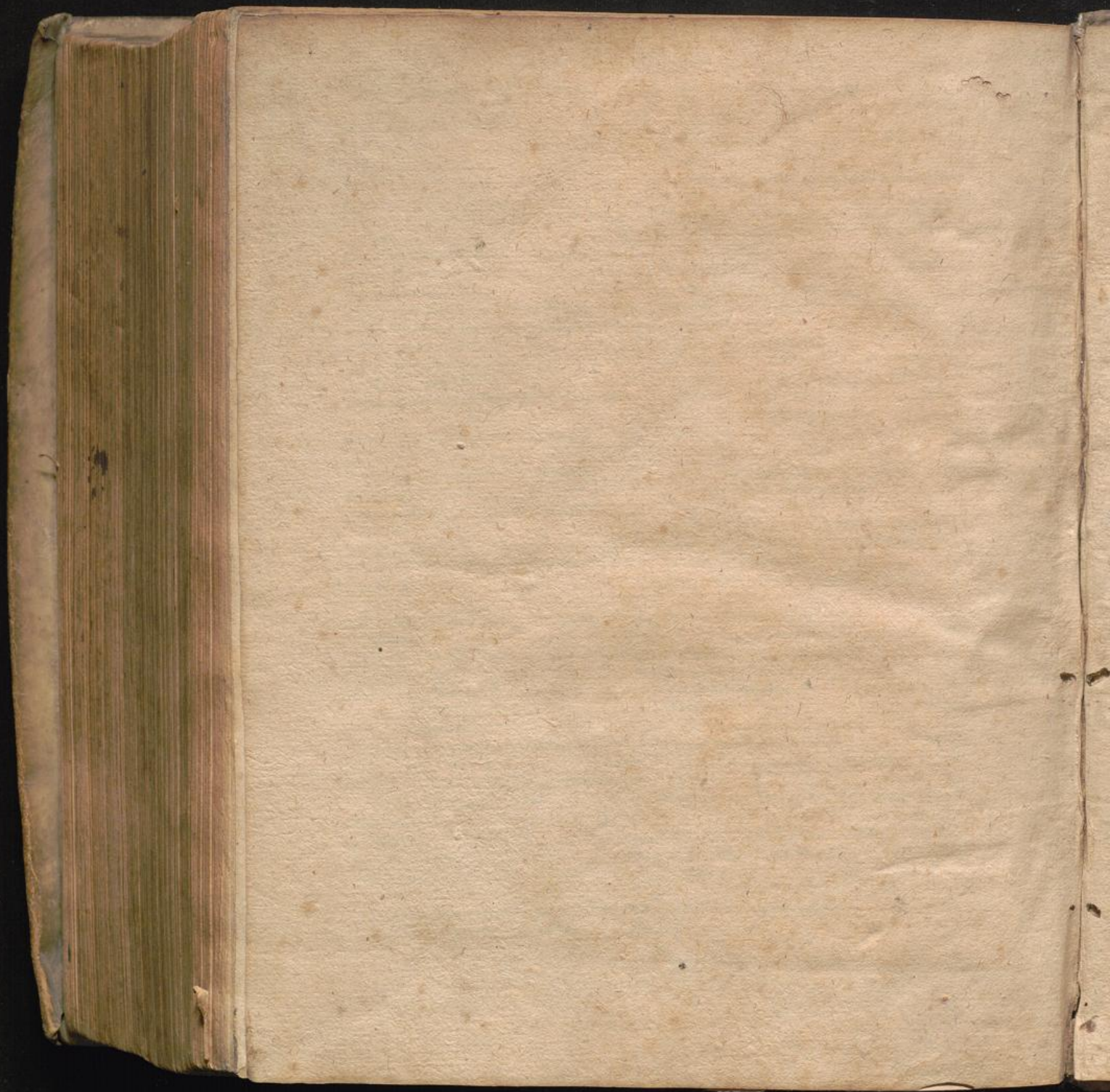
Parabole insignes. 37
 Paradisus celestis, verus locus voluptatis. 248
 Paradisi celestis descriptio. 248
 Paruuli ante baptismum mortui, an in Iudicij lo-
 co apparituri. 141. mortui sine baptismo viden-
 tur esse resurrecturi. 142
 S. Pauli ad gloriam caelestem desiderium. 71
 Pausanias mortis memoriam habere iussus a Si-
 monide. 2
 Peccatoris magna cecitas de iudicio extremo non
 cogitans. 91
 Peccatores testimonij Angelorum confusi. 147
 in Peccatores Deus liberalis. 241
 Peccatum mortis est causa. 25. duo malorum ge-
 nera procreant. 210
 post Peccatum admissum hominis miseria. 37
 ante Peccatum admissum carnes nemo comede-
 rat. *ibid.*
 absque Peccato non fuisse vini usum. 38
 Pecca-

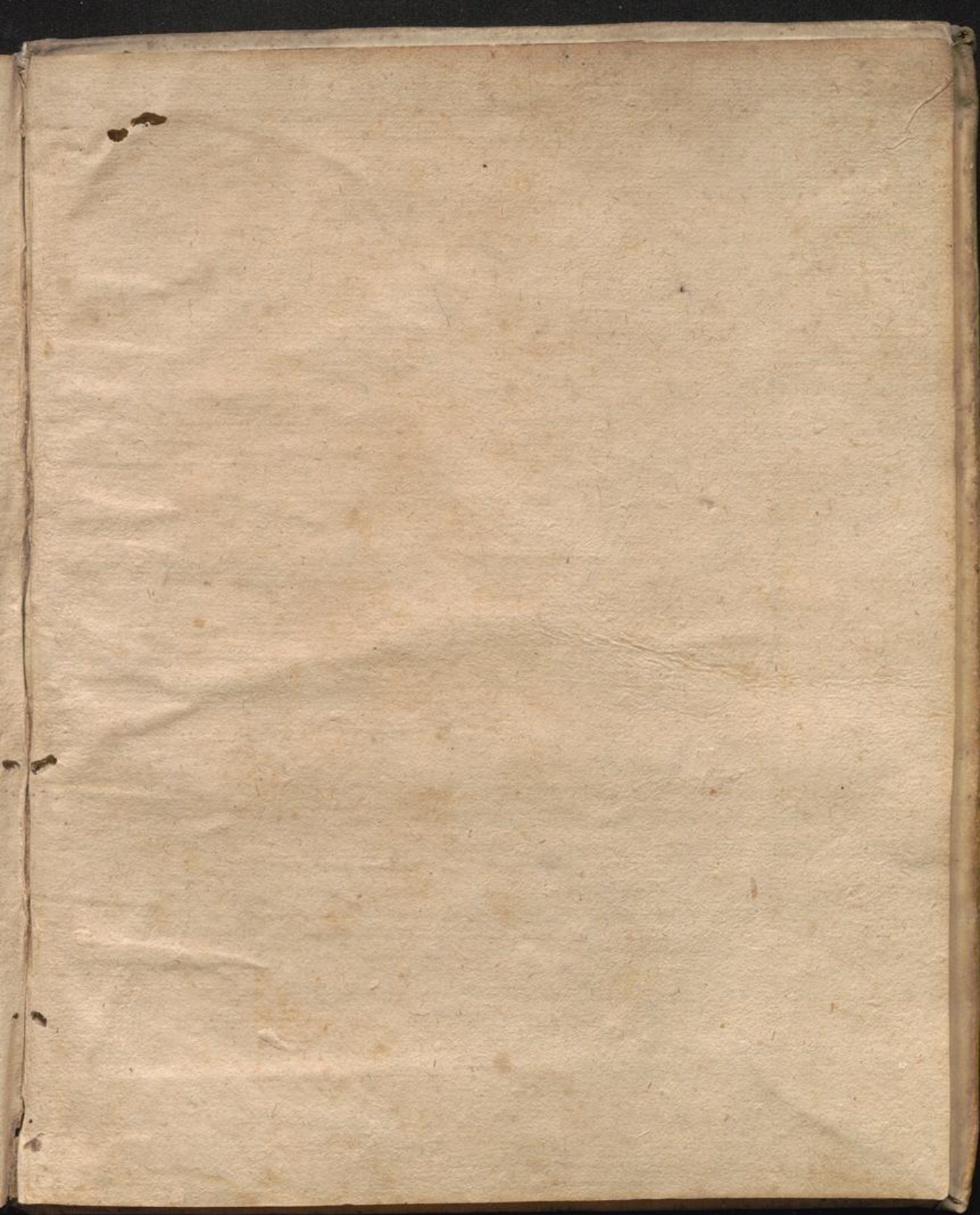
<i>Escata omnia morienti veniunt in mentem.</i>	66.	<i>Pythagorae animarum transmigrationem doce-</i>	
72.		<i>bant.</i>	48.
<i>Periclis in morte filiorum constantia.</i>	33	R.	
<i>Perfa cuiusdam legati de Roma dictum.</i>	41	R <i>Achel à Iacob Patriarcha quantopere, sed</i>	
<i>Perfa cur mortuos intra domesticos parietes sepeli-</i>		<i>caste, adamata.</i>	238.
<i>rent.</i>	6	<i>Rachab meretrix sola in urbis excidio servata.</i>	
<i>Phalaridis tyranni crudelitas.</i>	203	234	
<i>Pharao Aegyptius visa grandine, auditoque toni-</i>		<i>Rechab, & Baana sicarii.</i>	53
<i>tru, mansuetus est effectus.</i>	93	<i>Regiones in orbe tres.</i>	237
<i>Pharaonis somnium.</i>	138	<i>Regis hieroglyphicum.</i>	169
<i>Philippus Macedonum rex mortis memoriam sibi</i>		<i>Regnum aeternum thesauro comparatum.</i>	293
<i>refricari volebat.</i>	3	<i>Religiosus quidam plorabat semper, quoties ignem</i>	
<i>Philoromi Sacerdotis animi contra mortem forti-</i>		<i>videret.</i>	227
<i>tudo.</i>	79	<i>Religiosi cuiusdam de teter imo demonum aspectu</i>	
<i>Phocion quo titulo domum Senalem commenda-</i>		<i>testimonium 72. morientis cum diatolo v. n. a.</i>	
<i>ret.</i>	200	<i>tore colloquim.</i>	73
<i>Phoeneticos moris memoria sanat.</i>	9	<i>Religiosorum in uite Iudicii examen.</i>	151
<i>Platonius Philosophus Thebanorum ad Laceda-</i>		<i>Reprobi iudicandi post iustos.</i>	159
<i>monios legatus.</i>	175	<i>in Reprobos sententia ferenda qua 63. vide Impi.</i>	
<i>Pæna exterior siue sensus.</i>	198	<i>Resurrectio nostra similis resurrectioni Christi fu-</i>	
<i>Pæna damni grauidas.</i>	211	<i>tura.</i>	284.
<i>Pæna infernalis an Christianorum suffragiis peni-</i>		<i>in Resurrectione paritas omnium.</i>	286
<i>tus auferri queant. 230. an diminui non possint.</i>		<i>post Resurrectionem non eruat in caelo claudi aut:</i>	
<i>ibid.</i>		<i>caci. 289. nulli gigantes aut nani.</i>	286
<i>Pænas inferorum aeternas esse, demonstratur. 220.</i>		<i>Rhamnusia Sclionis Dea.</i>	93.
<i>esse perpetuas est aquissimum.</i>	213	<i>Romani triumphatores mortis memores.</i>	13.
<i>Pænarum infernalium genera duo. 210. aeternitas</i>		<i>Romulus Deos Romanorum cur armatos induxe-</i>	
<i>considerata multos correxit. 211. aeternitas, ar-</i>		<i>rit.</i>	168.
<i>ti: ulius fidei.</i>	222	S.	
<i>de Pænarum infernalium aeternitate.</i>	217	S <i>Aladinus morti vicinus, quid sibi mortuo fieri</i>	
<i>in Prælium de ierentes Græcorum lex.</i>	76	<i>mandarit.</i>	11
<i>Præmii spe Dauid Goliathum superat. 76. Moyses</i>		<i>Salamandra vivit in ignibus.</i>	225
<i>grauissima patitur. 244. Stephanus saxa non</i>		<i>Salomon extremi Iudicii memoriam inculcat. 119</i>	
<i>sentit.</i>	ibid.	<i>Salomonis de morte dictum. 63. in monte Libano</i>	
<i>ad Præmia Deus, quam ad supplicia prior. 154.</i>	163	<i>turris. 171. matestas & splendor. 244. in vultu</i>	
<i>de Præaratione ad mortem.</i>	57. 58	<i>matestas. 279. f. rculum de lignis Libani. 300</i>	
<i>Præces viuontium damnatis an prosint.</i>	233	<i>Samsonis captiuitas & opprobria.</i>	53.
<i>Præbytero cuiusdam morienti quid apparet Ange-</i>		<i>Sacerdotum in Iudicii d e examen.</i>	151
<i>lus dixerit.</i>	70	<i>Samsonis stratagemata.</i>	168.
<i>Principis optimi hieroglyphicum.</i>	160	<i>cum Samone mundani comparantur.</i>	241
<i>Prodigi filii regio munita.</i>	297	<i>Sancti stellis comparati. 108. nihil ignorant. 200.</i>	
<i>Prudentia vis & dignitas.</i>	171	<i>in caelo peccare nequeunt. 263. quod peccare pos-</i>	
<i>Ptolomæus rex mortis imaginem habebat in men-</i>		<i>sensent Origenes credebatur.</i>	ibid.
<i>sa.</i>	3	<i>Sanctorum loci dignitas ipsorum gloria auget.</i>	
<i>Pueri cuiusdam coram Alexandro Macedone con-</i>		<i>295. aureole. 286. rebur.</i>	287
<i>stantia heroica.</i>	204	<i>Sanctorum Angelorumq; cognitio in caelo quotidie</i>	
<i>Pythagoras temporum duorum sensit memoriam.</i>		<i>crefcit.</i>	19.
143.		<i>in Sa-</i>	

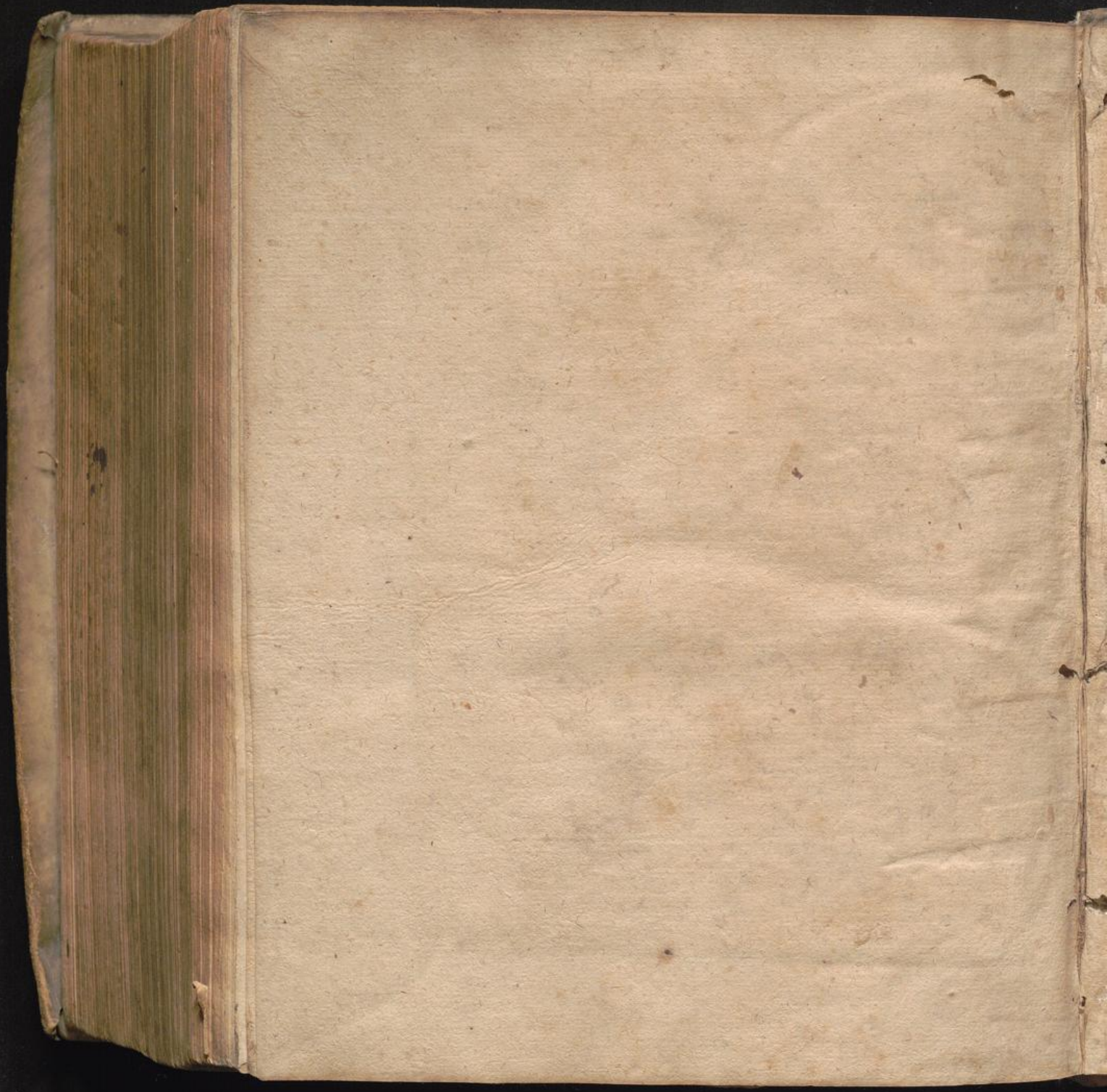
in Sanctorum gloria Deu admirabilis. 238. Vide Beati.	132	Temporum duorum memoriam suasit Pythagoras.	243
Saul pertinax Dauidis persecutor	132	Tenebra damnatorum perpetua	190
Sauls regis conspectu mortui Samuelis umbra, pu- silla imitas.	79	Terra motus ingentes ante mundi finem.	98
Sauli regi deliberat amoris.	209	Terrena. vide Mundana.	
Stoici sententia de Inferorum igne.	205	Thebanorum in bonis legibus constituendis cura.	175
Secretarii quatuor Christiana religionis Euange- lista.	70	Theocritus & Archimedes, ambo Syracusani. 237	
Senes videre mortis immemores abominatio est. 8	8	Theramens venenum haurientis magnanimitas, ac dictum.	78
Sennacherib.	189	D. Thoma de ignis infernalis actione sententia.	205
Sennacherib regis clades.	116	beatitudine opinio.	272
Signa qua iudicium uniuersale pracedent. 96. in Sole cur futura. 101. quare iudicium praueni- ent. 103. apparebunt & in luna.	106	Thracum infantibus natis, aliisque morientibus consuetudo.	83
Signa in sole Christo 103. in B. Virg. Maria.	106	Tobias senior mortem precabatur.	182
Similitudo à bombycibus.	91	Tonitrua bombyces ad interuentionem terrent.	91.
Simonides Pausaniam iussit habere mortis memo- riam.	2	Cervus parere cogunt. 93. Pharaonem & Egi- ptium mansuetum fecerunt.	ibid.
Simonidis de Deo interrogati deliberatio.	237	Tophet h'vallis Inferno comparatur.	163
in Sinai monte quando lex data Moysi.	116	Torcular Dei.	181
Sirenibus impii, cygnis boni comparantur.	85	Traiani historia vt intelligenda.	230
Sammes iudex à Cambyse quare excoriatu	175	S. Trinitas in hominis creatione cooperata.	34
Socrates in morte, Cræsus in vita, optabat esse quidam.	77	S. Trinitatis persona iudicio assistens extremo.	121
Socratis dictum. 78. constantia.	ibid.	122	
è Sodomitico incendio tantum quatuor seruati.	234.	Trophonius & Agamædes archicæti, cum delphi- cum templum fabricassent; pro postulata mer- cede ambo eodem die mortui sunt.	82
Sol Christus.	129	Turcarum religionum superstitio.	6
Sol in die iudicii luctum induet. 100. 101. toties in signum fuit.	101	V.	
in Sole signa cur futura.	ibid.	Vallis Gehennon sive Tophet.	183
Solonis sententia.	2	Vani: atum mundi remedium.	12
Species nulla Dei representandi capax.	275	Vini non fuisse usus absq; peccato.	38
Stella omnes non aque lucent noctu.	268	Virtutis pulchritudo.	238
Stellas comparantur Sancti.	106	Vita fumo comparata.	81
B. Stephanus saxa non sentit, gloria compensatione in mentem r. uocata.	244	Vita breuitas.	ibid.
Stephani cuiusdam religiosi, in agone mortis, cum diabolo tonsatore dialogus.	73	Viuentium precibus an damnati iuuentur.	233
Stigmata in maleficis deprehensa, mortem ipsi ac- celerant.	154	Viuentium terra, calum est.	236
Stoicorum axioma vulgatissimum.	77	Vini an pro damnatis orent.	233
Syracusa patria Archimedis ac Theocriti.	237	Vltionis dies.	108
T.		Voluptatis virtus locus, Paradisus cælestis est.	73
T Amberlanis mos in urbium obsidione.	172	X.	
Tempestas per terram. 113. in aere.	ibid.	X Enopiontis Socratici, audito filium suum natu maiorem in pralio occubuisse, aqua- nimitas.	246
T.		Z.	
		Z Enoni Philosophi dictum.	334.

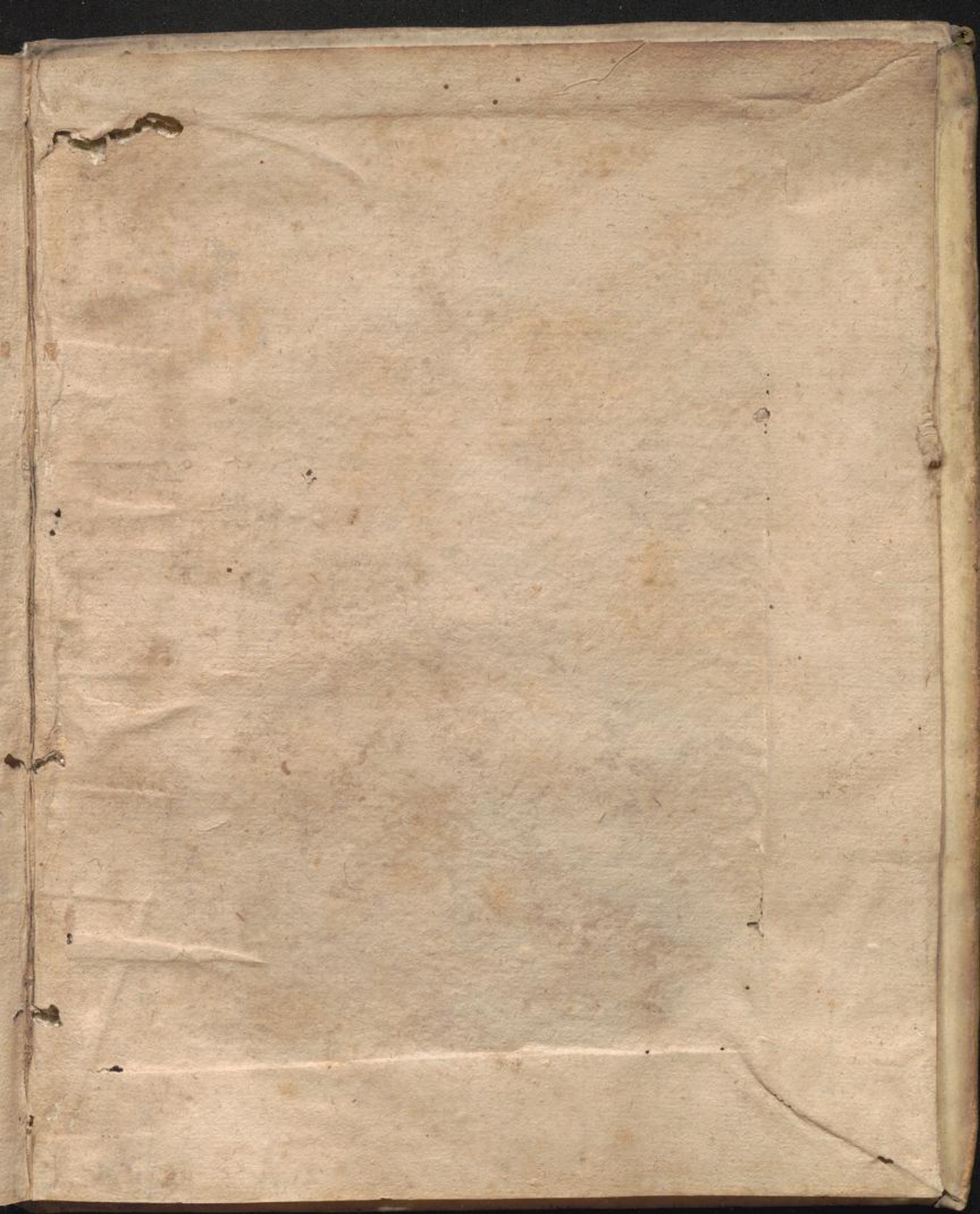
F I N I S.
Coll. Societ. Hess. Paderb. i. 66s.

Th

3313